Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXVII
E
63
NAPOLI

9

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

DICTIONARIVM ANNNAMITICVM LVSITANVM, ET LATINVM OPE SACRÆ CONGREGATIONIS DE PROPAGANDA FIDE

IN LVCEM EDITVM AB

ALEXANDRO DE RHODES

È Societate IESV, eiuſdemque Sacræ Congregationis Miſſionario Apoſtolico.

ROMÆ, Typis, & ſumptibus eiuſdem Sacr. Congreg. 1651.

SVPERIORVM PERMISSV.

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

Eminentiſſimi, & Reuerendiſſimi Domini

SACRÆ CONGREGATIONIS DE PROPAGANDA FIDE CARDINALES

CVM diuinus ille ſpiritus Sanctos Apoſtolos ad vniuerſum ituros Orbem, omnem veritatem docuit, non illam ſolum in corde latere voluit ſapientiam ſed linguis omnium nationum ſic erudiuit,

a 2 vt

vt quam impia rebellio, ac ſuperbia filiorum Noe linguarum confuſionem, atque ignorantiam mundo pepererat, hanc humilis Diſcipulorum Christi obedientia, & demiſſio de medio tolleret. Quare in ſacroſancto illo Cœnaculo Montis Sion ſtatim apparuerunt diſpertitæ linguæ: nam cum FILIVS, vt notat Nazianzenus, corpore ſenſibili, & conſpicuo nobiſcum habitaſſet, par erat, vt SPIRITVS quoque ſenſibilis appareret ignearum in forma linguarum. Ad hoc igitur prototypum, ſeu Diuinum exemplar nunc quoquè factum lætamur in Vrbe Orbis capite, in qua ſicuti Summus in terris incarnati Verbi Vicarius, tanquam vniuerſæ militantis Eccleſiæ viſibile caput ſe conſpiciendum exhibet, ita per purpuratos Patres Diuinum illum ignem SPIRITVS, quo intus ardent, vel in purpura manifeſtantes, multiplicis idiomatis fiant propagatores, vt non ſolum vicinæ nationes, & antiquitati iam cognitæ audiant Magnalia Dei; ſed & omnis regio, quæ ſub Cœlo eſt, remotiſſimaque vltimi Orientis

Regna

gna præteritis nondum audita ſæculis;
liant nunc, & annuncient quàm admira-
ſit nomen Domini in vniuerſa terra.
uid enim, quæſo, aliud eſt iam paucis ab
ic annis vigintiquinque diuerſarum igno-
linguæ nationum, idiomata typis expri-
re quam Verbi Diuini ſenſa, quorum Ro-
Deo iubente & armarium, & armamen-
ium eſt, tum ad alendum Optimi Maxi-
Paſtoris ouile, tùm ad irruentes lupos ar-
idos, in omnem terram diffundere, ac
opagare? immo vero vt in fines Orbis
ræ, quos Tunchinenſes, & Cocincinæ,
eſt, Vniuerſi Annamitæ occupant; fa-
us penetret Verbum Dei, nunc etiam
træ amplitudo munificentiæ Annamitæ
ntis dictionarium iubet excudi, quod &
oſtolicis viris ad eam vineæ Domini par-
n deſtinatis vſui ſit, àd Annamitarum re-
nditum idioma capiendum, vt ſcilicet il-
poſſint Diuina explanari myſteria, & vi-
im Annamitæ ſimul cum ipſa Romana,
Apoſtolica Fide Romano etiam, & Lati-

no

nō idiomati aſſueſcant. Quod quanti emolumenti futurum ſit ad fidem Chriſti Domini latius, & tutius propagandum nemo non videt. Hoc vnum ſupereſt, vt quandoquidem, EMINENTISSIMI PRINCIPES, benigniſſimos charitatis oculos in fines illos populorum ſemel conuertiſtis, in quibus iam regiones albæ ſunt ad meſſem, veſtra peculari prouidentia fouere non deſinatis, vt abiectis vanis ſuperſtitionibus, occurrant tandem omnes in virum perfectum, atque membra ita ſuo capiti cohæreſcant; fiatque tandem vnum ouile, & vnus Paſtor.

Humillimus ſeruus

Alexander de Rhodes è Societate Ieſu.

A D

AD LECTOREM.

HOC dictionarium tribus linguis, Annamitica ſcilicet, luſitana, & latina conſtans tuis expono manibus & ocu-
ope Sacræ Congregationis de Propaganda
le: præmitto aliqua ad linguæ Annamiticæ
Tunkinenſis notitiam pertinentia, loco cu-
lam Grammaticæ. hæc autem lingua non ſo-
ı ad duo Regna ſatis ampla Tunkini & Co-
:inæ pertinet, quibus adde tertium regnum
u bàng, quod hoc eodem omninò vtitur idio-
te: ſed etiam in alijs vicinis regnis, vt Ciampa,
nbogiæ, Laorum, & Siam vſui eſt. linguam
em Annamiticam præmittere in dictionario
ius duxi, tum quia de illa nominatim eſt agen-
n & præcipuè, tum etiam quia ſic facilius po-
it quilibet libros Annamiticos intelligere &
erpretari: præterquam quod pro ipſis Anna-
tis erit vtilius, vt poſſint tam luſitanam quam
inam linguam addiſcere.

In hoc autem opere præter ea quæ ab ipſis in-
genis didici per duodecim fermè annos quibus
illis regionibus tam Cocincinæ quam Tunki-

ni

ni ſum commoratus, ab initio magiſtrum linguæ audiens P. Franciſcum de Pina luſitanum è noſtra minima Societate IESV, qui primus è Noſtris linguā illam apprimè calluit, & primus ſine interprete concionari eo idiomate cæpit; aliorum etiam eiuſdem Societatis Patrum laboribus ſum vſus præcipuè P. Gaſparis de Amaral & P. Antonij Barboſæ, qui ambo ſuum compoſuerant dictionarium, ille à lingua Annamitica incipiens, hic à luſitana, ſed immatura vterque morte nobis ereptus eſt. Vtriuſque ego lucubrationibus vſus, latinam etiam linguam Eminentiſſimorum iuſſu Cardinalium addidi, quæ, præter alia commoda, vſui ſit ipſis indigenis ad linguam latinam addiſcendam. hoc noſtrum fuit intentum, de quo te monitum volui ad maiorem Dei Gloriam. Vale, & ora pro me.

Franciſcus Piccolomineus Societatis Ieſu Præpoſitus Gener.

Dictionarium linguæ Annamiticæ, ſeu Tunquinenſis cum explicatione luſitana, & latina à P. Alexandro de Rhodes noſtræ Societatis Sacerdote conſcriptum, vt typis mandetur facultatem facimus, ſi ijs, ad quos ſpectat, ita videbitur, cuius rei gratia has literas manu noſtra ſubſcriptas, ſigilloque noſtro munitas damus Romæ 5. Februarij 1651.

Franciſcus ✠ Piccolomineus.

Imprimatur, Fr. Vincentius Fanus Soc. Reuerendiſs P. Vincentij Candidi Sac. Palatij Apoſtolici Mag. Ord. Præd.

DICTIONARIVM ANNAMITICVM

ſeu Tunkinenſe cum Luſitana, & Latina declaratione.

A

, chị ả: *Irmãa primogeni-* Soror primogenita.
c, dữ: *mao*: malus,a,um.
ghiệp: *fazer mal*: malum re. ác tâm, lào dữ: *maos* : nequam. đại ác, dữ: *cruel*: crudelis, le. ác, i ác: *brincar, folgar*: lu- is. hay ác, ác nghiệp: *cador, brincão*. luſor, .
c quạ, cái ác: *coruo*: cor- , i. ác mổ, dai ác: *os cor- te comão*: corui te rodant, edictum.
c, thâm: *preto*: niger, a, . gà ác: *galinha preta*: gal- nigra. mèo ác: *gato pre-* fellis niger.
c mó: *papagaio*: pſittacus, c, mỏ ác: *boca do eſtama.* os ventriculi.
ch, nạn: *deſaſtre*: infor- ium, ii. ngày ách: *dia* *aziago ou azinhago*: dies ater. tóũ ách, đưa nạn: *deſuiar, ò deſaſtre*: declinare infortu- nium; hoc apud Ethnicos fit conuiuium faciendo diabo- lo &c.

A

ách: *iugo*: iugum, i. ách tlâu: *iugo da buſara*: iugum bubali.

ai: *quem*: quis. ai đấy: *quē eſtà aby*: quis eſt ibi. ai đi: *quem vai*: quis it. ſi addatur vox, có, tunc, ai, ſignifi- cat aliquis, vt; có, ai, đi: *eſtà alguem que và*: aliquis ne eſt qui eat? ai là ai, ai nấy: *quemquer*: quiſquis. chẳng có ai: *nao ha ninguem*: nul- lus eſt.

ai, ꞓhua hán ai đế: *nome do Rey da China em cuio tem- po naceo Chriſto Noſſo Senhor*: nomen Regis Sinarum qui regnạbat cum natus eſt Chri-

A ſtus

ſtus Dominus, alij; hán minh đé.

ải, đàng đeò: *caminho por entre matos:* via in ſiluis.

ải, ảm, nát hư: *couſa podre:* putris, tre, putridus, a, vm. gỗ ải: *madeira podre:* lignum putre.

ẩy; eſſe, aquelle: *is, ille*. ẩy là: *eis ahi*: ecce, en. ẩy nó: *eis aquelle* en ille. ẩy ꞓbảy: *por iſſo*: propterea.

áy: *murcharſe:* marceſco, is marceo es: áy lá, héo: *murcharſe as folhas das aruores:* marceſcere arborum folia.

am, am hiéu: *official primo:* opifex optimus, eximus.

ảm, ảm con: *ter ò filho nos bracos:* gerere infantem in vlnis.

âm, tối: *eſcuro:* obſcurus, a, um, tenebroſus, a um.

âm phủ: *inferno:* infernus, quia locus ille eſt tenebroſus.

âm dương: *terra e ceo:* terra & cœlum, putant eſſe duas partes in quas diuiditur primum principium, cælum vocant Patrem, & terram Matrem; coitum etiam maris & fœminæ, âm dương, modeſtè dicunt.

âm dương, xin âm dương: *lançar ſortes com moeda:* ſortes mittere monetis.

âm, vật âm mình: *vergonhas do homem ou molher:* verenda, orum, ſic modeſtè vocant.

ẫm: *quentura moderada*: calor moderatus. ẫm mình: *ter ò corpo quente:* caleſco, is. ẫm áo: *enrouparſe contra ò frio:* calefieri veſtibus. bình ẫm caldeirinha de aquentar agoa: ahenulum ad calefaciendam aquam. nấu cho ẫm, hâm ẫm: *aquentar pouco:* calefacere parum.

ẫm, chó ẫm ảng: *ò cão ranger os dentes antes que morda:* infrendere canem ante morſum.

ám, quỉ ám, người quỉ ám: *endemoninhado:* energumenus, a, um.

ẫm ẫm: *roncos do mar, ou do trouão, ou de outra couſa ſemelhante:* ſonitus maris, vel tonitrui, vel quid ſimile.

ẫm, của ẫm: *couſa moſoſa:* mucidus, a, vm. cây ẫm, gỗ ẫm:

aruore podre, pao podre:
s arbor, putre lignum.
1. *deſcanço*: requies, ei.
an: *ſaude, pas*: ſanitas,
, pax, cis. an nghiêm:
m todo ò reino, pouo: pax
erſalis, tranquillitas to-
populi.

n, tràng an, kinh dô: *Cor-*
ula, æ, curia, æ.

n, nghê an: *nome de hũa*
incia de Tonquim: no-
cuiuſdam Prouinciæ in
kinenſi regno.

n, an ſách: *eſtante de liu-*
mbo, onis, pluteus, ci.

n, an mình: *boa diſpoſição*:
tudo commoda.

n, an ủy: *conſolar*: ſolor,
, conſolor, aris, leuo,

n: *comer*: edo, is, come-
is. ăn cơm: *comer arros*:
re orizam, ſumitur pro
ndio vel cænâ.

ăn, ăn mầng: *feſteiar com*
quete algum bom ſucceſſo:
uiuio celebrare fœlicem
ntum. ăn têt: *feſteiar com*
uite os tres primeiros dias
anno nouo: conuiuium
re primis tribus diebus
entis anni.

ăn, ăn may: *pedir eſmola*:
mendico, as. ăn mày ăn
mót, idem.

ăn, ăn vía: *feſta do naci-*
mento del Rey: natale Re-
gis.

ăn, ăn táp: *comer carne*
mal aſſada, chamuſcada: car-
nem malè aſſam ferè crudam
comedere.

ăn tạp: *comer carne*: veſci
carnibus. ngày ăn tạp: *dia*
de carne: dies quo licet veſci
carnibus.

ăn chay: *ieiuar, ou ieiu-*
mar: ieiuno, as. propriè ſi-
gnificat abſtinere à carne &
piſce, nunc autem eſt in vſu
ad ſignificandum Chriſtia-
norum ieiunium. ăn chay cả:
Coreſma: quadrageſima.

ăn kiêng: *abſterſe de comer*
algũa couſa: abſtinere ab ali-
quo cibo.

ăn lại: *remoer*: rumino, as.

ăn tièn, ăn géy, ăn chỉ: *le-*
uar as cuſtas os officiais da iu-
ſtica: impenſas à iuſtitiæ mi-
niſtris ſumi.

ăn lờ, ăn lãi: *ganhar por*
onzena: lucrari vltra ſortem
per vſuras.

ăn, của tàu ăn: *mercancia*

com que ſe carrega à nào: merces quibus nauis impletur.

ăn, géy ăn mực: *ò papel tomar bem à tinta*: carta benè ſuſcipit atramentum.

ăn, bùâm ăn róũ: *vela polla bolïna*: naui obliqua vela facere. bùâm ăn gió: *as velas tomar bem ò vento*: vela ventis benè aptari, & impleri.

ăn nan tội: *contrição ou dor dos peccatos*: dolor de peccatis.

ăn tlộm: *furtar*: furor, aris.

ăn cướp: *rapar, ou furtar com violencia*: rapio, is.

ăn cáp: *furtar em preſença com manha*: arte aliquid ſubripere.

an, cưa ăn gỗ: *à ſerra entrar bem pollo pao*: ſerram aptè lignum findere, & ſic de alijs inſtrumentis.

ấn: *ſello*: ſigillum, i. ấn nhà ꞗua, ấn nhà Chúa: *ſello del Rey*: ſigillum regium.

ấn, đánh ấn: *ſellar com ſello*: ſigillo, as.

ấn, sấp ấn: *ferias da Iuſtiça em que ſe fecha ò ſello*: ſigillum claudi, cum miniſtri iuſtitiæ feriantur, nempe tribus diebus ante nouum annum vſque ad vndecimum diem menſis primi.

ấn, khai ấn: *abrir ò ſello*: aperire ſigillum, ideſt finiri feriales dies.

ấn, ấn cuiét, cầm ấn: *ſinal do diabo, ter mao neſſe ſinal do diabo*: ſignum dœmonis, datum ſcilicet à venefico, illud ſignum compreſſis ad quamdam normam digitis conſeruare ſeu tenere ſolent.

ấn, ấn xuống: *carregar pera baixo, calcar*: comprimere in partem inferiorem ſeu calcare.

ẩn, ẩn minh: *eſconderſe*: lateo, es.

ắn, ắn mạch: *tomar ò pulſo*: pulſum tentare.

áng, áng ná: *pay e may*: pater & mater.

áng, áng hát: *caſa em que ſe canta, e fazem feſtas publicas*: domus in qua celebrantur cantus & choreæ publicæ.

áng, áng hội: *caſa em que ſe fas dedicação*: domus in qua fit aliqua dedicatio, vt templi &c.

ầng,

ing, chó ầm áng: vide ầm.
nh : *irmão mais velho :* er natu maior. eſt nomen orificum.
nh em: *irmãos mais velhos ais moços :* fratres maio- natu & minores, ſic vo- tur inter ſe eiuſdem ſortis nines.
nh, chim vàng anh: *nome erta aue amarella :* quæ- auis aurei coloris.
nh: *imagem :* imago, inis.
nh thờ: *imagem do altar:* igo quæ in altari colitur.
nh đeo, ảnh mang: *ima- que ſe leua ao peſcoço ou o como varonica &c:* ima- ollo appenſa.
nh phép: *veronica com- ılgentias, ou nomina:* icun- cum indulgentijs, vel quiaria theca.
ngãọc: *reliquiario com- ais :* reliquiaria theca- cryſtallis.
nh: *reſplandor da lus :* ra- ucis. ánh mạt blờ i: *rayo ol :* radius ſolis.
nh: *rayo de lus:* radius lu-
nh tỏi: *dente de albo :* ſpi- a allij.

ánh gờng: *dente de gingi- bre :* ſpica zinziberis.

ao: *tanque:* piſcina, æ.

ao: *tornar à medir :* metiri iterum. ao gạo: *tornar medir ò arròs:* iterum metiri orizam ad propriam trutinam aut menſuram.

ao ướ c, ướ c ao: *deſeiar ou cubicar :* cupio, is, deſide- ro, as.

áo: *veſtido:* veſtis, is. may áo: *fazer cabaya ou veſtido no- uo :* veſtem nouam confice- re. vá vel ꞗá áo: *remendar o veſtido:* reſarcire veſtem.

áo cọc: *cabaya curta como camiſa :* induſium, ij.

áo kép: *veſte forada ou do- bre :* veſtis duplex.

áo bức: *veſte de dò :* veſtis lugubris.

áo xiem con hát: *veſtido de dançador :* veſtis comica.

áo điềm, khám điềm: *ve- ſtido ou panno com guarnição ou rendas :* veſtis reticulata, vel opere phrygio contex- ta.

áo trui : *veſtido chao :* ve- ſtis plana.

áo géy: *cabaya de papel :* veſtis papyracea, quam- com-

comburunt Ethnici pro ſuis mortuis ſuperſtitiosè.

ào ſang: *pano da tumba, ou de caixão de defunctos:* pannus feretri vel loculi.

aố: *abelha:* apes, vel apis, is.

aố, tổ aố: *fauo de mel:* fauus, i.

aố, mật aố: *mel dabelhas:* mel, lis.

aố, ſap aố: *cera:* cera, æ.

aố, cá aố: *peixe roncador:* quidam piſcis ita dictus.

áố, dức áố áố: *matinada de vozes:* ſtrepitus ex clamoribus.

áp: *perto:* vicinus, a, vm.

áp lại: *chegarſe:* accedo, is.

áp đơm: *chegar hũa couſa a outra:* admoueo, es.

áp ꞗẽaò: *chegarſe pera dentro:* approximari intus.

áp nhà: *iunto a caza:* vicinus domui.

áp: *preſidir:* præſideo, es. áp việc: *preſidir a obra:* præſidere operi. áp thuế: *preſidir as rendas publicas:* præfici vectigalibus.

áp nhằm: *torto de hum olho:* cocles, itis.

ấp: *abraçar:* amplector, eris: mẹ ấp con: *a may abraça o filho:* mater complectitur filium.

ấp: *chocar:* ouis incubare. gà ấp tlứng: *galinha choca:* gallina ouis incubans.

ap hien: *amſião:* opium, ij.

âu: *parecer:* videor, eris. âu là mai mưa: *parece que a menhaa chouera:* videtur cras pluuia futura. âu chẳng nên: *parece que não he bom:* videtur minimè bonum.

âu lo: *afliçao:* afflictio, onis.

âu, cái âu: *boião piqueno:* diota parua.

Digitized by Google

BA : *tres*: tres, vel tria.
ba ngôi : *tres peſſoas* : tres perſonæ.

ba, thứ ba : *terceiro* : tertius, a, vm. ngày thứ ba: *terceiro dia* : tertius dies.

ba, tháng ba : *terceiro mes ou lua* : tertius menſis, vel luna. ba tháng : *tres mezes, ou luas* : tres menſes, vel lunæ.

ba, hai ba lần, ꞗài ba lần : *duas ou tres vezes* : bis, vel ter.

ba, cái baba : *cagado de concha preta* : teſtudo nigra.

ba, thịt ba rọi: *carne di porco gorda com camas de magra*: caro ſuila lardo interſita.

ba, ꞗỗ tay ba hát : *fazer ſom com as palmas pera cantar* : plaudere manibus ad canendum.

ba, phũ ba: *tormenta*: tempeſtas, atis.

bá, bá léy: *tomar o que lhe não dão* : rapio, is.

bá: *molher ſegunda de principe ou gouernador* : concubina principis viri.

bà: *auo, Senhora* : auia, domina.

bà, oũ bà: *auo e auo, Senhor e Senhora* : dominus, & domina.

bà lão: *velha graue*: vetula honorata.

bà già : *molher graue como Gouernadora, a qual chega a cincoenta annos, ou mais* : fœmina grauis, iam ſupra mediam ætatem.

bà ſang : *concubina do Rey morto* : concubina regis defuncti.

bà, đức bà : *molher de principe, ou Gouernador grande* : vxor principis viri.

bà, Chúa bà: *Rainha* : Regina.

bà Chúa : *Filha del Rey*: Filia Regis.

bà, đàn bà: *femea* : fœmina, æ.

bả, thủ bả: *vigia de poſta* : cuſtos, dis.

bả lịnh: *o que toca a batega ou tambor da vigia* : vigiliæ noctis dantes ſignum & ſimiles.

bả, cái bả: *certa peça de ſeda a modo de canga de cordao* : ſericum quoddam in modum panni linei retorti.

bạ: *vntar* : illinire:

bạ vàng : *dourar* : inauro,

bạ, ai bạ thì ley : *couſa que tem dono, quemquer a to-* : res pro derelictâ, quæ primo occupantis.

bã : *bagaço* : magma, tis. bã ioc : *o bagaço da meizinha* : gma medicinæ iam pera- : & ſic de alijs rebus.

bắc : *norte* : ſeptentrio. bên c, phương bắc : *parte do nor-* ſeptentrionalis plaga.

bắc, chính bắc : *o rumo do rte* : ſeptentrionalis linea omonis nautici.

bắc, gió bắc, gió bốc : *ven- torte* : aquilo, nis. gió đoũ : *vento nordeſte* : meſes,

bắc, ſao bắc : *eſtrella do te* : ſtella poli arctici.

bắc nồi len : *por a panella fogo* : ſuperponere ollam ni.

bắc cầu : *por ponte pera paſ-* : erigere pontem.

bắc thang : *por eſcada* : ap- nere ſcalam.

bác. *tio irmao mayor do pai* : ruus, patre natu maior. etiam vocatur illius pa- i vxor.

bạc : *prata* : argentum, i.

bạc già : *prata fina* : argen- tum purum.

bạc non : *prata pouco fina* : argentum nondum purum.

bạc ria : *prata baixa* : ar- gentum mixtum. nấu bạc : *fundir prata pera a purificar* : argentum igne purgare.

bạc : *couſa branca* : albus, a, vm. tlâu bạc : *buſara branca* : bubalus albus. bạc râu : *bar- ba branca* : cana barba. bạc tăóc : *brancas da cabeça* : ca- ni capilli. ngựa bạc : *cauallo pombo* : albus equus. áo bạc : *cabaia branca* : alba veſtis.

bạc, đỗ bạc người : *hoſpe- dar em caſa alhea* : hoſpitari in aliena domo.

bạch : *fallar com honra a o meſtre da ley, como Voſſa Pa- ternidade* : Veſtra Paternitas. bạch đức thài cả : *ſupremo grao de honra com que ſe falla a o Superior ou Padre grande* : ſupremus gradus honoris qui datur ſupremo magiſtro le- gis.

bái : *fazer reuerencia pro- funda ſem ſe por de ioelhos* : in- clinari profundè.

bại mình : *tolhido dos mem-*

bros : membris captus . bai chên : *tolbido dos pes* : pedibus captus .

bày : *titulo* : titulus tituli . bày sách: *titulo do liuro* : titulus libri .

bày:*por as couſas em ordem*: ordinatè res collocare . bày bày . idem .

bày,mục bài:*chapa del Rey em pao aleuantado* : edictum regium in ligno erecto conſcriptum .

bải; *praya*: littus, oris . bải biển: *praya do mar*: littus maris . bải cát: *area* : arena, æ.

bải chên : *tolbido dos pes* : pedibus captus .

bải, binh bải : *enganador* : deceptor, oris .

bải, con bải đĩ bải : *ma molher*: mulier luxurioſa, meretrix , cis .

bây, bây giờ : *agora* : hac hora,nunc. chết bây giờ:*morras agora* : nunc moriaris, maledictum quod ſæpe proferunt Annamitæ .

bấy, bấy giờ: *então* : tunc.

bày;bày đạt: *inuentar falſidades* : mendaciorum artificem fieri . khéo bày đạt : *inuentar com babilidade* : ingenioſè inuenire, in bonam partem.

bày bát lên : *por as porçolanas com ordem no dulão* : ordinare lances in menſa.

bày đàn bò : *manada de bois* : armentum boum .

bày đàn bày đồ : *magote de meninos* : puerorum turba .

bày đồ bay đảng : *magote de folgezõis*: turba otiantium.

bày bai : *parente chegado* : conſanguineus attiguus .

bấy, bấy nhêo: *tanto* : tantus, a vm. ấy là bấy nhêo, bấy nhêo thôi : *tanto e não mais* : tantumdem nec amplius .

bấy nhêo người nàỳ:*quantos homens aqui eſtão* : quotquot hic ſunt .

bấy nhêo mlời nấy : *todas eſtas palauras*: omnia hæc verba .

bấy , bao nhêo bấy nhêo : *quanto quizer*: quantumlibet .

bấy lâu : *tanto tempo* : tandiù .

bấy, bao giờ bấy giờ *quando quizer*: quandocunque .

bấy, cuả tốt bấy : *que bella couſa* ; quã pulchra res .

bảy : *ſete* : ſeptem . mười bảy: *dezaſete* : ſeptemdecim.

mươi : *ſetenta* : ſeptua-
:a .
ɔẫy: *armadilha* : decipula,

ɔẫy chôật: *ratoiera com ar-*
muſcipula cũ arcu. chưâng
/ len : *armar a ratoeira* :
adrare muſcipulam . sấp
/ xuẫng: *deſarmar* : muſci-
am relaxare.
ɔậch, tláng : *aluo*: albus, a,
. béo bạch : *muito gordo* :
:ſus, a, vm.
ɔạch mã : *cauallo branco* :
us equus.
ɔạch hạch, cò tláng : *gar-*
ɔranca : alba ardea.
ɔam, bam thịt: *fazer picado*
:arne : protrimentum car-
conficere.
ɔẫm, dẽọú : *titulo com que*
alla ao Rey per petição : titu-
quo Rex ex ſcripto con-
ɔitur.
ɔan, chúa ban cho : *dar el*
i : Regem dare.
ban: *tempo do dia ou da noi-*
tempus quodcunque die,
noƈte.
ban sớm: *polla menhaa*: ma-
.
ban tlưa : *ao meyo dia* : me-
:ies.

ban chiều : *a tarde* : veſpe-
re.
ban hôm: *a boca da noite* :
ſero.
ban tối, ban đem: *a noite* :
noƈtu.
ban ngày: *de dia* : interdiu.
bàn: *taboa, meſa, pao igoal* :
lignum leuigatum ad aliquem
vſum.
bàn cuóc : *pao da enxada* :
manubrium ligonis.
bàn thờ, bàn đạoc: *Orato-*
rio Altar: Oratorium, Altare.
bàn tien ſư: *altarinho ſuper-*
ſtitioſo dos meſtres das artes :
altariolum ſuperſtitioſum ma-
giſtrorum ſeu inuentorum
alicuius artis.
bàn : *couſa chãa ou igoal* ; æ-
quata res : bàn tay : *palma da*
mão : vola manus. bàn chên :
ſola do pe: planta pedis. bàn
tlôn ; *nadegas* : nates, ium.
bàn, mâm bàn: *dulão com*
igoarias : menſa rotunda cibis
onuſta.
bàn cờ : *taboleiro de iogo* ;
abacus, i.
bàn kien : *conhecer da cau-*
ſa : examinare litem.
bàn hoàn , buẫn bưc , lo
buẫn : *triſte* , *malinconico* ;

B 2 tri-

triſtis, e. malenconicus, i.

bẫn nhin: *pobre, pedinte*: pauper mendicus.

bàn cổ. *certo homem fabuloſo de quem os gentios dizem muitas patrantras*; fabuloſus & fictus quidam vir ex quo cælum & terram ortum habuiſſe fingunt Ethnici.

bàn, địa bàn: *agulha de marear*: pixis nautica.

bàn, bức bàn. *portas de maderia laurada*. portæ ingr. cæ cum vario opere.

bàn, nạt bàn, biến đi: *deſaparecer*: euaneſco, is.

bàn bêo: *eſtender os braços em Crus*: extendere brachia in modum Crucis.

bạn: *companheiro ou companheria*: ſocius, vel ſocia.

bạn, làm bạn cũ nhau: *amatalotarſe*: alicuius contubernio ſe aſcribere.

bạn, có bạn chang? *ſois caſado ou não?* es coniugatus necne? ita modeſtè quilibet, vel quælibet poteſt interrogari.

bận, mấy bận: *quantas vezes*: quoties. một bận: *hũa ves*: ſemel. một hai bận: *hũa ou duas vezes*: ſemel aut bis. & ſic de cæteris.

bán: *vender*: vendo, is. buân bán: *mercadeiar*: negocior, aris.

bán mấy: *por quanto vendeis*: quanti vendis?

bắn: *deſparar, atirar*: explodo, is, iaculor, aris.

bắn sũ tay: *atirar com moſquete*: explodere fiſtulam ferream.

bắn sũ mlớn: *atirar com peça de artilharia*: explodere tormentum bellicum.

bắn tên: *atirar com frecha*: iaculari ſagittam.

bắn cũ: *atirar com arco*: iaculari arcu. bắn nỏ: *atirar com arco beſta*: iaculari baliſtâ. bắn chim: *atirar aos paſſaos*: aucupor, aris.

bắn phải: *acertar com o tiro*: iaculando ſcopum tangere.

bắn hổu: *errar o tiro* à ſcopo aberrare.

bắn thổu: *atirar con zarauatana*: zarabatanâ iaculari.

bán: *companheiro*: ſocius, ij. bán đạu: *companehiros da ley*. Socij legis.

bán đồ: *mapas debuixos*: mappa mundi, antigraphũ, i.

bán,

bàn, tam bàn: *batel piqueno* : cymba paruula.

bàng : *couſa igual* : æqualis, e. bàng nhau: *iguais entre ſi*: æquales inuicem.

bàng : đất bàng thanꞏ thán: *terra plaina*: planicies, ei.

bàng, blả cho bàng: *pagar iuſto* : ſoluere ad æqualitatem.

bàng an, bàng ien : *quietação, pas, ſaude* : requies, ei, pax, cis, ſanitas, atis.

bàng, ꞔí bàng: *comoſeꞏ* : verbi gratiaꞏ.

bàng: coũ bàng : *iuſto no iulgar*: iuſtus Iudex.

bàng, ngồi xẻp bàng : *aſſentarſe ſobre as pernas encruzandoas* : ſedere in cruribus decuſſatis.

báng: *eſcornar* : cornu impetereꞏ.

báng: *contradizer, encontrar*: contradico, is. báng đạu: *impugnar a ley* : contradicere legi.

bảng: *taboa em que ſe eſcreuem nomes de peſſoas, ou ſentenças*: tabula cum catalogo hominum aut ſententiarum.

bảng, nói bổũ bảng: *fallar o que vem na boca*: inconſideratè loqui.

bang: *purpura*: purpura, æ.

bánh : *bolo*: placenta, æ. bánh khô : *biſcouto* : panis nauticus.

bánh xe: *roda do carro*: rota currus.

bánh lái: *a pa do leme* : temonis palmulaꞏ.

bành, bành voi : *ſella do elefante* : elephantis ſella, ſeu potius turris, intra quamꞏ multi ſedere poſſunt.

bạnh, tật bạnh : *peſte* : peſtis, is.

baõ: *bexiga*: veſica, æ. baõ báõ: *bexiga de animal*: veſica animalis.

bạõ: *barriga*: venter, tris. đau bạõ: *dor de barriga* : dolor ventris.

báõ *ſombra* : vmbra, æ.

báõ côt, bà báõ : *feiticeira* : venifica, æ.

báõ : *empolla no corpo* : puſtula, æ. báõ chên báõ tay: *callos dos pes e das mãos* : callum, i.

bao : *fardo* , *amarrado* : onus, eris.

bao tay: *didal*: digitaleꞏ, is.

bao

bao kim: *amarrado de agulhas* : acuum certus numerus ſimul colligatus.

bao bạc: *amarrado de prata*: argenti quædam quantitas ſimul colligata.

bao, bao cao: *quão alto*: quantum altus, a vm.

bao xa: *quão longe*: quantum diſtans.

bao lâu: *quanto tempo*: quanto tempore. chẳng có bao lâu: *naõ ha muito tempo*: multum tempus non eſt elapſum.

bao nhêo, bao deo: *quanto*; quantum. bao nhêo lạng: *quantos taeis*: quot ſcuta. cao bao nheo: *quanto alto*: quantum altus, a, vm.

bao nả: *como eſtais*: quomodo vales.

báo giờ: *quando*: quandò. bao giờ đến: *quando chegara*: quando adueniet. đến bao giờ: *quando chegou*: quãdo venit. những bao giờ: *em que tempo*: quo tempore. bao giờ bấy giờ: *quãdo quizer*: quandocunque.

bao, chim bao, chiem bao: *ſonho ſonhar*: ſomniũ, ij, ſomnio, as.

baò, *acepilhar*: dolo, as. cái baò: *cepilho*: dolabrum, i.

báo: *pagar na meſma moeda*: par pari referre.

báo ơn: *ſer agradecido e pagar o beneficio*: beneficium retribuere.

báo oán: *vingarſe*: vindictam ſumere.

báo, chua báo: *couſa pretioſa*: res pretioſa, vt vnio, vel quid ſimile.

báo, nuôi báo cô: *alimentos que manda dar o iuys*: alimenta per iudicem aſſignata.

bao: *atreuido*: audax, cis.

bảo, biéo, bơu: *auiſar*: moneo, es.

bảo thai: *feiticerias que fazem as molheres prenhes pera nao mouer*: veneficia quæ fiunt à mulieribus grauidis, ne patiantur aborſum.

bão: *tormenta*: tempeſtas, atis.

bão, đau bão: *mordexim*: cholica, æ.

báp chóêi: *fula do ramo de figos da India*: flos rami ficuũ Indicarum.

báp nhà: *o que vne em cima a caza de madeira como*

chaue:

ue: clauis vniens ſuperio-
ſ partes domus ligneæ.
báp, báp môt mlát: *cortar hum golpe*: ſcindere vnico
u.
bạt, làm thau bạt: *fazer nada*: vmbraculum ẽri-
e.
bạt, taù bạt: *nauio deſgar-*: errare nauem.
bắt; *prender*: capio, is.
bắt tội: *caſtigar os erros*: ire peccata.
bắt chước, bắt chiếc: *tar*; imitor, aris.
bắt, bó: *fazer forças*: vim
rre.
bắt cá: *peſcar*: piſcor, aris.
bắt bụt: *diſputar e conuen- a falſidade dos pagodes*: di- tando idolorum falſitatẽ
ncere.
bắt thề: *forçar a iurar*: exi- e iuramentum.
bắt đền: *forçar a pagar*: co- e ad ſoluendum.
bắt, chẳng: *não*: non. bắt *não ſaber*: ignoro, as. bắt ıĩa: *deſagradecido*: ingra-
, a, vm.
bát, tàm: *oito*: octo.
bát, cái bát: *eſcudela*: ſcu- la, æ. bát ngô: *eſcudela da china*: ſcutellà ſinica. bát đàn: *eſcudela groſſa da terra*: ſcutella ordinaria craſ- ſa.

bát: *bombordo*: latus dex- trum nauis.

bát, lo bát ngát: *ter mui- tos cudados*: ſolicitudinibus varijs vrgeri.

bau, ao: *tanque*: piſcina, æ.

bau, ruồi bau: *moſca*: mu- ſca, æ.

baù chủ, baù minh: *fia- dor*: fideiuſſor. baù ai: *inter- ceder com el Rey por alguem peraque o faça mandarim*: intercedere pro aliquo apud regem, vt dignitatem acci- piat.

baù, cáy baù *aboboreira*: cucurbitæ planta. bláí baù: *abobora*: cucurbita, æ.

baù giác: *ventoſas*: cucur- bitula, æ.

baù, áo baù tay: *cabaya de mangas largas*: amplarum manicarum veſtis.

bạu: *companheiro*: ſocius, ij.

be: *taboas dos bordos da embarcação*: tabulæ margi- nis nauis.

be

be rượu: *vaſo de vinho*: amphora vini.

bè: *iangada*: ſchedia, æ.

bễ: *banda*: pars, tis. bễ ngoài: *parte de fora*: pars exterior.

bễ ngang: *de largura*: latitudo, inis.

bễ dăọc: *de comprido*: longitudo, inis.

bễ tlên: *ſuperior peſſoa*: ſuperior perſona. bé dứơi: *inferior peſſoa*: inferior perſona.

bễ phú quí: *o ſer rico*: diues, itis.

bé: *couſa piquena*: paruus, a, vm.

bễ con: *ter o filho nos braços*: gerere filium in vlnis.

bệ, nhà bệ: *caza de ſobrado pouco aleuantado*: domus contignationis parum eleuatæ.

bẻ: *quebrar com os dedos torcendo*: infringo, is.

bẻ cổ: *dar garrote*: ſtrangulo, as.

bẻ gam, bẻ tham: *lançar ſortes*: ſortem mittere.

bẻ lái: *virar o leme*: gubernaculum in aliam partem adducere.

bẻ tièn bẻ đũa: *deſcaſarſe*: diuortium, vel repudium facere, nam frangere monetam & bacillos quibus vtuntur ad edendum, eſt ſignum diſſolutionis matrimonij, ita, vt poſſit tunc vxor impunè alium virum ducere.

bể: *mar*: mare, is. bể hồ: *lago grande*: palus, vdis.

bễ: *folle*: follis, is. bễ thổi lửa: *folle de accender fogo*: follis ad ignem accendendum.

bễ, thổi bễ: *aleuantar os folles*: folles erigere, vt ad organum &c.

bên: *parte*; pars, tis. bên hữu: *parte direita*: pars dextera. bên tả: *parte eſquerda*: pars ſiniſtra. bên nầy: *aquì*; hic. bên nọ: *ahi*: illic.

bền: *firme*: ſtabilis, e. làm cho bền: *fazer pera durar*: diuturnitatem curare.

bền lão, quỉ quái *obſtinado no mal*: obſtinatus in malo.

bèn: *mas, porem*: ſed. bèn chữa chúng tôi: *mas liura nos*: ſed libera nos.

bến: *lugar no rio em que ſe lauão*: locus in flumine ad lauandum. đi bến: *andar a fazer*

zer

ſuas neceſſidades : ire ad
inas, modeſtè loquen-
.
bén: *pegarſe:* adhæreo, es.
n bén chên: *a lama pegar-*
nos pes : adhærere lutum
dibus .
bén, áp, giáp : *iunto*: iux-
., prope. bén rễ: *iunto a raìs:*
xtà radicem .
bén léy : *apegarſe*: adhæ-
:o,es. lửa bén củi: *o fogo a-*
:arſe na lenha: accendi li-
na .
bện: *vergonhas de molher* :
pudenda mulieris. lồn, đói,
dánh, idem verba vitanda &
cauendum à ſimilibus, vel
vicinis ne in veiba obſcena
quis impingat.
béo: *gordo* : pinguis, e.
bêo: *eſpetar*. configo, is.
bếp : *fogão, cozinha* : culina, æ. nha bếp: *cozinheiro*: cocus, i.
bếp, nàm bếp: *parida* : effoeta, æ.
bết *derradeiro*: vltimus, a, vm . đi rốt bết : *ir vltimo de todos:* vltimo loco ire .
bi cá. bây cá: *barbatana* : pinnula piſcis .
bì, chim bì : *certa aue* : quædam auis dicta bi.
bì, lụa xạ bì : *certa peça de ſeda* : ſericum quoddam dictum xa bi.
bí, cây bí: *combalenga em berua*: cucurbitę indicę planta . blái bí : *combalenga* : cucurbita indica .
bí ngô: *abobora de guinè* : concurbita guinenſis .
bí, đau bí, bí đái: *dor de pedra, não poder ourinar:* calculo laborare, vrinam non valere expellere .
bí, lược bí: *pentem miuda pera piolhos*: pecten ad pediculos excutiendos .
bỉ, làm cho bền bỉ : *fazer a couſa pera que dure*: diuturnitati laborare .
bị: *alforge*: mantica, æ. lấy bị đi ăn mày : *tomar alforge pera pedir eſmola* : manticam aſſumere ad erogandam ſtipem .
bị phũ ba: *tormenta*. tempeſtas in mari .
bia : *aluo a que ſe atira* : ſcopus, i. phải bia: *dar no aluo:* ſcopum attingere. ſai bia: *errar o aluo* : a ſcopo aberrare .
bia : *padrão de pedra em*

que ſe nota algũa couſa de memoria digna: columna, vel erectus lapis, in quo aliquid in monumentum notatur. bia đá, idem.

biả, biả ſách: *cuberta do liuro*: operimentum libri.

biả ꞗỏ: *vademeco*: gerifolium, ij.

biắng, làm biắng: *preguiçoſo*: piger, gri.

bịch, cái bịch: *ceſtão*: ciſta magna.

bích, cái bích: *cagado como tartaruga* teſtudo, inis.

biéc, ſác biéc: *cor azul* color cæleſtis.

biẽn: *notar eſcreuendo*: annoto, as.

biên đàng: *borda do caminho*: ora, vel extremitas viæ. vô biên vô lạng. *ſem fim*: ſine fine.

biến: *deſaparecer*: euaneſco, is. biến đi: *deſapareceo*; euanuit.

biến hŏá: *conuerterſe em outra couſa*: transformo, as.

biển: *mar*: mare, is. vượt biển: *paſſar o mar*: transfreto, as. phải biển: *perderſe no mar*: naufragium pati.

biêu ngựa: *apertar as pernas ao cauallo*: calcaribus equum premere.

biểu: *papeira*: angina, æ, tumor gutturis. thui biểu, thì biểu: *naſcate papeira*: anginâ labores, maledictum.

biểu: *dar preſente*: munus offerre, at dare regi, vel principi viro dicitur, dưng.

biểu: *auiſar*: moneo, es.

biết, hay biết: *ſaber, entender*: ſcio, is, intelligo, is.

binh ai: *acudir por alguem*: opitulor, aris. binh léy tôi cũ: *defendeime*: ſuccurre mihi.

binh, cŏên binh: *ſoldadeſca, ſoldado*: miles, itis. cất binh đánh: *fazer ſoldadeſca*: conſcribere milites ad prælium. tiên bing: *vanguarda*: primum agmen.

binh bải: *enganador*: fraudator, oris.

bình ẩm: *caldeirinha pera aquentar agoa*: ahenulum ad aquam calefaciendam.

bình ꞗôi: *vaſindo em que tem cal*: vaſculum in quo ſeruatur calx.

bính, sứ bính: *peza de artilharia*: tormentum bellicum.

bít

bít chên, bít tất: *meyas*: ça-
a, æ.
bít tăọc: *trazer pollos ca-
llos*: trahere aliquem capil-
. xé bắt bít: *pegar e trazer
r força*: vi aliquem trahe-
re.
blá, dối blá: *enganar*: de-
pio, is. nói dối nói blá: *min-
ir enganando*: mendacijs de-
ipere.
blả: *pagar*: ſoluo, is, reddo,
s.
blả coũ: *pagar o trabalho*:
ſoluere opus. blả ơn: *render
o beneficio*: retribuere bene-
ficium. máng blả: *agaſtarſe
com quem ſe agaſta*: repende-
re iram.
blả ꞗợ chaõ: *dar licença
a quem pertence pera ſe conſu-
mar o matrimonio*: dare fa-
cultatem conſummandi ma-
trimonium, hoc autem per-
tinet ad parentes ſponſo-
rum.
blả tăóc: *deixar cair o ca-
bello, deſamarralo*: capillos
ſoluere. tăóc blả blượ́c: *ca-
bello mal penteado*: capillus
impexus.
blác, blúc blác: *ondearſe*:
agitari. tàu blúc blac: *o nauio
ioga*: agitatio nauis. voi đi
blúc blác: *o elefante andar
ondeandoſe*: agitari elephan-
tem.
blai: *macho de homem* ado-
leſcens, tis. iuuenis, is. tốt
blai *gentilhomem*; pulcher iu-
uenis. blai hay là gái: *he ma-
cho ou femea*: maſculus ne eſt
an fœmina?
blai gái: *fornicar*: fornicor,
aris.
blái: *fruta*: fructus, vs.
blái núi: *monte alto, ſerra*:
mons, tis.
blái cân: *pezos da balança*:
libra trutinæ.
blái, một blái hai blái:
hum tiro dous tiros de peza;
exploſio vna & altera bom-
bardæ.
blái dựa: *coxim de inco-
ſtar*: ſtragulum, i.
blái tim: *coração*: cor,
dis.
blái cật *rins*: renes.
blái chên *perna do ioelho a
baixo*: crus, ris.
blái ꞗê: *coxa do ioelho pe-
ra riba*: fœmur, oris.
blái tai: *a parte mais bai-
xa da oureiha*: auriculæ pars
infima.

blài càu: *pela de iogo:* pila, æ.

blài, núi blài: *monte não ingreme*: mons parum accliuis.

blải: *eſtender*, explico, as. léy áo blải lót đàng; *tomar a veſte e eſtendela no caminho*: ſternere viam veſtibus.

blẩy lẩm aó: *enlamearſe*; inficere veſtem luto.

blam mực: *tomar a tinta com o pincel ou penna*; accipere atramentum pennâ, vel penicillo.

blẩm: *alambique*: ſublimatorium, i.

blám: *frauta:* tibia, æ.

blan: *meſa ou altar*: menſa, vel altare. melius, bàn.

blàn; *tresbordar*: inundo, as. ſoũ blàn ra: *o rio tresborda:* fluuius inundat.

blẩn: *molhar na agoa*: humecto, as.

blẩn blở: *virar o que eſtà na agoa pera ſe molhar bem*: inuertere aliquid vt madefiat totum.

blan: *virarſe algũa couſa que não eſtà fixa*: inuerti quod minimè fixum eſt. gỗ blan đi: *virarſe o pao:* inuerti lignum.

blan blở: *virarſe eſtando deitado:* conuerti iacentem.

blang, một blang ſách. *hũa pagina do liuro*: pagina libri vna.

blang, mạt blang: *a lua*: luna, æ. blang tlòn: *lua chea*: pleniluniũ, ij blang khuiét; *mingoante ou quando não he chea:* luna non rotonda extra plenilunium. ſáng blang; *luar*: lunaris lux.

blang, đáõ blang: *fechar os pes no tronco de pao*, ligneo compede teneri.

blang blỗi: *fazer teſtamento*: teſtamentum condere.

blàng, blở blàng: *couſa bem feita, fermoſa*: quid affabrè factum, pulchrum. người tót blở blàng: *homem fermoſo*: vir ſpecioſus.

blanh: *palha*; palea, æ. blanh ſang: *palha de erua com que cobrem as cazas*; palea ex herbis qua operiuntur domus. nhà blanh: *caſa cuberta com palha*: domus paleis cooperta.

blạnh, cái blạnh: *cagado de mar*; teſtudo marina.

blào: *tresbordar couſa que ferue*: redundare bulliendo.

blào ra: *eſcuma que ſae a por feruer a panella*; bullndo ſpumam effundi.

bláo: *falſificar, trocar o m por ruim:* adultero, as, prauo, as. già bláo tièn: *udar as caixas boas em ins:* deprauare monetam. láo bạc: *falſificar a prata*; dulterare argentum.

blạp blâò: *mergulhar e ſair:* mmergi & emergere idenidem.

blát nhà, tlát nhà: *barrar a caſa:* linire domum terrâ.

blạt: *ſair algũa couſa perafora demaſiadamente:* egredi aliquid vltra modum. blạt maõ tay ra: *ſair as vnhas pera fora:* excreſcere nimium vngues. xưâng blạt ra: *oſſo ſair pera fora:* erumpere os extra.

blau: *aplainar:* complano, as. blau đất: *aplainar o chão:* complanare ſolum.

blàu: *betel:* quoddam folium indicum in modum hæderæ quod continuò edunt indigenę alijſque miniſtrant in ſignum beneuolentiæ. têm blàu: *concertar o betel:* folium illud concinnare ad edendũ.

blể bliủ, blể môi. *torcer os beizos deſprezando:* contorquere labia contemnendo.

blé đàng: *deixar o caminho direito:* iter commune data opera relinquere. tôi blé đàng nầy oũ đi đáng kia: *eu vou por eſte caminho o Sõr và por aquelle outro:* detorqueo iter ego hâc viâ, Dominus eat illâ aliâ viâ.

blêy: *cayar:* linio, is.

blênh: *iarra com aſas:* dyota, æ.

blễo: *verruga, leicenço:* verruca, æ, furunculus, i. blễo ſưng lên: *nacer veruga, leicenço:* verrucam prodire.

bleo: *torcerze algum membro:* luxo, as. blẹo chên: *torcerſe o pè:* luxare pedem.

blét miệng: *boca larga:* os patulum.

blét nhà: *barrar a caza*; linire domum. alij tlét, vel tlát, vel trát.

blẹt: *aleÿjado:* mancus, a, vm. blẹt chên: *tolhido dos pes:* captus pedibus. blẹt tay: *tolhido das mãos:* captus manibus.

blẹt, ngồi blẹt: *aſſentar-*

ſe

ſe ſobre os calcanhares : inſidere calcaneis. lê blẹt: *andar de gatinhas* : repo, is.

bli đất : *aplainar a terra, com botar agoa*: æquare ſolum aquâ.

blia : *igoalar o chão* : adæquare ſolum blau blia; *aplainar algũa couſa:* exæquare, aliquid.

blích, cá blích : *ſardinha piquena*; ſardinula, æ. alij cá tlích.

blỉnh, blớ blỉnh : *mentir zombando:* mentiri ridendo.

blỉu, vide blễ blỉu.

blo : *cinza* : cinis, eris. ngày lễ blo : *dia de cinza* : dies cinerum.

bló : *moſtrar partes ſecretas*; oſtendere pudenda.

blổ : *fazer obras de maçaneria:* opus minutum aut eleuatum fabri lignarij facere.

blổ blang : *qualquer couſa ben feita*, pulchrum quodcunque opus. Vide blang.

blổ, lúa blổ ra : *eſpigar os arrozes*; ſpicas emittit oriza.

blổ tài ra : *manifeſtar o talento*; manifeſtare talentum.

blộ *mancha*: macula, æ. blộ áo: *nodoa da cabaya* : macula veſtis.

blớ blỉng : *mentir zombando*; ridendo mentiri.

blớ : *virar* : verto, is. blớ lại : *tornar a tràs*; reuertor, eris. blớ đi blớ lại : *dar muitas voltas* : verti ac reuerti.

blớ lào : *mudar os propoſitos bons* : peruerti. blớ lào nguy : *rebellarſe* : deficere vel defectionem facere.

blớ mạt lại : *virar o roſto a alguem* : conuerti ad aliquem.

blốc, cây blốc cội len : *arrancarſe aruore com tormenta*. euelli arborem vi tempeſtatis.

blốc blác, vide blúc blác.

blóc : *deſgrudarſe* : reglutinari. ſơn blóc ra : *deſpegarſe a vernis* : reglutinari ſandaracham.

blồi : *teſtamento*, *fazer teſtamento* : teſtamentum, condere teſtamentum.

blồi blang, idem.

blới : *exceder* : excedere. blới hơn, biét hơn : *ſaber mais que os outros* : præcedere

alios in ſcientiā.

blờ'i : *ceo*; cælum, i. mat ờ'i : *o ſol*; ſol, is. sỗ blờ'i: *co da velha*: iris, idis. móũ lờ'i : *ſinal de tormenta*; ſignum tempeſtatis in cælo.

blo'i, ma blo'i, ma tlo'i: *iab o que aparece de noite*: iabolus nocturnus.

blon : *meter por dentro*: ntromitto, is.

blon; nói blon ngót: *fallar mal d'outrem por de tràs*: murmurare in abſentia. nói ngót, idem.

blọn : *inteiro, tudo*; integer, gra, grum, totus, a, vm. giữ đạo cho blọn : *guardar a ley inteiramente*; integrè legem ſeruare. blọn đờ'i: *toda a vida*; per totam vitam.

blọp, vide blập.

blót : *inteiro*; integer, gra, grum.

blót ngày : *dia inteiro*: integra dies. nói blót mlờ'i : *fallar inteiro ate o cabo*: integrum ſermonem proferre.

blọt : *plantar ſemear*: planto, as, ſæmino, as. blồũ blọt cây : *plantar aruores*; plantare arbores. blồũ blọt hột: *ſemear peuides* : ſæminare ſæmen.

blớ't mói : *beiços virados*; labia diſtorta. blớ't mũi: *naris reuitado*: naſus ſimus.

blồũ, blồũ cây : *plantar aruores*; plantare arbores.

blồũ lầõ : *ſoberbo*: arrogans, tis. blầõ, idem.

blóũ nứ'a : *canudo da cana que fica entre nò e nò*: internodium, ij.

blọũ : *couſa ſãa não corrupta*: integra res non deprauata. gạo blọũ, *arròs que eſtà bom*: ſana oriza minimè corrupta; cá blọũ: *peixe são não corrupto*: integer & corruptione carens piſcis.

blúc, tàu blúc xuắng : *virarſe a embarcação*, inuerti & immergi nauim. gió blúc cây: *o vento arrancar e virar aruores com a raìs pera cima*: eradicari arbores & euerti vi venti.

blui : *aſſar ſobre as braſas*: torrere in prunis. nứ'âng blui. idem.

blự'ơ'c, tăóc blầ blự'ơ'c: *cabelo deſconcertado*; impexi capilli.

bluông:

bluông: *deſpouoado*: ſolitudo, inis. đàng bluông: *caminho deſerto*: via deſerta.

blun: *minocbas*, *lombrigas*: lumbricus, i, lumbrici, orum.

blứ: *meter na agoa pera depenar*: immergere aquæ ad pennas euellendas.

bồ, cái bồ: *ceſto redondo quadrado no fundo*; corbis in ſuperiori parte rotundus, in inferiori quadratus ad cuſtodiendam orizam deputatus.

bồ cu: *rola*; turtur, is: chim cu, idem.

bồ câu: *pomba*: columba, æ. chim câu, idem.

bồ nhin, mồ din: *figuras de palha que fazem feiticeiros*; ſtatuæ ex paleis compoſitæ quibus venefici vtuntur ad inferendum alicui damnum.

bồ cũên, mồ cũên: *iangoma fruita*; iangoma fructus indicus.

bồ hòn: *certa fruita que ſerue de ſabão*; fructus quo vt ſapone vtuntur.

bồ nâu: *certa fruita pera tingir os veſtidos de pardo*: fructus quo tinguntur veſtes colore fuſco.

bồ cắt: *gauião*; niſus, i.

bò, con bò: *boi*, *vaca*: bos, vis.

bọ cát: *alacrà*: ſcorpio, onis.

bò đi: *andar de carangueio ou de gatinhas*: inceſſus cancri, repo, is.

bò nhà: *tranca*: repagulum, i.

bò nẹt: *bicho de cabelo*: vermis crinitus.

bò oŭ: *paſſaro de bico comprido*: roſtri oblongi auis.

bò, chim bò các: *pega*: pica, æ.

bó, cái bó: *feixe*: faſcis, is.

bó đinh biệo, cái đinh liệo: *facha grande que queimão os grandes no anno nouo*; fax prægrandis quam primates accendere ſolent recenti anno.

bó chiếo: *embrulhar alguem na eſteira pera enterralo*: funerare obuoluendo ſtorea, maledictum.

bô, cái bô: *nono pano de linho*: tela linea.

bô chinh: *Prouincia de Tun-*

nquim : nomen Prouin- in finibus Tunkini & Cocinæ.

bỗ thí cho ngươi tà : *dar molas* : erogare ſtipem.

bỏ : *botar de ſi* : eijcio,

bỏ cửa bỏ nhà : *deſempa-ar a caſa* : relinquere domum.

bỏ vèào : *botar pera dentro* : intromitto, is.

bỏ đi bỏ lại : *huns por ou-ros* : plùs minùſue.

bỏ vạ : *aleuantar falſo* : falſum imponere.

bỏ quên : *deixar algũa couſa e eſquecerſe* : relinquere aliquid & obliuiſci.

bổ : *partir com ſaca ou machado* : diuidere aliquid cultro aut ſecuri.

bỏ : *vingarſe* : rependere malum, làm cho bỏ : *dar nocoração, fazer aſſintes* data opera alterum mortificare.

bỗ : *o que cria* : nutricius, ij. bú bỗ ; *ama eo marido della* : nutrix & eius maritus, ſæpe etiam ita vocantur parentes.

bọ : *bicho que nace de corrupção* : vermis qui naſcitur ex putri.

bọ hũ : *eſcarauelho* : ſcarabeus, ei.

bọ mặt : *melgas* : culex, icis.

bọ chó, bọ chét : *pulgas* : pulex, icis.

bọ, sâu bọ ; *bicho da terra* : vermis, is.

bọ, con bọ : *carauelha pera fechar a porta* : clauiculus ad claudendum ianuam.

bọ, dưa bọ, dưa choột : *pepino* : cucumer, ris.

bộ, đi bộ : *andar a pè* : pedeſtre iter conficere.

bộ, cạu bộ ; *eunuco* : eunuchus, i.

bộ, nhà bộ : *aduana* : vectigalium ſeu tributorum domus.

bọ biu : *homem de bons coſtumes* : probus, a, vm.

bó : *vnha de animal* : vngula, æ.

bó ngựa : *vnha de cauallo* : vngula equi.

bó tlâu : *vnha de buſara* : vngula bubali.

bó, đúc bó ngựa : *fundir pedaços de prata, como vnha de cauallo* : conflare argentum

etum ad formam vngulæ equinæ .

bồ đánh voi : *gancho com que ſe gouerna o elephante* ; vncus ad elephantem regendum.

bỡ lẽ : *deſcortès* : ruſticus, a, vm.

bợ : *pedir empreſtado*: mutuum petere.

bóc : *deſpegar* : extraho, is.

bóc ꞗỏ : *eſcaſcar* : detrahere corticem . bóc áo : *deſpir por força* : detrahere veſtem vi .

bọc, lưới bọc : *rede varredora* : ſagena, æ.

bọc, ſinh ra bọc : *ſecondinas em que nace o menino emburalhado* : ſecundinæ, arum .

bọc minh : *embrulhado* : inuolutus a, vm.

bọc gươm : *forrar a catana com ouro, prata* : ornare auro aut argento enſis capulum .

bớc : *norte* : ſeptentrio, nis . gió bớc : *vento norte* : aquilo, nis.

bợc : *degrao* : gradus, vs. bực idem .

bợc : *abraçar*: amplector, eris .

bói tăóc : *amarrar o cabello* : capillaturam ligare ſupra caput .

bỗi, chữơi bỗi : *chamar ruindades* : conuitia conijcere .

bòi : *vergonhas do homem* : pudenda maris . cạc idem, vocabula vitanda .

bói ; *ſortes do feiticeiro* : ſortilegium, ij. thầy bói : *feiticeiro* : ſortilegus, i. đi bói : *conſultar o feiticeiro* : ſortilegum conſulere .

bói, có bói : *herua que comem os bois* : herba qua veſcuntur boues.

bội : *muito* : valdè . mầng bội phần : *folgar muito* : multum gaudere .

bội, cái bội : *cazas ſuperſtitioſas pera os mortos* : domus fictæ pro mortuis .

bời : *muitos* : multi . có bời ngừơita : *são muitos homens* : multi homines ſunt .

bời, chơi bời : *leuar boa vida* : indulgere genio .

bơi, chèo bơi : *remo de mão como pà* : remus breuis in palæ modum .

bơi

bơi tlẻi, bơi tải: *remar com remo de mão*: remo breui remigare.

bơi: *eſgrauatar*: ruſpor, aris. bơi mò: *eſgrauatar a ſepultura*: excauare ſepulchrum, habetur pro maledicto.

bới, bới đau: *donde*: ex quo loco.

bợi, ơi bợi: *admiração*: admirantis particula.

bới, lội bới: *nadar com pès e mãos*: natando pedibus manibuſque vti.

bơm; tãoc bơm thơm: *cabello encreſpado*: capilli criſpi, implicati.

bơm, con bơm: *molher publica*: meretrix, cis.

bốn: *quatro*: quatuor. thứ bốn: *o quarto*: quartus, a, vm.

bòn, bòn vàng, bòn bạc: *tirar ouro ou prata da terra em que eſtà meſturada*: ſeparare aurum, vel argentum a terra cui immiſcetur.

bỗn: *principio*: principium. nhết bỗn. *Iapão*: Iaponum regio quaſi principium ſolis.

bỗn: *cabedal*: peculium, ij. bỗn đạu: *os da meſma ley*: eamdem legem profitentes, ſeu participantes in peculio legis.

bơn, cá bơn, cá lơn lơn: *lingoado*: ſolea, æ.

bốp ſũ: *repoſta da eſpingarda*: ſonitus ſclopi.

bóp: *palpar*: palpo, as.

bóp mũ ra: *eſpremer a materia*: exprimere pus.

bóp mình: *palpar con força*: palpare comprimendo.

bóp: *eſpecie de ameioa*: mytili ſpecies.

bớp chên: *dar topada*: offendere pedem.

bột: *farinha*: farina, æ.

bột gậy: *ferro do bordão*: ferrum cucumæ, idem de lancea & ſimilibus.

bọt: *eſcuma*: ſpuma, æ. bọt blào ra: *eſcumar*: ſpumo, as.

bớt: *diminuir*: minuo, is. xơ bớt, idem. chừa bớt: *emendarſe em parte*. reſipere ex parte.

boũ: *algodão*: goſipium, ij.

boũ: *eſpiga*: ſpica, æ. boũ lúa: *eſpiça do arròs*: ſpica orizæ.

bòũ, cái bòũ: *boyao de que vsão os feiticeiros*: diota qua venefici vti ſolent.

bòũ con: *ter o filho no collo*: geſtare in vlnis filium.

bóũ chốc: *de repente*: inſtanti eodem.

bóũ, nói bóũ bảng: *fallar ſem conſideração*: inconſideratè loqui.

bóũ, blái càu té len bóũ: *rechaçar a pela e fazela ſubir alto*: repercutiendo pilam in altum mittere.

bọũ: *barriga*: venter, tris.

bờâo, bờẫo: *enchaço*: tumor, oris.

bớu, bu; *lobinho*: tuber, ris.

bủ gạo: *fazer vento pera alimpar o arros*: ventum excitare ad ventilandam orizam.

bứ ngủ: *ter ſono*: dormiturio, is.

búa: *martello*: malleus, i. hai ba búa: *duas ou tres martelladas*: ictus mallei duo aut tres.

búa, đi chợ đi búa: *ir a praça a onde ſe vende*: forum vendentium petere.

bùa: *papeis ou letras de feiticerias*: veneficij literæ. đeu bùa: *trazer ao peſcoço eſtas letras*: veneficij literas collo appendere.

bùa, phải bùa phép: *ſer infeitiçado*: veneficijs infici.

bủa lưới: *lançar rede*: rete mittere.

bụa, gõá bụa: *viuua*: vidua, æ.

bứa, blái bứa: *mangoſtans* fructus indicus dictus à luſitanis mangoſtans.

bừa: *grade pera gradar a terra e tirar a erua dos campos*: occa, æ. bừa có: *gradar a terra leuando a erua*: occo, as.

bửa củi: *fender lenha*: findere ligna. bổ củi, idem.

bữa, một bữa: *hũa vès*: ſemel. &c. ăn một bữa: *comer hũa sò vès no dia*: ſemel in die comedere.

bữa ăn cơm: *horas de comer*: hora comedendi. bữa thưa: *horas de iantar*: hora prandij. bữa tối: *horas de cear*: hora cænæ. bữa chàu: *hora de corte*: hora aulæ.

bưâm

bươm bớm : *borboleta* : papilio, onis.

buân : *comprar pera vender* : emere ad vendendum. buân bán, idem.

buân bé : *dèſde menino* : ab infantia.

buần : *triſte* ; triſtis, e. buần bực *malinconizado como de dò* : triſtis tanquam ex luctu. buần mình : *doente* : æger, gri. buần dĕạ : *enioar* : nauſeam pati. lo buần ăn năn : *contrição* : dolor, vt de peccatis &c.

bủân : *natureza* ; natura, æ.

buâng, buâng xuâng : *largar da mão* : dimitto, is.

buầng : *cubicolo* : cubiculum, i.

buầng chuối : *ramo de figos* : ramus ficuum indicarum.

búc, buâng búc : *quadrado* : quadratus a, vm.

bức, bức dĕa : *ſofrego* : properus, a, vm.

bức tranh : *painel* : tabula picta.

bức màn : *cortina ſobreceo* : peripetaſma, tis. bức khan : *toalha grande, lançol* : linteamen, inis.

bức : *torcida de candea* : ellychnium, ij. alij, bớc.

bực : *triſteſa* : triſtitia, æ. áo bực : *veſtido de dò* : luctuoſa veſtis. buần bực : *triſte* : triſtis, e.

bực thang : *degraos* : gradus, vs.

bực léy : *tomar nos braços como doente* : complectendo fouere.

bùi : *ſaboroſo* : ſapidus, a, vm. bùi ngon, idem.

bùi nhùi : *iſca do fuſil* : fomes, itis.

bụi : *pò* : puluis, veris.

bụi cây : *mouta d'aruores* : arboretum, i. bụi tle : *bambual* : arundinetum indicum.

bủm miệng, bỏm miệng : *boca piquena* : os paruum.

bun : *aiuntar* : coniungo, is.

bùn : *lama funda* : cænum profundum.

bún : *aletria* : ſimilago, inis.

bụn : *pedacinho* : fruſtulum, i.

bủng, điả bủng : *prato fundo* : diſcus profundus.

bụng : *toſco* : rudis, e. bụng dĕạ,

dĕạ, idem. bụng dại: *paruo*: fatuus, a, vm.

bưng: *cubrir*: cooperio, is.

bưng ơn: *receber beneficio*: recipere beneficium.

bứng tưng: *polla menhaa cedo*: diluculò.

buóc vide bóc.

buóc, một buóc: *hũ punhado*: pugillus, i.

buọc: *atar*: ligo, as. buọc tlói: *atar pollo lagarto pera tràs*: lacertis aliquem alligare.

bước: *paſſadas*: greſſus, vs. bước đi bước lại: *paſſear*: deambulo, as.

buoi, cá buoi: *tainha peixe*: capito, onis.

bủoi, một buói cày: *tempo de laurar a terra de hũa ves ou polla menhaa, ou a tarde*: ſpatium quo ſemel aratur, vel vſque ad prandium, vel vſque ad cænam. nửa buổi: *ametade daquelle tempo*: media pars illius ſpatij ante prandium.

bưởi, blái bưởi: *zamboa*: malum Adam.

bươm, vide bưam.

buôn, vide buấn.

buốn, vide buẩn.

buồn, vide buẫn.

buổn, vide buẩn.

buông, vide buấng.

buồng, vide buẩng.

buông búc, vide búc.

bượp gì, thiéo gì: *falta alguã couſa ou não?* deeſtne aliquid?

bươu, vide bơu.

búp: *botão de flor*: bacca floris.

bút: *pincel de eſcreuer*: penicillus ad ſcribendum. cầm bút: *tomar o pincel*: accipere penicillum, dicitur de magiſtro dum diſcipulos docet.

bụt: *pagode*: idolum, i.

bú: *mamar*: ſugo, is.

bũ: *piparote*: talitum, i.

bũ: *toſco*: rudis, e. bũ dại: *tolo*: ſtolidus. alij bụng.

b

Digitized by Google

blài càu: *pela de iogo:* pila, æ.

blài, núi blài: *monte não ingreme*: mons parum accliuis.

blài: *eſtender*, explico, as. léy áo blài lót đàng; *tomar a veſte e eſtendela no caminho*: ſternere viam veſtibus.

blây lấm aó: *enlamearſe*; inficere veſtem luto.

blam mực: *tomar a tinta com opincel ou penna*; accipere atramentum pennâ, vel penicillo.

blấm: *alambique*: ſublimatorium, i.

blám: *frauta:* tibia, æ.

blan: *meſa ou altar*: menſa, vel altare. melius, bàn.

blàn; *tresbordar*: inundo, as. ſoũ blàn ra: *o rio tresborda:* fluuius inundat.

blấn: *molhar na agoa*: humecto, as.

blấn blở: *virar o que eſtà na agoa pera ſe molhar bem*: inuertere aliquid vt madefiat totum.

blan: *virarſe algũa couſa que não eſtà fixa*: inuerti quod minimè fixum eſt. gỗ blan di: *virarſe o pao:* inuerti lignum.

blan blở: *virarſe eſtando deitado:* conuerti iacentem.

blang, một blang ſách. *hũa pagina do liuro*: pagina libri vna.

blang, mạt blang: *a lua*: luna, æ. blang tlòn: *lua chea*: pleniluniũ, ij blang khuiết; *mingoante ou quando não he chea:* luna non rotonda extra plenilunium. ſáng blang; *luar*: lunaris lux.

blang, đáõ blang: *fechar os pes no tronco de pao*, ligneo compede teneri.

blang blối: *fazer teſtamento*: teſtamentum condere.

blàng, blở blàng: *couſa bem feita, fermoſa*: quid affabrè factum, pulchrum. người tót blở blàng: *homem fermoſo*: vir ſpecioſus.

blanh: *palha*; palea, æ. blanh ſang: *palha de erua com que cobrem as cazas*; palea ex herbis qua operiuntur domus. nhà blanh: *caſa cuberta com palha*: domus paleis cooperta.

blạnh, cái blạnh: *cagado de mar*; teſtudo marina.

blào: *tresbordar couſa que ferue*: redundare bulliendo.

bọt

t blào ra: *eſcuma que ſae a por feruer a panella*; bul-ndo ſpumam effundi.

bláo: *falſificar, trocar o m por ruim*: adultero, as, e prauo, as. già bláo tièn: *udar as caixas boas em uins*: deprauare monetam. láo bạc: *falſificar a prata*; dulterare argentum.

blạp blâò: *mergulhar e ſair*: mmergi & emergere iden-tidem.

blát nhà, tlát nhà: *barrar a caſa*: linire domum terrâ.

blạt: *ſair algũa couſa pe-rafora demaſiadamente*: egre-di aliquid vltra modum. blạt maõ tay ra: *ſair as vnhas pe-ra fora*: excreſcere nimium vngues. xương blạt ra: *oſſo ſair pera fora*: erumpere os extra.

blau: *aplainar*: compla-no, as. blau đất: *aplainar o chão*: complanare ſolum.

blàu: *betel*: quoddam fo-lium indicum in modum hæ-deræ quod continuò edunt indigenę alijſque miniſtrant in ſignum beneuolentiæ. têm blàu: *concertar o betel*: folium illud conçinnare ad edendũ.

blẽ bliủ, blẽ môi. *torcer os beizos deſprezando*: con-torquere labia contemnen-do.

blé đàng: *deixar o cami-nho direito*: iter commune data opera relinquere. tôi blé đàng nấy oũ đi đàng kia: *eu vou por eſte caminho o Sõr và por aquelle outro*: de-torqueo iter ego hâc viâ, Dominus eat illâ aliâ viâ.

blêy: *cayar*: linio, is.

blênh: *iarra com aſas*: dyo-ta, æ.

blẽo: *verruga, leicenço*: verruca, æ, furunculus, i. blẽo ſưng lên: *nacer veruga, lei-cenço*: verrucam prodire.

bleo: *torcerze algum mem-bro*: luxo, as. bleo chên: *torcerſe o pè*: luxare pedem.

blét miệng: *boca larga*: os patulum.

blét nhà: *barrar a caza*; linire domum. alij tlét, vel tlát, vel trát.

blẹt: *aleijado*: mancus, a, vm. blẹt chên: *tolhido dos pes*: captus pedibus. blẹt tay: *tolhido das mãos*: captus manibus.

blẹt, ngôi blẹt: *aſſentar-ſe*

ſe ſobre os calcanhares: inſidere calcaneis. lê blẹt: *andar de gatinhas*: repo, is.

bli đất: *aplainar a terra com botar agoa*: æquare ſolum aquâ.

blia: *igoalar o chão*: adæquare ſolum. blau blia: *aplainar algũa couſa*: exæquare aliquid.

blích, cá blích: *ſardinha piquena*; ſardinula, æ. alij cá tlích.

blỉnh, blớ blỉnh: *mentir zombando*: mentiri ridendo.

blỉu, vide blễ blỉu.

blo: *cinza*: cinis, eris. ngày lễ blo: *dia de cinza*: dies cinerum.

bló: *moſtrar partes ſecretas*: oſtendere pudenda.

blồ: *fazer obras de maçaneria*: opus minutum aut eleuatum fabri lignarij facere.

blồ blang: *qualquer couſa ben feita*, pulchrum quodcunque opus. Vide blang.

blồ, lúa blồ ra: *eſpigar os arrozes*; ſpicas emittit oriza.

blồ tài ra: *manifeſtar o talento*; manifeſtare talentum.

blộ *mancha*: macula, æ. blộ áo: *nodoa da cabaya*: macula veſtis.

blớ blỉng: *mentir zombando*; ridendo mentiri.

blớ: *virar*: verto, is. blớ lại: *tornar a tràs*; reuertor, eris. blớ đi blớ lại: *dar muitas voltas*: verti ac reuerti.

blớ lão: *mudar os propoſitos bons*: peruerti. blớ lão nguy: *rebellarſe*: deficere vel defectionem facere.

blớ mạt lại: *virar o roſto a alguem*: conuerti ad aliquem.

blốc, cây blốc cội len: *arrancarſe aruore com tormenta*. euelli arborem vi tempeſtatis.

blốc blác, vide blúc blác.

blóc: *deſgrudarſe*: reglutinari. ſơn blóc ra: *deſpegarſe a vernis*: reglutinari ſandaracham.

blối: *teſtamento*, *fazer teſtamento*: teſtamentum, condere teſtamentum.

blối blang, idem.

blới: *exceder*: excedere. blới hơn, biét hơn: *ſaber mais que os outros*: præcedere

alios in ſcientiã.

blờ'i: *ceo*; cælum, i. mặt ờ'i: *o ſol*; ſol, is. ſố blờ'i: *rco da velha*: iris, idis. móũ lờ'i: *ſinal de tormenta*; ſignum tempeſtatis in cælo.

blo'i, ma blo'i, ma trờ'i: *iabo que aparece de noite*: iabolus nocturnus.

blon: *meter por dentro*: ıntromitto, is.

blon; nói blon ngót: *fallar mal d'outrem por de tràs*: murmurare in abſentia. nói ngót, idem.

blọn: *inteiro, tudo*; integer, gra, grum, totus, a, vm. giữ đạo cho blọn: *guardar a ley inteiramente*; integrè legem ſeruare. blọn đờ'i: *toda a vida*; per totam vitam.

blọp, vide blập.

blót: *inteiro*; integer, gra, grum.

blót ngày: *dia inteiro*: integra dies. nói blót mlờ'i: *fallar inteiro ate o cabo*; integrum ſermonem proferre.

blọt: *plantar ſemear*: planto, as, ſæmino, as. blòũ blọt cây: *plantar aruores*; plantare arbores. blòũ blọt hột: *ſemear peuides*: ſæminare ſæmen.

blớ't mói: *beiços virados*; labia diſtorta. blớ't mũi: *naris reuitado*: naſus ſimus.

blòũ, blòũ cây: *plantar aruores*; plantare arbores.

blòũ lào: *ſoberbo*: arrogans, tis. blào, idem.

blóũ nú'a: *canudo da cana que fica entre nò e nò*: internodium, ij.

blọũ: *couſa ſãa não corrupta*: integra res non deprauata. gạo blọũ, *arròs que eſtà bom*: ſana oriza minimè corrupta; cá blọũ: *peixe são não corrupto*: integer & corruptione carens piſcis.

blúc, tàu blúc xuẩng: *virarſe a embarcação*, inuerti & immergi nauim. gió blúc cây: *o vento arrancar e virar aruores com a raìs pera cima*: eradicari arbores & euerti vi venti.

blui: *aſſar ſobre as braſas*: torrere in prunis. nú'âng blui, idem.

blư'o'c, tăóc blà blư'o'c: *cabelo deſconcertado*; impexi capilli.

bluông:

bluồng: *deſpouoado*: ſolitudo, inis. đàng bluồng: *caminho deſerto*: via deſerta.

blun: *minocbas*, *lombrigas*: lumbricus, i, lumbrici, orum.

blứ: *meter na agoa pera depenar*: immergere aquæ ad pennas euellendas.

bồ, cái bồ: *ceſto redondo quadrado no fundo*; corbis in ſuperiori parte rotundus, in inferiori quadratus ad cuſtodiendam orizam deputatus.

bồ cu: *rola*; turtur, is: chim cu, idem.

bồ câu: *pomba*: columba, æ. chim câu, idem.

bồ nhin, mồ din: *figuras de palha que fazem feiticeiros*; ſtatuæ ex paleis compoſitæ quibus venefici vtuntur ad inferendum alicui damnum.

bồ cũên, mồ cũên: *iangoma fruita*; iangoma fructus indicus.

bồ hòn: *certa fruita que ſerue de ſabão*; fructus quo vt ſapone vtuntur.

bồ nâu: *certa fruita pera tingir os veſtidos de pardo*: fructus quo tinguntur veſtes colore fuſco.

bồ cắt: *gauião*; niſus, i.

bò, con bò: *boi*, *vaca*: bos, vis.

bọ cát: *alacrà*: ſcorpio, onis.

bò đi: *andar de caranguejo ou de gatinhas*: inceſſus cancri, repo, is.

bò nhà: *tranca*: repagulum, i.

bò nẹt: *bicho de cabelo*: vermis crinitus.

bò oũ: *paſſaro de bico comprido*: roſtri oblongi auis.

bò, chim bò các: *pega*: pica, æ.

bó, cái bó: *feixe*: faſcis, is.

bó đinh biệo, cái đinh liệo: *facha grande que queimão os grandes no anno nouo*; fax prægrandis quam primates accendere ſolent recenti anno.

bó chiếo: *embrulhar alguem na eſteira pera enterralo*: funerare obuoluendo ſtorea, maledictum.

bố, cái bố: *nono pano de linho*: tela linea.

bố chính: *Prouincia de Tun-*

Tun-

inquim : nomen Prouin-
ę in finibus Tunkini & Co-
ncinæ.
bố thí cho người tà : *dar*
ẻmolas : erogare ſtipem.
bó : *botar de ſi* : eijcio,
.
bó cửa bỏ nhà : *deſempa-*
ar a caſa : relinquere do-
aum.
bó ꞗẽào : *botar pera den-*
ro : intromitto, is.
bó đi bó lại : *buns por ou-*
tros : plùs minùſue.
bó vạ : *aleuantar falſo* :
falſum imponere.
bó quên : *deixar algũa cou-*
ſa e eſquecerſe : relinquere
aliquid & obliuiſci.
bỏ : *partir com faca ou ma-*
chado : diuidere aliquid cul-
tro aut ſecuri.
bó : *vingarſe* : repende-
re malum, làm cho bó : *dar*
nocoração, fazer aſſintes da-
ta opera alterum mortifica-
re.
bõ : *o que cria* : nutricius,
ij. ꞗú bõ ; *ama eo marido*
della : nutrix & eius maritus,
ſæpe etiam ita vocantur pa-
rentes.
bọ : *bicho que nace de cor-*
rupção : vermis qui naſcitur
ex putri.
bọ hú : *eſcarauelho* : ſca-
rabeus, ei.
bọ mắt : *melgar* : culex,
icis.
bọ chó, bọ chét : *pulga* :
pulex, icis.
bọ, sâu bọ ; *bicho da ter-*
ra : vermis, is.
bọ, con bọ : *carauelha*
pera fechar a porta : clauicu-
lus ad claudendum ianuam.
bọ, dưa bọ, dưa chọât :
pepino : cucumer, ris.
bộ, đi bộ : *andar a pè* : pe-
deſtre iter conficere.
bộ, cạu bộ ; *eunuco* : eu-
nuchus, i.
bộ, nhà bộ : *aduana* : ve-
ctigalium ſeu tributorum
domus.
bọ ꞗiu : *homem de bons*
coſtumes : probus, a, vm.
bó : *vnha de animal* : vn-
gula, æ.
bó ngựa : *vnha de caual-*
lo : vngula equi.
bó tlâu : *vnha de bufara* :
vngula bubali.
bó, đúc bó ngựa : *fundir*
pedaços de prata, como vnha
de cauallo : conflare argen-

tum ad formam vngulæ equinæ.

bồ đánh voi: *gancho com que ſe gouerna o elephante*; vncus ad elephantem regendum.

bở lẽ: *deſcorsès*: ruſticus, a, vm.

bọ' *pedir empreſtado*: mutuum petere.

bóc: *deſpegar*: extraho, is.

bóc bở: *eſcaſcar*: detrahere corticem. bóc áo: *deſpir por força*: detrahere veſtem vi.

bọc, lưới bọc: *rede varredora*: ſagena, æ.

bọc, ſinh ra bọc: *ſecondinas em que nace o menino emburalhado*: ſecundinæ, arum.

bọc minh: *embrulhado*: inuolutus a, vm.

bọc gươm: *forrar a catana com ouro, prata*: ornare auro aut argento enſis capulum.

bớc: *norte*: ſeptentrio, nis. giở bớc: *vento norte*: aquilo, nis.

bợc: *degrao*: gradus, vs. bực idem.

bợc: *abraçar*: amplector, eris.

bói tǎóc: *amarrar o cabello*: capillaturam ligare ſupra caput.

bồi, chửơi bồi: *chamar ruindades*: conuitia conijcere.

bòi: *vergonhas do homem*: pudenda maris. cac idem, vocabula vitanda.

bói; *ſortes do feiticeiro*: ſortilegium, ij. thày bói: *feiticeiro*: ſortilegus, i. đi bói: *conſultar o feiticeiro*: ſortilegum conſulere.

bói, có bồi: *herua que comem os bois*: herba qua veſcuntur boues.

bội: *muito*: valdè. mầng bội phần: *folgar muito*: multum gaudere.

bội, cái bội: *cazas ſuperſtitioſas pera os mortos*: domus fictæ pro mortuis.

bời: *muitos*: multi. có bời người ta: *são muitos homens*: multi homines ſunt.

bời, chơi bời: *leuar boa vida*: indulgere genio.

bơi, chèo bơi: *remo de mão como pà*: remus breuis in palæ modum.

bo͗i tlĕi, bo͗i tải : *remar n remo de mão* : remo bre- :emigare.
bo͗i : *eſgrauatar* : ruſpor, s. bo͗i mò : *eſgrauatar a ultura* : excauare ſepul- rum, habetur pro male- .to.
bó͗i, bó͗i đau : *donde* : ex o loco.
bo͗i, o͗i bo͗i : *admiração* : mirantis particula.
bó͗i, lội bó͗i : *nadar com e mãos* : natando pedibus nibuſque vti.
›o͗m; tǎọc bo͗m tho͗m : *ıello encreſpado*:capilli cri- , implicati.
›o͗m, con bo͗m : *molher ılica* : meretrix, cis.
›ốn: *quatro*: quatuor. thứ ı: *o quarto* : quartus, a, ı.
›òn, bòn vàng, bòn bạc : *ır ouro ou prata da terra que eſtà meſturada* : ſepa- e aurum, vel argentum a ra cui immiſcetur.
bo͗̃n : *principio* : princi- ım. nhêt bo͗̃n. *Iapão* : Ia- num regio quaſi princi- ım ſolis.
bo͗̃n : *cabedal* : peculium, ij. bo͗̃n đạu: *os da meſma ley* : eamdem legem profitentes, ſeu participantes in peculio legis.
bo͗n, cá bo͗n, cá lo͗n lo͗n: *lingoado* : ſolea, æ.
bốp sũ : *repoſta da eſpingarda* · ſonitus ſclopi.
bóp: *palpar* : palpo, as.
bóp mũ ra: *eſpremer a materia* : exprimere pus.
bóp mình : *palpar con força* : palpare comprimendo.
bóp : *eſpecie de ameioa* : mytili ſpecies.
bó͗p chên: *dar topada*: offendere pedem.
bột : *farinha*: farina, æ.
bột gây : *ferro do bordão* : ferrum cucumæ, idem de lancea & ſimilibus.
bọt : *eſcuma* : ſpuma, æ. bọt blào ra: *eſcumar*: ſpumo, as.
bó͗t. *diminuir* : minuo, is. xo͗ bó͗t, idem. chừa bó͗t : *emendarſe em parte* : reſipere ex parte.
boũ : *algodão* : goſipium, ij.
boũ : *eſpiga* : ſpica, æ. boũ lúa : *eſpiça do arròs* : ſpica orizæ.

bòũ, cái bòũ: *boyao de que vſão os feiticeiros*: diota qua venefici vti ſolent.

bòũ con: *ter o filho no collo*: geſtare in vlnis filium.

bóũ chốc: *de repente*: inſtanti eodem.

bóũ, nói bóũ bảng: *fallar ſem conſideração*: inconſideratè loqui.

bóũ, blái càu té len bóũ: *rechaçar a pela e fazela ſubir alto*: repercutiendo pilam in altum mittere.

bọũ: *barriga*: venter, tris.

bơảo, bỡảo: *enchaço*: tumor, oris.

bở̉u, bu; *lobinho*: tuber, ris.

bủ gạo: *fazer vento pera alimpar o arros*: ventum excitare ad ventilandam orizam.

bứ ngủ: *ter ſono*: dormiturio, is.

búa: *martello*: malleus, i. hai ba búa: *duas ou tres martelladas*: ictus mallei duo aut tres.

búa, đi chợ đi búa: *ir a praça a onde ſe vende*: forum vendentium petere.

bùa: *papeis ou letras de feiticerias*: veneficij literæ. đeu bùa: *trazer ao peſcoço eſtas letras*: veneficij literas collo appendere.

bùa, phải bùa phép: *ſer infeitiçado*: veneficijs infici.

bủa lưới: *lançar rede*: rete mittere.

bụa, gõá bụa: *viuua*: vidua, æ.

bứa, blái bứa: *mangoſtans* fructus indicus dictus à luſitanis mangoſtans.

bừa: *grade pera gradar a terra e tirar a erua dos campos*: occa, æ. bừa có: *gradar a terra leuando a erua*: occo, as.

bửa củi: *fender lenha*: findere ligna. bổ củi, idem.

bữa, một bữa: *hũa vès*: ſemel. &c. ăn một bữa: *comer hũa sò vès no dia*: ſemel in die comedere.

bữa ăn cơm: *horas de comer*: hora comedendi. bữa trưa: *horas de iantar*: hora prandij. bữa tối: *horas de cear*: hora cœnæ. bữa chầu: *hora de corte*: hora aulæ.

bưâm

ɔưâm bố-âm : *borboleta* : ɔilio, onis.
ɔuân : *comprar pera ven-* : emere ad vendendum. ɪn bán, idem.
ɔuân bé: *dèſde menino*: ab ɪntia.
ɔuẫn : *triſte* ; triſtis, e. ɪn bực *malinconizado co- de dò* : triſtis tanquam ex ɪu. buẫn mình : *doente* : ɪr, gri. buẫn dĕạ : *enioar* : ſeam pati. lo buẫn ăn : *contrição* : dolor, vt de catis &c.
ɔủân : *natureza*; natura,
ɔuâng, buâng xuẫng: *lar- da mão*: dimitto, is.
ɔuẫng : *cubicolo* : cubicu- , i.
ɔuẫng chuểi : *ramo de fi-* : ramus ficuum indica- ɪ.
ɔúc, buáng búc : *quadra-* quadratus a, vm.
ɔức, bức dĕa : *ſofrego* : perus, a, vm.
ɔức tranh : *painel* : tabula a.
ɔức màn : *cortina ſobre-* : peripetaſma, tis. bức n : *toalha grande, lançol* : linteamen, inis.

bức : *torcida de candea* : ellychnium, ij. alij, bốc.

bực : *triſteſa* : triſtitia, æ. áo bực : *veſtido de dò* : luctuoſa veſtis. buẫn bực : *triſte* : triſtis, e.

bực thang : *degraos* : gradus, vs.

bực léy : *tomar nos braços como doente* : complectendo fouere.

bùi : *ſaboroſo* : ſapidus, a, vm. bùi ngon, idem.

bùi nhùi : *iſca do fuſil* : fomes, itis.

bụi : *pò* : puluis, veris.

bụi cây : *mouta d'aruores* : arboretum, i. bụi tle : *bambual* : arundinetum indicum.

bủm miệng, bóm miệng : *boca piquena* : os paruum.

bun : *aiuntar* : coniungo, is.

bùn : *lama funda*: cænum profundum.

bún : *aletria* : ſimilago, inis.

bụn : *pedacinho* : fruſtulum, i.

bủng, điả bủng: *prato fundo* : diſcus profundus.

bụng : *toſco*: rudis, e. bụng dĕạ,

dĕạ, idem. bụng dại: *paruo*: fatuus, a, vm.

bưng: *cubrir*: cooperio, is.

bưng ơn: *receber beneficio*: recipere beneficium.

bứng tưng: *polla menhaã cedo*: diluculò.

buóc vide bóc.

buóc, một buóc: *hũ punhado*: pugillus, i.

buọc: *atar*: ligo, as. buọc tlói: *atar pollo lagarto pera tràs*: lacertis aliquem alligare.

bước: *paſſadas*: greſſus, vs. bước đi bước lại: *paſſear*: deambulo, as.

buoi, cá buoi: *tainha peixe*: capito, onis.

buổi, một buổi cày: *tempo de laurar a terra de hũa ves ou polla menhaa, ou a tarde*: ſpatium quo ſemel aratur, vel vſque ad prandium, vel vſque ad cænam. nửa buổi: *ametade daquelle tempo*: media pars illius ſpatij ante prandium.

bưởi, blái bưởi: *zamboa*: malum Adam.

bươm, vide bưam.

buôn, vide buân.

buỗn, vide buẫn.

buồn, vide buần.

buởn, vide buẩn.

buông, vide buâng.

buồng, vide buầng.

buông búc, vide búc.

bượp gì, thiéo gì: *falta alguã couſa ou não?* deeſtne aliquid?

bươu, vide bơu.

búp: *botão de flor*: bacca floris.

bút: *pincel de eſcreuer*: penicillus ad ſcribendum. cầm bút: *tomar o pincel*: accipere penicillum, dicitur de magiſtro dum diſcipulos docet.

bụt: *pagode*: idolum, i.

bú: *mamar*: ſugo, is.

bũ: *piparote*: talitum, i.

bũ: *toſco*: rudis, e. bũ dại: *tolo*: ſtolidus. alij bụng.

ḉá:

Digitized by Google

Digitized by Google

ꞗá : *remendar* : ſarcio, is. ꞗá áo : *remendar a cabaya* : ſarcire veſtem . ꞗá : *remendo* : cento, onis .

ꞗã : *boſetada* : colaphus, i. ꞗã nhau: *dar boſetadas*: colaphizo, as.

ꞗã đầu : *botar agoa na cabeça* : infundere capiti aquam.

ꞗạch : *abrir hum pouco* : aperio, is. ꞗạch tai ra mà nghe : *eſtai attento* : arrige aures.

ꞗắch: *parede*: paries, tis. alij ꞗếch.

ꞗai : *ombros* : humerus, i. alij vai.

ꞗài ba lần : *duas ou tres vezes* : bis aut ter.

ꞗại, cái ꞗại : *vaſo de barro largo* : vas fictile amplum.

ꞗải: *canga de veſtir* : pannus, i.

ꞗải, blái ꞗải : *lechia* : lecia, fructus ſinicus .

ꞗải, giàng ꞗải, quai ꞗải: *debar*. glomero, as.

ꞗải cá : *barbatana* : pinna, æ.

ꞗẫy lửa: *enxugar ao fogo* : ſiccare ad ignem .

ꞗẫy, làm ꞗẫy : *deſta maneira* : hoc modo .

ꞗẫy : *eſcama* : ſquama, æ. sói ꞗẫy cá , đánh ꞗẫy cá : *eſcamar* : ſquamas auellere, alij ꞗễy.

ꞗẫi : *acenar* : ſignifico, as. vel ꞗẽãi.

ꞗẫy , chim ꞗẫy cánh : *adeiar* : alas extendere.

ꞗậy : *aſſy, aſſique* : ita, itaque. ấy ꞗạy , vì ꞗậy : *por iſſo* : ideò. như ꞗậy cũ ꞗậy: *da meſma maneira* : eodem modo. làm ꞗậy: *deſtà maneira* : hoc modo . nói ꞗậy : *fallar aſſy* : ſic loqui . dầu ꞗậy : *releuar* : conniueo, es. chịu ꞗậy , nhin ꞗậy : *ſofrer, ter patiencia* : patienter ferre.

ꞗấm nhau : *entenderſe com outro cõ tocar leuemente* : tactu leui ſe inuicem monere.

ꞗâu, ruầi ꞗâu : *moſca* : muſca, æ.

ꞗan ra : *eſmiuçar entre os dedos* : comminuere intra digitos.

ꞗấn : *couſa curta* : curtus, a, vm . alij , vắn .

ꞗún : *taboa ou lagea* : tabula æqualis ſiue lignea ſiue alte-

alterius materiæ. đán sát: *lamina deferro*: tabula ferrea.

đán, dậu đán: *certo feÿão*: faſeoli quædam ſpecies.

đàng, đứng đáng. *fixo*: ſtabilis, le.

đạnh đạt: *miudezas*: minutia, æ.

đãnh đạt, idem.

đạt. *miudezas, couſas de pouco porte*: res parui momenti. ăn tlộm đạt: *furtar couſas piquenas*: exiguas res furari. đạt đanh, alij vạt vanh, idem.

đạt lũ: *depenar*: deplumo, as.

đạt mình: *dar com a cabeça por ahì*: conficere ſeipſum:

đật: *lutar*: luctor, aris.

đát áo, đát đai: *ao deſdem botar a manga da cabaya ſobre os bombros*: proijcere manicam veſtis ſuper humeros ad contemptum.

đĕào: *entrar*: intro, as. cát đeào: *recolhei pera dentro*: reconde intus; nuót đeàŏ: *enguli*: degluti, in imperatiuo quia verbum, đĕào, in rebus quæ ſignificant aliquem ingreſſum facit imperatiuum, ſicuti verbum, ra, in illis quæ ſignificant egreſſum.

đáo, đinh đáo: *tortura de alguã couſa*: obliquitas, atis. gỗ đinh đáo: *pao torto*: lignum obliquum.

đĕ, blái đĕ: *coxa*: femur, oris.

đễ, đui đễ: *allegria*: jucunditas, atis.

đĕch, cài đĕch: *capitão de hũa bandeira*: dux vnius vexilli. alij đăch.

đéo: *belliſcar*: vellico, as.

đĕt, đo đĕt: *impertinencias*: ad rem non pertinens. alij, vo vĕt.

đí: *comparar*: conferre. đí chẳng kịp: *não tem comparação*: conferri non poteſt. đí bàng: *per exemplo*: verbi gratia. thì dụ, idem. đí dù: *ſe porem*: ſi vero.

đí lại: *pagar na meſma moeda*: rependo, is.

đì, nước đì lại: *agoa encharcada ou repreſada*: palus iners, aqua recluſa.

điá, một điá tièn: *hum amarrado de caixas que tem cinco outros amarrados dos*

quais

quais cada hum tem ſeiſcentas, e ſe chama, một quan, *ao qual os Portuguezes chamão mil caixas; e aſſy ainda que todos os cinco amarrados não são mais que cinco vezes ſeis ſeiſcentas que fazem tres mil as chamão cinco mil per abuſo*: colligatio quædam monetarum quæ complectitur quinque alia filo tranſmiſſa quorum vnum quodque ſexcẽtas monetas complectitur.

ꞗiét: *eſcreuer*: ſcribo, is. alij viét.

ꞗin nghành xuâng: *abaixar o ramo*: deprimere ramum.

ꞗiủ mồi ra, ꞗỉu miệng ra: *botar os beiços pera fora ou torcer a boca por deſprezo*: contorquere os, vel labia in contemptum alterius.

ꞗò: *esfregar*: frico, as. ꞗò gạo: *esfregar o arròs lauandoo*: fricare, ac lauare orizam.

ꞗồ ꞗồ: *beſpa*: veſpa, æ.

ꞗồ ꞗồ. *abobada*: fornix, icis.

ꞗồ: *apanhar alguã couſa*: capio, is.

ꞗố: *abraçar*: amplector, eris.

ꞗố tay: *bater as palmas*: plaudo, is. ꞗố mạt con: *amimar o filho pondolhe as mãos no roſto*: palpare vultum filij.

ꞗó: *caſca*: cortex, icis.

ꞗó gươm: *bainha da catana*: vagina, æ.

ꞗó sò: *buzio*: concha, æ.

ꞗọ, làm ꞗọ lam kia, làm ꞗậy làm ꞗọ: *deſte e daquelle modo*: hoc & illo modo.

ꞗọ mạt: *correr as mãos pollo roſto*: leuiter tangere vultum.

ꞗở. bạt ꞗở. *fazer cambetas*: titubo, as.

ꞗở hăọc tlo: *caderno de eſtudante*: quaternio ſcholaſtici.

ꞗỡ: *quebrarſe alguã couſa que ſe fas em pedaços*: frango, is. thuièn ꞗỡ ra: *quebrarſe a embarcação*: confringi nauim.

ꞗợ: *molher caſada*: vxor, is. léy ꞗợ: *caſarſe*: ducere vxorem. ꞗợ mọn, ꞗợ lẽ: concubina, æ. rảy ꞗợ, đẻ ꞗợ: *deſcaſarſe*: repudiare

vxorem. quod apud Annamitas fit conſtringendo baccillos quibus vtuntur ad edendum & vnam monetam æream; partem dando vxori & alteram retinendo: apud nobiliores etiam conſcribitur libellus repudij.

ꞗóc lấy : *tomar com ambas as maõs* : capere ambabus manibus. alij buóc. một ꞗóc : *hum punhado* : pugnus plenus.

ꞗóc, minh ꞗóc : *corpo* : corpus, oris. cả ꞗóc : *corpo grande* : magna ſtatura.

ꞗóc, cái ꞗóc : *peça de ſeda* : ſericum, i.

ꞗồi hồ : *eſtender colla ou couſa liquida* : dilato, as.

ꞗôi : *geſſo* : gypſum, i.

ꞗôi, chim chia ꞗòi : *alueloa* : alauda, æ.

ꞗỗi : *iuntamente* : ſimul. di ꞗỗi : *andar iuntamente* : ire ſimul.

ꞗội : *couſa apreſſada* : properus, a, vm. việc ꞗội : *negotio apreſſado* : negotium vrgens. ꞗội dẽạ : *precipitado* : præceps, ipitis.

ꞗơi, đảo ꞗơi đấu : *fazer medida eſcaſſa* : parcè metiri.

ꞗời, chúa ꞗời : *o Rey chamar a conſelho* : vocari ad conſilium à Rege.

ꞗời, vide, vời.

ꞗốn : *coſtume*, mos, ris.

ꞗốn : *fundamento* : fundamentum, i.

ꞗốn : *cabedal* : capitale, is. lỗ ꞗốn : *perder do proprio* : capitalis damnum pati.

ꞗỗn, tũ ꞗỗn : *tronco da familia* : caput familiæ.

ꞗót mây : *laurar rota* : aptare vimen indicum ad ligandum. alij ꞗuót, vel vót.

ꞗót, chóc ꞗớt : *figura piramidal* : pyramidalis figura.

ꞗú : *tetas* : vbera. ꞗú : *ama de peito* : nutrix, icis. ꞗú bõ : *pays de criaçaõ* : nutrix & nutritius, dicitur etiam de Patre, & Matre veris. vide bõ.

ꞗua : *Rey* : Rex, gis. nunc Tunquini eſt ſolum titularis, quia Chúa omnia ad ſuum nutum diſponit. tâu ꞗua ; *honra que no fallar ſe da a eſſe Rey que reſponde a Voſſa Mageſtade* : honor qui exhibetur inter loquendum illi Regi, ac ſi dicas, Veſtra Maieſtas.

ſtas. đền ꞗua: *os paços deſſe Rey;* palatium illius Regis. phân ꞗua: *a que del Rey:* imploro Regem. ꞗua đánh chét: *o Rey te mate:* Rex te interimat, maledictum quo diabolum ſub nomine Regis in alium prouocant.

ꞗuà: *vaſo de barro em que ſe bebe:* vas quoddam fictile quo vtuntur ad bibendum.

ꞗuẩng: *quadrado:* quadratus, a, vm.

ꞗuẩt; *vnhas de leão, tigre, gato:* vngues leonis, tigris, fellis. ꞗuẩt chim: *vnhas de aue de rapina:* vngues auis rapacis.

ꞗuẩt áo: *tirar com as mãos as rugas do veſtidò:* manibus complanare veſtem.

ꞗuẩt: *paſſar a mão leuemente:* contrectare manu leuiter.

ꞗuẩt bút: *temperar o pincel, pena:* aptare penicillum, vel pennam.

ꞗui; *allegre:* hilaris, e.

ꞗui ꞗẽ: *contentamento:* gaudium, ij.

ꞗũ: *cubertora de panella:* operculum ollæ.

ꞗụũ: *eſcondido:* occultus, a, vm. ăn ꞗụũ: *comer as eſcondidas:* furtiuè comedere. ꞗụũ biễn: *enſeada do mar:* ſinus maris.

ꞗưng: *obedecer:* obedio, is.

ꞗưng, nhà ꞗưng: *coſinha:* culina, æ.

ꞗứng: *firme:* firmus, a, vm. ꞗứng ꞗàng idem.

ꞗưng tinh: *muito cedo:* valdè mane.

Ca:

Digitized by Google

CA: *cantiga, cantar*: cantio, onis. cano, is.

ca, thích ca, vide ſuo loco.

cà: *beringellas*: mala inſana.

cà ꞗeào: *coçarſe*: frico, as.

cà cuãng: *bicho como cigarra que eſtà em eſtima pera comer*: papilio in modum cicadæ, quem habent in delicijs Annamitæ.

cà cưống: *paſſaro pintado de pardo e branco*: auis variegatus fuſco & albo colore.

cà, đi cà kheo: *andar em pes de pao*; ligneis pedibus incedere.

cà, mà cà mà cập: *guagueiar*; balbutio, is.

cá: *peixe*: piſcis, is.

cá, mắt cá chên: *artelho*; talus, i.

cả: *grande*: magnus, a, vm.

cả và nhà: *toda a caſa*: tota domus. cả và thien hạ: *todo o mundo*; omnes qui ſub cælo ſunt. đi cả: *todos ide*; omnes ite.

cả, mà cả: *preço*: pretium, ij.

cả, chiều cả: *a tarde*: veſperè.

cả gan: *animoſo valente*; magnanimus, i. tôi cả lào: *tomo eſte atreuimento*: audeo, es. cả bạo: *barrigão*; ventroſus.

các: *todos*: omnis, e.

các cơm, *cozer arròs*: coquere orizam.

các, bồ các, cái các: *pega*: pica, æ.

các, lầu các: *paços*; palatium, ij.

cạc, vide bòi.

cách: *maneira*; modus, i. cách người: *geito, modo d'alguem*: modus alicuius.

cách: *meyo entre dous*: intermedium, ij. cách ſoũ: *o rio eſtà no meyo*; intermedius eſt fluuius. cách một ngày: *eſtà hum dia de caminho*; intermedium eſt iter vnius diei. cách ꞗách: *tem parede no meyo*: intermedius eſt paries. được cách hai nam: *são paſſados dous annos*; intermedij præteriere duo anni. cách non, cách biển: *eſtaõ de por meyo montes e mar*; intermedij ſunt montes & mare.

cạch

cạch cõm, dại dột: *paruo, tolo*; fatuus, i.

cai: *ſer cabeça de outros como capitão &c.* dux, cis. præpoſitus, i.

cài dĕải: *atar a fita da cabaya:* vincire ligulam veſtis.

cái: *femea de animais*. fœmininum quadrupedium. bò cái; vaca, vacca, æ. con cái: *filhos e filhas*; filij & filię, ſolum de hominibus.

cái này: *eſta couſa*: hoc. cá này idem.

cái: *couſa grande principal*: res præcipua in eo genere vt. đàng cái: *eſtrada grande real*: regia via. ſoũ cái: *rio grande*: præcipuum flumen. cửa cái: *porta principal*: præcipua ianua.

cái, mấy cái: *quantos*: quot, in rebus quæ non habent articulum proprium & reſpondetur. một cái hai cái &c: *hũ, dous*: vnum, duo.

cái: *leicenço*: furunculus, i. nên cái: *nacer leicenço*: furunculum oriri.

cải tên: *mudar o nome*: mutare nomen, cải chữ: *por outra letra*: ſubſtituere aliam literam.

cải, rau cải, hột cải: *moſtarda*: ſinapi.

cải, của cải: *fazenda*: facultates.

cãi: *porfiar*: contendo, is. cãi mlời: *replicar*; contradico, is.

cay: *requeimar*: excalefacio, is. cay con mắt: *o arder dos olhos*; vredo, inis.

cây côi: *aruores*; arbor, is. một cây, hai cây: *hum; dous*: modus numerandi arbores, & aliquas plantas.

cây đèn, cây nến: *caſtiçal ou mancebo da candea*: candelabrum, i.

cây gễm: *bagaço do vinho que ſe bota no vinagre*: vinacea, æ. alij gây gễm.

cày: *laurar a terra*: aro, as. cái cày: *arado*: aratrum, i.

cày, con cày: *gato do mato*: catus ſylueſtris.

cấy lúa: *diſpor o arròs*: orizam tranſplantare ad creſcendum.

cạy: *virar o leme a eſtibordo*; gubernaculum ad ſiniſtram flectere.

cạy cõm cháy: *deſpegar o arròs queimado da panella*: auelle-

aueллere ab olla orizam ſemiuſtam.

çạy cửa: *botar a porta fora do couce*: remouere ianuam è cardinibus.

cậy: *confiar*: ſpero, as. tloŭ cậy: *eſtribar*: confido, is. cậy gậy: *encoſtarſe no bordão*: inniti baculo.

cam: *larania*: malum aureum. cam quít, idem. ſunt & diuerſæ illorum ſpecies quas nos ignoramus, cam gẽy, cam ſen, cam nóm, cam sành.

cam thảo: *alcaçus*: radix dulcis.

căm hờn: *non ſe fallar*: colloquium alteri negare. căm gện: *agaſtarſe interiormente*: iraſci in corde.

câm: *mudo*: mutus, a, vm, câm miệng, câm lạng, idem.

cầm: *reter*: retineo, es. cầm cố cho: *tomar penhores*: pignus accipere. cầm ngừời: *ter preſo alguem*: comprehendo, is. cầm tu rạc: *ter na priſão*: retinere in carcere. cầm đời tói: *ter em machos*: inijcere compedes.

cầm ẩn, vide, ẩn.

cầm ngọuc: *ter no tronco*: maleficij genus quo venefici fingunt ſe intra quoddam vas comprehendiſſe defunctum illum cui affingunt eſſe cauſam morbi.

cầm: *animais terreſtres*: quadrupedia. muâng, idem.

cầm bút: *ler o meſtre a lição*: prælegere lectionem. cầm ſách: *ter o liuro*: apprehendere librum.

cầm canh: *vigiar os quartos da noite*: vigilias cuſtodire ſeu excubare. gà cầm giờ: *o gallo canta a certas horas*: gallicantus.

cầm, chúa cầm thực: *o Rey come*: comedit Rex, ita dicitur ob reuerentiam.

cắm que: *fincar pao no chão*: infigere ſolo baculum, aut quid ſimile. cắm bĕảò, idem.

cám ơn: *dar graças*: gratias agere.

cám: *farelo*: furfur, vris.

cám dổ: *tentação*; tentatio, onis.

cám cảnh: *miſerauel*: miſer, a, vm.

cấm: *probibir*: veto, as.

cám, giao cám: *aiuntamento*

cao miên : *Camboia* : Cambogiæ regnum.

caò: *arranhar, coçar*: ſcalpo,is.

caò, cái caò: *vncinho*: vncus, i. bưà caò: *gradar a terra*: cratio, is.

cáo: *acuſar*: accuſo, as.

cáo, con cáo: *rapoſa, adibe*: vulpes, is, melis, is.

cạo: *raſpar como com faca*: erado, is. cạo chữ: *raſpar a letra*: eradere literam.

cạo kệ: *preſidente das obcas*: præfectus operum.

cảo: *eſcreuer letra grande*: ſcribere maiuſculis literis, vt ſolent in examine.

cảo, cọt caó: *graceiar*: nugor, aris.

caó lẹnh: *formar edicto*: formare edictum regium.

cǎóc: *ſapo*: bufo, nis. alij cóc.

caõ: *boyão em que ſe leua vinho ou agoa*: vas fictile ad vinum aut aquam.

caõ, ꞗán caõ len: *empenarſe a taboa*: curuari tabulam. caõ: *couſa arcoada cõ as pontas pera riba como a lua*: cornua ſurſum erigere ad lunæ modum. caõ mạt: *roſto grande redondo como lua*: facies rotunda ad lunæ plenæ modum.

càõ, vide càng, vel gaõ.

cáõ ngườ̂i ta: *leuar gente as coſtas e peſcoço*: geſtare aliquem humeris & collo.

cáõ: *entanguido de frio*: rigens frigore.

cǎ̃p: *furtar com manha*: furari arte. ǎ̆n cǎ̃p, idem.

cǎ̃p bláo: *furtar com engano*: furari doloſè.

cǎ̃p tay: *ter as mãos iuntas no peito cubertas*: iungere manus ante pectus.

cǎ̃p, tlói cǎ̃p cánh: *amarrar com as maõs atràs*: ligare manus poſt terga.

cǎ̃p nhau: *aiudar alguem com o fato pera depois o aiudarem a elle*: iuuare ſe opibus inuicem.

cáp, mộ̂t cáp: *hũa mão aberta*: explicatâ manu ſemel accipere.

cạp: *tenàs*: forceps, cipis. cạp tǎóc dó len: *arrancar os cabellos com tenas*: forcipibus crines auellere.

cạp đèn: *eſpeuitar a candea*: emungere lucernam.

cạp liép, cạp chiếu: *ornato a ro-*

a roda da eſteira ou couſa ſemelhante: ornatus circa ſtoream & ſimilia.

cạp, nói mà cà mà cạp: *gagueiar*: balbutio. is.

cạp chài: *chumbada da rede*: plumbum retium.

cập: *tremer com frio*: tremere ex frigore: run gối cập cập, cầm cập, idem.

cập, lập cập: *fallar ſem tomar ſolego*: rapidè loqui. lấy lập cập; *tomar arrebatando*: rapiendo ſumere.

cập, quan cai cập: *mandarim que pode caſtigar*: ſuperior qui pænam poteſt infligere.

cập, đến: *chegar*: venio, is.

cát: *area*; arena, æ. bải cát: *areal*; arenaria, æ.

cát, đàng cát: *açucar*; ſaccharum, i.

cát nhàn: *beijuim, incenſo*: ſuccus Syriacus, incenſum, i.

cắt: *cortar*: ſcindo, is. cắt ꞗán: *cortar as taboas pera imprimir*: aperire tabulas ad typographiam ſinicam.

cắt ai đi: *mandar alguem*: mittere aliquem. cắt mình đi: *ir em peſſoa*: perſonaliter proficiſci.

cắt nghĩa: *verter em vulgar*: vertere è linguâ reconditâ in vulgarem.

cắt, chim bô cắt: *gauião*: niſus, i.

cắt: *tomar, tirar*: accipio, is. cắt lấy: *tomai*: accipe. cắt đi: *tirai*: aufer. cắt thành: *tomar a fortaleza*; accipere arcem. cắt mũ, cắt nón: *tirar o barrette tirar o chapeu*: aperire caput. cắt cổ ra: *eſtender o peſcoço*; extendere collum. cắt ma: *leuar a enterrar*; exportare defunctum. cắt mả: *treſladar os oſſos*; transferre oſſa. cắt quièn: *tirar o officio*, auferre officium ngựa cắt người: *o cauallo ſacudir de ſy o caualeiro*; deijci equitem ab equo.

cật: *coſtas*; tergum, i. sắp cật cũ ai: *virar as coſtas a alguem*; vertere tergum alicui, ideſt auerti ab illo. blái cật: *os rins*; renes.

cau: *areca*: fructus quo indigenæ paſſim vtuntur tam domi quam foris, in tota India Orientali.

cầu

câu cá: *tomar peixe com anzol:* capere piſcem hamo.

câu ngu'ò'i: *a iuſtiça prender alguem;* capi à miniſtris iuſtitiæ.

câu: *gancho;* vncus, i. câu liem: *lança a modo de gancho;* lancea cũ vnco.

câu liềm: *fouce de ſegar erua,* falx meſſoria herbarum.

câu, bồ câu: *pomba;* columba, æ.

câu đang: *a quem ſe encomendão os negotios:* negotiorum geſtor.

càu: *rogar:* peto, is. càu chú'c: *pretendar dinidade* petere dignitatem. càu minh traọ̃: *querer ſer eſtimado:* velle in magno pretio haberi.

càu *ponte:* pons, ntis. càu bến: *ponte pera ſe lauar;* pons ad corporis lotionem. đi càu, đi bến: *ir a fazer ſuas neceſſidades;* excrementa egerere, modeſtè loquendo.

càu, blài càu: *pela;* pila luſoria.

cậu: *irmão da may:* auunculus, Frater Matris.

cậu bộ: *nome com que ſe chamão os Eunucos quando ainda não tem dinidade.* Eunuchi Regis & Principu m quando dignitatem nōdum ſunt aſſecuti.

cẩu lẩy: *leuar nas vnhas:* vnguibus arripere. ranh cẩu: *o diabo te leue:* diabolus te rapiat, maledictum quod proferunt.

cẩu vu'âng: *cão Rey;* canis Rex, idolum Tunchinentium.

cha. *pay;* pater, tris. cha ruật, cha đẻ: *pay verdadeiro;* pater generans. cha ghé: *padraſto;* vitricus, i. cha mày, cha nuôi: *pay de adopção:* pater adoptans.

chà, ſan chà: *romania fruita como abrunhos;* fructus indicus ad modum pruni ſylueſtris.

chà ràu que cúi: *garauatos de lenha;* cremium, ij.

chà vien: *picado como almondegas;* eſca in modum carnei globuli.

chạ, mua chung mua chạ: *comprar iuntos com dinheiro comũ;* emere ſimul ex conflatâ in vnum à multis pecuniâ.

chạ mạc: *o gouerno da aldea*; poteſtas pagi.

chác, mua chác, bán chác: *comprar, vender*: emere, vendere, additum, chác, ad elegantiam.

chắc: *couſa cheya*: res plena. lúa chắc: *ſpiga d'arròs cheya*: plena orizâ ſpica. cua chắc mẫy: *carangueio cheyo*: cancer plenus ſubſtantia. chắc chán: *auiſado*: diſcretus, i.

chài: *tarrafa*: funda, æ. vãi chài: *lançar a tarrafa*: proijcere fundam.

chái: *alpendre vnido a caſa*: pergula domui annexa. chái nhà, chái hề nhà. idem.

chải đầu *pentearſe*: pecto, is. chải tăóc rành: *cabello bem penteado*: pexus aptè capillus.

chay: *ieium*: ieiunium, ij. cum ſcilicet abſtinent à carne & piſce at ſæpius in die comedunt. ngày ăn chay: *dia de ieium*: dies ieiunij, iam introductum eſt hoc vocabulum ad ſignificandum Chriſtianorum ieiunium. nhà chay: *caza em que os gentios rezão pollas almas & offerecem couſas de ſeu ieium*: domus in qua Ethnici preces fundunt pro animabus defunctorum, & pro illis offerunt edulia omnia præter carnes & piſces.

chày: *maõ do gral*: piſtillus, i.

chầy: *tardar*: procraſtinare. chầy kíp: *tarde o cedo*: ſeriùs aut citiús. bao chầy: *quanto tempo*: quandiù.

cháy: *queimarſe*: comburi. cháy nhà: *queimarſe a caſa*: comburi domum. cơm cháy: *arròs queimado*: oriza combuſta intra ollam ſeu in fundo ollæ.

cháy: *derreterſe*: liqueſco, is. cháy sáp: *derreterſe a cera*: liqueſcere ceram ad ignem.

chảy: *correr couſa liquida*: fluo, is. chảy nước mắt ra: *correr as lagrimas dos olhos*: defluere lacrymas ex oculis.

chảy: *derreterſe*: liqueſco, is. chảy chì: *derreterſe o chumbo*: liqueſcere plumbum.

chảy, bạc chảy: *prata fina*:

fina: purum argentum.

chạy: *correr*: curro, is. chạy ngựa: *correr a cauallo*: currere equitando. biểu ngựa chạy: *fazer correr o cauallo*: compellere equum ad currendum. chạy cửa: *dar muito pera alcançar o que pretende*: muneribus & opibus curare intentum.

châm lửa đèn: *accender a candea*: accendere lucernam.

châm, đá nam châm: *pedra de ceuar*: magnes, tis.

cham, ngựa đi làm cham: *correr o cauallo de preſſa*: velociter equum currere.

chẫm áo mền: *cozer acolchoado*: conſuere in culcitræ morem.

chàm, mùi chàm: *cor preta que não da luſtre*: niger color minimè ſplendens.

chám tlán: *final que ſe fas aos meninos na teſta*: ſignum in fronte infantium.

chẫm cu: *por pontos e virgulas*: interpungere. chẫm chữ: *riſcar letra*: delere literam.

chẫm: *chegar*: pertingere. áo dài chẫm đất: *cabaya comprida chega em terra*: veſtis oblonga in terram pertingit. tay chẫm đất: *por a mão no chão*: manu terram attingere.

chẫm, chu chẫm: *eſtar modeſto*: modeſtiam ſeruare.

chạm: *empeçar*: impingo, is. chạm phải, idem.

chạm, cái chạm: *eſcopro de laurar*: ſcalplum ad cælaturas. chạm hỏa: *fazer obras de maçanaria*: cælaturas facere.

chậm: *de vagar*: lentè. ngựa đi chạm: *andar o cauallo mal*: lentè incedit equus.

chan, nước chan đất: *a agoa empapa a terra*: imbuta terra eſt aquâ. chan cơm: *miſturar com arros na porçolana ou caldo ou agoa*: immiſcere cum oriza in ſcutella, vel iuſculum, vel aquam.

chăn: *guardar animais*: curam gerere animalium. chăn gà: *dar de comer as galinhas*: eſcam gallinis dare.

chăn đắp: *cubertor*: lodix, icis.

chẳn: *iuſto nas contas*: æquus in calculationibus.

ba

ba ngày chẳm : *iuſtos tres dias* : omninò dies tres.

chạn: *almario*: armarium, ij.

chạn, nhà chạn: *caza de ſobrado*: contignationis domus.

chang, có chang: *tem ou não*: eſtne?

chẳng: *não*: minimè. alij chả.

chàng thuièn : *eñxarcias*: rudentes, armamenta.

chàng, chin chàng: *eſcopro como pè* : ſcalprum pedi ſimile.

chanh. *porfiar*: contendere. chanh nhau, idem.

chanh, bláí chanh: *limão* : malum limonium.

chánh: *ramo*: ramus, i. ngành, idem.

chào: *ſaudar* : ſaluto, as.

cháo : *cania* : pulmentum indicum ex orizâ & aquá abundanti.

chảo : *tacho*:coquulum,i.

chão: *corda de bambu*: funis ex cannis indicis confectus.

chao:*iguaria de peixe pouco ſalgado*: ferculum ex piſce ſale aliquantulum condito.

chǎọc tiét: *tirar ſangue pera matar* : ſanguinem ad internecionem effundere.

cháō: *de preſſa* : feſtinanter.

cháō mạt: *vagado* : vertigo, inis.

chàō nhà táng : *piramida de 9. ſobrados ſobre a ſepultura de defuntos graues*: pyramis nouem contignationum ſuper ſepulchra primariorum.hanc etiam faciunt cùm cælo litant.

chàō: *marido*: maritus, i. lọn chàō: *adultera*:adultera, æ.

chàō chịt : *muitas couſas iuntas*: farrago multarum rerum. chàō len: *por huãs couſas ſobre outras*: ſuper imponere aliqua rebus alijs.

chàō : *catre piqueno de bambu*:lectulus ex cannis indicis compactus.

chǎp tay:*aiuntar as maõs*: iungere manus.

chǎp thùien:*forrar o barco, remendandoo* : duplicare ac reſarcire cymbam.

chấp, mạnh chấp hai ngườ̀i : *nas forças ter por dous* ; æquiualere duobus.

chắp: *caſtigar*: pœnas exigere. chớ chắp tôi: *não me caſtigueis*: ne punias me.

chạp, giỗ chạp: *conuites e feſtas aos antepaſſados*: conuiuia quibus maiores ſuperſtitiosè coluntur. tháng chạp: *o vltimo mes do anno*: vltimus anni menſis, ita dictus quod in eo præſertim ea defunctorum conuiuia & aliæ ſuperſtitiones fiant.

chặp: *conta de cinco em cinco*: quinarius numerus. một chặp: *hũa vès cinco*: quinarius vnus.

chát: *trauar da fruita*: ſtrangulo, as.

chất: *arrumar hũas couſas ſobre outras*; ſuper imponere aliqua rebus alijs. chồ, idẽ.

chắt, cháu chắt: *biſneto*: pronepos, otis.

chắt, chan chắt: *anão*: pumilio, onis.

chạt: *cortar dando pancada ſobre a faca, ou parão com que corta*: ſcindere percutiendo cultrum, vel aliud quo aliquid ſcinditur. chạt tay: *cortar a mão deſſe modo*: ſcindere manum eo modo.

chật: *lugar eſtreito pollo aperto da gente, ou outra couſa*: locus anguſtus. đã chật: *ià eſtà cheyo*: iam repletus eſt locus.

chạt, buộc cho chạt: *atar apertadamente*: ſtrictè ligare.

chấu, cái chấu: *gafanhotos*: locuſta, æ. châu chấu, idem.

chầu: *corteiar el Rey*: aulicum agere, aulam Regis frequentare, dicitur autem tam pro ꞗua quam pro chúa. để chầu: *deixar no paço pera ſeruiço del Rey*: vſui Regis aliquid relinquere.

chầu, một chầu ꞗẻi: *hum pedaço de canga de des couados*: fruſtum panni decem cubitorum.

cháu: *neto ſobrinho*: nepos, otis. con cháu: *filhos e netos*: filij & nepotes.

chạu: *paſſo de barro, alguidar*: cymbium, ij.

chê: *deſprezar*: contemno, is. cười chê: *rirſe com deſprezo*: irrideo, es.

chẽ: *cubrir*: cooperio, is. đắp chẽ: *cubrirſe na cama*: cooperiri in lecto.

chè: *cha de beber*: herba

apud

apud ſinas cuius iuſculum paſſim ſumitur.

chè: *tudo o que ſe coze com iagra ou açucar como lentilhas, abobara &c.* pulmentum ſaccharo conditum.

chè, bánh chè: *tornozelo ou rodela do ioelho*: genu, v.

chè, bánh chè gươm: *as guardas da catana*: ſcutum gladij.

chè, nước chě chè: *agoa ſalobra*: ſalſa paululum aqua.

ché cái ché: *iarra*: vas fictile ſatis magnum.

ché: *fender*: findo, is. ché nứa: *fender com faca canas entre mãos*: findere cannas inter manus cultro.

chẹ, nghịch chẹ mồ chẹ mả cho mày: *naſcer algum mal na ſepultura dos antepaſſados*: infortunium oriri in ſepultura maiorum, maledictum, quod Ethnici ſuperſtitiosè timent.

chếch lão: *coração ſentido*: afflictum cor. chếic idem.

chếy: *piolhos da cabeça*: pediculi in capite. chải chếy: *pentealos*: pectine pediculos abſtergere.

chếic, vide chếch.

chên: *pè*: pes pedis. chên tay người: *o que ſerue em tudo a alguem*: præſto eſſe in omnibus alicui. chên chàng: *eſcopro a modo de pè*: ſcalprum in modum pedis.

chêm: *atochar*: præfigo, is.

chém: *cortar em duas partes, não de alto a baixo, mas de hum golpe como cortar a cabeça*: ſcindere in duas partes, vna vice percutiendo, ſicuti qui caput abſcindit.

chên: *verdadeiro*; verus, a, vm.

chen, chen ꞗěao: *meterſe no aperto da gente*: ingerere ſe in turbam hominum confertam.

chén: *copo*: calix, cis. một chén: *hũa ves de vinho*: hauſtus vnus vini. một chén thúoc: *hũa meizinha*: pharmacum vnum.

cheo: *o que ſe da a aldea nos caſamentos*: dona quæ in nuptijs dantur patriæ. ăn cheo: *vodas*: nuptiæ, arum.

chèo: *remar*: remigo, as. cái chèo: *remo*: remus, i. chèò lùi: *remar pera tras*: re-

cạch cơ'm, dại dột: *paruo, tolo*; fatuus, i.

cai: *ſer cabeça de outros como capitão &c.* dux, cis. præpoſitus, i.

cài dẽải: *atar a fita da cabaya:* vincire ligulam veſtis.

cái: *femea de animais*. fœmininum quadrupedium. bò cái; vaca, vacca, æ. con cái: *filhos e filhas*; filij & filię, ſolum de hominibus.

cái này: *eſta couſa*: hoc. cá này idem.

cái: *couſa grande principal*: res præcipua in eo genere vt. đàng cái: *eſtrada grande real*: regia via. ſoũ cái: *rio grande*: præcipuum flumen. cửa cái: *porta principal*: præcipua ianua.

cái, mấy cái: *quantos*: quot, in rebus quæ non habent articulum proprium & reſpondetur. một cái hai cái &c: *hũ, dous*: vnum, duo.

cái: *leicenço*: furunculus, i. nên cái: *nacer leicenço*: furunculum oriri.

cải tên: *mudar o nome*: mutare nomen, cải chữ: *por outra letra*: ſubſtituere aliam literam.

cải, rau cải, hột cải: *moſtarda*: ſinapi.

cải, của cải: *fazenda*: facultates.

cãi: *porfiar*: contendo, is. cãi mlời: *replicar*; contradico, is.

cay: *requeimar*: excalefacio, is. cay con mắt: *o arder dos olhos*; vredo, inis.

cây côi: *aruores*; arbor, is. một cây, hai cây: *hum; dous*: modus numerandi arbores, & aliquas plantas.

cây đèn, cây nến: *caſtiçal ou mancebo da candea*: candelabrum, i.

cây gẽm: *bagaço do vinho que ſe bota no vinagre*: vinacea, æ. alij gây gẽm.

cày: *laurar a terra*: aro, as. cái cày: *arado*: aratrum, i.

cày, con cày: *gato do mato*: catus ſylueſtris.

cấy lúa: *diſpor o arròs*: orizam tranſplantare ad creſcendum.

cạy: *virar o leme a eſtibordo*; gubernaculum ad ſiniſtram flectere.

cạy cơ'm cháy: *deſpegar o arròs queimado da panella*:

auelle-

auellere ab olla orizam ſemiuſtam

cay cửa: *botar a porta fora do couce*: remouere ianuam è cardinibus.

cậy: *confiar*: ſpero, as. tloũ cậy: *eſtribar*: confido, is. cậy gậy: *encoſtarſe no bordão*: inniti baculo.

cam: *larania*: malum aureum. cam quít, idem. ſunt & diuerſæ illorum ſpecies quas nos ignoramus, cam gẽy, cam ſen, cam nóm, cam sành.

cam thảo: *alcaçus*: radix dulcis.

cầm hơn: *non ſe fallar*: colloquium alteri negare. cắm gện: *agaſtarſe interiormente*: iraſci in corde.

câm: *mudo*: mutus, a, vm, câm miệng, câm lạng, idem.

cầm: *reter*: retineo, es. cầm cố cho: *tomar penhores*: pignus accipere. cầm người: *ter preſo alguem*: comprehendo, is. cầm tu rạc: *ter na priſão*: retinere in carcere. cầm đời tói: *ter em machos*: inijcere compedes.

cầm ẩn, vide, ẩn.

cầm ngọuc: *ter no tronco*: maleficij genus quo venefici fingunt ſe intra quoddam vas comprehendiſſe defunctum illum cui affingunt eſſe cauſam morbi.

cầm: *animais terreſtres*: quadrupedia. muâng, idem.

cầm bút: *ler o meſtre a lição*: prælegere lectionem. cầm ſách: *ter o liuro*: apprehendere librum.

cầm canh: *vigiar os quartos da noite*: vigilias cuſtodire ſeu excubare. gà cầm giờ: *o gallo canta a certas horas*: gallicantus.

cầm, chúa cầm thực: *o Rey come*: comedit Rex, ita dicitur ob reuerentiam.

cắm que: *fincar pao no chão*: infigere ſolo baculum, aut quid ſimile. cắm ꞓbẽaò, idem.

cám ơn: *dar graças*: gratias agere.

cám: *farelo*: furfur, vris.

cám dỗ: *tentação*; tentatio, onis.

cám cảnh: *miſerauel*: miſer, a, vm.

cấm: *probibir*: veto, as.

cám, giao cám: *aiuntamento*

mento de macho com ſemea: copula carnalis. modeſtè.

cam: *ratoeira*: muſcipula, æ.

can: *impedir*: impedio, is.

can yém: *fazer corpinho de pedacinhos*: conſuere ex varijs fruſtulis mammillare.

căn: *cubiculo*: cubiculum, i. ſpatium ſcilicet quod eſt inter duas columnas in domo lignea.

cân: *pezar*: pondero, as. môt cân: *hũ pezo, hum arratel*: libra vna: cân hòm: *balança*: trutina, æ. quæ ſcilicet ſeruatur in ſcrinio, cum omnibus ad illam attinentibus. blái cân: *pezos*: libra, æ. cân nạng: *pezar bem*: ponderare liberaliter. cân nhẹ: *pezar mal*: ponderare illiberaliter.

cân, mũ đầu cân: *barrete de mandarim com orelhas*: pileus cum auribus, quo vtuntur Doctores.

cẫn, việc cẫn: *negotio de conſideração*: momenti alicuius negotium.

cẫn cầu: *cana depeſcar*: arundo piſcatoria.

cẫn, rau cẫn: *rabaças*: lauer, eris.

cẫn viá: *certa rama em que cuidão os gentios vai a alma do Rey em hũa ſupeiſtição que fazem*: ramus quidam cui putant pagani inſidere animam Regis cum celebrãt ſuperſtitionem quam vocant obuiationem animæ Regis.

cán; *cabo ou haſte de algũ ferro*: manicus, i. haſtile, is. cán dĕao: *cabo de faca*: manicus cultri. cán giáo: *haſte de lança*: haſtile, is.

cán, đi ſai cán, quan tóũ cán: *mandarim que preſide a algũa obra*. præfectus miſſus ad præſidendum alicui negotio regis.

cán cở: *afogar entre dous paos*: ſtrangulare inter duo ligna collum ſtringendo.

cẫn: *morder*: mordeo, es. cẫn dĕạ mordexim: cholica, æ. cẫn rang: *fechar os dentes de modo que ſe não pode abrir a boca por doença como de ar*; ſtringere dentes ratione morbi.

cẫn dầu cẫn rượu: *borra de algum liquor como azeite vinho*

vinho mel: fęces alicuius liquoris vt olei vini. melius cạn.

cản: *aiuſtar*: æquo, as.

cạn: *pouco fundo ſeco*: ſirtes.

cạn, cơm đã cạn: *ſecarſe a agoa no arròs quando ſe coze*: deficere aquam orizæ bullientis in olla.

cang la. *ceſto de aſa*: corbis cum anſulis. giang la, idem.

càng già càng khôn: *quanto mais velho tanto mais prudente*. quantò ſenior tantò prudentior. càng tội: *tanto mor pecado*: tanto maius ſcelus.

càng cua: *mão de caranguego*: manus, vel pedes cancri. dicitur etiam de alijs animalibus quæ oblongos habent pedes, & de homine etiam in contemptum.

càng, ranh càng: *abortiuo*; abortiuus, a, vm. maledictum quod pueris dicitur.

cãng về: *primeiro ide*: priùs reuertere.

cảng: *perna*: crus, vris.

canh. *caldo com heruas ou outra couſa*: iuſculum cum herbis aut alijs.

canh phu: *laurador*: agricola, æ.

canh, cá lành canh: *peixe rabo de gallo*: cauda galli, genus piſcis ita dicti.

canh, đạọc canh đạọc kệ: *rezar aos pagodes*: preces legere idolis.

canh, giữ canh, cầm canh: *eſtar de vigia ſeu quarto*: vigilias cuſtodire.

canh, cửi canh: *teſſer*: texo, is. vide cửi.

cành: *ramo*: ramus, i ngành, idem.

cánh: *aſa de aue*: ala, æ.

cánh tay: *braço*: brachium, ij.

cảnh: *horta*: hortus, i.

cảnh, quang cảnh: *reſplandecente*: lucidus, a, vm.

cảnh, cám cảnh: *miſerauel, coitado*: miſer, i.

cảnh, giấy cảnh: *papel branco bem tapado*: carta candida benè compacta.

cạnh: *porfiar*: contendo, is.

cao: *couſa alta*: altus, a, vm.

cao li: *Reino da Corea*: Coreæ Regnum.

cao miên : *Camboia* : Cambogiæ regnum .

caò: *arranhar, coçar*: ſcalpo,is.

caò, cái caò: *vncinho*: vncus, i. bưà caò: *gradar a terra*: cratio, is.

cáo: *acuſar*: accuſo, as.

cáo, con cáo: *rapoſa, adibe*: vulpes , is, melis, is.

cạo: *raſpar como com faca* : erado, is. cạo chữ : *raſpar a letra*: eradere literam.

cậo kệ : *preſidente das obcas*: præfectus operum .

cảo: *eſcreuer letra grande*: ſcribere maiuſculis literis, vt ſolent in examine .

cảo, cọ't caó : *graceiar* : nugor, aris.

caó lẹnh : *formar edicto* : formare edictum regium.

căóc : *ſapo*: bufo, nis. alij cóc .

caõ : *boyão em que ſe leua vinho ou agoa* : vas fictile ad vinum aut aquam .

caõ, ꞗán caõ len : *empenarſe a taboa* : curuari tabulam. caõ: *couſa arcoada cõ as pontas pera riba como a lua*: cornua ſurſum erigere ad lunæ modum. caõ mạt: *roſto grande redondo como lua* : facies rotunda ad lunæ plenæ modum.

càõ, vide càng, vel gạõ.

cảõ người ta: *leuar gente as coſtas e peſcoço*: geſtare aliquem humeris & cc llo .

cáõ: *entanguido de frio*: rigens fri ore .

căp: *furtar com manha* : furari arte. ăn căp, idem.

căp bláo : *furtar com engano*: furari dolosè .

căp tay : *ter as mãos iuntas no peito cubertas* : iungere manus ante pectus .

căp,tlói căp cánh: *amarrar com as maõs atràs*: ligare manus poſt terga .

căp nhau : *aiudar alguem com o fato pera depois o aiudarem a elle* : iuuare ſe opibus inuicem.

cáp , một cáp : *hũa mão aberta* : explicatâ manu ſemel accipere .

cạp: *tenàs*: forceps, cipis. cạp tăóc dó len: *arrancar os cabellos com tenas*: forcipibus crines auellere .

cạp đèn : *eſpeuitar a candea* : emungere lucernam .

cạp liép, cạp chiêu: *ornato*

a ro-

a roda da eſteira ou couſa ſemelhante: ornatus circa ſtoream & ſimilia.

cạp, nói mà cà mà cạp: *gagueiar:* balbutio. is.

cạp chài: *chumbada da rede*: plumbum retium.

cập: *tremer com frio*: tremere ex frigore: run gối cập cập, cấm cập, idem.

cập, lập cập: *fallar ſem tomar ſolego*: rapidè loqui. lấy lập cập; *tomar arrebatando*: rapiendo ſumere.

cập, quan cai cập: *mandarim que pode caſtigar*: ſuperior qui pœnam poteſt infligere.

cập, đến: *chegar*: venio, is.

cát: *area*; arena, æ. bải cát: *areal*; arenaria, æ.

cát, đàng cát: *açucar*; ſaccharum, i.

cát nhàn: *beijuim, incenſo*: ſuccus Syriacus, incenſum, i.

cắt: *cortar:* ſcindo, is. cắt ꞓbán: *cortar as taboas pera imprimir*: aperire tabulas ad typographiam ſinicam.

cắt ai đi: *mandar alguem*: mittere aliquem. cắt mình đi: *ir em peſſoa*: perſonaliter proficiſci.

cắt nghĩa: *verter em vulgar*: vertere è linguâ reconditâ in vulgarem.

cắt, chim bô cắt: *gauião*: niſus, i.

cắt: *tomar, tirar*: accipio, is. cắt lấy: *tomai*: accipe. cắt đi: *tirai*: aufer. cắt thành: *tomar a fortaleza*; accipere arcem. cắt mũ, cắt nón: *tirar o barrette tirar o chapeu*: aperire caput. cắt cổ ra: *eſtender o peſcoço*; extendere collum. cắt ma: *leuar a enterrar*; exportare defunctum. cắt mả: *tresladar os oſſos*; transferre oſſa. cắt quièn: *tirar o officio*, auferre officium ngựa cắt người: *o cauallo ſacudir de ſy o caualeiro*; deijci equitem ab equo.

cật: *coſtas*; tergum, i. sấp cật cũ ai: *virar as coſtas a alguem*; vertere tergum alicui, ideſt auerti ab illo. blái cật: *os rins*; renes.

cau: *areca*: fructus quo indigenæ paſſim vtuntur tam domi quam foris, in tota India Orientali.

câu cá : *tomar peixe com anzol:* capere piſcem hamo.

câu ngu'ò'i : *a iuſtiça prender alguem ;* capi à miniſtris iuſtitiæ.

câu: *gancho;* vncus, i. câu liem: *lança a modo de gancho;* lancea cũ vnco.

câu liêm: *fouce de ſegar erua,* falx meſſoria herbarum.

câu, bồ câu: *pomba ;* columba, æ.

câu đang : *a quem ſe encomendão os negotios* : negotiorum geſtor.

càu : *rogar* : peto, is. càu chứ'c: *pretendar dinidade* petere dignitatem. càu minh trạõ: *querer ſer eſtimado*: velle in magno pretio haberi.

càu *ponte:* pons, ntis. càu bễn: *ponte pera ſe lauar;* pons ad corporis lotionem. đi càu, đi bễn: *ir a fazer ſuas neceſſidades ;* excrementa egerere, modeſtè loquendo.

càu, blài càu : *pela;* pila luſoria.

cạu: *irmão da may* : auunculus, Frater Matris.

cạu bộ: *nome com que ſe chamão os Eunucos quando ainda não tem dinidade*. Eunuchi Regis & Principu m quando dignitatem nõdum ſunt aſſecuti.

cẫu lẽy: *leuar nas vnhas* : vnguibus arripere. ranh cẫu: *o diabo te leue* : diabolus te rapiat, maledictum quod proferunt.

cẫu vu'âng : *cão Rey;* canis Rex, idolum Tunchinentium.

cha. *pay;* pater, tris. cha ruật, cha đẻ : *pay verdadeiro;* pater generans. cha ghé: *padraſto;* vitricus, i. cha mày, cha nuôi: *pay de adopção:* pater adoptans.

chà, ſan chà : *romania fruita como abrunhos;* fructus indicus ad modum pruni ſylueſtris.

chà ràu que cùi : *garauatos de lenha* ; cremium, ij.

chả vien: *picado como almondegas* ; eſca in modum carnei globuli.

chạ, mua chung mua chạ: *comprar iuntos com dinheiro comũ* ; emere ſimul ex conflatâ in vnum à multis pecuniâ.

chạ

cha mạc: *o gouerno da aldea*; poteſtas pagi.

chác, mua chác, bán chác: *comprar, vender*: emere, vendere, additum, chác, ad elegantiam.

chắc: *couſa cheya*: res plena. lúa chắc: *ſpiga d'arròs cheya*: plena orizâ ſpica. cua chắc mẩy: *carangueio cheyo*: cancer plenus ſubſtantia. chắc chán: *auiſado*: diſcretus, i.

chài: *tarrafa*: funda, æ. vãi chài: *lançar a tarrafa*: proijcere fundam.

chái: *alpendre vnido a caſa*: pergula domui annexa. chái nhà, chái hễ nhà. idem.

chải đầu *pentearſe*: pecto, is. chải tăóc rành: *cabello bem penteado*: pexus aptè capillus.

chay: *ieium*: ieiunium, ij. cum ſcilicet abſtinent à carne & piſce at ſæpius in die comedunt. ngày ăn chay: *dia de ieium*: dies ieiunij, iam introductum eſt hoc vocabulum ad ſignificandum Chriſtianorum ieiunium. nhà chay: *caza em que os gentios rezão pollas almas & offerecem couſas de ſeu ieium*: domus in qua Ethnici preces fundunt pro animabus defunctorum, & pro illis offerunt edulia omnia præter carnes & piſces.

chày: *maõ do gral*: piſtillus, i.

chầy: *tardar*: procraſtinare. chầy kíp: *tarde a cedo*: ſerius aut citiús. bao chầy: *quanto tempo*: quandiù.

cháy: *queimarſe*: comburi. cháy nhà: *queimarſe a caſa*: comburi domum. cơm cháy: *arròs queimado*: oriza combuſta intra ollam ſeu in fundo ollæ.

cháy: *derreterſe*: liqueſco, is. cháy sáp: *derreterſe a cera*: liqueſcere ceram ad ignem.

chảy: *correr couſa liquida*: fluo, is. chảy nước mắt ra: *correr as lagrimas dos olhos*: defluere lacrymas ex oculis.

chảy: *derreterſe*: liqueſco, is. chảy chì: *derreterſe o chumbo*: liqueſcere plumbum.

chảy, bạc chảy: *prata fina*:

fina: purum argentum.

chạy: *correr*: curro, is. chạy ngựa: *correr a cauallo*: currere equitando. biêu ngựa chạy: *fazer correr o cauallo*: compellere equum ad currendum. chạy cửa: *dar muito pera alcançar o que pretende*: muneribus & opibus curare intentum.

châm lửa đàn: *accender a candea*: accendere lucernam.

châm, đá nam châm: *pedra de ceuar*: magnes, tis.

cham, ngựa đi làm cham: *correr o cauallo de preſſa*: velociter equum currere.

chầm áo mền: *cozer acolchoado*: conſuere in culcitræ morem.

chàm, mùi chàm: *cor preta que não da luſtre*: niger color minimè ſplendens.

chám tlán: *ſinal que ſe fas aos meninos na teſta*: ſignum in fronte infantium.

chấm cu: *por pontos e virgulas*: interpungere. chấm chữ: *riſcar letra*: delere literam.

chấm: *chegar*: pertingere. áo dài chấm đất: *cabaya comprida chega em terra*: veſtis oblonga in terram pertingit. tay chấm đất: *por a mão no chão*: manu terram attingere.

chẵm, chu chẵm: *eſtar modeſto*: modeſtiam ſeruare.

chạm: *empeçar*: impingo, is. chạm phải, idem.

chạm, cái chạm: *eſcopro de laurar*: ſcalplum ad cælaturas. chạm hỏa: *fazer obras de maçanaria*: cælaturas facere.

chậm: *de vagar*: lentè. ngựa đi chạm: *andar o cauallo mal*: lentè incedit equus.

chan, nước chan đất: *a agoa empapa a terra*: imbuta terra eſt aquâ. chan cơm: *miſturar com arros na porçolana ou caldo ou agoa*: immiſcere cum oriza in ſcutella, vel iuſculum, vel aquam.

chăn: *guardar animais*: curam gerere animalium. chăn gà: *dar de comer as galinhas*: eſcam gallinis dare.

chăn đắp: *cubertor*: lodix, icis.

chắn: *juſto nas contas*: æquus in calculationibus.

ba

ba ngày chầm : *iuſtos tres dias* : omninò dies tres.

chạn: *almario*: armarium, ij.

chạn, nhà chạn: *caza de ſobrado*: contignationis domus.

chang, có chang: *tem ou não*: eſtne?

chẳng: *não*: minimè. alij chả.

chàng thuièn: *enxarcias*: rudentes, armamenta.

chàng, chin chàng: *eſcopro como pè*: ſcalprum pedi ſimile.

chanh. *porfiar*: contendere. chanh nhau, idem.

chanh, blái chanh: *limão*: malum limonium.

chánh: *ramo*: ramus, i. ngành, idem.

chào: *ſaudar*: ſaluto, as.

cháo: *cania*: pulmentum indicum ex orizâ & aquá abundanti.

chảo: *tacho*: coquulum, i.

chão: *corda de bambu*: funis ex cannis indicis confectus.

chạo: *iguaria de peixe pouco ſalgado*: ferculum ex piſce ſale aliquantulum condito.

chǎọc tiét: *tirar ſangue pera matar*: ſanguinem ad internecionem effundere.

cháŏ: *de preſſa*: feſtinanter.

cháŏ mạt: *vagado*: vertigo, inis.

chàŏ nhà táng: *piramida de 9. ſobrados ſobre a ſepultura de defuntos graues*: pyramis nouem contignationum ſuper ſepulchra primariorum. hanc etiam faciunt cùm cælo litant.

chàŏ: *marido*: maritus, i. lọn chàŏ: *adultera*: adultera, æ.

chàŏ chịt: *muitas couſas iuntas*: farrago multarum rerum. chàŏ len: *por huãs couſas ſobre outras*: ſuper imponere aliqua rebus alijs.

chảŏ: *catre piqueno de bambu*: lectulus ex cannis indicis compactus.

chǎ̃p tay: *aiuntar as maõs*: iungere manus.

chǎ̃p thùien: *forrar o barco, remendandoo*: duplicare ac reſarcire cymbam.

chǎ́p, mạnh chǎ́p hai người: *nas forças ter por dous*: æquiualere duobus.

chắp:*caſtigar*:pœnas exigere. chớ chắp tôi: *não me caſtigueis*: ne punias me.

chạp, giỗ chạp: *conuites e feſtas aos antepaſſados*: conuiuia quibus maiores ſuperſtitiosè coluntur. tháng chạp: *o vltimo mes do anno*: vltimus anni menſis, ita dictus quod in eo præſertim ea defunctorum conuiuia & aliæ ſuperſtitiones fiant.

chặp: *conta de cinco em cinco*: quinarius numerus. một chặp: *hũa vès cinco*: quinarius vnus.

chát: *trauar da fruita*: ſtrangulo, as.

chất: *arrumar hũas couſas ſobre outras*; ſuper imponere aliqua rebus alijs. chàõ, idẽ.

chắt, cháu chắt: *biſneto*: pronepos, otis.

chắt, chan chắt: *anão*: pumilio, onis.

chạt: *cortar dando pancada ſobre a faca, ou parão com que corta*: ſcindere percutiendo cultrum, vel aliud quo aliquid ſcinditur. chạt tay: *cortar a mão deſſe modo*: ſcindere manum eo modo.

chật: *lugar eſtreito pollo aperto da gente, ou outra couſa*: locus anguſtus. đã chật: *ià eſtà cheyo*: iam repletus eſt locus.

chạt, buộc cho chạt: *atar apertadamente*: ſtrictè ligare.

chẩu, cái chẩu: *gafanhotos*: locuſta, æ. châu chẩu, idem.

chàu: *corteiar el Rey*: aulicum agere, aulam Regis frequentare, dicitur autem tam pro ꞗua quam pro chúa. dể chàu: *deixar no paço pera ſeruiço del Rey*: vſui Regis aliquid relinquere.

chàu, một chàu ꞗẻi: *hum pedaço de canga de des couados*: fruſtum panni decem cubitorum.

cháu: *neto ſobrinho*: nepos, otis. con cháu: *filhos e netos*: filij & nepotes.

chạu: *paſſo de barro, alguidar*: cymbium, ij.

chê: *deſprezar*: contemno, is. cườ̀i chê: *rirſe com deſprezo*: irrideo, es.

chẽ: *cubrir*: cooperio, is. đắp chẽ: *cubrirſe na cama*: cooperiri in lecto.

chè: *cha de beber*: herba

apud

apud ſinas cuius iuſculum paſſim ſumitur.

chè: *tudo o que ſe coze com iagra ou açucar como lentilhas, abobara &c.* pulmentum ſaccharo conditum.

chè, bánh chè: *tornozelo ou rodela do ioelho:* genu, v.

chè, bánh chè gươm: *as guardas da catana*: ſcutum gladij.

chè, nước chĕ chè: *agoa ſalobra:* ſalſa paululum aqua.

ché cái ché: *iarra*: vas fictile ſatis magnum.

ché: *fender:* findo, is. ché nứa: *fender com faca canas entre mãos*: findere cannas inter manus cultro.

chẹ, nghịch chẹ mồ chẹ mả cho mày: *naſcer algum mal na ſepultura dos antepaſſados*: infortunium oriri in ſepultura maiorum, maledictum, quod Ethnici ſuperſtitiosè timent.

chếch lòõ: *coração ſentido*: afflictum cor. chếic idem.

chếy: *piolhos da cabeça*: pediculi in capite. chải chếy: *pentealos*: pectine pediculos abſtergere.

chếic, vide chếch.

chên: *pè*: pes pedis. chên tay người: *o que ſerue em tudo a alguem*: præſto eſſe in omnibus alicui. chên chàng: *eſcopro a modo de pè*: ſcalprum in modum pedis.

chêm: *atochar*: præfigo, is.

chém: *cortar em duas partes, não de alto a baixo, mas de hum golpe como cortar a cabeça*: ſcindere in duas partes, vna vice percutiendo, ſicuti qui caput abſcindit.

chên: *verdadeiro*; verus, a, vm.

chen, chen ꞗĕao: *meterſe no aperto da gente:* ingerere ſe in turbam hominum confertam.

chén: *copo*: calix, cis. một chén: *hũa ves de vinho*: hauſtus vnus vini. một chén thúoc: *hũa meizinha*: pharmacum vnum.

cheo: *o que ſe da a aldea nos caſamentos*: dona quæ in nuptijs dantur patriæ. ăn cheo: *vodas*: nuptiæ, arum.

chèo: *remar*: remigo, as. cái chèo: *remo*: remus, i. chèo lùi: *remar pera tras*: re-

migare retrorſum.

chéo áo: *neſgas da cabaya*: additamentum veſtis.

chép: *eſcreuer*: ſcribo: is.

chết: *morrer*: morior, eris.

chét, bọ chét: *pulga*: pulex, icis.

chẹt: *entalar a mão ou outra couſa que ſe não poſſa tirar*: intercludo, is, intercipio, is.

chểu kính; *ver no ſpelho da feiticeira*: inſpicere ſpeculum veneficæ, ſuperſtitio ſolita in Tunchini Regno. melius, chiểu.

chi, huâng chi: *quanto mais*: quantò magis. huâng lọ, idem.

chi, làm chi: *peraque*: ad quid. làm chi đươc, chi đươc: *como pode*: quomodo poteſt, ideſt. nullo modo poteſt. làm chi cho khói, chi khói: *de que modo eſcapar*: quomodo poteſt euadere, ideſt non poteſt euadere.

chi, phan chi: *leuantar falſo a quem lho aleuantou*: falſum teſtimonium rependere.

chì: *chumbo*: plumbum, i.

chỉ: *papel*: papyrus, i. ăn tièn, an chỉ: *leuar as cuſtas da iuſtiça*: impenſæ quas miniſtri iuſtitiæ ſumunt.

chỉ: *apontar*: indico, as.

chỉ tlỏ: *moſtrar ao dedo*: digito demonſtrare. chỉ bia: *apontar ao aluo*: collimo, as.

chỉ: *linhas fio*: filum, i. chỉ tơ: *fio de ſeda*: filum ſericum. chỉ thau; *fio de arame*: filum æreum.

chị: *irmãa mayor*: ſoror natu maior.

chị ả, chị cả: *irmãa mais velha de todas*: ſoror natu maxima.

chia: *diuidir*: diuido, is. chia ra, idem.

chia cổ mà chém: *eſtender o peſcoço pera lhe cortarem a cabeça*: extendere collum vt amputetur caput.

chìa: *chaue*; clauis, is. chìa khoá: *cadeado de fechadura*: ſera penſilis.

chìa, chim chìa ꞗôi: *aueloa aue*: alauda, æ.

chích: *ſangrar*: venam incidere.

chích giác: *ſariar*; ſcarificare ad ſanguinem eliciendum.

chiếc, mấy chiếc: *quantas*

tas eſquipaçoẽs , ou quantos pares: paria quot, ordinariè dicitur de his quæ bina iungi poſſunt aut habent duo latera paria vt cymba, remiges & ſimilia mấy chiéc thuièn: *quantas embarcaçõis*: quot cymbæ. mấy chiéc chiều: *quantas eſteiras*. quot ſtoreæ. mấy chiéc đũa: *quantas faxis*: quot bacilli, quibus vtuntur loco furcinulæ ad edendum.

chiéc: *inuenção*: excogitatio, onis, vel chứớc. bắt chiéc: *imitar*: imitor, aris, bắt chước, idem.

chiéc, đan chiéc: *ter muitas occupaçõis*: negotijs varijs occupari.

chiem bao: *ſonho*: ſomnium, ij.

chiem thành: *Champà*: regnum quod vocatur Ciampà.

chiem, mùa chiem: *ſecunda nouidade*: poſterior meſſis. lúa chiem: *arròs da ſecunda nouidade*: oriza poſterioris meſſis.

chien: *ouelha, cordeiro, carneiro*: ouis, agnus, aries. chan chien: *paſtor de ouelhas*: paſtor ouium. chien: *pano de laa*: pannus laneus.

chien, cá chien: *certo peixe*: piſcis quidam.

chiền, giao chiền nhau: *arremeter os exercitos hũ com outro*: impetum inuicem facere duos exercitus.

chièn, chùa chièn: *templo de idolos*: fanum idolorum.

chiềng: *introdução no fallar com peſſoa honrada*: initium loquutionis cum perſona graui. chiềng oũ: *fallo com voſſa merce*: alloquor dominationem tuam.

chiêng, cái chiêng: *batega que tem polmão no meyo*: campanæ Orientalis genus cum vbere in medio.

chiét: *enxertar*: inſero, is.

chiêu: *eſquerdo*: ſiniſter, tri.

chiêu hồn: *chamar as almas dos que são mortos ſem ſepultura*: vocare animas defunctorum qui ſepultura caruerunt, ſolent enim ſtatuam fictilem facere, vel aliquot terræ fruſta in ſarcophagum mittere, exiſtimantes illius defuncti animam illuc vocatam

tam venire, ibique commorari.

chiếu; *eſteira*: ſtorea, æ.

chiếu kình: *ver no eſpelho da feiticeira*: inſpicere in ſpeculo veneficæ.

chiều: *a tarde*: veſpere. ban chiều: *a tarde de hũa hora pordiante*: pomeridianis horis ab vna hora poſt meridiem vſque ad noctem. chiều cả: *das tres ou quatro horas a tè o por do ſol*: a quarta circiter hora poſt meridiem, vſque ad ſolis occaſum. chiều tối: *dès do por do ſol te a noite fechada*: ab occaſu ſolis vſque ad tenebras.

chim: *aue*; auis, is. muỗng chim cầm thú: *animais e aues*: quadrupedia & bipedia.

chim, cá chim: *peixe pampano*. piſcis pampano dictus.

chìm xuống: *afondarſe*: ſubmergi.

chín vide chên:

chín: *noue*: nouem. chín mươi: *noue ou dès*: nouem, vel decem. chín mươi: *nouenta*: nonaginta.

chín: *aſſazoada couſa*: maturus, a, vm. blái chín: *fruita madura*: maturus fructus. cơm đã chín: *o arròs ià eſtà cozido*: cocta iam oriza. thịt nướng đã chín: *a carne ià eſtà aſſada*: aſſata iam eſt caro.

chính: *verdadeiro*: verus, a, vm. chính sứ: *o verdadeiro embaixador, aquelle que eſtà em primeiro lugar*; verus legatus, ideſt qui primo loco mittitur. chính giờ: *o meyo da hora*: medium horæ: chính giờ ngọ: *o meyo daquella hora que vem no meyo dia*: medium illius horæ quæ eſt in meridie. chính bác: *o meyo do rumo do norte*: vera linea ſeptentrionalis.

chỉnh: *boyão piqueno*: parua diota.

chịp lễy: *fazer por ſe lembrar depois de hũa couſa que hora vè*: memoriæ commendare aliquid præſens in futurum.

chịp, chào chịp: *arrumar hũa couſa ſobre outra*: ſtruo, is.

chít, nhỏ chít: *pequenino*: paruulus, a, vm. chát chút chít: *quarto neto*: quadrinepos, tis.

chít củi len: *arrumar as achas hũas ſobre outras*: ſtruere ligna .

chịt, vide chàõ chịt .

chịu tội, chịu chết: *ſoffrer*; patior, teris .

chịu, tôi chịu: *aceito, conſinto*: conſentio, is. chẳng chịu: *não aceito*: diſſentio, is.

chịu lỗi: *darſe por culpado*: fateri culpam .

chịu lụy: *obedecer*: obedio, is.

chịu nợ: *ter diuidas*: obſtringi ære alieno .

chịu miệng: *ficar por fiado*, expectata ſolutione vendere .

chịu thai: *conceber*: concipio, is.

cho: *conceder*: concedo, is. cho nó ꞗào: *deixao entrár*; concede vt ingrediatur .

cho; *pera*: ad pro, datiuus etiam prouentus, vel damni . cầu cho tôi: *rogay por my*; pro me ora. muấn cho mày chết: *deſeio que morras*; tibi mortem cupio .

cho blon: *inteiramente*: integre .

cho thật: *verdadeiramente*: verè .

cho nên: *como conuem*: conuenienter.

cho: *dar*: do das, non dicitur ſimpliciter ſed cum adiuncto . tôi xin cho tôi: *eu peço daimo*: da mihi petenti . ponitur interdum in fine. chúa ban cho: *el Rey dar*: datum à Rege . chẳng đi cho: *não quer ir*: ire non vult. chẳng nghe cho: *não quer ouuir*: audire non vult. cætera vſus docebit.

chó, cõ chó: *cão*: canis, is.

chó, bọ chó: *pulga*; pulex, icis, alij bọ chét.

chó dại: *cão danado*; canis furens .

chó sói: *lobo*; lupus, i.

chó, cái chó: *certo vaſo*; vas quoddam .

chỗ, một chỗ mưa: *hũa pancada de agoa*: impetus vnus pluuiæ.

chớ giết: *não mateis*: ne occidas, particula prohibitiua. ít chớ: *pouco e não mais*: parũ tantũ. thì chớ: *pouco vay niſſo*: non intereſt. mà chớ, *e não mais*: nec amplius. chớ gì: *ouxalà*: vtinam . thì chớ gì:

não

não ha que tratar: non eſt de hoc agendum.

chờ: *eſperar*; expecto, as.

chở: *meter carga*: ſarcinam imponere.

chở thuièn: *carregar a embarcação*: ſarcinam naui imponere, idem dic de equo aut curru ſic etiam dicitur. thuièn chở cúa: *a embarcação leua o fato*: cymba defert res. đất chở ngườ'i ta: *a terra ſoſtenta os homens*: defert terra homines.

chở lửa: *atiçar o fogo*: excitare ignem.

chờ dậy: *leuantarſe*: ſurgo, is.

chở, chơn chở: *lauores de cores*: colorum variegatio.

chợ: *praça em que ſe vendem couſas de comer*: forum in quo venduntur edulia.

chợ, ké chợ: *corte de Tunquim*; Tunchinenſis regia.

chŏai, bò chŏai: *nouilho*: iuuencus, i. ſic etiam dicitur de alijs animalibus quæ nõdum peruenerunt ad ſtatum perfectum. gà chŏai: *franga*: pullaſtra, æ. chó chŏai: *cachorro*: catulus, i.

chŏáng, chên chŏáng: *cambetas de bebado*: titubatio ebrij.

chốc: *chaga, poſtema aberta*: vulnus, neris, vlcus apertum. chốc léch: *chagado*; vulneratus, a, vm.

chốc, phải chốc: *aſſy meſmo*: ita omninò. một chốc, bốũ chốc: *no meſmo inſtante*: ipſomet inſtanti. bay giờ chốc: *agora meſmo*; iam nunc. alij giốc.

chọc len: *leuantar*: attollo, is.

chộc ꞗěaò: *meter*: immitto, is.

chộc, vide chọuc.

chòi: *caza de vigia*: excubiarum domus.

chồi cây: *vergontea*: virgultum, i.

chói lói con mắt: *reſplandor que cega a viſta*: lux feriens oculos.

chói lói tai: *eſtrogir os ouuidos*; exurdo, as.

chói minh, chói tlộn: *picarſe aſſentandoſe*: pungi ſedendo.

chói lói, hay chói lói: *ſaber muito*: ſcire egregiè.

chồi:

chối: *negar*; nego, as. recuſo,as. chẳng chối: *não me nego*: recuſo minimè.

chổi: *vaſſoura*; ſcopæ, arum.

chọi, gà chọi: *gallo de briga*: gallus pugnator. chọi gà: *brigar os gallos*: pugna gallorum.

chội, chệt chội: *apertado*: anguſtus, a, vm. vide chệt.

chơi: *brincar*: ludo,is. chơi ác: *fallando de homem com molher he peccar*: ludere hominem cum muliere, ideſt peccare, modeſtè loquendo ſic dicitur.

chớị dậi: *aleuantarſe, ou em pè, ou ſobre os ioelhos, eſtando aſſentado no chão*: ſurgere, vel ſuper pedes, vel ſuper genua, cum quis, vel iacet, vel ſedet in ſolo. chớ dậy, idem.

chồm nhau: *inueſtir hum com outro*: impetere, vel inuadere ſe inuicem. con mèu chồm bắt chuột: *o gato arremete com o rato*: fellis inuadit murem.

chon ke chết: *enterrar os mortos*: ſepelire mortuos. chôn tièn: *enterrar caixas*: infodere monetas.

chốn: *lugar*: locus, i.

chọn: *eſcolher*: eligo, is.

chơn chớ: *lauores de cores*; variegatio colorum.

chớp: *relampago*: fulgur, ris.

chớp dù: *remate do ſombreiro a ſol*: coronis vmbellæ.

chót chót: *figura redonda que acaba em piramide*: rotundum in pyramidem deſinens.

chốt: *o que ſerue de eixo em compaſſo tezoura e outras couſas*: axis cuiuſcunque rei vt circini forficis & ſimilium.

chốt cửa: *o pao que ſe mete na femea per a fechar a porta*: lignum quod immittitur in foramen paruulũ ad claudendam ianuam.

chọt: *meter*: immitto, is, ſi mundis vocibus iungatur eſt mundum hoc vocabulum, ſi obſcænis, eſt inmodeſtiſſimum.

chọt, chạy chọt: *correr*: curro, is.

chouc: *dezena*; decas, adis. một chouc, hai chouc:

bũa dezena, duas dezenas: decas vna, decades duæ.

chouc, cái chouc chouc: *mexilhão*: mytilus, i.

choũ: *eſtrepes*; murex, icis.

chóũ: *ſoſtentar algũa couſa com pao pera que não caya*: ſuſtinere ſtipite aliquid, vel eleuare ne cadat. chóũ gây: ſuſtenrare ſe ſcipione.

chóũ thuièn: *leuar às varas o barco*, ſubigere ratem conto.

chóũ blả: *virar ſobre o imigo*; rependere inimico.

chóũ len: *por bũas couſas ſoubre outras*; res alias alijs ſuperponere.

chu chu châm chẫm: *eſtar modeſto e composto*: modeſtè ſe gerere.

chu, nhà chu: *proſapia da quelle Rey da China*: familia cuiuſdam Regis ſinarum.

chu, bố chính chu: *territorio que não chega a fazer Prouincia inteira*: territorium quod Prouinciam non èxplet: vt bố chính, & ideò non dicitur xứ, ſed chu.

chu bien: *aruore cuia caſca tira a caſpa da cabeça*: arbor cuius cortex furfures è capite expellit.

chù, chuât chù: *rato cheiroſo*: mus odoratus.

chú: *tio irmão mais moço do pay*; patruus, frater patris natu minor.

chú but: *rezar ao pagode*: preces idolo fundere. cẫm ẩn chú but: *rezar ao pagode pera botar o diabo*: precari idolum ad diabolum expellendum, atque ideò ex præcepto venefici digito partem manus perſtringunt in qua putant diabolum manere.

chủ: *sõr*: Dominus. thien chủ: *Senhor do ceo*: Dominus cæli.

chử, bàu chử: *fiador fideiuſſor*.

chư: *todos*: omnis, e. chư tướng: *todos os capitãis*: omnes duces. cạp chư linh thẫn: *todos os eſpiritos*: ſpiritus ideſt omnes dæmones. chư phạt: *todos os pagodes*: omnia idola.

chử, *emendarſe*: reſipio, is.

chữ: *letra da China*: literæ Sinicæ, ſeu charactere s Sini-

Sinici. chữ rẻ: *letra facil*: character facilis: chữ mắt: *letra difficil*: character difficilis.

chua: *couſa azeda*: acerbus, a, vm.

chua báo: *couſa pretioſa*: res pretioſa vt gemma vaſo & ſimilia.

chua con: *letra miuda como gloſſa do texto*. literæ minutiores vt gloſſa explicans textum.

chùa: *templo de idolos*: templum idolorum. chuà chièn, chùa trièn, idem.

Chúa. *Senhor*: Dominus, i. đức Chúa blời đất: *O Sõr do ceo e da terra*: Dominus cæli & terræ, nomen quo vocatur apud Tunchinenſes Deus. Chúa: *o que gouerna o Reyno*: Gubernator totius Regni quem regem vocamus.

chưa, đã làm chưa: *iá fizeſtes, ou ainda não*; chưa có blời: *ainda não hauia ceo*: nondum erat cœlum. melius, chứa có blời.

chứa: *ainda não*: nondum. chứa có blời: *ainda não hauia ceo*.

chứa: *prenhe*: grauidus, a, vm. chứa nó: *emprenhoua*: grauidauit eam.

chứa: *agazalhar*: hoſpitor, aris. nhà chứa: *diſpenſa, celeiro*: cella, æ. cho ngườ i ta chứa: *agazalhar gente*: excipere homines.

chữa: *liurar*: libero, as, à quolibet infortunio ſiue morbo, ſiue periculo, &c. đi chữa minh: *ir a ſuas neceſſidades*: exonerare aluum, modeſte loquendo.

chữa chùng: *fazer algũa feiticeria, com a qual cuidão de liurarſe de algũ mal*: veneficia facere, ad malum aliquod, vt ipſi putant, auertendum.

chừa; *emendarſe em parte*: reſipiſcere ex parte. chừa cói: *emendarſe de tudo*: reſipiſcere omninò.

chuẫn *beſteiro bicho*: vermis volatilis.

chuâng *ſino*: campana, æ. đánh chuâng: *tanger a campa ou campainha*: ſignum, vel campanulam pulſare.

chuầng: *lugar em que ſe guardão animaes e aues*: locus animalium & auium.

chuẩng tlâu bò: *còrte de bois*: bubile, is.

chuẩng ngựa: *eſtrebaria*: ſtabulum, i.

chuẩng gà: *galinheiro*: gallinarium, ij.

chuẩng bò câu: *pombal*: columbarium, ij. & ſic de cæteris animalibus præterquam de elephantibus.

chuặng: *eſtimar, honrar*: veneror, aris. kính chuạng, yeu chuạng, idem.

chúc đài: *coluna com perfumes em ſima*: columna ſub dio erecta cum ſuffitibus ſuprapoſitis, ſuperſtitio qua Ethnici colunt cælum, vel maledicta imprecantur alteri.

chúc, biều: *aduertir*: moneo, es.

chúc kì hạu nhin, truièn cho ké đò'i ſau: *tradição pera os vindoros*: traditio ad poſteros.

chức: *dignidade grao*: dignitatis gradus · chức tước, idem.

chực tiét, giữ nghĩa: *guardar fidelidade*: ſeruare fidem.

chực, chàu chực ꞗua

chúa: *corteiar el Rey*: aulam frequentare.

chui ꞗĕào: *entrar por buracos*: penetrare per cuniculos. chui qua, idem.

chùi: *alimpar esfregando*: tergo, is. chùi mạt: *alimpar o roſto*: abſtergere faciem.

chúi, ngã chúi: *cair de focinhos*: corruere in faciem.

chuien *apartar o que eſtà miſturado, como a liga da prata*; diſgregare quæ mixta ſunt vt ſcoriam à metallo.

chuien: *continuadamente*: ſemper.

chuiển, một chuiển, hai chuiển: *hum caminho ou viagem, duas viagens*: iter vnum duo &c. eundo ſcilicet, vel redeundo, & aliquid geſtando.

chuiển: *mouer*: moueo, es. alij chuiển. đã chuiển: *ià melhorou com a meizinha que obrou*: effectum medicinæ iam ſentit.

chuiẹn; *hiſtorias fabulas*: narratio, onis. chuyẹn hát: *cantigas deſſas hiſtorias*: cantus cum narratione. melius truiẹn.

chum chúp: *leuemente*: leuiter.

uiter. dâm gạo chum chúp: *pilar o arròs leuemente*; leuiter orizam terere.

chum, cái chum: *iarra de barriga grande pera agoa*: vas ventris vaſti ad aquam ſeruandam.

chùm hŏa: *ramalhete*: faſciculus florum. chùm nho: *cacho de vuas*: racemus, i.

chun: *couſa encreſpada*: criſpus, a, vm. chun áo: *rugas do veſtido*: veſtium rugæ. khan chun: *lenço encreſpado*: ſudariolum criſpatum. chun lại: *encreſparſe*: criſpari.

chung: *em comũ* communis, e. cúa chung: *fato comũ*: res communes.

chung quanh: *ao redor*: circum quaque.

chung, vô thỉ vô chung: *ſem principio ſem fim*: ſine & principio carens, ſolus ſcilicet Deus.

chùng, chữa chùng: *curar*: medeor, eris. communiter dicitur de ſuperſtitionibus Ethnicorum quæ fiunt in ægrorum curationem.

chúng tôi: *nos*: nos, chúng eſt particula faciens plurale. chúng nó: *elles*: illi.

chưng, bánh chưng: *bolo que ſe fas no anno nouo de arròs e carne de porco*: placenta ex oriza & carne ſuila, ſolum fit in principio anni.

chưng thì quan: *debaixo do gouerno*: ſub poteſtate. chưng thì vua nọ: ſub poteſtate illius regis. eſt etiam particula expletiua. làm chưng côi rễ mọi ſự: *he rais de todas as couſas*: eſt prima radix omnium rerum.

chừng: *modo*: modus, i. chừng nào: *de que modo*: quam altus.

chứng: *teſtemunha*: teſtis, is. làm chứng: *teſtemunhar*: teſtificor, aris.

chứng liệt: *ſpecie de doença*: ſpecies morbi. liệt chứng nào: *que doença tem*: ſpecie quanam morbi laborat.

chứng, hăọc chứng: *aprender o menino de andar*: ambulationes primæ infantium cum ambulare incipiunt.

chúoc rượu: *deitar o vinho no copo*: infundere vinum in calicem.

chuọc: *reſgatar*: redimo, is.

is. chuọc tội: *satisfazer pollos pecados*: ſatisfacere pro peccatis. chuọc áo: *reſgatar a cabaya*: redimere veſtem, vel ſoluere ſartoris opus, melius chuậc.

chưóc: *inuenção*: artificium, ij. bắt chứơc: *imitar*: imitor, aris.

chưóc, ngủ một chưóc: *dormir hũ ſono* vice vna dormire, alij một giuóc.

chuôi dĕao: *cabo de faca*: manicus cultri, dicitur de quolibet manico breui, nam de longis poteſt dici cán.

chuối: *figos de India*: ficus Indiæ.

chuối, cá chuói: *cabòs peixe*: piſcis dictus cabòs.

chuỗi hột: *roſario de contas*: Roſarium, ij.

chuỗi hŏa: *coleira de fulas*: torquis florum.

chưởi: *chamar ruindades*: conuitior, aris.

chuồn *beſteiro bicho*: vermis volatilis oblongus, alij chuẩn.

chuông, vide chuâng.

chuồng, vide chuầng.

chuộng, vide chuậng.

chương bẫy lên: *armar a ratoeira de bèſta*: tendere muſcipulam. alij giương.

chương nỏ: *armar a beſta*: tendere arcum. alij chưâng.

chương, xác chương lên: *inchar corpo morto*: inflari cadauer quodcunque.

chương, một chương: *hum capitolo de liuro*: caput vnum libri alicuius, melius chưâng.

chưởng: *titulo de Mandarim ordinario*. titulus infimæ ſortis gubernatorum in Tunchino, at in Cocincina non dicitur niſi de affinibus regis, vel de ſupremis quibuſdam Gubernatoribus, melius chưẩng.

chuót: *acepilhar*: læuigare dolabro.

chuọt, con chuọt: *rato*: mus muris. melius chuật.

chuọt chù: *rato cheiroſo*: mus odoroſus. melius chuật.

chuọt, dưa chuọt: *pepino*: cucumer, eris. melius đưa chuật, vel dưa bo.

chúp, vide phúp.

chút, một chút: *hum pouco*: parum.

chút chít, cháu chát chút chít:

chít: *netos e tartaranetos*: nepotes.

co chên, co tay: *encolherſe os pes e as mãos, como com frio*: contrahi pedes aut manus frigore. co lại: *encolherſe os membros por doença*: contrahi membra ex morbo, alijquo, vel cũo.

cò: *tia irmãa do pay*: amita, æ.

cô, nuôi báu cô: *alimentos que manda dar o iuis*. alimenta ex iudicis mandato.

cô hồn: *almas dos que morrem ſem ſepultura*: animæ eius qui ſepultura caret.

cô kê, câu kê: *eſcriuão del Rey*: notarius regius.

cò, chim cò: *garça*: ardea, æ. tláng như cò: *branco como garça*; albus vt ardeæ, ideſt albus vt nix.

cò sũ: *cão de eſpingarda*: canis ſclopi.

cò, đàn cò ke: *arrabil de pedinte*: lyra ruſtica mendici.

cồ, gà cồ: *galinha caſta grande*: gallina proceræ ſpeciei. sóũ gà cồ: *gallo de caſta grande, de peleia*: gallus proceræ magnitudinis, qui ſcilicet eſt aptus ad decertandum. gà chọi, idem.

có: *ter, auer*: habeo, es.

có, additamentum ad verba vt, có thè chẳng: *iuraſtes ou não* iuraſti necne? eſtque aptus modus interrogandi in confeſſione.

cố: *empenhar*: pignori dare, cố mính: *eſtar em refens, ou catiuo que ſe empenhou a ſy meſmo*: obſes, idis, vel qui ſeipſum vendit.

cỏ: *herua*. herba, æ. cắn cỏ lại: *morder herua*; herbam mordere, in ſignum humilitatis coram aliquo ad petendam veniam, ac ſi beſtiam ſe profiteatur. ſang cỏ, cây cỏ: *aruores e heruas*: arbores & herbæ.

cỏ, muâng cỏ: *animais*: animalia.

cỏ, ma cỏ: *diabo*: diabolus, i.

cổ: *peſcoço ou collo de qualquer couſa*: collũ cuiuſcũque rei. thắt cổ: *enforcar*: ſuſpendo, is. keó cổ, kep cổ. idem. cổ tay: *collo da mão*: collum manus. cổ chên: *collo do pè*: collum pedis. cổ áo *cabeção da cabaya*: collum veſtis. cổ

xe:

xe : *cabeçalha do carro*: temo, onis.

cỡ thủ: *tangedor de feſtas*: tibicen, inis.

cỡ, bàn cỡ, vide, bàn.

cỡ, khan cỡ *enrouquecer*: rauceſco, is.

cỗ : *meſa com iguarias*: menſa appoſita cum edulijs. ăn cỗ: *comer eſtas iguarias*: edulia in menſâ appoſita comedere.

cọ kẹ : *homem graue meterſe a fazer officio baixo*: grauem virum ad vilia deprimi munia.

cọ : *alimpar esfregando*: tergo, is.

cọ mình: *coçarſe com algũa couſa*: ſcalpo, is. cọ áo: *esfregarſe com a ueſte*; veſte fricare ſe. cọ ꞗěào, cạ ꞗěào: *esfregarſe por comichão*; ſcabo, is.

cơ nhau: *altercar*; contendere inuicem.

cơ đạo: *diſputar da ley*: cõtendere de lege. cơ càu dĕạ bạõ *enganador*: deceptor, is.

cơ, cầm cơ : *nem creſcer nem mingoar*; permanere in eodem ſtatu.

cơ mà, nếu mà *ſe*; ſi.

cơ cõên : *companhia de ſoldados*; cohors, ortis.

cờ: *bandeira*; vexillum, i. hàng cờ : *gente da meſma bandeira*; vexilli vnius milites. cầm cờ : *alferes*; ſignifer, i.

cờ, bàn cờ : *taboleiro de iogo*; tabulæ luſoriæ. con cờ : *peças do iogo*; latrunculi. đánh cờ : *iugar*; ludo: is. đánh cờ đánh bạc : *taful*; aleator. geo cờ trịch : *lançar os dados*; iacere talos.

cờ, tình cờ : *a caſo*: fortuito.

cờ, kìm cờ: *certo peixe*; piſcis. quidam dictus kimco.

cờ, cơn cờ: *porçolana*; lanx Sinicus.

cớ gì, cớ ſao, cớ nào: *porque couſa*; quare. vô cớ *ſem couſa*: ſine cauſa.

cóc, cái cóc : *ſapo*, bufo, onis, vel cảóc.

cọc: *eſtaca*; ſtipes, itis. cọc cheò: *tolete em que ioga o remo*; ſcalmus, i.

cọc, đạt cọc : *dar ſinal ao official dante mão*; arrham dare artifici.

cọc buầm: *maſto da vela*: arbor nauis, cột buầm, idem.

cọc,

coc, áo coc: *cabaya curta interior*: interula, æ.

coc, gà coc tác: *cacareiar da galinha*: glocido, as.

cŏên: *eſquecerſe*: obliuiſcor, ceris. vel quên.

cŏen: *acoſtumarſe*: aſſueſco, is. vel quen.

coi: *olhar*: video, es. coi chẳng tháy: *ver mas não achar*: videre nec deprehendere. coi sóc, coi nhà: *vigiar a caſa*: domus curam habere. coi coi: *olhai olhai*: vide vide, modus arguendi cum aliquid non rectè agitur.

còi, mồ côi: *orfão*; orphanus, i. mồ côi mồ cút, idem.

cồi, cây cồi: *aruores*: arborum ſpecies.

cồi, cái cồi: *almofaris*: mortarium, ij.

cồi xay: *moinho da moer arròs*: mola verſatilis ad purgandam orizam. tai cồi: *a aſa por onde ſe pega pera moer*: lignum quo agitur orizę mola. vel mõ.

cồi, cây cồi xay: *maluas*: malua, æ.

cói, cái cói: *iunça*: iuncus, i.

cởi: *deſpir*: ſpolio, as. cởi áo ra: *deſpir a cabaya*; ſpoliare ſe veſte. cởi dêi ra: *deſatar a fita*: ſoluere ligaturam.

cõi: *confins*: terminus, i. cõi nưâng: *confins das terras*; termini agrorum.

cội: *tronco de arbore*: truncus arboris. cội rễ: *tronco e raìs*: truncus & radix. dicitur etiam de principio & origine alicuius rei, vt, Chúa blờị là cội rễ muân sự: *o Senhor do ceo, e principio de todas as couſas*: Dominus cæli eſt principium rerum omnium.

cơi, cái cơi: *boceta de betel ſem tapadora*: pyxis illius folij quod betel vocant, ſine operimento.

cới: *emendarſe*; reſipio, is.

cới ngựa: *ir a cauallo*: equito, as.

cới voi: *ir em elefante*: vehi elephante. cới tlâu: *ir em bufara*: vehi bubalo, & ſic de alijs.

cồm. *tronco de pao*: carcer ligneus. cấm cồm, đáõ cồm: *meter no tronco*: carceri mancipare.

còm: *corcoua* : gibba , æ. còm lư̛ng : *corcouado* : gibboſus, a, vm.

cốm : *auela, arròs verde eſpalmado* : oriza viridis contrita quam , auela , vocant.

cơm: *arròs cozido* : oriza cocta . ăn cơm : *comer preſto como iantar ou cear* : prandium aut cænam ſumere.

cơm, tlốũ cơm : *tambor comprido:* tympanum oblongum.

cợm, cạnh cợm: *madraço que não preſta pera nada* : nebulo,nequam.

con : *filho* : filius, ij. con cái:*filhos e filhas*:filij & filiæ. con blai : *filho macho*: filius maſculus .con gái : *filha femea* : filia fœmina . con đẻ, con ruột:*filhos gèrados* : filij geniti . con nuôi, con mày : *adoptiuos*:adoptiui. con ghẻ: *enteado* : priuignus, i. con đầu lão : *filho primogenito* : primogenitus.

con mắt : *olhos* ; oculus, i.

con tiện, con thuiện : *grades torneadas de pao* : crates tornatiles ligneæ.

con cờ : *peças do iogo* : latrunculi.

còn, hãi còn : *ainda eſtà , ainda viue* : ſupereſt . chẳng còn : *ià morreo , ià não ha* : non ſupereſt . còn tlẻ: *ainda he moço*: adhuc eſt iuuenis.

côn, buộc làm côn:*amarrado de couſas grandes como madeiros* : colligatio ſeu faſcis rerum maiuſcularum vt lignorum arborum & ſimilium.

cồn: *outeiro*:collis, is. cồn đất: *monte de terra* : aceruus terræ.

cồn dẹa : *doença como pelouro na barriga* : morbus vt globuli in ventre concreti.

cơn gió: *pè de vento*: turbo, inis.

cơn mư̛a:*pancada de agoa ou chuua* : pluuiæ profuſio , một chờ mư̛a, idem.

cơn rét : *maleitas* : febris frigus.

cơn sốt: *cezão de quentura* : febris calor.

cơn do naò : *donde naceo iſto* : vnde hoc?

cớn cờ: *porçolana de borda quebrada* : lanx Sinicus ori-

orificij confracti. con cờ, bát mé, idem.

cợt caó: *graceiar*: nugor, aris. nói cợt: *dizer graças*: ludere verbo.

Côp dù xuắng: *fechar o ſombreiro*: colligere claudendo vmbellam. alij cup.

cót, cái cót: *eſteira de caniços ou canas groſſas*: ſtorea ex arundinibus contexta.

cốt, báŏ cốt: *feiticeira em que entra o diabo, tomando nome de peſſoas mortas*: venefica ſeu pythoniſſa in quam doemon aſſumens mortuorum nomina ingreditur. làm cốt: *fazer eſſe officio de feiticeira*: veneficijs illis implicatam eſſe. đi cốt: *ir a conſultar a feiticeira*: conſulere Pythoniſſam.

cốt, xương cốt: *oſſos*: os oſſis.

cốt, hài cốt: *os oſſos de morto que não temià carne*: oſſa mortuorum conſumptis iam carnibus.

cốt, gẹn cẩm cốt: *agaſtamento interior*: iracundia in corde latens.

cốt, đau cốt kí: *doença de gota*: podagra, vel chiragra laborare.

cốt, nước cốt blầu: *cuſpo de betele que ſe bota no principio fora*: ſaliua quæ ſumpto folio quod dicitur, betele, primum in ore ſumentis enaſcitur & expui ſolet.

cột, cái cột: *coluna, eſteyo*: columna, ſuſtentaculum. cột buẩm: *maſto de embarcação*: arbor nauis.

cột phướn: *pao que ſe leuanta no ieium dos idolos*: lignum quod erigitur in ſuperſtitioſo idolorum ieiunio.

cột con: *colunas piquenas de caza*: columnæ minores in eâdem domo.

coúc: *quinhão*: portio, onis.

coục: *couſa gaſtada na ponta*: conſumptum quid, vel carens acumine quod habere deberet vt, bút coục: *penna ou pincel gaſtado na ponta*, penna, vel penicillus acumine carens.

coũ: *merecimento*: meritum, i.

coụ̃ đức: *fazer eſmola*:

 elee-

eleemoſinam erogare & cætera pia opera.

coũ la: *batega piquena de vigia*: ſignum paruum ad vigilias.

coũ bàng: *recto no iulgar*; iuſtus iudex. blả coũ: *pagar o trabalho*; ſoluere mercedem. mất coũ: *perder o trabalho*: operam perdere.

coũ, thồ coũ, vide thồ.

coũ, chim coũ: *pauão*: pauus, i.

coũ: *titulo de dignidades*: titulus dignitatum, vt cõện coũ, ſấn coũ: *dignidade grande de caza del Rey*: dignitas magna in regia domo. cõấc coũ: *o ſecundo depois del Rey*; ſecundus à rege.

cóũ, oũ cóũ, hương cóũ: *grao de licenciado que fica iſento de tributos*; gradus ſecundus in examine literarum, quo adepto eximitur quis à tributis.

cóũ, lồ cóũ: *lugar por onde paſſa agoa e a gente por cima*; tranſitus aquæ ſuper quem eſt via, vt pons & ſimilia alij cáõ.

cóũ tay, vide cáõ.

còũ, cái còũ: *batega de tanger*; ſignum ad vigilias, vel alia monenda.

cóũ, cửa cóũ: *porta como de cancella*; ianua in cancellorum modum.

cu: *ſentença entre pontos*: ſententia inter puncta. chẽm cu: *por virgola*; interpungere.

cu lan: *grades a roda de algũa couſa pera não cair*: craticulæ adhibitæ ne quis decidat, aut ab extra penetret, vt in curru & alijs.

cu, bồ cu, chim cu: *rola*: turtur, ris.

cu liem, vide câu liem.

cù, giá cù: *alampadayro*: polymixos, i.

cù đèn: *lenterna*: laterna, æ.

cù lao. *ilha*; inſula, æ. núi nước, gò nước idem.

cù, đánh cù: *iogar a choca*; claua ludere. đánh phét, idem.

củ: *toda ſorte de raìs que ſe come como nabo rabãos &c*: radices quæ comeduntur vt rapæ raphani & ſimilia.

củ lang: *batata*: tuber inſulanum.

cú hành : *cebola* : cepe.

cú tói: *cabeça de alhos*: allium, ij. molyza, æ.

cú rú : *eſtar con os ioelhos iunto ao roſto como quando tem frio*: contrahere ſe, vt ex frigore, cum genua vultui adhærent.

cú, đi cú, đi cáo : *muitos, como a aldea iunta acuzar alguem* : accuſari à multis vt ab integro pago.

cũ : *couſa velha* ; res vetus.

cứ kinh : *encoſtarſe ao liuro, guardar o que dis* ; adhærere verbis libri. cứ mlời : *conformarſe às palauras do que manda*: conformari præcipientis verbis.

cứ rứ, vide cú rú.

cữ, nằm cữ: *eſtar pera parir, e guardarſe da viſta da gente* : abſtinere à conſortio aliorum propter vicinum partum.

cự, vide ngăn.

cua : *caranguejo* : cancer, cri. gạch cua : *corais do carangueio*: canceri caro.

cůa : *fato* : res, rei. cůa cải : *fazenda* : merces. cůa nhà: *alfayas de caza* : ſupellex, ectilis. cůa ăn: *couſas de comer*: res comeſtibiles. cůa dối, cůa giả: *couſa de ſuperſtiçõis, ou falſificada* : res ſuperſtioſæ aut adulteratæ cůa thật: *fato bom*: res bonæ. cůa tốt, idem.

cưa: *ſerra, ſerrar* : ſerra, æ. ſerro, as. cưa ăn gỗ: *a ſerra entra bem pollo pao* : ſerra aptè lignum findit. cưa gỗ đi: *ſerray o pao*: finde lignum ſerrâ. xẻ, idem.

cửa: *porta, barra* : ianua, æ. portus, vs. cửa sổ : *ianella*: feneſtra, æ. mở cửa: *abrir a porta* : aperire ianuam. đáo cửa lại: *fechar a porta* : claudere ianuam. ꞗào cửa : *entrar na barra* ; portum ingredi. ra cửa; *ſair da barra*: portu egredi. cửa cái: *a porta principal em cazas grandes* : ianua præcipua vt in domibus principum &c cửa hậu: *a porta trauessa* : poſticum, i. cửa ngỏ : *a porta do pateo pera rua*; ianua atrij ad viam. cửa vò vò : *porta de bobeda* : oſtium concameratum. giữ cửa giữ nhà: *olhar polla caza* domui inuigilare.

cựa : *mouerſe couſa viua*: moue-

moueri aliquod animal. còn cưa: *ainda bole*; mouetur adhuc.

cưa gà: *eſporão do gallo*: calcar galli gallinacei.

cấi, vide cối.

cưẩi, vide cứơi.

cuẩn, vide quấn.

cưẩng, vide cưồng.

cúc: *moeda de ouro ou prata: ou latão que ſe poem ſobre o barrete nas feſtas*: moneta quædam aurea, vel argentea, vel ærea quæ pileo imponitur diebus feſtis. aliæ maiores apponuntur veſtibus ante pectus in modum laqueolorum, & dicuntur, nạu.

cục, bỡn cục, các cục, hàng cục: *todos os daquella arte ou officio*; artis, vel officij eiuſdem homines vt fabri lignarij ferrarij & ſimiles. phe, idem.

cực: *particula do ſuperlatiuo*: particula ſuperlatiui ſiue in bonum ſiue in malum, magis tamen in malum vt, tôi đã cực, *cheguei ao extremo da miſeria*: miſeriarum extremum attigi. cực lão: *affligido*: afflictus, a, vm, làm cực người ta: *por os homens no ſummo da miſeria*: miſerijs ſummis homines afficere. interdum etiam ſumitur in bonum, vt.

cực mẫu, cực nhiem: *profundiſſimo*: profundiſſimus, a, vm.

cực khôn: *prudentiſſimo*: prudentiſſimus, a, vm. & ſic de alijs.

cùi bí: *o que ſe come da combalenga*: comeſtibile cucurbitæ indicæ, ſic dicitur de alijs cucurbitis, de pepone & ſimilibus, at de alijs fructibus dicitur, múi.

cúi: *abaixar a cabeça*: inclinare caput. cúi lạy xuẩng: *fazer renerencia atè o chão*: proſterni vſque ad ſolum.

củi: *lenha*: ligna ad comburendum. lửa củi: *incendio*: incendium, ij.

cũi: *capoeira de animais grandes*: cauea maiuſculorum animalium.

cũi lợn: *capoeira de porcos*: cors porcorum.

cũi khỉ: *de bugios*; cors ſimiarum.

cũi dê: *de cabras*: cauea caprarum.

cũi hồm: *de tigres*: cauea tigrium. & ſic de ſimilibus. non dicitur cũi gà ſed chuẫng gà, vide chuẫng.

cửi: *tear*: tela, æ. cửi canh, idem. khoũ cửi: *armação do tear*: telæ compoſitio.

cuién, cái cuién: *certa frauta*: fiſtula quædam. thổi cuién: *tanger a freuta*: fiſtulā ſonare.

cuién ſách, vel cuốn ſăch: *corpo de liuros*: tomus librorum. môt cuién: *hum tomo*: tomus vnus, vel môt cuốn. vox numerandi libros.

cuièn, vide quièn, vel quién.

cún vide cuốn.

cùn, gẹn cùn: *agaſtarſe muito e com a raiua botar por aby as couſas*: excandeſcere, atque ex rabie res perdere. gẹn giũi, idem.

cuớ: *agaſtarſe el Rey, ou algũa peſſoa muito graue, moſtrando no exterior com algũa reprehensão*. iraſci regem, vel primariam perſonam, atque iram aliqua reprehenſione demonſtrare.

cuốc, nước: *reino*: regnum, i. cõên cuốc: *ſoldadeſca*: exercitus, vs. lính, idem.

cuốc, cái cuốc: *enxada*: ligo, onis.

cuốc cheò: *a cabeça do remo*: ſummitas remi.

cuốc, chim cuốc: *gallinhola*: gallina ſylueſtris.

cuốc coũ, vide coũ. alij coấc.

cuọc: *apoſtar*: ſponſionem facere. đuọc cuọc: *ganhar a apoſta*: ſponſionem vincere.

cướ́c: *argola*: annulus ferreus.

cuối, giờ cuối: *acabouſe a hora*: finis horæ aduenit.

cuội, vide quội.

cườ̀i: *rirſe, zombar*: rideo, es. cườ̀i nhau: *deſprezarſe entre ſi*: contemnere ſe inuicem. ngườ̀i ta cườ̀i: *a gentè ſe eſcandaliza*: ſcandalum pati homines. cườ̀i reo the thé. *dar grandes riſadas*: cachinnis implere omnia.

cướ́i: *o marido dar a dote a molher*: dotari vxorem à viro.

viro. đi cưới: *andar o marido cazarſe*: vxorem ducere; ăn cưới: *fazer as vodas*: nuptiale conuiuium celebrare.

cuôn: *ſoldados*: miles, itis. ſăm cuôn: *fazer exercito*: exercitum parare. ſai cuôn: *mandar peleiar*: exercitum mittere.

cuòn, ꞗua: *rei*: rex. cuôn táo ꞗua bếp, vide bếp.

cuốn, bay: *voar*: volo, as. lên cuốn cuộn: *ſubir iuntamente, como fumo ou nuuem*: aſcendere glomeratim, vt fumus, vel nubes.

cuốn: *enrolar*: glomero, as. cuốn buồm: *tomar as velas*: colligere vela. cuốn chiéu lại: *enrolar as eſteiras*: globare ſtoreas.

cuốn ſách: *tomo de liuro*: tomus libri. một cuốn, hai cuốn: *hum tomo, dous tomos*: tomus vnus, tomi duo &c.

cuốn, sâu cuốn chiéu: *bicho de muitos pes que ſe enrola*: vermis multos habens pedes qui glomerat ſeipſum.

cuộn, vide cuốn.

cuận, quan: *mandarim*: præfectus, i.

cuận coũ: *titulo de mandarim grande*: dignitatis præcipuæ titulus.

cuờn, vide quờn.

cuồng: *doudo*: ſtultus, i. nen cuồng dại: *endoudecer*: inſanio, is.

cuống: *pe de fruta*: pediculus fructus.

cuống bí: *pè de combalenga*: pediculus cucurbitæ Indicæ.

cuống ꞗải: *pè di lichia*: pediculus fructus Sinici quẽ lechi vocant.

cuống, cà cuống, vide cà.

cuớng, cà cuớng, vide cà.

cướp: *tomar por força*: rapio, is. ăn cướp, idem: kẻ cướp: *ſalteadores*: graſſator, oris. phải kẻ cướp: *ſalteado de ladrões*: compilatus à graſſatoribus.

cướp mlời: *fallar quando outro falla não deixando acabar o que dizia* interrumpere alterius verba.

cướp: *arrebatadamente*: temerè, raptim.

cúp, đáo đanh cúp xuống: *dobrar a ponta do prego pera baixo*:

baixo: intorquere claui acumen in partem inferiorem. mũi cúp: *narìs aquilino inclinado pera baixo*: naſus aquilinus in partem inferiorem contortus.

cup, vide cop.

cút cút, cun cút: *certo paſſaro*: auis quædam dicta cun cút.

cút, mồ côi mồ cút: *orfão de tudo*: orbus vtroque parente.

cụt, chó cụt: *cão ſem rabo*: caudâ carens canis, & ſic de alijs rebus. cụt đàu: *cabello cortado*: præciſi capilli.

cụt: *coſta piquena*: coſta in imo pectore. xương ſườn cụt: *lado*: latus, eris. đâm xương ſườn cụt đức Chúa Jeſu: *com lança abrirão o lado de Noſſo Senhor Ieſu Chriſto*: latus Domini Ieſu lanceâ fuit apertum.

cứt: *excrementos de homens e animais*: excrementa hominum & animalium. cứt tlâu: *ſuijdade da moleira dos meninos*: ſordes ex cranio infantium.

cứt sắt: *eſcoria*: ſcoria, æ. cưu mang, con tlaõ dẹa: *criança no ventre*: filius in vtero.

cứu: *ſaluar, curar*: ſaluo, as, ſano, as. cứu thế: *Saluador do mundo*: Saluator mundi, chũa đời, idem. cứu lấy tôi cũ: *acudime*: libera me.

cứu: *dar botão de fogo*: cauterium facere.

cũ: *ofrecer*: offerre. cũ đức Chúa blời: *ofrecer a Deos*: offerre Deo. cũ thầy: *ofrecer ao Padre*: offerre Magiſtro.

cũ: *arco*: arcus, vs. bắn cũ: *atirar com arco*: arcu iaculari.

cũ phi mĩ, hàu tốt kín: *molher recolhida que não ſaye de caza*; mulier ita incluſa, vt domo non exeat.

cú: *fim termo*: finis, terminis. có cũ: *tem fim*; terminum habet. vô cũ: *ſem fim*: termino caret. phép tác vô cũ: *poder ſem fim*: ſine fine potens, ideſt omnipotens.

cũ, cũ: *ir iuntamente*: ſimul ire. cũ nhau: *hũ com outro*; inuicem, ſimul.

cũ : *tambem* : etiam. : cũ đi : *tambem ira* : etiam eſt iturus . cũ một : *he o meſmo* : vnus & idem. cũ bậy: *da meſma maneira* ; eodem modo.

cử thủ, cắp tay : *ter as maõs compoſtas ſobre o peito* : compoſitas manus habere iuxtà pectus.

DA`: *caſa*: domus, vs. vel nhà.

dà lê: *a familia real le*: familia regis quæ dicitur lê.

dà, cây dà: *aruore da tinta*: arbor ex qua fit atramentum.

dà quê, vide quê.

dà con mắt: *doença de chorár os olhos*; diſtillatio oculorum, morbus.

dà ra, nhà ra: *tirar da boca o bocado como pera a criança comer*: extrahere buccellam ex ore, vt ſi danda ſit infanti.

dạ: *repoſta cortès*: verbum vrbanitatis cum quis reſpondet vocanti.

dạ: *montão de pedras que botão os que paſſão*: aceruus mercurij.

da, vide dĕa.

dạ, vide dĕạ.

dắc cha mẹ: *ter ſaudades e fallar muito do pay e da may*: deſiderium Patris & Matris de illis ſæpe loquendo oſtendere. nhắc, idem.

dác len hàng khác: *fazer peragrafo na eſcrittura como dos Chinas que começão a regra pera riba*: inchoare nouam lineam, cùm ſcilicet ſicut apud Sinas incipit quælibet linea à ſuperiori parte.

dạc, áo rách dạc, rách dạc dài: *cabaya muito rota, e muito remendada*: veſtis valdè attrita centonibuſque ſcatens.

dạc, ở dời dạc: *não ter caſa propria, morar ora aquì ora aby*: carere propriâ domo, nec fixam habitationem habere.

dách, vide dĕách.

dách áo: *nadando com hũa mão leuar a cabaya na outra peraque ſe não molhe*: natando vnâ manu, alterâ veſtem eleuare ne madefiat.

dái: *ter medo*: timeo, es. kính dái: *reſpeitar como pay may, rey &c.* timor reuerentialis.

dái, vide dĕái.

dài: *couſa comprida*: longus, a, vm. áo dài: *veſte comprida*: oblonga veſtis.

dài, doũ dài: *temerariamente ſem conſideração*: temerè. lo doũ dài: *ter penſamentos impertinentes*: temerè

merè cogitare. thề doũ dài: *iurar temerariamente*: temerè iurare. đi doũ dài: *andar temerariamente*: temerè ambulare. ăn doũ dài: *comer tudo o que acha ſem ter de ver ſe lhe fas mal*: temere comedere quicquid occurrit neque attendere an noceat. & ſic de alijs quêi quá, láo dáo, idem.

dài: *baba, cuſpo*: ſaliua, æ. giở dài: *cuſpir*: ſpuo, is. dài mũi: *ſpirrar*: ſternuo, is. nhải, idem.

dải, vide dĕải.

dại: *paruo, ſem ſizo*: ſtultus, i. nen cuồng dại: *endoudecer*: inſanio is.

dại dột: *idiota, ignorante*: idiota, inſipiens.

dại gái: *perdido por molheres*; mulieribus deditus.

dại, con chó dại: *cão danado*: rabie correptus canis.

day, cây day: *aruore bolir com vento*: moueri arborem vento

dây, vide dêy.

dẫy, vide dĕẫy.

dẫy, dơ dẫy: *ſujo*: immundus, a, vm. có dẫy lŏạn: *alteracõis no reyno*: bellum ciuile.

dẩy: *ſaltar*: ſalto, as. lắm dải áo: *a lama ſalpica a veſte*: reſpergi veſtem luto.

dẫy, đẩy dẫi: *cheo de todo*: plenus omninò.

dạy, vide dĕạy.

dáic, vide dách.

dâm dục: *couſas desboneſtas*: res venereæ. mê dâm dục: *inclinado a desboneſtidades*: venereis addictus. tà dâm, gian dâm: *fornicaçao*: fornicatio, onis.

dâm blời: *toldarſe o ceo*: obnubilari cælum. nhâm blời, idem.

dàm, vide dĕàm.

dẫm, ngưởi dẫm dẫm: *gente de cor morena*: fuſci coloris homines.

dẫm con mắt lại: *fechar os olhos*: claudere oculos. dẫm miêng lại: *fechar a boca*: claudere os. nhẫm, idem.

dẫm lửa: *cubrir o fogo perque ſe não apague*: ignem operire ne extinguatur. dúm lửa, nhúm lửa, idem.

dám, vide dĕám.

dạn mình: *coceira cauſada do ςuio*: prurigo ex immunditia orta. áo dạm: *cabaya ςuia que fas coceira*: immunda veſtis quæ pruriginem generat. chiếu dạm: *eſteira ςuia*: ſtorea immunda,& ſic de alijs rebus.

dạm, vide dĕạm.

dậm, vide dĕậm.

dân: *vaſſallos*: ſubditi. khốn dân: *oprimir o pouo*: vexare populum.

dần, giờ dần: *hora das 3. atè es 5. de pollamenhãa*: hora poſt mediam noctem tertia vſque ad quintam. vide giờ.

dàn, vide dĕàn.

dán: *mandar auiſo*: nuncium aliquid monens. dán tôi về: *me manda auiſar que me torne*: mittit ad me, vt domum reuertar. nhán, idem.

dán, vide dĕán.

dẫn gỗ bổ củi: *cortar pao grande em varias partes pera depois o fender*: ſecare lignum maius in varias partes, vt findantur.

dẫn: *moſtrar*: oſtendo, is. dẫn đàng: *enſinar caminho*; monſtrare viam.

dẫn: *leuar algũa couſa com ambas as mãos de hũ lugar pera outro*: deferre aliquid ambabus manibus ex vno loco in alium.

dẫn: *callos*: callum, i.

dàn: *calcar pera caber mais*: calcare vt plura capiat locus dàn xuẫng cho chạt: *calcar pera baixo pera ficar apertado*; calcare in inferiorem partem vt res ſit cõpreſſa, alij dĕàn.

dặn: *encomendar*: commendo, as. dặn bảo: *auiſar*; admoneo, es.

dạn, vide dĕạn.

dang, cái dang: *paſſaro grãde*: auis magna dicta dãg.

dàng, nói diù dàng: *fallar bem com corteſia*: vrbanè loqui.

dảng, nuôi: *ſoſtentar*: nutrio, is.

dạng đàm len: *arrancar o eſcarro*: eruere excreationem ex imo pectore.

danh, ten: *nome*: nomen, inis. xấu danh, xấu tiếng: *ruim fama*: nomen malum.

dành, vide dĕanh.

dao,

dao, cây dao đi dao lại: *aruore ora torta ora dereita*; inflexiones habens arbor. ngư͒ời dao đi dao lại: *homem que auda as voltas como paſſeando*, homo qui huc illuc deambulat. alij de homine dĕao.

dao, vide dĕao.

dào. thợ dào: *ferreiro*: faber ferrarius. thợ rèn, idem.

dáo, kín dáo: *couſa ferrada*: res clauſa, dicitur etiam de ſecreto, vt clauſo.

dáo, láo dáo: *couſa mal compoſta mal feita uitioſa*: res malè compoſita, peruerſè acta.

daõ. khõan daõ: *de vagar*; lentè.

dàõ: *familia*: familia, æ. dàõ họ, dàõ dói, idem.

dàõ nư͒ớc: *deriuação de agoa corrente*: origo aquæ currentis.

dàõ oũ thánh Chico: *religiaõ de São Franciſco*: familia Sancti Franciſci.

dáõ, ngồi dáõ lưng: *aſſentarſe ſem ſe encoſtar*: ſedere abſque humerorum fulcro.

dăp: *borrão pera ſe eſcreuer em limpo*: ſcriptura nondum perfecta, quæ tranſcribitur vt perficiatur. nhăp, idem.

dăp, nói dăp: *fallar impertinencias*: inepta loqui. alij dĕáp.

dăp: *molhar algũa couſa pera ficar branda*: madefacere aliquid vt tenereſcat.

dập: *aleuantar a terra*: eleuare terram, dập nên: *concertar o pauimento em que ſe ha de fazer a caza*: erigere pauimentum domus faciendæ. lóp, idem.

dát: *medrozo*: meticuloſus, a, vm. nhát, idem.

dẫu: *fazer mimos*: mulceo, es. yêu dẫu con: *amar e amimar os filhos*: diligere & mulcere filios. thuóc dẫu: *feitiço pera fazer amar*: philtrum amatorium.

dẫu, vide dĕẫu.

dau. *entre ſi*: inuicem. vel nhau.

dàu, mưa dàu: *chuua groſſa*: pluuia maior.

dậu, gà, giờ dậu: *hora das 5. as 7. da tarde*: hora à quinta ad ſeptimam poſt meri-

meridiem. nam dậu, tháng dậu.

dâu: *nora*; nurus, vs. đưa dâu; *leuar a noiua pera a caza do noiuo*: ſponſam in domum ſponſi ducere.

dâu, cây dâu: *moreira*: morus, i.

dầu: *azeite qualquer*: oleum, i. lấy dầu đổ đèn: *deitai azeite na candea*: infunde oleum in lucernam.

dầu dưa: *tirar o çumo das eruas eſpremendoas*: exprimere ſuccum herbarum.

dầu mà, du mà: *aindaque*: quamuis.

dầu bậy: *leuar em conta*: boni conſulere.

dầu lào: *como quereis*: iuxtà placitum tuum.

dê, con dê: *cabra, cabrito*: capra, æ. capellus, i.

dê thăóc, dê gạo: *alimpar o arròs ao vento*: ventilare orizam.

dè dẹ: *muito leue*: valdè leuis, e.

dè, ăn dè ăn dĕạt: *poupar o comer pera outro dia*: parcimonia in edendo, relinquere in diem ſequentem.

dế, cái dế: *grilo*: gryllus, i.

dể: *deſprezar*: contemno, is. dể người: *ſer ſoberbo*: ſuperbire. dể duôi cha mẹ: *não fazer caſo do pay nem da may*: contemnere patrem & matrem.

dễ: *facil*: facilis, e. dễ hăọc: *facil de aprender*: facilè ad diſcendum.

dé, blái dé: *caſtanhas*: caſtanea, æ.

dẹ: *couſa leue*: leuis, e. dẹ mình: *eſtar bem ter o corpo leue*; valeo, es. người dẹ cháõ vánh: *homem viuo eſperto*: alacer. dè dẹ: *muito leue*: valde leuis. cân dẹ: *pezar mal*: leuius ponderare quam par ſit. cân nạng: *pezar muito*: grauius iuſto ponderare. cân nạng cân dẹ, dicitur de ijs qui habent pondus graue ad recipiendum, ad dandum vero leue. alij nhẹ.

dĕa: *pelle, couro*: pellis, is. dĕa lơn: *pano fino de lãa que fica brando como pelle de porco*: pannus laneus tenuis. bánh dĕa *apas largas*: placenta æ. lột dĕa: *eſfo-*

eſfolar, excorio, as.

dĕa, cây dĕa: *aruore de pagode* arbor in India prægrandis quã idoli arborẽ vocant.

dĕạ: *barriga*: venter, tris. sáng deạ: *ter habilidade*: ingenio valere. tôi dĕạ: *não ter habilidade*: ingenio carere. khéo dĕạ: *engenhoſo em couſas mecanicas*: inuentione ad externa valere. buẫn dĕạ: *afrontamentos, engulhos*. nauſea, æ. tháo dĕạ: *camaras*: dyſenteria, æ. cứng dĕạ: *não fazer camaras*: retenſio nimia ſecum. dĕạ đŏục: *maos boſes*: ingenium peruerſum. dĕạ lành: *boa condição*: mitis, e. hẹp hòi dĕạ: *cainho, meſquinho*: auarus, a vm. rộũ dĕạ: *liberal*: liberalis, e.

dĕách: *homem de piquena eſtatura*: ſtaturæ minoris homo. bé dĕách, thấp, idem.

dĕái, hồn dĕái: *grãos humanos*: teſticuli, orum. alij dái, dicitur etiam de alijs animalibus.

dĕẩi: *fita da cabaya*: ligula veſtis, cingulum. mạc dĕẩi: *meter ſe encacho*: velamen pudendorum adhibere.

dĕải: *premio de feſta*: premium in die feſto dari ſolitum. cỗ dĕải: *bandeia de feſta*: menſa feſtiua.

dĕỉi, ngồi dĕỉi: *perſeuerar aſſentado ou haia ſol, ou chuua*: manere perſeuerantem ſiue ſole torreatur ſiue pluuiâ madeat. ở dĕỉi, idẽ. đi dĕỉi: *caminhar ou haia ſol ou chuua*: ambulare per æſtum aut pluuiam.

dĕảy ꞗán: *taboa groſſa*: craſſa tabula. ꞗĕải dĕảy: *canga groſſa tapada*: graſſa tela.

dĕạy: *enſinar*: doceo, es. cha dĕạy: *o pay manda*: imperat pater.

dĕaíc, vide dĕách.

dĕâm nước: *por na agoa por pouco tempo*: mittere in aquam ad breue tempus.

dĕám: *atreuerſe*: audeo, es. chi dĕám, chẳng dĕám: *não me atreuo*: non audeo. ai dĕám ſự ấy: *quem ſe atreuerà*: quis audebit rem hanc?

dĕạm: *eſpaço de caminho como eſtadio*: ſtadium, ij. alij dạm.

dĕạm: *callos*: callum, i.

nên

nên dĕam: *criar callos*: callos obducere.

dĕậm: *cair borrão eſcreuendo*: litura, æ. chữ dĕậm dịt: *letra muito borrada*: lituris plena ſcriptura.

dĕàn, vide dàn.

dĕàn hồ: *grude pera pegar algũa couſa*: gluten, inis. dĕàn gĕy: *pegar papel como na parede*: glutinare papyrũ parieti, ſic de imaginibus papyraceis & ſimilibus.

dĕận bảo: *encomendar*: admoneo, es.

dĕạn: *não eſtranhar, nem ter medo*: cicurem fieri, dicitur de animalibus, & de pueris paruulis qui timorem puerilem exuunt.

dĕành, để dĕành: *deixar guardada algũa couſa a poſta*: cuſtodire aliquid data opera.

dĕao: *faca*: cultellus, i. dĕao sác *faca aguda:* cultellus acutus. dĕao mlụt: *faca bota*: cultellus retuſus.

dĕao lửa: *fuſil*: ignigarium, ij.

dĕao cưa: *lima da ſerra*: lima ſerræ.

dĕao got: *naualha*, nouacula, æ.

dĕao nể thẫ: *lanceta de ſangrar*: ſcalprum, i.

dĕao đi dĕao lại: *andar as voltas*: ambulare in circuitu. alij, dao.

dĕáp, vide dáp.

dĕát: *leuar com a mão*: ducere manu.

dĕát ngựa: *leuar o cauallo*: ducere equum. dĕát tlâu: ducere bubalum.

dĕát, dĕót dĕát: *ignorante*: idiota. alij dĕót nát.

dĕấu: *final*: ſignum, i. làm dĕấu: *por marca*: ſignum facere, dicitur etiam de ſigno crucis.

dĕấu: *ferida*: vulnus, eris. phải dĕấu: *leuar ferida*: vulnerari.

dĕấu thánh: *reliquia*: reliquiæ, arum.

dĕấu, người dĕấu tích: *homem que no lugar he o mais velho*: ſenior omnium, alij gấu tích, già cả, rủ rỉ.

dĕeó: *couſa branda*; mollis, e. alij deó.

dĕẻp: *alparcas*: crepida, æ. đi dĕẻp: *ir com alparcas*: cre-

pidatum incedere, alij dép.

dêy: *corda, fita*: funis, is. ligula, æ. đứt dêy: *quebrar a corda*: funem diſrumpi.

dẹin, vide nhẹin.

deính vide dính.

dện, cái dện: *aranha*; aranea, æ. alij nhện, melius rện. mạng dện: *tea de aranha*: aranearum tela:

dĕò nước: *ſondar a agoa pera ver quanto he o ſundo*: metiri aquæ profunditatem. do: *lançar o prumo*: dimittere bolidem.

dĕò ſách: *reuer o liuro*: examinare librum. xem lại, khaó, dò, idem.

dĕồ: *pouco mais ou menos*: circiter. mấy lần dĕồ: *quantas vezes pouco mais ou menos*: quoties circiter.

dĕỗ: *induzir*: induco, is. dĕạy dĕỗ: *enſinar*: doceo, es. cám dĕỗ: *tentar, tentação*: tentatio, onis, tento, as. ma quỉ cám dĕỗ: *o diabo entrar em alguem ou tentalo*: tentari aliquem à diabolo, vel poſſideri ab illo. dĕồ lòng người ta: *ganhar a vontade aos homens*: corda hominum inducere, ferè in malam partem.

dĕỗ chiéu: *ſacodir a eſteira*: excutere ſtoream. alij dỗ.

dĕọc, bề dĕọc: *de comprido*: longitudo, inis.

dĕọc đàng: *indo por caminho*: in via. đi dĕọc: *ir caminho direito*: rectâ viâ incedere. alij dọc.

dĕài: *encher calcando*: implere calcando.

dĕài ſủ: *atacar a eſpingarda*: farcire fiſtulam ferream, vel tormentum bellicum. ſaỗ dĕài, duì dĕài: *atacador*: fartor fiſtulæ ferreæ, vel tormenti bellici.

dĕài, thịt dĕài: *lingoiça*: farcimen carnis.

dĕài tàu: *calafetar a não*: obturare nauim.

dĕài, chữ dĕài: *letras cabidulas de rotolo*: literę maiuſculæ vt tituli &c.

deỗi, vide dỗi.

dĕơi, cái dĕơi: *morcego*: veſpertilio, onis. dơi idem.

dĕom, blái dĕom: *certa fruta do mato*: fructus quidam ſylueſtris, dom idem.

dĕọn:

dĕọn : *fazer preſtes:* præparo, as. dĕọn ſinh thì: *eſtar pera morrer*: proximum eſſe morti. dĕọn chữ: *dar o diſcipulo a lição*: reddi lectionem à diſcipulo.

dĕốt, dĕốt dĕát: *o que não ſabe letras*: idiota. dại dột, dốt dát, idem.

dĕọt, mưa dĕọt: *cair goteira na caza*: ſtillare pluuiam intra domum. dọt, idem.

dĕóuc lòõ: *fazer propoſito*: ſtatuo, is. dĕóuc lòõ chừa: *fazer propoſito de emenda:* proponere emendationem. doúc, idem.

dĕọú, vide dọú.

dĕóú, cá dĕóú: *certo peine*: piſcis quidam dĕóú dictus, vel dóú.

dẹp nước người: *ſogeitar reino albeo:* ſubiugare regnum alienum. dẹp ngựa: *amanſar a cauallo:* domare equum. dẹp áng: *o que manda nas feſtas pera agazalhar os hoſpedes que vão a ellas:* rector feſtorum curans vt hoſpitibus detur locus. dẹp người ta: *endreitar os homens*: corripere homines, sửa người ta, idem.

dệt: *tecer:* texo, is. dệt ꞗĕằi: *tecer canga:* texere telam. dệt chiéu: *tecer eſteira*: texere ſtoream. vide cửi.

dét thuièn kéo nước ꞗĕào: *vedar a agoa da embarcação, concertala pera que não entre agoa*: obturare nauigij rimas.

deu, bao deu, bao nheu: *quanto*: quantum.

deù: *muito muitos*: multus, a, vm. nheù, idem.

dĕựng, vide dựng.

dĕưới, vide dưới.

di, người di mạnh: *valente animoſo*: magnanimus, i.

di địch, rợ mọi: *gente do mato*: ſyueſter barbarus. ita dicuntur populi qui incolunt montes propè Cocincinam.

dì: *tia irmãa da may*: matertera, æ.

dỉ: *reuer agoa ou outro liquor*: ſtillo, as.

dỉ, nói dỉ, nói di dỉ: *falar a puridade*: arcanum ad aures loqui.

di mũi: *naris chato chapado*: ſimus naſus.

diả

diá nứa : *macbocar a cana pera fazer obra com ella*: conterere arundinem vt fiat apta ad opus. đọp nứa, idem.

dịch ra: *chegarſe pera tràs ou pera ilharga eſtando aſſentado:* recedere aliquem retro, vel ad vnam partem cum ſedet.

diéc nhau : *peleiando dizerſe as faltas huns aos outros :* rixando inuicem aperire defectus.

diem : *ſalitre* : nitrum,i. lửa ſinh lửa diem : *fogo de enxofre e de ſalitre* : ignis ex ſulphure & nitro, ideſt ignis inferni.

diem tàu, re tàu : *a taboa que eſtà de baixo das beiras do telhado* : tabula quæ imbricibus tecti ſupponitur.

dièm, áo dièm tàu: *cabaya bem fraldada* : laſciniarum amplarum veſtis. dù dièm: *ſombreiro de abas que decem* : vmbella cum finibus circumquaque cadentibus.

diễn mũ : *a dobra do barrete que fica na teſta* : complicatio pilei quæ frontem operit.

diễng, láng diễng : *vizinho:* vicinus,i.

diép, rau diép: *alface*: lactuca, æ.

diét đi : *fugindo eſcapulir*: fugiendo euadere.

diẹt : *caſtigo final de morte* : extremum mortis ſupplicium. chém diẹt : *cortar a cabeça* : plectere pœna capitis. bất diẹt *ſem fim* : ſine carens.

diễu : *minhoto* : miluus, i. diễu tha : *o minhoto te coma* : miluus te deuoret, maledictum. diễu quáu : *o minhoto leuar nas vnhas* : miluus vnguibus rapit.

dièu gẽy : *ſarangò de papel que botão os meninos a voar* : papyrus quædam quam pueri concinnant vt vento in altum efferatur, ita tamen vt fune ligata, vel dimitti, vel retrahi poſſit communiter dicitur ſarangò. thả diễu : *largar a corda ao ſarangò pera que voe*: funem laxare illi papyro vt vento in altum feratur.

diễu quanh : *andar a roda*:

da : circumeo, is. diễu đi diễu lại idem.

dim, con mắt lim dim~ : *olhos meyo fechados remeloſos* : lippi oculi.

dím, con dím : *porco eſpinho* : hiſtrix, icis.

dịn : *ſofrer* : tolero, as. nhịn, dịn dục, nhịn nhục, idem. hay dịn : *paciente~* : patiens, tis. hay nhịn~, idem.

dìn : *fitar os olhos* : oculos defigere : dìn ai : *reconhecer alguem* : agnoſco, is. chẳng dìn tôi : *não me reconhece* : deſpicit me, nhìn~ idem.

dinh : *lugar em que mora algum Capitão grande como gouernador de algũa Prouinçia com ſeus ſoldados* : habitatio ducis, vel Gubernatoris Prouinciæ cum ſuis militibus.

dính : *pegarſe algũa couſa como grude pes &c.* adhæreo, es. hồ dính tay : *o grude pegaſe as mãos* : adhæret manibus gluten. chẳng dính : *não pega* : cohærere non valet.

díp, cái díp : *tenàs de arrancar cabello* : forceps ad pilos auellendos.

díp, líp díp : *olhos meyo fechados com ſono* : clauſi penè oculi præ ſomno.

dịp, làm dịp : *bater as mãos pera acompanhar o canto* : plaudere manibus ad comitandum cantum.

dịt, chữ dễâm dịt : *letra apagada* : deleta litera.

diú, líu diú : *confuſão* : confuſio, onis.

dịụ dịụ : *leuemente* ; lèuiter. làm dịụ chên : *andar leue com os pes* ; leui pede~ incedere. làm dịụ : *fazer leuemente* ; leuiter peragere.

do, con do nào : *donde naceo iſto* : vnde hoc ortum habuit. du, idem.

dó cây dó : *aruore do qual ſe fas o papel* : arbor ex qua fit papyrus. rớ, idem.

dò : *laço de caçar* : pedica, æ. làm dò chim : *armar laço às aues* : pedicas auibus erigere.

dò, vide dẽò.

dồ, vide dẽồ.

dỗ, vide dẽỗ.

dở : *arrancar* : euello, is.

is. dở cỏ: *arrancar erua*: euellere herbam. dở tǎóc: *arrancar os cabellos*: euellere capillos.

dỏ: *pequeno*: paruus, a, vm. nhỏ, idem.

dỏ, nhà dỏ: *caza de vigia no caminho*: excubiarum domus in itinere. nhà điếm, idem.

dơ: *çuio*: immundus, a, vm. dơ dáy, idem.

dơ: *çuiar*: ſordido, as. gà dơ nhà: *as galinhas çuião a caſa*: inquinant gallinæ domum.

dớ: *lembrarſe*: recordor, aris. nhớ, idem.

dớ: *ter ſaudades*: deſiderio teneri. dớ nhà: *ter ſaudades de ſua caſa*: deſiderio teneri propriæ domus.

dờ, vide nhờ.

dở: *puxar*: traho, is. dở lên: *puxar pera riba*: trahere ſurſum. dở xuống: *puxar pera baixo*: trahere deorſum. dở cuả taù lên: *deſembarcar o fato da nao*: extrahere merces è naui. dở ſổ: *renouar o rol*: innouare cathalogum. dở nhà: *mudar a caſa*: mutare domum. dở kéo ngã: *ter mão ou encoſtarſe pera não cair*: fulciri ne decidat. tay dở lên: *reparar golpe com a mão*: tegere ſe manu ab ictu. dở xương cha mẹ: *deſenterrar os oſſos do pay e da may*: effodere Patris & Matris oſſa.

dốc, vide dĕốc.

dốc: *vergonhas de molher*: pudenda fœminæ. lồn, dòi, bẹm, ke. idem, cauenda.

doúc, vide dĕoúc.

dọc, vide dĕọc.

dói: *lançar pragas gritando*: maledicta cum clamoribus conijcere.

dồi: *rechear*: farcio, is. dĕồi idem.

dồi, đánh dồi: *iogo de caixas*: ludus monetarum. dồi, càu: *iogar a pela*: ludere pila. cái taọ dồi: *atacador*: fartor fiſtulæ ferreæ, vel tormenti bellici. dồi ſſ: *atacar ou carregar a peça ou eſpingarda*: farcire tormentum bellicum, vel fiſtulam ferream.

dồi: *mentira, mentir*: mendacium, mentiri. nói

dồi:

dôi : *fallar mentira;* proferre mendacium. dôi người ta : *enganar a gente* : ſeduco, is. viêc dôi : *feiticerias e outras ceremonias gentilicas* : veneficia, & aliæ ſuperſtitiones Ethnicorum, ita enim inualuit apud Chriſtianos vt vocentur mendacia. cǘa dôi : *couſa falſa*: res doloſæ. giả, idem.

dói theu ké lành : *imitar os boñs* : imitari probos; dàõ dói : *linha de gèração* : proſapia, æ. nôi dàõ dói : *propagar a linha da gèração*: proſapiæ lineam propagare. truiện dói : *deixar por tradição* : traditione producere. theo mà dói bắt : *andar a pos alguem pera o auer as mãos* : inſequi aliquem ad eum capiendum.

dơi, vide dĕơi.

dời : *mudar* : muto, as. dời nhà : *mudar a caza* : mutare domum. dời dạc, vide dạc.

dom, vide deom.

dòm : *eſpreitar como por buraco* : rimor aris. dòm dèào, idem.

dơm, tăóc lơm dơm : *cabello parte brãco parte preto* : capilli ex parte cani & ex parte nigri.

dộn : *aperto de gente por ſer muita* : compreſſio populi frequentis. chen chạt, idem.

dón, vide nhón.

dọn, vide dĕọn.

dọn : *agudo* : acutus, a, vm. nhọn, idem.

dốt : *meter algum animal na capoeira* : immittere in caueam aliquod animal.

dốt, vide dĕốt.

dọt, cái dọt : *leicenço*: furunculus, i. nhọt idem. nên dọt : *nacer leicenço* : furunculum oriri. nen cái, idĕm.

dột, vide dĕột.

dột : *ignorante* : idiota, æ. dai dột idem.

dớt miệng : *cuſpo* : ſaliua, æ. giồ ra dớt: *cuſpir*: expuo, is.

doúc, vide dĕóuc.

doũ dài, vide dài.

dóũ, vide dĕóũ.

doụ̃ : *palaura de honra com a qual ſe começa fallar com o Rey de Tonquim* : vox honoris quâ vnuſquiſque orditur ſermonem cum rege

Tunchinenſi. doũ Chúa muân nam, idem. làm khải doũ Chúa: *fazer petição ao Rey*: petere aliquid à Rege ex ſcripto. dẽoũ, idem.

doũ, cái doũ: *bicho de ſeda*: bombyx, icis. nhoũ, tàm, idem.

du, co'n du nào: *donde naceo iſto*: vnde hoc ortum habuit, do, idem.

dù: *ſombreiro*: vmbella, æ.

dù diềm, vide diềm.

dù mà: *ainda que*. etiamſi. dẫù mà, idem.

dù, ꞓbí dù: *porem ſe*: ſi vero, ꞓbí bàng, idem.

dủ ngành xuẫng: *abaixar o ramo*: inclinare ramum. bin cành xuẫng, idem.

dụ, thí dụ: *por comparação*: exempli gratia.

dư: *ſobeiar*: ſupereſſe, thừa, idem. dư hai mươi: *mais de vinte*: vltra viginti. còn từ dư: *tudo o reſtante*: reliquâ omnia.

dử: *rem'la*: gramia, æ. dử con mắt: *olhos remeloſos*. lippi oculi.

dử voi: *ir amarrar o elephante quando foge*: reducere elephantem fugitiuum.

dữ: *ruim, mà condição*: prauum ingenium. kẻ dữ: *os maos*: peruerſi.

dưa: *couſa feita em vinagre*: aceto condita res. dưa rau: *achar de beruas*: conditæ aceto herbæ. dầù dưa: *eſpremer as beruas pera fazer achar*: exprimere ius ex herbis, vt condiantur aceto.

dưa hấu: *pateca*: pepo aqueus.

dưa gang: *melão*: pepo, nis.

dưa hộp: *melão redondo*: pepo rotundus.

dưa choật, dưa bọ: *pepino*: cucumis, eris, cucumer, eris.

dừa, cây dừa: *palmeira*: palma, æ. blái dừa: *coco*: nux indica. dừa non. *lanha*: nux indica immatura. ſọ dừa: *chareta*: nucis indicæ cortex. xơ dừa: *cairo*: funium materia quæ ex nuce indicâ extrahitur.

dưá, dẽọn dừa: *aparelhar*: præparo, as.

dựa:

dựa : *encoſtarſe* : innitor, eris . blái dựa : *coxim de encoſto*: ſtragulum cui quis innititur . dựa ꞓbách : *encoſtarſe a parede* : inniti parieti .

dựa ở nưẩng dựa *deterſe no caminho* : moras nectere in itinere.

. dựa: *breu, reſina:* pix,cis, reſina. æ. tlám, idem.

duêi, vide duoi.

dúc, vide túc .

dục, dâm dục : *deshoneſtidades* : venereæ res impudicæ .

dục, địn dục: *ſoffrer*: ſuſtineo, es. nhịn nhục idem .

dục, mồ dục: *rins*: renes. blái cật, idem .

dức: *matinada*: ſtrepitus, vs . dức lác , idem . dức áổ áổ : *matinada de vozes* : ſtrepitus ex vocibus . chớ dực : *não façais matinada* : ſtrepitum ne excites .

dức đầu: *dor de cabeça* : dolor capitis. dức cái dọt : *lateiar o leicenço*: palpitare furunculum . nhúc idem .

dùi:*pao com que ſe da*:fuſtis quo quispercutit.lấy dùi mà đánh: *tomai hũ pao e dailhe* : fuſtem accipe & percute, một dùi , hai dùi &c: *hũa baſtoada duas baſtoadas*: vna plaga, duæ &c.

dùi *badalo*: *do ſino* : malleus tintinnabuli , một dùi , hai dùi : *hũa badelada , duas badeladas* : vnus ictus crepitaculi, duo &c. idem de horis horologij .

dùi douc: *maço com que ſe dà no eſcopro*, malleus quo faber percutit ſcalprum .

dùi : *affroxar o que eſtaua teſo* : relaxare quod tenſum erat. dêy dùi:*afrouxou a corda*: relaxatus eſt funis .

dùi, mùi dùi: *iſca do fuſil* ; fomes,itis.mùi nhùi,bùi dùi, idem .

dủi, cái dủi bắt cá : *certa naſſa pera peſcar* : naſſa quædam ad piſcandum . nhủi, idem .

dủi tão̧c : *pegar pollos cabellos* : apprehendere capillis aliquem.

dủi dun dủi lòổngườita: *mouer o coração*: mouere cor. vide dun .

duien nhau:*quererſe*:amare ſe inuicem .

dúm lửả : *cobrir o fogo pe*-

raque ſe não apague: cooperire ignem ne extinguatur. nhúm lửa, dấm lửa, hun lửa, idem.

dun dủi: *botar o ciſco groſſo com pao pera varrer o miudo*: eijcere baculo quiſquilias maiores, vt poſtea minores quis verrat.

dún, gấnh dún: *tremer a pinga como pezo*: tremere baculum quo quis ante & retro diuiſum onus defert, præ oneris grauitate.

dŭ́: *vſar, ſeruirſe*: vtor, eris. hàng ngày dŭ̃ dŭ̉: *o comer de que ſe vſa cada dia*: alimentum quotidianum. dŭ̉ của này: *ſiruome diſſo*: vtor hac re. cho người ta dŭ̃: *pera ſeruiço dos homens*: vtilitati hominum inſeruit.

dŭ̃ mình: *eſtremecer*: contremiſco, is. alij dòŭ, vel dọŭ̃. vel etiam dụ̆́.

dưng, ở dưng: *eſtar ocioſo*: otior, aris. người dưng: *homem iſento*: immunis, e. người dưng: *peſſoa que não he parente*: extraneus minimè coniunctus.

dưng: *offerecer à peſſoa graue*: primario viro aliquid offerre. dưng cho Chúa: *offerecer preſente ao Rey*: offerre munus regi. hinc fit vt Ethnici eo verbo vtantur ſuperſtitiosè cum aliquid idolis offerunt.

dưng dưng tlaõ làõ: *eſtar firme, não ſe mouer no coração*: fixum eſſe, nec moueri in corde. dứng dưng, idem.

dừng ngựa: *parar o cauallo*: ſiſtere equum. ngựa chạy dừng lại: *fazer parar o cauallo quando corre*: ſiſtere currentem equum.

dứng, ở làõ dứng dứng: *firme nos propoſitos*: tenax propoſiti, dứng, idem.

dựng: *aleuantar*: attollo, is. dựng cột len: *aleuantar coluna*: attollere columnam. dứng, idem.

dứng, vide dứng.

dững: *todo*: omnis, e. những, idem. dững bạc dững vàng: *tudo he ouro e prata*: omne quod eſt, argentum eſt & aurum. dững biển: *tudo he mar, não ha ſe não mar*: nihil eſt niſi mare. dững rừng: *não ha ſe não mato*; nihil eſt niſi ſylua, omne eſt ſylua.

duóc,

duóc, vide nhuóc.

duôi, dễ duôi ngườ'i ta: *deſprezar*: contemno, is.

duỗi mình: *eſtender os membros do corpo*: extendere corporis membra. duỗi chên, duỗi tay: *eſtender os pes, eſtender as mãos*: extendere pedes, extendere manus.

dưới: *de baixo*: infra, bề dưới: *inferior*: inferior, oris.

duọm: *tingir*: tingo, is. nhuọm idem.

dượm: *eſperar*: expecto, as. dượm đã: *eſperai hum pouco*: ſuſtine pauliſper.

duồng đi: *botar fora de caſa*: expellere domo.

dườ'ng: *ceder*: cedo, is. nhườ'ng, idem.

dương thế: *eſte mundo*: mundus hic. ngườ'i dương gian: *homem mundado*: implicatus mundi negotijs homo.

tứ dương: *certo homem que dizem foy muito valente a quem adorão*. quidam quẽ dicũt fuiſſe valdè robuſtum Tunquinenſes, & illum colunt.

dương, vide, âm dương.

dườ'ng cho con ăn: *tirar ſe da boca pera o filho comer*: cedere filio cibum.

dườ'ng nào: *de que modo*: quomodo. nhườ'ng nào, idem. dườ'ng lạ: *traça noua*: modus extraordinarius. dườ'ng bàng hột thăóc: *do tamanho de hum grão de arròs*: inſtar grani orizæ.

đưỡ'ng: *ſuſtentar*: nutrio, is.

dướ'ng, nói dêy dướ'ng: *trauar pratica*: miſcere ſermonem.

dượng: *neruos das pernas*: nerui crurum. cắt dượng: *cortar os neruos das pernas*: neruos crurum præſcindere.

duột theo: *andar a tràs de preſſa*: ſequi cum feſtinatione.

dũ, vide doũ, vel dại.

đa

Digitized by Google

đa hành ác nghiệp: *fazer muitos males*: multa mala perpetrare.

đa đa, chim đa đa: *certa aue como perdìs*: auis quædam in perdicis modum.

đá: *pedra*: petra, æ, ſaxum, i. là đá: *lagea*: lapis planus. đá năm chêm: *pedra de ceuar*: magnes, tis. đá lạ: *pedraria pretioſa*: gemmæ. mưa là đá: *ſaraiua*. grando, dinis.

đá: *tirar couces*: calcitro as. đá sành: *tirar couces à pedra dura*: calcitrare contra ſtimulum. đá càu: *dar com o pè na pela*: repellere pilam pede.

đá: *tocar*: tango, is. đá đến, đá phải, idem.

đã: *ià*: iam. đã lám: *ià fis*: iam feci. cum præponitur eſt particula præteriti, non autem cum poſtponitur vt, làm đã: *depois de fazer*: poſtquam fecero.

đã: *sàrar*: ſanari. đã đã: *ià ſarou, ou depois de ſarar*: iam conualuit, vel cum conualuerit.

đạc: *couſa ſolida, mociſſa*: ſolidus, a, vm. compactus, a, vm. gỗ đạc: *pao ſolido*: ſolidum lignum. ꞗán đạc: *taboa ſolida ſem buraco nem fenda*. ſolida tabula ſine foramine, vel ſiſſura. tle dạc: *bambù macho*: ſolida canna indica. vàng dạc: *ouro mociſſo*: ſolidum aurum. đồú dạc: *bronze ià puro*; ſolidum æs.

đạc: *couſa de liqaor groſſo*: liquor aliquis craſſus. canh dạc: *caldo groſſo, ou baſte*: denſum iuſculum, craſſumue.

đai: *cinto*: cingulum, ī.

đài đàm: *os que ſeruem de leuar pinga de carretar*: baiuli qui deferunt humero ante & retrò onus æqualiter diuiſum inſertum baculo.

đài, lâu đài, đến đài: *paço del Rey*: palatium Regis.

đài, cái đài: *coco de tirar azeite do boyão*: tudicula, quâ oleum è vaſe extrahitur.

đài hại: *o çumo da caſca de larania ou limão ſaltar nos olhos*: ſuccum corticis mali aurei aut ſimilium in oculos inſilire.

đài, chúc đài: *hũa coluna de pao que leuantão os gentios diante*

diante de ſua porta pera venerarem o ceo, ou pera lançarem pragas: columna lignea quam erigunt Ethnici præforibus ad cæli cultum, vel ad maledicta in aliquem conijenda.

đài quan, oŭ nghề đài: *certo titulo de letrados*: titulus quidam literatorum.

đái; *ourina, ourinar*: vrina, æ. mingo, is. bí đái: *dor de pedra*: calculo laborare, vrinam non poſſe expellere.

đái, thắng đái: *cillas da ſella*: cingulæ laterales ſellæ.

đài, nói mlời đài: *comprimentos de palauras*: officioſa verba. đài buôi: *comprimentos fingidos*: promiſſa inania.

đái çủa lại: *pagar o preſente*: retribuere donum alio dono.

đài mời ngườita: *conuidar*: inuito, as.

đãi gạo kéo sỏi: *tirar as pedras ou a terra do arròs*: purgare orizam terrâ, vel lapillis.

đại, cả: *grande*: magnus, a, vm. đại minh: *grande claro*: magnum & clarum, ita ſinæ vocant ſuum regnum, alij nuớc ngô.

đại hŏàng: *ruibarbo*: reubarbarum, i.

đại hạn: *ſeca gèral, ſterilidade*; ſterilitas ex defectu vniuerſali pluuiæ.

đại: *correr das beſtas*: curſus animalium. đại ngựa: *correr do cauallo*: curſus equi.

đại hũ: *damaſco*: damaſcenum ſericum.

đại, quan đại thần mặt ꞗua: *mãdarim como Vizorei*: primarius dux vt prorex.

đây: *aqui*: hic, hùc. ai đây: *quem eſtà aqui*: quis eſt hic? lại đây: *vinde cà*: veni hùc. ra đây: *ſay pera cà*: egredere huc.

đấy: *là, acolà, aby*: illic, illuc, alij đềy. ai đấy: *quem eſtà là*: quis eſt illic. đi đấy: *ide acolà*: ito illuc.

đấy, vide đềy.

đáy, đàn đáy, đàn bàu: *viola de hũa corda com cabaço*:

đày: *deſterro*: exilium, ij. đày đi: *deſterrar*: in exilium mittere.

đẫy, vide để̃y.

đạy: *cobrir panella, boyão, e outras couſas*: cooperire ollam diotam & ſimilia. úp, idem.

đam: *leuar ou trazer*: exportare, vel importare. đam đi: *leuay*: exporta. đam lại: *trazei*: reporta, vel refer huc. đam ai: *ir com alguem, leuar alguem*: comitari aliquem, vel ducere. đam chẽào: *meter dentro*: intromittere. đam ra: *tirar pera fora*: extrahere. đam đàng: *guia do caminho* dux itineris. đam cŏên *leuar exercito*: ducem eſſe exercitus.

đâm: *dar com a ponta, ou ſeia com lança, ou com arremeſſao, ou ainda com pao*: ferire punctim quouis armorum genere. lě̂y giáo đâm: *alancear*: lanceâ vulnerare. đâm bia: *dar com a ponta do arremeſſao no aluo*; iaculo album attingere.

đâm, ngã đâm đi: *cair de cabeça abaixo*: capite inuerſo decidere. đâm gạo: *pilar arròs*: orizam pilo contere-re.

đẫm: *dar punhada*: pugno percutere. đẫm nhau: *iogar os punhadas*: pugnis ſe inuicem impetere. đẫm ngực: *bater nos peitos com a mão*: pugno pectus conterere.

đẫm: *picar com couſa aguda*: *como agulha &c*: pungere aliqua re acuta vt acu aut re ſimili. kim đẫm xuẫng: *furar com agulha*: pungere acu.

đám đất *pedaço de terra, de campo*: pars agri. đám mạ: *canteiro de nelle ou arròs em berua pera diſpor*: pars agri in qua ſæminata eſt oriza, vt cum creuerit in latiorem cãpum tranſplantetur. đám mây: *pedaço de nuuem*: pars nubis.

đám, ngừời đám ăn uẫng: *comilão goloſo*: vorax, acis.

đẫm thuien: *embarcacão alagada, naufragio*; ſubmerſa cymba, naufragium. đẫm taù idem.

đẫm: *terra alagadiça*: paluſtris locus, hồ, idem.

đàm: *eſcarros groſſos*: excreationes flegmarum. phum đàm: *aſmatico*; aſmaticus, i. đàm: *cirro de moribundo*: flegma

flegma inhærens faucibus morientis.

đàm hám: *queixo de baixo*: maxilla infe ior.

đảm, đài đảm: *gente de carretar pinga*: baiulus, i.

đan: *tecer*: texo, is. đan thúng: *fazer ceſtos*: texere corbulas & ſimilia,

đan: *couſa ſingela*: ſimplex res minimè duplicata. áo đan: *cabaya ſem forro*: ſimplex veſtis non duplicata. lần hột đan: *rezar as contas no modo ordinario ſem dobrar as oraçois em cada grão*: percurrere globulos precarios modo ordinario non duplicando preces in ſingulis globulis.

đan, nói làn đan cho ngườita: *fallar mal dos outros*: obloqui alijs.

đan: *vermelhão de pintar*: minium, ij.

đẫn oũ: *homem*: vir, i. đẫn bà: *molher*: fœmina, æ.

đàn: *inſtrumento de tanger*: inſtrumentum muſicum. đàn hát: *tanger e cantar*: pulſare inſt umentum muſicum & ſimul canere. đàn hò: *viola*: lyra, æ. đàn đáy, vide đáy. đàn thiếc: *viola comprida*: lyra oblonga. nảy đàn: *tanger*: pulſare fidibus.

đàn, bát đàn: *porçolana groſſa da terra*: ſcutella ordinaria.

đàn, đi đàn: *pagar ao medico conforme ao pacto*: ſoluere medico iuxtà pactum.

đàn, bách đàn: *ſandalo pao*: ſandalum, i.

đàn tlâu: *manada de buſaras*: armentum bubalorum.

đàn chim: *bando de aues*: turmæ auium.

đàn ngườita: *mò de gente*: turba hominum.

đàn, vĩ đàn: *cortinas pera cubrir os dulõis do ſacrifiſtio*: velamen quo ſacrificium in menſis rotundis tegitur.

đàn: *degraos a modo de piramide em que ſe offrece aos mortos, ou ao ceo*: gradus in modum pyramidis in quibus res mortuis offeruntur, vel cælo.

đàn gỗ: *cortar o pao em pedaços pera depois os fender em achas*: ſecare lignum in fruſta quæ mox in aſſulas ſin-

dantur. đần gỗ bở cũi idem.

đạn sắt: *pelouro*: glans plumbea. đạn ve: *monição, perdigotos*: minuti globuli. phải đạn: *deu lhe o pelouro*: ictum globuli ferrei pati.

đận, vide lận.

đang, đèn: *candea*: lucerna, æ. tiền đang hỏả: *pagar o azeite pera a candea os preſos*: ſolui à vinctis oleum pro lucerna.

đang, cái đang: *caniçada pera tomar peixe*: crates arundinea ad piſces capiendos.

đang, đang khi: *em quanto*: dum.

đang ăn: *tempo que ſe come*: tempus quo editur. còn đang cày: *ainda eſtà laurando com arado*: adhuc aratro terram ſcindit.

đang, yêu đang: *eſtimar*: in pretio habere.

đang, coi chẳng đang: *não ſe pode olhar ou por medo, ou por aſco, ou por compaixão*: res quam videre non ſuſtinemus, vel ex metu, vel ex horrore, vel etiam ex compaſſione.

đang, câu đang: *vedor a quem ſe encomendão os negocios*: procurator cui committuntur negotia.

đang nien tháng sớ tri: *diabo a quem inuocão quando iurão, ou lanção pragas*: diabolus quem Ethnici iurando, vel maledicendo inuocant, hunc putant ſingulis annis mutari. ꞗua hành khién, idem.

đang canh: *diabo que alguns inuocão*: diabolus quem inuocant aliqui Ethnici.

đàng: *caminho*: via, æ. đường, idem. đắp đàng *fazer repairo ao rio*: aggere flumen impedire ne inundet. ſoũ bở đàng: *romper o rio o marachão*: aggerem impetu fluminis confringi.

đàng cái: *eſtrada real*: via regia. dẫn đàng: *moſtrar o caminho*: iter oſtendere.

đàng cát: *açucar*: ſaccharum, i.

đàng ꞗán: *fenda de taboa*: fiſſura tabulæ.

đàng, nhà: *caza*: domus, vs. thien đàng: *caza do ceo, paraiſo*: domus cæli, paradiſus. thánh đàng: *caza Santa, Igreia*: domus San-

Sancta, Eccleſia.

đàng ngŏài: *as quatro Prouincias da Corte:* quatuor Prouinciæ circà Tunquini regiam. đàng tlaŏ: *as outras Prouincias desda corte atè Champà*: reliquæ Prouinciæ à Regia Tunquinenſi vſque ad Regnum Ciampa. đàng tlên: *os dos matos*: commorantes in ſyluis.

đàng, phủ đàng: *deſembargo, meſa do paço, ſupremo tribunal*: Senatus regius, tribunal ſupremum. cữ đàng: *caza de audencia dos outros tribunais*: domus audientiæ aliorum tribunalium.

đàng háng: *pigarro*: reuma, tis.

đáng: *merecer, digno ou de bem ou de mal*: mereri ſiue bonum ſiue malum. đáng tội ſa địa ngouc: *merece pollos pecados ir ao inferno*: meretur, pro peccatis in infernum ruere. ai có đáng thì ngồi cao: *quem merece aſſentaſſe mais alto*: meritum habens in loco ſuperiori ſedet. mả đáng phát quan: *ſepultura que fas muitos mandarins*: ſepulchum quod multis parit dignitates, ſcilicet iuxtà errorum Ethnicorum qui putant è ſepulchris parentum filijs dignitates oriri.

đắng: *couſa amargoſa*: amarus, a, vm. phải nhaọc táng đắng. *dar em negocios trabalhoſos*: laborioſa negotia tranſigere.

đẳng, cái đẳng: *meſa de quatro pes*: quadripes menſa.

đẳng, đồ đẳng đạo kiép: *alcatea de ladrões*: caterua latronum. nguy đẳng: *rebelde, aleuantado*: rebellis, ſeditioſus.

đanh: *prego*: clauus, i. đanh sắt: *prego de ferro*: clauus ferreus. đáŏ đanh: *pregar*: clauos figere. tháo đanh ra: *deſpregar*: clauos refigere. đáŏ đanh cúp xuẩng: *reuitar o prego*: retorquere clauum.

đanh: *fateixa*: anchora, æ. geo đanh: *dar fundo*: anchoram ſubmittere. tlả danh, idem. mở đanh: *pegar a ancora no fundo*: anchoram adhærere maris profundo. keó đanh: *leuar a ancora*:

ra: anchoram áttollere. dêy đanh : *amarra* : funis anchorarius.

đành có đây : *dizerſe algũa couſa antes que ſaya a lùs como &c*: euulgari aliquid antequam prodeat, vt edictum Regis. đã đành có rao lệnh *ià ſe ſoa que ſairà a chapa*: fama iam eſt, edictum publicandum.

đánh : *dar pancada de qualquer modo*: percutio, is. đánh giạc: *peleiar*: gerere bellum. đánh cờ đánh bạc: *iogar, taful*: ludo, is aleator, ris. đánh cá, đánh lưới: *peſcar* : piſcor, aris. đánh chuông: *tanger o ſino* : pulſare campanam. đánh ꞗảy cá: *eſcamar*: ſquammas auellere. đánh blanh : *tecer couſas de palha* : texere aliquid ex paleis. đánh gươm, giáo: *fazer catanas, lanças* : conficere gladios, lanceas. đánh ſaõ : *pecado de mollitie* : incidere in pollutionis peccatum. đánh bẫy: *fazer armadilba*: extruere tendiculam.

đãnh, vide lỗn.

đạnh, đàm đạnh miệng: *eſcarro que ſe deita*: excreatio quæ expuitur.

đao, đánh tay đao : *peleiar com eſpada e rodela* : clipeo & enſe armatum pugnare.

đaò, blái đaò: *peſſego*: malum perſicum. cây đaò : *peſſegueiro*: malus perſica.

đào đất: *cauar a terra* : excauare ſolũ. đào ao: *abrir ou fondear tanque* : excauare piſcinam. đào giếng : *abrir poço* : excauare puteum.

đào, sác đào: *encarnado* : purpureus color. lụa đào : *peça de ſeda de cor encarnado* : purpureum ſericum.

đáo, đánh đáo : *iogo de caixas em buraco*: ludus monetarum ad foramen.

đáo, kín đáo: *couſa ſerrada*; res clauſa, quæ ſcilicet fugit aſpectum.

đạo. *ley*: lex, gis. bổn đạo bản đạo: *da meſma ley*: legis eiuſdem aſſeclæ, inter Chriſtianos pro Chriſtianis vſurpatur. chịu đạo: *receber a ley*: legem recipere. bỏ đạo. *deixar a ley*: legẽ relinquere. vô đạo: *ſem ley*: ſine lege. mến đạo : *tem amor a ley* : qui amat legem. mạnh đạo: *forte*

na ley: conſtans in lege. yếu đạo: *fraco na ley*: infirmus in lege. giữ đạo: *guardar a ley*: ſeruare legem. giảng đạo: *pregar a ley*: legem prædicare, exponere. dĕạy đạo: *enſinar a ley*: legem docere. mở đạo: *ſer o primeiro que enſina em algum lugar a ley*: legem primò docere in aliquo loco, ſeu quaſi aperire viam legi.

đạo, hãi đạo: *galè de peleia*: triremes belli. tế kì đạo: *ſacrificio ao diabo que cuidão preſide às galès de guerra*: ſacrificium quod ſemel in anno fit diabolo quẽ putant Ethnici præeſſe triremibus belli. đơm đạo lộ: *outros ſacrificios que fazem a eſſe meſmo diabo*: ſacrificia quædam alia quę eidem diabolo triremium fiunt.

đạo lộ thần quan: *ſacrificio que fazem os gentios quãdo fazem viagem*; ſacrificium ad iter arripiendum.

đạo, thâu đạo, ắn tlộm: *ladroẽs*: latro, nis. đạo kiếp: *alcatea de ladroẽs*: latronum caterua.

đăọc: *ler*: lego, is. đăọc kinh: *rezar*: officium Diuinum percurrere. đăọc kệ: *rezar aos idolos*: idolis recitare. đăọc chẳng đi: *encalhar no ler*: legendo hærere. đăọc đi: *ler bem*: legere expeditè.

đaố: *medir como arròs, azeite*: metiri orizam, oleum. đaố đbơi đầu: *não encher bem a medida*: metiendo non explere menſuram.

đàố, cái đàố: *lança de dous gumes*: lancea anceps ex vtraque parte acuta.

đàố đàố: *eſpigar*: ſpicas emittere.

đàố chác mẫy: *eſpiga grada*: ſpica granis onuſta.

đáố: *fechar*: claudo, is. đáố cửa: *fechar a porta*: claudere ianuam. đáố goú: *fechar alguem com canga no peſcoço*: occludere aliquem duobus lignis collo appoſitis. đáố cồm: *fechar os pes com machos*. claudere pedes compedibus. đáố đanh: *pregar*: clauis configere.

đáố: *aloiar exercito*: caſtra metari.

đáố: *fazer algũa couſa artificial com algũ modo de fechar*:

char: condere aliquid arte-factũ quod ligatur. đáõ ſách: *encadernar liuros*: compingere libros. đáõ mũ: *fazer barretes*: componere pileos. đáõ tàu: *fazer nao*: fabricare nauim. đáõ ꞓbia tièn: *fazer amarrados de caixas de cinco em cinco*: ligaturas monetarum quinas ſimul ligare.

đáp, dieù dáp: *o minhoto leuar nas vnhas*: rapit miluus vnguibus.

dẵp: *cubrirſe deitado*: cooperire ſe cum quis cubat. chan dẵp: *cubertor*: inſtratum, i.

đẵp đàng: *fazer repairos nos caminhos*: reficere vias. dẵp nên: *aleuantar com terra o pauimento*: attollere pauimentum terrâ additâ. dẵp mồ: *aleuantar terra ſobre a ſepultura*: attollere terram ſupra ſepulchrum dẵp dọp: *fazer repairos nos rios*: reficere fluminum ripas ne fiat inundatio. dẵp bia: *fazer o lugar do aluo*: erigere ſcopi locum. đẵp: *certo diabo*: incubus, i.

dạp: *amaſſar com os pes*: terere pedibus. đòn dạp: *as tabainhas do tecelão ou torneiro em que poem os pes*: tabula cui textor iunititur pedibus. voi dạp: *o elephante pizar alguem por caſtigo*: teri aliquem ab elephante in pœnam. dạp lùa: *debulhar o nelle ou arròs*: triturare orizam. chên đạp gai, đạp sành: *dar com os pes em eſpinhos ou pedras*: offendere in ſpinas aut lapidem. gà sóũ đạp gà mái: *o gallo galar a gallinha*: calcat gallus gallinam. gà chịu đạp: *a galinha ſer galada*: calcari gallinam à gallo.

đập, vide đọp.

đất, cùa đất: *venderſe bem a fazenda*: diuendi mercimonia fœliciter. tièn này chẳng đất: *eſtas caixas não correm*; reijci monetam. bạc xấu chẳng đất: *prata baixa não corre*; reijcitur argentum impurum.

đất, địa: *terra*, terra, æ. đất thịt: *terra pingue*; terra pinguis. đất cát: *terra fraca arienta*; terra arenoſa, ſterilis. đất thó: *barro*; argilla, æ. ra đất: *tornarſe em terra*; redire in terram. alij đết.

đặt:

đặt: *por algũa couſa em lugar bem ordenado*: ordinatè collocare.

đặt cọc, vide cọc.

đặt tượng: *fazer eſtatuas*: conficere ſtatuas. bày đặt: *inuentor, traciſta*: delineator, inuentor in bonum. bày đặt: *entremetido*, ardelio in malum.

đặt ten: *por nome*: imponere nomen. nói đơm đặt: *exagerar muito louuando*: exaggerare laudando.

đau: *dor*: dolor, is. ôm đau: *doente*: ægrotus, i. đau chên: *dor de pes*: dolor pedum. đau lưng: *dor de cadeiras*: dolor renum. đau bạō: *dor de barriga*: dolor ventris, allj bọũ, vel bụ̃. giải đau: *tirar a dor*: auferre dolorem.

đau đớn: *dor grande*: dolor intenſus.

đâu: *onde pera onde, donde*: vbi, quo, vnde. ở đâu: *onde eſtà*: vbi eſt. đi đâu: *pera onde vay*: quo it. bởi đâu: *donde vem*: vnde venit.

đâu, chẳng có đâu: *por certo não tem*: omninò non eſt, particula in fine orationis poſita confirmans negationem.

đẫu, cây thẫu đẫu: *aruore que tem a folha como freixo*: arbor habens folia in fraxini modum.

đẫu: *principio, cabeça*: principium, caput. đẫu hết: *primeiramente*: primò. bởi đẫu: *deſdo principio*: ab initio. con đẫu laõ: *primogenito*: primogenitus.

đẫu lưỡi: *ponta da lingoa*: extremum linguæ.

đẫu gối: *ioelho*: genu.

đẫu họ: *tronco da geração*: ſtipes progeniei.

đẫu rau: *pedras que ſeruem de trempem*: lapides quibus imponitur olla ad ignem.

đẫu, ra đẫu: *renderſe o rebelde*: rebellem dedere ſe. lắc đẫu, vide lắc.

đẫu: *medida de arròs*: menſura orizæ. mấy đẫu: *quantas medidas*: quot menſuræ? bơi đẫu: *medida mal cheia*: menſura non plena.

đẫu, cái đẫu: *boceta redonda que tem pe*: pyxis rotunda cum ſuſtentaculo, ſeu pede.

đẫu, bắc đẫu: *polo do norte*:

te: polus ſeptentrionalis.

đậu nhà: *pouzar em caza alhea*, *ſer hoſpede*: hoſpitari in alienâ domo. chim đậu cây: *aue pouzar no ramo*: quieſcere auem in ramo. thuièn đậu: *ſurgir a embarcação, e tomar abrigo ou porto*: morari cymbam, vt in portu, vel ſimili loco. liệt cầm chẳng đậu: *doente que não tem eſperança de vida*: æger deſperatus à medicis, qui non poteſt retineri &c.

đậu: *feijão, beruilha, lentilhas*. fazeolus, i. piſum, i. lens, tis. lộn đậu lộn cò: *baralhar o iogo*: miſcere aut perturbare ludum.

đaố, vide đoú.

đàố, vide đòú.

đáố, vide đóú.

đạố, vide đọú, vel đụ.

đe: *ameaçar*: minor, aris. đe dùi: *ameaçar com pao*: minari fuſte. đe chém: *ameaçar de cortar a cabeça*: minari capitis imminutionem.

đế, oũ đế lính: *mandarim ao qual acodem pollas forças que ſe fazem*: ſuperior ad quem pertinet iudicare de vi illata.

đế, thiét đế: *ferradura de cauallo*: ſolea ferrea. hài sắt, idem.

đế tru, vẽ cột: *pinturas nas columas dos pagodes*: picturæ in columnis idolorum.

đế, ꞗua: *Rey*: Rex, gis. thượng đế: *Rey de cima*: Rex ſupernus, poteſt dici de Deo niſi alia ſuperſtitioſa obſtent.

đê, blanh đê: *palha groſſa*: palea craſſa.

đè: *carregar*: grauo, as. đè xuẩng minh: *pezadello*: incubum pati.

đè he đè hét: *agaſtarſe muito pera meter medo*: iraſci valdè ad incutiendum metum.

đè, oũ đè dốc: *titulo de dignidade meyãa*: titulus dignitatis mediocris.

đè: *ſoſpeitar*: ſuſpicor, aris.

đè nén: *apertar como liuro entre taboas*; arctare, vt librum inter tabulas.

để: *deixar*: relinquo, is. bỏ, idem.

để ꞗay: *deixai aſsy*: relinque ſic eo modo. để đâu: *onde deixaſtes*: reliquiſti vbinam? để cho: *permitir*: permitto,

mitto, is. đễ dành: *guardar pera algum fim*: cuſtodire ad aliquem finem. đễ (bợ: *deixar a molher*: repudiare vxorem.

đễ nhau: *deſcazarſe*: diuortium celebrare.

đễ quièn cho con: *deixar o officio ao filho*: relinquere officium filio.

để: *pera*: ad. hăọc nói sửa để dĕạy: *aprender a fallar direito pera enſinar*: ad docendum addiſcere linguam. làm đền thánh để thờ đức Chúa blời: *fazer Igreja pera o culto Diuino*: ad cultum Dei erigere Eccleſiam.

đẻ: *parir, gerar*: pario, is. genero, as. cha mẹ đẻ: *pay e may de gèração*: genitores. ſinh đẻ con: *parir filho*: parere filium. đẻ tlứng: *por ouo*: parere oua, dicitur de ouiparis.

đẻ: *nacer, ſer natural*: naſcor, eris. oriundus, a, vm. đẻ Roma: *natural de Roma*: oriundus Roma.

đẻ, dĕp đẻ: *bem feito*; gratioſo; benè compoſitus, venuſtus.

đệ nhít, thứ nhit: *primeiro*: primus, a, vm.

đệ, em: *irmão menor*: frater natu minor. tứ đệ: *ſuditos, criados*; ſubditi, famuli, ideſt filij & fratres natu minores.

đếch: *ſeme humano*: ſæmen humanum.

đềy, vide đầy.

đễy, vide đẫy.

đểy: *encher, cheio*: impleo, es. plenus, a, vm. alij đẩy: đổ vò cho đểy: *enchei o boyão dagoa*: imple diotam aqua.

đểy tớ: *diſcipulo*: diſcipulus, i.

đểy, vò bở đểy tẫm: *o boyão ſe fes em pedaços*: diota in partes confracta.

đểy: *empurrar*: impello, is. đểy thuièn xuẩng: *botar a embarcação a agoa*: impellere ratem in aquam. xô đểy ra: *empurrar pera fora*: expello, is.

đéic, vide đéch.

đêm: *noite*: nox noctis. ban đêm: *de noite*: noctù. thâu đêm; *toda a noite*: nocte tota.

đem, vide đam.

đếm: *contar*: numero, as.

đếm tiền: *contar caixas:* numerare monetas.

đệm: *queda na luta*: caſus in lucta. đặt nhau đệm; *lutar a qual derruba:* caſui aduerſarij luctam inſtituere.

đệm, cái đệm: *eſteira de que ſe fas vela:* ſtoreę ex quibus compinguntur vela.

đệm: *almofada:* ceruical, alis. gối, idem.

đen: *cor rouxa que luſtra*: violaceus color nitens. áo đen: *cabaya do paco:* veſtis aulica.

đen, mặt đen: *roſto preto, fuſco*: fuſca facies, ſubnigra. thàng đen: *moço preto, negro*: nigri coloris homo.

đèn: *candea*: lucerna, æ. cây đèn: *pè da candea iunto com a meſma candea:* lucernę pes ſimul cum ipſa lucernâ. khêo đèn: *eſpiuitar a candea*: lucernam emungere. lòū đèn: *linterna de papel*: laterna papyracea. cù đèn: *linterna*: laterna ex alia materia. đốt đèn: *acender candea*: lucernam accendere: tắt đèn: *apagar a candea*: lucernam extinguere. lấy đèn ſoi cho sáng: *alumiai com candea*: lucernam præfer ad claritatem.

đèn: *rinchar*: hinnio, is, voi ngựa đèn hết: *o elephante ou cauallo rinchar*: hinnitu equum, vel elephantem omnia implere.

đền: *paço del Rey*: palatium Regis quem đua vocant, & eſt propriè Rex quãnis alius adminiſtret regnũ. đền đài, lầu các, idem.

đền thánh: *Igreja ou paço Santo*: Eccleſia, ſeu palatium Sanctum, quia ſcilicet domus ſupremi Regis.

đền: *pagar o que deue*: ſoluo, is. bắt đền: *obrigar a pagar*: ſolutionem exigere.

đền oū đền bà, vide đàn.

đến: *chegar*: aduenio, is. nhớ đến. *lembrarſe*: meminiſſe. ſuy chẳng đến: *não ſe pode entender*: peruenire non valet diſcurſus ſeu cogitatio. đến khi: *depoiſque*: poſtquã. đến ngày ſau: *paſſados alguns dias*: poſt aliquod tempus. đến nay: *atè agora*: vſque nunc. tay đá đến: *tocar com as mãos*: attingere manibus. đến mlớn: *crecer, ou em chegando a ſer grande*: creſco,

ſco, is, attingendo maiorem ætatem. đến già: *ſer velho: ou em chegando a velhice*: ſeneſco, is, vel, attingendo ſenectam.

đênh, tlôi lênh đênh: *andar boyante ſobre a agoa*: innatare aquæ.

đeo: *trazer conſigo ou ao peſcoço pendurada algũa couſa*: pendens è collo aliquid portare. ảnh đeo: *varonica imagem que ſe tras ao peſcoço pendurada*: pendens è collo imago. nhẫn đeo tay: *anel que ſe tràs no dedo*: immiſſus digito annulus.

đeo ké tlộm chém: *leuar o ladrão a cortar a cabeça*: ducere latronem, vt capite plectatur.

đẽo gỗ: *desfalcar o pao pera obra*: diminuere lignum ad opus.

đeò, đàng đeò: *caminho entre ſerras*: montuoſum iter. tleò đeò: *trepar ſerras*: tranſilire montes.

đéo: *ter copula com molher*: fornicari, verbum immodeſtum. đéo mẹ thàng cha: *ruindade ordinaria, filho de hũa tal, farei tal com tua may, filho de hũ vilão rũy*: fili meretricis fornicabor cum tua matre, fili ruſtici nequam.

đẹp đẽ, vide đé.

đẹp lòõ người: *ganhar a vontade a alguem*: deuincire aliquem. của này chẳng đẹp lòõ tôi: *eſte fato me não contenta*: diſplicent mihi hæ res.

đết, vide đất.

đều: *couſa, palaura*: res rei, verbum, i. đều gì: *que couſa*: quid? đí gì, idem chẳng có đều ấy. *não he aſsy*: res non ita ſe habet.

đều: *todos*: omnis, e. đều đi đều lại: *todos vão todos tornão*: omnes eunt omnes redeunt.

đều nhau: *igoaes*: æqualis, e. đều ſa xuống: *iuntamente ou igoalmente cairão*: æqualiter cecidere ſimul.

đều, nói ghe đều: *bacharel, falla muito*: ardelio, nis, loquax, cis.

đi; *andar*: eo, is. đi lại: *ir e vir*: itque reditque. đi lại cũ đàn bà: *ter ajuntamento com molher*: copulam carnalem habere cum muliere,

mo-

modeſtè ſic dicitur etiam de propria vxore. đi lại cũ nhau, idem. đ̆ọc đi đ̆ọc, lại: *ler muitas vezes:* ſæpe lectitare. nói đi nói lại: *dizer muitas vezes*: ſæpe dicere, & ſic de alijs.

đi: *particula do imperatiuo* particula imperatiui, cum verbo poſtponitur. nói đi: *fallai*: loquere. kéo đi: *puxai*: trahe, & ſic de alijs ſæpiſſimè.

đi, đ̆ọc chẳng đi cho: *encalha no ler*. interruptè legit.

đi gì: *que couſa*: quid? chẳng ăn đi gì sốt: *não come nada*: nihil omnino comedit.

đi, bé đi bé lại: *buns por outros contando*: plus minuſue, numerando, bó đi bó lại, idẽ.

đi, cái đi: *vrilba*: inguen, inis.

đĩ: *molber publica*: meretrix, icis.

địa, đất: *terra*: terra, æ. thien địa: *ceo e terra*: cælum & terra. tạo thien lơ̆p địa: *fazer o ceo e a terra*: facere cælum & terram.

địa ngọuc: *tronco da terra, inferno*: terræ carcer, infernus.

địa lí: *geometria*: gêometria æ. thien van địa lí: *aſtronomia e geometria partes da matematica*: aſtronomia & geometria partes mathematicæ. thày địa lí: *aquelle que ſuperſtitioſamente buſca terra pera ſepulturas*: ſuperſtioſè quærens ſepulturas. địa bàn: *agulha de ceuar em que eſtão notadas as quatro partes do mundo*: pyxis nautica, in qua deſcriptæ ſunt quatuor mundi partes.

địa, đọuc địa: *atraiçoado*: inſidioſus, a, vm. sâu sác, idẽ.

địa tích sõ-u, vide sõ-u.

đĩa: *pires, prato:* catillus, i, catinus, i

đĩa đèn: *candea de azeite em prato*: lucerna in catillo. đọi đèn, idem.

đĩa, cái đĩa: *ſambixuga*: ſanguiſuga, æ.

địc, rơ: *mato*: ſylua, æ đi địc, rơ mọi: *gẽte do mato*. homines ſylueſtres. phật bŏ̆n đi địc, bụt là rơ mọi: *os pagodes são gente do mato*: idola ſunt homines ſylueſtres.

đích xác: *deſmazelado*: ineptus, a vm.

đích nhau: *igoaes entre ſy*: æqua-

æquales inuicem.

địch: *porſia:* contentio, nis. chém địch: *cortar cabeças a porſia:* contentiosè amputare capita. lịch địch: *matinada*: tumultus, vs.

điéc: *ſurdo*: ſurdus, a, vm. điéc tai; *matinada que faz eſtrogir*: tumultus exurdans.

điéc, blái điéc: *fruita que não chega a madrucer:* fructus non matureſcens.

điém, nhà điém: *caza de vigia*: vigiliarum ſeu cuſtodiarum domus. tŏấn điém, idem.

điễm: *enfeitarſe:* como, is. trang điễm, idem.

điễm sách: *apontar no liuro o bem dito:* notare in libro que probè dicuntur in ipſo.

đién, cây đién: *aruore que ſoa muito e della fazem inſtromento pera vigia*: arbor quæ apta eſt ad ſonum excitandum, ex illa enim fit inſtrumentum quoddam ad vigilias indicandas.

điẹp điẹp trũ trũ: *muitos ſem conto*: multi ſine numero.

điễu, cái điễu: *o canudo com que ſe chupa o tabaco*: canna quâ ſumitur bettum. oũ điéu, idem.

điеù: *capitulo de liuro*: caput, vel articulus libri. mồi, đŏạn, chương idem.

điệu: *leuar, como rendas, ſoldados, embaixada*: ducere vt veſtigalia, milites &c. điệu thuễ: *leuar rendas:* ducere vectigalia. điệu cŏên: *leuar ſoldados*: ducere milites.

đình, đánh đình: *iogar a petiſca*: ludus nummi cuprei ſaxo colliſi.

đình, ngựa đình pho: *cauallo de poſta*: equus veredus.

đình: *caſa em que ſe ajunta a aldea pera ſeus negocios*: domus in qua cõuenit communitas ad negotia tractanda. đình hát: *caza em que cantão ao diabo*: domus in qua diabolum colunt canẽdo.

đình hương: *crauo da India*: cariophyllum, i.

địnḥ: *almotaçar ou por o preço as couſas*: æſtimare res quanti ſint valoris. địnḥ bao nhieu: *quanto eſtà aluidrado:* quanti eſtimatur? thày địnḥ: *o me-*

o meſtre iulgue: magiſter iudicet.

đ ịnh, an: *deſcanço*: quies, etis.

đỉnh núi: *o cabeço do monte*: cacumen montis. & ſic de alijs. đi dóũ đỉnh: *irſe coleando*: collum mouere molliter.

địt: *vento do ventre*: crepitus ventris.

đo: *medir*: metior, iris. ꝛơm idem.

đô, oũ đô: *lutador que rapa a cabeça*: luctator capitis raſi.

đô, kinh đô, vide kẻ chợ.

đồ, toũ đồ: *os Apoſtolos*: Apoſtoli.

đồ, bản đồ: *mappa do mundo, ou debuxo de algũa couſa*: mappa mundi, vel delineatio alicuius rei.

đồ, ſinh đồ: *infimo grao dos letrados*: infimus literatorum gradus.

đò: *paſſagem por barca de algum rio*: tranſitus fluminis cymbâ. qua đò: *paſſar o rio na embarcação*: cymbâ flumen tranſuadare. thuièn đò: *barca da paſſagem*: cymba tranſitus fluminis.

đò, làm đò: *fingirſe*: ſimulo, as. làm đò liẹt: *fingirſe doente*. ſimulare morbum.

đó: đi đây đi đó: *andar de cà peralà*: diſcurrere per varia loca.

đồ: *apoſtar a quem acerta*: ſponſionem facere quiſnam veritatē attingat. đồ nhau, idem.

đồ, ꞗách đồ: *parede de bambus entreſechados com cal*: paries ex cannis Indicis & calce compoſitus.

đồ, bày đàn bày đồ, vide bày.

đổ: *botar, como couſa liquida*: effundere, vt aliquid liquidum. đổ ꞗeào: *botar dentro*: infundo, is. đổ nước: *botar agoa as mãos*: effundere aquam ad lauandas manus. đổ ſơn: *charoar*: ſandaracho, as. đổ máu ra: *vaſarſe em ſangue*: profundere ſanguinem. đổ đơm đầu mãy: *eſſe mal que me rogas venha ſobre ty*: malum illud retorqueo in caput tuum.

đỏ: *vermelho*: rubeus, a, vm. ſac đỏ, mùi đỏ: *cor vermelha*; rubeus color. đỏ mặt: *roſto vermelho* rubea facies.

đỗ trạng nguien *alcançar o grao ſupremo dos letrados*: adipiſci gradum ſupremum literatorum. đạu, idem.

đỗ, vide đậu.

đỗ *durar*; perſeuero, as. chẳng đỗ lâu: *não durarà muito*: non diù permanebit.

độ. *eſpaço de caminho que vay alguem de hũa vez*. ſpatium viæ quod quis vna vice percurrit. một độ, idem, hai độ: *em duas vezes*: duabus vicibus. một thôi, hai thôi, idem.

độ, truiền độ: *eſphera, ou medida dos graos do ſol*: ſphera, ſeu menſura graduum ſolis.

đờ, lờ đờ: *vagabondo*: vagus, i.

đợ nhà: *arrendar cazas*: locare domum.

đợ con: *empenhar o filho*: pignori dare filium.

đợ, đi đợ: *ir brincar*: ire luſum. đi chơi, idem.

đoạn, lễ đoạn ngũ: *preſente que ſe da na quinta lua*: munus quod quinto menſe, vel lunâ offertur.

đoan, oũ đoan; *o primeiro rei de Cochinchina*: Rex Cocincinæ primus ita dictus dum viueret, poſt mortem vero Chúa oũ.

đoàn, một đoàn: *hũa compagnia de gente que vão iuntos pollo caminho*: turba aliquorum, qui ſimul gradiuntur per viam.

đoán chết người ta: *dar ſentença de morte*: ſententiam capitis ferre.

đoàn: thuyền đoàn: *galè piquena*: triremis paruula.

đoạn: *acabar*. finio, is. thôi đoạn: *em acabando*: poſtquam finiuero.

đoạn, một đoạn: *capitolo de liuro*: caput, vel ſectio libri.

đoạn: *pedaço de algũa couſa*: fruſtum alicuius rei: một đoạn áo: *hũ pedaço da cabaya*: fruſtrum veſtis.

đọc, bàn đọc: *altar*: altare, is.

đọc đàng: *no caminho*: in itinere.

đọc, tụ đọc: *liuro de rezar*: liber precum.

đouc: *couſa turua*: turbidus, a, vm. nước đouc: *agoa peçonhenta*: virulenta aqua.

làõ đouc : *mao coração* : prauum cor. dĕạ đouc, idem. cña đouc : *couſa peçonhenta* : virulentus, a, vm.

đôi : *par* : numerus par. môt đôi, hai đôi : *hum par, dous pares* : vnum par, duo paria. đôi : *dous* : duo. đôi mươi ; *vinte* : viginti. ſinh đôi. *Irmãos gemeos*: gemelli fratres.

đôi xét : *examinar a couſa e ſentencialia* : examinare caufam ac ferre ſententiam. đòi mách cŭ̃ai : *auerigoar os mexericos* : diſcutere delationes.

đôi, sỡ đôi : *monte de terra ſobre o marachão* : moles terræ ſuper aggerem.

đoi, vide bẹn.

đôi : *eſtarem duas couſas em correſpondencia* : duo ſibi correſpondere vt Sol, & Luna in plenilunio.

đôi : *ter confiança* : confido, is. cậy, idem. đôi cũ đức chúa blờ̃i : *confiar em Deos* : ſperare in Domino.

đôi lại : *trouar, fazer rimas* : carmina, ſeu ſimiliter cadentia componere.

đói : *fome* : fames, is. đói làõ : *ter fome* : eſurio, is. đói khát : *ter fome e ſede* : eſurire & ſitire. đói rách : *pobre que tem fome e eſtà deſpido ou mal veſtido* : famelicus & veſtibus laceris indutus.

đòi : *chamar o ſuperior ao inferior* : vocari à ſuperiore. chúa đòi : *o Rei chama* : Rex vocat. thày đòi : *o meſtre chama* : magiſter vocat. đòi nợ : *pedir diuida* : exigere debitum. đòi tiền : *pedir caixas* : exigere pecuniam, vt quando præceſſit culpa quæ redimenda eſt pecuniâ.

đòi tói : *corrente, cadea de ferro com que ſe prendem os pes* : catena quâ fiunt compedes. lòi tói, idem.

đòi, theo đòi, làm đòi : *imitar* : imitor, aris. bắt chước, idem.

đòi ngày : *cada dia* : quotidie, hàng ngày, idem.

đòi, mạc đòi khi ấy : *conforme a ocaſião* : iuxtà anſam : mạc đòi phúc : *conforme ao merecimento* : iuxtà exigentiam meriti.

đồi môi : *tartaruga* : teſtudo, inis.

đổi : *trocar* : muto, as. đổi

đẽai; *trocar o pezo dos ombros*: ſufficere humerum vnum alteri ad onus ferendum. đổi nhau: *reueſarſe*; alternare ſe inuicem. đổi đời: *mudança dos ſeculos*: viciſſitudines ſæculorum.

đổi, một đổi: *hum pedaço de caminho*: portio quædam itineris.

đổi chước: *contraminar a traça*: inuentioni alterius aliâ induſtriâ mederi.

đội: *por ſobre a cabeça*: ſuperponere capiti. đội mũ: *por o barrete*: imponere capiti pileum. đội áo: *cubrir a cabeça com o cabaya*: operire caput veſte. đội mặt mẹ: *em maſcararſe*: aſſumere laruam. đội cău thờ bụt: *por muitos ſobre a cabeça hũa peça de ſeda, ſobre a qual os gentios cuidão paſſão os pagodes ou as almas dos mortos*: ſuperponere capitibus multos quoddam ſericum ſuper quod Ethnici putant idola aut animas defunctorũ tranſire. đội ơn: *por o beneficio ſobre a cabeça, quer dizer, agradecer o beneficio*: ſuperponere beneficium capiti, hoc eſt, gratias agere.

đội cơên: *manga de ſoldados*: manipulus, militum. một đội, hai đội: *hũa manga, duas mãgas de ſoldados*: manipulus vnus, manipuli duo. militum. hàng đội: *ſoldados da meſma companhia*: cohortis eiuſdem milites.

đọi đèn *pires ou prato que ſerue de candea de azeite*: diſcus cui oleum infunditur vt ad lucernam inſeruiat.

đời: *ſeculo, vida de hum homem*: ſæculum ſeu hominis vita communis; qua đời: *paſſar deſta vida, morrer*: migrare ab hac vita. ra đời: *vir ao mundo*: in mundum venire. đời này thước: *eſta vida preſente*: vita hæc præſens. đời ſau: vita futura. đời đời kiép kiép: *pera ſempre*: æternus, a, vm. đổi đời, vide đổi.

đời, bio đời: *cinza*: cinis, is.

đợi: *eſperar*: expecto, as. đợi dĕa, vide, dĕa. chờ: *eſperar por pouco tempo*: expectare ad modicum tempos.

đóm: *chama de fogo pique-*

na como de candea: flamma ignis parua vt candelæ, lucernæ. đóm lửa, idem.

đóm, cái đóm đóm: *luzeque:* noctiluca, æ.

đơm cơm ra: *tirar o arròs cozido da panella pera o por na meza:* orizam ab olla extrahere ac menſæ apponere & ſic de alijs edulijs.

đơm ma tẻ quỉ: *offerecer de comer ao diabo:* offerre diabolo edulia. đơm oũ bà oũ vaỉ: *offrecer de comer aos ſeus antepaſſados mortos:* offerre progenitoribus defunctis edulia.

đơm dấu: *por ſinal:* notare aliquid ſigno.

đơm, thêm đơm: *acrecentar:* augeo, es.

đơm, nói đơm đặt: *exaggerar muito:* exaggerare valdè.

đơm bẫy: *armar a ratoeira:* tendere muſcipulam.

đón: *eſperar alguem no caminho:* expectare aliquem in ipsâ viâ quâ tranſiturus eſt. đón rước: *eſperar indolhe ao encontro:* expectare aliquem ac ire illi obuiam.

đón, đưa đón: *accompanhar o enterramento:* comitari funus.

đốn: *cortar em trauès como aruore:* abſcindere in tranſuerſum, vt arborem. chém, idem. lấy riù đốn cây đi: *tomai o machado e cortai a aruore:* abſcinde arborem ſecuri.

đòn: *açoutes;* verbera. đánh đòn: *eſpancar, açoitar,* verbero, as. phải đòn. *leuar pancadas açoutes.* vapulo, as.

đòn vảõ: *pao da rede com que dous leuão nos ombros a quem vai na rede:* lignum tranſuerſum quo duo humeris geſtant rete quoddam quo homines vehuntur. đòn kiệu: *pao de andor:* lignum quo vehuntur homines in cathedra, vel lecto.

đòn giày: *prancha pera paſſar:* ponticulus ligneus.

đòn gánh: *pao de pinga:* baculus quo quis humero defert ante & retro onus æqualiter in duas partes diuiſum.

đòn khiêng: *pao com que muitos iuntos leuão as coſtas algũa couſa:* lignũ quo multi ſimul aliquid humeris geſtãt

đòn

đòn đap: *os paos em que os teceloẽs e torneiros carregão com os pès*: ligna in quibus textores & tornatores pedibus inſiſtunt & operantur.

đòn tay: *caibros da caza*: aſſerculus, i.

đồn, tiếng đồn: *publica vos e fama*: fama communis.

độn, hổn độn: *confusão como quando fallão muitos*: confuſio, vt quando multi ſimul loquuntur.

độn, đi khŏa đi độn: *feiticeria que ſe fàs com os dedos contando*: veneficium quod digitis numerando fit.

đơn: *couſa ſingela*: ſimplex, cis. áo đơn: *cabaya ſem forro*. veſtis non duplicata. đơn chiếc, một mềnh: *não auer quem o ajude*: ſolum eſſe ſine adiutorio.

đớn, đau đớn: *doença, dores*: morbus, i. dolor, is.

đơng, chên đơng: *eſtribo*: ephippiaria mora.

đớng: *titulo de dignidade ou ordem*: titulus dignitatis, vel ordo. đớng thien thần: *os choros dos Anjos*: chori Angelorum. đớng Igreja: *os graos e dignidades da Igreja*: gradus & dignitates in Eccleſia. ngồi có đớng có dọt: *aſſentarſe conforme a ſeu grao*: dignitatis ordine ſeruato ſedere.

đợng, người đợng đột; *o que ſerue bem em caza e fas tudo*: ſeruus qui præſto eſt omnibus negotijs domus.

đợng, hòm đợng: *caixão em que ſe guarda algũa couſa*: arca in qua quædam ſeruantur. giữ mà đợng: *guardar metendo dentro*: cuſtodiendo intus ſeruare.

đợp áo: *lauar roupa batendoa com as mãos*: lauare veſtes manibus percutiendo.

đợp ſoũ: *repairo de rio*: agger fluminis. đắp đợp: *fazer repairo do rio*: aggerem fluminis impetui opponere.

đợp núa, diả núa: *machocar a cana pera ficar brãda*: contundere arundinem.

đốt: *acender*: accendo, is. đốt đèn: *acender candea*: accendere lucernam.

đốt, aõ đốt tay: *a abelha picou na mão*: pungere apem in

in manu, idem eſt in vſu pro alijs animalculis qui figunt aculeum ; vel quid ſimile vt ſcorpius, &c.

đơt, vide đơng.

đơt, cái đơt : *gaueta de eſcritorio*: loculi arculæ. một đơt, hai đơt : *ordens de gauetas*: loculorum ordines varij. rút đơt (bèào : *meter a gaueta no ſeu lugar*: loculos reponere.

đoú : *leſte* : oriens, tis. phương đoú, bên đoú : *parte do leſte* : orientalis plaga. gió đoú: *vento leſte* : orientalis ventus.

đoú, mùa đoú : *inuerno* : hybernum tempus. nước đoú lại : *congelarſe a agoa* : congelari aquam. gà đoú con : *a galinha fazer ſair os pintãos das ouos*. excludi ope gallinæ ab ouis pullos. gà ấp trứng nở ra con, idem.

đoú mắt người ta : *ajuntamento de muita gente*. concurſus multorum.

đoú, thien môn đoú : *eſcorcioneira* herba quæ eſcorcioneira dicitur.

đoũ nhít thể : *da meſma maneira*: eodem modo.

đòú : *campo* : campus, i. một đòú: *hũ trato de campo* : campus vnus. đi đòú. *ir fazer neceſſidade* : purgare alium. đi đàng, idem.

đòú hŏang : *campo que ſe não cultiua* : campus incultus.

đòú: *cobre*: æs, æris. hàng đòú: *lugar em que ſe vendem as couſas de cobre* : locus in quo res æneæ diuenduntur, vt ollæ &c. nồi đòú: *panella de cobre*: olla ænea.

đòú, cái đòú: *eſpelho*: ſpeculum, i. gương, idem. ſoi đòú: *olhar o eſpelho pera certas feitiçerias*: ſpeculum intueri ad quædam veneficia. làm đòú, làm cốt: *feiticeira do eſpelho*: venefica quæ ſpeculum inſpicit ad veneficia. thầy đòú : *feiticeiro do eſpelho* : ſpeculo utens veneficus. mời đòú : *chamar eſſes feiticeiros* : veneficos ſpeculo vtentes vocare. quỉ phụ đòú: *endemoninhada* : pythoniſſa.

đòú thân : *virgem* : virgo, inis. đòú trinh : *caſto*: caſtus, a, vm.

đòú, mục đòú : *guarda*

buſaras: bubalorum paſtor. chăn tlâu idem.

đòũ tiền: *caixas*: æris moneta. một đòũ hai đòũ: *hũa caixa, duas caixas*: ænea moneta vna, duæ &c. vide tièn.

đòũ bạc: *mas de prata que peza hum real, e a decima parte mais*: moneta argentea quæ vno regali argenteo æquiualet & decimæ illius parti.

đọũ kinh: *gota coral*. morbus comitialis.

đòũ gạo: *monte de arròs*: aceruus orizæ đóũ đất: *montezinho de terra*: monticulus terræ. đóũ blanh: *monte de palha*: aceruus palearum. đóũ lửa: *monte de lenha que arde*: aceruus lignorum ardentium.

đụ: *bulir, tremer*: moueri, tremere. lào đụ lào lo: *mouimentos interiores da alma*: cogitationes & affectus. đất đụ, chuyển đụ: *tremor da terra*: terræ motus. cây có gió thì đụ: *o vento abana as aruores*: mouentur arbores vento đọũ, idem.

đu: *arredouça*: locus penſilis in quo qui ſtant, vel ſedent hàc atque illàc agituntur. đánh du: *enredouçar-ſe*: agitari in loco penſili.

đú, voi đú: *elephante brauo*: ferox elephas.

đứ ngủ: *ter ſono*: corripi ſomno, dormiturio, is.

đủ: *baſtante*: ſufficiens, ntis. hàng ngày dữ đủ: *ſufficiente ſuſtentação de cada dia*: ſufficiens alimentum quotidianum. chẳng đủ: *não baſta*: non ſufficit.

đụ, vide đéo.

đứ gì: *que couſa*: quid? melius đí gì.

đua nhau: *fazer a porfia hũ com outro*: contendere inuicem. đua tài: *porfiar a quem tem melhores talentos*: contendere de talentis. đua mạnh: *porfiar da valentia*: contendere de fortitudine. đua chèo: *remar a porfia*: contendere in remigando.

đũa: *faxis, ou pauſinhos com que ſe come em lugar de garfos*: bacilli quibus aliqui orientales vtuntur ad comedendum loco fuſcinulæ. đôi đũa: *hum par deſſes pauſinhos*: bacillorum par loco fuſcinulæ.

nulæ. bé đúa, vide bé, vel ꞗo.

đưa: *accompanhar*: comitor, aris. đưa đón: *acompanhar a ſepultura*: comitari funus. đưa xác, idem. đưa đàng sà: *enſinar o caminho*: comitando viam docere.

đưa ngũ ôn, đưa ôn: *botar o diabo fora de caza*: pellere domo diabolum: đưa đi, đuổi đi: *botar afogentar*: fugo, as.

đưa sách: *dar o liuro*: porrigere librum.

đưa tay tlao: *dar algũa couſa com ambas as mãos iuntas com cortezia*: porrigere aliquid ambabus manibus cum reuerentia.

đứa: *moço ou moça*: famulus, vel famula. ſic etiam quis loquitur de proprijs filijs vt, con tôi ba đứa, một blai hai gái: *tenho tres filhos e filhas, hum filho, e duas filhas*: natos tres habeo, vnum filium & duas filias.

đuầy, vide đuôy.

đuẫy, vide đuỗy.

duẫy, vide đuối.

đúc: *fundir*: conflo, as. đúc sũ: *fundir peças*: conflare tormenta bellica. đúc chuâng: *fundir ſino*: conflare campanam. đúc nến: *fazer velas de cera*: fundere candelas cereas. đúc bạc: *fundir prata*: conflare argentum. đúc sáp aõ: *derreter cera*: liquare ceram.

đức: *virtude*: virtus, tis. phúc đức: *obra de virtude*: virtutis opus. nhin đức *piedade*: pietas, tis. coũ đức: *concorrer pera algũa obra pia, como pera fazer Igreja, ponte, e couſas ſemelhantes*: pium opus iuuare eleemoſinis vt ad Eccleſiam pontem, & ſimilia erigenda.

đức: *titulo de grande honra*: titulus ſummi honoris. đức chúa blờ̀i: *O Senhor do Ceo*: Dominus cæli. đức chúa Ieſu: *o Senhor Ieſus*: Dominus Ieſus. đức Chúa bà Maria: *Noſſa Senhora Virgem Maria*: Domina Virgo Maria. đức thánh thien thần: *os Santos Anjos*: Sancti Angeli. đức thánh Anjo giũ minh: *o Santo Anjo de guarda*: Sanctus Angelus cuſtos & ſic de alijs Sanctis Spiritibus. đức ꞗua, đức Chúa: *o Rey*

o Rey que não gouerna, e o que gouerna; Rex non gubernans & gubernans: đức oản *titulo que ſe da em Tonquim aos filhos del Rey, e aos ſupremos capitães e gouernadores porem em Cochinchina não ſe dà mais que ao Rey;* titulus qui in Tunchino filijs Regis ac ſupremis ducibus dari ſolet, at in Cocincina ſoli Regi datur. đức bà: *molher grauiſſima como de filho del Rey de Tonquim:* mulier primaria vt vxor filij Regis Tunchinenſis concubinæ etiã eiuſdem Regis ſic vocantur, vxor tamen Regis vocatur Chúa bà, vel đức Chúa bà. đức lão: *velha muito graue:* vetula primaria.

đực: *macho de animaes:* maſculus animalium. cây đực. *aruore que não da fruto:* arbor carens fructu. hoa đực: *flor que não vem com fruto:* fructu carens flos.

đui: *cego:* cæcus, i, vocabulum contemptus.

đùi: *quarto trazeiro de animal:* quarta pars poſterior animalis, dicitur etiam de homine. đùi lợn: *preſunto* perna, æ.

đũi, cái đũi: *certa peça de borra de ſeda:* ſericum ex bombycis fecc confectum.

đùn, đi đùn đùn: *andar em tropel:* turmatim incedere.

đún, gánh đún: *tremer a pinga com o pezo:* tremere baculum quo quid humeris defertur præ grauitate oneris.

đụn: *celleiro de nelle ou arròs com a palha:* granarium orizæ cum paleis.

đừng nói: *não falleis:* ne loquaris. tôi đừng: *eu deixo:* deſino, is. đừng: *ceſſar;* ceſſo, as. chẳng khi đừng: *não ceſſa mais:* ceſſat nunquam. đừng thịt: *não comais carne:* abſtine à carnis comeſtione.

đứng: *eſtar em pè.* ſto ſtas. đứng lại: *parar:* ſubſiſtere. đứng đậy: *aleuantaiuos em pè:* ſta ſuper pedes tuos. bề đứng: *de alto:* altitudo, inis. bề đứng ba sải: *tres braças de alto:* altitudinis triũ vlnarũ.

đứng, cây đứng bổ củi: *de aruore ſeca fazer lenha:* ar-

arbor arida abſcindatur ad comburendum.

đứng len: *por algũa couſa em pè:* erigere aliquid.

đựng, để đựng của: *guardar algũa couſa dentro do caixão ou ceſto*: ſeruare aliquid intra arcam aut ciſtam. lấy cái bồ đựng gạo: *tomai o ceſto redondo pera guardar o arròs*: ſeruandæ orizæ vtilem accipe ciſtam rotundam.

đươc: *poder*: poſſum, potes. đươc: *vencer*: vinco, is, ſiue in bello, vel in ludo &c.

đươc: *achar*: inuenio, is. ai tìm thì đươc: *quem buſca acha*: qui quærit inuenit.

đươc: *poſſuir*: poſſideo, es. làm chi đươc: *he impoſſiuel*: impoſſibile eſt.

đuôi: *rabo*: cauda, æ. cụt đuôi: *deſrabado*: caudæ amputatæ animal.

đuôi, cá đuôi: *arraya peixe*: raja, æ.

đuối: *fraco*: infirmus, i. yếu đuối, idem.

đuổi đi: *afogentar alguem*: fugo, as.

đuổi ngựa: *fazer correr o cauallo*: incitare equum ad currendum. biêu ngựa, idem.

đuổi: *ir apòs alguem que foge*: ſequi fugientem.

đuôm ũom: *gritar do tigre*: vlulatus ſeu clamor tigris. kêu hồm gàm, idem.

đuỗng, cối: *a pia do pilão*: vas in quo tunditur orizæ. đuỗng đá: *pilão de pedra*: pila lapidea.

đường, vide đàng.

đút, vide rút. aõ đút, vide đốt.

đụt: *empararſe da chuua, vento*: protegi à pluuia vento &c. có rét đụt blẽaò: *ſe tem frio empareſe entrando*: defendatur à frigore ingrediendo. đụt cổ blẽaò: *encolher o peſcoço com frio*: contrahere collum præ frigore.

đứt dey: *quebrarſe a corda enteſandoa*; diſrumpi funem dum diſtenditur.

đũ, đi đũ đỉnh, vide đỉnh.

Q 3

E: *Temer, perigo*: timeo, es. periculum, i. e ngã: *perigo de cair*: periculum cadendi. e xuống: *temer o deçer*: timere deſcenſum.

ể hàng: *não hauer quem compre*: deeſſe emptores.

ê: *pè que doe no andar*: dolor in pede dum quis ambulat. ê chên, đau chên, idem.

ê: *não finiſce*: finis non eſt, chẳng hết, idem.

ẽ, yã: *fazer camera*: caco, as. immodeſtè loquendo.

éch. cái éch: *rãa*: rana, æ.

em: *irmão ou irmãa menor*: frater, vel ſoror natu minores. anh em: *Irmãos, parentes, chegados*: fratres, cognati, affines. nêm em: *be inferior em grao*: inferior eſt in gradu. ſic quando aliquis ſenex aut primarius aliquem iuuenem, vel inferiorem vult honore afficere illum vocat, em.

ềm: *couſa ſuaue*: ſuauis, e. ềm tiếng: *ſuaue na vòs*: dulcis vox. em tai: *ſuaue aos ouuidos*: ſuaue auditui.

én. *certo paſſaro cujo ninho ſe come*: quædam auis cuius nĩdus eſt ad edendum ſuauis. cái én, idem. tổ én: *ninho que ſe come*: nidus qui comeditur. yén ſaõ, idem.

eo, bàu eo: *abobra com cabeça*: cucurbita capitata.

ép: *conſtranger, forçar*: cõpello, is ép ũắng ngườ i-ta: *fazer forças*: vim inferre. hiẽp, idem. ép nó: *faslhe força*: vim infert illi. ép voi: *amançar o elephante*: cicurare elephantem.

ẹp: *por por terra*: ſolo æquare: nhà ẹp đi: *cabio a caza por terra*: corruit domus. ẹp xuống: *acamar*: proſterno, is. ngã xuống: *cair*: cado, is.

F

Omnia quę conſcribi poſſent per f. conſcribentur

F

cum ph. aptiùs ad pronunciandum hoc idioma.

GA`, con gà: *galinha*: gallina, æ. gà sóũ: *gallo*: gallus gallinaceus gà mái: *galinha:* gallina. cựa gà: *eſporão do gallo*: galli calcar. gà chọi; *gallo caſtã grande que briga*: gallus pugnator proceræ ſtaturæ. gà nòi: *galinha grande*: gallina proceræ ſtaturæ. ghe gà, màõ gà: *criſta*: criſta æ. màõ tăch gà: *a criſta de baixo*: criſta inferior. gà thién: *capaõ*: capo, nis. gà gáy: *cantar do gallo, antes de amanhecer*: galli cantus. gà cấm giờ, cấm canh: *cantar o gallo a ſuas horas*: gallum canere ſtatis horis. gà đẻ: *a galinha por*: gallinam oua parere. gà tọc tác: *carcarejar a galinha*: gallina glocidat. gà chõai: *frangão ou franga*: pullus gallinaceus. gà tháu: *meya galinha*: pullaſtra, æ. gà ấp tlứng: *galinha chocar os ouos*: gallina ouis incubat. ổ gà: *nido de galinha*: gallinarum nidus. de alijs auibus dicitur tổ. con: *frangainho*: pullus gallinaceus paruus. chuống gà: *galinheiro ou capoeira grande*: gallinarum cauea. lồũ gà: *capoiera piquena*: gallinarum cauea parvula. gà bới ra: *eſgrauatar da galinha*: gallinam ruſpari. gà mổ thaóc: *comer a galinha arròs*: gallinã comedere orizam. gà mổ nhau: *picarem ſe as galinhas*: gallinas ſe inuicem roſtro impetere. mổ gà: *tirar as tripas da galinha*: gallinam exenterare. mó gà: *o bico da galinha*: gallinæ roſtrum. mề gà: *moella da galinha*: gallinæ ventriculus. dièu gà: *papo da galinha*: gallinæ gutturis folliculus. lườn gà: *o peito da galinha*: gallinæ pectus, ſiue carneũ, ſiue oſſa pectoris.

gả con cho ai: *o pay ou a may ou a quem pertence cazar a filha cõ alguem*: marito iungi filiam à patre aut matre, aut aliã quãuis perſona ad quam ſpectet.

gác: *ſobrado*: tabulatum domus. nhà gác: *caza de ſobrado*: contignationem habens domus. gác lên: *por em cima*: ſuperiori in loco aliquid collocare. lên tlên gác: *ſubir ao ſobrado*: aſcendere in tabulatum domus. ở tlên

gác:

gác: *eſtà no ſobrado*: contignationem domus incolit, vel eſt in contignatione.

gạc hươu: *cornos de veado*: cornua cerui, de alijs animalibus non dicitur.

gạch: *tijolo*: later, is. xây gạch: *fazer parede de tijolos*: lateritium parietem erigere.

gạch cua: *corais ou ouas de caranguejo*: caro, vel oua cancri.

gai: *eſpinhos*: ſpina, æ. giài gai: *metterſe eſpinho no pè*: ſpinam pedi infigi. đạp gai, phải gai, idem. mũ gai: *coroa de eſpinhos*: ſpinea corona. nén gai, idem. gai góc: *eſpinhos*: tribuli.

gai, chỉ gai: *linhas de certa caſca de aruore que são como de linho canemo*: fila ex arboris cuiuſdã cortice quæ videntur cannabi. hàng gai: *rua em que ſe vendem as couſas feitas deſſas linhas como de canemo como são cordas, redes, e outras couſas*: forum in quo venduntur artificioſa confecta ex filis quaſi cannabi vt funes, retia, & ſimilia.

gai, blái gai: *abrunhos*: prunum ſylueſtre.

gài: *amarrar*: ligo as. gài dẽải: *atar a fita da cabaya*: colligare ligulam veſtis. gài phên kéo bay đi: *amarrar o cajão peraque com o uento não ſe leuante*: ligare ſtoream ex cannis confectam ne ventus illam attollat. gài cửa: *amarrar ou fechar a porta*: colligare ſeu claudere ianuam. gài nạu ꞗẽào: *abotoar*: nectere condylos.

gái, con gái: *femea*: fœmina, æ. blai hay là gái: *he macho ou femea*: maſculuſne eſt an fœmina? blại gái: *fornicar*: fornicari. dại gái: *perdido por molheres*: venereis dementatus.

gải: *coçarſe*: frico, as. ngứa thì gải: *comenos, coçaiuos*: ſcalpe te ſi pruritum habes. ghẻ thì gải: *ſe tendes ſarna, coçaiuos*: ſcabe te ſi ſcabie laboras. gải đầu, gải chẽây: *coçar a cabeça*: fricare caput.

gấy gẽâm: *fazer vinagre*: acetum conficere.

gày, tle gày: *bambu femea*: canna indica fœminina.

gẫy:

gẫy: *magro, desfeito*: macilentus, a, vm. gầy guộc, idem.

gẫy, gà gẫy: *o cantar do gallo perto da menhãa*: galli cantus.

gẫy, ſau gẫy: *toutiço*: occiput, pitis. tăóc gẫy: *os cabellos do toutiço*: occipitis capilli. bổi tăóc ſau gẫy: *amarrar o cabello de tràs*: capillos in occipite colligare.

gẩy: *quebrar como pao e outras &c.*: frango, is. gẩy đi; *quebrarſe*: abrumpi.

gẩy phải con mắt: *argueiro cair nos olhos*: feſtucam in oculos inſilire.

gậy: *bordão*: baculus, i. ſcipio, nis. chóũ gậy: *encoſtarſe no bordão*: baculo inniti. bột gậy: *ferro do bordão*: ferrum infixum inferiori parti baculi.

gam, dĕao gam: *adaga*: gladiolus, i.

gam: *ſortes*: ſors, tis. bé gam: *tirar as ſortes de pallinhas mais comprida mais curta*: ſortes ex paleis extrahere quis longiorem quis breuiorem habeat. bắt gam, idem. vide tham.

gầm: *vòs do tigre*: vlulatus tigris. hôm gầm: *o tigre grita*: tigris vlulat.

gầm, chim gầm ghì: *certa aue*: auis dicta gầm ghì.

gẳm: *meditar, cuidar com ſigo*; meditor, aris. gẳm một minh: *cuidar sò com ſigo*: cogitare apud ſe. ngẳm idem.

gặm: *tomar na boca entre os dentes*; dentibus aliquid apprehendere: con chó gặm xương: *o cão toma os oſſos entre dentes, ou os roe*; apprehendit canis dentibus oſſa, vel rodit illa. gặm thịt: *leua a carne nos dentes*: aſportat dentibus carnem.

gậm miệng: *fechar a boca*; claudere os. gậm môi: *fechar os beiços*; comprimere labia. dặm, vel nhặm, idem.

gan: *figado*; iecur, oris. cả gan: *animoſo*; magnanimus, a, vm. làm gan làm bạo: *fazer as couſas por comprimento*; officij tantum cauſa res peragere.

gân: *neruo*; neruus, i.

gần: *perto*: vicinus, a, vm, alij ghền.

gang: *aço, ferro coado*; cha-

lybs, bis. tiền gang: *caixas de ferro*: moneta ferrea.

gang, dưa gang: *melão*; pepo, onis.

gang, một gang: *medida que ſe toma com o dedo polegar e com ſeu vizinho abertos de pouco mais de meyo palmo*; menſura quę deſumitur cum pollice & indice apertis, dimidium palmi aliquantulum excedens.

gang, làm gang, nói gang: *por não fazer a couſa dar por eſcuſa que eſtà doente, eſtando ſaõ*: fingere ſe infirmum cum ſit ſanus ne faciat opus.

gẩng, vide gồng.

gẩnh, gập gẩnh: *caminho de altos e baixos*: via ſalebroſa ex aſcenſibus & deſcenſibus conſtans.

gánh: *leuar apinga hum ſò*; baculo ferre onus humero vno, ita vt antè & retrò onus æqualiter ſit diuiſum. đòn gánh: *o pao da pinga*; baculus quo fertur onus æqualiter diuiſum in duas partes.

gánh cho ai: *tomar ſobre ſy os trabalos de outrem*; ferre alienos labores. đức Chúa Iesu gánh tội cho thiên hạ: *O Senhor Ieſu tomou ſobre ſy os peccados do mundo*; Dominus Ieſus tulit in corpore ſuo peccata mundi.

gào: *vaſo piqueno ou inſtrumento com que ſe tira agoa ou outro liquor de outro vaſo grande*; vas minus aut inſtrumentum quo quis ex maiori vaſe aquam, vel alium liquorem haurit.

gạo: *arròs crù*; oriza cruda. gạo tẻ: *arròz ordinario*; oriza communis. gạo nếp: *arroz que na India chamão pulò, do qual os Tonquins fazem offertas aos pagodes*; oriza quæ in India dicitur, pulò, ex qua Tunchinenſes conſueuerũt offerre idolis. đâm gạo: *pilar arròs*: orizam pilo tundere. sàng gạo: *joeirar o arròs*; cribrare orizam. gền gạo: *peneirar pera cair o farelo e o arròs ficar*; incernere, ita vt oriza maneat & furfur cadat. sảy gạo: *apartar com o vento a caſca do arròs*; ventilare orizam vt à palea ſeparetur.

gẫõ, vide goũ.

gaõ cua: *maõ de carãgueijo pequeno*; pedes cãcri paruuli.

gáp:

gáp: *apertar algũa couſa entre dous paos*; ſtringere aliquid duobus lignis, vt bacillis quibus vtuntur ad edendum. lẽy đủa mà gáp: *tomar as faxis ou pauſinhos pera comer*; bacillis vti ad edendum. gáp cá mà nướng: *apertar o peixe entre dous pauzinhos pera o aſſar*; piſcem inter duos bacillos ſtringere ad torrendum.

gấp: *dobrar*; plico, as. gấp áo lạy: *dobrar a cabaya*; duplicare veſtem. bẻ gấp lại: *quebrar algũa couſa comprida como pao, e ajuntar as duas partes*; iungere duas partes alicuius ligni ad hoc confracti.

gặp ngườị: *encontrar alguem*; offendere aliquem. gặp ſự tai: *acontecer, ou dar com algum deſaſtre*; accidere, vel offendere infortunium.

gặp gẫnh, vide gẫnh.

gặt lúa: *ſegar o arroz*; metere orizam.

gạt đèn đi cho tắt *eſpiuitar a candea tirando o queimado pera apagala*: emungere lucernam auferẽdo quod combuſtum eſt vt extinguatur ipſa.

gạt đi cho bằng: *arrazar algũa couſa como arròs pera que fique igoal, tirando algũa couſa ou ſeja com a mão ou com pao*: exæquare aliquid vt orizam, vel manu, vel alio inſtrumento, aliquantulũ illam minuendo. gạt: *botar fora algũa parte de qualquer couſa*: imminuere aliquid. bớt idem.

gật đầu: *abaixar a cabeça aprouando*: approbare inclinando caput. gật ghẻu: *toſquenejar*: dormito, as. gật gưởng, idem. đú ngủ gật đầu: *dormindo abaixar a cabeça*: dormitando inclinare caput.

gáu, cây gáu: *certa aruore*: quædam arbor dicta gau.

gàu đầu: *caſpa da cabeça*: furfures, vm.

gàu, cái gàu tắt nước: *inſtrumento de botar agoa das embarcaçoẽs, varzeas*; inſtrumentum quo eijcitur àqua ex cymba, agris &c.

gấu, con gấu: *vſſo*; vrſus, i, alij, con gủ, nghẻ.

gẫu: *abainhar debrum*: plicare ſimbriam. gẫu áo: *abainhar a cabaya*: conſuere ſimbriam veſtis aliquantulum complicatam.

gẫu, cũ gẫu: *certa raiz*: radix dicta gẫu.

gè sű: *apontar com a eſpingarda, pondoa no roſto*; collimare fiſtulâ ferreâ illam vultui iungendo. gè cũ. gè nỏ: *apontar com bèſta, com arco*; collimare baliſtâ, vel arcu.

gé: *eſpiga madura*; ſpica matura. gé lúa: *eſpiga de arroz*; ſpica orizæ. gé gé chác mẫy: *eſpiga grada*; ſpica plena. gé tle: *eſpiga de bambù*; ſpica indicæ cannæ.

gé: *remendos do veſtido*; cento, onis. lẫy gé mà ꞓbá áo: *tomar remendos pera remendar a cabaya*; centonibus veſtem ſarcire.

gé: *corpo da peça ou canga*: ſubſtantia ſerici aut telæ. ꞓbóc này tốt gé: *eſta peça tem bom corpo*: ſubſtantia huius ſerici eſt bona. ꞓbẽài tốt gé: *a canga tem bom corpo*; ſubſtantia telæ eſt bona.

gệch: *torto*; obliquus, a, vm. lệch, idem.

gễy, một gễy: *hũ pouco de tempo*: modicum temporis ſpatium.

gễy: *papel*: papyrus, i. gễy màn *papel muito largo e groſſo*: papyrus valdè lata & denſa quæ pro peripetaſmatis eſt in vſu.

gễy, ãn tièn ãn gễy, vide ãn.

gễy, cam gễy: *certa laranja de caſca fina*: malum aureum corticis ſubtilis.

gễy, bánh gễy: *mochis ou pão d'arròs pullò*: placenta ex oriza quam, pullò, vocant.

gễy: *roçar com pangale pera tirar a herua ou igoalhar o chão*: excindere herbas pala ferrea, aut æquare ſolũ. gễy mả: *alimpar a ſepultura das heruas*: auellere herbas a ſepultura.

gễc, vide gệch.

gẫm: *vinagre*; acetum, i. gây gẫm: *fazer vinagre*: acetum conficere.

gẫm: *desfazer em alguem*: detrahere alicui. nói gẫm phá: *fallar mal de alguem*: obloqui alicui.

gện: *agaſtarſe*: iraſcor, eris.

eris. cả gện: *agaſtado*: iracundus, i. gện giũi: *agaſtarſe muito*: excandeſco, is.

gẽn, rau gẽn: *bredos*: blitum, i.

gẽn, cái gẽn: *criuo*: cribrum, i. gẽn gạo: *peneirar o arròs*: cribrare orizam.

geo: *ſemear*: ſero, is. geo lúa geo mạ: *ſemear arròs*: ſeminare orizam. geo tiền: *botar as caixas pera cunhos e cruzes*: proijcere monetas vt notentur in ludo verſæ, vel rectæ. geo chai: *botar a tarraſa*: fundam piſcatoriam jacere.

gẹo: *fazer algũa couſa de modo que fique torta*: obliquum aliquid facere. làm gẹo, idem.

gẹp: *quebrar amolgando como couſas de cobre*: contundere aliquid vt ex ære, & ſimilibus. gẹp đầu cheào cốt: *dar com a cabeça nas colunas*: frãgere caput columnis impingendo. gẹp chẳng tlòn: *amolgado não redondo*: contuſum non rotundum. giẹp, vel giập, idem.

gẹt tay, gẹt chẽn: *entalar, mão ou pè*: intercipi manum, pedem &c.

gệt: *puxar*: traho, is. gệt lên: *puxar pera riba*: trahere ſurſum. gệt xuẩng: *puxar pera baixo*: trahere deorſum. cheò gệt lùi: *remar pera tràs*: trahere retrò remigando. chèo gệt tới: *remar pera diante*: trahere in anteriorem partem remigando.

gệt mình *eſtremecer*: contremiſco, is.

gệt mạch: *pulſo formicante*: contremiſcens pulſus.

geu, vide geo.

ghe gà: *criſta do gallo ou galinha*: criſta galli aut gallinæ. mòũ, idem.

ghe mlẽ, ghe đều: *fallar muito quem mente, engana*: fallere multis verbis. nói ghe đều, idem. ghe chước, ghe cách, ghe ſự: *muitas inuençoẽs, muitos modos, muitas couſas*: multæ inuentiones &c. eſt additamentum.

ghê rang: *botar os dentes*: obſtupeſcere dentes.

ghế: *cadeira raſa, banco*: ſcamnum, i.

ghẽ cơm: *virar o arròs depois de cozido*: orizam iam coctam reuoluere. cơm đã

can thì ghẽ lên : *ſe a agoa do arròs que ſe coze eſtà ià ſeca, virai o arròs*: reuoluere orizam in ollam cum iam ſiccata eſt aqua in olla in qua concoquitur.

ghé: *virar o roſto pera hũa parte por ver ou ouuir melhor*: vertere faciem in vnam partem ad melius percipiendũ, vel viſu, vel auditu. ghé con mắt: *aplicar os olhos a hũa parte*: vertere oculos ad vnam partem. ghe tai: *aplicar a orelha*: admouere aurem.

ghè, ngồi ghè : *aſſentarſe a par de alguem*: iuxtà aliquẽ ſedere.

ghẻ ngủ: *cair de ſono*: dormito, as.

ghé : *ſarna* : ſcabies, ei. nên ghé: *ter ſarna* : ſcabiem oriri.

ghé, cha ghẻ *padraſto* vitricus, i. mẹ ghé *madraſta*: nouerca, æ. con ghé: *enteado*: priuignus, i.

ghẹy, vide gậy.

ghém, rau ghém: *ſalada*: acetaria, orum.

ghen: *ciumes*: zelotypia, æ. đọ chāo ghen nhau *marido e molher terem ciumes hum do outro*: zelotypia laborare maritum & vxorem inter ſe.

ghen: *ter inueja*: inuideo, es. ghen của : *ter inueja das couſas alheas* : inuidere alteri propter res eius. ghen ghét: *inueja com odio* : inuidere & odiſſe.

ghẽn, vide nẫn.

ghẹo: *zumbar com molheres*: iocari cum mulieribus.

ghét: *ter odio*: odiſſe. ghen ghét, idem.

ghét đầu : *caſpa preta*: porrigo nigra.

ghét mình : *çujidade na pelle do corpo*: ſordes corporis adhærentes pelli.

ghệt, vide gât.

ghéu, gật ghéu: *toſquenejar*: dormito, as.

ghi: *por ſinal em algũa couſa*: notam apponere. ghi tiếng keó quên: *apontar a palaura pera ſe não eſquecer*: notare vocabulum ne memoriã excidat.

ghì, chim gàm ghì : *certa aue como rolla*: auis quædam turturi ſimilis. hòm bì, idem.

ghiéc : *ter nojo* : nauſeam habere. gớm ghiéc,

gó-m ghỉ'ng, idem.

ghim cân: *fiel da balança*: examen trutinæ.

ghỉ'ng, gó-m ghỉ'nh: *couſa nojenta*. nauſeam pariens res.

gì, đí gì, ſự gì đều gì: *que couſa*: quid? ăn một miềng đí gì: *comei algũa couſa*: aliquid comedas. gì n'ẽy: *qualquer couſa*: quidlibet. lo gì, lo gì ſự ấy: *que vos vay miſſo*: quid ad te? chó- gì: *oxala*: vtinam. chẳng có đí gì sốt: *não tem nada*: nihil eſt omninò. của gì: *que fato*: quæ res? alij đứ- gì. việc gì việc gì: *qualquer negocio*: quodlibet negotium. ſự gì ſự gì: *qualquer couſa*: quælibet res.

gỉ: *nodoa*: macula, æ. gỉ áo: *manchar o veſtido*: maculare veſtem.

giả, cá giả: *certo peixe muito gordo*: piſcis quidam valdè pinguis.

già: *fiſga*. fuſcina, æ. lẽy già đâm cá: *com a fiſga fiſgar o peixe*: fuſcinâ piſcem configere.

gia, nhà: *caza*: domus, vs.

gia: *conieiturar*: coniector, aris. gia ngày nào có mưa: *adiuinhar que dia hauerà chuua*: coniectari quo die futura ſit pluuia. gia phải: *acertar*: præſagire ad rem.

gia giét: *muito, muitos*: multus, a, vm. thay, lắm, idem.

gia, ŏan gia: *inimigo*: inimicus, i. làm ŏan gia: *fazer queixumes*: conqueror, eris. càng gia: *de cada vès peyor*: ſemper peior.

gia hình: *tormentos*: cruciatus, vs.

gia, blái gia: *certa fruta azeda*: quidam fructus acerbus dictus, gia.

gia giảm, vide giảm.

già: *velho*: ſenex. oũ già: *ſenhor velho*: Domine ſenex. bà già: *ſegnora velha*: domina ſenex. thân oũ già bà già: *termo de muita honra que ſe vſa sò com peſsoas muito graues*; termini honoris qui ſolum ſunt in vſu cum primarijs perſonis. già cả; *muito velho*: ſenex valde, già nua, idem. rủ rỉ già cả, dẫu tích: *decrepito*; decrepitus, a, vm.

già, blai già: *fruta de vès*: maturus fructus. tle già: *bambù de vès*: canna indica iam

ma-

matura ad opus. ngà già: *marfim de vès*: ebur antiquũ. bạc già: *prata boa, fina*: argentumpurum.

già gie t: *eſmagar*: contenrere pedibus. nói già giet: *fallar com deſprezo de alguẽ*: contemptibiliter loqui de aliquo.

giá: *preço*: pretium, ij. giá bao nhieu: *quanto val*: quanti æſtimatur. thì giá: *preço ordinario*: pretium commune.

giá rét: *frio grande*; frigus acutum.

giá: *lugar em ſe goardão algũas couſas em ordem como cabide de lanças & couſas ſemelhantes*: locus in quo quædam ordinata ſeruantur vt in haſtario & ſimilibus. giá ſũ: *lugar em que ſe goardão as eſpingardas* locus in quo ſeruantur fiſtulæ ferræ. giá gươm: *lugar ou cabide de catanas*: locus in quo ſeruantur gladij. giá cỗ: *lugar em que ſe goardão as bandejas*: locus in quo ſeruantur menſæ rotundæ.

giá mui thuièn: *arcos do toldo da embarcação*: arcus qui ſunt in tegumento ſuperioris partis nauigij.

giá: *feijoẽs arrebentados*: faſeoli contriti.

giá, đánh giá: *ameaçar pera dar*: minitari ictum.

già: *falſo, fingir*: falſus, a, vm. bạc già: *prata falſa*: adulterinum argentum. cuả già: *fato falſificado*: deprauatæ merces, dicitur etiam à Chriſtianis de omnibus ijs quibus Ethnici vtuntur ad ſuperſtitiones, cũa dối idẽ. làm thinh già ngủ: *fingir que dorme*: fingere ſomnum.

giã: *agradecer*; gratias referre. chúa giã: *el Rey agradece*: gratias habet Rex. giã ơn: *agradecer com corteſia*: gratias agere comiter pro accepto beneficio, eſt vox communiter in vſu. giã ai: *deſpedirſe de alguem*: valedicere alicui, eo etiam loquẽdi modo vtuntur cum alicuius amicitiam deſerunt.

giã, giạc giã: *inimigos*: hoſtes, vt cum bellum ingruit.

giã, thuièn giã: *embarcação de carga*: oneraria, æ.

giác: *tomar ou dar ventoſas*:

ſas: cucurbitulas adhibere ad eliciendum ſanguinem. bầu giác: *cabaçinhas das ventoſas*: cucurbitulæ quæ ad eliciendum ſanguinem adhibentur. thợ giác: *o que deita as ventoſas*: cucurbitulas adhibens ad ſanguinem eliciendum. chích giác, vide chích.

giặc giã: *inimigos*: hoſtes. đánh giặc: *dar batalha*: certamen inire.

giặc: *couſa fendida*: fiſſus, a, vm. tle giặc ra: *bambù fendido*: canna indica fiſſa.

giái, nơi ở: *lugar ou região*: habitatio, regio. thế giái *eſte mundo* mundus iſte. thượng giái: *a mais alta região*: regio ſuprema. trũ giái: *região meyãa*: regio media. hạ giái: *a mais baixa região*: regio infima.

giái, khí giái: *toda ſorte de armas*: omne genus armorum.

giái, thày giái: *meſtre rapado* magiſter abraſus.

giải tội: *tirar os peccados*: peccata, vel pœnas peccatis debitas remittere. làm phép giải tội: *abſoluer dos peccados*: abſolutionem Sacramentalem conferre. nơi giải tội: *lugar de perdoar os peccados*: locus abſoluendi à peccatis, ſumitur etiam à Chriſtianis pro purgatorio vbi pœnæ peccatorum ſoluuntur. giải rét: *tirar o frio*: expellere frigus. giải phiền: *tirar a malenconia*: depellere triſtitiam. giải ghét: *tirar o odio*: propellere odium.

giải, giảng giải: *prègar*: concionari.

giày: *çapatos, chinellas*: calceus, i. crepida, æ. giày gai: *por o pè em eſpinho* calcare ſpinas, & ſic de alijs. đòn giày: *prancha*: ponticulus ligneus.

giại: *esfregar com a mão*: fricare manu. giại mũi: *esfregar o naris*: confricare nares. giại con mắt: *esfregar os olhos*: defricare oculos.

giâm: *cauaco*: aſſula, æ. giâm cũi, idem.

giằm, chên phải giằm: *laſca que ſe meteo no pè*: fruſtum lapidis, vel ligni pedi infixum.

giẫm: *diſcipulo cabeça dos outros*: diſcipulus qui alijs

præeſt. giầm, vide gẽm.

giầm: *perdoar parte da pena ou diuida*: remittere partem pœnæ aut debiti. giầm bớt phần nợ: *perdoar parte da diuida*: dimittere partem debiti.

giầm: *tapar buraco como de ceſto com remendo de bambus*: obturare foramen vt ciſtæ, vel ſimilium adhibito cannarum indicarum auctario.

giạm: *matinada*: ſtrepitus, vs. giạm chên: *matinada, com os pès*: ſtrepitus pedum. giạm choật: *matinada dos ratos*: ſtrepitus murium.

giầm, cái giầm bắt cá: *certa naſſa*: naſſæ quædam ſpecies.

gian: *falſo, enganador*: deceptor, mendax. thế gian: *mentiroſo mundo*: fallax mundus. thề gian: *iurar falſo*: iuramẽtum falſum perpetrare. gian tham của người: *cubiçar com engano o fato alheo*: fradulenter res alienas concupiſcere. gian dữ: *peruerſo*: nequam. gian hiếp: *fazer forças e ſem rezões*: iniuſtè vim inferre. gian dâm: *peccado de luxuria*: peccatum luxuriæ quodcunque, tà dâm, idem.

gian: *rugas como de velhice*: rugæ vt ex ſenecta. gian mặt: *roſto enrugado*: corrugata facies. gian dea: *pelle enrugada dos velhos*: rugata pellis præ ſenectâ. ꞓhuất gian ra: *eſtender as rugas com as mãos*: rugas manibus complanare ꞓhuốt chon, idem.

giằn: *botar no chão, como pedra*: proijcere in terram vt lapidem, vel aliud. giằn sách xuống: *botar o liuro no chão*: deijcere librum in ſolum.

giàn: *latada, parteleiro, almario*: cantherius, vaſarium, armarium.

giàn: *couſa eſpoſta ao vento*: expoſita res ventis. cửa giàn gió *porta aberta ao vento*: patens ventis porta.

gián, xuống: *influencias do ceo*: influentiæ cæleſtes. ſao gián hạ: *as eſtrellas influem no ſublunar*: influunt in ſublunaria ſtellæ.

gián, gỗ gián: *pao de aquila braua*: lignum aquila-

lanum ſylueſtre.

gián, cái gián: *barata bicho*: blatta, æ.

gián mâm: *aparelhar o dulão*: parare menſam.

gián cứu: *interceder pollo reo*: intercedere pro reo.

gián: *impedir*: impedio, is. can gián, idem.

gián, tièn gián: *caixas pequenas*: moneta ærea paruula quæ ſolum eſt in vſu in regia Tunchinenſi.

gián, hèn: *pouco*: parum. đã gián: *ià be pouco*: iam parum ſupereſt, quod de rebus illis dicitur quarum finem cupimus, vt de morbo cum dicitur đã gián: *ià a doença be menos*: deficit iam morbus. mưa đã gián: *a chuua ià vay eſtcando*: ceſſat iam pluuia. gián đã: *eſperai bum pouco*: expecta paululũ, quaſi velit prius animum cedari aliquo motu, khoan đã, idẽ.

gyâng, vide gyêng.

giang, ſoũ: *rio*: flumen, inis. qua giang: *paſſar o rio*: tranſire flumen. qua đò, idẽ.

giang la: *ceſtinho com aza pera ir ao bazar*: corbula quædam cum anſula ad aliquid emendum in foco. cang la, idem.

giang tay ra: *eſtender os braços em Crùs*: aperire brachia in Crucis formã. giang chên: *eſcarrapachar os pès*: diuaricare pedes. giang ra: *puxar pera fora*: trahere ad extra. giang cho thẳng: *puxar pera enteſar*: trahere ad diſtendendum.

giàng, cũ giàng: *arco teſo*: diſtentus arcus.

giàng bễi: *meada*: glomus, eris. trama, æ. giàng: *debar fiado*: glomero, as.

giàng, giữ giàng: *goardar vigiar algũa couſa*: cuſtodio, is. inuigilo, as.

giàng cối xay lúa: *a pao com que ſe puxa pera moer e tirar a caſca do nelle ou do arròs que tem ainda a caſca*. lignum quod trahitur in quadam mola, in qua oriza exuitur tuniculâ.

gyẫng, vide gyễng.

giảng: *declarar*: explico, as. giảng giải, idem. giảng đạo Chúa blời: *enſinar a ley do Senhor do ceo*: docere legem Domini cœli. hay giảng: *be bom pregador*: conciona-

tur appoſitè.

giảng, hộ giảng: *piloto*: nauclerus, i.

giang git: *couſa empeçada como linhas*: implicatus, a, vm. alij xang xít.

giành: *porfiar*; contendo, is. giành nhau, cãi nhau: idẽ. giành nhau, ẵn cướp nhau: *apanhar hum a outro*: rapere inuicem.

giành len: *rebitar pera riba, como abas do chapeo, taboa empenada*: retorquere in altum vt galeri orbem inferiorem erigere.

giạnh, ánh: *pè de ſemente que multiplica filhos*: ſæmen exortum, quod plantulas multiplicat.

giao, bua ra giao: *certa ceremonia em que o verdadeiro Rey de Tõquim a que chamão bua, ſaye ao campo pera adorar o ceo e pegar depois no arado*: ceremonia quædam in qua Rex Tunchinenſis quẽ vocant, bua, ſub anni principium magnâ pompâ in campum egreditur vt cælum adoret, & poſtea in aratrum manum mittat.

giao chiến nhau: *arremeter huns aos outros, como dous exercitos*: impetere inuicem, vt duo exercitus.

giao: *ajuntarſe, aiuntamento*: conuenio, is, coniunctio, nis. giao câm, vide câm.

giao nhau: *concertarſe*: conuenire inuicem, vt in pretio, & alijs.

giao gia: *bambùs ſobre a caza peraque o vento não leue a palha que a cobre*: caunę indicæ tecto domus impoſitæ ne ventus tectum attollat.

giáo, cái giáo: *lança de hũ sò gume*: lancea vnius aciei. câm giáo: *lançar mão da lança*: lanceam apprehendere. giáo ngoet ſa: *alabarda*: bipennis, is.

giáo tièn, giáo gao: *pedir eſmolas de caixas e de arròs*: ſtipem erogare monetarum & orizæ, id ſolent ſacrificuli cum aliquod de nouo idolorum fanum erigunt, vel pontem ædificant. háọc tlò giáo cho cô hồn: *os eſtudantes pedir eſmolas pollas almas perdidas*: eleemoſinas colligunt ſcholaſtici pro animabus diſperſis, ita vocant eas

qua-

quarum corpora ſepulchris carent.

giáo: *ſeita*: ſecta, æ. tam giáo, *as tres ſeitas da China*: tres ſectæ à ſinis petitæ. đạo bụt, đạo nhu, đạo đạo.

giảo: *velhaco, ladraõ*: nebulo, onis. đứa kia gian giảo: *aquelle he hũ grande velhaco*: nequiſſimus eſt ille.

giảo, giễu giảo: *zombar, gracejar*: nugor, aris. iocor, aris.

giáõ, vide gióũ.

giảõ tai mà nghe: *eſtar atento ao que ſe dis*: arrigere aures ad audiendum. giảõ lỗ tai, idem.

giáõ tlóũ: *tanger o tambor*: pulſare tympanum.

giáp: *iunto, pegado*: propè, iuxtà. giáp thành: *iunto ao muro*: iuxtà mœnia.

giáp, áo mã giáp: *peito de armas, veſtido de guerra*: thorax, cis. lorica, æ.

giáp, hoàng giáp: *quarto grao de letrados ſubindo* quartus gradus ſuperior literatorum.

giập: *eſmagar*: illido, is. giập đầu: *eſmagar a cabeça*: frangere caput. giập chên, giập tay: *quebrarſe os pès e as maõs*: confringere pedes, & manus. giập nứa: *quebrar bambùs pizalos*: conterere cannas indicas. alij giộp, vel giệp.

giập, lien: *continuar*: continuo, as. giập lêy: *continuadamente*: aſſiduè.

giát: *meterſe algũa couſa em lugar apertado*: comprimi aliquid in loco anguſto. giát rang: *meterſe entre dentes*: immiti inter dentes. giát máõ: *meterſe entre as vnhas*: immitti inter vngues. giát lỗ: *tapar algũ buraco ou fenda*: obturare foramen, vel fiſſuram.

giật, vide gệt.

giặt: *bater roupa pera a lauar*: quaſſare veſtes aut pannos lineos ad lauandum. giặt áo: *lauar a cabaya*: lauare veſtem.

giạt, tloi đi: *ir a nbota*: ferri aquæ impetu húc & illúc. gió sáõ giạt thuièn: *o vento e ondas leuar a embarcação a nbota*: ferri cymbam húc atque illúc vndarum, ac ventorum impetu.

giâu, blái giâu: *certa fruita*;

ta: fructus dictus giấu.

giầu: *rico*: diues, itis. giầu có phú qúi, idem.

giấu: *eſconder*: abſcondo, is. giấu cũ ai: *encubrir de alguem*: occultare alicui. giấu giếm: *eſconder*: tego, is.

giậu: *cerca*: ſeptum, i. rào giậu, idem.

giếc, cá giếc: *certo peixe*: piſcis dictus giéc.

giền, cầu giền: *hũa ponte ou bairro na corte que ſe chama aſsy*: pons aut vicus in aula Tunchinenſi dictus, cầu giền.

giêng, tháng giêng: *o primeiro mes do anno que quaſi ſempre correſponde a lua que vem no mes de feureiro*: menſis primus, ſiue prima lunatio anni, quæ ferè ſemper incidit in menſem februariũ noſtrum, nempe inter ſolſtitium brumale & æquinoctiũ vernum, ab illo enim medio deſumunt principium anni ſinæ &c.

giềng mối, vide mối.

gyếng: *poço de agoa pera beber*: puteus aquæ ad potum. đào gyếng: *fazer poço*: excauare puteum.

giệt, nói già giệt: *fallar cõ deſprezo, ou zombar de alguem*: contemnere aliquem verbis aut irridere. dé ngươi, idem.

giệt: *eſmagar carregando*: illidere comprimendo. đạp già giệt: *pizar aos couces*: proculcare calcibus.

giết: *matar*: occido, is. chớ giết người: *naõ mataràs*: non occides.

giết, gia giết: *muito*: valdè, vox exaggerans in quolibet re.

giễu: *zombar, gracejar*: iocor, aris. nói giễu: *fallar por zombaria*: ludens loqui. giễu giáo: *zombar com mais exceſſo*: nugor, aris. cợt cảo, idem.

gìm: *mergulharſe couſa que anda acima da agoa*: immergi quod aquę innatare ſolet. chìm, idem.

gìn giữ: *goardar, vigiar*: cuſtodio, is. giữ giàng, idẽ.

giỗ: *arremeter huns aos outros*: inuadere inuicem. giỗ nhau, idem.

giò: *pè de galinha, ou de porco*: pes gallinæ aut ſuis. xèm giò: *adiuinhar pollo pè de*

de galinha: augurari pedem gallinæ inſpiciendo, hac ſuperſtitione paſſim vtuntur Annamitæ Ethnici in omnibus fermè negotijs quæ aggrediuntur.

gió: *vento*: ventus, i. gió giung: *vento que dà moleſtia*: ventus iniucundus. mưa gió: *chuua e vento*: pluuia cum vento. gió đã tắt: *acabou o vento*: ventus deſijt. gió bão: *tormenta*: tempeſtas, atis. gió bấc, gió bớc: *vento norte*: Aquilo, nis. chính gió. *o rumo direito*: ventorum linea recta. gió đoů: *vento leſte*: Eurus, i. gió đoů bấc: *Nordeſte*: meſes, is. gió tây: *oeſte*: fauonius, i. gió may: *Noroeſte*: Thraciozephyrus, i. gió nam: *ſul*: Auſter, tri. gió nồm: *Sueſte*: Euronotus, i. gió tây nam: *ſudueſte*: Notozephyrus. gió xuôi: *vento em popa*: ventus ſecundus. gió ngược: *vento contrario*: ventus oppoſitus, aduerſus.

giở: *cuſpir*: ſpuo, is. bọt miệng, idem.

giỗ: *conuite que fazem aos mortos parentes, no dia em que morrerão*: conuiuium quod celebratur in memoriam defuncti conſanguinei die obitus, vel anniuerſarij. giỗ chạp, idem.

gió: *ceſto pera lauar peixe*: corbis ad lauandos piſces.

gió miệng lại: *interrumper a pratica de alguns entre ſi, metendo outras palauras*: colloquium aliquorum interrupere alijs verbis interpoſitis.

giơ tay ra: *eſtender os braços*; extendere brachia. giơ đến tay: *dar a mão a alguẽ*: porrigere manum alicui.

giờ: *hora*: hora, æ. quia tamen totum diem naturalem diuidunt in 12. tantum horas, vna hora æquiualet duabus noſtris. principium autem diei incipiunt a 3. noſtra poſt mediam noctem ſic autem nominant horas nomine animaliũ bính dần, giáp dần, giờ dần. *das 3. de polla menhãa atè as 5*: hora a 3. vſque ad quintam manè, hồm: *hora do tigre*: hora tigris. đinh mẹo, giờ mẹo: *das cinco atè as ſete de polla menhãa*: hora à quinta vſ-

que

que ad ſeptimam matutinã. meò: *hora do gato:* hora felis. mậu thìn, giờ thìn: *das ſete as noue polla menhãa:* hora à ſeptima ad nonam ante meridiem. ròũ: *hora do dragão:* hora draconis. kĩ tị, giờ tị: *das noue as onze antes de meyo dia* hora à nona ad vndecimam, ante meridiem. rắn: *hora de cobra:* hora ſerpentis. canh ngọ, giờ ngọ: *das onze antes de meyo dia atè hũa depois de meyo dia:* hora ab vndecima ante meridiem vſque ad primam poſt meridiem. ngựa: *hora do cauallo:* hora equi. chinh ngọ: *meyo dia:* meridies. tân mùi, giờ mùi: *de hũa tè as tres depois de meyo dia:* hora ab vna poſt meridiem vſque ad tertiam. dê: *hora da cabra:* hora capræ. nhâm thân, giờ thân: *hora das tres atè as cinco da tarde:* hora à tertia pomeridiana, vſque ad quintam veſpertinam. khỉ: *hora do bugio:* hora ſimiæ. qúi dậu, giờ dậu: *das cinco as ſete da tarde:* hora à quinta ad ſeptimam veſpertinam gà: *hora da galinha:* hora gallinæ. giáp tũít, giờ tũít: *das ſete as noue de noite:* hora à ſeptima ad nonam ſerotinam. chó: *hora do cão:* hora canis. ớt hợi, giờ hợi: *das noue as onze antes de meya noite:* hora à nona ad vndecimam ante mediam noctem. lợn: *hora do porco:* hora ſuis. giáp tí, giờ tí: *das onze antes de meya noite atè hũa depois de meya noite:* hora ab vndecima ante mediam noctem, vſque ad primam poſt mediã noctem. chuột: *hora do rato:* hora muris. chinh tí: *meya noite:* media nox. ất ſửu, giờ ſửu: *da hũa depois de meya noite atè as tres:* hora ab vna poſt mediam noctem vſque ad tertiam. trâu: *hora do bufaro:* hora bubali. ſicuti horas diei ſic etiam duodecim menſes anni, & annos ipſos iiſdem horarum nominibus vocãt vſque ad ſexaginta, & tũc iterũ incipiunt ſuũ quaſi ſæculum annorũ ſexaginta.

gióc dêy: *fazer cordaõ com tres ou quatro fios entreſechados:* funiculus è tribus aut quatuor filis interiectis cõpoſitus.

gióc,

gió'c, vide giuò'c.

giò'i : *bicho de corrupção como de carne, peixe* : vermis ex corruptione vt carnis, piſcis &c.

giồi phấn : *enfeitarſe com aluaiade* : comere ſe ceruſâ. giồi mặt, giồi phấn mặt idē.

giọi: *cute, dar cute*: percutere manu caput alterius.

giọi nhà : *tomar as goteiras do telhado* : ſtillicidia tecti corrigere.

giội : *botar agoa na cabeça ou ſobre outra couſa* : infundere aquam ſuper caput, vel ſuper aliud.

giòn : *couſa tenra que ſe quebra facilmente* : tenera res quæ facilè frangitur. ſic gỗ giòn : *madeira quebradiça colhida fora de vès* : fragile atque immaturum lignum.

giòn : *o eſtar bem couſa no corpo como veſtido, barrete* : aptè aliquid corpori adhiberi, vt veſtem, pileum & ſimilia. mũ giòn : *barrete que eſtà bem* : concinnatus aptè pileus.

giòn : *brincar* : ludo, is. giò'n nhau, cho'i, àc, idem.

gió'n, lọ' gió'n gáy lện :

arrepiarenſe os cabellos com medo : inhorrere pilos præ formidine.

gió'p xưa : *exemplo : antigo: ou de premio ou de caſtigo que não aproueita* exemplum priſtinum, vel premij, vel ſupplicij, quod tamen non prodeſt.

giộp: *não pegar o grude ou couſa ſemelhante* : reglutinari aliquid, alij giọ't.

giọ'p, vide giập.

giốt giốt : *azedo de fruta* : acrimonia, æ. chua giốt giốt, idem.

giọt *as beiras do telhado*: imbrices, icum.

giọ't, vide giộp.

giốũ : *caſta, eſpecie ſorte de couſas* : ſpecies rerum. giốũ ăn : *couſas de comer* : genera ciborum giốũ tốt. *couſa boa*: res bona. giốũ lọ, giốũ chĩng *ſpecie de boyão* : ſpecies diotæ. giốũ hòm : *ſpecie de caixão* : modus arcæ.

giốũ : *ſemelhante*: ſimilis, e. giốũ nhau, idem. giốũ mặt : *ſemelhante no roſto* ſimilis in facie. một giốũ : *da meſma caſta, nação*: ſpeciei, vel nationis eiuſdem. giốũ

khác: *outra ſpecie outra couſa*: diuerſus, a, vm.

gióũ: *ſemente*: ſæmen, inis. để làm gióũ: *deixar pera fazer caſta, pera ſemear*: ſæmini faciendo ſeruare. ſinh sản ra làm gióũ: *propagar a geração*: generationem propagare. chửa nên gióũ *ainda não eſtà de vès pera ſemẽte*: ſæmini nondum eſt aptũ.

gióũ thọ: *inſtrumentos do official*; inſtrumenta artificis. gióũ má, idem. chẳng nên gióũ má gì: *naõ preſta pera nada*: nihil valet. chẳng nên gióũ gì, idem.

gióũ tai ra: *ouuir com attenção*: arrigere aures. nghe, idem.

gịt, vide gệt.

giủ: *ſacudir*: quatio, is. giủ áo: *ſacudir a cabaya*: excutere veſtem.

giữ: *vigiar, guardar*: cuſtodio, is. giữ giàng, gìn giữ, idem. giữ canh: *vigiar os quartos*: cuſtodire vigilias noctis. giữ nhà: *vigiar a caza*: inuigilare domui. giữ đạo: *goardar a ley*: ſeruare legem. giữ ngày lễ lạy *goardar as feſtas*: ſanctificare dies feſtos, abſtinendo ſcilicet ab opere ſeruili. giữ mình: *vigiarſe, defenderſe*: protegere ſe ab inimicis.

giừa, rau giừa: *erua de tanque qual ſe come*: herba piſcinarum, quæ vſui eſt ad edendum.

giũa: *lima, limar*: lima, æ. limo, as. giũa chẳng ăn sắt: *não lima bem*: lima inepta ad limandum.

giứa, blái giứa: *ananàs*: ananazius, ij. fructus indicus ita dictus.

giửa; *meyo*: medius, a, vm. giửa đàng; *meyo do caminho*: medium itineris. giửa nhà: *meyo da caza*; medium domus, hæc vox habet ordinem ad ea quæ circa verſantur.

giục; *incitar*: inſtigo, as. giục nó làm: *apertar com elle peraque faça*: vrgere illum ad agendum. mà quỷ giục làõ người ta phạm tội: *o diabo inſtiga aos homens peraque cayão em pecado*: inſtigat diabolus homines ad peccata.

giủi, vide gện.

giùi: *furador, furar*: terebro,

bro, as, terebella, æ, ſubula, æ. giùi bẻán xẻ ra : *fenderſe a taboa furandoa* ; terebrando tabulam findi. lẻi giùi : *tomai a verruma ou ſouela* : terebellam accipe, vel ſubulam.

giụn chên : *pès iuntos* : coniuncti pedes.

giun, vide chun.

giung, gió giung, vide gió.

giườc, ngủ một giườc : *dormir hũ ſono* : dormitione vnicâ non interrupta quieſcere. một giớc, vel một chườc idem.

giuống : *decer* : deſcendo, is, xuống idem. giuống thai : *foy concebido* ; conceptus eſt. đi giuống hồn : *chamar as almas dos mortos* : vocare animas defunctorum ; ſuperſtitio qua paſſim vtuntur Annamitæ præcipuè poſt parētum obitum. keo hồn idem.

giuong lúa : *as pernas da eſpiga do arròs* : partes quæ ſeparantur in ſpica orizæ.

giương *eſtender o animal as vnhas pera fazer a preza* ; exeri ab animali vngues vt prædam capiat. con meò giương buốt : *o gatto eſtende as vnhas* : extrahit vngues felis. giương con mắt ra : *fitar muito os olhos* : defigere oculos valdè. giương bẫy lên : *armar a ratoeira* ; tendere muſcipulam. chương, đờm, idem.

giường : *catre grande de lenha com ſeus pès* : lectus vaſtus ligneus pedibus ligneis innixus. giường sặp : *eſtrado* : ſtratum ſine pedibus. giát giương : *a eſteira de bambù que ſe mete no catre* : ſtorea è cannis indicis compacta ſupra lectum ligneum.

giượng : *marido da tia irmaã da may* : maritus materteræ. giượng : *padraſto* : vitricus ; tantum per accommodationem nam propriè dicitur, cha ghẻ, vide cha.

giúp : *aiudar* : iuuo, as. giúp sức : *ajudar as forças* : adiuuare vires, ſeu infirmitatem.

go cửi : *liços do tear* : licia, orum.

go khở : *pentem de tecer* : pecten liciatorum.

gò : *outeiro* collis, is. gò nước : *ilha* : inſula, gò bẻ, gò

 bién,

biến, idem. gò mồ: *a terra alta ſobre a ſepultura*: tumulus ſepulchri. gò mả, idē.

gó: *bater*: pulſo, as. gó cửa: *bater a porta*: pulſare ianuam. gó mó. *bater o bambù da vigia*: pulſare crepitaculū ex cãna indica ad vigilias, vel ad aliud. gó thau: *bater folha de lataõ pera obra*: percutere ęs ductile ad opus.

gỗ *madeira*: lignum, i. cây gỗ *pao de madeira*: arbor ad opus. gỗ tạp: *pao ordinario*: lignum commune.

gơ, cái gơ: *ceſto ralo e razo*; corbula plana & minimè denſa.

gỡ: *deſembaraçar*: extrico, as. gỡ tóc: *deſembaraçar os cabellos*: explicare crines. gỡ chỉ, gỡ dây: *deſembaraçar linha, corda*: extricare filum, funem & ſimilia.

gở, đứa gở: *homem peruerſo*: peruerſus nebulo. quái gở: *moſtroſa couſa*: extraordinaria res.

gŏá chŏ: *viuua*: vidua, æ. gŏá bụa, idem. gŏá ꞗợ: *viuuo*: viduus. i.

góc: *canto, quina como de taboa, pedra*: angulus vt tabulæ, lapidis & ſimilium. góc nhà: *canto de caza*: angulus domus. bốn góc: *quatro cantos*: quadratum, i. ꞗuong idem.

góc, gai góc: *eſpinhos, ſilua*: ſpinæ, tribuli.

gốc: *borra da ſeda*: fex bombycis. tơ gốc, chỉ góc, idem. gốc cây: *tronco de arbore*: truncus arboris. gốc tle: *tronco de bambù*: truncus cannæ indicæ. mác gốc: *empeça no tronco*: trunco impeditur, vel in truncum impingit.

gớc, blái gớc: *certa fruita com que ſe tinge o vermelho*: fructus quo tingitur purpureus color.

gối: *joelho*: genu. đầu gối, idem. quì gối: *ajoelharſe*: genua flectere.

gối, cái gối: *almoſada*: ceruical, is.

gói: *embrulhar em papel, folhas &c*: inuoluere cartâ, folijs arborum & c. lấy lá mà gói bánh: *embrulhar as apas com folhas*: inuoluere libum folijs.

gồi lúa: *hũ manojo de arròs*

ròs que tẽ couſa de duas maõs fechadas: manipulus orizæ quem comprehendunt duæ manus compreſſæ.

gói: *peixe crù cortado em poſtinhas pera ſe comer*: piſcis crudus in fruſtula conciſus, vt edatur. ăn gói, idem.

gọi: *chamar, chamarſe &c.*: voco as. thày gọi: *o meſtre chama*: magiſter vocat. gọi mầy là đí gì: *como vos chamaõ*: quomodo vocaris?

gội đầu: *lauar a cabeça esfregandoa*: abluere caput fricando.

gội, gỗ gội ſủ: *coronha da eſpingarda*: theca lignea ferreæ fiſtulæ. alij báng, vel bíng ſủ.

gốm: *couſas de barro*: argilleæ res. nồi gốm: *panella de barro*: argillæ olla. hàng gốm: *praça onde ſe vendem couſas de barro*: argillearum rerum forum.

gồm: *iuntamente, tambem*: etiam. gồm phúc lạ: *comprehende ditas marauilhoſas*: cōplectitur fœlicitates mirabiles. tính gồm lại: *ſomar contas*: colligere calculationes in vnam ſummam.

gớm ghiéc, vide ghiéc.

gon, chiéu gon: *eſteira fina*: ſubtilis ſtorea.

gọn, một gọn, hai gọn &c.: *des, vinte como peças, cangas &c*: decem, viginti vt de ſericis, telis & ſimilibus. một gọn lụa: *des peças de ſeda*: decem ſerica. ba gọn bèti: *trinta cangas*: triginta telæ.

góp: *ajuntar a contribuição de muitos*: congerere contributiones multorum. góp tièn: *concorrer com as caixas que lhe cabem*: ſoluere monetas ad commune opus.

gộp: *bambùs que eſtão ſobre as ripas a traueſſados no tecto de palha*: cannæ indicæ quibus immediatè ſuperponuntur paleæ quæ tegunt domum.

gớp, vide gấp.

gót chên: *calcanhar*: talus, i.

gọt: *rapar com naualha ou faca*: radere nouaculâ aut cultro. gọt ngồi: *rapar a coroa*: radere coronam. đẽao gọt: *naualha*: nouacula, æ.

gọt: *aparar fruta ou outra couſa como abobora*: decorticare

care aliquid cultro, vt fructus, cucurbitas & ſimilia. got bàu, idem.

gouc đ̃âu: *abaixar a cabeça:* inclinare caput, alij gục, cúy đ̃âu, idem.

goũ: *a canga de bambùs que poem ao pecoço dos preſos:* vinculi genus quod eſt in modum ſcalæ 12. palmorum circiter quodque collum in quatuor partibus claudit. đáõ goũ: *por eſſa canga a alguem.* vinculo illo ligneo in ſcalæ modum collum alicuius claudere, câm goũ, idem.

gủ, con gủ: *vſſo:* vrſus, i. con gấu, idem.

gục đ̃âu xuẫng: *inclinar a cabeça, cabecear con ſono;* dormitando nutare.

gứ̃c, xôi gứ̃c: *arròs pullò vermelho:* genus orizæ rubeæ, gouc idem.

guóc: *tamancos chiripos:* crepidæ ligneæ. đi guóc *leuar chiripos:* crepidis ligneis incedere.

guọc, gẫy guọc: *magro, desfeito;* macilentus. xanh xao. vó vang, idem.

gưở̃i: *mandar:* mitto, is. gưở̃i mlờ̃i tham: *mandar recados:* mittere verba officioſa. gưở̃i mlờ̃i lay *mandar recados a peſſoa ſuperior:* mittere verba officioſa ad ſuperiorem perſonam.

gưở̃i của: *depoſitar fato:* depoſito res tradere. ở gưở̃i: *eſtar de paſſagem:* habitare in tranſitu vt hoſpitem. ſinh kí, ſoũ là gưở̃i: *a vida he paſſagem:* vita eſt tranſitus. tử qui, chết là vẽ: *a morte he tornar a caſa:* mors eſt reditus in propriam domum.

gươm: *catana:* gladius contortus ex vna tantum parte acutus. alij cươm. ꞗó gươm: *bainha da catana;* gladij vagina. chuôi gươm: *cabo da catana:* gladij capulus. bánh chè gươm: *guardas de catana:* gladij ſcutum. tüót gươm ra: *deſembainhar a catana:* gladium è vagina extrahere. rút gươm ra, idem. xó gươm ꞗẽào: *meter na bainha:* gladium mittere in vaginam. tra ꞗẽào, idem.

guơm, coi guơm: *por os olhos no chão:* demittere

tere oculos in terram.

gươ̆ng, cái gươ̆ng: *eſpelho*: ſpeculũ, i. ſoi gươ̆ng: *ver ſe no eſpelho*; ſpeculo vti ad inſpiciendum. alij, cươ̆ng.

gượ̆ng: *gemer, como de quem poem força pera fazer alguã couſa*: gemere, vt cum quis laborat ad aliquid faciendum. kêu gượ̆ng cho mạnh: *gemer pera ter mais forças*: gemere aliquem vt roboretur magis.

gụp dù xuấng: *fechar o ſombreiro*: claudere vmbellam, alij cụp.

Hà,

Digitized by Google

HA', nào : *quem, que* : quis vel quid . hàng hà ſa sồ: *ſem conto* : innumerabilis, e.

hà, thuièn hà bạc: *embarcaçaõ de peſcar* : piſcatoria cymba.

hà tiẹn: *auarento*: auarus, a, vm.

hà hiép : *fazer forças*: vim inferre .

hà, cái hà : *bicho que roendo fura a embarcaçaõ*: vermis qui rodendo nauigium perforat . chẳng thui thuièn thì hà ăn : *ſe não ſe mete fogo de baixo da embarcaçao, o bicho a furarà* : vermis perforabit nauigium , niſi adhibeatur ignis.

hà, ſoũ: *rio*: flumen , inis, fluuius , ij . ſoũ thinh hà : *a vai lactea no ceo* : via lactea . cŏên tŏân hà : *ſoldados que remaõ*: remigantes milites . cŏên thủi, idem.

há miẹng ra: *abrir a boca*: aperire os. đất há ra: *abrirſe gretas na terra* : rimas agit terra. né ra, ré ra, idem.

hà hơi: *euaporar*: euaneſco, is. rượu chẳng ђương thì hà: *o vinho não ſe tapando, perde o vigor* : euaneſcit vinum niſi coopetiatur.

hạ, dưới: *debaixo*: infra. thien hạ: *de baixo do ceo*: infra cælum , ideſt vniuerſus mundus hic ſublunaris. cả và thien hạ : *todo o mundo* : vniuerſus orbis . haù hạ *cortejar os grandes fora do Rey*: magnates præter Regem officioſè comitari. hạ giái : *reino inferior , eſte mundo* : regnum inferius, nempe,hic mundus . hŏa hạ: *a corte de Tonquim* : Tunchinenſis regia. thượng hŏà , hạ mục : *entre os grandes deue auer concordia , entre os inferiores amor com tratarſe e verſe* : inter magnates neceſſaria eſt vnio , & inter plebeios amor ſæpè conueniendo. tŏàn hạ: *cabo do mès* : finis menſis à die ſcilicet vigeſimo & vltra .

hăc lŏàn, vide lọàn.

hăch *fenderſe alguã couſa per ſi , como madeira com o ſol*: findi aliquid vt lignum ſolis ardore . né ra. nựt ra , idem.

hạch, bạch hạch, cò tláng: *garça branca*: ardea candida.

bạch hạch: *certa terra em que adoraõ o ceo*: regio quædam in qua cælum adoratur.

hai: *dous*: duo, đôi, nhị idem. thứ hai *ſegundo*: ſecundus, a, vm. mười hai: *doze*: duodecim. hai mươi: *vinte*: viginti &c.

hai hàng, vide hang.

hài: *chinelas, çapatos*: calceus, i. crepida, æ. đi hài: *ir em chinelas*: crepidis incedere. mạc hài: *calçar chinelas*: crepidas calceare. cởi hài: *deſcalçalas*: crepidas deponere.

hài cốt: *corpo morto*: cadauer, eris.

hái rau: *colher heruas*: colligere herbas. hái củi: *colher lenha*: colligere ligna.

hái gạt lúa: *fouce de ſegar arròs*: falx meſſoria v. orizæ, vel etiam tritici.

hải, biển: *mar*: mare, is.

hải đạo: *galè grande que nauega pollo mar*: triremis ampla quæ mari comittitur.

hãi còn: *ainda ha, ainda viue*: adhuc eſt, adhuc viuit, ſuperſtes eſt.

hãi: *eſpantarſe*: obſtupeſco, is. hãi của: *arrecear que ſe lhe gaſte o fato*: timere ne damnum patiatur in rebus ſuis.

hại: *danificar*: damnum inferre. lam hại của người ta: *danificar as couſas alheas*: deperdere res alienas. hại ai: *fazer mal a alguem*: offendere perſonam alicuius.

hại, thương hại: *miſerauel de mim*: miſerum me, heu me.

hay: *ſaber*: ſcio, is. lão hay: *a ſabendas*: data opera. hay chữ nghĩa: *letrado* literatus, a, vm. hay ăn: *comilaõ*: vorax, acis. hay rượu: *bebedor de vinho*: potator vini. hay ác: *folgazaõ*: otioſus, i. hay làm: *trabalhador*: laboris patiens. hay dìn, vel nhịn: *paciente*: patiens, tis.

hay: *couſa boa feita a propoſito*: res apta. ſách nẩy hay: *eſte liuro he bom*: bonus eſt hic liber. thư nẩy hay: *eſta carta eſta boa bem compoſta*: congruè facta eſt hæc epiſtola, & ſic de alijs rebus. hay chẩy: *o como eſtà bem*

bem feito: quam aptè actum.
hay là *ou*: vel.
hay; *nao ſei*. neſcio, is, cum ſcilicet quis ad interrogatum reſpondet vt. ơ thàng kia thày ở đâu: *ò moço, o Padre aonde eſtà*: heus tu magiſter vbi eſt? hay: *não ſei*; neſcio. eſt reſpõſio ſimplex, at ſi dicat hay gì: *que ſei*: quid ſcio? eſt reſponſio paulo audacior.
hay: *gouernar*. rego, is. hay một xã: *manda hũa aldea*: præeſt vni pago. hay cả và xứ: *gouerna toda a Prouincia*: præeſt toti Prouinciæ.
hay một hặọc: *trata de aprender*: agit vt addiſcat. & ſic de alijs rebus.
hãy đi: *ide*: ito. hãy ăn: *comei*: ede. hãy làm: *fazei*: fac. particula imperantis.
hâm: *aquentar moderadamente*. calefacere moderatè. hâm cơm: *requentar o arròs cozido*: recalfacere orizam coctam, & ſic de alijs culinæ ferculis. hâm lại.
hàm, cang hàm: *queixadas*: mala, æ. hàm tlen: *queixo de cima* mandibula ſuperior. hàm dưới: *o de baixo*: mandibula inferior. rang hàm: *dentes queixaes*: dentes maxillares.
hầm, đe hầm hìm: *ameaçar com palauras aſperas, moſtrar os dentes*: duriotibus verbis minari alicui.
hầm, làm lỗ hầm: *fazer buraco ou coua no chaõ e cubrila pera fazer cair alguem*: decipere velle aliquem foueâ factâ in via vt in illam decidat.
hầm người: *final da letra de alguem*: nota ſcripturæ alicuius.
hẵm, đàm hẵm mặt mũi: *fermoſo roſto*: ſpecioſa facies.
hám, hoi hám: *feder*: fateo, es. thối hám: *treſanda*: grauiter olet. hám lám, idem.
hám: *aruoredo iunto ao rio*: ſyluula iuxta flumen. rơm hám bẽào, idem.
hãm: *fazer violencia*: vim inferre. hãm hiếp, idem. hãm minh: *macerar o corpo com penitencias*: vim inferre ſibi ipſi corpo is afflictationibus.
hãm xuẩng: *vaiſe o lume dos olhos, como quando de*

muito alto ſe olha pera baixo: deficere lumen oculorum, vt cum ex altiori loco quis aſpicit in inferiora. cháő mắt, idem.

hẫm, gạo hẫm: *arròs preto:* oriza ſubnigra. gạo hôm, idem.

han, vide hŏan.

hàn nhau: *ſer inimigos*: inimicitias gerere.

hàn, cửa hàn: *porto em Cochinchina a que chamaõ os Portughes Turaõ*: portus in Cochinchina à luſitanis dictus Turanum.

hàn: *ſoldar com cobre couſas de ferro &c*: ferrumino, as.

hán: *elle*: ille, cum contemptu. in vſu extra curiam verſus Cocincinam. mạc hán: *ſua vontade*: placitum illius fiat, mạc nó, idem, at cum honore dicitur, mạc ngườ-i.

hán, nhà hán: *familia de Reis antigos da China*: familia regum antiquorum apud Sinas. hán minh đế: *aquelle Rey da China a quem dizem foy feita reuelaçaõ da vinda de Chriſto ao mundo*: Regis illius nomen cui fertur facta reuelatio de Aduentu Chriſti Domini alij hán hai đế.

hản, thật: *verdadeiro*: verus, a, vm. đã hản: *ià eſtà ſem duuida:* indubitatũ iam eſt. nói cho hản: *dizer tudo o que ha*: veritatem aperire.

hạn: *eſterilidade por falta da chuua*: ſterilitas ex defectu pluuiæ. đại hạn: *ſecura vniuerſal*: defectus pluuiæ in toto Regno. đời hạn, idem.

hạn, chế hạn: *pedaço de peça de ſeda branca dentro do cabeção da cabaya*: fruſtum ſerici albi intra collum veſtis appoſitum.

hang: *eſpelunca*: antrum, i. hang lỗ: *coua*: crypta, æ. hang đá: *lapa*: ſpelunca, æ. ſpecus, vs.

hang, hãy còn hang: *ſe dis do vinagre quando ainda naõ eſta feito*: acetum nondum accepit vires.

hang, hổ hang: *deſpido*: nudus, a, vm.

hăng, cbổ chanh hăng con mắt: *o ſumo da caſca de limão dar nos olhos*: inſilire in oculos corticis limonij ſuccum.

đài

đài hai hång con mắt : *fazer arder os olhos* : vredinem oculis cauſare.

hàng, họ hàng : *parentes* : conſanguineus, a, vm.

hàng họ : *viniaga* : merces. bán hàng bán họ : *ter tenda em que ſe vendem varias couſas* : merces diuerſas expoſitas habere. bà hàng, bán hàng *bazareira* : mulier diuendens merces. hàng phố : *rua de tendas* : platea tabernarum. hàng bát : *rua em que ſe vendem as porçolanas* : forum lancium ſinicarum. hàng bè : *lugar onde ſe vendẽ iangadas* : forum in quo diuenduntur ſchediæ. & ſic de alijs rebus. ẽ hàng, vide ẽ

hàng : *ſempre* : ſemper. hàng sốũ *ſempre viue* : ſemper viuit. hàng hàng, idem. hàng ngày : *cada dia* : quotidie. hàng nam : *cada anno* : ſingulis annis.

hàng : *ordem de peſſoas iuntas* : ordo perſonarum quæ aliquam communitatem faciunt, vt,

hàng xã : *os do gouerno da aldea* : præpoſiti aut ſeniores pagi. hàng thuièn : *ſoldados que pertencem a meſma galè* : milites eiuſdem triremis. hàng dinh : *o lugar em que mora o capitão com os ſoldados* : habitatio militum vnà cum duce. & ſic de alijs.

hàng chữ : *regra de letras* : linea, verſus. lên hàng khác : *começar outra regra* : lineam nouam ordiri. kẻ hàng : *fazer riſcas* : lineas notare.

hàng cơm, hàng quán : *molher publica* : meretrix, icis.

hàng hà ſa số : *innumerabeis* : innumerabilis, e.

háng, kẻ háng : *a parte interior da coixa iunto a vrilha* : femorum iuncturæ.

háng, dàng háng : *eſcarrar* : excreo, as.

hẳng, vide hưng.

hanh, khô : *terra muito ſeca* : terra valde ſicca. đất hanh, idem.

hành, củ hành : *cebola* : cepe. óc hành : *caſca de cebola* : cepe tunica. khía hành : *dente de cebolá* ; cepe ſpica.

hành, làm : *fazer* : facio, is. hành tà dâm : *fornicar* : fornicor, aris. đa hành ác nghiẹp : *fazer muitos males* ; mala

mala permulta perpetrare. hăọc hành: *eſtudar*: ſtudeo, es: nói hành người ta: *murmurar d' alguẽ*, detrahere alicui.

hành, ꞗua hành khiển: *diabo que cuidão os gentios ſe muda do gouerno cada anno, é com o qual lanção pragas*: diabolus quem ſingulis annis præfici putant de nouo, & cuius nomen inuocant ad malè imprecandum.

hào, yèt hào: *eſquinentia*: angina, æ.

hào quang: *reſplandecer*: ſplendeo, es.

hao tièn: *gaſtar caixas*: impendere monetas: tốn tièn idem.

hàố, ꞗóc đại hàố: *damaſco*; damaſcenum ſericum: alij hòű ſeu đại hòű.

hăọc: *aprender*: diſco, is. hăọc tlò: *eſtudante*: diſcipulus, i. hăọc hành: *eſtudar*: ſtudeo, es. hăọc đạo: *profeſſar a ley*: profiteri legem. hăọc nhau: *parecerſe hũa couſa com outra*: ſimilem eſſe rem vnam alteri. hăọc chữ nghĩa: *aprender letras*: ſtudio literarum vacare. hăọc cũ ai: *ter alguem por meſtre*: habere aliquem pro magiſtro. hăọc mlời cũ ai: *contar algua couſa a alguem*: referre aliquid alteri.

háố: *ferrugẽ da chaminè*: fuligo, inis. mồ háố khói, idem. mồ háo nồi: *ferrugem da panella*: fuligo ollæ. mặt mồ háố. *negro do roſto*; niger vultus.

hàố, hát hàố: *cantar*: cano, is.

háố chên: *eſcorregar o pè*: dilabi pedem. nói háố: *fallar ſem fondamento*: temerè loqui.

hạố: *garganta*: guttur, ris.

hấp: *aquentar algũa couſa de comer ſobre o arròs coſido quente*: calefacere aliquod edulium ſuper ponendo illud orizæ cóctæ adhuc calidæ. hấp bánh, hấp idem cá

hạp nhau: *ſemelhante*: ſimilis, e. gióũ nhau, hạt nhau, idem.

hát: *cantar*: canto, as. truiện hát: *cantiga*: cantio, nis. đàn hát: *tanger e cantar*: canere cum pulſu inſtrumẽti muſici. con hát. *cantadeira*: cantatrix, cis. ngân hát:

hát: *gargantear*; vocem inflectere.

hát xoi: *eſtrondo que ſe fas eſpirrando*: ſtrepitus ſternutationis.

hát, mưa hát ꞗěào: *entrar a chuua com vento*: ingredi pluuiam cum vento. hốt ꞗěao, rắt ꞗeao, idem.

hạt: *iuſtos igoaes*: æqualis, e. hạt nhau, hạp nhau, idem.

hàu: *cortejar, ſeruir aos grandes*: aulicum agere. đi hàu ha idem. tôi hàu: *pedir a peſſoa graue*: petere à perſonâ primariâ. nang hàu: *concubina de peſſoa graue*: concubina viri primarij.

hầu *quaſi*: ferè, hầu chết: *quaſi pera morrer*: ferè iam moritur. gạo hầu hết: *o arròs eſtà pera acabar*: ferè iam deficit oriza.

hầu: *apenas*: vix. hầu về đưọc: *apenas poderà tornar*: vix poterit domum reuerti.

hầu, cái hầu: *amejoas*: mytilus, i.

hậu, ſau: *depois*: poſterius, poſt. hoàng hậu, ſau ꞗua: *depois do Rey*: poſt regem, ideſt Regina. cửa hậu: *a porta traueſſa*: ianua poſterior. hậu thu: *o rabicho da ſella, ataſol*: poſtilena, æ. hậu nhin: *os vindouros*: poſteri.

hậu thổ: *Senhor da terra*: Dominus terræ, ita vocant diabolum quem præeſſe terræ quam incolunt exiſtimãtes, adorant, & in eius nomine iurant.

hấu, dưa hấu: *pateca*: pepo aqueus.

he, đè he, đè hét; *agaſtarſe pera meter medo*: iram demonſtare ad metum incutiendum.

hè: *eſtio*: æſtas, atis. mùa hè, idem.

hè nhà: *a parte da caſa pera onde não tem beiras*: pars domus quæ imbricibus caret.

hè, làm hè *certas ceremonias que os gentios fazem no triennio de ſeu dò aos mortos*, ſuperſtitiones Ethnicorum in triennium luctus, erga defunctos.

hể, chẳng hể: *de nenhũ modo*; nullo modo. tôi chẳng hể ſự gì: *não me meto niſſo*: ſpectat ad me res hęc minimè.

hé;

hé : *palaura de compaixão ou beneuolencia*: beneuolentiæ, vel compaſſionis vox. mò-ng oú hé : *folgo venhais em hora:* benè veneris. nhẽ, idem. thư-ơ-ng hẽ : *coitado*: heu te miſerum, vel heu me miſerum, khỡn hẽ, idem.

hễ *todo, todos*: omnis, e. hễ là ai: *quemquer*: quicunque. hễ ngư-ờ-ita : *todos os homens*:omnes homines,&c.

hệ, số hệ : *fado, eſtreya*: fatum, i, Ethnicorum error.

hẹ, hành hẹ : *certas cebollas*: cepe ſpecies quædam.

heàng : *camaras de ferro ou bronze que ſe metem nos falcoẽs*: tormentum bellicum in cuius ventre aperto aliud minus ponitur. blái heàng, idem. alij, blái nhàng.

hệch, tờ văn hệch : *papel de feiticeria em que eſcreuem o mal que querem fazer, e diãte do altar ſuperſtitioſo o queimão peroque o diabo o và fazer* : veneficij genus quo ſcribunt in cartula malum quod alijs cupiunt, & coram dæmonum altari comburentes, rogant dœmonem vt illud exequatur.

hễm quan : *a inſignia ou chapa de Mandarim* : inſignia prælaturæ : đã có hễm như-ờ-i : *ià fes a letra de ſeu ſinal*: ſignum ſuæ manus iam adhibuit. alij hàm.

hèm rư-ợ-u : *bagaço do vinho de arròs*: magma orizæ diſtillatæ.

hễm, hờ-n : *por odio tirar a falla*:negare confabulationem ex odio. hèm ŏán nguờ-i : *vingarſe d'alguem*: vindictam ab alio ſumere.

hém: *caminho eſtreito* : ſemita, æ.

hèn: *couſa vil* : vilis, e. ſư hèn, idem. ké hèn : *peſſoa baixa*: vilis perſona. tôi là ké hèn ké mọn : *eu ſou ninguem*: nihili ſum ego, verba humilitatis in vſu apud Annamitas.

hèn, đau đã hèn: *o mal ià he pouco:* diminutus iam eſt morbus. giàn, idem.

hèn mlạt : *comer vil e mal temperado*: vilis & inſultus cibus.

hễn, cái hễn : *ſpecie de mariſco*: oſtreæ ſpecies.

hẹn, đã hẹn ngày : *ià aſſinou o dia* : præſtituit iam diem.

diem. ngày phán xét chẳng hẹn: *não ſe apontou dia do iuizo:* prædictus non eſt nobis iudicij dies.

heo, con heo: *porco:* ſus ſuis. mel. con lợn.

heò, gậy heò: *bordão de rota:* ſcipio ex vimine indico quod, rota, vocant.

heò, thuóc heò: *boa meizinha:* vtilis medicina. hiệu idem.

héo: *murcharſe couſa verde como heruas &c:* marceſco, is.

héo, cá héo: *certo peixe:* quidam piſcis dictus héo:

hẹp: *couſa apertada:* anguſtus, a, vm. hẹp dĕạ: *cainho:* auarus, a, vm. khở đĕải hẹp: *canga eſtreita:* tela anguſta.

hét, đèn hét: *o rinchar dos cauallos, elephantes:* hinnitus equorum &c. đè he đè hét, vide, he.

hết: *acabarſe:* finio, is. đã hết: *ià ſe acabou:* deſijt. hết gạo: *acabouſe o arròs:* defecit oriza. hết tháng: *acabouſe o mes:* finis menſis aduenit.

hết: *tudo:* omnis, e. totus, a, vm. hết thay thải: *todos ſem ficar nenhũ:* omnes omninò. hết lào hết ſức; *com todo o coração e com todas as forças;* integro corde ac omnibus viribus. lẽy hết: *tomar tudo:* ſumere omnia.

hệt: *ſemelhante:* ſimilis, e. con hệt cha: *filho ſemelhante ao pay:* ſimilis patri filius.

heu, vide heo.

hẽu, vide hớu.

hỉ: *aſſoarſe:* emungo, is. hỉ mũy, idem.

hỉ. hỏan hỉ: *eſtar allegre:* lætor, aris. hũi, idem.

hĩ ôi: *interiecção de quem ſoſpira ou geme:* heu.

hịch, vide hệch.

hiếm: *couſa rara;* rarus, a, vm. của hiếm: *fato extraordinario:* eximiæ merces.

hiểm: *caminho por mato não aberto:* ſylueſtris via.

hiền lành: *manſo:* mitis, e.

hiến, đơm: *offerecer de comer ſuperſtitioſamente:* offerre edulia ſuperſtitiosè. hiến xôi, hiến ván cho bụt: *offerecer arròs ao pagode:* offerre idolis orizam.

hiến, nhà hiến: *ſegundo tribu-*

bunal de letrados em cada Prouincia : tribunal ſecundum literatorum in qualibet Prouincia Tunchini.

hiển, oú hiển: *filho de Mandarim de armas*: filius eius qui dignitate aliqua armorum eſt inſignitus. oú triều, idem.

hiện: *aparecer couſa d'outro mundo como Deos, Santos, atè o diabo*: apparere aliquid alterius ſæculi vt Deũ, Sanctos, vel ipſum etiam diabolum. thien thần hiện xuống: *aparecer o Anjo*: apparere Angelum.

hiềng: *peſtenejar com os olhos*: nicto, as. hiềng con mắt: *fechar os olhos*: claudere oculos, nhắm con mắt, idem.

hiép: *fazer força*: vim inferre. hiép của người ta: *tomar por força o fato alheo*: vi auferre alienum. hà hiép, idem.

hiệp, quan thủ hiệp: *Mandarim principal a quem ſe encarrega algum negocio*: Commiſſarius ſeu perſona primaria cui aliquod negotium committitur.

hiểu: *goſtar de algũa couſa*: affici erga aliquid.

hiéu, thảo: *reſpeitar como pay may*: honorare, vt patrem, matrem, ſuperiores.

hiểu: *entender*: percipio, is. đã hiểu: *ià entendo*: capio ſenſum.

hiểu, àm hiểu chúa: *peſſoa da qual ſe ſerue o Rey*: adhiberi à Rege ſolita in negotijs perſona.

hiệu, kêu, gọi: *chamar*: voco, as. xuy hiệu khí: *chamar com trombeta como no dia do iuyzo*: conuocare tubâ, vt fiet ad diem judicij.

hiệu, thuóc hiệu: *excellente mezinha*: præſentanea medicina.

hin, beó hin hin: *gordo, nedeo*: craſſus, a, vm.

hình: *figura*: figura, æ. thu hình: *disfarçarſe*: mentiri habitum. hình tượng: *eſtatua*: ſtatua, æ.

hình, gia hình: *tormentos*: cruciatus, vs. làm hình: *iuſtiçar*; plectere capite alij hèinh.

híp: *o que tem os olhos naturalmente muito fechados*: clau-

clauſos fermè oculos habẽs à natura. con mắt híp lại, idem. alij nhám.

hít, con chó hit: *ir o cão pollo faro*: indagare canem ex odoratu.

ho: *tuſſir, toſſe*: tuſſis, tuſſire.

hô, ſan hô: *coral*. corallium, ij.

hồ: *grude*: gluten, inis. lụa có hồ: *peça que tem carija*: glutino infectum ſericum. dẽán hồ: *grudar*: glutino, as. lẽy hồ phét gẽy: *eſtender grude ſobre o papel*: glutino papyrum inficere. hồ blóc ra: *deſgrudarſe*: reglutinari.

hồ, đàn hồ: *viola*: lyra, æ.

hồ nghi: *duuidar*: dubito, as. hồ nghi đều gì thì hói: *ſe duuidais de algũa couſa preguntai*: dubitans de aliqua re, interroga.

hồ: *lago grande*: palus, vdis. đầm, idem.

hồ tiêu: *pimenta*: piper, ris.

hò: *quaſi*: fermè. hò nửả ngày: *quaſi meyo dia*: ferè meridies. hò hết; *quaſi acabado*: ferè in fine. hàu, idem.

hố: *coua em que ſe caye ſem aduertir*: fouea in quam non aduertens decidit.

hố nuớc: *poça de agoa*: lacuna, æ.

hổ, xấu hổ: *couſa vergonhoſa*: pudendus, a, vm. làm xấu hổ cho ai: *enuergonhar alguem*: pudore aliquem afficere. tủy hổ: *ſoffrer iniurias*: probra ferre. hổ ngươi ai: *ter pejo, ou ter vergonha de alguem*: erubeſcere.

hổ phách: *alambre*: ſuccinum, i.

hổ mang: *cobra grande*: coluber ingens. hổ đầm: *cobra que fingem no ceo e quẽ a acha ſerà muito ditoſo, como dizem da fabuloſa vara de quondàm*: ſerpens quem in cælo eſſe fingunt, & eum qui inuenit fœlicem fore putant. được rắn hổ đầm, idem.

hổ giàng: *piloto*: nauarchus, i.

hỗ, vide lồm.

họ, bưng hộ: *aiudar fauorecer*: iuuo, as. ſolum dicitur de Deo Sanctis &c.

 apud

apud Ethnicos ſuperſtitiosè dicitur de idolis, maioribus &c. phù hò idem.

họ, dàõ: *gèração*: proſapiæ. đầu họ: *chefre da geração ou familia*: proſapiæ caput. tổ toũ, idẽ. họ hàng: *parentes*: conſanguinei. họ bên nội: *parentes da parte do pay*: conſanguinei ex parte interiori, ideſt ex parte patris. họ bên ngõại: *parentes da parte da may*: conſanguinei ex parte matris, ſeu, vt ipſi vocant, ex parte exteriori.

họ, bán hàng bán họ: *mercadejar*: mercaturam exercere.

hơ: *enxugar ao fogo*: ſiccare ad ignem.

hớ: *vos de chamar ou rogar alguem*: vox clamantis ſeu exorantis.

hớ là, ngờ là: *per pera ſy*: puto, as.

hớ, mặt hớn hớ: *rosto alegre*: hilaris vultus. ꞗui idem.

hớ hang: *deſpido, ou mal cuberto, de modo que ſe vem partes indecentes do corpo*: ſpoliatus, aut malè coopertus, ita vt partes turpes corporis appareant.

hŏa: *flor*: flos, oris. hŏê, idem. hŏa nở: *abrir a flor*: florem aperiri. hŏa đực: *flor que não tem fruito*: flos quem non ſequitur fructus. hŏa cái: *flor que tem fruito*: flos fructum præcedens. hŏa quả: *fruita*: fructus, vs.

hŏa, blở blang hŏa hŏát: *obra de releuo em maceneria*: opus eleuatum ac variegatum in ligno.

hŏa: *bexigas*: variolæ, arum. hŏê, idem.

hŏa nương: *molher publica*: meretrix, cis. con hŏa, idem, alij hŏê.

hŏa, thinh hŏa: *Prouincia de Tunquim qual os Portugueſes chamão, Sinuſà*: Prouincia in Regno Tunchini quam luſitani vocant Sinuſà, thinh hŏê, idem.

hŏà: *pas*: pax, cis. hŏà thŏận cũ nhau: *concordar hũ cõ outro*: concorditer inuicem degere. làm cho hŏà thŏận: *fazer amizades*: pacificare alios inter ſe. thương hŏà hạ mộc: *os grandes ſe deuem conſeruar em pas, e*

os

os baixos em amizade; pacem colant ſuperiores inferiores amicitiam ſeruent.

hŏà, tŏan hŏà : *conſultar* : conſulo, is.

hŏà : *tambem* : etiam. và idem. cả hŏà: *todos*: omnes. cả và idem.

hŏá, kẻ hŏá, thŏận hŏá : *corte de Cochinchina que os Portugueſes chamão Sinuà* : regia Cocincinenſis à luſitanis dicta Sinuà. kẻ hŏé, idem.

hŏá : *fazer criar* : producere. hŏá nen, hŏá ſinh, idem.

biến hŏá : *transformarſe em couſa melhor* : immutari in melius vt Ethnici ſuperſtitiosè putant de rebus fictis quas pro defunctis comburunt, vt in veras immutentur, aut conuertantur. hŏá đi : *queimar pera eſſe fim como os corpos dos lazaros*: comburere vt in melius transformetur, ſic corpora elephantiacorum comburunt Ethnici, vt in meliora transmutentur in aliâ vitâ.

hŏá, tle hŏá : *bambù macho*: canna indica ſolidior.

hŏả, lửa : *fogo* : ignis, is. đại hŏả: *incendio*: incendiũ, ij. hŏả haò, idem. tiền đang hŏả : *caixas que os preſos pagão pera a candea* : pecunia, quam vincti ſoluunt pro lumine carceris.

hŏạ là, hŏạc là: *ſe poruentura:* ſi fortè, forſitan.

hŏạ, có hŏạ, là hŏạ : *raramente*: raro.

hŏạc: *poruentura:* forſan.

hŏạc là, idem.

hŏạc, nói hŏạc : *mentir* : mentior, iris.

hŏại, đừng, thôi: *acabarſe:* finio, is, hŏại lào : *acabarſe o agaſtamento* : finire iracundiam. lại lành, idem.

hŏài phò: *lugar de Cochinchina no qual habitão os Iapoẽs e o chamão faifò* : pagus in Cocincina quem Iapones incolunt & vocant faifò.

hŏài, ſinh, hŏài thai: *conceber ou trazer nas entranhas o filho* : geſtare in vtero prolem. chửả, có thai, idem,

hŏại : *deſperdiçar* : prodigere. hŏại đờ đi làm bậy, hŏại bỏ đi hư làm chi : *porque ſe deſperdiça deſſe modo* ; vt quid perditio hæc.

hŏan hủy: *eſtar alegre*: gaudeo, es. hớn hở, idem.

hŏàn, blả: *pagar*: ſoluo, is.

hŏàn, ban hŏàn: *ter lembrança dos auzentes como de caza, filhos, e lhe dar pena*: memoriâ carorum abſentiũ torqueri.

hŏan lạt: *caſtrar*: caſtro, as. thiến, idem.

hŏang, nơi hŏang: *lugar ſolitario, ſolidão*: ſolitudo, dinis.

hŏang: *muito, em couſa que deſpreza*: valdè, in re quę contemnitur, vt, tối hŏang: *muito eſcuro*: valdè obſcurum. rét hŏang: *muito frio*: valdè frigidum.

hŏàng, ꞗua: *Rey*: Rex, gis. hŏàng thien, ꞗua blời: *rei do ceo*; Rex cæli, titulus quẽ tribuunt diabolo, in quo & iurant. ngọuc hŏàng: *Rey do inferno*: Rex inferorum. hoc nomen tribuunt cuidam quẽ etiam vocant regem ſupernum illum colunt ac in eius nomine iurant, impiè inuocantes, ngọuc hŏàng thương đế, thành hŏàng: *titulo do diabo tutelar, como loucamente cuidão os gentios de cada aldea*: titulus qui datur diabolo quem Ethnici in quolibet pago tutelarem ſtultè putant, illumque colunt. thàn, idem.

hŏàng, chim hŏàng anh: *aue amarella*: crocei coloris auis. hŏàng vàng: *cor amarella*: croceus color.

hŏàng, đại hŏàng: *ruibarbo mezinha*: reubarbarum, i.

hŏàng giáp: *o quarto grao de letras ſubindo*: quartus gradus literatorum aſcendendo.

hŏảng: *perder o ſiſo*: amẽs, ntis, hŏảng hốt, idem.

hốc: *bradar*: vociferor, aris. kêu hốc: *gritar que lhe acudão*: vociferatione auxilium petere.

hóc: *atraueſſarſe algũa couſa na garganta*: faucibus aliquid hærere. xương hóc hạõ: *atraueſſarſe oſſo na garganta*: hærere in faucibus oſſiculum.

hộc *medida grande por onde ſe paga a renda*: menſura magna qua ſoluuntur tributa. vide đaõ.

hŏê,

hồê, vide hŏa.
hŏế, vide hŏá.
hŏề, vide hŏà.
hoi hói: *coroa rapada de nouo*: corona capillorum recens raſa.
hôi: *cheirar a ſediço*: puteo, es. cơm hôi: *o arròs cheirar a baſio*: fœtere orizam. thuóc hôi: *a mezinha cheira fartum*: pharmacum grauiter olet. hôi miêng: *ter faſtio*: nauſeam habere. hôi cơm: *ter aſco ao arròs*: tædio habere orizam. hoi hám: *feder como de corrupção*; fœtere vt ex corruptione.
hôi, mô hôi: *ſuor*; ſudor, ris. mô hôi ra: *ſuar*: ſudo, as.
hồi, về: *tornar pera caza*: redire domum.
hồi coũ cho thầy: *pagar a o meſtre de eſcola ſeu trabalho*: ſoluere mercedem ſcholæ magiſtro.
hồi hương: *certa erua que ſabe como erua doce*: aniſij ſapori ſimilis herba.
hồi, lŏên hồi: *tranſmigração das almas*: tranſmigratio animarum.
hồi, vô hồi: *ſem conto*: innumerabilis, e.
hòi: *eſtreito*: anguſtus, a, vm. hẹp hòi, idem. hẹp hòi dĕạ: *eſcaço*: auarus, a, vm.
hói, vide hoi hói.
hói nước: *rego de agoa deriuado da Madre, e ſas outro caminho*: riuus aquæ qui procedit ab alio, diuerſam tamen peragit viam.
hối lồ, thụ lồ: *o official de iuſtiça tomar peitas*: muneribus corrumpi miniſtrum iuſtitiæ. quan cuả hối lồ, ăn thụ lồ, idem.
hối tội, ănnam tội: *arrependimento dos peccados pedindo perdão delles*; pœnitentia peccatorum cum petitione veniæ.
hỏi: *preguntar*: interrogo, as. đi hỏi bọ: *deſpoſarſe*: ſponſam ducere. hỏi tra lự ẻy: *examinar o que hà*: inquirere de re illa.
hội: *dedicação de templo dos idolos*: dedicatio templi idolorum. áng chay áng hội: *caſas feitas pera celebrar eſſas feſtas*: domus ad celebrationem ſuperſtitioſam feſtorũ. hội thi: *a ſolenidade dos exames*: ſolemnitas examinum.

hội:

hơi: *baſo*: halitus, vs. há hơi: *euaporar*: exhalo as. tắt hơi, hết hơi: *ià não reſpirar*: reſpiratio deſijt, iam mortuus eſt. hơi nước lên: *ſubirem os vapores da agoa*: vapores ex aquis aſcendere. hơi đất: *exhalação*: exhalatio, nis.

hơi: *ou la*; heus tu. con hời: *ò filho*: ò fili.

hợi, lợn: *porco*; ſus. giờ hợi: *das noue horas atè as onze antes de meya noite*; hora à nona ad vndecimam ante mediam noctem. ốt hợi, idem.

hôm nay: *hoje*; hodie. hôm qua: *hontem*; heri. hôm kia: *ante hontem*: nudius tertius. hôm kià: *traſantontem*; nudius quartus, vel quatuor ab hinc diebus. hôm kiẹt: *ha cinco dias*; nudius quintus, vel quinque ab hinc diebus. hôm ſớm: *a tarde e pella menhãa*; manè & veſperè. ban hôm: *a boca da noite*; veſpertinum crepuſculum: chim keu ban hôm: *agouro mao no cantar dos paſſeros a boca da noite*: augurium malum ex cantu auium ſub veſperam ſuperſtitio.

hom, xương hom: *eſpinhas piquenas de peixe*; ſpinæ minutiores piſcium.

hom blanh: *bambu com que ſe tece a palha pera cubrir as cazas*; cannæ indicæ fruſta quibus colligantur paleæ ad cooperiandas domos.

hồm: *tigre*: tigris, is. cuốt hồm: *vnhas do tigre*: vngues tigris.

hồm, tôm hồm: *lagoſta*: locuſta marina.

hồm, chim hồm bì: *certa aue*: auis dicta hombi.

hòm: *caixão*: arca, æ. cân hòm: *balança em caixão*: arcula ad bilances ſeruandas.

hớm, vide hẫm.

hôn: *beijar*: oſculor, aris.

hồn: *alma*: anima, æ. cô hồn: *almas dos que morrem ſem ſepultura*: animæ illorum qui ſepultura carent, has ſcholaſtici ſuperſtitiosè colunt. phục hồn, gọi hồn: *chamar ſuperſtitioſamente as almas dos defunctos*: animas defunctorum ſuperſtitiosè aduocare. giuống hồn: *ir conſultar a feiticeira que finge*

ge: *as almas dos defuntos fala-rem nellas*: conſulere pythoniſſam quę fingit animas defunctorum per ipſam loqui.

hồn, linh hồn: *alma rational*: anima rationalis. giác hồn: *alma dos animais*: anima ſenſitiua. ſinh hồn: *alma das plantas*: anima vegetatiua. blai có ba hồn bảy vía: *os homens tem tres almas e ſete ſpiritos ou folegos*: animas tres habent viri & ſeptem ſpiritus ſeu halitus, error. gái có ba hồn chín vía: *as molheres tem tres almas e noue ſpiritos ou folegos*: animæ tres ſunt in mulieribus, & nouem ſpiritus ſeu habitus iuxtà errorẽ Ethnicorum. chép lếy ba hồn &c: *praga que eſcreuem em papel pera que o diabo leue a alma do outro*: maledictum quod in aliũ iaciunt ſcripto malè precantes vt diabolus animam illius tollat.

hòn: *pedaço de algũa couſa que vai pera redondo ainda que toſco*: fruſtum alicuius rei quod ſit ferè rotundum quãuis rude, vt hòn đất: *torrão de terra*: gleba, æ. hòn đá: *pedra, ſeixo*: ſaxum, i.

hòn, blái mồ hòn: *fruta com que ſe laua a roupa*: fructus qui pro ſapone inſeruit. bồ hòn, idem.

hòn dẽai: *graõs de animal*: teſticuli, orum. vide bòi.

hồn, nhà hồn: *neceſſarias*: latrina, æ.

hỗn độn: *confusão*: confuſio, onis. hồn haò: *inquietação por muito pouo*; perturbatio ex concurſu frequentis populi.

hơn: *mais*: magis. tốt hơn: *mais bom melhor*: melior, vs. mạnh hơn: *mais forte*: fortior, vs.

hờn: *tirar a falla por rancor*: negare loquelam alicui ex odio. cầm hờn: *goardar eſſe rancor por tempo*: diù confabulationem alteri negare ex odio. hờn tôi: *não me falla*: negat mihi loquelam.

hớn hở: *peſſoa alegre*: hilaris, e.

hóng, vide húng.

hộp, lúa hộp: *nelle crecido ſem dar grãa*: herba oriſæ prolixa ſine granis.

họp: *ajuntarſe*: conuenio, is. họp tòan cú nhau: *ajuntarſe a conſelho*: conuenirẽ ad

ad deliberandum. két hop: *vniaõ*: vnio, nis. đức Chúa blời lếy xác lếy linh hồn người két hop cú tính đức Chúa blời: *Deos tomou o corpo e a alma do homem, e o vnio com ſua ſuſtancia*: aſſumpſit Deus corpus & animam hominis, & ſuæ ſubſtantiæ vniuit.

hộp: *deſpoſarſe*: deſponſo, as. đi hộp, blả ꞗọ chàõ: *conſumar o matrimonio*: conſummare matrimonium.

họp, tièn họp: *caixas ruins*: monetæ adulterinæ. tièn chì, idem.

hộp, cái hộp blẫu: *boceta de betle redonda ſem pè*: pyxis rotunda ad ſeruandum folium, betle, dictum.

hớp: *beber a tragos*: bibere paulatim interrumpendo paruis hauſtibus. hớp ꞗẽaò miệng: *meter na boca*: adhibere ad os. vel hấp, vide hấp.

hót: *apanhar com a mão*: colligere manu. hót rấc: *apanhar o ciſco*: colligere quiſquilias manu.

hốt, vide hoảng.

hột: *contas de rezar ou outras*: globuli precarij, vel ſimiles. lần hột: *rezar polla coroa*: globulos precarios percurrere. tràng hột, chuối hột: *roſario, coroa*: globuli precarij.

hột: *graõ*: granum, i. hột gióũ: *grão de ſemente*: granum ſæminis. hột thảóc: granum orizæ cum tunica. hột muối: *grão de ſal*: granum ſalis. hột tlai: *aljofre, perola*: vnio, nis. margarita, æ.

hớt tảóc: *cercear o cabello*: circumcidere capillum.

hoũ: *ilbargas*: latus, eris.

hoũ, ngực hoũ ra: *deſpeitorarſe pera tomar o freſco*: aperire pectus ad illud refrigerandum.

hoũ, nồi hoũ: *panela em que ſe coze arròs pulò*: olla in qua concoquunt orizam, quam, pulò, vocant.

hòũ, cả, hòũ thủy: *grande diluuio*: ingens inundatio.

hòũ, blái hòũ: *fruita do oriente que ſe parece algũa couſa as noſſas neſperas, mais doce e ſe conſerua tambem ſeca*: fructus noſtrati meſpilo

lo ſimilis ſed dulcior, & ſiccus etiam ſeruatur. hòú ngâm, idem.

hòú, ƀóc đại hòú *damaſco*: damaſcenum ſericum. tân vân, idem.

hòú mao ngựa: *penacho que ſe poem na teſta aos caualos*: pennarum faſciculus qui fronti equorum alligari ſolet.

hòú, cá hòú: *ruiuo, peixe*: miluus piſcis.

hỗ-u, có: *tem*: eſt. hỗ-u ſinh hỗ-u tử: *ha viuer e ha morrer*: datur viuere, & datur mori, eſt viuere eſt mori.

hỗ-u, bên hỗ-u: *parte direita*: dextera pars. tay hỗ-u: *maõ direita*: dextera manus. bạn hỗ-u: *companheiro*: ſocius, ij.

hủ, cái hủ: *boyão de barriga grande, e boca piquena*: diota ventris ampli, & paruuli orificij.

hư, khoú: *vazio* vacuum, i. hư vô. *vaſio e nada*: vacuum & nihil. hóá hư khoú: *fazerſe de nada*: fieri ex nihilo. lại ra hư khoú. *tornarſe em nada*: annihilari, redire in nihilum.

hư: *danarſe*: corrumpo, is. thằng ấy đã hư: *danouſe eſſe moço*: deprauatus eſt puer ille.

hứa, xin cho: *pedir*: peto, is. khấn hứa nói: *rogar*: precor, aris.

hứa, nói hứa: *prometer*: polliceor, eris. khấn hứa: *fazer promeſſa a Deos ou iurar*: votum emittere aut iuramentum.

huân huân: *mulio, peça de ſeda*: ſericum quod mulio vocant.

húc: *marrar de animaes como carneiros bois &c*: arieto, as. báng idem. lên húc: *prouocalos*. ad arietandum incitare.

hủy báng: *impugnar com deſprezo*: contradicere cum contemptu.

hủy, cười rir: rideo, es. hoan hủy: *eſtar alegre*. iucundus, a, vm.

huyện: *parte em que ſe ſubdiuide hũa Prouincia de algũ Reyno, como Conſelho*: pars in quam Prouincia aliqua ſubdiuiditur, vt apud luſitanos, Conſello. cai huiện: *o cabeça*

beça deſſe Conſelho: partis in quam Prouincia ſubdiuiſa eſt caput. oủ huiện, idem.

huiệt: *coua da ſepultura*: fouea ſepulchri. lỗ chôn mồ, idem.

hùm, vide hồm.

hứng nước: *tomar agoa dos telhados, aruores &c*: deriuare aquam è tectis, arboribus & ſimilibus.

hứng gạo: *ſupar o arròs*: mundare orizam ita vt recipiatur in vas ſuppoſitum.

hứng, đàng hứng: *eſcarrar*: excreo, as. alij hớng.

huóng chi, huóng lọ: *quanto mais*: quanto magis, phương chi, lọ là, idem.

hương: *couſa de cheiro, piuete*: virgula odorifera. hương kì nam: *callambà ou calambuco*: calambanum. lignum pretioſiſſimum. tràm hương: *aguila fina*: aquilanum lignum pretioſum.

hương, đinh hương: *crauo*: cariophyllum, i.

hương cốủ, vide cốủ.

hương thí, vide thí.

hưởng phúc, chịu phúc: *receber premio*: recipere premium.

hươu, con hươu: *veado*: ceruus, i. gạc hươu: *cornos de veado*: cerui cornua.

húp: *ſoruer*: ſorbeo, es. húp canh: *ſoruer o caldo*: ſorbere iuſculum.

hút: *chupar*: ſugo, is. hút thuóc: *chupar tabaco*: haurire betti fumum.

hút, gió hút ꞗèào: *aſſopra o vento*: afflat ventus. gió thói ꞗeaò, idem.

hũ, dữ: *mao*: malus, a, vm. hũ thần: *diabo cruel*: diabolus crudelis. ſic aſſerunt venefici de aliquibus defunctis per quos aduenire filijs alijſque conſanguineis mala mentiuntur, ac proptcrea illorum oſſa in quibus diabolum reſidere fingunt, iubent exhumari, & proijci ne amplius noceant.

Digitized by Google

í: *intenção*: intentio, nis. mạc í ài: *conforme a intenção de cada hũ*: intentum ſuum, ſeu voluntatem ſuam quiuis ſequatur. í mẫy làm ſao *qual he o voſſo intento, que pretendeis*: intentio tua quænam eſt? tôi có í: *tenho intenção*: intentionem habeo. vô í: *ſem intenção, ſem aduertir*: inaduertenter. đã hiểu í: *já entendi*: intentum percepi. í sách: *o ſentido do libro*: ſenſus ſeu intentũ libri. nghĩa, idem.

i, aó: *cabaya*: veſtis oblonga, toga æ.

yả: *cagar*: caco, as. immodeſta vox. alij, yé, modeſtè dic, đi đàng, đi ngoài, đi ſoũ.

jà, vide già.

ích: *proueito*: vtilitas, atis. ích gì: *que prouetito*: emolumenti quid?

yé, vide yả.

iệ, vide gé.

yếm: *corpinho de molher com que cobre os peitos*: mammillare, is.

yếm: *encantar, ou afogentar por virtude oculta*: præſtigijs fugare. ſic yém thần; *encantar o diabo que chamão tutelar afogentandoo pera que não acuda a aldea como fingẽ os gentios*: incantare diabolum quem Ethnici vocant patronum, vt fugatus mala non auertat à pago ſibi cõmiſſo, vt ſtultè putant Ethnici.

yên: *paz*: pax cis. yên ổn: *quieto*: tranquillus, a, vm. bàng yên, idem. chẳng yên mình: *não ter ſaude*: ſanitate carere. an, idem.

yên thinh yên: *cidra*: malum citreum.

yến ſaò: *ninho de paſſaro; comer pretioſo*: nidus quarundam auium, qui eſt pretioſus ad edendum. tổ én, idem.

yến, làm yến: *aparelhar meſa redonda pera alguem comer*: menſam rotundam parare vt aliquis comedat. làm cỗ, idem.

yến, một yến: *dez cates ou arrateis*: decem libræ. hai yến: *vinte cates*: viginti libræ &c.

yết hầu: *eſquinencia*; angina, æ.

yêu: *amar, eſtimar, contentarſe*: amo, as, in pretio habe-

habere. chẳng yêu: *não quero, não me contenta*: nolo, non placet.

yêu: *fraco:* debilis, e. yêu đuối, idem. yêu liệt: *doente*: ægrotus, a, vm. cột yêu: *coluna fraca*: debilis columna.

yểu, chết yểu: *morrer de pouca idade*: iuuenem mori. khi thọ khi yểu: *ha quem viue muito e tambem quem morre cedo*: citò morientes dantur, ſunt & qui diù viuunt.

jì, vide gì.

-ìm: *terra boa pera ſemear*: campus ad ſæmen aptus.

-in: *imprimir, impreſsão*: typographia, typis mandare. in ſách: *imprimir liuros*: typis mandare libros. cắt ván in: *abrir eſtampa na taboa*: incidere tabulas ad typographiam. vải in: *canga pintada*: typis depicta tela. in mẹo: *encaixos*: inſertio, nis.

-ính ương: *ſuppos de grande barriga*: vaſa quædam magna & extenſa ex cannis indicis confecta in quibus oriza mundatur.

jó, vide gió.

jò, vide giò.

ợ ra: *arrotar*; eructo, as. ực ra, ợ, idem.

ít: *tambem*: etiam.

ít: *hum pouco*: parum. ít chớ: *pouco e não mais*; parum tantum. ít nữa: *hum pouco mais*; parum adhuc. ít nữa: *daqui hum pouco*; ſtatim paulo poſt.

jù, vide giù.

jũ, vide giũ.

KA, vida ca.

ke: *remela dos olhos*: gramia, æ. ke con mắt, dử con mắt: *olhos remeloſos*: lippi oculi.

ke, đàn cò ke: *rabil*: lyra ruſtica.

ke, gánh cò ke: *o gemer da pinga com o peſo*: ſtridor quẽ edit canna Indica ob pondus quod cum illa defertur humeris. cọt kẹt, idem.

ke: *vergonhas de homem, ou de molher*: pudenda ſiue viri, ſiue fœminæ.

kê, cò kê: *officio de vigiar as obras*: ſuperintendens operis.

kê: *painço*: panicum, i. boũ kê: *ſpiga de painço*: panici ſpica.

kê len: *meter algũa couſa de baixo pera aleuantar outra*: ſupponere aliquid ad eleuandum aliud.

kẽ: *cozer algũa couſa ſobre o veſtido ià coſido, como cabeção de peça ſobre o cabeção da cabaya*: aſſuere aliquid veſti iam conſutæ, vt ex ſerico petagium, ſuper ipſius veſtis amictorium.

ké bóc ké làm túi: *peça de ſeda de que fazem bolças*: ſericum quoddam quo crumenæ conficiuntur.

ké, quả ké: *fruta eſpinhenta qual os gentios no quinto dia da quinta lua poem na cabeça pera viuerem muito*: fructus quidam ſpinoſus quem Ethnici die quinta lunæ quintæ capiti ſuperſtitiosè imponunt vt diù viuant.

ké: *herua do mato*: herba ſylueſtris.

ké: *os que*: qui. ſolum dẹ hominibus, loquendo demiſsè. ké chợ: *os do bazar quer dizer a corte do Tonquim*: qui ſunt in foro, ideſt in regia Tunkinenſi. ké quê: *os da aldea*: oppidani. ké mùa: *ruſtico*: ruſticus, a, vm. quê mùa, idem. ké lành: *os bons*: boni. ké dữ: *os maos*: mali. mấy ớ ké naò: *de que terra ſois*: cujus es? tôi là ké hèn: *eu ſou hum ninguem*: flocci ego ſum.

ké háng, vide háng.

ké: *pauta*: norma linearum. ké gẽy: *regrar o papel*: delineare cartam ad normã.

kễ: *contar como hiſtoria*: narro, as.

kẽ: *contar, fazer conta*: numero, as. kẽ chẳng xiét: *ſem conto*: innumerabilis, e.

kẽ: *fazer cazo de alguem*: æſtimo, as. chẳng kẽ ſự ấy: *não fas cazo diſſo*: nihili facit eam rem.

kệ, đọc kệ: *rezar aos pagodes*: recitàre idolorum librum.

kệ, cô kệ: *homem graue fazer officio baixo*: primariũ virum officijs vilibus occupari.

kéc, cồ kéc, cồ kính: *cocegas*: titillatio, onis.

kênh: *eſteiro de rio ou de mar*: riuulus è flumine, aut etiam ex mari procedens.

kêm: *tenàs*, forceps, ipis. kim, idem.

kem, thằng kem: *belleguins do mandarim* ſatellites præfecti.

kém: *couſa que tem falta he menos*: deficiens res. bạc nầy kém hai lạng: *neſta prata faltão dous taeis*: deſunt huic argento duo nummi.

kẻm: *valle entre montes*: vallis inter montes. melius trung núi.

kẽm: *tutanaga*: plumbum album.

kên kên: *aue que come corpos mortos*: auis quæ paſcitur cadaueribus.

kên, vide cân.

kèn: *frauta*: fiſtula, æ. quiển, idem. thổi kèn: *tanger frauta*: ludere fiſtula.

kén: *fazer rezenha de ſoldadeſca*: recenſere milites. nghiem, idem.

kén tơ: *folhelho de ſeda*: folliculus bombycis.

kén, nên kén: *doença de pedra*: calculo laborare.

keo: *queda na luta*: caſus in lucta. đặt một keo: *lutar hũa queda*: experiri ſemel in lucta donec alter cadat.

keo: *grude que ſe fàs de pelle ou neruo*: glutinum ex pelle aut neruo confectum.

keo, xin keo: *lançar ſortes com as caixas*; ſortes monetis æreis exquirere.

keò: *traue que da comieira da caza dece ſobre as colunas*: trabs quæ a ſummitate domus ad columnas hinc inde deſcendit. keo nhà, idem.

kéo *puxar*: traho, is. kéo cho thẳng; *puxar pera entezar*:

zar: trahere ad intendendum. kéo chĕăi: *fiar*: trahere fila.

kéo, cái kéo: *tezoura*: forfex, icis.

kéo đi, tlốn đi: *acolherſe pera que o não achem*: ſubtrahere ſe ne reperiatur.

kéo lửa: *ferir fogo*: extrahere ignem, vt è ſilice, ligno, & ſimilibus.

kéo: *peraque não*: ne. cho kéo nói: *peraque não falle*: ne loquatur.

kẹp: *entalar entre dous paos*: intercipio, is. kẹp cổ: *afogar entre dous paos*: conſtringere guttur duobus lignis ita vt mors ſequatur.

kẹp: *ratoeira em que fica o rato entalado*: muſcipula, in qua mures intercipiuntur.

kẹp: *empreſſa como de liureiro*: inſtrumentum quo aliquid premitur, vt libri & ſimilia.

kép: *couſa dobrada*: duplicata res. áo kép: *cabaya forrada*: duplicata veſtis. blả kép: *pagar em dobro*: duplum ſoluere. chữ kép: *letras que tem todas as penadas*: characteres omnibus ſuis partibus conſtantes. lần hột kép: *tezar a çoroa dizendo duas orações em cada grão*. duplicatis ad ſingula grana precibus globulos precarios percurrere.

kết lằm: *fazer como meyas de agulha ou couſa ſemelhante*: contexere acu tibialia, vel quid ſimile.

kết nghĩa cũ nhau: *trauar amizade*: inire amicitiam. kết hợp: *unirſe, ajuntarſe, diſſe tambem dos caſamentos*: coniungo, is, dicitur etiam de matrimonio. kết tóc cũ nhau: *ajuntar os cabellos hum com outro*: iungere capillos inuicem, ideſt decumbere ſimul, vel iungi matrimonio ſimul.

kẹt, cọt kẹt, vide ke, gẫnh cò ke.

kêu: *bradar*: clamo, as. keu lên, idem. đi kêu nó: *chamaio, ide o chamar*: voca illum. chuâng kêu: *o ſino ſoa*: ſonat campana. chim kêu: *o paſſaro canta*: canit auis. kêu: *queixarſe*: conqueror eris. làng kêu: *a aldea ſe queixa*: conqueritur pagus, lamentis omnia implet.

khá: *conuem*: decet. chẳng khá: *não conuem*: non decet. khả, idem.

khác: *couſa differente*: diuerſus, a, vm. ſự khác: *outra couſa*: aliud. khác nhau: *diſtintos entre ſi*: diſtincti inuicem.

khàc: *eſcarrar*: excreo, as. khàc ra đàm: *eſcarrar freimas*: excreare flegmata. expuere pituitam.

khăch: *hoſpede, peregrino de outra terra*: hoſpes & peregrinus ex alijs oris aduenieus. khăch thương: *mercador*: mercator, oris.

khách, chim khách: *pega*: pica, æ. bò các, idem.

khai, mở ra: *abrir*: aperio, is. khai ẩn, vide ẩn.

khái: *ſpecie de tigre*: tigris ſpecies.

khải: *petição por eſcrito a o Rey*: petitio ex ſcripto quæ fit regi. lên khải dêoứ Chúa: *dar petição per eſcrito a el Rey*: petitionem ex ſcripto regi offerre. khẩn khải, idẽ.

khày: *dulão piqueno, ou bandejinha*: menſa rotunda paruula.

khâm, kính: *reuerenciar*: reuereor, eris. khâm sữ. kính chuậng: *reuerenciar e eſtimar*: reuerenter venerari.

khâm: *papel que ſe poẽ pollos gentios no caixão dos mortos*: carta quæ mortuorum capſis ab Ethnicis apponitur. hạ khâm: *papel que ſe poem na parte de baixo do caixão dos mortos*: papyrus quæ adhibetur in parte inferiori loculi defunctorum. thượng khâm: *o papel que ſe poem de cima*: cartula quæ adhibetur ab Ethnicis in parte ſuperiori loculi defunctorum.

khẫm, quan đi khẫm: *o iuys ir ver a ferida ou outro indicio do delicto pera iulgar*: examen iudicis ex inſpectione vulneris aut alterius indicij de crimine. khẫm việc, xét việc: *iulgar do negocio*: iudicare de re.

khẫm ảnh, *caixa ou nicho em que ſe poem a imagem*: *pera eſtar e ſer adorada com decencia*: capſula in qua reponitur imago vt decenter colatur. khoữ ảnh, idem.

khảm: *he baſtante*: ſufficiens. chẳng khảm: *não abrange*: non ſufficit.

khăn

khăn chùi mặt : *lenço* : ſudariolum, i. khăn chùi tay : *toalha das maõs*; mantile, is. bức khăn. *lençol, toalha grande*: linteum, i, torale, is.

khăn khẩn : *ſuſpirar* : ſuſpiro, as.

khăn, kho khăn : *pobre* : pauper, is.

khan cổ: *enrouquecer*: rauceſco, is. khan tiếng, idem.

khấn: *prometer*: promitto, is. kấn hứa idem. khấn cữ đức Chúa blời : *fazer voto ou iuramento a Deos* : votum aut iuramentum Deo emittere. cầu khấn : *rogar* : precor, aris. thương khấn, khấn nguịen, idem.

khẩn, caù khẩn, khẩn nguịen, idem cum khấn.

khản khải deoũ chúa, vide khải.

khản mực : *ſecarſe a tinta de eſcreuer* : ſiccari atramentum ad ſcriptionẽ, khản thuốc : *acabarem ſe as tintas de pintar* : deficere colores ad pingendum.

khang khanh : *bem feito*; rectè factum.

khanh, chôn: *ſepultar*: ſepelio, is, tẫn phẫn thư khanh nhu, đốt sách chôn hăọc tlò : *certo Rey da China que queimou os liuros e enterrou os eſtudantes* : quidam Sinarum Rex qui libros combuſſit, & ſtudioſos ſepeliuit.

khánh tán : *certa feſta de pagodes* : idolorum ſolemnitas quædam.

khánh, chúa khánh: *nome de hũ regulo que eſtà nos montes da parte da China, e foy antigamente poſſuidor de quatro Prouincias de Tonquim, o lugar aonde eſtà ſe chama cao bàng*: nomẽ Reguli qui olim poſſidebat quatuor Tũchini Prouincias, nunc habitat in montibus inter Tunchinum & Sinas cao bàng dictis.

khao : *ſacrificio que ſe fas ao diabo ou aos mortos pera que não fação mais mal* : ſacrificium quod fit diabolo aut defunctis ne amplius noceant. khao lao, idem. đưa khao : *deſpedir de ſy eſſes diabos ou defuntos fazendolhes cauallos, galès, e outras couſas todas de papel pera os fazer ir queimando tudo iſſo ou botandoo no rio, e depois atirão eſpingardas pera lhes por medo*

e não tornem: deducere diabolos illos aut defunctos ne amplius noceant, ac ideò parare triremes equos & alia omnia papyracea quæ comburunt, vel in profluentem amnem proijciunt, ne amplius redeant, atque ideò bombardas explodunt vt illos deterreant à reditu.

khaó, khôn kháo: *prudente, auiſado, entendido*: ſapiens, tis. kháo lám: *mui entendido*: ſapientiſſimus, a, vm.

khaó: *examinar*: examen adhibere. khaó ſách: *reuer o liuro*: diſcutere librum. khaó lại, idem. khaó lươc: *por atormento*: examinare reum per torturam.

khaó cả, khaó giá: *taixar o preço*: taxare pretium.

khaó, bánh khô khaó: *bolos torrados de arròs com iagra ou açucar preto, amarelos ſecos*: bellaria ex oriza & ſaccharo nigro quæ torrētur & ſiccantur ad ignem & fiunt crocea.

khăóc: *chorar*: fleo, es. khăóc lăóc, idem.

kháp: *todo*: totus, a, vm. omnis, e. kháp thiên hạ: *todo mundo*: totus mundus. kháp moi nơi: *todo lugar*: omnis locus. kháp ngườì: *todos os homens*: omnes homines.

khát: *ter ſede* ſitio, is. khát nước: *ſede de agoa*: ſitire aquam. khát mặt ai: *deſejar de ver alguem, ter ſaudades*: deſiderio alicuius teneri. đói khát: *ter fome*: famem pati. khát đạo: *deſejar a ley*: concupiſcere legem.

khâu: *cozer*: conſuo, is. khâu aó: *cozer a cabaya*; conſuere veſtem. khâu ꞗếi: *remendar*; reſarcio, is.

khâu: *ornamento de latão ou de prata que ſe poem iunto do cabo da catana ou da lança & couſas ſemelhantes*; ornamentum ex ære, vel argento, circa capulum gladij, vel lanceæ aut ſimilium, alij khêu, vel khou.

khẩu, miang: *boca*: os oris. ác khẩu, dữ miệng: *roim boca*: os prauum.

khê: *ſaber a fumo* fumo inficì cibum. khơm khê: *o arròs ſabe a fumo*: fumo infecta eſt oriza, khết, idem.

khê lễ: *muitos ſem conto*: multi abſque numero, vide hà.

khe nưóc: *ribeira de agoa*: riuus aquæ.

khế, blái khế: *carambola*: fructus indicus quem luſitani, carambola, vocant.

khem: *abſterſe*: abſtineo, es. kiêng idem. ăn khem: *guardar a boca como as paridas*: abſtinere à quibuſdam cibis vt puerperæ. ăn khem thịt: *abſterſe da carne*: abſtinere à carnibus.

khen: *louuar*: laudo, as. nói khen, ngươi khen, idẽ.

kheo, đi cà kheo: *andar em pes altos de pao*: incedere in præaltis pedibus ligneis.

khéo: *couſa bem feita*: affabrè facta res lầm cho khéo: *fazer bem feito*; affabrè facere. khéo dẽạ: *abilidade no traçar*: ingenio valere ad machinandum. khéo léo, idem. khéo miệng: *gracioſo no fallar*: lepidus, a, vm.

khép cửa: *fechar a porta ſem a trancar*: claudere ianuam abſque repagulo.

khét: *cheirar a chamuſco*: olere vſtulationẽ. khét lè, idẽ.

khêu đèn: *eſpiuitar a candea*: emungere lucernam. khêu rác: *tirar o ciſco com a ponta de algũa couſa*: extrahere quiſquilias aliquâ re acutâ. khêu ốc: *tirar do brigigão o que tem pera comer*: extrahere ex cõchilio quod edi ſolet; & ſic de ſimilibus, khêu, ſignificat extrahere.

kheu, vide kheo.

khi: *tempo*: tempus, oris. khi ấy: *então*: tunc. khi nây: *agora*: nunc. khi nãy: *ainda agora*: paulo ante. đang khi: *em quanto*: dum. đang khi ăn: *em quanto come*: dum comedit. đến khi đã ăn: *depois de comer*: poſt comeſtionem. khi tlước: *antes*: antequam. khi ſau: *depois*: poſteà. khi chưa có: *em quanto não*: dum nondum. có khi thì có, cố khi thì chang: *as vezes tem, as vezes não tem*: interdum datur, interdum non. chẳng khi đửng: *ſem ceſſar*: continuò, ſine intermiſſione. khi thụ khi yếu, vide yếu.

khí, hơi: *humor*: humor, ris. khí nưóc: *vapor*: vapor, is. khí đất: *exhalação*: exhalatio,

latio, nis. khí độc: *humor roim*: humor nociuus. khí *ſuſtancia*; ſuſtſtantia, æ. khí mệnh ra: *polluçaõ*: pollutio, nis. khí rét: *frio*; frigus, oris. khí sốt: *quentura*: calor, is.

khí giái: *todo genero de armas*: armorum quodcunque genus.

khí, xuy hiệu khí: *dar ſinal com trombeta*: ſono buccinæ ſignum edere.

khỉ, con khỉ: *bugio*: ſimia, æ.

khía: *quinas, cantos*: angulus, i. khía mũ: *os cantos do barrete*; anguli pilei. khía ngặọc: *cantos do vidro triangular*: anguli vitri triangularis.

Khích nghịch: *odio*: odiũ, ij.

khiêm nhường: *humildade*: humilitas, atis.

khiểng mọt chên: *coxo de hũ pè*: claudus altero pede.

khiêng: *dous, ou muitos iuntos accarretarem algũa couſa as coſtas*: deferre humeris aliquid duos aut plures. khiêng gỗ: *accarretar dous ou muitos hum pao as coſtas*: geſtare humeris lignum duos aut plures.

khiến: *mandar*; præcipio, is. khiến cho: *prometer de dar*: promiſſio dandi.

khiến đá: *fazer andar as pedras por feiticeria*: præcipere lapidi vt moueatur, ab vno loco in alium, ex præſtigio & arte dœmonis.

khiến, ꞕua hành khiến, vide hành.

khít, kín khít: *tapar bem como buracos &c*: obturare foramina, & ſimilia.

kho: *celeiro*; cellarium, ij. kho gạo: *celeiro de arròs*: granarium orizæ. kho tièn: *diſpenſa de caixas*: cellarium monetarum.

kho thịt: *cozer carne em ſeco ſem agoa*; concoquere carnem ad ſiccum ſine aqua. kho cá: *cozer peixe ſem agoa em ſeco*: coquere piſcem ſine aqua.

khô: *couſa ſeca*; ſiccus, a, vm. cá khô: *peixe ſeco*: ſiccus piſcis. phơi làm khô: *ſecar algũa couſa pera a goardar*: ſiccare aliquid ad aſſeruandum. bánh khô: *biſcouto*: biſcoctus panis. bánh khô

khảo,

khào, vide khào. cây khô: *aruore ſeco*: ſicca arbor.

khô: *encacho*: velamen pudendorum.

khó: *trabalhoſo*: laborioſus.a,vm. khó lòŏ: *cançaço do coração*: labor cordis. khôn khó: *trabalhos, miſerias*: miſeria, æ. khó khan: *pobre*: pauper, is. khó mặt: *roſto triſte de afflição*: afflictus vultus.

khó, nói khó cǔ ai: *praticar com alguem*: confabulor, aris.

khở: *pentem do tear*: pecten telæ. bèǎi rộú khở: *canga larga porque tem o tear largo*: ampla tela quia pecten eſt amplum, & è contra.

khở, cửa khở: *porta da fortaleza por onde entrão os que ſe vão adoutorar*: ianua arcis in quam ingrediuntur qui doctoris gradum ſunt ſuſcepturi,

khỏ, đắng: *amargoſo*: amarus, a,vm.

khŏa: *ſortes de feiticeiro*: ſortes venefici. đi khŏa đi bói: *ir conſultar o feiticeiro*: veneficũ cõſulere. vide bói.

khŏá: *fechadura*: ſera, æ. chià khŏá: *chaue*: clauis, is. mở khŏá: *abrir a fechadura*: ſeram reſerare. đóŏ khŏá lại: *fechar a fechadura*: ſeram claudere. khŏá mlạc: *cadeado redondo*: ſera penſulis rotunda.

khŏả: *igoalar*: æquo, as.

khŏách: *cabeça cortada*: caput abſciſſum. chém khŏách: *cortar a cabeça*: caput amputare.

khŏai lang: *batata*: tuber inſulanum. cú lang, idem.

khŏai tù, cú tù: *inhame*: colocaſia, æ.

khŏai, bánh khŏai: *apas molles de arròs que tem dentro feijões*: placentæ teneræ ex oriza quibus adduntur fazeolorum liba.

khŏái: *cocuruta da cabeça*: vertex capitis. tóc khŏái: *cabellos do redomoinho da cabeça*: verticis capilli.

khŏan: *de vagar*: pedetentim. khŏan khŏan, idem. khŏan đã: *eſperai*: expecta. dươm đã, idem.

khŏan, cai khŏan: *verruma*: terrebella, æ. khŏan đi: *furar*;

furar com verruma: terebrare, terebellâ perforare. khŏan thay: *Clemente*: clemens, tis.

khŏán ngườ'i ta: *pagar a alguem pera que faça em meu lugar as obras publicas a que eu eſtaua obrigado*: locare aliquem vt vice mea faciat opera publica quibus tenebar.

khŏán rắn, khŏán hồm: *encantar ſerpentes e tigres per arte magica*: incantare ſerpentes & tigres veneficio.

khŏán khŏé: *bem diſpoſto*; valens, tis.

khoân, vide khuôn.

khŏang, chó khŏan cổ: *cão que tem o peſcoço de differente cor do corpo*: coloris diuerſi canis in collo, à colore corporis. chim khŏang cổ: *aue de differente cor no peſcoço do que no corpo*: auis alterius coloris in collo, & alterius in corpore. ſic de alijs animalibus.

khŏáng: *peitaca do barco*: diuiſiones partis inferioris nauigij.

khŏắt: *ficar encuberto*: tectus, a, vm. nơi khŏắt gió: *lugar abrigado do vento*: apricus locus à vento. khŏắt mặt blời: *eſcondido do ſol*: abſconditus à ſole. khŏắt cây: *eſcondido das aruores, não ſe vè por eſtar de tras das aruores*: tegitur ab arboribus ita vt videri nõ poſſit. khŏắt núi ấy: *eſtà de tràs daquelle monte*: tegitur illo monte, & ſic de alijs. ăn khŏắt: *comer as eſcondidas*: occultè comedere. khŏey khŏắt: *eſquecerſe*: obliuiſcor, eris.

khŏát: *remar de pangaie*: remo breui cymbam impellere. khŏát: *acenar que venha*: nutu ſignificare vt veniat.

khộc bé tay: *fazer dar eſtalos aos dedos*: crepitum digitis edere.

khŏe, cậy: *confiar*: confido, is. khŏe của: *confiar no fato*: confidere in bonis khŏe mềnh: *confiar em ſi*: confidere ſibi ipſi.

khŏé: *ſaude; forças*: ſanitas, atis. khŏé lành, khŏé mạnh, ſức khŏé, idem.

khŏey, làm cho khŏey: *fazer por botar da memoria*: obliuioni mandare. chẳng

có

có khi khŏey: *nunca me ĕi de eſquecer*: obliuiſcar nunquã.

khŏét: *roçar como com faca fazendo buraco*: runcare, vt cultro vſque ad foramen. chuot khŏét hòm: *o rato fazer boraco na caixão roendoq*: rodendo ciſtam mus perforauit. khŏét con mắt: *tirar os olhos*: oculos effodere.

khŏét, nói khŏét: *mentir*: mentior, iris.

khŏét: *argolinhas que diuidem as caixas de ſeſſenta em ſeſſenta*: circuli diuidentes monetas in ſexagenarias. khuy, idem.

khôi, đồ máu khôi ra: *em ſangue te vazes*: ſanguinem vtinam profundas. maledictum.

khơi nước: *rego de agoa*: riuulus aquæ.

khói: *fumo*: fumus, i. tŏá khói ra: *ſubir o fumo*: fumum aſcendere.

khỏi: *eſcopar*: euado, is ra cho khỏi: *ide pera onde nũca mais vos veja*: videã te nunquam. khỏi bó vạ: *ſair liure da accuſação*: euadere accuſationem. đã khỏi làng: *ia paſſamos a aldea*: pertranſiuimus iam pagum. khỏi náng: *fugir de calma*: euadere æſtum. khỏi hai ngày: *paſſados dous dias*: præterito biduo. khỏi cạn: *ſair do baixo*: euadere ſyrtes.

khơi, bien khơi: *mar alto*: altum mare.

khôn: *ſezudo*: ſapiens, ntis. khôn kháo, khôn ngŏan, idem. khôn dĕạ: *entendido*: intelligens, ntis. khôn mạc nói hết: *difficil pera dizer tudo*: difficile ad explicandum omnia.

khốn: *trabalhos*: labor, is. chịu khốn khó: *padecer trabalhos e miſerias*: miſerijs & laboribus vrgeri. khốn nạn, khốn hé. *coitado, coitadinho*; heu miſellule, verba compatientis. làm khốn ai: *fazer mal a alguem*. nocere alteri. khốn mềnh: *afliçāo propria*: afflictio propria. rứt khốn: *extrema miſeria*: ſumma miſeria.

khớn, dái: *ter medo*: paueo, es.

khớn, rang khớn: *dentes çujos*: ſordidi dentes.

khŏớ, vide thŏớ.

khó'p: *freyo*: frænum, i. tla khó'p: *enfrear*: fræno, as. gệt khó'p lên: *puxar polla redea*: frænum cõtrahere. dùi khó'p xú'ng: *allargar o freyo*: habenas laxare.

khoú: *vaſio*: vacuus, a, vm. ăn co'm khoú: *comer arròs ſem conduto*: abſque conducto edere orizam. làm việc khoú, làm khoú: *trabalhar de graça*; ſine præmio laborare. ra khoú: *desfazerſe em nada*: annichilari. đi khoú: *foy debalde*: fruſtrà iuit. nhà khoú: *caza vazia*: vacua domus.

khoú gõá: *viuuo; viuua*: viduus, vidua. khoú, châng có bạn: *não he cazado*: ſolutus eſt ab vxore, non coniugatus.

khóú, oú khoú: *certo philoſopho que na China floreceo pouco mais de 500. annos antes do nacimento de Chriſto Noſſo Sõr, a eſte philoſopho chamão os Chinas Santo porque lhes enſinou a politica e o gouerno do Reyno e de ſuas cazas e foy inuentor ou reſtaurador das letras, dis mal dos idolos e ſua ley chama ley dos barbaros do mato, mandou adorar a; thượng đế: que alguns querem ſer Deos*; Quidam philoſophus qui quingentis paulo plus annis ante Chriſtum Dominum floruit, hunc philoſophum ſinæ vocant abſolutè Sanctum quia ipſos docuit politicam, & regni adminiſtrationem aut etiam familiæ, eundem dicunt inuentorem aut reparatorem literarum, is idolorum figmenta vocat legem barbarorum, & proponit adorandum regem supernũ quem aliqui interpretantur Deum, communiter apud Sinas nominatur thánh hièn: *Santo bom*: Sanctus bonus. vel oú thánh: *o Sõr Santo*: Dominus Sanctus.

khu: *as nadegas*: nates, ium. bàn tlôn, idem.

khuy, vide khoệt.

khuya: *alta noite*: multa nox. đã khuya, đi nàm ngủ: *ià he alta noite, ide dormir*: iam multa nox eſt, ito cubitum. con khuya ngủ đi: *ainda he alta noite, dormi*: adhuc eſt alta nox, dormi.

khuien:

khuien: *exhortar*: hortor, aris.

khuiét: *faltar a lùs*: deficere lucem. khuiét mặt blờ'i: *faltar a lùs do ſol*: deficere ſolis lucem, vt in eclipſi. mặt blang đã khuiet: *vay a lua migoante*; decreſcit luna.

khứng: *querer*: volo, vis. chẳng khứng: *não querer com reſolução*: nolle omninò.

khướ'c: *contrario, como agoa do fogo*: contrarius, a, vm, vt aqua igni, calor frigori. xích khướ'c: *botar fora*: expello, is.

khuôn: *forma de couſa que ſe funde*: forma rei fuſilis. khuôn ảnh: *forma de imagens como varonicas*: forma imaginum fuſilium. khuôn: *couſa vazia em que ſe encaixa outra*: res vacua cui intus adaptatur alia.

khủng, kinh khủng: *ter pauor*: contremiſco, is.

kí, biên kí: *eſcriuão*: notarius ij.

kí, gưở'i, vide gưở'i.

kí, đau côt kí: *doença de gota*: podagræ morbus.

kì, thứa: *elle de quem ſe tem fallado atràs*: ille de quo ſcilicet prius facta eſt mentio.

kì giờ: *aſſinar hora*: præfigere horam. kì hện: *aſſinar como dia tempo &c*: præſtituere tempus, diem &c.

kì, các kì ſự: *todas as couſas*: omnia.

kì, hương kì nam: *pao de calambà*: lignum odoriferum pretioſum quod calambà dicunt, ſeu callãbanũ lignum.

kì, thần kì: *diabo que os gentios adorão como protector de ſua aldea*: diabolus quem Ethnici tanquam pagi protectorem colunt impiè.

kì, thờ kì, thờ chủ: *diabo que cuidão os gentios ſer Senhor do chão onde eſtão ſuas cazas*: diabolus quem Ethnici putant eſſe dominum terræ in qua ſunt illorum domus.

kì, tế kì đạo: *ſacrifitio ſolemne que ſe fàs ao diabo que os gentios cuidão preſide as galès*: diabolo quem Ethnici putant præeſſe triremibus ſolemne ſacrificium.

kì mềnh: *eſfregante corpo*: fri-

frico, as. kì chên tay : *esfregar pès e mãos* : fricare pedes & manus.

kì, kinh kì : *corte de Tonquim* : regia Tunchini. vide kẻ chợ.

kỉ cang, phép nước : *coſtume da terra* : mos regni.

kỉ, ngoại kỉ : *liuros por onde os eſtudantes aprendem letras* : libri quidam quibus ſcholaſtici vtuntur vt literas diſcant.

kia : *outro* : ille alius, thày kia : *aquelle outro meſtre* : ille alius magiſter. bên kia : *a outra bãda* illa alia pars. sự nọ, sự kia, sự kia sự nọ : *varias couſas* : varię res. làm đọ làm kia, làm kia làm đọ : *varios modos* : varij modi. tê, idem.

kia, nam kia : *ha ià dous annos* : duo iam ſunt anni elápſi. hôm kia : *antontem* : nudius tertius. tê idem. ngày tê, ngày kia : *depois da menhãa* : poſtridie.

kià hôm kià : *tras antontem* ; nudius quartus.

kiáng, vide kiêng.

kiãng, vide kiêng.

kiếm : *buſcar* : quæro, is. kiếm ăn : *buſcar vida* : conquirere victum, dicitur maximè de ijs qui furtis & rapinis, alijſque iniuſtis modis victum quærunt.

kiến, cái kiến : *formiga* : formica, æ.

kiến, phủ kiến : *Chincheo*, homines illius Prouinciæ quæ apud Sinas vocatur Chincheo.

kiến, cánh kiến : *laca em que tingem peças* : murex quo ſericum tingitur.

kiện : *fazer demanda* : litem intendere. cáo kiện : *acuſar* : accuſo as.

kiêng : *abſterſe* : abſtineo, es. kiêng thịt *não tomer carne* : abſtinere à carnibus. kiêng rượu : *abſterſe do vinho* : abſtinere à vino. & ſic de alijs rebus à quibus abſtinemus.

kiêng ngựa : *atàr os pès dianteiros ao cauallo* ; ligare pedes anteriores equi.

kiếp, cướp : *tomar por força* : rapio, is. đạo kiếp *alcatea de ſalteadores* : prædonum caterua. ăn cướp, idem.

kiếp : *ſeculo* : ſæculum, i. đời, idem. đời đời kiếp kiếp *pera toda ſempre* : ſæculorum

lorum in ſæcula. kiếp nầy: *eſta vida*: vita præſens. kiếp ſau: *a outra vida*: vita futura.

kiết, hôm kiết: *ha quatro dias*: nudius quartus. ngày kiết.

kiệt, hôm kiệt: *ha cinco dias*: nudius quintus.

kiệt, đi kiệt lị: *ir com grande preſſa ſem deſcançar*: feſtinanter ire ſine intermiſſione.

kiêu: *alto*: altus, a, vm. kiêu ngạo: *altiuo, ſoberbo*: elatus, ſuperbus, a, vm.

kiêu: *ſella do cauallo*: ephippium, ij. kiêu an: *deſcanço da ſella*: ephippij ſubſtratum.

kiệu: *cadeira de eſpaldas, andor*: ſedes reclinatoria, aut geſtatoria.

kim: *agulha*: acus, vs. bao kim: *papel ou amarrado de cem agulhas*: acus centum cartâ ſimul inuolutæ. kim tách: *agulha muito fina*: acus valdè tenuis. tlỗn kim: *fundo da agulha*: acus foramen. kim nam châm: *agulha de marear*: gnomon nauticus.

kim, đeo kim: *feiticeira que mete agulhas na cabaya pera afogentar ao diabo*: venefica quæ acus infigit veſti ad fugandum dœmonem.

kim dấm xuống: *forar com agulha*: perforare acu.

kim: *compaſſo*: circinus, i.

kìm: *tenaz*: forceps, cipis.

kín: *cauſa ſecreta*: reconditus, a, vm. nói kín: *fallar em ſegredo*: ſecreto aliquid committere. kín đáu: *tapado*: obturatus, a, vm. giọt cho kín dẹọt: *tomar a goteira da caza pera que ſeja bem tapada*: ſtillicidijs mederi vt aptè obturentur. đệt thuièn đi cho kín: *concertar a embarcação pera que não faça agoa*: obturari mas cymbæ, ne aquam admittant. kín khít, idem.

kín, đi kín nước: *ir buſcar agoa a fonte ou rio ou poço*: haurire aquam, vel è fonte, vel flumine, vel puteo.

kinh, dái: *ter medo*: timeo, es. kinh ſợ: *medo repentino*: ſtupor ſubitaneus. kinh hãi, kinh khủng, idem.

kinh đo, kinh kỳ: *corte do*

Tonquim: Tunchinenſis regia. bác kinh: *corte da China*: Regia Sinenſis.

kinh: *liuro de rezar*: liber precum. đọc kinh, tụ kinh: *rezar*: legere preces, perſoluere preces ex libro.

kinh: *braco de rio*: fluminis riuus. vide kênh.

kính: *reuerenciar*: veneror, aris. thảo kính cha mẹ: *honrar ao pay e à may*: honorare Patrem, & Matrem.

kính dái: *temor reuerencial*: timor reuerentialis. kính mến đức Chúa blời: *reuerẽciar e amar ao Senhor do ceo*: reuereri & amare cæli Dominum. kính thày: *reuerenciar ao Padre*: reuereri Sacerdotem. & ſic de alijs.

kính, gương: *eſpelho*: ſpeculum, i. mộc kính: *oculos*: perſpicilia, orum. chiếu kính, ſoi gương: *feiticeria que ſe fàs com olhar o eſpelho*: veneficium quod fit ſpeculum inſpiciendo.

kíp: *depreſſa*: actutùm. đi kíp: *ide depreſſa*: ito velocitèr. chạy kíp phải chết: *tarde ou cedo he neceſſario morrer*: ſeriùs aut citiùs moriendum eſt.

kịp: *a tempo*: opportunè. đến cho kịp: *chegar a tempo*: opportunè aduenire. chẳng kịp: *não chegou a tempo*: opportunus non fuit aduentus. lọp, idem.

ko, vide co.

ko', vide co'.

ku, vide cu.

kư, vide cư.

LA,

Digitized by Google

LA, cang la: *ceſto piqueno, redondo*: corbula rotunda.

la, ngư'ờ'i ta la: *gritar de gente*: clamor aut murmur populi.

la, coũ la: *batega piquena de vigia*: tintinnabulum paruum pro vigilijs indicandis.

la, mà la: *batega mayor de vigia*: tintinnabulum maiuſculum pro vigilijs.

la, tim la: *ſarna caſtelhana, boubas*: morbus Gallicus, morbus Neapolitanus.

la, phải la: *aſsy be, fallando com inferior*: ita eſt, illa tamen particula non additur niſi loquendo cum inferiori, & eſt ſatis ruſticus loquendi modus addere illud, la, ciuilior eſt ſi dicatur, vi, vt phải vi.

là; *be*: eſt. thien là blờ'i: *eſta letra be ceo ou ſignifica ceo*: eſt hæc litera ſeu ſignificat cælum. ten là đí gì: *qual be voſſo nome;* eſt nomen tuum quale? hái là: *ou*: vel. ấu là mai đến: *parece que chegarã a menbãa;* puto mane aduenturum. ngờ là: *cuido que*: exiſtimo, as. hễ là: *todos*: omnis, e. là đá: *lagea de pedra*: lapis planus. là h ọ̃a: *a penas*: vix.

lá: *folha*: folium, ij. ngày lễ lá: *dia de ramos:* ramorum feſtum. lá miá: *ceo da boca*: palatum, i. lá cây miá: *folha de cana de açucar*: canna ſaccharea. lá chèo: *pà do remo*: palmula, æ. lá tọ̃a. lá tô: *coxim da ſella*: ſtragulũ ephippij. lá thí: *gualdrapa*: ſtratum ſupra equum.

lá lách: *paſſarinha*: lien, is.

lả: *tolo*: fatuus, i. mlả, idem.

lả, nư'ớ'c lả: *agoa ſem outra miſtura*: aqua pura ſine immiſtione alterius rei.

lả, dọ̃a lả: *barriga vazia quando paſſarão horas de comer, e eſta com fome:* vacuus venter cum hora comedendi iam præterijt & fames vrget. đã lả, đói lả, idem. nhãọc lả: *muito cançado*. fatigatus valdè, maledictum quod imprecari ſolent.

lả: *cortar hum pedaço, como de carne*: fruſtum præſcindere vt carnis & ſimiliũ, melius, mlả.

la: *couſa noua, inſolita*: inſolitus, a, vm. của lạ: *fato raro*: merces extraordinariæ. ſự lạ: *couſa rara*: ratus, a, vm. lạ lũ, idem. người lạ: *homem nouo na terra, peregrino*: hoſpes, pitis. phép lạ: *milagres, prodigios*: virtutes & prodigia.

lác, cây lác: *iunça com que ſe fazem eſteiras*: iuncus quo fiunt ſtoreæ craſſiores.

lác, dức lác: *matinada*: tumultus, vs.

lác, cửa lác đi lác lại: *bater a porta com o vēto por hũa parte e por outra*: moueri ianuam vento huc atque illuc. gió lác đi: *bulir alguã couſa cõ vento*: fluctuare aliquid vento.

lác đi: *deitar da mão*: dimitto, is. proijcio, is.

lác, lâu lác: *muito tempo*; diù.

lác, cái lác: *impingem, empigem*: petigo, inis.

lác, khoũ lác: *vazio, nada*: vacuum, nihil.

lắc đầu: *bulir a cabeça em final que não quer*: renuere mouendo caput.

lạc đàng: *errar o caminho*; deuio, as. chém lạc: *errar o golge no cortar*: fallere ictum abſcindendo. đi lạc: *ir deſgarrado*: errare viam. chim lạc: *aue deſgarrada*: erratica auis, & ſic de alijs animalibus. tàu lạc cửa khác: *o nauio entrou deſgarrado em outro porto*: errabunda nauis alium eſt ingreſſa portum.

lạc, lõan lạc: *alteraçoẽs de guerra*: perturbationes belli.

lạc, tốt lạc mực: *boa tinta*: bonum atramentum.

lạc, của lạc giá: *fato barato*: vilis pretij merces.

lách, vide lá.

lạch: *eſteiro piqueno de mar ou de rio*: riuulus è flumine, vel è mari deriuatus.

lai, dêy lai chang sẽn: *corda mal trocida*: funis laxus malè contortus.

lài, núi lài: *monte não ingreme*: mollis aſcenſus mons.

lái: *leme*: gubernaculum, i. tay lái: *o pao por onde lhe pegão*: lignum quo gubernaculum dirigitur. bánh lái: *a pà do leme*: palmula gubernaculi. cầm lái: *tomar o leme*: gubernaculum dirigere.

bé

bẻ lái: *virar o leme*: gubernaculum in aliam partem detorquere.

lại lửa: *atearſe o fogo*: incendi ignem, incendium ſuſcitari.

lãi: *ganho*: lucrum, i. ăn lò ăn lãi: *leuar ganhos, onzena*: lucrum ſupra ſortem, vſura, æ.

lại: *vir*: venio, is. lại đây: *vinde cà*: veni húc. lại *outra vès*. iterum. lại (bẽào *entrar outra vès*; iterum ingredi.

lại: *e*: &. lại chớ để chúng tôi: *e não nos deixeis*: & ne nos inducas.

lại, hǎọc đi hǎọc lại: *eſtudar muitas vezas*: ſæpe ſtudere.

lại, đi lại cũ đờn bà: *ajuntarſe cõ molher*: copulam carnalem habere ſiue licitam, ſiue illicitam.

lay, lũ lay: *bulir couſa que não eſtà bem fixa*; moueri rem non aptè fixam. cóc lũ lay: *a eſtaca bole*: mouetur ſtipes. rang lũ lay: *os dentes bolẽ*: mouentur dentes. laõ lay idem.

lẫy, vide lẽy.

lẫy, róc: *raſpar*: corrado, is. lãi tle: *aplainar os nòs ao bambù*: complanare nodos cannæ indicæ.

lạy: *fazer reuerencia ou zombaia cõ os ioelhos e maõs em terra, abaixando a cabeça ſobre as maõs*: reuerentiam exhibere, genibus ac manibus terræ affixis, & capite vſque ad manus terræ hærentes demiſſo.

lạy oũ: *beijo as maõs de V. M*: reuereor Dominationem tuam.

lạy o'n đức Chúa blờ'i: *dar graças ao Senhor do ceo*: gratias agere cæli Domino.

lạy o'n đức Chúa: *agradeço a Voſſa Mageſtade*: gratias habeo Maieſtati tuæ.

lạy, kính lạy *adorar*: adoro, as. lạy bụt lạy blờ'i: *adorar os idolos e o ceo*: adorare idola & cælum, verba quibus paſſim vtuntur idololatræ.

lam, tham lam, vide tham.

lǎm chǎm: *andadura apreſſada como de cauallo*: inceſſus præceps vt equi. nói lǎm: *fallar apreſſado*. velociter loqui, vel etiã balbutire.

lǎm,

lăm, nam: *cinco*: quinque. mườ'i lăm: *dès e cinco, aſſaber: quinze*: quindecim. hai mườ'i lăm: *venti cinco*: viginti quinque.

làm: *fazer*: facio, is. làm đi gì: *que fazeis*: quid agis? làm biếng: *priguiçoſo*: piger, gra, grum.

làm chi: *peraque*: ad quid? làm chi đượ'c, chi đượ'c: *como pode, ou de nenhũa maneira pode*: quomodo poteſt, vel nullo modo poteſt.

làm ſao: *de que modo*: qua ratione? khỏi làm ſao đượ'c: *como poderà eſcapar*: quomodo poterit euadere?

làm thuế: *arrecadar as rendas*: exigere tributa. làm tiền, làm qúi, làm gián, idem.

làm bua: *ſer rei*: obtinere dignitatem regis. làm quan: *ſer mandarim*: exercere præfecturam & ſic de alijs officijs.

lăm, cá lăm: *certo peixe*: piſcis qui vocatur, lăm.

lăm: *muito*: valdè. tốt lăm: *muito bom*: valdè bonus. lăm aó: *muitas cabaias*: multæ veſtes. dều cŏên lăm: *muitos ſoldados em cabo*: valdè multi milites.

lám lám: *perſeuerar*: perſeuero, as.

lám: *murcharſe flores*: marceſcere flores, nám idẽ.

lầm: *lama*; lutum, i. lầm lấp, lầm bùn: *lama groſſa*: cœnum, i. lầy lầm: *lamaçal*: cænoſus locus.

lăn: *roliço*: teres, etis. lăn xuống: *rebolar polla ladeira abaixo*: deuolui per cliuum.

gỗ lăn đi: *virarſe o pao*: volui lignum.

lăn, may lăn: *abainhar ficando a coſtura redonda*: plicatã fimbriã rotũdè cõſuere.

lân, cú lân: *inhame grande*: colocaſia, æ. faba Aegyptia.

lan, cu lan: *grades, balauſtes*: crates, columnulæ.

lan đan, lŏàn đạn cũ ai: *coniurarſe pera algũa couſa roim*: conſpirare ad malum. nói làn đan: *fallar impertinẽcias*: futilia loqui, vide đan.

lằn, đánh nổi lằn: *fazer vergoẽs cõ pancadas*: liuorem excitare verberibus.

lần, một lần, hai lần: *hũa vès, duas vezes*: ſemel, bis &c.

mấy

mấy lần: *quantas vezes*: quoties? kể lần: *contar quantas vezes*: numerare quot vicibus.

lần hột: *rezar as contas*: percurrere precarios globulos.

lần lần: *lagartixa*: lacertula, æ. thằn lằn, idem.

lặn: *mergulhar*: demergi. mặt blời lặn: *porſe o ſol*: occidere ſolem.

lận đận: *moſino*; infauſtus, a, vm.

lẫn lộn: *perturbação*: confuſio, nis. lẫn thẫn, láo đáo, idem. lẫn lộn nhau: *miſturarſe*: commiſceri ad inuicẽ. già lẫn: *velho que delira*: delirus ſenex.

lang: *malhas*: macula, æ. con bò lang: *boi malhado*: bos maculoſus, & ſic de alijs ben lang: *malhas brancas*: maculæ albæ.

lang, cu lang: *batata*: tuber inſulanum.

lang, đi lang: *vadio*: vagabundus, a, vm.

lang, cá nước ling lang: *alagar ou cubrir a agoa algũa couſa*: obrui aliquid aquâ.

làng: *aldea*: pagus, i. làng nước, idem. chiềng làng: *fallar com os do gouerno da aldea*; pagi ſeniores alloqui.

láng tai lại: *applicar a orelha pera ouuir*: arrigere aures ad audiendum.

lãng, lo lãng: *triſte*: triſtis, e. lo buồn, idem.

láng diềng: *vizinho*: vicinus, a, vm.

láng, sáng láng: *claro*: clarus, a, vm. dicitur tam de corporali quam de ſpirituali claritate & luce.

lặng: *eſtar calado, quieto*; taceo, es. ớ lặng: *eſtai quieto*: quieſce & tace. lặng gió: *ceſſar o vento*: ceſſare ventũ, ſic de alijs vt lặng ſóng: *ceſſar em as ondas*: quieſcere fluctus.

lạng: *tael*: nummus argenteus vndecim circiter iulijs æquiualens. một lạng, hai lạng: *hum tael, dous taeis*; vnus nummus duo nũmi &c. vſque ad decem excluſiuè, alij lượng.

lạng, vô biên vô lạng: *ſem fim*: infinitus, a, vm.

lành: *manſo* mitis, e. hiền lành: *de boa condição*: ſuaues mores, tốt lành: *fermoſo*; ſpe-

ſpecioſus,a,vm: tốt blai gái lành *fermoſo mancebo molher fermoſa*: pulcher adoleſcens mulier ſpecioſa.

lành, lại lành: *paſſar o agaſtamento*: deſinere iram.

lành: *couſa saã e inteira*: integer, gra grum. còn lành: *ainda eſtà inteira e boa*: integra res adhuc eſt.

lành: *couſa que ſe come ou beue e não fas mal*: eſca aut potus qui non nocet. nƿớc lành: *agoa ſaudauel*: ſalutifera aqua. blái lành: *fruita que não fas mal*: fructus minimè nocens.

lánh: *fugir*: fugio, is. lánh mềnh *furtar o corpo*: declino, as. tlánh, idem.

lạnh: *couſa freſca, fria*: frigidus, a, vm. nƿớc lạnh: *agoa fria*: aqua frigida. lạnh dẹa: *barriga fria*: ſtomachus aut venter frigidus. nơi lãnh leó: *mal são lugar*: inſalubris locus.

lao, con lao: *zagaya que ſe arremeſſa*: iaculum, i. lao giáo: *lança*; lancea, æ.

lao, cu lao: *ilha*; iuſula, æ. cu lao cham: *ilha de champeilo*; Inſula cham, in aditu Cocincinæ. cu lao re: *ilha de pulo catão*; Inſula quam luſitani Pulocatam vocant.

laò, nƿớc laò: *reino dos Laos*; Laorum regnum.

laò, liệt laò, ốm laò: *doente*; æger, gri.

láo, dáo: *deſordem*: inordinatio in quocunque genere. nhà láo dáo: *caza deſordenada*: domus inordinatione plena.

laó: *velho*: ſenex, nis. oũ laó: *Sõr velho*; Domine ſenex, bà laó: *Senhora velha*; Domina ſenior, dicitur ijs quibus honorẽ exhibemus. đức laó, idem, ſolum dicitur de fœminis nobiliſſimis.

laó tử: *inuentor das feitiçerias na China*; auctor veneficiorum apud Sinas.

lạo, lộn lạo: *confundir*; cnnfundo, is. alij tlộn tlạu. láo dáo, idem.

laõ, ròũ *dragão*: draco, nis. đức laõ: *nome do bua de Tonquim o qual primeiro ſe chamaua*; vĩnh tộ: *e depois por não hauer chuua e ſe perderem as nouidades no anno de 1629. tomou eſte nome*; đức laõ: *peraque foſſe mais*

bem afortunado; nomen regis quem apud Tunchinenſes vocant bua, cum enim prius alio nomine vocaretur propter famem quæ anno 1629. illud regnum vexauit mutatum eſt illi nomẽ vt fœlicius eſſet regnum ſub nouo nomine regis vt Ethnici ſtultè putant.

laõ tai: *zunir as orelhas*: tinnire aures.

laõ lay, vide lay.

làõ: *vontade, coração*: voluntas, atis. mạc làõ: *ſeja como quizerdes*: placitum tuum fiat. làõ tin: *crer de coroção*: corde credere. khó làõ: *trabalho do coração*: cordis labor. cực làõ; *afflição de coração*: cordis afflictio. dẽõ làõ: *enduzir*: induco, is. xiêu làõ, idem. giục làõ *inſtigar*: vrgeo, es. làõ đõục: *mão toração, ruins boſes*: animus peruerſus. làõ doũ làõ lo: *penſamentos*; cogitationes. hết làõ hết lức *de todo coração e de todas as forças*: ex tota anima ex omnibus viribus. dẽouc làõ *fazer propoſitos em bem*: proponere in bonum. bloũ làõ: *fazer propoſitos em mal*: proponere in malum.

làõ, lẽy làõ mình mà liệu làõ người: *por my entender dos outros* ex me iudicare de alijs.

làõ, tội cả làõ: *tomo atreuimento*: audeo, es. tanquam petens facultatem ad loquẽdum.

làõ, blớ làõ: *virar o coração, rebellar, arrependerſe*: pœnitere, rebellionem facere. blớ làõ cũ ma quỉ: *fazerſe da facção do diabo*: peruerti ad partes diaboli.

làõ kính: *reuerenciar de coração*: corde reuereri. đức Chúa blời mớ làõ. *o Senhor do ceo moue o coração* cor mouetu à Domino cæli.

làõ; *os inteſtinos do animal, como figado boſes & o mais que ſe come*: inteſtina animalis, vt bouis, arietis &c.

làõ đõ tlứng: *a gema do ouo*: luteum oui. làõ tláng tlứng: *clara do ouo*. albumen oui.

làõ tláng cau: *o branco da areca*: albumen fructus indici

dici quem, areca, vocant.

lão: *couſa liquida e rala*: liquidates & rarefacta. cháo lão: *canja rala*: ius indicum ex oriza rarum & minimè denſum quod, canja, vocant.

lão: *couſa frouxa larga*: laxus, a, vm. hài lão: *çapatos largos*: calcei lati. nút lão: *nò mal atado*: nodus laxus, &c.

lạo đầu, lạo óc: *virar a cabeça*: vertigine laborare.

lặp, nói lặp: *gaguejar*: balbutio, is.

lặp, lầm lặp: *lama muita*: cænum, i.

lặp đần bà: *andar com molher*: coire cum fœmina, locutio immodeſta.

lấp, vide lớp.

lập, vide lợp.

lát gác: *ſobradar*: tabulatum componere, lát ʙéán, lát léo, idem.

lặt, mlặt: *apanhar hum e hum*: colligere ſingula poſt ſingula.

lạt; *atilho de bambu*: ligamen ex canna indica in modum viminis confectum. buộc lạt: *os marinheiros que ſeruem na embarcação alugados*: nautæ conducti pretio, vt inſeruiant.

laù laù: *totalmente*: omninò. hết laù laù: *todos atè o derradeiro*: omnes ad vnum. hết thay thảy, idem. khoú laù laù: *vazio de tudo*: omninò vacuus. tốt laù laù: *totalmente bom*: perfectè bonus.

lâu: *por muito tempo*: diù. đã lâu: *jà ha muito tempo*: iam diù. được bao lâu: *quanto tempo ha*: quandiu? ba giờ lâu: *eſpaço de tres horas*: ſpatium trium horarum. chẳng có bao lâu: *não hà muito tempo*: tempus non adeò longum præterijt. lâu thì biét: *com o tempo ſaberà*: diù tandem tenebit. lâu thì quen: *com o tempo acoſtumar-ſe ha*: diù tandem aſſueſcet.

lâu các, lâu đài, các lâu: *paço del Rey*: palatium regiũ. nhà lâu: *caza de recreação do Rey*: Regis domus ad animum relaxandum.

lâu, lỗ lâu: *coua que fazem no meyo da caza pera meter nella o fato quando ſe queimão as cazas*: fouea quæ fieri ſolet

let

let in medio domus, vt cuſtodiantur in illa res tempore incendij, ne pereant.

lâù thủ, quan lâù thủ: *mandarim que gouerna*: præfectus qui præeſt. tiẽn thủ: *gouernador de Prouincia*: gubernator Prouinciæ.

lậu tinh: *chaga nas partes ſecretas*: vlcus in pudendis.

lâũ, vide loũ.

le: *porem*: ſed. ſaõ le, idem.

le lưỡi ra: *botar a lingua fora*: educere linguam extra os.

le, ngón tay le: *dedos deſigoais na compridão*: inæquales in longitudine digiti.

le hăọc: *eſtudar de continuo*: ſemper ſtudere, hăọc lien idem.

lê, phẽn lê: *ter inueja*: inuideo, es.

lê, nhà lê: *familia do bua ou Rey de nome do Reyno de Tonquim*: familia Regis Tunchinenſis quem, bua, vocant.

lê, ngồi lê: *eſtar aſſentado perdendo o tempo*: fruſtrà terendo tempus ſedere.

lê, đi lê: *andar ſobre as maõs botando o corpo pera diante, andar de gatinhas*: repere manibus. lê bệt, bò đi, idem.

lè lộệt *mandados dos Reis*: mandata Regum, phép lộệt idem. bỏ lè lộệt: *não fazer cazo das leis*: leges ſpernere.

lẽ: *coſtume*; mos moris. thường lẽ, idem.

lẽ làm đồ: *o cordão de papel com que ſe encadernão os liurinhos*: funiculus papyraceus quo ligantur libelli.

lé, thuièn lé: *galè* triremis, is. đạo, idem.

lé: *manſo, quieto*: manſuetus, i. lanh, idem. lạng lé, ít đều: *de poucas palauras*: taciturnus, a, vm.

lé, đồ lé: *molher ſegunda*: concubina, æ.

lé, ít. *pouco*: parum. tièn lé: *huãs poucas de caixas que crecem do numero perfeito, como cento e cinco, as cinco ſe chamão* tièn lé; *e aſsy tambem nas outras couſas* paucæ monetæ quæ ex numero perfecto ſuperſunt, vt ſi ſint centum & quinque, quinque illæ monetæ quæ ex nu-

mero centum ſuperſunt dicuntur, tièn lẻ, & ſic de alijs rebus.

lễ: *ſacrificio*; ſacrificium, ij. tế lễ *ſacrificar*: ſacrifico, as. xem lễ thánh: *ouuir Miſſa*: ſacro intereſſe. ngày lễ lạy *dia de guarda*: feſtus, vel feſtiuus dies. giữ lễ nhít: *guardar o domingo*: ſeruare Dominicam diem.

lễ: *preſente que ſe fâs a el Rey, ou aos mandarins*: munus quod Regi aut alijs ſuperioribus offertur. ra lễ: *trâzer preſente a o Rey a certos tempos*: munera regi præſtitutis temporibus offerre.

lệ: *medo*: metus; vs. lệ gì: *que medo, não tenhais medo*: quid times, ne timeas.

lệch: *torto, como de coluna, aruore &c.* tortuoſus, a, vm. lệch chên: *manco*: claudus, a, vm. què chên, idem.

lếch, chốc lếch: *poſtema aberta*: apoſtema patens. cái nhọt, vel dọt: vide dọt.

leêm, vide liêm.

lêy: *mal contagioſo*: morbus contàgioſus. lêy tặt: *pegarſe a doença*: infici morbo. lèy ghe: *pegarſe a ſarna*: infici ſcabie.

lễy: *leuar ou tomar*: accipio, is. bắt lễy: *pegai, afferrai, como de algũa couſa que pode eſcapar*: cape, vt aliquid quod euadere poteſt. cắt lễy: *tomai*: accipe. chếp lễy: *eſcreuei*: ſcribe, nam poſtpoſitum alteri verbo facit imperatiuum. chữa lễy tôi cũ: *acudime*: libera me. giữ lễy: *guardai*: cuſtodi. lễy đí gì mà làm: *com que farei*: quo inſtrumento operabor? nam interdum ſignificat inſtrumentum. lễy gươm mà chém: *tomar a catana pera cortar, matar*: accipere enſem ad interficiendum. lễy dấu thánh mà giữ mềnh: *tomar reliquias pera ſua guarda*: accipere reliquias ad ſui cuſtodiam. lễy làm hèn: *ter por couſa baixa*: habere pro re vili. lễy làm trọ̃: *ter por couſa graue*: habere pro re graui. lễy làm ſự ꞗui: *ter por couſa allegre*: habere pro re iucunda.

lẽiâ, vide liâ.

lễinh, vide lênh.

lẽinh, vide lẽnh.

lẽinh,

lềinh, vide lệnh.

lem, đen lem: *todo negro como cafre*: niger omninò vt ij quos, cafres, vocant.

lên: *ſubir*: aſcendo, is. poſt verbum habet vim imperatiui vt cất lên: *leuai pera riba*: defer ſupra. tlèo lên: *dependurai*: appende.

lên đất: *deſembarcarſe*; aſcendere, vel potius deſcendere è naui in terram, ſicut è cõtra, xuống thuièn: *embarcarſe*; deſcendere, vel potius aſcendere in nauim.

lên, ꞓbua khác lên: *aleuantar outro Rey*: erigere nouum regem.

lên, vide lẫn.

lên, vide liên.

lèn: *pilar*: tundo, is, tero, is. lèn bột: *pilar farinha*: conterere, vel contundere farinam.

lén: *andar manſo pera não ſer ſentido*: ſuſpenſo greſſu aliquem incedere ne audiatur. lén đén: *chegar ſem ſer ſentido, ouuindo o que ſe dis*: aduenire ex improuiſo audiendo quid dicatur. lén lại, dòm, idem.

lênh hồn: *alma rational*; anima rationalis. lênh thieng: *eſpiritual*; ſpiritualis, e. lênh nghiệm, phép lạ: *virtude grande, ſobrenatural*; virtus ſupernaturalis. câp chu lênh thần: *todos os ſpiritos*: omnes ſpiritus, verba iuramenti. lênh lăng, vide lăng.

lễnh, chịu: *receber*; accipio, is. baỏ chủ lễnh lễy: *ficar por fiador*; fideiuſſorem facere.

lễnh, cái lễnh, lễnh lăn: *peça de ſetim*; ſericum raſum.

lễnh, oũ dễ lễnh: *mandarim a quem o pouo acode pollas forças*; iudex de vi illata.

lễnh, kũ lễnh: *eſparecer*; relaxare animum.

lệnh Chúa: *prouisão del Rey*; mandatum Regis ex ſcripto.

lệnh: *batega de vigia chaã que não tem polmão no meyo*; ſignum quoddam ad vigilias indicandas planum ſine vbere in medio.

lệnh sử: *eſcriuão de que ſe ſeruem os mandarins graues*; ſcriba qui inſeruit primarijs iudicijs domi priuatim.

lênh

lễnh din: *moffino, deſaſtrado*: ineptus, a, vm, infœlix, icis.

leo: *trepar come era, vide*: adrepere vt hederam, vitẽ.

léo, khéo léo: *couſa perfeita*: affabrè facta res.

léo, nói lát léo: *lingua terceira*: zizaniæ ſæminator.

leò, dêy leò: *eſcota da vèla*; veli pes, edis.

leó, lanh leó, vide lanh.

leo: *aiuntamento dos cães*: copula canum. leo: *nacida no olho*: macula in oculo. leo: *fruta parida pegada hũa na outra* fructus inuicem annexi.

lẽp, lúa lẽp: *nelle vazio ſem grão*; vacua orizæ ſpica. tlứng chẽy lẽp: *lendem vazia*: lens vacua.

lét, lửa leo lét: *o fogo ſobir pera cima*: ignem ſurſum ferri.

lẽt chên: *manquejar*: claudico, as. melius lệch chên.

lêu: *atiçar*: prouoco, as. lêu tlâu húc nhau: *incitar as buſaras peraque dem cornadas huãs nas outras*: irritare bubalos vt ſe inuicem cornibus petant.

lẽu, nhà lẽu: *tenda em que ſe vende no meyo da rua e que ſe tira e poem cada dia*: taberna ad vendendum in plateæ medio quæ quotidię ponitur & tollitur.

li, cao li: *Reyno de Corea*: Corea.

li, mlẽ: *rezão*: ratio, nis. tính li *ſuſtancia intellectual*: ſubſtantia intellectualis. địa lí *geometria*: geometria, æ. thày địa lí *o meſtre gentio que conſultão ſobre qual lugar ſerà bom pera fazer caza, e taõbem ſobre o lugar das ſepulturas pera que os filhos daquelles defuntos ſepultados neſſe lugar tenhão p oſperidades, como os gentios paruoamente ſe perſuadem*: conſulere magiſtrum Ethnicum de loco, tum domus de nouo erigendæ, tum ſepulturæ, ad hoc vt filij illorum qui in ea ſepultura ſunt conditi cuncta proſpera habeant, vt Ethnici ſtultè putant.

lià: *apartar*: ſeparo, as. lià ra, idem. gà lià nhà: *perdeoſe a galinha, apartouſe da caza, não tornou mais*; reliquit

quit domum gallina, amiſſa eſt.

lích: *fazer em poſtas ou em picado*: diuidere in fruſta, vel protrimentum facere. chết lích: *morras feito em poſtas*: moriare in fruſta diuiſus, maledictum. vide lếch.

lịch: *calendario*: calendarium, ij.

lịch địch: *matinada*: tumultus, vs.

lịch ſự: *cortès*: vrbanus, a, vm.

lịch, vide lẹch.

liềm, câu liềm: *lança a modo de fouce*: lancea in modum falcis.

liềm, cái liềm: *fouce de ſegar erua*: falx ad metendum herbam.

liếm: *lamber*: lambo, is.

liệm cửa: *fechar a porta, como pera não ſer viſto &c*: obuelare ianuam, vt ne videaris, vel ne ſol ingrediatur.

liên: *continuamente*: indeſinenter. học liên: *ſempre eſtudar*: ſemper ſtudere. liên: hau *duas couſas iuntas, como duas taboas*: coniunctæ inuicem duæ res, vt duæ tabulæ.

liền: *logo*: ſtatim. liền đi: *logo fôy*, ſtatim iuit. liền hờn: *cobrar rancor, que logo paſſa*: admittere ſimultatem quæ ſtatim euaneſcat. alij lẽn.

liễn liễn: *a meſma couſa continuada ainda que pareça feita de duas*: eadem res continuata, quamuis videantur duæ res.

liêng. thiêng liêng: *virtude oculta, ſpirito*: virtus occulta, ſpiritus. tính thiêng liêng: *ſuſtancia ſpiritual*: ſpiritualis ſubſtantia.

liếp: *cajão de rota ou de bambù ſobre que eſtendem as eſteiras pera ſe aſſentarem*: ſubſtratum ex vimine aut cannâ indica contextum ſuper quod panduntur ſtoreæ ad ſedendum. ngả liếp: *eſtender eſſe cajão*: ſubſtratum illud extendere. cặp liếp: *as faſquias que tem pollas bordas*: ſubſtrati eiuſdem aſſerculi quibus oræ continentur illius ſubſtrati.

liệt: *doença, doente*: ægritudo, dinis. æger. gri. liệt laò, ồm liệt, đau liệt idem.

phải

phải liệt: *adoecer*: incidere in morbum. yếu liệt nhăọc: *muito doente*: æger valdè.

: liều mềnh: *por ſe em perigo*: periculo ſe exponere. liều mềnh chết: *porſe em perigo de morte*: exponere ſe periculo mortis. liều phạm tội: *eſtar em perigo de cair em pecado*: periculum peccandi ſubire.

liệu: *conſiderar, ponderar*: perpendo, is. chẳng hay liệu: *não conſidera*: cõſiderare neſcit. liệu lòng người: *procurar de ſaber a intenção de outrẽ ſem lhe dar a entender*: põderare intentum alterius illo neſciente.

liệu, thết liệu: *preſente do anno nouo pera o Rey*: munus Regi offerendum ad anni recentis initium.

liệu, cái đình liệu: *facha grande de bambù que queimão em cazas grandes no anno nouo*: fax ingens ex cannis indicis quam comburere ſolent primarij viri in ſuis ædibus.

liéu: *canga de hũ sò bambu*: iugum ex vnica canna Indica conſtans.

lim, gỗ lim: *pao ferro*: lignum quod ferri duritiem imitatur.

lim, dim: *olhos naturalmente, muito fechados*: ſemiclauſi naturaliter oculi. lim: *peſtenejar com ſõno*: nictare præ ſomno.

lính, cõên lính: *ſoldado*: miles, itis.

lìn lịt: *olhar com reſpeito e medo*: aſpicere cum quodam metu. lịt lịt, idem.

lịt, vide lìn.

líu, làm líu diú: *fazer embrulhada*; turbas excitare. láo dáo, idem.

líu lo, tlíu tlo: *canto de paſſero*: auium cantus. nói líu lo: *fallar torto e toſco*: inconditè loqui.

lo: *cuidar*: cogito, as. chớ lo: *não tomeis pena*: ne cures. mày lo gì sự ấy *que ſe vos da diſſo*: quid ad te?

lo buồn: *arrependido, triſte*: triſtis, e. lo phiền, phàn nàn, sàu náo, idem.

lo, âu lo: *affligido*: afflictus, a, vm. an ủy kẻ âu lo: *conſolar os affligidos*: mæſtos conſolari.

lo tõan: *cõſultar*: cõſulto, as.

lo băt ngăt: *ter cuidados ſobre muitas couſas*: ſolicitudinibus varijs diſtrahi.

lo líu lo, vide líu.

lô, con lô: *vergonhas do homem*; pudenda viri. lô ra: *andar a vergonha*: immodeſtè nudari.

lô, tì lô: *o ſegundo ſtado da gèração do homem, quando no ventre da mày ià tem figura o embriaõ*: generationis humanę ſecundus ſtatus; quando embrio iã habet figuram & hunc ſtatum vocant idololatræ ſecundum humanæ naturæ ſæculum, ſeu kiếp, vt ipſi loquuntur.

lò: *fogão, forno*: fornax, acis. lò rèn: *forja de ferreiro*: fornax fabri ferrarij.

lồ: *peita*: largitio ad ſubornandum thọc lồ: *peitar*: ſuborno, as. quan thụ lồ, ăn thụ lồ: *receber peitas*: munera admittere, alij thộ lồ.

lồ, xát moéi lồ: *esfregar o ſal nãs maõs pera comer*. fricare manibus ſal ad edendum.

lồ, lồå lồ: *eſtar deſpido immodeſtamente*: nudari immodeſtè.

lồ: *tirar fora as vergonhas*: exerere membrum pudendum, vt cum animal coit. bló, idem.

lỗ: *buraco*: foramen, inis. đào lỗ: *abrir coua*; foueam aperire. lóp lỗ: *entupir a a coua*: foueam obſtruere.

lỗ lău: *coua na caza em que metem a fato por cauſa do fogo*: fouea in quam conijciuntur res tempore incendij. lỗ miệng. *boca*; os, oris. lỗ tai: *ouuidos*: auditus, vs. & ſic de alijs.

lỗ ꞗốn: *perder do cabedal no mercadejar*: iacturam facere proprij in mercimonijs.

lọ, cái lọ: *bule piqueno, galheta*: ampulla, æ. amula, æ.

lọ, chẳng lọ là: *non ſomente*: non ſolum.

lọ, huống lọ: *quanto mais*: quanto magis, lọ là, huống chi, idem.

lọ nồi, mlọ nồi: *ferrugem da panella*: fuligo ollæ.

lộ, tỏ lộ: *publicamente*: publicè.

lộ, đạo lộ: *diabo que dizem eſtà no meyo do caminho*: diabolus quem putant eſſe in medio itineris. đạo lộ

thần quan: *eſte diabo te mate*: diabolus qui eſt in medio itineris te interimat. maledictum.

lơ: *eſparecer*: relaxare animum. đi chơi lơ lử, idem.

lơ đơ: *vagabundo*: vagus, a, vm.

lơ thơ, lơ xơ: *achacoſo*: valetudinarius, a, vm.

lờ, vide lải.

lờ, cái lờ: *certa naſſa de tomar peixe*: naſſa quædam ad piſces capiendos.

lờ, ăn lờ ăn lải: *leuar ganhos*: lucrum vltra ſortem exigere.

lở: *arroinar como monte*: conquaſſari, lở lung, idem.

lỗ, vide mlỗ, vel mlở.

lỗa lỗ, vide lỗ.

lỗài: *ſpecie de couſas*: genera rerum. lỗài ngườ'i ta: *o genero humano*: genus humanum. lỗài chim: *as aues*: ſpecies auium. & ſic de alijs rebus.

lỗân, trầm lỗân: *roda de trabalhos e tormentos*: viciſſitudo cruciatuum.

lỗân hồi: *traſmigração das almas*: tranſmigratio animarum. alij lüỗn hồi.

lỗăn, đau baó hăc lỗăn: *dores de barriga te matem*: interficiant te dolores ventris. maledictum.

lỗạn: *alterações no Reyno*: bella ciuilia. lỗạn lạc, lỗạn thâm, idem.

lỗàn, vide lüợn.

lỗặt, vide lỗệt.

lóc, khóc lóc: *chorar*: fleo, es. chăoc láoc, idem.

lỗc, câm lỗc: *o torrão de terra com que ſe carrega a cinza pera que não ſe apague o fogo nella*: gleba quâ teguntur cineres, ne ignis in eis deliteſcens extinguatur.

lọc; *coar*: colo, as. chép lọc ra: *tresladar em limpo*: tranſcribere purè à mendis.

lộc, lộuc: *dita*: fortuna, æ. may, idem.

lộc, ăn lộc: *ter renda del Rey &c*: queſtus annuos habere à Rege, vel ab alio principe viro.

lộc sấp: *roldana*: trochlea, æ.

lộc, rắn lộc: *vibora*: vipera, æ.

lọc, gió lọc blanh: *o vento aleuanta a palha, mas não*

na-

na leua: eriguntur paleę vento, ſed non tolluntur.

lŏệt, lẽ lŏệt, phép lŏệt: *leis dos Reynos*; leges regnorum.

lôi: *leuar arraſtado*: trahere vi. lôi lại, lôi đi, idem.

lòi tièn: *fio em que ſe enfião as caixas*: filum quo trajiciuntur monetæ æreæ perforatæ. lòi cói: *fita de iunça*: ligula ex iunco. lòi dĕa: *fita de correa*: ligula ex corio lòi tói: *cadeas de ferro*: catenæ ferreæ.

lòi xư·ơ·ng ra: *ſair o oſſo fora da carne*: prominere os extra carnem.

lồi: *olhos muito ſaidos pera fora*: prominentes valdè oculi. đui lồi con mắt ra: *ſaltar os olhos fora*: exilire oculos. lồi dĕa ra: *ſairſe a pelle*: extrahi pellem.

lói, chói lói con mắt: *offende os olhos com o grande reſplandor*: perſtingit oculos magna lux. chói lói tai: *eſtrugir as orelhas*: exurdare aures.

lói, aó duộm lói: *cabaya mal tingida, hũa parte tinta outra não*: veſtis ineptè tincta, ex vna parte recipiens colorem ex aliâ minimè.

lói: *couſa interior*: interior, vs. lói gỗ: *amago do pao*: medulla ligni.

lỗi: *erro, errar*: error, is. erro, as. tói có lỗi: *eu tenho erro*: errorem habeo. lỗi cũ đức Chúa blời: *errar contra o Senhor do ceo*: offendere cæli Dominum. xin lỗi: *pedir as culpas que lhe oppoem*: culpas exigere quæ ipſi opponuntur. chịu lỗi: *darſe por culpado, pera dar ſatisfação*, culpam fateri ad ſatisfaciendum.

lội: *nadar*: nato, as. đi lội *paſſar a nado, a vao*: tranſnatare, tranſuadare.

lợi: *gengiuas*: gingiua, æ. lợi răng, idem.

lóm: *olhos encouados*: profundi oculi.

lo·m đo·m: *couſa embrulhada*: perturbata res. tăóc lo·m đo·m *cabello parte branco parte preto* capilli ex parte albi & ex parte nigri.

lò·m: *aruoredo iunto ao rio*: arboretum iuxtà flumen.

lồn: *vergonhas de molher*: pudenda fœminæ, dóc, đoi,

 bẹn,

ben, idem. verba vitanda.

lòn qua: *paſſar abaixando a cabeça como per porta baixa*: inclinando caput tranſire, vt per portam nimis demiſſam. lüôn qua, idem.

lón, thuièn ra cửa lón lón: *a embarcação ſabio do porto ſem tocar*: cymba egreſſa eſt è portu abſque eo quod impingeret.

lọn: *negalho de ſeda ou de outra couſa*: faſciculus bombycis, aut reì alterius.

lọn cau: *ramo tenro de areca*: ramus tener fructus quem, areca, vocant.

lộn: *miſturar, confundir*: miſceo, es, confundo, is. lộn lạo, tlộn tlạo, láo dáo: *confusão*: confuſio, nis.

lộn chồ: *a molher tomar outro marido*: iungi alteri viro vxorem.

lộn dẽạ: *eſtomago embrulhado*: nauſeatus ſtomachus.

lộn, làm lộn lịch: *fazer as aueſſas*: contrarium peragere.

lộn đi lộn lại: *traſmigração*: tranſmigratio, nis.

lòn bon: *certo peixe*: quidam piſcis dictus lòn bon.

lọn: *porco*: ſus ſuis. heo, con ſinh, idem.

lọn, dẽa lọn: *pano de lãa muito fino*: pannus laneus valdè ſubtilis.

lọn, cam lọn: *certa ſpecie de laranja grande*: aurei pomi majuſculi ſpecies.

lŏọn, vide lüọn.

lộp: *muito branco*: albus valdè. tláng lộp, idem.

lóp: *cubrir com terra ou com outra couſa algũ buraco &c.*: operire terra aut re ſimili aliquod foramen, vel quid ſimile. lóp lại, idem.

lóp: *cubrir o corpo morto com terra ou com a campa*: cadauer cooperire terrâ, vel lapideo monumento. chôn, idem.

lóp, vide lủ lóp.

lóp: *camas de varias couſas hũas ſobre outras*: ordines variarum rerum quarum vna alteri ſuperponitur. mộ t lóp, hai lóp: *hũa cama, duas camas*: vnus ordo, duo ordines.

lọp, dựng: *fazer, fabricar*;

car: facio, is. fabrico, as. tào thien lọ̆p đ̃ia: *fazer o ceo e a terra*: facere cælum & terram. lọ̆p nhà: *cubrir a caſa*: imbricare domum.

lọ̆p: *alcançar indo de tràs, chegar a tempo*: pertingo, is. opportunè aliquid facere. đi lọ̆p, đi cho lọ̆p: *ide com tempo pera alcançar*; opportunè ito, vt aſſequaris. chẳng lọ̆p: *não chegou a tempo*: opportunè non aduenit.

lót: *forrar*: duplico, as. aó lót: *cabaya forrada*: veſtis duplex. aó kép, idem. lót dẽạ: *almoçar ou forrar a barriga com almoço*: gentaculum ſumere.

lót, tả lót tlẽ: *enfaixar o menino*: faſcijs infantem inuoluere. lót đàng: *calçar as ruas*: ſternere vias lapidibus. lót dất: *alcatifar o chão*: ſternere ſolum, vel munire tapetibus, frondibus &c.

lồt, rau lồt: *berua com que cozem o peixe*: herba quam ſimul cum pi[s]ce concoquunt.

lột: *esfollar*: excorio, as. lột dẽa, idem.

lột áo: *tirar a cabaya por força*: abripere vi veſtem quam àlius induam gerit. b'ŏc áo, idem.

lọt ꞗẽào: *paſſar como por buraco a outra banda*: penetrare tanquam per foramen in aduerſam partem.

lọ̆u càu: *Iapão*: Iaponia, æ. nhệt bỏn, idem.

loúc, gió loúc cây: *o vento arrancar aruores*; eradicari arbores vento.

louc: *proueito*: lucrum, i.

louc rắn louc: *vibora*: vipera, æ.

loũ: *pennas de aue*: pennæ auium. loũ mãng: *penugem das aues*: lanugo auium. loũ: *pelos dos animais*: pili animalium. ꞗật loũ: *depenar aues*: deplumo, as. làm loũ: *tirar o pelo ao animal eſcaldandoo*: pilos animalium extrahere, aqua feruenti perfundendo. loũ mày: *ſobrancelhas*: ſupercilium, i. loũ mé, loũ mí: *peſtanas*: palpebræ, arum. loũ: *pelos por todo o corpo humano*; villus, i.

lòũ phóũ: *oceo, vazio*: vacuus, a, vm. lòũ mũ: *caixeta em que ſe guarda o barrete dos letrados*: capſula

in qua literatorum pileus ſeruatur.

lòũ gà: *gayola em que ſe vendem galinhas*: cauea, æ. dicitur etiam de alijs auibus.

lòũ bàn: *cubertoura do dulão ou da meſa redonda pera que as moſcas não comão as iguarias*; operculum menſæ rotundæ ſuperpoſitum ne in edulia muſcæ irruant.

lòũ đèn: *alampadario, ou lenterna de papel*: laterna papyracea.

lu, phum lu: *ocioſo em caza leuar boa vida ſem trabalhar*: otioſum eſſe domi, ac indulgere genio.

lù và: *buzina do bonzo com que pede eſmola*: buccina cum qua ſacrificulus ſtipem erogat. alij tù và.

lú: *homem de pouco entendimento*: exigui iudicij homo.

lủ, đi một lủ: *andar caminho na meſma companhia*; conſociatos ſimul iter conficere. một đoàn, idem.

lủ cụ: *velho muito corcouado*: ſenex valdè gibboſus, còm lưng, idem.

lủ lỏp: *erua muito crecida*; herba quæ iam in proceram magnitudinem excreuit.

lư thư: *fraco, achacoſo*: debilis, valetudinarius. lo tho, yếu đuối, idem.

lư đừ: *carregado de ſono*: ſomno correptus. mê ngủ, idem ſed cum vitio.

lứ lừ: *muito doce*: ſuauiſſimus, a, vm.

lừ, vide lứ.

lứ, nhaọc lứ: *muita cançado*: defatigatus valdè. nhaọc nhằn, idem.

lúa: *arròs em berua*: herba orizæ. cây lúa: *a cana do arròs*: calamus orizæ. boũ lúa: *eſpiga em berua*: ſpica orizæ abſque granis. gé lúa: *eſpiga ià cõ grão*: ſpica orizæ granis onuſta. cấy lúa: *diſpor o nelle*: tranſplantare orizam in herba. gạt lúa: *ſegar o nelle*: metere orizam. dạp lúa: *debulhar o nelle*: triturare orizam. xay lúa: *tirar a caſca do arròs*: orizæ folliculum in piſtino detrahere.

lụa, cái lụa: *peça de ſeda que chamão foquem*: ſericum Annamitarum quod, foquẽ, di-

dicitur à luſitanis.

lừa, con lừa: *burro*: aſinus, i. chở lừa: *carregar o burro*; aſino imponere onus.

lừa lữa: *diferir a couſa e depois não fazer*: omittere rem quam diſtulit.

lừa: *apartar couſas miſturadas*: ſegregare res permixtas. lià, idem.

lừa, hãy lừa: *ainda tem*: ſupereſt adhuc, in quibuſdam Prouincijs, in alijs hãy còn.

lứa tác: *do meſmo tamanho, igual*: æqualis, e, ſiue in ætate ſiue in magnitudine, &c. một lứa, một tác, idem.

lửa: *fogo*; ignis, is. aliqui lả. thổi lửa: *fazer fogo*: ignẽ inſufflare. đánh lửa: *ferir fogo com dous paos*: ignem excitare ex duorũm lignorũ fricatione vehementi. dẽao lửa: *fuzil*: igniarium, ij. tát lửa: *apagar o fogo*: extinguere ignem. lửa lái: *atearſe o fogo*; ignem ſuccendi. ngọn lửa: *a chama*: flamma, æ. dùm lửa: *cubrir o fogo pera que ſe não apague*; ignem cooperire ne extinguatur. lửa cũi: *incendio*: incendium, ij. cõ̀ lửa: *tição não queimado*: titio non exuſtus. chở lửa: *atiçar o fogo*: excitare ignem.

lưãi, vide lưỡi.

lưẫi, vide lưỡi.

lüân, trẽm lüân: *roda de tormentos, no ſair de huns e entrar noutros*: cruciatuum viciſſitudo, ita vt vni alter cruciatus ſuccedat. alij lüên, vel lüon.

lüân hồi: *tranſmigração das almas*: tranſmigratio animarum. lộn về, idem.

lüân cũ nhau: *conſultar entre sì*: conſilium inire inter ſe.

lưâng, vide lương.

lục, sáu: *ſeis*: ſex. lục niên, sáu nam: *ſeis annos*; ſex anni. lục súy: *ſeis ſpecies de animais, e ſe toma por todos os animaes*: ſex animalium ſpecies, comprehenduntur omnes.

lục, vide louc, may.

lục sĩ: *lutador del Rey*: luctator regius.

lùi: *recuar*: retrogredior, eris. đi lùi, idem. chèu lùi: *remar pera tràs*: retroire remigando.

lũy:

lũy: *forte, baluarte:* propugnaculum, i.

luy: *terrepleno:* agger, is.

lụy: *ſojeição de inferior pera ſuperior*: obedientia inferioris erga ſuperiorem. chịu lụy: *obedecer:* obedio, is.

lùn, ngườ·i lùn: *homem anão*: pumillio, onis. chăn chăt, idem.

lún: *irſe abaixando algũa couſa com o proprio peço*; demitti aliquid proprio pondere. lỗ·, idem.

lụn, hết: *todo*: totus, a, vm. lụn đờ·i: *toda a vida*: totam in vitam. lụn nam: *todo anno*: integro anno. lụn thăng: *todo o mès*: toto menſe. lụn hết cúa: *todo o fato ſe acabou*: tota res finem accepit. chét lụn: *morras*; moriaris omninò.

lưng: *a cintura, os lumbos*; medium corporis, lumbi. thăt lưng, buọc lưng: *cingirſe*; præcingere ſe. còm lưng: *corcouado*; gibbus, a, vm. lù cụ, idem. đau lưng: *dor de cadeiras*; dolor renum.

lưng: *meyo cheyo meyo vazio*; media pars plena, altera pars vacua. lưng bát cơ·m: *meya eſcudela de arroz cozido*; media ſcutella orizæ coctæ, & ſic de alijs rebus:

lửng, đi chơ·i lơ· lửng: *ir eſparecer*; relaxare animum. lứ·, idem.

luóc: *cor parda*; ſubniger color. luóc luóc, ſác lem luóc: *preto de todo*; niger omninò. đen, idem.

luọc: *paſſar por agoa quente*; aquæ feruenti ad breue tempus immitti ad coquendum carnem, piſces, herbas &c.

lược: *pentem*; pecten, inis. lược bí: *pentem meudo pera as lendeas*; pecten minutũ ad extrahendos lendes.

lược, khảo lược: *dar tratos*; tormentis & cruciatibus confeſſionem extorquere.

luó·i: *rede*: rete. đánh lưó·i: *peſcar*: piſcor, aris. kéo lưó·i: *puxar a rede*: rete trahere.

lưỡ·i: *lingoa*: lingua, æ. đầu lưỡ·i: *ponta da lingoa*: extremum linguæ. le lưỡ·i: *botar*

botar a lingua fora: linguam extra os proferre. cứng lưỡi: *lingua groſſeira, e que pronuncia mal*: lingua rudis. mềm lưỡi *lingua branda*: lingua ſuauis. uốn lưỡi: *enſayarſe no fallar* experimentum facere de loquela, probare linguam, iterum atque iterum repetendo vocabula.

lưỡi gươm: *gume da catana*: acies, ei. lưỡi dĕao: *gume da faca*: acies cultri, & ſic de alijs ſimilibus.

lưỡi kèn: *a lingoeta da frauta* lingula fiſtulæ.

lưỡi cày: *ferro do arado*: vomer, ris.

lưỡi câu: *ponta do anzol*: extremitas hami.

lươm tay: *aleuantar as maõs iuntas*: iunctas eleuare manus. chắp tay lên, idem.

lươm lúa: *hũ manojo que tem ſeis maõs cheyas*: manipulus orizæ ſex plenas manus continens.

lüôn, vide lüân.

lüộn, vide lüận.

luồn ra: *ſair pera fora couſa que eſtaua pregada, ou encaizada*. refigi aliquid affixũ.

lươn, cá lươn: *enguia*: anguilla, æ.

lườn gà: *peito de galinha*: pectus gallinæ, & ſic de alijs auibus.

luóng, vide bluông.

lương: *mantimento*: victus, vs. phát lương: *dar alimentos*: victum præbere.

lương y: *medico*: medicus, i.

lường: *cuidar*: cogito, as. lo, ſuy, idem.

lượng *tael*: pondus vndecim circiter iuliorum, vel ferè ſeſqui vnciæ ſiue argenti ſiue auri, aut cuiuſcunque alterius rei quę ponderatur. một lượng, hai lượng *hum tael, dous taeis*, pondus vnum, pondera duo, ſed in auro & argento vſque ad nouem: chín lượng *noue taeis* pondera nouem argenti &c. at pro decem dicunt. một nén: *dès taeis*: pondera decem argenti &c. tamen ſine addito ſemper ſignificat argentum vt. một lượng: *hum tael de prata*: pondus vnum argenti quod æquiualet vndecim circiter iulijs romanis. melius, lạng.

luột, dêy luột: *driça da vela*: funis quo velum attollitur, vel deprimitur in naui.

lượt, một lượt, hai lượt: *hũa cama duas camas de couſas que vão por camas como quando ſe reboca a parede &c*: ordo vnus ordines duo, earum rerum quæ ordinatè ſuperponuntur ſibi inuicem, vt cum incruſtatur paries. một lần, hai lan, idem.

lúp, nướ́c lúp đầu: *agoa dar por cima cubrir a cabeça*: aquam ita eleuari vt cooperiat caput. nướ́c lúp nhà: *agoa cobre a caza*: aqua eleuatur ſupra domum. blần, idem.

lúp xúp: *muitas couſas iuntas, poſtas ſem ordem, como muitas arbores, ou muita gente que vão ſem ordem huns pera diante outros pera tràs*: inordinatæ res ſimul congeſtę, vt multæ arbores abſque ordine diſpoſitæ, multi homines huc atque illuc incedentes, alij xúp xúp.

lút: *atè*; vſque. nướ́c lút đên gói: *agoa chega atè o joelho*: aqua peruenit vſque ad genu. mlút, idem.

lụt: *alago*: inundatio, nis.

lụt, vide mlụt.

lưu càu, vide lou càu.

lũ: *bulir, couſa que não eſtà fixa*: moueri rem quæ non eſt fixa. rang lũ lại: *dentes abalados*: concuſſi dentes. cŏc lũ lại: *não eſtà fixa a coluna ou eſpeque*: cõmota, aut malè fixa columna. laõ, chẳng chạt, idem.

lủng lỉnh: *eſparecer*: relaxare animum. lơ lửng, loũ lỉnh, dủng dỉnh, idem.

lũ, ngườ̀i lạ lũ: *foraſteiro, eſtranho na terra*: hoſpes, in regione nouus.

lựu, cây thệu lựu: *romeira*: malus punica. blái thệu lựu: *romãa*: malum punicum.

Ma

M A quỉ, ma cỏ: *diabo*: diabolus, i. ma: *almas dos defunctos* animæ defunctorum. ma: *corpo morto*: cadauer. cất ma: *enterrar defuncto*: ſepelire mortuum. làm ma: *fazer certa ſolenidade a os defuntos dentro do triennio do dò*: defunctis ſolemnitas quædam exhibita intra triennium luctus.

mà: *e*: &. nếu mà: *ſe*: ſi. nhưng mà: *mas*; ſed. dù mà, dầu mà: *aindaque, poſtoque*: quamuis, etſi. & annectitur ſaõ le: *com tudo*: tamen. eſt etiam additamentum vt, mà cả: *fazer preço*: æſtimo, as. nói mà cà mà cạp: *gagueijar*: balbutio, is. mà thoi: *e baſta*: & ſufficit. bởi đâu, mà vè: *de donde vieſtes e tornaſtes*: vnde & reuerſus es. mà: *pera*: ad. tôi mua mà ăn: *eu compro pera comer*: ego emo ad edendum. để mà thờ: *pera adorar*: ad adorandum. mà: *porque*: quia. chớ làm mà có tội: *não façais porque he peccado*: ne facias quia peccatum eſt. mà chớ; *e não mais*: nec amplius. có bay nhiêu mà chớ: *tem tanto e não mais*: hoc eſt nec amplius.

má mặt: *as faces do roſto*: genæ, arum.

má, gioũ má: *inſtrumentos de official mecanico*: inſtrumentum mechanici. chẳng nên gioũ má gì: *não preſta pera nada*: vſui nulli eſt.

má, rau má đè: *chantagem*: plantago, ginis.

mả: *ſepultura*: ſepulchrum, i. mồ mả: *a terra que ſe aleuanta ſobre a ſepultura*: ſepulchri tumulus. giẫi mả: *alimpar a ſepultura das eruas*: ſepulchrum mundare, ab illo herbas euellendo.

mã, ngựa: *cauallo*: equus, i. mũ mã vỉ: *barrete feito de ſedas de cauallo*: pileus ex crinibus caudæ equinę confectus.

mã, ổũ phù mã: *genro del Rey*: gener Regis qui chúa vocatur.

mã: aó mã giáp: *peito de dobras ou ilhos pera os ſoldados de varias cores, ou tambem pera os cantores*: thorax duplicatus varijſque ocellis conſutis variegatus pro militibus, vel etiam pro cã-

toribus, varijs coloribus diſtinctus.

mã la: *batega pequena das vigias:* campanula Indica ad vigilias indicandas.

mã, cúa mã: *couſas de papel que ſe fazem pera ſe queimar aos defuntos*; res papyraceæ quæ fiunt ad comburendum pro defunctis Ethnicis.

mạ: *arròs nacido que botão de molho pera ſemear:* oriza germinans quæ aquæ immergitur antequam ſęminetur. geo mạ: *ſemear eſſe arròs*: pullulantem orizam ſæminare. mạ: *arròs em herua:* oriza in herbam germinans. dỗ mạ: *arrancalo pera o traſpor:* orizam herbeſcentem euellere ad tranſplantandum. đám mạ: *canteiro deſſe arròs em herua*: areola in qua eſt oriza germinans ſæminata. mạ chiem: *eſſe arròs em herua da ſecunda nouidade:* poſterioris meſſis oriza germinans.

mác, cái mác: *parão comprido feito a modo de gancho:* falx oblonga adunca. óú mác: *a baynha deſſe parão:* vagina falcis oblongę aduncæ. oú mác: *nome de hũ dos bairros da Corte de Tonquim:* nomen vnius è vicis Tunchinenſis Regiæ.

mác nồi, mlác nồi: *panella de borda quebrada*: orificij confracti olla. mẽ, idem.

mắc: *empeçar*: impingere in aliquid quod ſit impedimento. mắc viẹc: *eſtar ocupado cõ negocios e impedido*: impediri negotijs. trở, idẽ. đàng mắc voy: *eſtar o caminho impedido com elephantes:* præpediri viam elephantibus. mắc gỗ: *empeça no pao:* impingit in lignum, & ſic de alijs rebus.

mắc ꞗẽai: *ordidura de tear*: ſtamen, inis.

mặc: *veſtir, calçar*: veſtio, is, calceo, as. mặc aó: *veſtir cabaya*: induere veſtem. mặc hài: *calçar çapatos*: calceare calceos. mặc: *conforme*: iuxtà, ſecundũ. mặc rồi mặc viẹc: *cõforme ao vagar, cõforme aos negotios:* iuxtà otium, ſecundum negotia. mặc í, mặc lòõ: *conforme voſſa vontade, como quizerdes*: iuxtà tuum placitum: mặc mùa: *conforme a no-*

nouidade boa ou mà : iuxta meſſis copiam, vel inopiã.

mặc bớt : *pera diminuir*: ad minuendum.

mạc, mặt mạc : *maſcara*: larua, æ. mặt mẹ́, idem.

mạc, cha mạc: *o gouerno da aldea* : pagi rectores. làng, idem.

mạc ngựa: *caſcaueis que ſe poem no peſcoço ao cauallo* : nolæ quæ collo equi appenduntur. alij, mlạc.

mắch: *mexericar*: deſero, fers.

mắch đếáp: *fallar paruoices*: proferre fatua verba. nói quéi quá, idem.

mạch: *pulſo*: pulſus, vs. án mạch: *tomar o pulſo*; tentare pulſum. xem mạch, idem. biét mạch: *entender de pulſo*; ſcientiam pulſus habere. gệt mạch *pulſo formicante*: pulſus formicans.

mạch nướ́c: *vea de agoa*: vena aquæ.

mạch đàng đi: *vereda*: ſemita, æ. đàng tieủ, idem.

mạch, kê mọc mạch : *genero de milho*: milij quædam ſpecies.

mai : *a menhãa*: cras. mai nầy: *hoje polla menhãa*: hodie mane. mai ſớm: *a menhãa cedo*: cras ſummo mane.

mai, cái mai : *pangale de cauar*: pala ferrea ad fodiendum apta.

mai, hỏã mai : *murraõ de eſpingarda* : igniarius funiculus.

mài : *roçar algũa couſa pera ſe gaſtar* fricando atterere aliquid vt minuatur. mài đẽao: *afiar faca &c*: acuere cultrum & ſimilia.

mài, tlâu bò mài ſừng. *os bois ou buſaras colearem os cornos pera pelejar* : molliter moueri cornua à bubalis aut bobus, quando ſe ad pugnã parant.

mài, khŏai mài : *inhame comprido* : colocaſia oblonga.

mái nhà: *beiras de caza, telhado* : imbrices domus. mái non: *abas do chapeo*: ora galeri.

mái cheò: *menear o remo*: verſare remum.

mái, gà mái: *galinha*: gallina, æ. & ſic de alijs auibus.

mãi, mua: *comprar*: emo, is.

is nhà mãĩ: *couſa que ſe fas aos defuntos e fingem que lhe vendem*; domus quæ fit pro defunctis, & fingitur illis vendi.

mại, mẽm mại: *couſa molle e branda como leito brando*; res mollis, vt lectus mollis, & ſic de cæteris.

may: *cozer couſa noua*: conſuere aliquid de nouo. tho may: *alfayate*: ſartor, oris. may áo: *fazer cabaya noua*: veſtem nouam conſuere. may áo cho ai: *dar cabaya noua a alguem*: impertiri alicui veſtem nouam. cỏ may: *certa herua que produs ſemẽte que ſe pega nos veſtidos ſe chama ladroẽs*: herba quædam cuius ſæmina adhærent veſtibus, & vulgò dicuntur latrones à luſitanis.

may: *dita*: fœlicitas, àtis.

may, gió may: *vento noroeſte*: thraciozephyrus, pluuiam comitari ſolet.

may mặt: *roſto, may he palaura que ſe acrecẽta*: facies, ei. may additamentum in locutione.

mây: *rota*: vimen quod luſitani rota, vocant.

mây: *nuuem*: nubes, bis. đám mây: *pedaço de nuuem*: nubis pars.

mầy: *tu, fallando com gente inferior, ou ruſticamente*; tu, loquendo cum inferioribus, vel ruſticè.

mày con mắt: *ſobrancelha*; ſupercilium, ij. rắn mày rắn mặt: *cabeçudo*; duræ ceruicis.

mày tle, may múa: *os olhos e nòs do bambù*: gemmula, vel tuber cannæ Indicæ.

mày, ăn may: *pedir eſmola*: ſtipem erogare. ăn mày ăn mót, idem. bị ăn may *alforge de pedinte*: pera ſtipem erogantis. ăn mày Chúa: *ſuſtentado del Rey*: nutritus à Rege, & ſic de alijs. con mày: *filho adoptiuo de criação*; filius adoptiuus. con nuôi, idem.

máy: *tremer algũ membro per ſi meſmo*: tremula pars aliqua corporis. máy con mắt: *tremer os olhos*: tremere oculos. máy mềnh *tremer o corpo*: tremere corpus. máy mạch: *tremer o pulſo*: pulſus tremulus. máy miệng: *deſejar de contar algũa couſa*:

velle

velle aliquid narrare.

máy, thợ máy: *ſerralheiro:* faber ferrarius. đòũ hồ máy: *o relojo mouerſe per ſy*: moueri ſeipſo horologium.

mấy: *quanto*: quantum. bán mấy: *quanto ſe vende*: quanti venditur? mấy lần: *quantas vezes*: quoties? đếm mấy ngươi: *contai quantas peſſoas*: numera quot homines. chẳng có giầu mấi: *não he muito rico:* adeò diues non eſt.

mấy, mềnh mấy: *corpo humano;* corpus humanum. đọũ mềnh mấy: *eſtremecer o corpo*: contremiſcere corpus.

mấy, cua mấy: *caranguejo cheyo que tem ouas*: cancer plenus, & ſic de alijs rebus quæ cum lunâ implentur.

máy, một máy, một chút: *hum pouco*: parum. chẳng có một máy: *não tem hum pouco, nem hum tem*: nec vnus eſt.

mâm, cái mâm: *bandeja em que ſe come:* menſa rotunda in qua apponuntur edulia. dọn mâm: *aparelhar a bandeja com as iguarias:* menſam rotundam onerare cibis. bưng mâm: *tomar a bandeja e leuala com ambas as maõs pera alguem comer:* portare menſam rotundam ad aliquem, vt edat. đơm mâm: *offerecer a bandeja aparelhada*: menſam rotundam cibis onuſtam offerre. lòũ mâm, vide lòũ.

mâm bún: *gamela em que ſe fàs a letria*: alueus in quo fit ſimilago.

mám: *peixe ſalgado ou ſeco*: piſcis ſale conſperſus, vel ſiccus. chĩnh mám: *boyaõ de balachão:* diota piſcem ſale conditum continens.

màm: *faſquias entre que ſe mete, e amarra o cajão*: aſſerculi inter quos ſtringitur ſtorea ex cannis indicis texta.

mầm mầm; *tresbordar de muito cheyo*: plenus ita vt ſupereffluat, alij nhầm nhầm, vel, nham nháp. blàn idem.

man, một man, hai man: *des mil venti mil*: decem millia, viginti millia.

màn: *cortina*: peripetaſma, tis.

mãn: *feitiços com que ſe curão feridas;* veneficia quibus

vulnera curantur. thầy mắn: *feiticeiro que cura feridas*: veneficus vulnera curans.

mắn: *arròs do Iapão chamado ſuxi*: oriza ex Iaponia, quam ſuxi vocant.

mận; cây mận: *ameixieira*: prunus, i. blái mận: *ameixa*; prunum, i. blái mận: *gallo ou polmão na cabeça*; tuber, is.

mặn: *couſa ſalgada*: ſalſus, a, vm. nước mặn: *agoa ſalgada*: ſalſa aqua. eſt etiam nomen cuiuſdam oppidi in Prouincia Quinhin, ſeu Pulocambi Cocincinæ.

măng: *olho de bambù tenro que ſe come*: gemmula cannæ indicæ quæ dum tenera eſt apta eſt ad cibum.

mang cá: *guelra de peixe*: branchia, æ.

mang, đeo: *trazer algũa couſa cõſigo*: deferre aliquid ſecum. ảnh mang: *imagem que ſe tràs ao peſcoço*; deferre collo appenſam imaginem. mang con: *trazer o filho ao collo*: deferre infantem vlnis.

mang, hổ mang: *cobra peçonhẽta*: ſerpẽs venenoſus.

mang, blái mang tang: *fruta como pimenta*: fructus quidam inſtar piperis.

mầng: *alegrarſe, dar os parabens*: lætor, aris, congratulor, aris. alij mừng. mầng bội phần: *alegrarſe muito*: lætari valdè. ăn mầng: *feſtejar com banquete algum bom ſucceſſo ou outra couſa*: fœlicem euentum, vel quid ſimile conuiuio celebrare. mầng thầy đã về: *dou os parabens a o meſtre de ſua boa chegada*: congratulor magiſtro de fœlici ſuo aduentu.

mắng: *agaſtarſe de palaura*: iraſci ore tenus. mắng mó người ta, idem.

mắng blả: *agaſtarſe algũe contra quem ſe agaſta com elle*: iraſci in illum qui prius in ipſum excãduit. mắng nhau, idem. mắng văn nhau: *agaſtarſe com todos, mà condição*: iraſci paſſim ex malo genio. thót mắng người ta: *agaſtarſe cõ outros deſentoadamente*; iracundè vocem attollere.

mắng tin: *fama*: fama, æ. nghe mắng tiếng: *ouuir por fama*: famam curſitare.

máng:

máng : *manjadoura de animais mayores*: præſepium, ij. máng lừa, máng ngựa, &c.

máng nước: *canal de pao ou de pedra ou gamela em que ſe dà a bomba pera botar agoa da embarcação*: canalis quilibet aut etiam alueus quo aqua eijcitur è naui.

máng, sũ máng: *falção ou peça que atira com camara*: falco catapultarius.

mảng: *iangada em que ſe anda no rio*: ſchedia qua itur ſuper flumen. bè, idem.

mạng: *todo genero de rede*: rete cuiuſcunque vſus. mắt mạng: *malhas da rede*; plaga, æ.

mạng dện: *teya de aranha*: tela aranearum.

manh: *pedaço de couſa velha*: fruſtum rei veteris. một manh chiéu: *pedaço de eſteira velha*: pars ſtoreæ veteris. một manh aó: *pedaço de cabaya velha*: pars veſtis veteris & ſic de alijs rebus. mảnh, idem.

manh, thoũ manh: *cego com os olhos abertos*: cæcus oculos patentes habens.

mánh: *olhar com tento e medo*: cernere circumſpectè & cum timore.

mảnh, mảõ mảnh: *muito delgado*: valdè gracilis, e. mảõ dảnh, idem.

mảnh, vide manh.

mạnh *forte valente*: robuſtus, i. mạnh mẽ, idem. khüẻ mạnh: *boa ſaude*: proſpera valetudo mạnh đi: *atura bem no andar*: fortis in ambulando. ngựa mạnh chạy: *cauallo que corre bem*: fortis in currẽdo equus. gió mạnh: *vento rijo*: vehemens ventus. rượu mạnh: *vinho forte*: generoſum vinum.

mao, loú, vide loú.

mao ngựa: *o penacho ſobre a teſta do cauallo*: criſta plumea in fronte equi.

maò bụt: *barrete de pagode*: pileus idoli, alij mieụ bụt.

máo, mẽu máo: *choro de menino*: fletus infantium.

mạo, trượng mạo *homem bem diſpoſto alto &c*; quadratus homo. trượng phu, idem.

mào: *ponta da herua*: ſummitas herbæ.

maò, đầu maò: *o prepucio, ou cabeça do membro*: præputiũ, aut caput mẽbri virilis.

mǎóc: *deſcarnar como com garfo, tenàs*: excarifico, as. mǎóc thịt, idem.

mǎọc: *nacer como de ſemente, heruas, &c*: orior, oriris. alij mọc. mạt blờ'i mǎọc lên: *o ſol nace*; oritur ſol & ſic de alijs.

mǎọc, kẽ mǎọc mạch: *certo milho*: milij ſpecies.

mâọc: *madeira*: lignum, i. thợ mâọc: *carpinteiro*: faber lignarius. mǎọc bài: *pao em que ſe eſcreue chapa qual probibe algũa couſa*; lignum eleuatum in quo ſcriptum eſt edictum quo aliquid caueatur. alij mouc.

mảỗ: *delgado*: ſubtilis, e. cây mảỗ: *aruore delgada*: ſubtilis arbor.

maỗ: *eſtar pera fazer*: mox facturus, vt, maỗ tlẽy: *eſtar pera partir*: mox diſceſſurus. maỗ hết: *quaſi acabado*: mox finiendus.

maỗ đợ'i: *eſperar alguem*: expecto, as. maỗ tloú, cậy: *confiar*: ſpero, as. confido, is.

mảỗ, ngủ mảỗ: *meyo dormindo*: ſemidormiens, vel dormitans.

máỗ: *vnha*: vnguis, is. máỗ tay: *vnhas das maõs*: vngues manuum. máỗ chên: *vnhas dos pès*: vngues pedum.

máỗ, cây máỗ tay: *certa aruore de mezinha*: arbor quædam medicinalis.

mập: *animal muito gordo*: animal pingue valdè. lợn mập: *porco muitos gordo*: ſus pinguiſſimus.

mát: *freſco lugar*: amænus, a, vm. viridis, e. refrigerans, ntis. nơ'i mát mẻ: *lugar delicioſo*: amænus locus. thuóc mát: *mezinha que refreſca*: refrigerans pharmacum.

mắt: *couſa cara*, carò æſtimata res.

mắt, con mắt: *olhos*: oculus, i. tlợn con mắt len: *por os olhos em aluo*: oculos ita eleuare vt albugo appareat. tối mắt: *cego*: cæcus, i.

mắt cá: *artelho do pè*: talus, i.

mắt, đầu mắt tle, đầu mắt gỗ: *nò de bambù, pao &c*: tuber

ber cannæ indicæ, ligni & ſimilium.

măt, bọ mắt: *melga*: muſcula, æ.

mất: *perder*: amitto, is. đã mất: *jà morreo*: mortuus eſt. mất coũ: *perder o trabalho*: perdere operam. mất viá: *ficar ſem ſangue de medo*: paueo, es. mất lòṏ ai: *perder a graça, dar no coração de alguẽ*: inimicitiæ anſam dare.

mặt: *roſto*; facies, ei. rán mày rán mặt: *cabecudo*: duræ ceruici. mặt mũy: *roſto, ſembrante*: vultus, vs. biết mặt: *conhecer alguem pollo roſto*: dignoſcere ex vultu aliquem. ra mặt: *aparecer, ſahir a publico*: publicè apparere. văng mặt, ẩn mềnh: *não aparece, eſcondeſe*: occultus remanet. tlước mặt: *em preſença*: coram. cháṏ mặt: *virar a cabeça*; vertiginem pati. khó mặt: *triſte no roſto*: vultus triſtis. đoũ mặt người ta: *ajuntamento de gente*; conuentus populi. mặt gẹn *ſembrante agaſtado*: vultus iratus. mặt hiền ꞗui: *ſembrante alegre*: vultus hilaris. blở mặt cũ ai: *virar o roſto pera alguem*: faciem vertere ad aliquem. blở mặt lại cũ, idem. tối mặt: *cego*: cæcus, i. tối tam mặt mũi, idem.

mặt, may mặt: *cozer*: ſuo, is, conſuo, is.

mặt: *o direito d'algũa couſa*: facies, ſeu pars recta alicuius rei.

mặt, tay mặt: *mão direita*; dextera, æ.

mặt blời: *o ſol*: ſol, is. nhật idem.

mặt blang: *a lua*: luna, æ. nguyệt idem.

mặt mạng *malha de rede*: plaga, æ.

mặt ruộng: *varſea ou campo de dès varas, daquellas com que ſe medem os campos*: ager decem menſuras continens, earum quibus Annamitæ dimetiuntur campos. một mặt ruộng, idem.

mặt đất: *a ſuperficie da terra*: ſuperficies terræ.

mặt mả: *maſcara*: larua, æ. mặt mạc, idem.

mạt: *derradeiro, infimo*: vltimus, a, vm.

mạt cưa: *o farello do pao quando ſe ſerra*: puluis in-

modum furfuris egrediens è ligno cũ ſerrâ finditur.

mạt gỗ: *os cauacos que ſaem do pao quando ſe desfalca ou laura*: aſſulę quæ oriuntur è ligno dum læuigatur aut politur.

mạt: *o fim ou termo de algũa couſa*: finis aut terminus alicuius rei. mạt nam: *fim do anno*: finis anni. mạt giờ: *fim da hora*: finis horæ, & ſic de cæteris. mả mạt: *acabarſe a virtude de fazer mandarins na ſepultura como paruoamente crẽ os gentios que ella tẽ*: ſepulturæ deficere virtutem conferendi gradus gubernationũ illis ad quos pertinent defuncti in illis conditi, vt fatuè putant Ethnici.

mật aõ: *mel de abelhas*: mel apum.

mật miá: *mel de cannas de açucar*: mel è cannis dulcibus expreſſum.

mật: *fel*: fel, lis. mật gà: *fel da galinha*: fel gallinæ, & ſic de alijs.

mau: *de preſſa*: feſtinanter. cháõ idem. đi mau chên: *ide de preſſa*: feſtina.

mau: *couſa tecida, baſta, bem tapeda*: denſus, a, vm. dèãi mau: *canga bem tapada*: denſa tela benè compacta. phên mau: *cajão tapado*: denſa ſtorea è cannis indicis contexta benè compacta.

mấu: *prudente*: ſapiens ntis. mấu nhiệm: *muito entendido*: intelligens valdè. mấu lám, khôn kháo, ngỗ ngàng, idem.

màu sắc: *cor*: color, is. màu đen: *cor luſtroſa*: color pellucidus.

máu: *ſangue*: ſanguis, inis. chảy máu ra: *correr o ſangue*: ſanguinem exire, fluere. sỗ máu ra: *ſoltarſelhe o ſangue como dos narizes*: ſanguinem emittere vt è naribus &c. muít máu: *cançado, esbofado*: fatigatus valdè. mệt, idem.

mấu: *bambù ou pao atraueſſado cõ muitos pregos pera ſe dependurarem nelle varias couſas*: lignum quodcunque appenſu n in quo infixi ſunt multi claui ad alia appendenda.

mạu thin, idem ac thìn, vide giờ.

mẫu, mẹ: *may*: mater, tris.

tris . 1. tử mẫu, mẹ ſinh đẻ: *may que o pario*: mater quæ peperit. 2. kế mẫu, mẹ ghẻ: *madraſta*: nouerca, æ. 3. đích mẫu, em mẹ đã nuoi ngày ſau: *a Irmãa da mãy que depois o criou*: Soror Matris quæ poſtea nutriuit. 4. dưỡng mẫu, mẹ nuoi, mẹ mày: *may que o perfilhou*. mater adoptans. 5. giá mẫu, mẹ đã lấy chào khác, mà còn nuoi con: *may que tem tomado outro marido, mas ainda cria os filhos do primeiro marido*: mater quæ poſtquam alteri viro nupſit, adhuc prioris mariti filios alit. 6. thứ mẫu, bọ mọn cha: *a mãceba do pay* cõcubina Patris. 7. xuất mẫu, mẹ còn nuoi con, khi chào đã tlốn đi: *a may que ainda que o marido deſapareceo cõ tudo cria os filhos*: Mater cuius maritus non comparet, filios tamen alit. 8. nhũ mẫu, bú: *ama*: nutrix, cis. hæc octo genera Matrum diſtingunt Tunchinenſes ſeu Annamitæ. đức mẫu: *may del Rey*: Mater Regis. rất thánh mẫu đức Chúa bà Maria: *a Santiſſima May Maria Noſſa Senhora*: Sanctiſſima Mater Maria, Domina Noſtra.

mấu, vide mão.

mẫu, vide mòu.

mẩu, vide mòu.

mạo, vide mọu.

me tên: *ferro da ſeta*: ferrum ſagittæ.

me: *tamarinho*; fructus indicus acidus, ad condiendos cibos aptus quem, tamarinum, vocant luſitani.

mê muội: *ignorante, idiota*: v mê, idem. nói mê nói: *fallar deſpropoſitos*: ineptè loqui. lấn mê: *ſer inclinado a algũ vitio*: inclinari ad aliquod vitium. mê ăn uống: *dado a comer e beber com demaſia*; nimium inclinari ad eſum & potum. mê ta dâm: *ſer dado ao vitio da carne*; propenſum eſſe ad vitium carnis. mê dâm douc: *ſer com demazia dado à molheres ainda à propria*: nimium inclinari ad venerea, quæcunque etiam licita.

mé: *capellas dos olhos*; palpebræ, mí idẽ. loú mé loú mí: *as peſtanas*, palpebrarum pili.

mè: *gergelim*: ſeſamum,

mum, i. vũng, idem.

mè: *ripas do telhado*; ſcandula, æ.

mề: *moela de aue*; ventriculus auium. mề gà: *moela de galinha*; ventriculus gallinæ.

mẹ: *may*; Mater, tris. chị, cô, dì, ꞗu, idem ex gentiliũ abuſu.

mé dĕao: *mòça na faca*; piren, enos. mé rang: *dentes quebrados*; confracti dentes. bát mé: *porçolana quebrada na borda*; fracta in orificio lanx Sinica.

mé, mặt mé: *maſcara*; perſona, æ.

méch: *offender a alguem leuemente*: leuiter aliquem offẽdere. mấtlàõ một chút, idem.

mềm: *couſa branda*; mollis, e. mềm mại, idem, vide mại.

mệm, củ mệm: *certo inhame*; colocaſia quædam.

mên, cao mên: *Camboja*; Cambogiæ regnum. cao miên, idem.

men, đi men: *andar de menino*; incedere in pueruli morem bò đi idem.

men; *mezinha pera fazer vinho*; remedium ad vinum conficiendum.

mền, aó mền: *cabaya acolchoada*; veſtis in culcitrę morem aſſuta cum gozipio aut aliquo ſimili. chăn mền: *colcha, godorim*: inſtratum indicum, in culcitrę morem aſſutum.

mến: *amar, querer bem*; amo, as. kính mến: *amar con reſpeito e veneração a peſſoa alta como Deos, Rei &c*; diligere cum reuerentia, perſonam ſublimem vt Deum Regem &c.

mềnh; *corpo*; corpus, poris. thân xác, idem. một mềnh: *per ſi sò*; ſe ſolo. tôi đi một mềnh: *eu vò sò*; ſolus eo. của mềnh: *couſa propria*: proprię res. vợ mềnh: *a propria molher*: propria vxor: đánh mềnh: *dar em ſi*: percutere ſeipſum. inſeruit eadem vox mềnh pro reciproco ſui ſibi ſe.

meo: *moſſo*: mucidus, a, vm. mốc meo, idem.

meò, con meò: *gato*: felis, is.

méo: *eſmechado, não redondo*:

dondo: illiſus, a, vm. méo miệng: *boca torta*: contortum os.

mẹo: *encaixos, encaixar*: inſerere, inciſio, onis. mẹo hòm: *encaixos do caixão*: inciſiones arcæ in angulis eius.

mẹo, giò mẹo, vide giò.

mép tai: *fontes da cabeça*: tempora, rum.

mẹp, voi mẹp: *elephante manſo que obedece e fas o que lhe mandão*: elephas cicur & ad mandata obediens.

mét mặt: *roſto deſcorado*: pallida facies, xanh idem.

mế, mơ mế: *fallar dormindo*: loqui dormiendo.

mệt: *muito cançado*: fatigatus valdè, nhǎọc idem.

mẹt, cái mẹt: *certa laya de ſupo redondo e largo*: ſtorea quædam rotunda ex cannis indicis læuigatis & contextis ad orizam purgandam.

meu, vide meo.

mếu mão: *choro de meninos*: ploratus infantiũ. khǎọc idem.

mí: *capela do olho*: palpebra, æ. mê, idem. loú mí: *peſtanas*: palpebrarum pili.

mĩ, tốt: *couſa fermoſa*: ſpecioſus, a, vm.

mĩ, phi mĩ: *gordo*: pinguis, e. béo, idem.

miá: *cana de açucar*: canna dulcis.

miá, lá mía: *queixo ſuperior*: mandibula ſuperior, hàm idem. lá miá mũi: *parte interior do nariz*: narium pars interior.

miả nhau: *couſas hũ pouco ſemelhantes*: res aliquantulũ ſimiles, miả miả, idem.

miên, vide mên.

miền: *pouoação*: pagus, i. làng, thôn, tóũ, idem.

miếng: *bocado de qualquer couſa*: bolus, i. một miếng blẫu: *hum bocado de betel*: bolus vnus folii quod, betel, luſitani vocant. mất miếng: *deſmayo*: deliquium animi.

miệng: *boca de qualquer couſa*: os cuiuſcunque rei. miệng nồi: *boca, ou bordas da panella*: orificium ollæ. miệng bát: *bordas da porçolana*: orificium ſcutellæ. miệng ſoũ: *borda do rio*: ripa fluminis. chịu miệng: *fiador*: fideiuſſor, is. hả miệng ra: *abrir a boca*: os aperire.

ngậm miệng lại: *fechar a boca*: os claudere. bủm miệng lại: *boca pequena*: os paruum. kheó miệng: *gracejador*: ioculator, ris. dữ miệng: *deſbocado, mà boca*: effrænatus in loquendo.

miệt: *meyas*: tibialia.

miễu: *cazinha de adoração do diabo*: domuncula diabolici cultus.

miễu bụt, mão bụt: *barrete de pagode*: pileus idoli.

min; *eu*: ego, cum aliqua præeminentia.

mỉn miệng cười: *rir com modeſtia*: riſu modeſto os aperire.

mịn: *barro*: argilla, æ. đất mịn: *terra barrenta*: argillea terra, đất thờ, idem.

minh, sáng: *claro*: clarus, a, vm. đại minh: *grande e claro*; magnũ & clarum, nomen ſcilicet quo ſinæ ſeipſos ac regnum ſuum nobilitant. cao minh: *alto e claro engenho, habilidade*: præclarum ingenium.

minh tinh: *bandeira grande no enterramento na qual ſe poem o nome do defunto*: vexillum quod in iuſtis defuncto ſoluendis defertur, & in quo defuncti nomen maiuſculis literis deſcribitur.

minh, vide mênh.

mít, cây mít: *iaqueira*: arbor indica quam luſitani, iaqueira, vocant. blái mít: *iaca*; fructus Indicus, iaca vocatus.

mịt, mù mịt: *eſcuro*: tenebroſus, a, vm. tói tăm mù mịt: *cerração*: caligo tenebroſa.

mlá: *paruo*: fatuus, i. lá, idem.

mlắc, đi qua mlắc chốc: *couſa que logo deſaparece como relampago*: euaneſcens ſtatim, vt fulgur.

mlác, vide mác.

mlạc, blái mlạc ngựa: *caſcaueis de cauallo*: campanulæ equorum, nolæ.

mlài; *a cabeça do abano*: caput flabelli, ſiue capulus qui manu tenetur, dum ventus excitatur.

mlãi, cái mlãi: *lombrigas*: lumbrici, orum. melius blun.

mlầm: *erro ſem aduertencia*: error ex inaduertentia. mnhầm, lầm, idem.

mlang, mlũ mlang: *ſem-*

reſpeito: liberè, inurbanè, ſine reſpectu. vô phép, idem.

mlát: *golpe*: percuſſio, onis. chém một mlát hai mlát: *dar hũa cutilada, duas &c.* cæ. ſim percutere ſemel, bis.

mlặt: *eſcolher hũ e hũ como grãos fruita &c.* ſeligere ſingula vt fructus grana &c. nhặt, mnhặt, idem.

mlạt: *enſoſſo*: inſipidus, a, vm. hèn mlạt: *comer groſſeiro e mal guiſado*: cibus vilis, malè paratus. rư̆ợu mlạt: *vinho fraco*: debile vinum.

mlẽ gai: *tirar o eſpinho*: auellere ſpinas. alij lẽ.

mlẽ: *rezão*: ratio, onis. phải mlẽ: *dis com a rezão*: rationi conforme. chẳng phải mlẽ: *não tem rezão*: rationi repugnans. ſuy mlẽ, xét mlẽ: *ponderar o que dita a rezão*: rationis conuenientiam, vel diſcrepantiam perpendere. nào cò mlẽ gì: *que rezão tem ou não tem rezão algũa*: nulla omninò eſt ratio.

mlêy, mlụt mlêy: *faca ou outra couſa bota*: hebeſcens gladius, vel aliud ferrum &c.

mlẽnh, vel mlĩnh, vide mlú.

mleŭ, cá mleŭ: *certo pixe do rio que chamão Rey*: piſcis quidam fluminis Rex vocatus.

mlớ, mlầm mlớ: *por inaduertencia*: inaduertenter. mlớ việc khác: *ter eſtoruo de outro negocio*: præpediri alio negotio. chờ ngư̆ời keỏ mlớ: *eſperar por alguem pera o não deſencontrar*: expectare aliquem ne occaſio illum videndi prætereat.

mlồi, nư̆ớc mlồi: *o Reino de Champa*: Regnum Ciampà. trì trì, chiem chành, idem.

mlò'i: *palaura*: verbum, i. ſermo, onis. nói một hai mlò'i: *tenho que fallar hũ pouco*: dicendum habeo aliquid. chẳng có mlò'i ấy: *não diſſi tal*: verbum illud non protuli. gư̆ởi mlò'i thăm: *mandar recados*: verba ſalutationum mittere. gư̆ởi mlò'i lạy: *mandar recados a peſſoa muito graue*: verba ſalutationum primariæ perſonæ mittere. đam mlò'i: *leuar recados*: mandata deferre. cãi

mlò'i : *contradizer* : contradico, is. chu'ng mlò'i: *obedecer*: obedio, is. cu'ó'p mlò'i: *interrumper a palaura*: ſermonem alterius interrumpere. vrbanè tamen addunṫur hæc verba, cu'ó'p mlò'i oũ: *com licença de V. M*; bona cum venia. mlò'i nang: *palauras pezadas*: verba duriora.

mló'n: *grande*: magnus, a, vm. ló'n, idem. đên mló'n: *crecer*. creſco, is.

mlót, blái mlót: *certa fruta como ameixas*: fructus quidam in pruni modum. bánh mlót: *bolinhos ao modo da meſma fruta*: placentulæ pruni figuram referentes.

mlut, vide mlêy.

mlũ mli'ng dễ ngu'o'i: *deſprezar*; contemno, is. vô phép, idem.

mnhẫm, vide mlẫm.

mnhẽ, vide mlẽ.

mo: *caſca debaixo das folhas da ariqueira*; cortex in modũ pellis ſub folijs arboris quam luſitani, ariquerã, vocant, hic cortex inſeruit ad aliqua inuoluenda vt libros, manuſcripta & ſimilia; bó mo bó chiéu: *amortalhemte com eſſa caſca, ou com eſteira, não tenhas em que te enterrem*: malediƈtum quo quis non ſolum mortẽ alteri imprecatur, ſed etiam vt ita miſerè moriatur vt nõ habens quo honeſtè ſepeliatur corpus eius, mittatur intra corticem foliorum ariqueræ, vel intra ſtoream.

mồ: *lugar aleuantado ſobre o corpo enterrado, ou de terra, ou de outra materia*: tumulus, i. mồ mả: *ſepultura*: ſepulchrum, i.

mồ vô ſu': *fieis de Deos*: aceruus mercurij.

mồ côi mồ cút: *orfão*: pupillus vtroque parente orbatus. mồ côi: *orfão*: pupillus, i.

mồ hôi: *ſuor*: ſudor, ris. mồ hôi ra: *ſuar*: ſudo, as.

mồ hóng: *ferrugem da cozinha*: fuligo culinæ.

mồ dìn: *figura de palha em que os feiticeiros fazem o mal que querem que o diabo faça a outro*: ſtatua ex paleis congeſta in quã venefici peragunt quicquid volunt à dæmonibus in aliquam perſo-

ſonam fieri. bồ, idem.

mồ dục, blái cật: *rins*: renes, num.

mồ cồến: *iangoma*: fructus indicus in pruni ſylueſtris modum, quem luſitani, iangoma, vocant.

mồ hòn: *fruita que ſerue de ſabão*: fructus indicus pro ſapone inſeruiens.

mồ nâu: *fruita que ſerue pera tingir*: fructus quo ad tingendum vtuntur. alij bồ nâu.

mô: *onde*: quo. đi mô; *onde vas*: quo is? melius, đi đâu.

mô: *que*: quid. việc mô: *que negotio*: quid negotij? melius, việc nào.

mô cá: *baſcar peixe com a mão na agoa*: piſces manu tentare in aqua ad capiendum.

mó: *apalpar*: palpo, as. ſờ đến, idem.

mó, ác mó: *papagayo*: pſittacus, i.

mỏ, tlẻ mỏ: *menino ignorante*, puer inſipiens. tlẻ tlủ, tlẻ mọn, idem.

mỏ ác: *boca do eſtamago*, os ſtomachi.

mỏ, máng mỏ: *agaſtarſe*: iraſcor, ceris.

mỏ đanh: *vnha da ancora*: vncus anchoræ.

mỏ chim: *bico de paſſaro*: roſtrum, auis.

mỏ vàng: *mina de ouro*: aurifodina, æ. mỏ bạc: *mina de prata*: argenti fodina, æ.

mó, ăn may ăn mó: *andar as eſmolas*: ſtipem erogare, mót, idem.

mổ: *picar eſpicaçar*: corrodo, is. gà mổ: *galinha come, pica*: roſtrum figit gallina. ác mổ: *os coruos te eſpicaſſem*: corrodant te corui. maledictum vſitatum.

mổ cá: *abrir o peixe pera o allimpar*: exenterare piſcẽ. mổ gà, & ſic de alijs.

mõ: *bambù que ſe toca pera dar publico ſinal*: canna indica quæ pulſatur ad ſignũ publicum. gó mõ: *tocar eſſe bambù*: cannam indicam pulſare in ſignum, đánh mõ, idem.

mõ buẩm: *femea do maſto*; lignum concauũ in quod immittitur arbor veli. chốt, idẽ.

mõ, ăn mày ăn mõ, vide mó.

mõ

mõ cõi: *o pao com que puxão pera meter o nelle*: lignũ quod trahitur ad orizã pellicula exuendam in mola. ngáõ nay idem.

mõ: *foão*: quiſpiam. danh là mõ: *o nome he foão*: nomen eſt N.

mõ, lõ mõ: *mal enſinado*: inciuilis, e. inurbanus, ruſticus, a, vm.

mô, ieu: *amar*: amo, as. mô đạo: *amar a ley*; affici legi.

mơ mêt: *fallar ſonhando*: ſomniando loqui. rè hõa mơ, vide rè.

mờ, blái mờ: *albicorque*: Perſicum præcox, vel armenicum.

mờ mờ: *pouca viſta*: viſus debilis, ſed melius mù mù.

mớ tôi: *nos*; nos, particula pluralis.

mớ, một mớ gạo: *hũa mão cheya de arròs*; pugillus orizæ.

mở: *abrir*: aperio, is. mở cửa: *abrir a porta*: aperire ianuam. mở thư kín: *abrir a carta fechada*: aperire literas ſigillo munitas. mở lụa: *deſdobrar ou deſenrolar peça de ſeda*: explicare, vel expandere ſericum. mở nước: *conquiſtar reino*: ſubiugare regnum. mở đạo Chúa blói: *pregar a lei de Deos primeiro que todos*: primum annunciare legem Dei. mở rừng cho rộũ: *romper o mato pera alargarſe*: aperire ſyluas ad locum ampliandum.

mỡ: *manteiga, ou qualquer gordura*: butyrum aut pinguedo quæcunque.

mợ: *tia molher do tio irmão da may*: matertera quæ nupſit Fratri Matris meæ. ꞗợ cậu, idem.

móc: *deſcarnar, tirar como com gadanho*: vncis ferreis carnem detrahere, mǎóc idem. cào móc: *arranhar*; vngue lacerare. móc rách thịt: *reſgar as carnes*: dilacerare carnem.

mốc: *moſſo*: ſitus, vs. mốc len: *criar bolor*: mucorem generare.

mốc, hòn mốc: *marcos da varſea*: termini campi.

mộc, vide mǎọc.

mộc, vide mục, vel môục: *olhos*:

olhos: oculus, i.

môc mỗi: *corpo ià feito quando ſe infunde a alma*: corpus organizatum cum primum infunditur anima rationalis, eſt modus loquẽdi ſectæ idolorum. vide lò.

môc nhên: *paſtor:* paſtor, is. vide chăn.

moc, vide măoc.

môi mieng: *beiços*: labia.

môi, cái môi: *colhèr*: cochlear, aris.

môi nhin thăm tin: *eſpia*: explorator, oris.

môi, ſai môi: *feiticeria com que fazem caminhar bonecas de palha*: veneficium quo ſtatua expaleis facta ope dœmonis mouetur. bỗ blin, mỗ dìn, blớt môi, idem.

môi daõ: *alcouiteiro*; leno, onis.

môi chỉ: *ponta da linha*: extremitas fili.

mỗi, cái mỗi: *traça que roe o pao*: tinea rodens lignũ. mọt, idem.

mỗi, làm mỗi: *fazerſe cabeça de bando, como pera furtar, ou pera mercadejar*; ducem ſe alijs exhibere vt ad furandum, ad mercaturam exercendam & ſimilia.

mỗi, giềng mỗi: *corretor ou medianeiro pera algũa couſa*: mediator ad aliquod negotium peragendum.

mỗi: *artigos ou pontos de liuros*: articuli aut capita librorum. phúc có bảy mỗi: *ſete principaes virtudes*: capita virtutum ſeptem ſunt præcipua.

mỗi: *tartaruga*: teſtudo, inis. đồi mỗi: *caſca da tartaruga*: teſtudinis concha.

mỗi: *iſca, ceuo, negaça, pera peixe, aut &c*: eſca, æ, illicium, ij.

mỗi nhồi: *iſca do fuzil*: fomes, itis. alij mùi nhùi, vel bùi dùi.

mỗi một phần: *todas e cada hũa das partes*: omnes & ſingulæ partes.

mỗi, vide môc mỗi.

mói: *cançado*: fatigatus, a, vm. mói chên: *doer os pes de andar*: fatigari pedes ambulando. mói tay: *cançar as maõs ou braços de trabalhar*: defatigari manus aut brachia laborando. mói miêng: *cançarſe de pregar ou fallar*:

fa-

fatigari linguam, vel os cõcionando aut loquendo.

mọi: *todos*: omnis, e. no mọi, các, idem. mọi ngày mọi có: *todos os dias ha*: omnibus diebus, vel ſingulis diebus. một ngày một có, idem. no mọi nước: *todos os Reinos*. omnia regna.

moi, rơ moi: *gente do mato*: ſylueſtres homines. quê mùa: *villão*: ruſticus, i.

mớ'i; *couſa noua*: nouus, a, vm. mớ'i làm: *inda agora fis*: modo nunc feci. thầy mớ'i đến: *V. R. agora chegou*: nunc aduenisti magiſter. khi đến thì mớ'i nói: *como chegar então fallarei*. từ mớ'i đến đã nghe tin ấy: *deſdeque cheguei logo ouuì eſſa noua*; ſtatim atque veni, illud nouum audiui. mớ'i rày có việc này: *de nouo hoje tem eſte negotio*: recenter hodie eſt hoc negotium.

mờ'i: *conuidar*: inuito, as. mờ'i thầy bói: *chamar ao feiticeiro*: vocare veneficum. mờ'i oũ: *conuido à V. M*; inuito dominationem tuam. oũ mờ'i: *coma V. M*: quæſo comedat dominatio veſtra, ſcilicet cum iam in conuiuio quis recumbit.

mỗm: *focinho*; roſtrum, i. mỗm cho: *focinho de cão, ruindade*: roſtrum canis.

móm: *deſdentado*: edentulus, a, vm. già móm: *velho deſdentado*: ſenex edentulus.

móm, cá móm: *certo peixe do mar*: piſcis quidam marinus, móm, vocatus.

mớ'm: *maſtigar o bocado pera o menino*: præmandere infanti eſcam. bú mớ'm cơ'm: *a ama maſtiga o arròs pera o menino*: nutrix mandit orizã pro infante, mớ'm, idem.

móm đóũ: *vntar a pelle do tambor*: linire pellem tympani, vel orizã coctã, vel cinere. mớ'm cơm: *vntar com arròs cozido*: linire tympanum orizã coctã. mớ'm bló: *vntar com cinza*: linire tympanũ cinere. alij mớ'm.

mớ'm, vide mớ'm.

mòn: *porta*: ianua, æ.

mòn, nha mon: *miniſtros da iuſtiça*: miniſtri iuſtitiæ.

môn pháp môn *feiticeiro*; veneficus, i.

môn:

môn: *berila de inhame*: herba colocaſij.

môn, thien môn đoú: *eſcorcioneira*: radix quædam eſcorcionera dicta.

mòn: *gaſtarſe como vſo*: deteri aliquid vſu. dĕao mòn: *facaià gaſtada*: attritus vſu cultellus. hay mòn hay nát: *couſa corruptiuel*: corruptibilis, e.

món: *montinho de qualquer couſa*: monticulus cuiuſcunque rei. món gao: *montinho de arròs*: monticulus orizæ.

mọn: *couſa pequena*: paruus, a, vm. tlé mọn: *menino inorante*: puer rudis. tôi là ké mọn: *eu ſou ninguem*: nihili ſum, modus humiliationis, in vſu cùm quis loquitur cum ſuperioribus. tôi mọn: *pecado venial*: veniale peccatum. ꞗợ mọn: *molher piquena*: concubina, æ.

mỏ'n, con chó mỏ'n mỏ'n: *fazer o cão feſta bulindo com o rabo*; geſtire canem caudæ agitatione.

mò'ng, vide măng.

mốp, tả mốp: *certo peixe de agoa doce*: piſcis quidam aquæ dulis, mốp, dictus.

mốt: *hũ, de vinte pera cima*: numerus vnitatis à vigeſimo aſcendendo, vt hai mươi mốt: *vinte hum*: viginti vnum. bá mươi mốt *trinta hum*: triginta vnum. & ſic de reliquis.

mót: *retabolo*: tabulæ pictæ.

mót: *rebotalho*: reiectitium, ij.

mót, di mót, ăn mót: *buſcar as eſpigas que deixão os ſegadores, ou as vuas que deixão os vendimadores*: colligere ſpicas à meſſoribus derelictas, vel racemos à vindemiatoribus omiſſos. ăn mót: *comer os ſobejos de outrem*: relicta ab alijs edere. ăn mày ăn mót: *pedinte*: mendicus, i. ăn mó, idem.

một: *hũ de vinte pera baixo*: vnus, a, vm. mười một: *onze*: vndecim. một cái: *hũa couſa*: vna res. một chút: *hũ poco*: modicum. chẳng có một mảy: *não tem jà nada*; nihil eſt. làm một: *vnirſe em hum corpo*: conuenire in vnum. hay một: *sò ſabe iſto e não mais*: vnum hoc ſcit.

mŏục, cọn mắt: *olhos*: oculi. mŏục lục, mŏục kính: *oculos*: perſpicilia, orum.

mŏục đồũ, chăn tlâu: *guarda bufaras*: paſtor bubalorum.

mồũ: *artigo de contar os dias da lua, do primeiro atè os dès*: articulus quo numerantur dies lunares à primo vſque ad decimum incluſiuè. mồũ môt: *o primeiro dia da lua*: primus lunæ dies. mồũ hai: *o ſegundo dia da lua*: ſecundus lunæ dies & ſic de alijs vſque ad decimum. mồũ mười: *o decimo dia da lua*: decimus lunæ dias.

mồũ: *criſta de gallo ou de galinha*: criſta galli, vel gallinæ. ghe idem.

mồũ blời: *final no ceo extraordinario*: ſignũ aliquod in cælo inſolitum. mồũ bão: *ſinal de tormenta*: ſignum tempeſtati præuium.

mọũ, chiêm mọũ: *aparecerem ſonhos*; apparere in ſomnijs.

mọũ lúa: *brotar o arròs*: germinare orizam.

mọũ, cọn mắt mọũ gạo: *belida nos olhos*; glaucoma, atis. mọũ maó: *encarniçar os olhos*: rubeſcere oculos.

mu: *conchu, caſca de mariſco*: conchylium, ij. mu cua: *caſca de caranguejo*: concha cancri.

mù: *eſcuro de neuoa*: obſcurum ex nebula. tồi tăm mù mịt: *eſcura como noite fechada*: tenebroſus, a, vm. coi mù: *ver mal*: obſcurè videre. mù blồi: *neuoa*: nebula, æ.

mủ: *materia de leicenço*: pus furunculi. nhọt đã có mủ: *o leicenço ià tem materia, ià amodreceo*: pus iam productum eſt in furunculo, iam ad maturitatem peruenit furunculus. nan mủ: *eſpremer o leicenço*: furunculum premere ad exprimendum pus.

mũ: *barrete*: pileus, i. mũ the: *o ſeiſtauado dos letrados*: pileus exagonus literatorũ. mũ nhục: *o barrete ordinario dos ſoldados*: pileus communis militum. mũ nhùm: *o barrete vermelho de ſoldado*: pileus purpureus militum. mũ ni: *barrete de bonzo*: pileus ſacrificulorum.

mũ

mũ triều thiên: *coroa real*: corona regia. mũ gai: *coroa de espinhos*: corona ſpinea. đáo mũ: *fazer barrete*: pileum conficere. đội mũ: *pôr ou trazer barrete*: imponere capiti, vel geſtare pileum. cất mũ: *tirar o barrete*: deponere pileum, vt quando ſe quis reum fatetur.

mụ: *nome com que ſe chamão as velhas*; nomen quo vocantur vetulæ. o mụ kia hời: *ou velha dalem*; o vetula. ſi addatur particula, đức, ſolum dicitur de ſenioribus & nobiliſſimis vt đức mụ: *a tia do Rey de Cochinchina*: amita Regis Cocincinæ ita communiter vocabatur.

mụ bà: *parteiras antigas*: obſtetrices quas olim duodecim fuiſſe putant, atque ob id in eadem menſa quam ipſis offerunt apponunt duodecim fercula, cum duodecim paribus bacillorum quibus vtantur ad edendum, idem que de illis ſentiunt, quod olim noſtrates Ethnici de Lucina aut Diana.

mua: *comprar*; emo, is. mua chác, idem.

mùa: *algũa conjunção de tempo*; opportunitas temporis. mùa cày cấy: *tempo de laurar a terra &c*: opportunitas arandi terram. mùa gặt lúa, mùa màng: *tempo da ſeifa*: tempus metendi: dicitur etiam de quatuor anni temporibus. mùa xuân: *prima vera*: ver, is. mùa hè: *eſtio*: æſtas, atis. mùa thu: *outono*: autumnus, i. mùa đông: *inuerno*: hyems, mis. mất mùa: *perderſe a nouidade*: maligna meſſis. được mùa: *boa nouidade*: copioſa meſſis. mùa chiêm: *a ſegunda nouidade*: meſſis poſterior. khi, giờ, buổi, bữa, idem ferè quod mùa.

mùa, nửa mùa: *no meyo de algũa acção, negocio*: medium alicuius actionis, negotij &c.

mùa, quê mùa: *ruſtico*; ruſticus, a, um.

múa: *bailar*: choreas ducere, ſalto, as. khéu múa: *bailar gentilmente*: ſaltare venuſtè.

mưa: *chouer*: pluo, is. blời mưa, idem.

mưa gió: *chuua, e vento*:

pluuia cum vento. mưa đàu: *chuua groſſa e rala*: pluuia maiuſculis guttis cadens ſed raris. mưa bay: *chuuiſca*: imber, bris, pluuia minutior. mưa đá: *ſaraiua*: grando, dinis. mưa dĕọt: *goteira*: ſtillicidiũ, ij. mưa hắt ꞓbĕào: *entrar a chuua em caza com o vento*: pluuiam vento impellente intrare. mưa đã giản: *diminuirſe a chuua*: pluuiam imminui. đã tạnh: *ià eſteou*: pluere iam deſijt.

mứa, thừa mứa: *ſobejar*: ſuperabundo, as. dư, idem.

mứa: *vomitar*: vomo, is. buần dĕạ mứa ra: *enjoado, ter engulhos*: nauſea, æ. nôn dĕạ, idem.

mựa nói dối: *não digais mentira*: ne loquaris mendacium. mựa mựa: *ſe dis ao cão peraque não morda*; dicitur ita ſępe canibus ne mordeant.

muẵi, vide muỗi.

muải, vide muối.

muẩn, vide muốn.

muạn, vide muọn.

mưẩn, vide mượn.

mưận, vide mượn.

muẩng, vide muống.

mưẩng, vide mướng.

múc: *tirar liquor de vaſo grande com outro piqueno que ſe mete dentro do grande*: haurire liquorem ex maiori vaſe vtendo alio vaſe minori quod in maius intromittatur. múc nước, múc dầu, múc rượu, idem.

mục: *repertorio*: index, icis.

mục bài: *chapa em pao*: edictum in ſtipite erecto conſcriptum.

mục, vide mouc.

mục đồu, vide mouc đồu.

mực: *tinta de eſcreuer*: atramentum, i. tốt lạc mực: *boa tinta*: atramentum præclarum. thoi mực: *pão de tinta*: atramenti fruſtum; vt eſt in vſu apud Sinas. géŷ ăn mực: *correr bem a tinta ſobre o papel*: atramentum facile ad ſcribendum. thản mực: *ſecarſe a tinta*: exſiccari atramentum.

muệt máu: *esbofado, muito cançado*: fatigatus, a, vm. laſſatus, a, vm. nhạọc mệt, idem.

mui: *cajão ou toldo da embar-*

barcação: vmbraculum in cymba, è cannis indicis contextum. mui thuièn, idem: mui bành voi: *toldo ſobre a ſela do Elefante*: vmbraculum ſupra ſtratum quod Elephãti imponitur.

mùi: *tinta de tingir*: colores ad inficiendum. mùy duộm, vel nhuộm, idem. mùi thôi ra: *deſbotarſe a cor*: colorem amittere.

mùi dùi: *iſca do fuſil*: fomes, itis.

mùi ăn: *ſabor do comer*, ſapor eſcæ. ngăm mùi ăn: *prouar o ſabor de comer*: ſaporem cibi experiri. mùi thôi: *feder*: fæteo, es. mùi thơm: *cheirar*: oleo, es. mùi chua *fazerſe azedo*: ſapor acer. mùi cay: *requeimar*: ſapor mordax.

mùy tui: *coentro*: coriandrum, i.

mùi, giờ mùi: *dà hũa hora atè as tres depois de meyo dia*: hora à prima ad tertiam poſt meridiem. vide giờ.

mùi, chẳng có mùi gì: *nenhũ proueito tem*: emolumenti nihil eſt.

múi: *gomo ou parte de algũa fruita*: pars alicuius fructus. múi càm: *gomo de laranja*: pars mali aurei, múi mít: *caſtanha de iaca*: pars fructus qui dicitur iaca, & in modum caſtanearum diuiditur.

mũi: *nariz*: naſus, i. mũi, dải mũi, nhải mũi: *eſpirrar*: ſternuto, as. sóũ mũi: *o dorſo do narìz*: naſi dorſum. lỗ mũi: *ventas do narìs*: nares, ium. lá miá mũi: *a parte ſuperior de dentro do narìz*: naſi pars interior & ſuperior. mũi cúp: *narìz aquilino*: naſus aquilinus. mũi blớt: *narìz rebitado*: naſus ſimus. dẹ mũi: *nariz chapado*: naſus reſimus. hỉ mũi: *aſſoarſe*: nares emungere. sỗ nước mũi ra: *eſtillicidio*: ſtillicidium, ij. chặt mũi: *entupido com catarro*: naſus rheumate obturatus. tháo máu mũi ra: *fairſe o ſangue dos narizes*: naſus ſanguinem emittit.

mũi: *monco do narìz*: mucus, i. hỉ mũi: *alimpar o monco do narìz*: mucum detergere.

mũi thuièn: *proa da embarcação*: prora cymbæ.

idem

idem de naui.

mũi dĕao: *ponta da faca*: cuſpis aut acumen cultri, ſic de alijs rebus acuminatis.

mụi: *ſobejos de qualquer couſa*: reliquiæ cuiuslibet rei.

mun, gỗ mun: *pao preto*: ebanum, i.

mụn: *pedacinhos de qualquer couſa* fruſtula cuiuſcunque rei. mụn lửả: *faiſca* ſcintilla, æ. mụn mặt: *pintas vermelhas no roſto*; lentigines rubeæ in facie.

múoi: *ſal*: ſal, is. trà múôi chĕào: *botar ſal, ſalgar*: ſale aſpergere.

muỗi: *moſquito*: culex, icis.

muội: *ignorante, beſtinha*: inſipiens, ntis. ngầy muội, mê muội, idem.

muọi chaõ: *o tiſnado do tacho*: fuligine infectus lebes.

mườ'i; *o numero dès de vinte pera riba a que chamão dous dès*: numerus decem à numero viginti quem vocant duo decem & deinceps vſque ad numerum centum excluſiuè. hai mườ'i: *vinte, ou dous dès*: viginti aut bis decem. ba mườ'i: *trinta ou tres dès*: triginta aut ter decem. chín mườ'i chín: *noventa noue, ou noue vezes dès e noue*: nonaginta nouem, vel nouies decẽ & inſuper nouẽ.

mườ'i: *o numero dès, de dès atè dezanoue*: numerus decem, à decimo vſque ad decimum nonum, incluſiuè. mườ'i một: *onze*: vndecim. mườ'i chín: *dezanoue*: nouendecim.

muôn: *dès mil*; decies mille. muôn muôn: *ſem conto*: innumerabilia. muôn muôn vàn vàn: *milhares de milhares*: millionum millia. man vạn idem. muôn tuổi: *muitos annos de vida*; viue diù, eſt præfatio cum quis magnates alloquitur. dẽọũ chúa muôn nam: *viua V. A. dès mil annos*: Rex in æternũ viue. thăn đức oũ muôn tuổi: *viua V. E. muitos annos*: V. E. diù viuat.

muộn, buồn muộn: *enfadado*: tædio affectus, triſtis, e. lo, idem.

muốn, *deſejar*: cupio, is. muốn: *querer*; volo, vis.

muốn

muôn chết: *eſtar pera morrer:* proximum eſſe morti.

muộn: *tarde*: ſerotinus, a, vm. lúa muộn: *nouidade ſerodea*; ſerotina meſſis. đến muộn: *chegou tarde*: ſerò aduenit.

mướn: *fretar, alugar gente, embarcação &c*; conducere homines, naues &c. thuê mướn, idem.

mượn: *pedir empreſtado couſa que ſe deue tornar a meſma*: commodato petere, vel accipere quod idem numero reſtituendũ eſt. mượn ngựa: *pedir empreſtado o cauallo*: commodatum petere equum. cho mượn: *empreſtar do meſmo modo*: commodo, as. quæ vero non reſtituuntur eadem numero, ſed ſolum ſpeciè dicuntur, vay, vide vay.

muông: *cachorro de cão, leão, tigre, &c*: catulus canis, leonis, tigris &c.

muông: *cão*: canis, is. muông ſư tử: *leão*: leo, nis. muông chim: *animaes e paſſaros*: beſtiæ & volucres.

mường tượng: *repreſentação em ſonhos*: repræſentatio ſomnij. chiem bao. idem.

mướng: *cacos quebrados*: teſta, æ. mướng vo: *cacos de boyão*: teſtæ ex diota confracta. mướng sành: *teſtos que ferem os pès*; teſtæ pedibus infeſtæ.

mướp: *patola*. cucurbitæ indicæ ſpecies quæ, patola, vocatur. xơ mướp: *o cairo de dentro onde eſtão as peuides*: fibræ interiores cucurbitæ indicæ, in quibus ſunt ſemina eiuſdem.

mướt: *molharſe muito*: madefieri valdè. ướt mướt, idem.

mút: *chupar de algũa couſa que fica*: exugo, is. mút ſữa. *mamar*: ſugere lac. mút miá: *chuchar cana doce*; exugere cannam dulcem.

mụt: *brotar de aruores*: pullulo, as.

mủ, cái mủ: *ceſto redondo que ſerue de ordinario pera arròs*: ciſta rotunda quæ communiter ad orizam cuſtodiendam inſeruit.

Na:

Digitized by Google

NA: *amar como ſuperior pera inferior*: amor ſuperioris erga inferiorem, nón na, idem. mẹ na con_: *a may faz afagos ao filho*: mater demulcet filium.

na, nấc na: *chorar ſoluçando*: flere cum ſingultibus.

na, có nẽt có na: *ſer bem enſinado*: vrbanis pollere moribus. nẽt na người: *inclinação da peſſoa*: propenſio, nis.

ná, nang ná: *amimar*: delinio, is. ná xiêu làõ ai; *cõ meiguices dobrar alguẽ*: blanditijs animum flectere alterius.

ná: *arco, bèſta*: arcus, vs. baliſta, æ.

nả, bao nả: *como vay*: quomodo res ſe habent? có viẹc gì nả: *tendes algum negocio*: habes ne aliquod negotiũ? những ai nả: *que gente*: quæ nam perſonæ? những ké nào nả: *donde ſaõ*: cujates ſunt.

nạc, thịt nạc: *carne magra*: caro macra, ſine pinguedine.

nác: *agoa*: aqua, æ. nước, idem.

nác: *reyno*: regnum, i. nước, idem.

nấc na: *ſoluçar*: ſingultio, is. nấc lên, idem.

nách: *ſouaco*: axilla, æ.

nai, con nai: *veado ſem pontas*: ceruus ſine cornibus. nấp nai: *veado grande*: ceruus ingens.

nài, xin nài: *pedir com importunação, atè alcãçar*: moleſtè petere donec obtineas. nài lẽy: *leuar por importunação*: importunitatibus obtinere aliquid. cáo nài: *acuzar atè leuar ao cabo*: pertinaciter accuſare aliquem donec condemnetur. nài nữa: *quero hum pouco mais*: aliquantulum adhuc volo.

nải, tlễ nải: *perguiçoſo*: piger, gra, grum.

nải chúôi: *penca ou parte de hũ ramo de figos da India*: pars rami fructuum indicorum oblongorum in modum fauæ cum ſua theca, quos ficus vocant, ob quandam ſaporis ſimilitudinem.

nay, hôm nay: *hoje*: hodie. mai nay: *eſta manhãa*: hoc mane. đêm nay: *eſta noite*: hac nocte. nam nay:

eſte

eſte anno: hoc anno. khi nay: *agora*: nunc. xưa nay: *dès do principio atè agora*: ab initio vſque nunc.

nẫy: *iſſo meſmo*: hoc ipſum. ẫy, idem. đức Chúa blời khiến có gì thì có nẫy: *mandando Deos algũa couſa, eſſa meſma ha*: ſi quid Dominus cæli præcipit, hoc ipſum eſt.

nẫy, ai nẫy: *a ventade de quem quiſer*: cuiuslibet voluntas fiat. mạc ai, idem.

nẫy: *eſte, eſta, iſto*: hic, hæc, hoc. người nẫy: *eſte homem*: hic homo. cái nẫy: *eſta couſa*: hæc res, hoc. nẫy: *eis aqui*: ecce. nẫy nẫy: *ou la olhai cà*: heus tu attende ad hoc. alij, ni, vitium linguæ.

nảy xuống: *cair de alto*: decidere ex altiori loco. nảy xương ra: *ſayr o oſſo pera fora*: prominere os extra. nảy dù: *abrir o ſombreiro*; explicare vmbellam. nảy đàn: *tanger a viola*: pulſare lyram. nảy mực tàu: *fazer ſinal no pao com a linha e tinta como fazem os carpinteiros*: producere ſignum in ligno cum filo & atramento vt ſolent fabri.

nãy, khi nãy: *inda agora*: paulò ante. mới bây giờ, idem.

nạy: *por pao de baixo pera aleuantar*: ſupponere lignum ad eleuandum.

nam: *homem*: vir, i. nam nữ: *homem e molher*: vir & mulier. nam nhi, idem.

nam: *o ſul*: meridionalis plaga. gió nam: *vento ſul*: Auſter, ſeu meridionalis ventus.

nam, kì nam: *calambà*: callambanum lignum.

nam, ôm nam: *tiſica*: phthiſis, is.

nam, an nam: *deſcanço do ſul*: meridiei requies, nomen quo vocatur tota Tunkini & Cocincinæ regio.

năm: *anno*: annus, i. tuổi, idem. năm nay: *eſte anno*: annus hic. mấy năm nay: *quantos annos ha*: quot ab hinc annis? năm ngoái *o anno paſſado*: annus præteritus. ra năm, ſang năm *o anno que vem*: annus futurus.

năm: *cinco*: quinque. năm tlăm *quinhentos*: quingenta. năm nghìn: *cinco mil*: quinquies mille.

nàm: *deitarſe* : decumbo, is. nàm ngủ: *dormir deitado:* iacendo dormire. nàm nghieng: *deitarſe de ilbarga*: decumbere ſupra latus. nàm ngửa: *deitarſe de coſtas*: iacere ſupinum. nàm sấp: *de bruſſos*; cubare pronum. nàm sải ra: *eſtirarſe com os braços abertos* iacere brachijs hinc inde extenſis.

nám: *murcharſe flores &c*: marceſcere flores &c. melius lám, héo.

nám nám: *perſeuerar*: perſeuero, as. melius lám lám.

nám tay lại: *fechar a mão*: claudere manum. một nám: *hũa mão chea fechada*: pugillus, i. một nhắm, một cáp, idem. nám lấy: *afferrar*: apprehendo, is. nám dĕao: *cabo da faca*: manicus cultri, & ſic de alijs ſimilibus, quæ manu tenentur.

nấm: *tortulho*: boletus, i. fungus, i. cái nấm mọc len: *nacer o tortulho*; fungum pullulare.

nan nứa: *bambùs vazios aparados pera fazer obra*: canna Indica vacua iam reſecta & aptata ad opus. làm nan: *aparalos*: cannam indicam reſcindere & parare ad opus.

năn: *certa herua amargoſa*: herba quædam amara. ăn năn: *comer eſſa herba*: herbam illam amaram comedere, metaphoricè dicitur de pœnitudine. ăn năn tội: *arrependerſe dos pecados*; pœnitere de peccatis, hối tội, idem.

nàn, phàn nàn lạy: *arrependerſe* pœnitere.

nàn, nòũ nàn: *não ter reſpeito*; irreuerentem eſſe. dễ ngươi, idem.

nặn: *calarſe com raiua*; tacere ob rabiem quam concepit. nặn lang, idem.

nặn tièn: *entortar as caixas*, contorquere monetas æreas.

năn, nang năn: *diligente*; aſſiduus, i. ſollicitus, i. ſieng, idem.

nàn: *medroſo*: meticuloſus, i. nàn dái, nhát, idem.

nặn: *eſpremer*: premo, is. nan chánh: *eſpremer o limão*: exprimere ſuccum mali limonij. nặn mũ ra: *eſpremer a materia da chaga &c*: comprimere vulnus vt exprimatur

tur pus ab illo. nặn bú: *ordenhar.* mulgeo, es.

nặn bụt: *fazer eſtatuas de pagodes*: effingere idolorum ſimulachra, de alijs etiam ſimulachris dicitur.

nạn: *deſaſtre*; infortunium, ij. chịu nạn: *padecer trabalhos*: labores pati. khốn nạn: *coitado*: miſer, a, vm.

năng lần: *muitas vezes*; ſæpe.

năng năng: *diligente*: diligens, ntis.

năng, hạ năng: *doença de verilha*: morbus teſticulorum.

nồng, cái nồng: *panela pequena de cozer arroz pera dous*: olla minuſcula, in qua ſcilicet concoquitur tantum orizæ quantum duo ſolent comedere. nồi hai, idem.

nàng: *molher moça*: fœmina iunior. mẹ nàng, idem. nàng hầu: *manceba*: concubina, æ.

nắng; *calma*: æſtus, vs. ảnh nắng: *os rayos do ſol intenſos* radij ſolares intenſi.

nắng, đau nắng: *febricitante*. febri laborans, vel æſtuans.

nâng con: *amimar crianças, filhos*: demulcere infantulos, filios &c.

nặng: *couſa peſada*: grauis, e. của nặng: *fato de porte*: res pretioſæ. mlời nặng: *palauras peſadas*; rigidiora verba. tội nặng: *pecado graue, mortal*: graue peccatum, ſeu mortale. nặng tai: *peſſoa que ouue mal*: ſurdaſter, tri. nặng đầu: *acharſe carregado da cabeça*; grauedine capitis laborare, & ſic de alijs membris. nặng chân, nặng tay, nặng mình: *acharſe carregado de pès e de maõs e de todo o corpo*: torporem in pedibus, ac manibus, & in toto corpore pati.

nạng, cái nạng: *forquilha de pao*; furca parua lignea. chàng nạng, idem.

nanh: *dentes queixaes de animaes*: dentes molares animalium. nanh muông, idem. nanh nanh: *querer o animal morder*: morſum ab animali intentari. dái nanh nanh: *temer o animal, e retirarſe*: animal à morſu deterreri & abſcedere.

nành, đậu nành. *genera de*

le-

legume: leguminis quædam ſpecies.

nănh: *fazer por outrem o que lhe mandão a elle que faça*: opera alterius vti ad opus faciendum quod eſt ipſi impoſitum.

nặnh nhau: *aterſe hum a outro*: inniti ſibi inuicem alterius auxilio.

nao, phải nao chang: *importa algũa couſa*; aliquid ne intereſt? chẳng có phải nao: *não vay nada*: nihil intereſt. mấy ở kẻ nao: *donde ſois*: patria tua quænam eſt? ſo'i nao: *ainda fica muito*: adhuc multum ſupereſt.

nào: *qual*: quis? thằng nào: *que moço*: quis puer? tháng nào: *em que mes*: quo menſe? ngày nào: *em que dia*: quo die? nam nào: *em que anno*: quo anno? của nào: *que fato*: quænam res? ſao nào: *por que rezam*: quare? cá nào bắt đươc: *qualquer peixe que tomareis*: quemcunque piſcem ceperis. thễ nào: *como*: quomodo? đường nào, nhường nào, cách nào idem. thễ nào thễ nào: *de qualquer modo*: quomodocunque. khiến làm thễ nào thì làm thễ ấy: *do modo que vos mandão fazei aſsy*: quomodo tibi præcipitur ita fac.

nào: *nenhum, ninguem*: nullus, a, vm. ſed tunc anteponitur verbo, vt, nào có tội gì: *que peccado ha*: quod peccatũ ineſt? nào có ai biét: *quem ha que ſaiba*: quis eſt qui ſciat? nào thầy: *què do Padre*: vbi eſt magiſter? nào ſăch: *què do liuro*: liber vbi eſt? ſemper requiritur nomen antecedens aut conſequens ad, nào, vt in exemplis patet, ſi tamen quis dicat, ecce liber, vel quid ſimile, bene poſſum dicere ſine addito, nào: *què delle*: vbi eſt?

nảo, sầu nảo: *triſte, enfadado*: afflictus, a. vm. buồn, idem.

náo: *eſconderſe*: deliteſco, is. náo lặng: *eſtar eſcondido calado*: latere & ſilere ne deprehendatur. kín mặt, idem.

naŏ, cái naŏ: *ſupo grande em que poem algũa couſa a aſoalhar*: ſtorea rotunda ex

can-

cannis indicis contexa ad aliquid ſole ſiccandum.

nàŏ nọc : *taſecira:* ſericum quod luſitani taſecirã vocant.

nǎõ, blǎu nǎõ: *o betel ter muita cal:* calcem nimiam adhiberi folio quod betle vocant. cay, idem.

náõ: *muito quente:* calidus, a, vm. nư͛ớc náõ: *agoa muito quente que eſcalda:* aqua ita calida vt ea aſperſum excalefaciat. nấu nư͛ớc cho náõ: *aquentar bem a agoa:* aquam ita calefacere vt ferueat.

nǎp: *tapadoura:* operimentum, i. nǎp vo: *tapadouro do boyão:* operculum diotæ. nǎ̉p hòm: *tampão do caixão:* operculum adhærens arcæ. nǎp hộp: *tapadoura da boceta:* operculum pyxidis.

nạp: *meter a poluora na eſpingarda:* infundere fiſtulæ ferreæ puluerem tormentarium.

nát: *desfazerſe*, deſtruo, is. nát đàng: *desfazerſe o caminho:* deſtrui viam. nấu cho nát: *cozer bem algũa couſa até ſe desfazer:* concoqui aliquid valdè ita vt diſſoluatur. đâm cho nát: *pilar atè ſe fazer em pò:* tundere pilo aliquid donec in puluerem redigatur. hư nát: *apodrecer:* putrefieri.

nát, dě̆ốt nát: *ignorante, ſem letras:* illiteratus, i. dě̆ốt dě̆át, idem.

nạt: *fingir colera:* ſimulare iram. nạt ngư͛ời ta: *fazer medo;* metum incutere, đe, idem.

nạt bàn: *traſmigração fabuloſa de thic:* tranſmigratio fabuloſa Ticæ. nạt, bắt ſinh, chẳng sóũ: *não viuo:* minimè viuus. bàn, bắt diet, chẳng chết: *não morto:* minimè mortuus.

nâu, bồ nâu: *certa fruita pera tingir de pardo* fructus quidam quo vtuntur ad inficiẽdum aliquid fuſco colore. aó nâu: *cabaya parda:* fuſci coloris veſtis. chim nâu: *aue de cor parda:* cinericei coloris auis. & ſic de alijs rebus &c.

nấu: *cozer:* concoquere. nấu thịt: *cozer carne:* coquere carnem. nấu nư͛ớc: *cozer*

zer agoa: calefacere aquam valdè.

nấu: *fundir*: liquefacio, is. nấu bạc: *fundir prata*: liquefacere argentũ. nồi nấu bạc: *griſol*: vaſculum fuſorium aurificis.

nau: *botões do veſtido*: globuli veſtium.

nẫũ, vide nẫõ.

nê lên: *por pao ou outra couſa de baixo pera aleuantar ou rebolar facilmente*: ſupponere lignum aut quid ſimile ad facilius mouendum aut voluendum vt arcam, vel quid ſimile ſuperpoſitum.

nể: *ter reſpeito, temer*: vereor, eris. nể người: *ter medo de ſer moleſto*: timere ne moleſtiã inferat. chẳng nể: *não vai nada*: nihil intereſt.

nể, nạng nể: *muito peſado*: grauis, e.

nể bôi nhà: *cayar a caſa*: calce oblinire domum.

né nhau: *temeremſe hũ a outro*: metuere ſe inuicem.

né ra: *fender ou gretarſe com o ſol vento &c*: rimas agere. né thà máu ra: *ſarjar*: ſcarifico, as.

né bú: *dar paparote*: talitrum impingere.

nể, tổ nể, tổ tù: *antepaſſados*: progenitores, vm.

né làũ người: *ter reſpeito*: vereri aliquem. chẳng nể: *não ter corteſia*: inciuilis, e.

nểy, vide nẩy.

nêm: *cunha*: cuneus, i.

nem: *picado de carne enuolto em folhas*: protrimentum carnis folijs inuolutum.

nếm: *prouar o comer ou beber*: experiri cibum aut potum.

ném ai: *atirar a alguem*: iacere in aliquem. ném đá: *atirar cõ pedra, apedrejar*: lapido, as.

nệm: *colchaõ, ou couſa que ſe deita na cama por baixo*: culcitra, æ.

nên: *conuem*: conuenit. làm cho nên: *fazer como conuem*: facere vt decet. hãi còn nên: *ainda preſta*: vtile adhuc eſt. đã nên: *ià eſtà de vès, como fruita*: maturitatem iam attigit. hóá nên: *criar*: creo, as. làm nên: *fazer*: facio, is. dựng nên: *aleuantar e fazer como caza*: erigere aliquid & facere vt

do-

domum ex præexiſtentibus columnis & reliqua materia. nên phú: *ficar lazaro*: infici elephantiaco morbo. con nên hŏê: *ſairem lhe bexigas ao filho*: oriri variolas filio. & ſic de alijs morbis. nên mươi tuoi: *fas dès annos*: agit decimum annum. nên máy lạng: *quantos taeis val*: pretium quot aureorum habet? nên gióú: *he bom pera ſemente*: inſeruit ad ſæminandum. chẳng nen gióú má gì: *naõ preſta pera nada*: ad nihilum valet.

nền nhà: *pauimento da caza*: pauimentum domus. đắp nền: *concertar o pauimento e lugar em que ſe ha de fazer a caza*: aream in qua domus erigenda eſt aptare.

nến, cái nến: *vela*: candela, æ. nến sáp aŏ: *vela de cera*: candela cerea. đúc nến: *fazer velas*: candelas conficere. cây nến: *caſtiçal*: candelabrum. cặp nến: *eſpiuitar*: candelam emungere. đốt nến: *acender a candea*: candelam accendere. tắt nến đi: *apagai a candea*: candelam extingue.

nén, một nén: *dès taeis*: decem nummi aurei. hai nén: *vinte taeis*: viginti nummi aurei. & ſic deinceps.

nén, đè nén: *ſoſpeitar*: ſuſpicor, aris.

nén: *apertar entre taboas*: comprimere inter tabulas. nén sách: *apertar o liuro*: cõprimere librum &c. nén gai: *coroa de eſpinhos como a de Chriſto Noſſo Senhor*: corona ſpinea, vt Chriſti Domini.

nền, na nền con: *trazer o filho nos braços*: geſtare in vlnis filium.

nện: *amaçar, encreſpar a canga ou peça pera ficar luſtroſa*: comprimere manibus aut criſpare telam, vel ſericum vt ſplendeſcat. nện lụa: *apertar a peça de ſeda*: comprimere ſericum. nện bĕài: *apertar, encreſpar a canga*: corrugare telam vt ſplendeat.

neo: *ancora*: anchora, æ. geo neo: *dar fundo*: anchoram demittere. mỏ neo: *vnha da ancora pegar no fundo*:

do: anchoræ vncum adhærere ſolo.

néo: *arrochar*: contorquere premẽdo. néo thuiền: *apertar a embarcação por fora pera não abrir*: cymbam ligare exterius vt non diſſoluatur. néo cưa: *torcer a corda a ſerra pera apertar*: contorquere funem ſerræ vt comprimatur ipſa ſerra. vặn, idem.

neố: *caminho*: via, æ. đi neố nào: *porqual caminho vay*: quanam via incedit?

nếp, gạo nếp: *arròz pulò crù*: ſpecies quædam orizæ nondum coctæ quam luſitani pulò vocant. rượu nếp: *vinho que fazem do meſmo arròz pulò*: potio quædam quam ex oriza pulò dicta conficiunt.

nẹp: *falquias que ſe poem pollo meyo do cayão pera ficar forte*: aſſerculi in medio ſtoreæ ex cannis indicis confectæ vt illa fortior euadat.

nết, vide na. ố nết kiêu ngạo: *tem termo ſoberbo*: modum agẽdi habet ſuperbum, & ſic de alijs vitijs aut virtutibus. sửa nết sửa lão: *reformar os coſtumes*: mores corrigere.

nét chữ: *penada ou pernas de letras*: ictus calami. nét nhỏn: *letra meuda*: character minutior. nét to: *letra groſſa*: literæ maiuſculæ.

nẹt, bò nẹt: *bicho cabeludo que nace da folha do bambù*: vermiculus pilis coopertus qui naſcitur in folijs cannæ indicæ.

neu, vide neo.

nêu: *pao comprido que por ſuperſtição leuantão os gentios pollo anno nouo à ſua porta*: pertica oblonga quam Ethnici ſuperſtitiosè erigunt ad ſuas ianuas in principio recentis anni.

nêu, phưởn nêu lên: *por algũa couſa em leilão pera ſe vender pondoa em hũa haſte*: ſubhaſtare aliquid. bán nêu: *haſte em que ſe poem o que ſe vende no leilão*: haſta venalia attollens.

nếu: *ſe*: ſi. nếu có sự làm vậy: *ſe a couſa vay aſsy*: ſi ita eſt.

nếu: *dès de que*: ex quo. nếu ngày đẻ ra: *dès de que naceo*:

naſceo: ex die quo natus eſt.

ngà: *marfim*: ebur, eboris. ngà già: *marfim bom de vès*: ebur antiquum, probum.

ngã: *encruſilhada*: quadriuium, ij. ngã ba đàng: *encruzilhada de caminhos*: quadriuium terreſtre. ngả ba ſoũ: *encruzilhada nos rios*: quadriuium in fluminibus. hæc Ethnici fatuè timent.

ngả tư: *o que os gentios temem ſuperſtitioſamente*: ſuperſtitioſus Ethnicorum timor.

ngã: *cair*; decido, is. ngã: *adoecer em cama*: decidere in lectum ex morbo. ngã nước: *adoecer de agoa roim*: ægrotare ex hauſtu inſalubrium aquarum. ngã liép: *botar no chão o cajaõ pera ſe aſſentar*: ſternere ſtoream ex indicis cannis contextam ad ſedendum.

ngạc, nguẵn ngạc: *montes e ſerras*: montes & reſqua. ngàm ngạc, idem.

ngác, đi ngan ngác: *andar eſpalhados*: diſperſos incedere. ngúc ngác, idem.

ngạch cửa: *lumiar da porta, ou algũa traue della*: limen ianuæ aut ſuperliminare, vel aliquod ejus latus.

ngai đ̃ua ngự ra: *cadeira alta em que o bua de Tonquim ſae em publico hũa vès no anno*: thronus portatilis in quo Tunchinenſis Rex quem, bua, vocant, ſemel in anno publicè portatur. kiệu, idem.

ngây: *ignorante*: ignorans, ntis. dẽạy ké ngây muọi: *enſinar a os ignorantes*: docere ignorantes, opus Miſericordiæ.

ngay: *direito*; rectus, a, vm. cây ngay: *aruore direita*: recta arbor. thẳng, idem. ngay dẽạ: *conſciencia recta*: recta conſcientia. làõ ngay, idem. xét cho ngay: *iulgar rectamente*: rectè iudicare.

ngay: *de fronte*: ex aduerſo. ngay nhau: *de fronte hum do outro*: vnus ex aduerſo alterius.

ngày: *dia*: dies, ei. ſáng ngày: *em amanhecendo*: prima luce, diluculò. nửa ngày: *meyo dia*: meridies, ei. ban ngày: *de dia*: interdiu. thâu

đêm thâu ngày : *toda a noite e todo o dia* : die tota & tota nocte. tối ngày, idem. ngày rày: *hoje*: hodie. ngày ſau sẽ hay: *outro dia ſe tratarà diſſo* : die aliâ de hoc agemus. ngày kia : *depois da menhãa* : ngày kìa : *depois de quatro dias*: diebus quatuor elapſis. chẳng có mấy ngày : *não ha muitos dias* : dies plures non ſunt elapſi. hẹn ngày : *aſſinar o dia*: diem præſtituere. mấy ngày nảy : *quantos dias hà* : dies elapſi quot ſunt? đến ngày nào: *da qui a quanto* : quot ab hinc diebus? ngày tết : *o primeiro dia do anno*: dies primus anni noui. ba ngày tết : *os tres primeiros dias do anno* : dies primi tres recentis anni . ngày mồũ một : *o primeiro dia da lua noua* : dies prima lunæ nouæ. ngày rằm: *os quinze da lua* : dies decima quinta menſis lunaris. ngày ba mươi: *os trinta da lua*: dies trigeſimus menſis lunaris. & ſic de alijs.

ngáy : *roncar dormindo* : ſterto, is.

ngâm : *aquilo onde ſe pega ou dependura o cajaõ* : id cui appenditur aut nectitur ſtorea ex indicis cãnis contexta vt ianuam, vel aliam domus partem claudat.

ngâm nườc: *por de molho nà agoa*: immergere aliquid in aquam vt molle fiat. ngâm núa : *por bambùs de molho* : immergere cannas indicas in aquam vt tenereſcant ad opus faciendum. ngâm mạ : *por de molho o nelle pera o ſemear* : orizam germinantem in aquam immergere vt aptior ſit ad ſæminandum.

ngâm, blái hòũ ngâm : *fruita da China a modo de neſpera na figura, mas não engaſga* : fructus Sinicus in figuram noſtratis meſpili, ſed non ſtrangulat.

ngăm ngăm: *gente morena*: homines ſubfuſci coloris.

ngắm : *chegar algũa couſa ao roſto pera ver ſe eſtà direita* : vultui aliquid applicare ad tentandum an ſit rectum.

ngẫm: *meditar*: meditor, aris. gẫm, idem.

ngẫm: *fechar a boca*: claudere os. ngẫm miệng lại : *não falleis* : os claude,

ne loquaris.

ngăn: *impedir*: impedio, is. ngan gián, can, idem. ngăn đàng: *impedir o caminho*: præcludere viam, tranſitum impedire.

ngân, hát ngân: *gargantear*: vocem inflectere.

ngan ngat, vide ngat.

ngàn: *termo, limite*: terminus, i. chẳng biét là ngàn nào: *não ſei o termo*: terminum neſcio. ngàn ấy thóy: *iſto baſto*: ſufficit hoc. đã đầy ngàn, *ià eſtà chea a medida*: menſura iam repleta eſt. ngàn nầy mấy đồu: *tudo iſto quantas caixas val*: hoc totum quanti eſt? chẳng có ngàn: *não tem termo* interminabilis, e.

ngàn, núi mlớn: *ſerranias*: teſqua.

ngắn: *couſa curta*: breuis, e. tăoc ngắn: *cabello curto*: breuior coma.

ngang, bề ngang: *de largo*: latitudo, dinis. đánh ngang đầu: *dar na cabeça em trauès*: in tranſuerſum impingere capiti plagas. gỗ ngang thuièn: *liames ou curuas da embarcação*: ligna quibus nauigium in tranſuerſum coagmentatur. đi ngang: *atrauesſarſe no caminho*: obſtruere viam in tranſuerſum ſiſtendo. nghênh ngang: *aperto de grande concurſo*; compreſſio pre multitudine. nàm ngang ngửa: *deitado immodeſtamente*: cubare incompoſitè, vel immodeſtè.

ngàng, ngỏ ngàng: *prudente*: prudens, ntis. khón ngŏan, idem.

ngành: *ramo*: ramus, i. nhành, cành, idem.

ngảnh cổ lại: *virar hũ pouco a cabeça, como pera ver, ouuir*: caput paululum vertere, vt ad videndum audiendum &c.

ngạo, kieu ngạo: *ſoberbo*: ſuperbus, a, vm.

ngạo, chó ngạo: *cão grande*: moloſſus, i.

ngạo, cái ngạo: *lança de ferro grande*: lancea quædam ferrum habens majuſculum.

ngăọc: *vidro*: vitrum, i. ngăọc thủy thinh: *criſtal*: cryſtallus, i. ngăọc thạch: *pedra precioſa*: gemma, æ. chua ngăọc, idem. alij ngọc.

ngảo cổ mà coi: *eſten-*

der

cido: in ratus, a, vm. làm nghĩa, kết nghĩa: *trauar amizade*: amicitiam inire. nhên nghĩa: *corteſia*: vrbanitas, atis.

nghĩa: *ſinificação da palaura ou letra*: ſenſus vocabuli alicuius aut characteris. cát nghĩa sách: *explicar o liuro de letra em lingua ordinaria*: ſenſum libri ſinicè conſcripti vuulgari ſermone proferre. y, mlẽ, idem.

nghich cũ nhau: *encontrados, imigos entre ſy*: inimici ad inuicem. nghich cũ bua chúa: *aleuantado contra o Rey* rebellis Regi.

nghiêm, an nghiêm: *quietação do Reino, pouo*: pax & quies populi.

nghièm đồên: *reſenha dos ſoldados*: recenſio militum. kén, idem.

nghien: *tinteiro, pedra ou outra couſa em que moem tinta pera eſcreuer*: atramentarium, lapis ſcilicet, vel aliud ſimile inſtrumentum in quo atramentum ſinicum ſolidũ cum modica aqua confricatur vt ad ſcriptionem reddatur fluidum. mài mực: *moer a tinta pera eſcreuer*: confricare ſolidum atramẽtum ad ſcriptionem.

nghiến rang: *moſtrar os dentes com raiua*: aperire dentes ex rabie, vt canes ſolent.

nghieng mềnh: *porſe de ilharga como pera paſſar, ou furtar o corpo ao tiro*: latus anteponere vt ad locum anguſtum ſuperandum, vel ad declinandum ictum. nằm nghieng: *deitarſe de ilharga*: lateri innixum decumbere.

nghiêp, ác nghiêp: *trauеſſo*: luſor, is. inquietus, i. ſumitur in malam partem, etiam pro vitijs carnis & furti.

nghiệp, nghề nghiệp: *officio pera buſcar de comer*: officium aut ars cujus vſu quis victum quærit.

nghiệp, tội nghiệp: *peccado, tormento*: peccatum vel pœna peccati.

nghiệp, coũ nghiệp: *merecimentos*: meritum, i.

nghiệp, thất nghiệp: *viuer de eſmola*: eleemoſyna victum quærere.

nghiệp ăn uống: *dado à comer e beber*: eſcæ & potui nimium deditus. đa hành ác nghiệp: *fazer muitos males*: ſcelera multa perpetrare.

nghìn: *mil*: mille. một nghìn: *hum mil*: vnum mille, nec alio modo intelligitur vnum, niſi exprimatur. hai nghìn: *dous mil*: duo millia, &c. nghìn nghịt: *muitos ſem conto*: multi ſine numero. khê lê, muôn vàn, idem.

nghịt, vide nghìn. nghịt nghịt, idem.

ngò, nước ngô: *Reino da China fallando cõ deſprezo*: Regnum Sinarum loquendo contemptibiliter de illo. thàng ngo: *madraço China*: Sinenſis nebulo.

ngó, củ ngó: *raìs da fulla do golfão*; nympheæ radix.

ngó: *eſpreitar*: rimor, aris. dòm, idem.

ngó ngàng: *prudente*: ſapiens, ntis. tài ngó: *entendido*: intelligens, ntis.

ngó lời: *dá deu palaura*: promitto, is. ſpondeo, es.

ngó: *aberto*: patens, ntis. cửa ngó: *porta aberta*: patens ianua. để chénh ngó chẳng bưng: *deixar o boyão aberto ſem o tapar*: apertum diotæ os non obturare.

ngõ, cửa ngõ: *porta de fora do pateo*: ianua extra areã domus, & iuxtà publicam viam.

ngổ, rau ngổ: *certa berua que nace nos tanques*: herba quædam in piſcinis.

ngộ: *ignorante*: ignarus, a, vm.

ngọ, ngựa: *cauallo*; equus, i. giờ ngọ: *meyo dia, aſſaber das onze atè hũa*: meridies, hoc eſt ab vndecima vſque ad primam poſt meridiem, vide giờ. chính ngọ: *meyo dia em ponto*: verum diei medium ſeu vera meridies. dies, menſes, & anni etiam denominantur ijs nominibus. vt năm ngọ *anno do cauallo*: annus equi. tháng ngọ *mes do cauallo*; dies equi. & ſic de alijs.

ngơ, ngất ngơ: *tolo*: ſtolidus, i.

ngờ: *cuidar, ter pera ſy*: exiſtimo, as. ngờ là, ngờ là: *cuido que*: puto quod. ngờ *duuidar*: dubito, as. ngờ cho

ai : *ſoſpeitar em alguem* : ſuſpicari de aliquo. ngờ có mlẽ : *ſoſpeitar com rezão* : ſuſpicio rationabilis. ngờ chẳng có mlẽ : *ſoſpeitar ſem rezão*; ſuſpicio temeraria.

ngờ là : *pareceque* : videtur quod &c.

ngŏa, nói ngŏa : *fallar mentira, encarecendo* : falſum loqui exaggerando.

ngŏài : *fora* : extra. bền ngŏài : *parte de fora*; exterior pars. đàng ngŏài : *as quatro Prouincias que eſtão iunto a corte de Tonquim* : quatuor Prouinciæ quæ ſunt propè regiam Tunchinenſem. đi ngŏài ; *ir ourinar* : ad vrinam expellendam ire, modeſtè loquendo.

ngŏái, năm ngŏái : *o anno paſſado* : præteritus annus.

ngŏải, đuôi nghüe ngŏải : *os peixes ou outros animaes bulirem com o rabo* : piſces aut alia animalia caudam mouere. tay nghüe ngŏải : *bracejar com os braços, como quando ſe caminha* : mouere brachia, vt dum quis ambulat.

ngŏại : *parente da parte da mãy* : conſanguineus ex parte matris.

ngŏại kỉ : *nome de certo liuro pollo qual eſtudão* : nomen cujuſdam libri quem addiſcunt.

ngŏan : *prudente, auiſado* : prudens, ntis. khôn ngŏan, idem. voi ngŏan : *elephante que entende bem o que lhe mãdão* : elephas benè percipiens quæ illi præcipiuntur. & ſic de alijs animalibus quæ videntur imperfectum aliquẽ habere diſcurſum.

ngŏật, vide ngŏệt.

ngọc, vide ngăọc.

ngộc, vide ngŏục, vel ngục.

ngŏệt, mặt blang : *lua* ; luna, æ. ngŏệt thực : *eclipſe da lua* : eclipſis lunæ, in quo multa fiunt ab Ethnicis quæ ſunt ſuperſtitioſa.

ngŏết ſa : *certa lança como alabarda* : lancea quædam in bipennis figuram.

ngôi : *peſſoa* : perſona, æ. ba ngôi cũ một đức Chúa blời : *tres peſſoas hum ſò Deos* : tres perſonæ vnus Deus.

ngôi : *dinidade como de Rey, Mandarim &c*; dignitas vt

vt Regis, Præſidis, &c. mất ngôi: *perder a dinidade*; deperdere dignitatem.

ngôi: *lugar aonde eſtà peſſoa graue de aſſento*: locus in quo habitat primaria perſona. lòng sạch sẽ là ngôi đức Chúa blời: *o coração limpo è o lugar em que mora Deos*: locus in quo Deus habitat eſt cor purum.

ngôi ſao: *eſtrella*: ſydus, deris.

ngôi: *a coroa que rapão na moleira*: corona quam radunt in pregmate, dicitur etiam de noſtra quam radimus in vertice. gọt ngôi: *abrir a coroa*: coronam radere.

ngồi: *aſſentarſe*: ſedeo, es. ngồi xếp bàng: *aſſentarſe encruzando as pernas*: ſedere decuſſatis cruribus. ngồi xếp đề he: *aſſentarſe no chão com ambos os pès pera hũa ilharga*: ſedere in ſolo ambobus cruribus ad vnum latus coniunctis. ngồi qùi: *aſſentarſe e ajoelharſe iuntamente*: ſedere genibus flexis. ngồi xồm: *aſſentarſe em cocaras*: ſedere cruribus nitendo, vel inſiſtendo.

ngòi: *rio pequeno*: fluuius exiguus.

ngòi bút: *à bico do pincel*: acumen penicilli.

ngói. *telha*: tegula, æ. nhà ngói: *caza de telha*: tegulis cooperta domus. bánh ngói: *bolinhos de barro que comẽ*: argillæ coctæ fruſta quæ ipſi comedunt vt placentulas.

ngơi: *deſcançar peſſoa graue*: quieſcere primariam perſonam. nghỉ ngơi. idem.

ngon: *cauſa ſabroſa*; ſapidus, a, vm. ăn cơm chẳng ngon: *faſtio*: inappetentia cibi. mùi ngon: *ſabor doce*: ſapor ſuauis.

ngón tay: *dedo da mão*: digitus manus. ngón chên: *dedo do pè*: digitus pedis. ngón cái: *o dedo polegar*: pollex, icis. ngón blỏ vel tlỏ: *o moſtrador*. index icis. ngón vô danh: *o dedo do meyo*. infamis is. ngón thứ hai: *dedo annular*: annularis, is. ngón út: *o dedo meminho*: auricularis, is.

ngọn lửa: *chama de fogo*: flamma ignis. ngọn cây: *ra-*

 mo

mo tenro: ramus tener. ngọn rau: *tallo de berua, grello*: herbæ cauliculus.

ngợp: *medo de cair de alto*: timor cadendi cum quis è præalto loco aſpicit præcipitium. ngợp ſợ: *irſe o lume dos olhos*: præcipitium inſpiciendo lumine oculorum priuari.

ngót: *fallar mal d'outrem por de tràs*: detrahere abſenti. nói tlon ngót, idem.

ngót xuống: *deſenchar*: detumeo, es.

ngót, rau ngót: *certa berua*: herba dicta ngót.

ngọt: *couſa doce*: dulcis, e. tìm ngọt: *conſerua*: conditura ſacchari. mlời ngọt: *palauras doces, brandas*: ſuauia verba.

ngọt: *vinagre*: acetum, i. gẽm, idem.

ngớt tai: *ficar ſurdo pollo rumor, ou matinada*: exurdeſcere præ tumultu aut ſtrepitu. điéc tai, chói lói tai, idem.

ngôục, tù: *carcere*: carcer, is. tù rạc, idem. địa ngôục: *inferno*: infernus, i. cẫm ngôục, vide cẫm.

ngôục hoàng, vide hoàng.

ngòũ, chòũ ngòũ: *madraceirão, grande corpazil*: procerum corpus. alij gioũ voũ.

ngóũ: *pato*: anſer, ris.

ngu: *ignorante de letras*: ignarus literarum. v mê, dẽột, dại chữ, idem.

ngủ: *dormir*: dormio, is. nàm ngủ: *dormir deitado*: cubando dormire. ngủ một giưốc, vel chưốc: *dormir hũ ſono, hum pouco*: dormire puſillum. ngủ gục đầu: *toſquenejar*: dormito, as. ngủ lim dim: *dormir peſtanejando*; dormire nictando. buồn ngủ: *ter muito ſono*: ſomno profundo corripi. tục ngủ, mê ngủ: *dorminhoco*: ſomnolentus, i.

ngư oũ: *peſcador de embarcação*; piſcator ex cymba.

ngữ, nói: *fallar*: loquor, eris. thiéu ngữ, ít đẽu: *de poucas palauras*: ſermonis exigui. ít mlờị, idem.

ngự, trị: *gouernar*: rego, is. ngự thẽ: *gouernar o mundo*: gubernare mundũ. ngự: *eſtar ou ir de Senhores grãdes*

co-

como Reis Principes; manere aut ire Principum, Regum, ſic Chúa ngự ra: *o Rey ſaye*: Rex egreditur. Chúa ngự ꞗào: *o Rey entra*: Rex ingreditur. Chúa ngự kiệu: *o Rey vay en andor*: Rex in ſella geſtatoria vehitur.

ngứa: *comichão*; pruritus, vs. ghẻ ngứa: *a ſarna fas comichão*: pruriginem excitat ſcabies. ngứa thì gãi: *ſe vos come coçaiuos*; pruritum ſentis, ſcabe. alij nhậm mềnh.

ngửa: *eſtar com o roſto ou com ſeu direito pera cima*; faciem aut rectam partem alicuius rei ſurſum erigere. ugửa mặt lên: *virar o roſto pera o ceo*; erigere faciem in cœlum. ngửa tay mặt ra: *moſtrai a palma da mão direita*; expande manus dexteræ palmam: & ſic de alijs.

ngửa: *liure no fallar*; liberior in loquendo. dễ, rẫn mặt, idem.

ngựa, con ngựa: *cauallo*; equus, i. cỡi ngựa: *caualgar*; equito, as. chạy ngựa: *correr a cauallo*; equitando currere. đuổi ngựa, bieu ngựa: *fazer correr o cauallo*; impellere equum ad currendum. ngựa đinh pho: *cauallo de poſta*; equus veredus. ngựa ſa hoàng: *rebellão*; equus refractarius.

nguai, vide ngŏai.

nguêi, vide nguôi.

nguàn, vide ngûn.

nguên, vide nguôn, vel thì.

ngúc ngác, bắt đi ngúc ngác: *leuar alguem preſo pollo peſcoço a força*; trahere aliquem vi collum eius tenendo.

ngục, vide ngộc.

ngực: *peito*; pectus, toris. đấm ngực: *bater nos peitos*; percutere pectus. ngực lên: *aleuantarſe o peito, como aos que eſtão pera morrer*; extolli pectus, vt fit in ijs qui morti ſunt proximi.

ngức mặt lên: *leuantar o roſto pera o ceo*; eleuare faciẽ in cœlum. ngửa, idem.

ngüe ngŏai, vide ngŏai.

ngüêt, vide ngŏá ngŏêt.

nguy: *rebelde*; rebellis, e. làm nguy cữ Chúa: *rebellarſe contra el Rey* rebellem fieri Regi. blỏ lào cữ giặc.

nguien

nguien, đỗ trạng nguien: *alcançar o ſupremo grao de letras como de Doutor*: gradum in literis ſupremum adipiſci.

nguien thỉ: *o primeiro ſtado da geração humana*: primus generationis humanæ ſtatus, quem finxit Thicca (mẽdaciorum artifex, atque idolorum inuentor in India Orientali is fuit) tanquam principium cæli & terræ, vt ſub illo nomine ita nobili, ſuas tegeret immundicias.

nguièn, tật nguièn: *enfermidade, doença ià arraigada*: morbus inueteratus, liệt, phú, lêy, idem, vel ſimile.

nguiện: *orar*: oro, as. mlời nguiện: *orações*: preces. khán nguiên, muốn: *deſejar*: cupio, is.

ngún ngoẫn, con chó ngún ngoẫn: *o cão fàs feſta com o rabo*: motu caudæ canis gaudium oſtendit. vide ngoải.

ngưỡc: vide ngức, vel ngứa.

ngược, đi ngược ſoũ: *ir pollo rio arriba*: nauigare contra ictum fluminis, aduerſo flumine. gió ngược: *vento contrario*: contrarius ventus. nói ngưỡc: *fallar torto na collocação*: præpoſterè loqui quoad ordinem.

ngược, người bạo ngược: *homẽ facinoroſo, feito as aueſſas*: ſceleſtus, i. làm bạo ngược: *aſſoberbar os outros*: inſoleſco, is.

ngươi, con ngươi: *a menina dos olhos*: pupilla oculi.

ngươi, hỗ ngươi: *ter pejo*: erubeſco, is. dễ ngươi: *ser ſoberbo*: ſuperbio, is. tlêu ngươi: *zombar*: irrideo, es. iocor, aris. ngươi tớ, mầy tao: *diſſe com gente baixa ou com deſprezo*: dicitur cum infimis plebeis, vel ex iracundia. tớ làm chi ngươi: *que ſe me da de ti*: ego quid te curo? chúng ngươi mầy đứa: *quantos meninos ſaõ*: quotnam pueri ſunt?

nguội *couſa quente esfriarſe*: tepeſco, is, tepidus, a, vm. cơm nguội: *arròs frio*: oriza coſta iam frigida. nguội lão: *esfriarſe a colera*: iram remitti.

người: *gente, homem, ou*

ou molher: homo, ſcilicet vir vel fœmina. lŏài ngừời ta: *o genero humano*: humanum genus. mấy ngừời: *quanta gẽte*: quot homines ?ngừời: *elle, ſeu, fallando com honra*: ille, eius, loquendo cũ honore, ſed ſolum de habentibus humanam naturam. mac ngừời: *ſua vontade*: illius voluntas fiat. tôi kính dái ngừời: *eu lhe tenho reſpeito, e o venero*: illum ego reuereor ac veneror. cũa ngừời: *fato alheo*: aliena res. nư̄ớc ngừời: *reino eſtranho*: extraneum regnum. ſang đất ngừời: *ir a terras eſtranhas*: alienas in regiones proficiſci.

ngư̄ở̀i, mũi ngư̄ở̀i: *cheirar*: olfacere.

ngư̄ời: *louuar*: laudo, as. ngư̄ời khen, idem.

nguòn: *montes dos barbaros, que chamão, mois*: montes in quibus habitant barbari. tlên nguồn: *montes altos dos quaes ſayem muitas fontes*: montes præalti in quibus ſunt multæ ſcaturigines fontium. rừng nguồn, idem.

nguồn mớ̀i làm: *agora he o principio de fazer*: principium modo eſt faciendi.

ngư̄ớc: *eſcuro como de nuuẽ, ſombra*: obſcurum vt ex nubibus, vmbra, &c.

nha môn: *meſa de iuſtiça*: conuentus in quo ius ſuum cuique redditur. phủ đàng: *a meſa do paço à qual preſide o Rey a que chamão Chúa*: tribunal quod fit in palatio Regis, quem vocant Chúa, & huic tribunali præeſt ipſe Rex.

nha đại *o ſegundo tribunal ſuperintendente a todo o Reino*: tribunal ſecundum pro toto etiam regno ius ferens.

nha ti: *o tribunal mayor em cada Prouincia*: tribunal maius in vnaquaque Prouincia.

nha hién: *o ſegundo tribunal menor porem que ſe eſtende por toda a Prouincia*: tribunal ſecundum minus quod tamen toti Prouinciæ dat ius.

nha phủ: *o tribunal de hũa comarca, daquellas em que*

ſe

đêm thâu ngày : *toda a noite e todo o dia* : die tota & tota nocte. tối ngày, idem. ngày rày: *hoje*: hodie . ngày ſau sẽ hay: *outro dia ſe tratarà diſſo*: die aliâ de hoc agemus. ngày kia : *depois da menhãa*: ngày kìa : *depois de quatro dias*: diebus quatuor elapſis. chẳng có mấy ngày : *não ha muitos dias* : dies plures non ſunt elapſi . hẹn ngày : *aſſinar o dia*: diem præſtituere. mấy ngày nấy : *quantos dias hà* : dies elapſi quot ſunt? đến ngày nào: *da qui a quanto* : quot ab hinc diebus? ngày tết : *o primeiro dia do anno*: dies primus anni noui. ba ngày tết : *os tres primeiros dias do anno* : dies primi tres recentis anni . ngày mồũ một : *o primeiro dia da lua noua*: dies prima lunæ nouæ . ngày rằm: *os quinze da lua* : dies decima quinta menſis lunaris . ngày ba mươi: *os trinta da lua*: dies trigeſimus menſis lunaris. & ſic de alijs.

ngáy : *roncar dormindo* : ſterto, is.

ngâm : *aquilo onde ſe pega ou dependura o cajaõ* : id cui appenditur aut nectitur ſtorea ex indicis cãnis contexta vt ianuam, vel aliam domus partem claudat.

ngâm nước: *por de molho nà agoa*: immergere aliquid in aquam vt molle fiat. ngâm núa : *por bambùs de molho*: immergere cannas indicas in aquam vt tenereſcant ad opus faciendum. ngâm mạ: *por de molho o nelle pera o ſemear*: orizam germinantem in aquam immergere vt aptior ſit ad ſæminandum.

ngâm , blái hòũ ngâm : *fruita da China a modo de neſpera na figura , mas não engaſga* : fructus Sinicus in figuram noſtratis meſpili , ſed non ſtrangulat.

ngăm ngăm: *gente morena*, homines ſubfuſci coloris.

ngắm : *chegar algũa couſa ao roſto pera ver ſe eſtà direita* : vultui aliquid applicare ad tentandum an ſit rectum.

ngẵm: *meditar*: meditor, aris. gẫm, idem.

ngặm: *fechar a boca*: claudere os . ngặm miệng lại : *não falleis* : os claude ,

ne loquaris.

ngăn: *impedir*: impedio, is. ngan gián, can, idem. ngăn đàng: *impedir o caminho*: præcludere viam, transitum impedire.

ngân, hát ngân: *gargantear*: vocem inflectere.

ngan ngat, vide ngat.

ngàn: *termo, limite*: terminus, i. chẳng biét là ngàn nào: *não ſei o termo*: terminum neſcio. ngàn ấy thóy: *iſto baſta*: ſufficit hoc. đã đầy ngàn: *iá eſtà chea a medida*: menſura iam repleta eſt. ngàn nầy mấy đồu: *tudo iſto quantas caixas val*: hoc totum quanti eſt? chẳng có ngàn: *não tem termo*: interminabilis, e.

ngàn, núi mlớn: *ſerranias*: teſqua.

ngắn: *couſa curta*: breuis, e. tóc ngắn: *cabello curto*: breuior coma.

ngang, bề ngang: *de largo*: latitudo, dinis. đánh ngang đầu: *dar na cabeça em traués*: in tranſuerſum impingere capiti plagas. gỗ ngang thuièn: *liames ou curuas da embarcação*: ligna quibus nauigium in tranſuerſum coagmentatur. đi ngang: *atraueſſarſe no caminho*: obſtruere viam in tranſuerſum ſiſtendo. nghênh ngang: *aperto de grande concurſo*; compreſſio præ multitudine. nàm ngang ngửa: *deitado immodeſtamente*: cubare incompoſitè, vel immodeſtè.

ngàng, ngỏ ngàng: *prudente*: prudens, ntis. khôn ngŏan, idem.

ngành: *ramo*: ramus, i. nhành, cành, idem.

ngảnh cổ lại: *virar hũ pouco a cabeça, como pera ver, ouuir*: caput paululum vertere, vt ad videndum audiendum &c.

ngạo, kieu ngạo: *ſoberbo*: ſuperbus, a, vm.

ngạo, chó ngạo: *cão grande*: moloſſus, i.

ngạo, cái ngạo: *lança de ferro grande*: lancea quædam ferrum habens majuſculum.

ngọc: *vidro*: vitrum, i. ngọc thủy thinh: *criſtal*: cryſtallus, i. ngọc thạch: *pedra pretioſa*: gemma, æ. chua ngọc, idem. alij ngọc.

ngảõ cổ mà coi: *eſtender*

der o peſcoço pera ver: extendere collum ad intuendum.

ngảõ cõi: *pao fixo no meyo da mò de baixo, em que encaixa a mò de cima*: baculus in medio molæ inferioris fixus ita vt mola ſuperior in illum immiſſa circumagatur.

ngaõ, nói ngaõ *fallar mal a lingua*: verba ineptè pronunciare. liu lo, idem.

ngáp: *bocejar*: oſcito, as.

ngăp: *o cão morder leuemente como quando brinca*: morſus canis leuior, vt cum ludit.

ngâp: *paſſar, penetrar*: penetro, as. chên đăp gai ngâp ꞗèào: *piſando o eſpinho meteoſe pollo pè*: penetrauit pedem ſpina calcata.

ngâp: *chegar*: pertingo, is. attingo. is. ngâp nứơc gõi: *chegar agoa atè os ioelhos*: attingit aqua genua. ngâp đầu: *chega atè a cabeça*: pertingit vſque ad caput.

ngăt nhọt: *eſcarafunchar o leicenço*: pungere furunculum.

ngăt, nhà ꞗui ngăt ngát: *caſa muito fermoſa*: domus valdè pulchra. ngăn ngăt idem.

ngát, vide ngăt.

ngâc: *compararſe, com encarecimento*: æquari, cum exaggeratione. luả lên ngâc mây: *o fogo ſubindo chega às nuuens*: ignis aſcendens æquatur nubibus. mũ, áo ngâc blời: *o barrete ou a cabaya ſe compara ao ceo*: pileus aut veſtis æquatur cœlo.

ngât nghẽu *dormir aſſentado com a cabeça entre as pernas*: dormiens ſedendo capite demiſſo inter crura.

nghê, con nghê *certo animal como leão*: animal leoni ſimile. ſư tử: *leão*: leo, nis.

nghe: *ouuir*: audio, is. chẳng nghe: *não conſinto*: nego conſenſum. nghe mlời: *obedecer*: obedio, is. ꞗưng, idem.

nghè, oũ nghè: *officio de letrados*: literatorum officiũ, ſeu munus.

nghè miéu: *caſa do diabo que adorão na aldea*: domus in qua Ethnici diabolum adorant quem tutelarem putant ſui pagi. nam

ſi quis iuxtà viam diem obeat illius cadauer lapidibus aut glebis cooperiunt, & titulo. oú nghè, ideſt literati inſigniunt & adorant.

nghề: *officio, ocupação pera buſcar a vida*: ars vel officium quo quis ſuſtentatur. làm nghề gì: *que officio tendes*: artem quamnam exerces? nghề nghiẹp, idem.

nghé: *vitella*: vitulus aut vitula.

nghể, ngỏ nghể: *entender claro*: intellectus perſpicuus.

nghể, rau nghể: *certa berua que nace na agoa das varzeas*: herba quædam quæ oritur in agrorum aquis.

nghẹ: *açafrão*: crocus, i. duộm nghẹ: *tingir com açafrão*: croco inficere.

nghẹ an: *Prouincia de Tonquim pera a Cochinchina dos* Portugueſes *chamada Guião*: Prouincia Tunchinenſis quam luſitani, Guião, vocant.

nghẹch: *paruo, pouco entendido*: fatuus, i. exiguum habens iudicium.

nghén con: *molher pejada*: mulier grauida, chửa, có thai, idem.

nghẹn: *engaſgar*: faucibus hærere cibum.

nghềnh ngang: *grande concurſo de gente*: concurſus populi numeroſus.

nghèo: *couſa rara*: rarus, a, vm. ſự nghèo, lạ, idem.

nghẹt cổ: *affogarſe cõ apertar o peſcoço*: collum ſtringere vſque ad ſuffocationē. thắt cổ, idem.

nghễu, vide ngất.

nghéu, vide nghèo.

nghi, hồ nghi: *duuidar*: dubito, as.

nghi, üy nghi: *couſa que cauſa reſpeito*: venerationem excitans res. mặt mũi üy nghi: *roſto veneravel que cauſa reſpeito*: vultus venerabilis vt Chriſti Domini, Beatæ Virginis.

nghỉ: *deſcançar*: quieſco, is.

nghỉ: *elle, fallando com corteſia*: is, vrbanè nimirum loquendo. nguời, idem.

nghỉ: *facil*: facilis, e. nghỉ làm: *facil de fazer*: facile factu.

nghĩa: *amizade*: amicitia, æ. bắt nghĩa: *ſer deſagradecido:*

cido: in ratus, a, vm. làm nghĩa, kết nghĩa: *trauar amizade*: amicitiam inire. nhên nghĩa: *corteſia*: vrbanitas, atis.

nghĩa: *ſinificação da palaura ou letra*: ſenſus vocabuli alicuius aut characteris. cât nghĩa ſăch: *explicar o liuro de letra em lingua ordinaria*: ſenſum libri ſinicè conſcripti vuulgari ſermone proferre. y, mlẽ, idem.

nghich cũ nhau: *encontrados, imigos entre ſy*: inimici ad inuicem. nghich cũ vua chúa: *aleuantado contra o Rey*: rebellis Regi.

nghiêm, an nghiêm: *quietação do Reino, pouo*: pax & quies populi.

nghiêm cổên: *reſenha dos ſoldados*: recenſio militum. kén, idem.

nghien: *tinteiro, pedra ou outra couſa em que moem tinta pera eſcreuer*: atramentarium, lapis ſcilicet, vel aliud ſimile inſtrumentum in quo atramentum ſinicum ſolidũ cum modica aqua confricatur vt ad ſcriptionem reddatur fluidum. mài mực: *moer a tinta pera eſcreuer*: confricare ſolidum atramẽtum ad ſcriptionem.

nghién rang: *moſtrar os dentes com raiua*: aperire dentes ex rabie, vt canes ſolent.

nghieng mềnh: *porſe de ilharga como pera paſſar, ou furtar o corpo ao tiro*: latus anteponere vt ad locum anguſtum ſuperandum, vel ad declinandum ictum. nằm nghieng: *deitarſe de ilharga*: lateri innixum decumbere.

nghiép, ác nghiép: *trauеſſo*: luſor, is. inquietus, i. ſumitur in malam partẽ n etiam pro vitijs carnis & furti.

nghiệp, nghề nghiệp: *officio pera buſcar de comer*: officium aut ars cujus vſu quis victum quærit.

nghiệp, tội nghiệp: *peccado, tormento*: peccatum vel pœna peccati.

nghiệp, coũ nghiệp: *merecimentos*: meritum, i.

nghiệp, thất nghiệp: *viuer de eſmola*: eleemoſyna victum quærere.

nghiệp ăn ũống: *dado a comer e beber*: eſcæ & potui nimium deditus. đa hành ác nghiệp: *fazer muitos males*: ſcelera multa perpetrare.

nghìn: *mil*: mille. một nghìn: *hum mil*: vnum mille, nec alio modo intelligitur vnum, niſi exprimatur. hai nghìn: *dous mil*: duo millia, &c. nghìn nghịt: *muitos ſem conto*: multi ſine numero. khê lê, muôn vàn, idem.

nghịt, vide nghìn. nghịt nghịt, idem.

ngò, nứơc ngô: *Reino da China fallando cõ deſprezo*: Regnum Sinarum loquendo contemptibiliter de illo. thàng ngo: *madraço China*: Sinenſis nebulo.

ngó, củ ngó: *raìs da fulla do golfão*; nympheæ radix.

ngó: *eſpreitar*: rimor, aris. dòm, idem.

ngó ngàng: *prudente*: ſapiens, ntis. tài ngó: *entendido*: intelligens, ntis.

ngó mlời: *tà deu palaura*: promitto, is. ſpondeo, es.

ngó: *aberto*: patens, ntis. cửa ngó: *porta aberta*: patens ianua. để chénh ngó chẳng bưng: *deixar o boyão aberto ſem o tapar*: apertum diotæ os non obturare.

ngõ, cửa ngõ: *porta de fora do pateo*: ianua extra areã domus, & iuxtà publicam viam.

ngở, rau ngở: *certa herua que nace nos tanques*: herba quædam in piſcinis.

ngộ: *ignorante*: ignarus, a, vm.

ngọ, ngựa: *cauallo*; equus, i. giờ ngọ: *meyo dia, aſſaber das onze atè hũa*: meridies, hoc eſt ab vndecima vſque ad primam poſt meridiem, vide giờ. chính ngọ: *meyo dia em ponto*: verum diei medium ſeu vera meridies. dies, menſes, & anni etiam denominantur ijs nominibus. vt năm ngọ *anno do cauallo*: annus equi. tháng ngọ *mes do cauallo*; dies equi. & ſic de alijs.

ngơ, ngẩn ngơ: *tolo*: ſtolidus, i.

ngờ: *cuidar, ter pera sy*: exiſtimo, as. ngờ là, ngờ là: *cuido que*: puto quod. ngờ *duuidar*: dubito, as. ngờ cho

ai : *ſoſpeitar em alguem* : ſuſpicari de aliquo. ngờ có mlẽ : *ſoſpeitar com rezão* : ſuſpicio rationabilis. ngờ chẳng có mlẽ : *ſoſpeitar ſem rezão*; ſuſpicio temeraria.

ngờ là: *pareceque* : videtur quod &c.

ngŏa, nói ngŏa : *fallar mentira, encarecendo* : falſum loqui exaggerando.

ngŏài : *fora:* extra. bên ngŏài: *parte de fora*; exterior pars. đàng ngŏài : *as quatro Prouincias que eſtão junto a corte de Tonquim* : quatuor Prouinciæ quæ ſunt propè regiam Tunchinenſem. đi ngŏài ; *ir ourinar*: ad vrinam expellendam ire, modeſtè loquendo.

ngŏái, năm ngŏái : *o anno paſſado* : præteritus annus.

ngŏài, đuôi nghŭe ngŏài: *os peixes ou outros animaes bulirem com o rabo* : piſces aut alia animalia caudam mouere. tay nghŭe ngŏài : *bracejar com os braços, como quando ſe caminha* : mouere brachia, vt dum quis ambulat.

ngŏại : *parente da parte da mãy* : conſanguineus ex parte matris.

ngŏại kỉ : *nome de certo liuro pollo qual eſtudão* : nomen cujuſdam libri quem addiſcunt.

ngŏan: *prudente, auiſado* : prudens, ntis. khôn ngŏan, idem. voi ngŏan : *elephante que entende bem o que lhe mãdão*: elephas benè percipiens quæ illi præcipiuntur. & ſic de alijs animalibus quæ videntur imperfectum aliquẽ habere diſcurſum.

ngŏạt, vide ngŏệt.

ngọc, vide ngăọc.

ngộc, vide ngŏục, vel ngục.

ngŏệt, mặt blang : *lua* ; luna, æ. ngŏệt thực : *eclipſe da lua*: eclipſis lunæ, in quo multa fiunt ab Ethnicis quæ ſunt ſuperſtitioſa.

ngŏết ſa : *certa lança como alabarda* : lancea quædam in bipennis figuram.

ngôi : *peſſoa* : perſona, æ. ba ngôi cũ một đức Chúa blờ i: *tres peſſoas hum ſò Deos*: tres perſonæ vnus Deus.

ngôi : *dinidade como de Rey, Mandarim &c*; dignitas

vt

vt Regis, Præſidis, &c. mất ngôi: *perder a dinidade*; deperdere dignitatem.

ngôi: *lugar aonde eſtà peſſoa graue de aſſento*: locus in quo habitat primaria perſona. làõ sạch sẽ là ngôi đức Chúa blời: *o coração limpo è o lugar em que mora Deos*: locus in quo Deus habitat eſt cor purum.

ngôi ſao: *eſtrella*: ſydus, deris.

ngôi: *a coroa que rapão na moleira*: corona quam radunt in pregmate, dicitur etiam de noſtra quam radimus in vertice. gọt ngôi: *abrir a coroa*: coronam radere.

ngồi: *aſſentarſe*: ſedeo, es. ngồi xếp bàng: *aſſentarſe encruzando as pernas*: ſedere decuſſatis cruribus. ngồi xếp để he: *aſſentarſe no chão com ambos os pès pera hũa ilharga*: ſedere in ſolo ambobus cruribus ad vnum latus coniunctis. ngồi qùi: *aſſentarſe e ajoelharſe juntamente*: ſedere genibus flexis. ngồi xổm: *aſſentarſe em cocaras*: ſedere cruribus nitendo, vel inſiſtendo.

ngói: *rio pequeno*: fluuius exiguus.

ngói bút: *o bico da pincel*: acumen penicilli.

ngói: *telha*: tegula, æ. nhà ngói: *caza de telha*: tegulis coôperta domus. bánh ngói: *bolinhos de barro que comẽ*: argillæ coctæ fruſta quæ ipſi comedunt vt placentulas.

ngơi: *deſcançar peſſoa graue*: quieſcere primariam perſonam. nghỉ ngơi. idem.

ngon: *couſa ſabroſa*; ſapidus, a, vm. ăn cơm chẳng ngon: *faſtio*: inappetentia cibi. mui ngon: *ſabor doce*: ſapor ſuauis.

ngón tay: *dedo da mão*: digitus manus. ngón chên: *dedo do pè*: digitus pedis. ngón cái: *o dedo polegar*: pollex, icis. ngón blỏ vel tlỏ: *o moſtrador*: index icis. ngón vô danh: *o dedo do meyo*. infamis, is. ngón thú hai: *dedo annular*: anuularis, is. ngón út: *o dedo meminho*: auricularis, is.

ngọn lửa: *chama de fogo*: flamma ignis. ngọn cây: *ramo*

mo tenro: ramus tener. ngọn rau : *tallo de berua, grello*: herbæ cauliculus.

ngọ'p : *medo de cair de alto*: timor cadendi cum quis è præalto loco aſpicit præcipitium. ngọ'p ſọ': *irſe o lume dos olhos*: præcipitium inſpiciendo lumine oculorum priuari.

ngót : *fallar mal d'outrem por de tràs*: detrahere abſenti. nói tlon ngót, idem.

ngót xuống : *deſenchar*: detumeo, es.

ngót, rau ngót : *certa berua*: herba dicta ngót.

ngọt: *couſa doce*: dulcis, e. tim ngọt: *conſerua*: conditura ſacchari. mlò'i ngọt : *palauras doces, brandas*: ſuauia verba.

ngọt: *vinagre*: acetum, i. gẽm, idem.

ngó't tại: *ficar ſurdo pollo rumor, ou matinada*: exurdeſcere præ tumultu aut ſtrepitu. điéc tai, chói lói tai, idem.

ngộục, tù : *carcere*: carcer, is. tù rạc, idem. địa ngộục: *inferno*: infernus, i. cẫm ngộục, vide cẫm.

ngộục hŏàng, vide hŏàng.

ngòũ, chòũ ngòũ: *madraceirão, grande corpazil*: procerum corpus. alij gioũ voũ.

ngóũ: *pato*: anſer, ris.

ngu: *ignorante de letras*: ignarus literarum. v mê, dĕọt, dại chữ', idem.

ngủ: *dormir*: dormio, is. nàm ngủ: *dormir deitado*: cubando dormire. ngủ một giư'ó'c, vel chư'ó'c: *dormir hũ ſono, hum pouco*: dormire puſillum. ngủ gục đẫu: *toſquenejar*: dormito, as. ngủ lim dim: *dormir peſtanejando*; dormire nictando. buồn ngủ: *ter muito ſono*: ſomno profundo corripi. tục ngủ, mê ngủ: *dorminhoco*: ſomnolentus, i.

ngư' oũ: *peſcador de embarcação*: piſcator ex cymba.

ngữ', nói: *fallar*: loquor, eris. thiểu ngữ', ít đều: *de poucas palauras*: ſermonis exigui. ít mlò'i, idem.

ngự', trị: *gouernar*: rego, is. ngự' thế: *gouernar o mundo*: gubernare mundũ. ngự': *eſtar ou ir de Senhores grãdes*

co-

como Reis Principes; manere aut ire Principum, Regum, ſic Chúa ngự ra: *o Rey ſaye*: Rex egreditur. Chúa ngự ꞗĕào: *o Rey entra*: Rex ingreditur. Chúa ngự kiệu: *o Rey vay en andor*: Rex in ſella geſtatoria vehitur.

ngứa: *comichão*; pruritus, vs. ghẻ ngứa: *a ſarna fas comichão*: pruriginem excitat ſcabies. ngứa thì gãi: *ſe vos come coçaivos*; pruritum ſentis, ſcabe. aliȷ nhậm mềnh.

ngửa: *eſtar com o roſto ou com ſeu direito pera cima*; faciem aut rectam partem alicuius rei ſurſum erigere. ngửa mặt lên: *virar o roſto pera o ceo*; erigere faciem in cœlum. ngửa tay mặt ra: *moſtrai a palma da mão direita*; expande manus dexteræ palmam: & ſic de alijs.

ngửa: *liure no fallar*; liberior in loquendo. dễ, rằn mặt, idem.

ngựa, con ngựa: *cauallo*; equus, i. cỡi ngựa: *caualgar*; equito, as. chạy ngựa: *correr a cauallo*; equitando currere. đuổi ngựa, bieu ngựa: *fazer correr o cauallo*; impellere equum ad currendum. ngựa đinh pho: *cauallo de poſta*; equus veredus. ngựa ſa hŏàng: *rebellão*; equus refractarius.

nguai, vide ngŏai.

nguêi, vide nguòi.

nguin, vide ngùn.

nguên, vide nguồn, vel thì.

ngúc ngác, bắt đi ngúc ngác: *leuar alguem preſo pollo peſcoço a força*; trahere aliquem vi collum eius tenendo.

ngục, vide ngộuc.

ngực: *peito*; pectus, toris. đấm ngực: *bater nos peitos*; percutere pectus. ngực lên: *aleuantarſe o peito, como aos que eſtão pera morrer*; extolli pectus, vt fit in ijs qui morti ſunt proximi.

ngúc mặt lên: *leuantar o roſto pera o ceo*; eleuare faciẽ in cœlum. ngửa, idem.

ngüe ngŏài, vide ngŏài.

ngüêt, vide ngŏá ngŏêt.

nguy: *rebelde*; rebellis, e. làm nguy cũ Chúa: *rebellarſe contra el Rey* rebellem fieri Regi. blớ lăõ cũ giặc.

nguien

nguien, đỗ trạng nguien: *alcançar o ſupremo grao de letras como de Doutor*: gradum in literis ſupremum adipiſci.

nguien thỉ: *o primeiro ſtado da geração humana*: primus generationis humanæ ſtatus, quem finxit Thicca (mẽdaciorum artifex, atque idolorum inuentor in India Orientali is fuit) tanquam principium cæli & terræ, vt ſub illo nomine ita nobili, ſuas tegeret immundicias.

nguièn, tật nguièn: *enfermidade, doença ià arraigada*: morbus inueteratus, liet, phú, lêy, idem, vel ſimile.

nguiẹn: *orar*: oro, as. mlời nguiẹn: *orações*: preces. khán nguiên, muốn: *deſejar*: cupio, is.

ngủn ngoẩn, con chó ngủn ngoẩn: *o cão fàs feſta com o rabo*: motu caudæ canis gaudium oſtendit. vide ngoải.

ngước: vide ngức, vel ngứa.

ngược, đi ngược ſoũ: *ir pollo rio arriba*: nauigare contra ictum fluminis, aduerſo flumine. gió ngược: *vento contrario*: contrarius ventus. nói ngước: *fallar torto na collocação*: præpoſterè loqui quoad ordinem.

ngược, ngưởi bao ngược: *homẽ facinoroſo, feito as aueſſas*: ſceleſtus, i. làm bạo ngược: *aſſoberbar os outros*: inſoleſco, is.

ngươi, con ngươi: *a menina dos olhos*: pupilla oculi.

ngươi, hổ ngươi: *ter pejo*: erubeſco, is. dể ngươi: *ſer ſoberbo*: ſuperbio, is. tlêu ngươi: *zombar*: irrideo, es. iocor, aris. ngươi tớ, mầy tao: *diſſe com gente baixa ou com deſprezo*: dicitur cum infimis plebeis, vel ex iracundia. tớ làm chi ngươi: *que ſe me da de ti*: ego quid te curo? chúng ngươi mầy đứa: *quantos meninos ſaõ*: quotnam pueri ſunt?

nguội *couſa quente esfriarſe*: tepeſco, is, tepidus, a, vm. cơm nguội: *arròs frio*: oriza coſta iam frigida. nguội lão: *esfriarſe a colera*: iram remitti.

ngươi: *gente, homem, ou*

ou molher: homo, ſcilicet vir vel fœmina. lõài ngư͛ờ-i ta: *o genero humano*: humanum genus. mấy ngư͛ờ-i: *quanta gẽte*: quot homines ? ngư͛ờ-i: *elle, ſeu, fallando com honra*: ille, eius, loquendo cũ honore, ſed ſolum de habentibus humanam naturam. mac ngư͛ờ-i: *ſua vontade*: illius voluntas fiat. tôi kính dái ngư͛ờ-i: *eu lhe tenho reſpeito, e o venero*: illum ego reuereor ac veneror. của ngư͛ờ-i: *fato alheo*: aliena res. nư͛ớ-c ngư͛ờ-i: *reino eſtranho*: extraneum regnum. ſang đất ngư͛ờ-i: *ir a terras eſtranhas*: alienas in regiones proficiſci.

ngư͛ở-i, mũi ngư͛ở-i: *cheirar*: olfacere.

ngư͛ợ-i: *louuar*: laudo, as. ngư͛ợ-i khen, idem.

nguồn: *montes dos barbaros, que chamão, mois*: montes in quibus habitant barbari. tlên nguồn: *montes altos dos quaes ſayem muitas fontes*: montes præalti in quibus ſunt multæ ſcaturigines fontium. rừng nguồn, idem.

nguồn mớ-i làm: *agora he o principio de fazer*: principium modo eſt faciendi.

ngư͛ớ-c: *eſcuro como de nuuẽ, ſombra*: obſcurum vt ex nubibus, vmbra, &c.

nhà môn: *meſa de iuſtiça*: conuentus in quo ius ſuum cuique redditur. phủ đàng: *a meſa do paço à qual preſide o Rey a que chamão Chúa*: tribunal quod fit in palatio Regis, quem vocant Chúa, & huic tribunali præeſt ipſe Rex.

nhà đại: *o ſegundo tribunal ſuperintendente a todo o Reino*: tribunal ſecundum pro toto etiam regno ius ferens.

nhà ti: *o tribunal mayor em cada Prouincia*: tribunal maius in vnaquaque Prouincia.

nhà hiến: *o ſegundo tribunal menor porem que ſe eſtende por toda a Prouincia*: tribunal ſecundum minus quod tamen toti Prouinciæ dat ius.

nhà phủ: *o tribunal de hũa comarca, daquellas em que*

ſe diuide a Prouincia: tribunal vnius toparchiæ ex illis in quas diuiditur Prouincia.

nha huiện: *o tribunal do conſelho*: vnius territorij ex illis in quæ ſubdiuiditur toparchia. ſuper eſt etiam aliud tribunal in vno quoque pago, quod vocant cha mạc.

nha, vide nhuóc nha.

nhà: *caza*: domus, vs. dà, idem. chẳng có nhà: *não eſtà em caza*: non eſt domi. tlaõ cửa tlaõ nhà: *dentro em caza, das portas a dentro*: intra domus ſepta, intra cardines domus.

nhà ꞗua: *familia ou gèração do bua ou Rey que não tem mais que o titulo*: familia aut proſapia illius Regis qui ſolum habet titulum ſeu denominationem Buæ. viẹc nhà Chúa: *couſa que pertençe ao ſeruiço del Rey*: res ad ipſummet Regem ſpectans. vě nhà ai: *a quem pertence ou a alguem pertence*: ad quem ſpectat? vel ſpectat ad aliquem.

nhà xe: *caza de madeira que fazem ſobre as ſepulturas*: domus lignea quam extruũt etiam Ethnici ad tegendum ſepulchrum maiorum ſuorum.

nhà táng: *caſa de papel*: domus papyracea quam Ethnici fatuè conſtruunt & comburunt pro ſuis defunctis exiſtimantes in alio ſæculo conuerti in veram.

nhà ngói: *caſa cuberta de telha*: domus tegulis cooperta. nhà blang: *caza cuberta com palha*: domus paleis operta. nhà quê: *caza do campo*; caſa ruſtica.

nhả: *deitar o comer fora da boca*: eijcere cibum extra os.

nhác: *perguiçoſo*: piger, gra, grũ. làm nhác, làm biếng, tlễ nải, idem.

nhắc: *manquejar*: claudico, as. đi nhắc, idem.

nhắc, đi lắc nhắc: *ir ſeparadamente*: ſeparatim incedere.

nhác: *aleuantar couſa peſada*: graue aliquid attollere. nhác gỗ lên, nang chẳng nỗi: *querer aleuantar huma*

madeiro arriba, mas por ſer pejado não abrangerem as forças: attollcre velle lignum, ſed præ nimio pondere non ſufficere vires.

nhác cho nhớ: *fallar em algũa couſa pera a fazer lembrar:* loqui de aliqua re, vt ea in memoriam redeat.

nhai, dai: *maſtigar*: mando, is.

nhài mũi: *eſpirrar*: ſternuo, is. dải mũi, nhải mũi, idem.

nhái: *rans piquenas das aruores que ſe não comem*: ranæ paruulæ arborum, quæ vſui non ſunt ad eſcam.

nhải, vide nhài.

nhại: *arremedar fazendo matinada com a lingua que ſe não entenda, he grande deſcorteſia neſte Reyno de Annam*: blaterare, vel balbutire imitando per ludibrium, habetur pro graui contemptu & iniuria in Regno Annam.

nháy *peſtenejar*: conniuere oculis.

nhảy: *ſaltar, pular*: ſalio, is, exilio, is. vide dảy.

nham, coi iò coi nham: *certa feitiçeria, na qual pretendẽ dizer dante mão o ſuceſſo bom ou mao da viagem ou de outro negotio:* veneficium quo præſagire putant Ethnici quid in itinere, vel alio negotio futurum ſit.

nhăm nhẳm: *cheyo atè tresbordar;* plenum ita vt ſupereffluat. nhảm nhảm, nhăm nháp, mảm mảm, idem.

nhẳm con mắt lại: *fechar os olhos*: claudere oculos.

nhẳm, một nhẳm gạo: *hũa mão fechada e cheya de arròs:* vna manus clauſa ſed ſtringens orizam quantum capere poteſt. melius, một nắm, một cáp, một mớ, idem.

nhẳm, của nhẳm rượu: *couſa apetitoſa pera beber*: eſculenti aliquid ad excitandum potus appetitum.

nhẳm: *embeber, como panella pera ficar com bom cheiro;* imbuere, vt ollam, vel aliud vas, vt benè oleat.

nhám, cá nhám: *peixe cação*: muſtella ſtellata piſcis.

nhám, bẽán nhám: *aſpero da taboa*: aſperum in tabula & minimè læuigatum. ráp, chẳng tlơn, dám, idem.

nhâm mặt blời: *ſol encuberto*; ſol nubibus tectus.

nhâm mát: *freſco ſem calma*: amænus & viridis locus ſine calore moleſto.

nhàm: *dar no aluo*: attingere ſcopum. bẳn nhàm, phải bia, idem.

nhầm: *erro por inaduertencia*: error ex inaduertentia, mnhầm, idem, melius mlàm.

nhậm: *gouerno*: gubernatio, onis. đi nhậm đi trị: *ir a gouernar*: ad gubernationem capeſcendam proficiſci. trị nhậm dên: *gouernar o pouo*: regere populum.

nhặm mềnh: *comichão do corpo*: prurigo, ginis. dặm, ngứa, idem.

nhăn mặt: *rugas do roſto*: rugæ in facie. đã già nhăn mặt: *ià he velho tem rugas no roſto*: corrugatam habet faciem, iam ſenex eſt. melius gian mặt.

nhẳn nanh: *quando o cão ou outro animal quer morder*: quando canis aut aliud animal mordere intentat. alij nhẳn nhẳn.

nhàn, nhặọc nhàn: *muito cançado*: defeſſus valdè. muêt máu, idem.

nhàn, cát nhàn: *incenſo benjoim*: incenſum, i. laſerpitium, ij.

nhàn, thanh nhàn, thính nhàn: *bemauenturado*: beatus, a, vm

nhàn, chim nhàn: *paſſaro que leua cartas*: auis epiſtolas deferens.

nhàn, phạm nhàn, vide phạm.

nhán, vide dán.

nhẳn, con mắt: *olho*: oculus, i. áp nhẳn: *belida no olho*: macula in oculo. đã nhẳn tièn, đã thấy: *ver com ſeus proprios olhos*: videre proprijs oculis.

nhãn, blái nhãn: *longans fruta da China*; fructus Sinenſis dictus, longan, à luſitanis.

nhẩn, vide nhẽn.

nhận, dĩn: *auiſar, dar recado*: nuncio, as.

nhẵng, chớp nhẵng chốc: *relampagos repentinos*; fulgur

gur ſubitaneum.

nhành, vide ngành.

nhão : *dar cambadelas virando a corpo ſobre a cabeça* : inflectere corpus vertendo ſupra caput.

nhạo, vide nhai.

nhắp, vide dắp.

nhắp, nhăm nhắp, vide nhăm.

nhấp, vide nhớp.

nhập, ꞗĕào, nhập ꞗĕào : *entrar como alma no corpo* : ingredi vt animam intra corpus.

nhát : *medroſo* : meticuloſus, i. dát, idem. nhát ai : *ter medo de alguem* : metuere aliquem.

nhạt, vide mlạt.

nhau, vide dau.

nhậũ, vide nhộũ.

nhe, gạo nhe : *arròs fino e meudo* : oriza minutior.

nhè cho ngay : *apontar iunto do olho pera ver ſe eſtà direito* : admouere aliquid propè oculos ad inſpiciendum an ſit rectum. nečne. alij gè, ngàm, vel dàm.

nhẽ, mlẽ idem, vide mlẽ.

nhẹ, vide dẹ.

nhẽn, cái nhẽn : *anel* : annulus, i. nhẽn xúien đeö tay : *trazer anel laurado* : annulum cælatum deferre. nhẽn tlơn : *ſem lauor* : annulus ſimplex abſque cætura.

nhẽn nhục, vide nhín.

nhện, vide dện.

nhẽn nay : *atè agora* : vſque modo. đẽn nay, idem.

nhện : *mergulhar o que andaua em cima dagoa* : mergi quod enatabat. dệm, idem.

nhẹn gạo : *moer arròz* : cõminuere orizam pilo. đâm gạo, đâm bọt idem.

nheo : *olhos meyos fechados* : clauſi fermè oculi. melius, lim dim.

nhéo nhéo : *gentil homem, fermoſo* : ſpecioſus, i. blai bót nhám nhéo nhéo, idem, alij déo déo.

nhét lỗ : *tapar buraco* : obſtruere foramen. đút ꞗĕào lót lỗ, idem.

nhèu, vide deù.

nhêu ăn : *iſento de pagar rendas* : exemptus à tributorum ſolutione.

nhẽu, cái nhẽu : *touquinha* : ſericum mitellæ.

nhêu, bau nhêu, vide bau.

bau. bẩy nhêu, vide bẩy.

nhi, con: *filho*: filius, ij.

nhi, mà: *pera*: ad. nhi thiét hư thẹ: *pera iurar falſo*: ad falſum iurandum.

nhĩ, mầy: *tu*: tu.

nhi, hai: *dous*: duo. vô nhi *não são dous*: duo non ſunt. nhít: *hum sò*: vnicus, a, vm.

nhiẹm, sâu nhiẹm: *ſegredo, profundo*: profundum, reconditum. mâu nhiẹm: *de grande entendimento*: profũdi iudicij vir. phép nhiẹm: *virtude oculta*: virtus recondita. nhiẹm nhạt: *ſabio e deſtro nos ſegredos de algũa arte*: peritus in aliqua arte, ſecretiſque eiuſdem.

nhien, bey: *aſsy*: ſic. tự nhien: *de ſi meſmo aſsy*: ſic à ſeipſo.

nhieng, vide nghieng.

nhiẹp, vide nghiẹp.

nhiêu, vide nheù, vel deù.

nhin, người: *homem e molher*: hic & hæc homo. tiẻu nhin: *peſſoa baixa*: perſona vilis. kỉ bẩn nhin: *pedinte*: mendicus, i. xá nhin: *eſcriuão del Rey*: notarius regius.

nhin sâm: *mezinha da Corea a modo de rabão delgado a que chamão os Portugueſes gimião*: medicina quædam ex Coreæ regno, ad modum raphani exigui, tanto tamen in pretio habetur, vt auri pondere apud Sinas æſtimetur.

nhin đức: *virtude*: virtus, vtis.

nhĩn nghĩa: *amizade*: amicitia, æ.

nhin thay: *piadoſo*: pius, a, vm.

nhin thẽ: *do meſmo caminho fazer outro negocio*: eâdem via aliud negotium exequi. một thẽ, idem.

nhin, moi nhin: *eſpia*: explorator, is.

nhin vì sự ẩy: *por iſſo*: ideò.

nhin sao: *por que rezão*: quare?

nhin danh cha: *em nome do Padre*: in nomine Patris, eſt dubium an habeat eumdem ſenſum.

nhin, vide din.

nhịn, vide dịn.

nhin nhục din: *ſoffrer* patienter ferre. nhin idem.

nhít, một: *hum*: vnus, a, vm. thứ nhít: *o primeiro*: primus. nhít nhin: *hum homem*: vnus homo. nhít: *o principal, o melhor*: præcipuus, optimus. rứt nhít: *excellentiſſimo, o melhor naquele genero de que ſe falla*: excellentiſſimus, ſeu optimus in eo genere de quo agitur. nhít thien hạ, idem. nhít mlời: *palauras principaes*: præcipua verba.

nhịt, mặt blời: *o ſol*: ſol, is. nhịt thực: *eclipſe do ſol*: ſolis eclipſis. alij nhệt.

nhịt, ngày: *dia*: dies, ei. alij nhệt.

nhịt bổn: *Iapão*: Iapon. lụ càu, idem.

nho: *parreira agreſte*: vitis ſylueſtris. blái nho: *vua agreſte*: labruſca, æ. nước blái nho: *ſumo de vuas, vinho*; vinum ex vite.

nho, vide nhu.

nhỡ, dỡ idem. vide dỡ.

nhỏ: *piqueno*: paruus, a, vm. thàng nhỏ: *menino*: puer paruulus. dỏ, idem.

nhỏ: *fino*; minutus, a, vm. nhỏ nhỏ: *muito fino*: ſubtilis, e. dỏ idem.

nhỏ xuống: *cair em fio, como couſa liquida, ou couſa de grão que ſe bota pouco a pouco como arròs*: paulatim effundi rem liquidam, vel aliqua grana ſine interruptione, alij dỏ xuống.

nhớ, vide dớ.

nhờ: *eſtribar*: innitor, eris. nhà nhờ cột: *a caſa eſtriba nas colunas*: innititur domus columnis. nhờ ai: *eſtribar em alguem*: confidere alicui. đi nhờ ai: *fazer viagem confiado que outrem lhe faça os gaſtos*: fidens alienis impendijs iter arripere. nhờ nhà ai: *eſtar como hoſpede em caza alhea*: hoſpitem eſſe in aliena domo. dờ, idem.

nhọc: *cançado*: defatigatus, a, vm. nhọc lả: *muito cançado*: feſſus valde. nhọc nhằn: *esboſado*: laſſatus, a, vm. liệt nhọc: *doente muito fraco muito no cabo*: æger valdè debilis iam morti proximus. melius nhặoc.

nhọi, vide chọi.

nhom:

nhom: *muitos, diſſe de couſa viua*: multi, dicitur de viuis, vt. người ta nhom nhom: *muita gente*: multus populus.

nhớm: *pizar manſo*: calcare leuiter.

nhón chên lên: *porſe nos bicos dos pes*: extremis pedum digitis inſiſtere. nhón tay: *tomar algũa couſa com as pontas dos dedos*: extremis digitis aliquid ſumere. dón, idem.

nhọn: *couſa aguda na ponta*: acuta res in extremitate. tlâu nhọn sừng: *buſaro de pontas agudas* præacutis cornibus bubalus. nhọn mũi gươm: *aguda ponta da catana*: acutus gladij mucro. dọn, idem, alij rọn, ſed eſt vitium.

nhớp nhán: *claridade de relampago*: ſpendor fulguris, vel fulgor. nhấp, idem.

nhót, vide dót.

nhọt: *leicenço*: furunculus, i. dọt idem. kèn nhọt: *carnegão do leicenço*: cutis interior furunculi. vide dọt.

nhột: *cocegas*: titillatio, nis. vide buồn.

nhớt, đàng nhớt: *caminho meyo lama meyo ſeco*: iter partim cœnoſum partim ſiccum. lầm, ráo.

nhọu *bicho de ſeda*: bombyx, ycis. melius dọu, tàm.

nhu, hǎọc tlò: *eſtudante*: ſcholaſticus, i. đạo nhu: *ley dos letrados*: lex literatorum. hęc eſt vna è tribus Sinarum ſectis, colit cælum & terram, nec ponit principium efficiens, ſed ſolum materiale. vide khọu.

nhủ: *auiſar* admoneo, es.

nhủ hương: *reſina como incenſo*: reſina ad modum incenſi. cát nhàn.

nhũ, bú: *mamar*: ſugere lac.

như: *aſſy como* ſicuti. như thễ, như bàng, idem. như ꞗậy: *da meſma maneira*: eodem modo. như cái nẫy: *ſemelhante à eſta couſa*: ſimile huic rei.

nhứ nhẫm: *enganar*: fallo, is. đối blá, idem.

nhưâng, vide nhương.

nhúc nhích: *bolir, eſtar inquieto*: loco non ſe continere, inquietum eſſe. ngồi chớ nhúc nhích: *aſſentaiuos*

eſtai

eſtai quieto: ſede, & contine te in loco quietè.

nhục, xấu hổ: *vergonha:* pudor, is.

nhục, nhịn nhục: *ſoffrer:* patior eris. dịn dục, dịn nhục idem.

nhục, mũ nhục: *barrete ordinario com que os ſoldados vão ao paço:* pileus communis quo milites vti ſolent cũ ad aulam pergunt.

nhục, thịt: *carne:* caro carnis: nhục nhản: *olhos de carne;* corporei oculi.

nhức, dức: *dor com algũ latejar:* dolor cum aliqua palpitatione. nhức đầu: *ter dòr de cabeça:* dolore capitis corripi qui cum aliqua fontium palpitatione coniunctus ſit.

nhùi, bùi nhùi: *iſca do fuzil:* igniarium, ij. melius, mùi dùi.

nhùi: *certa rede de bambù:* rete quoddam ex canna indica confectum. melius, dùi.

nhüện, tháng nhüện: *lua ou mès lunar que ſe acrecenta cada dous ou tres annos aos doze mezes do anno:* menſis lunaris qui additur ſecundo aut tertio quoque anno ad duodecim menſes anni. id autem fit vt annus lunaris æquetur anno ſolari. nam nhüện: *anno de treze mezes que por iſſo alguns o chamão biſeſtil, porem impropriamente:* annus tredecim menſibus conſtans, quem quidam vocant biſſextilem ſed impropriè. alij nhüễn.

nhúm, vide dúm lửa.

nhủm miệng lại: *fechar a boca:* claudere os. alij bủm.

nhún môi: *torcer os beiços:* contorquere labia. nhún mềnh: *torcer o corpo:* contorquere corpus vt ad aliquam vrbanitatem oſtendendam, vel vt alij trãſeant. nghieng mềnh, idem. gánh nhún, vide gánh dún.

nhưng, người nhưng: *o que não paga renda;* exemptus à tributis, dưng, idem.

nhưng mà: *porem, mas:* ſed, at. nhưng le, ſaõ le, idem.

nhứng, ꞗách nhứng: *parede de caza, de varichas entre bambù e bambù ſem barrar:* paries domus ex can-

nis indicis & virgultis com-poſitus abſque litura. alij chứng.

nhũng: *todos*: omnes. nhũng kẻ: *todos os que*: omnes qui.

nhũng: *ſomente*: ſolum. chẳng nhũng: *não ſomente*: non ſolum. nhũng ph ɔ oứ: *sò voſſas merces*: ſolum dominationes veſtræ. nhũng ai nả: *quem são*: quinam ſunt?

nhúoc nha: *enuergonhar alguem*: verecundia afficere aliquem, xỉ vả, hổ, mẳng nhúoc ai, idem.

nhược: *ſe por ventura*: ſi fortè. nhược bàng, ꞗí bàng, idem.

nhüơn, vide nhüện.

nhương ſao: *mudar a eſtrella*: mutare ſtellam, hoc fatuè petunt Ethnici à veneficis, vt meliorem exitum in ſuis rebus ſortiantur.

nhường: *maneira*: modus, i. nhường nào: *de que modo*: quomodo? dường, nào, thễ nào, idem.

nhường, khiem nhường: *humildade*; humilitas, atis. nhường ai: *ceder a alguem*: cedere alicui.

nhượng chên: *curuas das pernas em que dobrão os ioelhos*: poples, litis.

ni, vãi; *bonza da varella*: mulier templo idolorum inſeruiens. tăng ni, sãi vãi: *bonzo e bonza*: ſacrificulus & ſacrificula. mũ ni: *barrete de bonzo*: pileus ſacrificuli qui aures cooperiens infra humeros deſcendit, eo vtũtur etiam alij tempore frigoris.

ní làm *perguiçoſo, aterſe aos outros*: piger, onera alijs relinquens. ní nhau: *aterſe hũ ao outro*; opus ſibi inuicem relinquere. ní viẹc, nạnh nhau, idem.

nia: *ſupo meyaõ*: vas mediocre ex cannis contextum rotundum & planum ad purgandam orizam inſeruiens.

niảng: *certo barco de rio*: cymba quædam fluminis.

niẹm, đạoc: *lèr, rezar*: lego, is. niẹm kinh: *rezar pollo liuro*: recitare ex libro officium, aut quid ſimile.

nien, nạm: *anno*: annis, i. dan-

đang nien: *nome de certo diabo*: cuiuſdam diaboli nomen.

niệt: *corda com que atão as bufaras ao carro*: funis quo ligantur bubali currui.

nieu: *panella piquena de cozer arròs pera hũa peſſoa*; olla paruula ad orizam concoquendam pro vno tãtum. vide nang.

nín lạng: *reprimir o folego*; reſpirationem retinere.

níp, cái níp: *ceſto redondo que ſe fecha*: ciſta rotunda quæ clauditur.

nít, con nít: *menino*; puer, i. alij, con ít, con bé, idem.

nít ra: *arrebentar como Iudas*; crepare medium vt Iudas. melius, nứt ra.

nịt, mạc nịt: *veſtir iuſto tudo cuberto*; indui veſtem corpori benè aptatam, totumque corpus operientem. mạc kín, idem.

nịu, nóng nịu: *amimar, afagar*: delinio, is. mulceo, es.

nô nhau chật: *aperto de gente*; concurſus populi, ita vt inuicem anguſtentur.

no: *farto*; affluens, ntis. đã no. *ià eſtà cheyo ou fallando de comer, ou de qualquer outra couſa*; plenus iam eſt, ſiue agatur de cibo ſiue de quacunque alia re. đã no mặt: *ià eſtão todos*: omnes iã conuenerunt. tháng no: *lua, ou mes lunar de trinta dias*: menſis lunaris triginta dierum. no mọi nơi: *todo lugar*: omnis locus. no mọi ſự: *todas as couſas*: no đủ, no khắm: *abaſtado*; ſufficiens, ntis. no đã cản: *eſtà iuſta a conta, não falta nada*; numerus rationum plenus eſt, nihil deeſt.

nó: *elle, aquelle de gente baixa*: ille, a, vd. de vilibus, nam de grauibus dicitur. người ấy nó: *eislo aby, aquelle he*: ecce ille eſt. của nó: *ſeu fato*; res illius.

nó: *bèſta pera atirar*: baliſta, æ. giương nó: *armar a bèſta pera atirar*: baliſtam tendere ad emittendam ſagittam. alij trương, vel chương nó. bắn nó: *atirar com ella*: arcu ſagittam emittere. xuống nó: *deſarmala*; arcum remittere.

nó, tre nó: *bambù occo,*

fèmea; canna indica vacua & tenuis nec benè compacta.

nỏ: *eſtrondo de couſa que deſpara ou eſtala:* crepitus alicuius rei quæ exploditur, vel diſrumpitur. nỏ ſủ: *repoſta de arma de fogo:* fragor tormenti bellici dum exploditur. tle nỏ ra: *arrebentar os bambùs com o fogo ou Norte, eſtallar:* crepitum edere cannas indicas dum comburuntur, vel aquilone nimium ſiccante finduntur. nỏ mềnh, đ ịt: *peido:* crepitus ventris. sấm nỏ ra: *trouão:* tonitruum, ũi. nến nỏ: *eſpirrar a candea quando não arde bem;* crepitus edere candelam quando habet aliquid admixtum quo fulgor impeditur. bánh nỏ: *arrebentarẽ no fogo as apas de arròs:* crepitum edere in igne placentas ex oriza.

nọ: *aquelle:* ille, a, vd. ſự nọ ſự kia, ſự kia ſự nọ: *varias couſas:* variæ res. thày nọ: *aquelle Padre:* ille Pater. thày kia: *aquelle outro:* ille alius Pater. nọ lã mặt nọ: *olhai pera elle eſſe meſmo roſto he;* ecce ipſemet vultus ille eſt. de differentia autem inter nó & nọ vide grammaticam capite de pronominibus.

nộ, mắng: *agaſtarſe:* iraſcor, ceris. thinh nộ: *fingir agaſtamento:* ſimulare iram.

nở: *abrir como flor, aruore, ſemente:* germino, as. nở mặt: *ſair cõ honra de algũ negocio que fes bem:* exitum alicuius negotij fœlicem habuiſſe, vnde ſequatur honor.

nỡ, chẳng nỡ mắng người ta: *não reſponder as iniurias que lhe fazem:* iniurijs illatis par minimè rependere.

nợ: *diuida;* debitum, i. có nợ, chịu nợ: *deuer:* debeo, es. ære alieno onerari. đòi nợ: *puxar polla diuida:* debitum exigere. blả nợ: *pagala:* æs alienum ſoluere. tha nợ: *perdoala:* debitum dimittere. mà tha nợ chúng tôi: *e perdoanos noſſas diuidas:* & dimitte nobis debita noſtra.

nóc nhà: *a cumiera ou mais alto da caza:* faſtigiũ domus,

nọc:

noc: *ferrão, ou agulhão como de alacrà, abelha &c:* aculeus vt ſcorpionis, apis & ſimilium. aõ đôt: *picar da abelha:* morſus apis. noc, alij năõc.

nóc, vide nác.

noi: *caminho, ou outra couſa por onde ſe paſſa, e de hũa a outra parte ha perigo de cair, ou de fazer algum dano:* iter, vel quid ſimile in cuius medio tutus quis incedit, at ex utraque parte tam ad dexteram quam ad ſiniſtram datur periculum damni alicuius. đi noi cầu: *ir pollo meyo da ponte eſtreita:* incedere per medium pontis arcti. ſic etiam de præceptis dicitur noi giữ đạo Chúa: *guardar perfeitamente a ley do Senhor.:* legem Domini perfectè cuſtodire non declinando &c.

nôi: *berços* cunæ, arum incunabula, lorum melius, noo vel tláõ.

nồi: *panella:* olla, æ. nồi nấu bạc: *griſol:* olla fuſilis aurificis nồi gồm: *panella de barro:* olla fictilis. nồi đồũ: *de cobre:* olla ænea. nồi hai, nồi ba &c: *panella pera dous comerem arròs, panella pera tres &c:* olla in qua tantum dem continetur orizæ quantum ſufficit ad duorum prandium, vel cænam, alia ad trium prandium ex oriza concoquendum ſufficiens, & ſic deinceps, nồi tư, nồi nam &c.

nòi: *caſta de animaes:* animalium ſpecies. gà nòi: *galinha caſta grande:* gallina proceræ ſtaturæ. gà chọi: *o gallo caſta grande, e de peleja:* gallus procerioris ſtaturæ, gallus pugnator.

nói: *fallar:* loquor, queris. nói gian, nói dối: *fallar mentira:* mendaciũ proferre. nói thật: *fallar verdade:* verum dicere. chẳng biết nói: *não ſabe fallar, não ſabe a lingua:* idioma non nouit. nói ſửa: *fallar direito:* rectè loqui. nói ngaõ: *fallar torto:* loqui imperitè. nói khó cũ ai: *praticar com alguem:* confabulari cum aliquo nói sóũ, nói chín: *fallar impertinencias:* loqui futilia. nói sóũ nói sẽ, idem.

nồi: *enxerir hũa couſa n'ou-*

tra ou atala pera que fique mais comprida: inſerere aliquid aut ligare cum alio vt longius euadat. nối dây: *atar hũa corda n'outra*: coniungere funem vnum alteri. nối lai, idem.

nối dõi: *perpetuar a geraçăo*: ſinh nối, idem. nối truyền, nối đời: *tradição*: traditio, nis.

nổi: *ſer ſufficiente pera leuar ou aleuantar algũ pezo*: ponderi ferendo, vel attollendo ſufficere. chẳng nổi: *não ſer ſufficiente*: ſatis non eſſe ad ferendum, vel attollendum pondus.

nổi lên: *algũa couſa debaixo d'agoa vir a cima*: emergere aliquid è fundo aquæ ſurſum. thuyền phải cạn đã nổi: *o barco que deu em ſeco ià nada*: enatare nauigium quod in vada impegerat.

nổi ꞗua ben: *ſer aleuantado por Rey*; erigi in Regẽ. nổi quan: *eleição de Mandarim*: electio magiſtratus.

nổi: *proueito*: emolumentum, i. chẳng được nổi gì: *não tenho proueito algum*: vtilitas mihi non eſt vlla, ích, lộc idem.

nổi gì: *que fundamento ha pera iſſo*: fundamenti quid eſt ad hoc? mlẽ nào, idem.

nội thàn: *Eunuco*: Eunuchus, i. cạu bộ, thiền, idẽ.

nội, oũ bên nội: *auo da parte do pay*: auus paternus, & ſic reliqui conſanguinei ex parte patris dicuntur, bên nội.

nơi: *lugar*: locus, i. nơi thờ: *lugar de adoração, altar, oratorio*: locus cultus; altare, oratorium. ở nơi nào: *em que lugar eſtà*; vbi eſt?

nơi: *berſo*: incunabulum, i. melius, tláõ, alij nôi.

nới đẽai: *alargar a fita da cabaya*: relaxare fibulam veſtis, vel zonam.

nôm: *letra de que uſão pera eſcreuer o comum como em cartas ordinarias, e eſta os Chinas a não entendem*: characteres quibus vtuntur Annamitæ ad conſcribendum id. oma currens, illis in epiſtolis ordinarijs vtũtur, & hi Sinis ignoti ſunt. nói nôm: *fallar as palauras ordinarias*,

no cemũ modo de fallar da terra e do pouo: idiomate currenti vſi.

nôm, con nôm : *enteado*: priuignus, i. con ghẽ, idem.

nõm: *materiaes pera fazer algũa obra*: materia ad aliquod opus præparata.

nõm: *sueſte*: Euronotus, i. gió nôm, vide gió.

nóm, cam nóm : *certa caſta de laranjas*: malorum aureorum quædam ſpecies.

nộm, rau nộm: *ſalada que leua carne*: acetaria quibus caro immiſcetur.

nộm, ngườì nộm: *homem de palha ou de barro*: ſtatua ex paleis, vel luto. bồ blanh, bồ din, idem.

nơm, cái nơm: *ceſto de peſcar*: ciſta piſcationi deſeruiens. vide đủi.

non: *verde, não de vès*: immaturus, a, vm. blái non: *fruita não de vès*: fructus immaturus. tle non: *bambù não de vès*: tenera adhuc canna indica. bạc non: *prata baixa*: impurum argentum, & ſic de reliquis quæ perfectionem debitam non attingunt. cân non: *mal pezado*: imperfectum pondus. còn non: *ainda não hè perfeito*: perfectionem adhúc non attigit. ſinh non: *parir ante tempo*: immaturè parere.

non, núi non: *montes e ſerras*: montes & teſqua. cách non: *eſtão montes de por meyo*: montes ſunt intermedij.

non dẽa: *engulhos*: nauſea, æ. buồn, idem.

nón, cái nón: *chapeo*; galerus, i. đội nón: *trazer ou por o chapeo na cabeça*; apponere, aut geſtare galerum. cất nón: *tirar o chapeo*: ſublato galero aperire caput. nón chien: *chapeo de lãa*: galerus laneus. nón dẽot: *murrião*: galea, æ. nón cánh diều: *chapeo grande de molheres*: galerus amplas habens alas quo mulieres Annamitæ vti ſolent. quai nón: *o cordão ou fita com que o chapeo ſe amarra de baixo da barba*: ligula è galero pendens, qua ſub mento galerus ligatur. vành nón: *bordas do chapeo*: galeri ora.

nón na, vide na.

nỡng cou, nỡng niu con: *amimar acariciar o filho*: deli-

li-

linire filium, nuôi nớng: *criar, ſoſtentar*; nutrio, is.

nơng con, vide nớng.

nơng lên: *aleuantar nas palmas das mãos*: attollere in palmis manuum, bưng, idem. alij nâng.

nộp thuế: *pagar as rendas*: ſoluere tributa. bắt ai nộp cho quan: *prender alguem e entregalo ao Mandarim*: comprehendere aliquem & tradere iudici. nộp cho ai: *a quem deſtes a couſa*; cuinam rem tradidiſti? lại nộp: *reſtituir a meſma couſa*: reſtituere idem.

nộp, rủa: *lançar pragas*: maledicta conijcere. nộp con: *lançar pragas ao filho dandoo ao diabo*: tradere filiũ diabolo maledicta in illum conijciendo.

nớp lão: *ſobreſaltos do coração*: repetinus cordis timor.

nốt, làm đi cho nốt: *acabei de fazer não dilatei*: perfice rem ne differas. cho kíp, idẽ. ăn cho nốt: *comei tudo*: totũ comede. cho hết, idẽ.

nớt, *parir antes de tempo*: parere ante tempus. ſinh non, idem. yếu nớt: *fraco de corpo e de animo*: infirmus corpore & animo. alij yếu đớt.

nóũ, cạn: *baixos*: breuia.

nóũ, bò nóũ: *paſſaro de bico grande*: roſtri maioris auis.

nóũ, ruộng: *varzeas*: campus, i. nóũ phu: *lauradar do campo*: agricola, æ.

nòũ nàn: *não ter reſpeito*: impudens, ntis: dể ngươi, idem.

nóũ: *eſpeque*: fulcimentum, i. nóũ nhà lên kéo ngả: *por pontaletes na caza per que não caya*; adminicula domui adhibere ne decidat.

nụ hŏa: *flor em botão*: flos in gemma, pullulans. hŏa chưa nở, idem.

nụ mênh: *amuada, não quer fazer, nem ouuir o que lhe dizem*: obſtinatè nolle alijs acquieſcere.

nứ, đất nam nứ: *terra das Almazonas*: Amazonum regio.

nử, vide lử.

nữ, con gái: *molher*; fœmina, æ. nam nữ: *homẽs e molheres*: viri & mulieres.

sãch tô nữ : *ſonetos laſciuos*: pöesis obſcæna. alij tô nư.

nư, vide nữ.

nua, đã già nua: *muito velho*: decrepitus, i. ruri, già cả, idem.

núa : *bambù fraco e muito oco como noſſa cana*: Canna indica minimè ſolida & ad modum noſtratis vacua. chẻ núa : *fendela*; cannam indicam debilem findere. đạp núa : *machocala pera ficar branda* cannam indicam contèrere vt aptafiat operi. nan núa : *aparala pera obra*: cannam indicam tenuem cultro aptare ad opus. lếy núa đan phên : *fazer cajão deſſes bambùs vazios* : ſtoream ex cannis indicis vacuis texere.

nửa : *a metade* : media pars. dicitur de qualibet re præterquam de numeris. vide nửa. nửa ngày : *meyo dia, ou a metade do dia* : meridies, vel pars media alicuius diei. nửa đêm : *meya noite* : media nox. nửa mùa : *ô meyo da obra* : operis in medio. vide mùa.

nữa : *mais* : plus. ít nữa : *hum pouco mais* : paulo plus. đến nữa : *daqui a pouco* : paulo poſt : ít nữa, một gêy nữa, idem. chẳng làm nữa : *não farei mais* : non faciam amplius.

nuãi. vide nu ĩ.

nuất, vide nuốt.

nuạt : *deleitação carnal* : venerea delectatio. lếy nhau nuất lám : *immoderada deleètação no aiuntamẽto carnal* : nimia delectatio in coitu.

nục nục : *bulachão de ſardinhas*: baleculæ ſale conditæ. mắm, idem.

núc : *atar as bordas de algũa couſa pera a fortificar*: extremitates alicuius religare ne diſſoluantur. núc chĩ : *enrotar o caſto* : ciſtæ orificium viminibus indicis munire.

nực : *abafamento na dorpia*: oppreſſio cordis ex morbo. sốt nực : *grande calma* : exceſſiuus calor. nực cười : *rirſe naturalmente vendo, ou ouuindo algũa couſa ridicula*: ridere ex aliquo obiecto riſu digno.

núi : *monte, ſerra* : mons montis. blái núi : *monte alto*

co-

como apartado dos outros; mons altus quodammodo ab alijs ſeiunctus. núi nứớc: *ilha ou quaſi ilha com tanto que em grande parte tenha agoa ao redor*: Inſula, vel peninſula. gò nứớc, idem. núi non: *montes e ſerranias*: montes & teſqua.

nuọc: *amarraduras de cajão que ſerue de parede*; ligatura ſtoreæ ex cannis indicis cõtextæ quæ diuiſioni domus ad modum parietis inſeruit.

nứớc: *agoa*: aqua, æ. nác, idem. nứớc lã: *agoa enxeuta ſem meſtura*: aqua pura. nứớc gà nấu: *caldo de galinha*: ius gallinæ elixæ. nứớc blấi nho: *ſumo de uuas, vinho*: vuarum ſuccus, vinum. n̄ã nứớc: *feslhe mal a agoa*: aqua illi nocuit. phải nứớc idem. nứớc tlaõ: *agoa xerina*: aqua clara. nứớc đôục: *agoa turua ou peçonhenta*: aqua turbida aut venenoſa. nứớc lạnh: *agoa fria*: aqua frigida. nứớc nãõ: *agoa muito quente*; aqua benè calida. nứớc mặn. *agoa ſalgada*: aqua ſalſa. nứớc ngọt: *agoa doce*; aqua dulcis, ſuauis. rấp nứớc: *molhar na agoa*; madefacere in aqua. nứớc lên: *encher a marè*; maris acceſſus. nứớc xuống: *vazar a mare*; maris receſſus. nứớc rạc: *mare vazia*: mare iam receſſit. nứớc đứng lạng: *não correr agoa*; aqua ſtat, non fluit. nứớc chảy: *agoa corre*, aqua fluit.

nứớc: *reyno*; regnum, i. nác, cüọc, idem. làng nứớc: *aldea*: pagus, i. nứớc ngườ'i: *reyno eſtranho*; regnum extraneum. mở nứớc: *conquiſtar o reyno*: regnum ſubiugare. trị nứớc *gouernar o Reyno*; regnũ moderari. sửa nứớc, hay nứớc, idem. nứớc annam: *Reyno de Annão que cõprende Tonquim e Cochinchina*; regnum Annam quod Tunkinum & Cocincinam complectitur.

nứớc, cá nứớc: *certo peixe*; piſcis quidam, nứớc, dictus.

nuôi: *criar, ſoſtentar*; nutrio, is. nuôi dưỡng, nuôi dưỡng, idem. nuôi gà, lợn: *criar galinhas, por-*

porcos &c: alere gallinas, porcos &c. con nuôi: *filho adoptiuo*; filius adoptiuus. con mày, idem.

nuôi, phô nuôi: *Voſſas Merces, fallando com gente graue ainda moça:* Veſtræ Dominationes, loquendo cũ pueris nobilioribus.

nương náo: *agazalharſe:* hoſpitor, aris. nương sức: *ajudar alguem:* iuuo, as. nương cạy đức Chúa blời: *confiar em Deos:* ſpem in Deum reponere.

nương, ruộng nương: *varzeas:* ager agri.

nướng: *aſſar:* aſſo, as. thui: *chamuſcar:* vſtulo, as.

nuốt ꞗèào: *engulir:* deglutio, is.

nút: *nò:* nodus, i. thắt nút: *dar nò:* nodum conſtringere. cỡi nút ra: *desfazer o nò:* nodum ſoluere.

nút: *tafulho:* obturamentum, i.

nút ruồi, nút rồ: *o ſinal das bexigas, ou outro ſemelhante:* variolarum neui, aut alij ſimiles.

nút sữa: *mamar:* ſugere lac. nút mía: *chupar a cana doce:* exugere cannam ſacchaream.

nứt ra: *arrebentar ſem eſtrondo:* diſrumpi ſine ſtrepitu. alij nít ra.

nũ sát: *afogear ferro:* ignire ferrum, candens facere.

nũ nồi, nũ bát, nũ ngói: *cozer couſas de barro como panellas, tigellas, telhas &c:* ollas & alia lateritia concoquere.

Digitized by Google

ổ muông: *couil de animaes*: cubile animalium, ſic, ổ con chó, ổ hồm &c: de auibus dicitur, tổ, præterquam de gallina, nam dicitur. ổ gà: *ninho da galinha*: nidus gallinæ.

ô ỗế: *couſa çuja*: immundus, a, vm. dicitur etiàm modeſtè loquendo de re venerea, ſự ô ỗế, ſự dơ dáy.

ở, ởi ở: *vagaroſo no fazer*: lentus in operando. làm ởi ở, idem.

ở: *eſtar*: adſum, es. ở nhà: *eſtà em caza*: adeſt do mi. ở lại: *deixarſe ficar*: remaneo, es. ở đau: *onde eſtà, onde mora*: vbi eſt, vbi habitat? ở ké nào: *donde ſois*: cujas es? ở quĩ quaí: *ſer roim*: malum eſſe. ở hièn lành: *ſer bom*: bonum eſſe. viẹc nẫy ở Chúa, ở tay Chúa: *eſſe negoçio pertence a el Rey, eſtà nas maos del Rey*: ſpectat ad regem hoc negotium, poſitum eſt in manu Regis. vẽ, idem. moi ſự ở một đức Chúa blờ i: *todas as couſas eſtão sò nas mãos de Deũs*: poſita ſunt omnia in poteſtate ſolius Dei.

ợ: *arrotar*: ructo, as. yợ, idem.

ỗải: *pao torto*: lignum obliquum.

ỗan, bu ỗan, nói ỗan cho ngườ i ta: *aleuantar falſo*, imponere falſum alicui.

ỗan üóng, vide üóng.

ỗan gia: *inimigo*: aduerſarius, i. phải tội ỗan: *cair em calummia*: incidere in calumniam. ỗan tôi: *he falſo o que dizem contra my*: falſum eſt quod mihi objicitur.

ỗán: *vingarſe*: vindictam ſumere. hẽm ỗán ngườ i: *vingarſe dalguem*: vlciſci in aliquem. ỗán nhau: *acautelarſe hum do outro*: cauere ab iuuicem ſibi proſpiciendo.

ỗấn, xôi ỗấn: *arròs pulò que calcão em forma de pão pera durar mais*: oriza, quam, pulò, vocant luſitani, congeſta in modum panis, vt diutiùs duret. ván, idem,

ỗang, ỗé ỗang: *couſa çuja*: ſordidus, a, vm.

óc đẫu: *miolo da cabeça*: cerebrum. i. ſọ laỗ óc: *virar lhe*

lhe a cabeça: vertiginem pati.

óc hành: *caſca de cebola*: tunica cepe.

óc: *buzio*: conchilium, ij. óuc, idem.

óc: *parafuſo*; cochlea, æ. tlôn óuc: *femea de parafuſo*: cochleæ complementum.

ợc: *arrotar*: eructo, as. ợc ra, yợ ra, idem.

ỗê, vide ô.

ôi, hĩ ôi: *eya pois*: eia ergo.

ỡi: *reſponder de ruſticos*: particula reſpondentis inter ruſticos ſic etiam ſuperior reſpondet ſubditis. dạ, inter vrbanos.

ở'i, vide ở'.

ôm, *abraçar*: amplector, eris. ôm: *leuar nos braços*: brachijs complectẽdo ferre.

ỗm: *adoecer*: ægroto, as. ỗm liẹt: *doente de cama*: æger decumbens. ỗm nam: *tiſico*: phthiſi laborans.

ỗm thỗm: *entre luſco e fuſco*: inter lucem & tenebras.

ôn, ngũ ôn, vide ngũ.

ỗn: *quieto*: tranquillus, a, vm. yen ỗn, idem.

ơn *beneficio*: beneficium, ij. ợn cả: *grande merce*: beneficium ingens. già ơn: *palauras de agradecemento à peſſoas ordinarias*: verba gratias referendi communiter.

ơn: *agredecer a peſſoa honrada*: gratias referre grauibus perſonis. lạy ơn đứ'c Chúa blờ'i: *graças a Deos*: Deo gratias. melius, cám ơn đứ'c Chúa blờ'i. đội ơn: *ponho em cima da cabeça a merce*: beneficiũ capiti ſuperpono.

ỗp, vide ấp.

óp, cua óp: *caranguejo vazio*: cancer vacuus, & ſic de alijs rebus quæ cum luna minuuntur.

ọp: *molle*: mollis, e. mẽm ọp, idem.

ọp ọp, am ọp ọp: *entrar agoa na barca*: aquam in cymbam intrare, ọp ꞗeào, idem.

ou, vide âu lầ.

óuc, vide óc.

ơ'ực, vide ợc.

oũ: *auò*: auus, i. oũ bà: *auò e auo*: auus & auia. oũ bà oũ vải: *antepaſſados*: progenitores. oũ: *Senhor*: Dominus. oũ kia: *aquelle Senhor*: Dominus ille. đứ'c oũ: *excellentiſſimo Senhor*: excel-

len-

lentiſſime Princeps, vel Domine. đấn oũ: *homem*: vir, viri. ngư oũ: *peſcador da embarcação*: piſcator cum cymba ad piſcandum prodiens.

oũ: *canudo:* internodium, ij. oũ tơ: *canudo da ſeda*: penſum manuale ſericum. oũ ngãoc dòm: *canochale*: perſpicilia oblóga ad diſtántia intuenda. đốt oũ: *por o fogo a fogetes*: igniculos ſurſum volantes accendere. oũ tle: *canudos de bambù*: internodia cannarum indicarum. oũ giổ: *vaſo em que ſe coſpe e eſcarra*: vas ad ſputa recipienda.

oũ mác: *certo bairo da corte de Tonquim*: quidam vicus in Tunchinenſi regia ita vocatus.

Pha

PHa: *miſturar hũ liquor com outro*: miſcere liquorem vnum alteri. pha nước: *botar aqua no vinho*: immiſcere vino aquam. & ſic de alijs.

pha, nói gièm pha: *fallar mal de alguem*: detrahere alicui. nói hành, idem.

pha, đi tắt pha: *atalhar o caminho, como andando por algũa varſea &c* compendiosâ viâ incedere, vt per aliquem campum. đi pha phách, idem.

phá: *deſtruir*: deſtruo, is. côên phá phách: *os ſoldados deſtroem*: deſtruunt milites. phá thành: *deſtruir a fortaleza*: demoliri arcem.

phách, hồ phách: *tanger com huãs taboinhas como caſtanhetas*: percutere crepitacula lignea.

phách, pha phách, vide pha.

phách, phá phách, vide phá.

phai: *desbotarſe a cor*: decolorari. aó phai mùi: *a cabaya perder a cor*: amittit veſtis colorem priſtinum. mùi thòi ra, idem. đã phai cơm: *ià eſtou enfaſtiado do arròs*: faſtidio iam orizam. đã phai lào: *iá me enfada eſtar com alguem*: faſtidire iam conuictum alicuius, vel conuerſationem.

phải: *aſsy be* ita eſt. chẳng phải: *não he aſsy*: ita non eſt. phải mlẽ: *he conforme a rezão*: conſonum eſt rationi. alij phởi.

phải: *tocar ou empeçer em algũa couſa por deſaſtre*: impingere in aliquid ex infortunio. mlấm phải thịt: *comer carne sẽ aduertir*: inaduertenter carnem deguſtare. phải tàu: *fazer naufragio*: pati naufragium. tàu phải bién: *perderſe o nauio no alto mar*: ſubmergi nauigium in alto. thuyèn phải cạn phải đá: *a embarcação dar em ſeco ou em pedra*: nauigium in breuia aut ſyrtes incidere. phải nước: *feslhe mal a agoa*: nocuit illi aqua. phải gió: *feslhe mal o vento*: damno fuit illi ventus. phải liệt: *adoeceo em cama*: incidit in lectũ ex morbo. phải vạ: *teue deſaſtre de que foy culpado e condenado*: incidit in infortunium ob quod accuſatus & cōdemnatus fuit. phải

sãm sét : *ferido do rayo*: ictus fulmine. phải nao chang ; *ſucçedeolhe algũ deſaſtre ou não* : inciditne in aliquod infortunium? chẳng có phải nao : *não ouue nada* : accidit mali nihil. chẳng có phải nao : *não vay nada niſſo*: intereſt nihil. chẳng có phải ſao, idem.

phải bia: *dar no aluo*: ſcopum attingere.

phải lòng ai : *affeiçoarſe a alguẽ com intenção carnal* : affectu venereo in alterum ferri.

phay, dĕao phay : *faca larga de cortar carne* : culter latus ad carnem ſcindendam.

phay, thịt phay : *carne cozida paſſada por agoa ſem ſe temperar* : caro elixa ſine condimento. thịt phay: *certo picado de carne* : protrimentum quoddam carnis.

phàm · *couſa vil e baixa* : vilis, e. tôi là kẻ phàm hèn : *eu ſou hũ ninguem* ; flocci homuncio ſum ego. modus humiliationis, inter Annamitas ſatis vſitatus.

phẩm pho pho : *ſom de quẽ ronca dormindo* : ſtertentis ſonus ſeu ſtrepitus. ngáy phẩm pho pho, idem.

phẩm, cỗ phẩm *certa armação piramidàl de noue repartimentos ou degraos em que ofrecem as couſas aos mortos*: pyramidalis quædam ſtructura nouem graduum in quibus offerunt ſuis defunctis varia.

phạm. *cair, empecer* : impingo, is. cado, is. phạm tội *cair em pecado* : decidere in peccatum. phạm giái, phạm rắn nào : *empecer em algum mandamento, quebralo* : impingere in aliquod præceptum, illud violare. phạm phảõ : *recair em doença por deſordem com molheres*: recidere in morbum ob nimiam venerem. phạm tên cha mẹ : *nomear o nome que não conuem do pay ou da mãy perdendolhe o reſpeito* : impingere irreuerenter in nomen indecens Patris aut Matris. phạm làng: *contaminar a aldea, como metendolhe dentro algũ morto*: offendere pagum contaminando illum, vt ſi quis defunctum in pagum in-

inuehat. phạm cửa ai: *deuaçar a porta de alguem com pouco reſpeito*: irreuerenter tranſire ante ianuam alterius non habita ratione illius.

phạm nhàm: *certo medico Chineſe que ſuperſtitioſamente adorão*: Medicus quidam Sinenſis quem ſuperſtitiosè colunt.

phăn lê nhau, melius phẽn lê: *ter enueja boa*: æmulari inuicem in bonam partem.

phân, một phân: *hũ condorim*: pars argenti quæ romano bayoco æquiualet.

phân: *apartar, fazer diuiſão entre varias couſas*: diuiſionem facere inter varia. phân kẻ lành phân kẻ dữ: *apartar os bons dos maos*: ſeparare bonos à malis.

phân ꞓbua: *a què del Rey, ou termo cõ que ſe fas proteſto ou requerimento, ou ſe tomão os preſentes por teſtemunhas*: imploro regem, vel modus quo quis proteſtatur, vel requirit iuſtitiam, vel præſentes in teſtes adhibet.

phàn nàn lại: *arrependerſe*: pœnitere. ăn năn lo lại, idem.

phần, *parte, quinhão*; pars, partis. một phần: *hũa parte*: vna pars. hai phần: *duas partes*: duæ partes.

phần, mừng bội phần: *muito me allegro*; valdè lætor.

phán: *ordenar ou dizer de peſſoa muito graue*: mandatum vel dictum perſonæ valde grauis. Chúa phán: *el Rey ordena ou dis*: Rex præcipit vel loquitur.

phán xét: *iulgar*: iudico, as. đức Chúa Ieſu ngày ſau phán xét kẻ ſống và kẻ chết: *o Senhor Ieſu no derradeiro dia ha de iulgar os viuos e os mortos*: Dominus Ieſus venturo die iudicabit viuos & mortuos.

phấn: *aluayade*: ceruſa. phấn giồi mặt: *por aluayade no roſto*: ceruſa faciem inficere.

phản: *eſtrado de taboas como do altar*; ſtratum tabularum quale ad altare ſolemus adhibere.

phản cữ ꞓbua: *rebelde ao Rey*: rebellis regi. nghịch, bló làũ, idem.

phẩn, cái phẩn: *alambique*:

que: ſublimatorium, ij. ſiue cucumella diſtillatoria nấu: *eſtilar*: diſtillo, as.

phận số: *forte*: ſors, ſortis.

phận mệnh: *compreição*: complexio, onis.

phận, cầu chức phận: *pretender a dinidade de Mandarim*: magiſtratus dignitatem ambire.

phan, làm phúc, làm phan: *fazer obras boas*: nauare operam bonis operibus & meritis.

phang dĕa: *curar o couro*: curare cuticulam.

phàng, nói phủ phàng: *dizer palauras çujas*: obſcœna verba loqui.

phẳng: *couſa plaina*: planus, a, vm. aó phẳng phiu: *cabaya ſem rugas*: veſtis plana, ſine rugis. duót chun cho phẳng: *eſtender as rugas*: extendere rugas. đàng phẳng: *caminho plaino*: via plana. mặt còn phẳng: *ainda não tem rugas no roſto*: rugis adhuc carens facies. phẳng mặt phẳng dĕa: *nedeo*: nitidus pinguedine.

phẳng, cái phẳng: *ſaya peça de ſeda*: ſericum quod dam à luſitanis ſaya, dictum. phẳng thi, idem.

phao: *boya*: cortex, vel lignum aquæ ſupernatans, ad indicandum aliquid intra ipſam aquam, vt anchoram, retia, & ſimilia.

pháo: *buſcapé*; igniculus pedipeta.

phaố, nên phaố: *esfalfado de andar com molheres*: exhauſtus à nimia venere. pham phaố, idem.

phàố: *cubiculo*: cubiculum, i.

phàố mênh, giữ mênh: *ter cuidado de ſy*: curam ſui gerere.

pháp môn: *milagres falſos*: miracula falſa, vide môn.

phất, vide phêt.

phát lương: *dar mantimentos*: alo, is.

phát có: *ſegar berua*: metere herbam. phát rừng: *roçar mato*: runcare ſyluam. phát đàng: *abrir caminho*: aperire viam.

phát, mả phát: *a ſepultura ter virtude pera fazer mãdarins, como parvoamente cuidão as gentios*: ſepulturæ ineſſe vim vt magiſtratus creet,

creet, vt ſatuè putant Ethnici. vide mat.

phạt: *caſtigar*: pœnas exigere. phạt tội: *caſtigar pollos pecados*: ſupplicio afficere propter peccata. bắt tội, idem. thưởng kẻ lành, phạt kẻ dữ: *premiar os bons, caſtigar os ruins*: præmia largiri bonis, pœnas exigere à malis.

phật, bụt: *pagode*: idolum.

phẩu, vide phổu.

phe: *gente do meſmo officio arruada com ſuas cabeças*: homines eiuſdem officij in eodem vico iuncti cum ſuis præfectis. mọt phe: *hum deſtes ajuntamentos*: vna congregatio virorum eiuſdem officij. phe hop: *ajuntarſe eſtes a conſelho*: homines eiuſdem congregationis & officij conuenire ad conſultationem.

phẽn lê, vide phăn lê.

phen, mọt phen, hai phen: *hũa ves, duas vezes*: ſemel, bis.

phện: *cajão fixo*: ſtorea ex cannis indicis contexta & fixa. phện cheo: *triangular*: ſtorea fixa triangularis. phện mau: *cajão bem tapado*: ſtorea benè compacta: phện thưa: *muito ralo como geloſias*: ſtorea rara in modum feneſtræ reticulatæ.

phèn: *pedra ume*; alumen, inis. phèn chua: *pedra ume que tem o ſabor azedo*: alumen ſaporis acidi. phèn mặn: *de ſabor ſalgado*: alumen ſaporis ſalſi.

pheo, tle: *bambù*: canna indica.

phép: *poder, juſtiça*: poteſtas, atis. phép tắc, idem. phép bắt, phép giết: *poder pera prender, matar &c*: poteſtas ad capiendum, occidendum &c. chịu phép bề tlên: *obedecer aos Superiores*: obedientiam præſtare ſuperioribus.

phép, có phép: *ſer cortès, bem enſinado*: vrbanus, a, vm. có nết, idem. vô phép: *mal criado, não tem corteſia*: inciuilis, e.

phép: *virtude oculta*: vis occulta. phép lạ: *milagres, prodigios*: miraculum, i. ảnh phép: *nomina, ou varonica de indulgencias*: agnus Dei,

ſeu cera benedicta, vel aliæ quælibet imagines cum indulgẽtijs. có phép gì: *que virtude tem*: virtus qualis ineſt?

phép: *ceremonias*: ritus, vs. lay năm phép: *a ceremonia ou riuerentia he de cinco zumbayas*: ritus fit per quinque proſtrationes vſque ad ſolum.

phết, cái phết: *eſcoueta com que ſe eſtende o charão ou grude*: ſcopæ exiguæ quibus gluten aut quid ſimile extenditur. phết géy: *eſtender o grude no papel*: extendere glutinum in papyro.

phết, đánh phết: *tanger certo inſtrumento como ſoalhas de pao*: pulſare quoddam inſtrumentum in modum crepitaculi lignei.

pheu, vide pheo.

phễu, cái phễu: *colhèr*: cochear, is. cái môi, idem.

phi, ꝺọ ſau, ꝺọ mọn: *manceba*: concubina, æ. cũ phi mí nũ: *tem molheres ſegundas que não ſayem*: concubinas habet quæ domo non egrediuntur.

phi đờm, giãi: *cuſpir a alguem*; expuere in aliquem.

phi, aó phẳng phi: *cabaya ſem rugas*; plana veſtis ſine rugis. ꝺóc phẳng phi: *peça de ſeda ſem rugas a que os Portugueſes chamão ſaya*: ſericum quoddam ſine rugis, quod luſitani, ſaya, vocant, melius phẳng thi.

phi mị: *homem robuſto*: lacertoſus vir. melius phi nị. mạnh mẽ, idem.

phỉ lão: *ſatisfeito*; contentus, a, vm. một đức Chúa blời phỉ lão: *sò Deos farta o coração*: implens deſideriũ cordis eſt ſolus Deus. no, phai, idẽ. ſự khác chẳng phỉ: *outra couſa não baſta*: inſufficiens eſt aliud. chẳng đủ, idem.

phỉ báng: *impugnar*: contradico, is. hủy, idem. phỉ cườ'i: *eſcarnecer*: ſubſanno: as. nhạo, hủy, idem.

phia: *lanço de cerca*: ſepimenti latus. một phia: *hum lanço de cerca*; ſeptorum latus vnum.

phien: *feira*: nundinæ, arum. ràm có phien: *aos 15. da lua ha feira*: nondinę fiunt in plenilunio. phien châu: *a feira do cortejo, quer dizer,*

con-

concurſo grande, da meſma maneira nas outras couſas: cuncurſus magnus aulicorum ad aulam. & ſic de alijs.

phiên tây: *deſigual em diſtribuir*: inæqualis in diſtribuendo, iniuſtus, a, vm.

phiền dĕa, phiền lão: *enfadado*: triſtis, e. lo phiền, lo buồn, phàn nàn, idem.

phiết, vide phết.

phỉnh: *liſongear*: adulor, aris. nói phỉnh phờ ai: *louuaminhas*; aſſentationes. khen dối đẹp lão, idem.

pho, một pho sǎch: *hũ corpo de liuros, hũa eſquipação*; corpus integrum librorum. vt vnius auctoris, aut eiuſdem tractatus, &c.

pho pho, vide phẩm.

pho, ngựa đinh pho: *cauallo de poſta*: veredus, i.

phô: *particula do plural com honra*: particula pluralis numeri cum honore. phô nuoi: *Voſſas merces, fallando cõ gente moça honrada*: Dominationes veſtræ, loquendo cum nobilibus minoris ætatis. pho oũ phô bà: *Senhores e Senhoras*: Domini & Dominæ, loquendo ſcilicet cum perſonis prouectioris ætatis. phô thày: *Senhores Padres*: Domini magiſtri, & ſic de alijs.

phô của: *dar moſtras do fato que tem pera outros lho louuarem, e o terem por rico*: propalare res ſuas vt ab alijs laudetur & habeatur tanquam diues.

phô trướng để trụ: *armas com cortinas e ſobreceos &c*: inſignia cum peripetaſmatibus & conopœis & ſimilibus.

phố, hàng phố: *ruas em que eſtão tendas abertas pera vender*: plateæ in quibus tabernæ apertę ſunt ad diuendendum. phố ná, idem.

phở kiến: *os Chinas da Prouincia de Foquien que comũmente são chamados Chincheos*: ſinæ ex Prouincia Foquien quos communiter luſitani vocant Chincheos.

phờ, vide phỉnh.

phọc trọc: *dar tratos*: torturam adhibere. khảo lược, đánh khảo, idem.

phổi: *bofes*: pulmo, nis.

phơi: *enxugar ao ſol, vento, aſſoalbar*: inſolo, as. trớ

thì

thì phơi cho ráo: *ſe eſtais molhado enſo albaiuos atè que fiqueis ſeco*: iuſolare ſi humidus es, donec ſiccus euadas. hơ lửa: *enxugar ao fogo*; ſiccare ad ignem.

phới phới: *bulir algũa couſa com o vento*; moueri aliquid vento. bay, idem.

phỏm phúc: *a galinha comer picando de preſſa*: roſtrũ frequenter figendo gallina comedit. dám gạo phỏm phúc: *pilar arròs com preſſa*: frequentatis ictibus orizam tundere.

phỗu: *eſtatuas de homens ou de animaes que poem iunto aos altares dos Reis mortos como vigias*: ſtatuæ hominum aut animalium figuræ quæ apponuntur iuxtà regum defunctorum ſepulchra tanquam cuſtodiæ.

phỗu, lỗu phỗu: *oco, vazio* vacuus, a, vm.

phu, chồ: *marido*: maritus, i.

phu, trượng phu: *homem graue, forte*: vir grauis, robuſtus.

phu, đứa: *moço ou moça*: puer aut puella dicitur ſolum de inferioribus.

phu, kieù phu: *o que vende lenha*: lignorum venditor.

phu, xoũ phu: *lauradọr*: agricola, æ.

phù hộ: *ajudar*: adiuuo, as.

phù, oũ phù mã: *genro del Rey*: gener regis.

phù, thày phù thủy: *feiticeiro que inuoca ao diabo*: veneficus diabolum inuocans.

phù phép cho người ta dại. *dar feitiços pera fazer alguem doudo*; præſtitis veneficijs amentem facere.

phù, linh hồn phù mềnh: *a alma entrar e eſtar no corpo animandoo*: animam ingredi corpus, illudque informare, ac viuificare.

phú: *entregar*: trado, is. phú cho ai: *a quem entregaſtes*: tradidiſti cui? phú tay nó: *entreguei na ſua mão*: tradidi manibus illius. phú việc cho ai: *encarregar negocios a alguem*: committere negotia alicui. phú mềnh: *entregarſe*: tradere ſe.

phú quí: *rico*: diues, vitis. giàu có phú quí, idem.

phú,

phú, một phú áo: *hũa eſquipaçã de cabayas*: genus vnum veſtium.

phú, thien phú địa tái; blờ̃i che đất chớ: *o ceo cobre a terra ſoſtenta*: cœlum operit terra ſuſtinet.

phú, tài phú: *feitor*: actor, is.

phủ, che: *cubrir*: coopeno, is. mây phủ: *a nuuem cobre*: protegit nubes. phủ chung quanh: *cercar tudo a roda*; circundo, as. đức Chúa blờ̃i phủ blờ̃i phủ đất phủ muân vật: *Deos eſtà preſente no ceo, na terra e em todas as couſas*: præſentia Dei eſt in cælo & in terra, & in omnibus rebus.

phủ *comarca*: territorium, pars Prouinciæ, toparchia, æ. oũ phủ, cái phủ: *corregedor da comarca*; toparchiæ prætor.

phủ đàng: *aralação do paço*: Senatus palatij. nhà phủ: *o ſupremo tribunal a que preſide o Rey*: tribunal ſupremum cui Rex ſeu Chúa præeſt.

phủ: *o paço do Rey que gouerna*: palatium Regis quem Chúa vocant. phủ thờ: *caza em que o meſmo Rey fas adoração a ſeus antepaſſados*; templum in quo Chúa ſuos maiores colit ſuperſtitiosè.

phủ, tối: *eſcuro*: tenebroſus, a, vm. âm phủ: *inferno*; infernus, i. quia tenebroſus locus.

phủ, thien phủ, địa phủ, thủy phủ. *tres diabos que cuidão os gentios preſidem hũ ao ceo, outro à terra, e o 3. ao mar*: tres dœmones quos Ethnici ſuperſtitiosè colunt putantes primum cælo, ſecundum terræ & tertium mari dominari vt antiquitus Ethnici noſtrates vocabant Iouẽ Plutonem & Neptunũ.

phủ phàng, vide phàng.

phụ, cha: *pay*: pater, tris.

phụ, ꞗợ: *molher*: vxor, is. nhit phu nhit phụ, một chồ̃ một ꞗợ: *hũ sò marido e hũa sò molher*: vnus vir & vna vxor.

phụ coũ ơn, phụ ơn người: *ingrato*: ingratus, a, vm. chẳng biét blả ơn, idem.

phụ đạõ, quỉ ẩm, quỉ

phụ:

phụ : *endemoninhado* : dœmoniacus, i. energumenus, i.

phụ tay : *ajudar com as mãos*, manibus iuuare, vt attollendo &c.

phụ, việc trữ phụ, việc quan : *obras que o Rey ou os Mandarins mandão fazer a ſeus vaſſalhos* : opera quæ Rex vel alij magiſtratus ſuis ſubditis imponunt.

phưa đất : *depois da terra laurada fazer que fique lama miuda* ; conterere terram postquam ſulcata eſt, ita vt fiat lutum tenue. cày bừa, idem.

phưâng, vide phương.

phúc : *obra virtuoſa* : virtutis opus. làm phúc làm phạn : *fazer boas obras* ; opera bona exercere. làm phúc đức, idem. làm phúc cho ai : *fazer bem a alguem* ; bonum opus facere in vtilitatem alicuius.

phúc : *premio das boas obras* : præmium bonorum operum, chịu muôn phúc : *receber premio ſem conto* : præmia ſine numero recipere. hưởng phúc, idẽ. thưởng phúc : *apremiar as boas obras* : præmium bonis operibus elargiri.

phúc : *dita* ; fælicitas, atis. phúc thật tám mói : *as oito bemauenturanças* : beatitudinis veræ octo capita.

phúc *obra de merecimento* : opus meritorium. chẳng có phúc gì : *não tem merecimento algũm* : meritum nullum habet.

phục, sốũ lại : *reſuſcitar* : reſurgo, is phục hồn : *ſuperſtição com aqual fingem que fazem vir as almas* ; ſuperſtitio quâ venefici fingunt ſe animas defunctorum reuocare.

phục, cũõn phục thành : *os ſoldados cercão fortaleza* ; obſident milites arcem. đầy tớ phục chúa nhà : *os criados amem a o Senhor da caza* : famuli amorem & reuerentiam exhibeant domino domus.

phức, phưng phức : *algũa couſa cheirar muito* ; redolere aliquid valde, aliqui. phực phức.

phực, vide phức.

phun : *borriſar* : aſpergo, is. phun nước : *borriſar com agoa* : aſpergere aqua.

phun,

phun, mưa phun phún: *chouiſcar*: imbrem decidere, mưa bay, idem.

phún, vide phun.

phung chức: *chapa que ſe dà a alguem em ſinal de ſer mandarim, ou em vida, ou depois de morto*: patentes literæ quæ dantur alicui in ſignũ magiſtratus, vel dum viuit, vel poſtquã functus eſt vita.

phung, nên phung, tật phung: *ſer lazaro*: elephantiaco morbo laborare.

phưng, vide phức.

phướn, cột phướn làm chay: *ſuperſtição que fazem na 7 lua leuantando hum maſto ou aruore aos pagodes, e rezando e ieiuando pollos defuntos*: ſuperſtitio quæ fit ſeptima luna, erigendo ſcilicet lignum quoddam procerum idolis, ijſdemque preces fundendo ac iejunando pro defunctis.

phương, bên: *parte banda*: plaga, æ. phương đoũ: *parte doleſte*: plaga orientalis. phương tây: *parte do Oeſte*: regio Occidentalis. thày địa lí xem phương hướng: *o matematico ſuperſtitioſo vè as quatro partes do mundo*: partes mundi quatuor inſpicit mathematicus ſuperſtitioſus. chín phương blời, mười phương đất: *as noue partes do ceo, as dès partes da terra*: nouem partes cæli, decem partes terræ. has ſub his verbis adorant Ethnici.

phương, vuông: *quadrado*: quadratus, a, vm. thien vien, địa phương, blời tlòn, đất vuông: *o ceo redondo, a terra quadrada*: cælum rotundum terra quadrata. ita putabant Sinenſes etiam mathematici.

phương chi: *quanto mais*: quantò magis. huống lọ, idem.

phương: *modo de fazer*: ratio aut modus ſeu via faciendi aliquid. đã biét phương ấy: *ià ſabe eſſe modo*: rationem illam iam nouit, mẽ ấy, đàng ấy idem. biét phương thuóc: *ſabe e conhece as mezinhas*: rationem medicamentorum nouit. phương chữa người ta: *modo de curar os homens*: modus ſeu via medendi ho-

minibus. phương làm: *modo de fazer*: modus ſeu ratio faciendi, & ſic de alijs.

phường: *companhia de peſſoas, rancho de matalotes*: ſocietas ſodalium. một phường *hũ rancho*: ſocietas vna.

phường, người phường: *homem que não tem obrigaçao de ſeruiço aos mandarins*: liber ab onere ſeruiendi magiſtratibus. vô ſự, idem.

phượng, thờ phượng: *adorar*: colo, is. phượng đạo: *ſeguir a ley*: colere legem.

phượng, chim phượng hoàng: *paſſaro do ſol*: auis quam ſolis vocant, quia ſcilicet eſt aurei coloris.

phúp, vide phòm.

phút, một phút: *em hũ inſtante*: velociter, in ictu oculi. một chốc idem.

phủ lu: *eſtar otioſo, leuar boa vida*; indulgere genio. ở dưng, idem.

phú chức tước: *dar grao de dignidade*: conferre gradum dignitatis alicui. tang phú idem. vide phung.

phủ thư: *fechar cartas*: ſigillare epiſtolas.

phú, nên phú, tật phú, vide phung.

phủ, gió: *vento*: ventus, i. phủ bão táp: *vento grande*: ventus ingens. phủ ba: *tormenta*: tempeſtas, atis.

phủ lấy của ai: *deſapoſſar alguem do ſeu fato por ordem da iuſtiça e depoſitalo*: auferre ab aliquo rem ipſius auctoritate iuſtitiæ, illamque depoſito cuſtodiendam tradere, cum aliquo videlicet ſigillo aut nota magiſtratus, ne quis illam accipiat.

phủ đàm: *aſmatico*: aſtmate laborans.

Qua:

zed by Google

QVa: *eu*: ego, quando ſcilicet perſona ſuperior loquitur cum inferioribus. mó- qua: *nòs*; nos, cum multi alicuius præeminentiæ loquuntur cum inferioribus, vel vnus pro omnibus loquitur.

qua: *paſſar*: tranſeo, is. qua giang, qua đò: *paſſagem do rio*: tranſitus fluminis. đã qua; *iá paſſou*: pertranſijt. khói, idem. hôm qua: *ontem*: heri. lòn qua, vide lòn.

qua, tháu qua: *treſpaſſar algũa couſa*: perforare aliquid, peruadere.

qua súc nó: *excede ſuas forças*: excedit eius vires. đánh qua lám: *exceder no caſtigo*: excedẽtem pœnam exigere.

quà, ăn quà: *comer couſa pouca, como fruita e outras couſas, mas não arròs, item almoço leue como canja, e a noite conſoada*: comedere aliquid leue vt fructus & alia non tamen orizam, ſic mane gentaculum leue ſumere, aut ferò collationem die ieiunij.

quá, qua: *exceder*: exceſſum committere. đã quá: *iá paſſou*: præterijt.

quá quẻi quá: *impertinencias, couſas mal feitas*: indecentia, & quæ ad rem non pertinent. lăm quẻi quá: *fazer obra mal feita*: malè negotium peragere. nói quéi quá: *fallar desbarates*: deliria effutire, proferre incondita verba.

quả: *fruta*: fructus, vs. blái quả, idem. hõa quả: *flor e fruto*: flores & fructus. hàng quả: *rua em que ſe vende fruta*: platea in qua venduntur poma.

quả thị, that: *ſem tirar nem por*: prorſus ita eſt, ſic omninò ſe res habet.

quả: *boceta grande* pyxis permagna. mâm quả: *muitas bocetas iuntas em que leuão de comer*: multæ pyxides ſimul in quibus edulia deferuntur.

quạ: *coruo piqueno como gralha*: coruus paruulus in modum cornicis. quạ mổ: *os coruos ſe comão*: corui te deuorent. maledictũ. ác, ác quạ: *coruo grande*: coruus maior.

quách, chém quách: *cortar*

tar cabeça como na guerra: caput amputare vt in bello. l'ĕy quách: *leuar a tal cabeça pera pedir premio*: caput in bello amputatum deferre ad petendum præmium.

quái: *exceſſo*: exceſſus, vs. quêi, idẽ. mlớn quái: *muito grande*: valdè magnus. quái gở: *monſtro*: mõſtrum, i. quỉ quái: *velbaco, roim*: peruerſus, nequam. quỉ quái: *terriuel que ſabe muito, he hum demonio*: ſagax, acis.

quái diêu, quêi diêu vide dĕãi.

quai: *aſa ou argola por onde ſe pega ou ſoſtenta algũa couſa*: anſa vnde quid accipitur, vel tenetur. quai nón: *trança ou trancelim do chapeo, ou fita con que o firmão de baixo da barba*: vitta galerum circundans, vel firmans ſub mento. quai vồ: *aſa do boyão*: anſa d iotæ. quai chèo: *a rota com que amarrão o remo ao tolete*: vimen quo remus firmatur in columnula ad remigandum.

quải, mồi, vide mồi. quải bụt: *conuidar ao pagode pera comer*: inuitare idolum ad edendum. quải oũ bà oũ vải vẽ ăn: *conuidar aos antepaſſados que venhão pera caza comer*: inuitare maiores ſeu auos & proauos defunctos vt domum redeant ad edendum, vt ſtultè putant Ethnici.

quại, rắn đi quàn quại: *andar da cobra*: reptatio ſerpentis.

quay: *virar*: verto, is. quay quắt: *roda ou engenho em que ſe trocem linhas*: rota aut machina in qua contorquentur fila. quay chỉ, quay bĕâi: *debar linbas, fiar algodão*: agglomerare fila, nere gozipium. quay thăọc: *virar o nelle que ſe ſeca ao ſol*: inuertere orizam quæ ad ſolem ſiccatur.

quay, đi quay quắt: *andar de cà pera là*: incedere, húc atque illúc. đi doũ dài, idem. máng quay quắt: *cõ a rayua agaſtarſe cõ quantos acha*: iraſci in omnes occurrentes præ furore.

quay đẩu: *virar a cabeça como de vertigem*: vertigine laborare. cháõ mặt, idem.

quảy, gánh: *leuar a pinga*: ba-

baculo geſtare onus ſuper humerum vnum, pondere æqualiter hinc inde diuiſo & ad duas baculi extremitates appenſo.

quăn đầu, quan tăóc: *cabello creſpo*: capilli criſpi.

quan: *Mandarim, capitão*: Magiſtratus, vs. làm quan: *ter eſſe officio*: magiſtratum gerere. quan văn: *mandarim de letras*: magiſtratus in literis. quan vũ: *mandarim de armas*: magiſtratus in armis. quan thày: *mandarim meu*: magiſtratus meus, qui mihi præeſt. quan đại thần thay mặt chúa: *Vizorey, capitão Gèral*: Prorex, vel dux totius exercitus loco Regis. các quan: *ſoldados de ſeruiço*: milites famulantes. việc quan: *ſeruiço que fazem os ſoldados ao Mandarim por obrigação, e os capitaẽs ao Rey*: miniſterium quod milites ducibus ſuis exhibere tenentur, & ipſi duces Regi. cấu quan, vide cấu.

quan ăm: *pagode molher da qual os feiticeiros ſe ſeruem pera maos amores*: idolum mulieris quo venefici vtuntur ad philtrum.

quan: *conta de caixas*: monetarum ærearum numerus. một quan: *hũ amarrado de ſeis centas caixas*: vno in filo ligatæ ſexcentæ monetæ æreæ, & ſic multiplicantur per ſexcentas, vt, mười quan: *dès amarrados de 600 caixas cada hũ, que fazẽ ſeis mil caixas*: ſex mille monetæ æreæ, in decem filis, quorum ſingula ſexcentis monetis conſtant, & ſic deinceps. một tlam quan: *cem amarrados de ſeiſcentas caixas cada hum*: centum fila ſeu ligaturæ quarum vnaquæque ſexcentas monetas includit.

quàn: *deixar o corpo do defunto por enterrar*: inhumatum cadauer relinquere.

quàn quai, vide quai.

quán: *eſtalagem*: diuerſorium, ij. nhà quán: *alpendres no caminho pera ſe agazalhar a gente*: porticus in itinere ad viatores hoſpitandos. đỗ quán: *agazalharſe na eſtalagem*: manere in diuerſorio.

quấn, gánh quấn cổ: *apinga*

ga rocr o peſcoço: lædi collum baculo quo onus ad humerum defertur.

quản bút: *o canudo do pincel*: theca penicilli.

quản vòi: *cornaca*; ductor elephantis.

quang, ſáng láng: *claro, fermoſo*: clarus, a, vm. quang cảnh, vườn ſáng: *iardim alegre claro*: delitioſus & clarus hortus. nơi quang: *lugar apraziuel*: iucundus & gratus locus.

quang: *armação de rota em que ſe dependura algũa couſa*: ligamen ex viminibus compoſitum, vt aliquid ex eo dependeat. quang gánh: *armação de rotas em que ſe leua a carga à pinga*: colligationes viminum in quibus ex humero ante & retrò pédulum portatur onus. quang đèn: *armação de rota em que ſe dependura a candea*: colligatio viminum in qua pendens candela ſeu lucerna ſiſtit.

quãng: *arrebentar algũa couſa e fazerſe em pedaços*: crepare aliquid, & in fruſta comminui. vò ƀó quãng ra: *o boyão arrebentouse e ſe fes em pedaços*: crepuit diota, & in fruſta eſt confracta. tan ra, idem.

quang đi: *deitar fora, arremeçar*: proijcio, is. iacio, is.

quàng, buộc quàng: *atar em Crus*: decuſſatim ligare.

quáng mắt: *cego com olhos*: cæcus oculos adhuc habens. quáng gà, tối gà: *viſta que de noite nao vè nada como as galinhas*: viſus qui ſub noctẽ non videt vt gallinæ.

quãng, rộũ: *eſpaçoſo*: latus, a, vm. gĕy quãng: *papel largo*: ampla papyrus. quãng khoũ: *eſpaço aëreo*: ſpatium aëreum ſeu aër ipſe.

quãng đoũ: *parte do leſte*: Orientalis plaga. xứ quãng đoũ: *a Prouincia de Cantão*: Prouincia Cãtonenſis apud Sinas. quãng tây, bên tây: *parte do Occidente*: pars Occidentalis. kẻ quãng: *os de Cochinchina*: Cocincinenſes. quãng bố: *certo bairo da corte de Tonquim*: vicus quidam in aula Tunchinenſi. oũ đễ lĩnh quãng: *certo officio*

de

de Mandarim na meſma corte: Magiſtratus quidam in aula.

quanh: *ao redor*: circum circa. chung quanh, quanh quát, quanh qué, idem. đi quanh: *ir dando volta*: ire in circuitu. quanh qué nhà: *ao redor da caza*: circum circa domum, in circuitu domus. đau quanh dẽạ: *torcimentos da barriga, colica*: colica, æ.

quaò l᷄ey: *arrebatar como aue de rapina*: rapio, is.

quẫt, vide quay, vel quanh.

quát, máng quát ai cho nó lọ: *agaſtarſe com palauras pera meter medo*; iram verbis præ ſe ferre vt alijs timorem inijciat.

quạt: *abano, abanar*: flabellum, i, ventilo, as. quạt cho mát: *abanar pera fazer freſco*: ventilare ad refrigerandum. quạt vã: *abano de bonzo feito a modo de concha de hũa folha de aruore a que chamão vã*: flabellum ſacrificuli in modum conchæ ex folio cujuſdam arboris quã, vã vocant. khẽp quạt: *fechar o abanò*: flabellum claudere. xương quạt: *os rayos do abano*: flabelli radij ſeu oſſa. mlài quạt: *a cabeça do abano*: flabelli caput, vel potius cauda. chốt quạt: *o eixo de arame*: flabelli axis æneus.

quạt, quẻ quạt: *aleijado de algũ membro*: mancus aliquo membro.

quáu, diều quáu l᷄ey: *o milhano leuar nas vnhas*: tolli vnguibus à miluo.

quê: *aldea*: pagus, i. kẻ quê: *aldeão*: pagi incola. quê mùa: *ruſtico que não ſabe policia*: ruſticus, inurbanus, a, vm. nhà quê, dà quê: *aldea donde hũ he natural*: oppidum vnde quis ortus eſt. vẽ nhà quê: *tornar pera caſa na ſua aldea*: reuerti ad propriũ ſui pagi hoſpitium. vẽ quê: *morrer*: mori, modus loquendi ciuilis pro Ethnicis, qui nomen mortis ne audire quidem volunt.

quc: *pedaço de pao*: ligni fruſtum. que cũi, chà rào que cũi: *cauacos, ou garauatos pera o fogo* aſſulæ ad comburendum.

quẻ:

què: *manco, aleijado de algũ membro*: læſus aliquo membro. què quạt, idem. què chên: *aleijado dos pes, mãco*: claudus, i. què tay: *aleijado dos braços ou maõs*: captus manibus, vel brachijs.

quế: *canela*: cinnamomũ, i. caſia, æ.

qué bói: *ſortes do feiticeiro*: ſortes ſortilegi. qué naò: *que ſorte ſayo*: quænam ſors cecidit?

qué riù: *cabo do machado*; manicus ſecuris.

qué vide quanh.

qué, đết quanh qué: *terra bem cultiuada*: terra benè culta.

quấi: *mexer*: miſceo, es. quấi nồi; *mexer a panella*: miſcere ollam.

quêy, đuói *afogentar*: fugo, as. vide đuói.

quên: *eſquecerce*: obliuiſcor, eris. khuêy, idem. hay quên: *eſquecidiço*: immemor, is. bó quên: *eſquecerſe de propoſito*: abijcere è memoriâ. cüên, idem.

quen: *acoſtumarſe*: aſſueſio, ſis. chẳng quen: *não tem vſo, como de beber vinho &c*: vſum non habet, vt bibendi vinum, & ſimilium. đã quen nhà ấy: *ià hè conhecido naquella caſa*; notus iam eſt in domo illa. quen người: *ter entrada com alguem*; acceſſum facilem habere ad aliquem ex conſuetudine.

quển nhau: *conuidarſe entre sy pera fazer algũa couſa*: excitare ſe inuicem ad aliquid agendum. ma quỉ quển người ta lam sự lỗi: *o diabo incita, inſtiga aos homens pera fazer couſas mal feitas*: inſtigat diabolus homines ad malè agendum.

quển luyện cám dỗ: *tentação*: tentatio, onis. giục, idem.

quét: *varrer*: verro, is. lấy chổi quét nhà: *tomai a vaſſoura e varrei a caza*: accipe ſcopas munda domum. quét tước, idem.

qui, về: *tornar pera ſua caza*: reuerti domum. ſinh kí tử qui, vide kí.

quì. quì gối: *porſe ſobre os ioelhos*: niti genibus, quì xuống *eſtando em pè ou ſed: nado ẽ lugar alto porſe de ioelhos*: ſtantem, vel ſedentem in

loco ſublimi genua flectere. quì len: *ſedendo em terra ou eſtando deitado aleuantarſe ſobre os joelhos*: humi iacentem, vel ſedentem ſuper genua erigi.

qúi, phú qúi, vide phú.

quỉ: *diabo*: diabolus. i. ma quỉ, ma có, idem. quỉ thần: *diabos que adorão como tutelares*; diaboli quos pro tutelaribus adorant. quỉ quái, vide quái.

quièn: *dinidade, officio de Mandarim*: dignitas, magiſtratus. quan quièn. magiſtratum gerens in dignitate cõſtitutus. mất quièn: *perder officio*: dignitatem amittere. cất quièn: *tiraremlhe o officio*: amoueri à dignitate, ab officio reijci.

quién, cái quién: *trombeta ou frauta mayor*: tuba aut fiſtula maior. thổi quién: *aſſouprar a frauta*: fiſtula ludere. miệng quién: *a boca de baixo por onde ſaye o vento*: os fiſtulæ inferius ex quo ventus egreditur.

quién sách: *volume de liuro*: tomus libri. một quién, hai quién: *hũ tomo, dous tomos*: tomus vnus, tomi duo; cuốn, idem.

quội, thàng quội: *certo homem de que contão muitas fabulas e patranhas*; homo quidam de quo multæ fabulæ narrantur. nói quội: *fallar mentiras porque eſte foy inſigne nellas*: mendacia effutire, quia ille qui quội dicitur fuit inſignis mendaciorum artifex.

quôn, vide cuôn.

quờn, đánh quờn: *iugar a conca*: ludere diſco.

quờn, quan: *mandarim*: magiſtratus, vs. quờn coũ: *titulo de mandarim grande*: titulus magnæ dignitatis.

ed by Google

RA: *ſair pera fora*; exeo, is. ra đay: *ſay cà fora*: egredere huc. ra cửa: *ſair do porto*: exire è portu. ra ké chợ. *das Prouincias do ſul ir a corte*: è Prouincijs ad Meridiem ſitis Aulam petere Tunchini. giổ ra: *cuſpì*: exſpue. ra, additum verbis quæ aliquam actionem egrediendi aut eijciendi ſignificant eſt imperatiui ſignum vt bỏ ra: *botay fora*: eijce. đổ ra: *vazay*: effunde, & ſic de cæteris. ſicuti è contra in verbis quæ ingreſſum ſignificant particula, ꞗěào, eſt etiam imperatiui ſignum.

ra nam: *o anno que vem*: annus proximè ſequens. ſang năm, idem. ra đời: *vir ao mundo*: exire in mundum. ſinh ra: *gèrar, parir*: genero, as, pario, is.

rà: *caza*; domus vs. eſt vitium linguæ in multis oppidis aulæ vicinis, melius dà, vel nhà.

rá, cái rá: *ſupo de lauar arròs*: corbula viminea in qua lauatur oriza antequam cõcoquatur.

rà rà: *o cantar de muitos*: muſica multarum ſimul vocum.

rạ, blanh rạ: *a palha do arròs cõ que cobrem as cazas*; palea orizę qua teguntur domus. đáõ rạ: *palheiro*: paleariium, ij.

rác: *ciſco*: quiſquiliæ, arum. bun rác bỏ đi: *aiuntar o ciſco e botalo fora*: quiſquilias colligere ad proijciendum.

rắc ra: *eſpalhar algũa couſa eſmeuçandoa com a mão*: diſpergere aliquid atterendo manu. rắc ꞗôi: *botar cal deſſe modo*; ſpargere calcem illam manu comminuendo.

rạc, tù rạc: *carcere*: carcer, is. cầm tù rạc. *encarcerar*: carceri addicere. rạc địa ngốục: *inferno*: infernus, i.

rặc, nước rặc: *marè vazia*: maris receſſus.

rắch: *esfarrapado*: laceris veſtibus indutus. rắch rưới, idem. aó rắch: *cabaya rota*: lacera veſtis. rắch aó ra: *romper a cabaya*: lacerare veſtem. xé, idem.

rạch: *riſcar*; deleo, es. rạch mất đàng: *laurar o caminho de modo que não apareça, pe-*

ra

ra não irem por elle; proſcindere aratro iter ac ita delere vt nullum eius veſtigium appareat, ac ita nemo per illud incedat.

rạch ra: *abrir como cõ faca*: cælare aliquid vt cultro.

rái: *lontra*; lutra, æ.

rãi, rọũ rãi: *eſpaçoſo*: latus, a, vm. ngườ i lảõ rọũ rãi: *homem liberal*: largus, a, vm.

rại, núa rại: *bambù que ſerue pera obras de charão*: canna indica apta ad opera inficienda ſandaracha.

ray: *depenicar, roer*: vellico, as. ác ray: *os coruos te roão*: corui te vellicent. maledictum. ác mỡ, idem.

rày: *hoje*: hodie. ngày rày, idem. rày bey giờ: *agora*: nunc. mới rày có ſự nầy: *agora de nouo tem iſto*: nunc primum eſt hoc.

ráy tai: *bicho das orelhas*: vermis aurium.

ráy, cũ ráy: *certo inhame*: colocaſia quædam.

ráy, rủa ráy: *rogar pragas*: imprecari maledicta.

rấy, vide rếy.

rẫy, vide rễy.

rảy: *eſpalhar*: ſpargo, is.

rảy nướ́c: *eſparger ou borrifar com agoa*: aſpergere aquâ.

rảy áo: *ſacudir a cabaya*: excutere veſtem. giũ áo, idem.

rảy, particula ad inculcandum aliquid. vt làm việc nẫy rảy: *façamos hũa ves eſte negocio*: tandem hoc negotium perficiamus.

rẫy nhau: *apartarſe hũ da amizade do outro*: recedere ab inuicem quoad amicitiã.

rẫy ꞗợ: *botar fora a propria molher*: repudiare vxorem.

rẫy cho khởy: *botar da memoria*; delere de memoria, obliuioni tradere.

ram, đòn ram khiêng ma: *pao pera acarretar os defuntos*: lignum rotundum oblongum ad vehenda humeris defunctorum cadauera paratum. rãm, idem.

ran răm: *berua que requeima hũ pouco da qual fazem ſalada*: herba linguam aliquantulum mordens, apta ad acetaria.

rằm, ngày rằm: *quinze da lua*: decimus quintus lunæ dies, plenilunij dies.

rầm, cái rầm: *traueſſa*

de

de baixo do ſobrado tignum cui innititur contignatio.

rẫm rẫm, đi theo rẫm rẫm: *ir com eſtrondo muita gente ſeguindo alguem* ſtrepitus numeroſi populi comitãtis aliquem. rẫm rẫm: *eſtrondo de trouão, de mar &c*: ſonitus tonitrui, maris &c. ẫm ẫm, idem. đòn rẫm, vide ram.

rám, cá rám: *peixe caſão*: muſtella ſtellata, icthyocolla, æ.

rám mặt: *roſto queimado do ſol* aduſta facies à ſole.

rấm: *guardar fruita pera amodrecer*: cuſtodire fructus vt maturi fiant.

rám lửa: *cubrir o fogo pera que ſe não apague*; operire ignem ne extinguatur. melius dấm.

rậm, rừng rậm: *mato de muito aruoredo*: ſylua ſpiſſa. râu rậm rạp: *muito barbado*: ſpiſſa barba. rậm rạp: *fazerſe ſaluagem*: ſylueſco, is.

ran ran: *ſalamear*: celeuſma acclamare. vide, rang.

răn: *mandar*: præcipio, is. mười ſự răn: *des mandamentos*: præcepta decem. răn ai: *por preceito a alguem*; preceptum imponere alicui. răn rộ, vide rộ.

rán: *frigir*: frigo, is. rán cá: *frigir peixe*; piſcem frigere. rán mỡ: *frigir carne gorda pera tirar della a manteiga*: pinguem carnem frigere ad eliciendum adipem, qui poſtea ad alia frigenda ſit vſui. bánh rán: *bolos fritos*; placentulæ frixæ.

rắn: *cobra*: anguis, is.

rắn: *couſa dura*: durus, a, vm. cứng, idem. gỗ rắn: *pao duro*: durum lignum. bánh rắn: *pão duro*: durus panis. rắn rỏi: *bem diſpoſto, valente*: firmis viribus, fortis, e. rắn gan: *animoſo*; intrepidus, a, vm. rắn mày rắn mặt: *cabeçudo*: duræ ceruicis. rắn mặt cũ ai: *ter a barba teſa a alguem*: reſiſtere in faciem alicui, vel duriorem ſe illi oſtendere.

ràn ràn: *Nome da Prouincia de Cochinchina que confina com Champà*: Nomen Prouinciæ quæ Cocincinam terminat ex parte regni Ciãpà.

ràn, aó ràn rỡ: *cabaya de ſulas*: veſtis cõtexta floribus.

rấn, mưa đã rấn rấn: *ià acabou a chuua:* ceſſauit iam pluuia. melius đã tạnh.

rãn: *cortar cõ machado;* ſecare ſecuri. melius dẫn.

rẫn gỗ *cortar hũ pao na comprid ão em varios pedaços, pera depois fendelos ou fazer outra couſa:* oblongum li num abſcindere in longitudinem in multa fruſta quorum vnumquodque poſtea findatur, aut aliud quid fiat.

rận: *piolho do corpo:* pediculus in corpore productus.

rặn rộ: *eſpremerſe os olhos como ſe choraſſe:* ſimulare fletum extergendo oculos ac ſi fleret.

rạn, đá rạn: *reſtinga de pedra:* ſcopuli latentes, breuia, ſyrtes.

ran, chon của rạn: *enterrar fato:* condere ſub terra res ſuas.

rang, cơm rang: *arròs cozido e depois de frio torrado:* torrere oryzam iam coctam cum iam frigida eſt.

rang rang: *ſalamear cõ ſuauidade de vòs.* celeuſma voce ſuaui ad numerum conclamare. ran ran, idẽ. vide reo.

răng: *dentes:* dens, ntis. lợi răng: *gengiuas:* gingiua, æ. răng tlước: *os dianteiros:* dentes primores, ſeu anteriores. răng hàm: *os queixaes:* dentes molares. mọc răng: *nàcer:* dentes oriri. rụ răng: *cair os dentes:* dentes decidere. răng lũ lại: *bulir:* dentes moueri. sâu răng: *dor de dentes:* dentium dolor. cắn răng: *fechar os dentes, como por doença de ar:* claudere dentes vt ex apoplexia. nghiến răng: *moſtrar os dentes, como por rayua:* dentes exerere vt præ iracundia. ghê răng: *botaremſe os dentes:* dentes obſtupeſcere. răng sắc: *dentes agudos:* dentes præacuti. sún răng: *ter ià poucos dentes;* pauci dentes ſuperſunt. móm: *deſdentado;* edentulus, a, vm.

ràng: *fallar, dizer:* loquor loqueris. nói ràng: *dis:* dicit. thưa ràng: *responde:* reſpondet. phán ràng: *dis ou manda peſſoa muito graue:* loquitur aut præcipit perſona primaria.

ráng: *folhas grandes que ſe metem dentro do cajão pera*

ve-

vedar a agoa como nos telhados; folia prægrandia quæ immittuntur intra ſtoream ex cannis indicis contextã, ne aqua illam peruadat vt in tecto domus.

rấng vide rơng.

ráng, mây ráng: *nuuem que reſplandere como o ſol*. lucida nubes ex ſolis radijs.

rạng ngày: *ià amanhece*: aurora iam eſt. melius. ſáng ngày. rạng minh đàng, nơi cao ſáng: *lugar alto e claro*: locus altus & clarus.

ranh: *mouito*: abortus, vs. ſiue abortiuum ſtatim moriatur, ſiue aliquo breui tẽpore duret. ſầy, ſảo, idem. chữa ranh: *curar com feitiçerias eſſa doença*; veneficijs illam infirmitatem partus curare. hoc enim ſuadente diabolo faciunt vt infantem iam moriturum gladio in partes ſecent ipſimet parentes, exiſtimantes diabolum quem infirmitatis illius cauſam fuiſſe putant, eo modo fugari, ne ſequentibus partibus noceat. ranh: *diabrete que cuidão fas morrer as criãças*: paruus dœmon quem Ethnici putant interficere infantes. ranh càng: *o diabrete te mate*: paruus dæmon te interficiat. ranh cắp, ranh câu lễy, mo ranh, idem. maledicta quæ paſſim Ethnici imprecantur paruulis.

rành chải tóc rành rành: *pentear bem os cabellos*: capillos egregiè pectere.

rảnh: *mingoarſe a gente*: diminui concurſum populi. melius giản.

rãnh: *rego d'agoa nas varzeas*; riuus aquæ in agris.

rao: *apregoar*: publico, as. rao lệnh: *apregoar prouisão real*: promulgare Regis edictum.

raò: *cerca, cercar*. ſeptum, i. ambio, is. chà raò, qu raò: *varichas da cerca*: ſepti virgulta. raò giậu, raò rẹt: *cercar*: ſepio, is.

raó: *couſa dantes humida*: *ià enxuta*: res prius humida iam ſiccata. phơi cho raó: *enxugar ao ſol*: ſiccare ad ſolem.

rãọc gẽy: *cortar papel cõ faca e o gume pera diante*: acie præeunte papyrum ſcindere cultro.

ráọc ráọc: *roldana*. rotula, æ. alij rọc rọc.

rầő, cải rầő: *certo pao que poem nos edificios ſobre aquelle que vem do cume ſobre as colunas*: lignum quod ſuperponitur in ædificio alteri quod è culmine domus ſuper columnas deſcendit.

rầő, sạch: *limpo*: mundus, a, vm.

rầő, rặc: *inchente e vazante da marè*: acceſſus, & receſſus maris, fluxus & refluxus.

rầő, đầy: *cheyo*: plenus, a, vm. nưƀc mắt chảy rầő rầő: *chorar muitas lagrimas*: copiosè flere. rầő phúc đức: *cheyo de merecimentos e virtudes*: plenus meritis & virtutibus.

ráő tlâu: *curar buſaras*: curare bubalos.

ráő, buầm ăn ráő: *a vela vay polla bolina*: obliqua vela trahere. ráő đi ráő lại: *ir em hũa volta e em outra*: obliquam trahere nauim modo in hanc modo in illam partem. ngưƀc, idem.

ráp: *muito*: valdè. tốt ráp: *muito bom*: valdè bonus.

ráp, bẽán ráp: *taboa maliſa*: ineptè læuigata tabula.

ráp ſự nọ ſự kia: *traças ou caramilhos pera buſcar dinheiro*: inuentiones iniuſtæ ad eliciendam pecuniam. chưƀc, idem.

rắp đàng: *tapar o caminho peraque não paſſe gente*: claudere viam ne quis per eam tranſeat. ngăn đàng, idem.

rắp lầő: *eſtar reſoluto*: ſtatuo, is.

rấp nưƀc: *molhar nagoa*: madefacio, is. melius dấp quia pronunciatio per r, eſt vitium linguæ in quibuſdam pagis propè regiam, in multis enim vocabulis, d, mutatur in r.

rạp: *inclinarſe* inclinor, aris. cây rạp: *aruore inclinada cõ vento* inclinata vento arbor. lúa rạp: *nelle acamado no campo*: inclinata in agro oriza.

rạp, rậm rạp: *fazerſe mato brauo*: ſyluеſcere. vide rậm.

rập: *rede de paſſaros*: rete ad capiendas aues.

rát xuống ſoủ: *deitar al-*

gũa couſa no rio: proijcere aliquid in flumen. mưa rắt ꞗẽào: *a chuua entrar dentro*: pluuiam introire. melius hắt ꞗẽaõ.

rát: *arder a boca, ou lingua cõ çouſa que requeima*; morderi os aut linguam ex aliquo mordenti cibo. rắt lưỡi: *arder a lingua*: morderi linguam ab aliquo mordenti edulio.

rau: *heruas que homens comem*: herbæ quibus veſcuntur homines.

rau, đầu rau: *tres pedras no fogão ſobre as quaes ſe poem a panella a modo de trempe*: tres lapides ſuper quos olla innititur ad modum tripodis.

rau thơm: *ortelãa*: mentha, æ.

rau mùi tui: *coentro*; coriandrum, i.

rau diếp: *alface*: lactuca, æ.

rau cải: *moſtarda*: ſinapi.

rau ſam: *beldroegas*: portulaca, æ.

rau gền: *bredos*; blitum, i.

rau tơ: *herua que começa a nacèr*: herba quæ germinare incipit.

ràu: *ſer moleſto com matinada*: moleſtum eſſe cum ſtrepitu. ràu rĩ, idem.

raù: *triſte*. triſtis, e buồn, idem.

raù, ngựa raù: *cauallo rebellão*: refractarius equus.

râu: *barba*: barba, æ. vàng râu: *barba loura ou ruyua*: barba flaua aut rufa. bạc râu: *brancas da barba*: barbæ cani. xanh râu: *barba preta*: barba nigra. râu rậm rạp: *muito barbado*: barba ſpiſſa. râu tlên: *bigodes*: muſtax, acis. một cái râu: *hũ cabello da barba* barbæ pilus vnus.

ràũ, vide ràõ.

râũ, vide rõũ.

ráũ, vide ráõ.

rǻũ, vide rǻõ.

re, ôm re: *camaras amiudadas*: diſſenteria ſæpè repetita. kiét, idem.

rè, cái rè: *certa peça de ſeda com fullas*: ſericum quoddam floribus variegatum opere phrygio. rè hoê mo, idem.

rề: *deſcanço a modo de ceſto ſem fundo, ſobre o qual ſe poem a pa-*

a panella pera ſe repartir o ãrròs depois de cozido: ſuſtentaculum ad modum ciſtæ perforatæ, ſuper quod collocatur olla, vt ex illâ oriza cocta extrahatur & diuidatur.

ré: *couſa barata:* vilis pretij res.

ré, chữ ré: *letras faceis:* faciles ad diſcendum literæ.

ré tắóc: *enſeitar o cabello*: concinnare capillos.

rễ. *genro*: gener, i.

rễ *rais*: radix, icis. cội rễ, xó tổ: *principio:* principium, ij, origo, ginis.

rẽ: *apartar hũas couſas das outras*: ſeparo, as. rẽ ra, xẽ ra, idem.

rêy: *peneira*: incerniculum, i.

rêy riéc: *fallar muito com matinada*: multiloquium cum ſtrepitu.

rẽ̂y, phát rẽ̂y: *roçar o mato:* runco, as.

rèm: *cajão que ſe leuanta*: ſtorea ex cannis indicis contexta quæ attolli poteſt. chóũ rèm lên: *aleuantar o cajão:* attollere ſuſtentaculo ſtoream indicis cannis contextam. sấp rèm xuống: *abaixalo:* demittere ſtoream cannis indicis contextam.

rém, idem.

rém, vide rèm.

rên: *gemer com dores:* gemere præ dolore.

rễn: *arròs pulò brando*: oriza quam, pulò, luſitani vocant blanda & ſuauis. xòi rễn, idem.

rèn, thợ rèn: *ferreiro* faber ferrarius.

rện, cái rện: *aranha*: aranea, æ. alij dện. mạng rện: *tea de aranha*: aranearum tela. quét mạng rện *varrer as teas de aranha.* aranearum telas verrere.

reo: *grita de muitos deſcompoſta ou riſadas*: clamor inconditus multorum, cachinni.

reó, *cortar a roda*: ſcindere in circuitu.

reó quanh: *caracol de eſcaramuça a cauallo*: circuitus excurſionis equitum.

rệp: *porçouejo*: cimex, icis.

rệt: *centopeya*: centipeda, æ.

rét: *frio*: frigus, goris.

run rét: *tremer de frio*: frigore contremiſcere. rét quó ro: *entanguido de frio*: frigore rigens.

rét sắt: *ferrugem*: rubigo, ginis. dẽao rét *faca ferrugenta*: rubiginoſus culter. alij rít.

rét, vide ràõ.

rẽu, cõẽn rẽu rẽu: *ſoldados em fileiras*: milites in ſeriem diſpoſiti.

rêu: *linho erua que nace n'agoa* linum, herba quæ in aqua oritur.

reu, vide rượu.

rí: *fulla de papel em feitiços*: flos papyraceus veneficijs adhibitus.

rí, làm rí: *meninos defuntos quais cuidão os gentios, ſe conuertem em diabretes que ſeruem de pagens as feiticeiras*: paruuli defũcti quos putant Ethnici, conuerti in dœmoniola quæ inſeruiant veneficæ famulorum loco.

rỉ, nói sẽ sẽ, rỉ rỉ: *fallar de vagar e brando*. ſuauiter & lentè loqui. ràu rỉ: *ſer moleſto no fallar comprido*: faſtidioſum eſſe ob longum nimis ſermonem.

rỉ, người rủ rỉ già cả: *homem ia caduco de velho*: delirans præ ſenecta.

rỉ, vide dỉ.

ria. *rayo do ſol*: radius ſolis.

ria, cớ ria: *bandeira de muitas tiras ou pontas*: vexillum cum multis appendicibus aut acuminibus.

ria, bạc ria: *prata baixa*: impurum argentum, non idem.

rià, chim rià lông: *aue depenicarſe*: vellicare aut deplumare ſe auem.

rích, tu rích *eſpada*: enſis, is, melius, gươm.

rịch, đi rinh rịch: *ir muita gente com eſtrondo*; ſtrepitum à multitudine euntes excitari. cheò giam rinh rịch: *remar batendo com os pès*: remigare percutiendo pedibus. giạm sình sịch, idem.

riéc, rey riéc: *fazer matinada*: tumultum excitare. máng nhau rey riéc: *peleiando deſcubrir as faltas huns dos outros, pelejão as comadres deſcobrem as verdades*: rixando defectus ſibi inuicem obij-

obijcere. riéc róc, idem.

rieng, cuả rieng: *couſa propria e particular*: propriæ res. nói rieng: *fallar a parte em ſegredo*: ſpeciatim & ſecretè loqui. goi cho rieng: *chamar a puridade*: arcanè vocare aliquem.

riệng, củ riệng: *rays como ingiure que traua*: radix in modum zinziberis, quod ſtrangulat.

riet: *atar apertando bem*: ſtrictè ligare.

riếu dĭ: *fugir*: fugio, is.

rieu, vide búu.

rim: *conſerua de doce* conditura ſacchari. blái rim: *fruita feita em conſerua*: fructus ſaccharo conditus.

rim: *couſa podre*: putris, e. ải, nát, idem.

rìn, vide dìn. vel nhìn.

rinh giúp: *ajudar a carretar*: iuuare ad ferendũ onus.

rình chết: *eſtar pera morrer*: vicinum eſſe morti. rình ngã: *eſtar pera cair*: vicinum eſſe caſui ſeu in proximo cadendi periculo verſari. rình để *eſtar pera parir*: proximum eſſe partui & ſic de alijs.

rình, để rình: *eſtar onde não ſeja viſto pera fazer o que pretende*: latere aliquem ad opus quod intendit perficiendum.

rình rich, vide rich.

rình ràng: *ſom grande de metal quando da hũ no outro*: ſonitus ingens ex metallorum percuſſione. melius sủng sảng.

ríp, cái ríp cặp lấy tóc: *tenàs de arrancar os cabellos*: forceps ad euellendos capillos.

rít *eſcabroſo*: aſper, a, um. ſu ſi, idem.

rít, rú rít: *cantarem muitos iuntos ou chorarem*: canere multos ſimul, aut etiam flere ſimul.

riù *machado*: ſecuris, is. quế riù: *o ſeu cabo de pao*: ſecuris manicus ligneus. lưỡi riù: *o ferro do machado*: ſecuris ferrum. mũ nũ riù: *barrete agudo no alto a modo de machado*. pileus in ſuperiori parte acutus in modum ſecuris.

riú làm riú riú *fazer pouco a pouco*: pedetentim agere. sẽ sẽ, idem.

ro, rũi ro: *moſino*: infortunatus, a, vm.

ro, rét quó ro, vide rét.

ró: *ſaco*: ſaccus, i. ró gao: *ſaco de arròs*: ſaccus orizæ. áo ró: *veſtido de ſaco, burel*: veſtis ex ſacco confecta, ſagum, i.

ró chẽy: *buſcar piolhos*: indagare pediculos.

ró, nói ró ràng: *claro no fallar*: clarè ſe explicans in ſermone. tó tường, idem.

rổ, cái rổ: *ſupo de lauar peixe*. corbula in qua lauantur piſces.

rổ: *arrancar*: euello, is. melius, dổ.

rỗ mặt: *bexigoſo no roſto*: variolis notatus in vultu.

rộ, rặn rộ: *impetos de ſuſpiros, ou de agaſtamento*: impetus ſuſpiriorum, aut iræ. nói rặn rộ: *fallar inchado cõ agaſtamento*: inflatè cum ira loqui. sửng sộ, cả tiếng, idem.

rọ: *gayola pera meter animaes*: cauea, æ. rọ hồm: *gayola pera apanhar tigres*: cauea ad capiendos tigres. rọ cá: *naſſa pera tomar peixe*: naſſa ad piſcandum.

rơ, cây tho rơ: *aruore cuja folha cayo*: arbor cuius folia deciderunt. lá rụ, idem.

rờ: *apalpar as eſcuras*: palpare in tenebris. rờ phải ai: *as apalpadelas tocar alguẽ*: palpando in aliquem impingere. kiếm rờ: *buſcar as apalpadelas*: palpando quærere.

rớ bặt cá: *rede grande qual ſoſtentão dous bambùs em crùs pollas quatro puntas pera a leuãntarem ou abaixarem*: rete magnum quod duabus cannis indicis decuſſatis per quatuor initia immiſſis ſuſtentatur vt attollatur, vel deprimatur.

rỡ: *deſejo de molher prenhe de comer ou beber*: appetitus mulieris grauidæ ad edendum aut bibendum &c.

rỡ, rặn rỡ: *cobra pintada*: ſerpens depictus. rặn hỏa ſặc sỡ, idem.

rơ moi: *mato brauo*: ſylua inculta. đứa rơ moi: *homem do mato*; ſylueſtris, homo.

róc: *raſpar*: erado, is. róc miá: *raſpar a canã doce*: reſeca-

ſecare putamina cannæ dulcis. róc câu: *alimpar a caſca da areca:* putamina auferre fructus indici quem lusitani arecam vocant. riéc róc, vide riéc.

rộc, ao rộc: *tanque piqueno:* palus exigua.

rọc, vide rãọc.

roi: *azorrague:* flagellum. roi đánh tội: *diciplinas:* flagellum pœnitentię. roi ngựa: *vara ou açoute com que ſe dà no cauallo:* flagellum equi, ſeu virga qua eques equum vrget.

roi, blái roi, thien roi: *iambo fruita:* fructus indicus quem luſitani, iambo, vocant.

rỗi: *vagar, eſtar deſocupado:* otium, i chẳng có rỗi: *não tenho vagar:* otium mihi non eſt. bao giờ rỗi: *quando eſtareis deſocupado:* otium tibi quando erit? đã làm rồi việc ấy chưa: *ia acabaſtes eſſe nogocio ou ainda não:* abſoluiſti iam illud negotiũ aut certè nondum? chưa có rỗi: *ainda não eſtà acabado:* abſolutum nondum eſt.

rối: *couſa emburulhada:* implicatus, a, vm. chỉ rối: *linhas empeçadas:* implicata fila. giang rối việc: *embaraçado cõ negocios:* implicatus negotijs. rối dạ: *coração embaraçado, não ſe ſabe dar a conſelho:* implicatus animus. làm rối cho dân: *fazer amotinar o pouo;* commouere populum, ita vt concitetur in gubernatores. rối lõạn, idem.

rối, cờ rối: *arção da ſella dianteiro;* ephippij pars anterior prominens.

rối: *comprar em hũa parte pera vender em outra:* emere hic ad vendẽdum alibi. buôn bán, idem.

rỗi: *deſcanço, eſcapar de caſtigo:* quies, etis effugium pœnæ. rỗi linh hồn: *ſaluação:* ſalus animæ.

rói, rán rói: *valente, bem diſpoſto:* fortis, e. mạnh mẽ, idem.

rọi, thịt ba rọi: *carne entreſechada de gorda e magra:* caro pinguedini intericcta.

rơm ba rọi: *arròs queimado:* oriza aduſta. melius,

lius, com cháy.

rơi: *cair algũa couſa ſem aduertir quem a leua*: decidere aliquid, abſque eo quod aduertat is qui defert. rơi xuống, idem. rơi mất: *perdela*: amittere aliquid non aduertente eo qui deferebat. để bó mất, idem.

rom, cái sâu rom: *bicho de cabello ou certo mariſco*: vermis piloſus, vel quædam oſtreæ ſpecies. alij róm.

róm, vide rom.

rơm: *a palha das eſpigas depois de debulhado o nelle*: palea ſpicarum poſt trituratam orizam. chổi rơm: *vaſſora daquella palha*: ſcopæ ex ſpicarum paleis. rơm, vide rúa.

rón rột: *ſtrondo de rato gato &c*: ſtrepitus murium fellium & ſimilium. melius sồn sột.

rốn: *embigo*: vmbilicus, i. rún, idem.

rồn: *eſperar*: expecto, as. rồn ít nữa: *eſperai mais hum pouco*: expecta paulisper. đợi, tlou, chờ idem.

rồn, làm rồn: *ir auante a obra*: procedere vlterius opus iam cœptum.

rọn, dẻao rọn: *catana piquena como adaga*: pugionis in modum gladiolus acutus. melius nhọn, vel dọn, vide nhọn.

rờn rợt: *correr couſa liquida em fio*: fluere liquidum aliquid in fili modum.

ròn rợt: *eſtrondo*: ſtrepitus, vs. lửa ròn rợt: *eſtrondo de fogo*: ſtrepitus ignis. sôi rớn rợt: *eſtrondo de couſa que ferue*: ſtrepitus rei bullientis.

rớn tóc; *arrepiarem ſe os cabellos de medo*; inhorrere capillos præ metu. sợ rớn gáy: *arrepiarem ſe as carnes*; inhorrere carnem præ timore. sớn tóc gáy lên, idem.

rống thuiền lên: *varar a embarcação em terra*; ſubducere nauem in terram. cất thuièn, idem.

rớp nước: *molhar n'agoa*; madefacio, is. cấp, idem. melius dớp. vide rấp.

rớp, ghé rớp; *ſarna meuda*: ſcabies minuta. melius ghé rớt.

rợp, nơi rợp: *lugar freſco*: amænus locus.

rót:

rót: *botar couſa liquida pouco a pouco*; effundere liquidum quid paulatim. rót nước rửa tay: *botar agoa as mãos*: fundere aquam vt lauentur manus. rót rượu: *deſcanção* pincerna, æ.

rót: *vltimo*: vltimus, a, vm. đến rót hết: *chegar o vltimo de todos*: poſtremum omnium peruenire.

rột, vide rôn.

rớt: *o cair de qualquer couſa liquida*: decidere ſeu defluere aliquid liquidum.

rớt, vide rớp.

rợt, vide rờn.

rượu: *vinho deſtillado de arròs*: vinum ex oriza vi diſtillationis per ignem expreſſum. hay rượu: *bom bebedor*: vini potator egregius. nấu rượu: *eſtillalo*: vinum ex oriza per ignem diſtillando exprimere.

ròũ: *dragão*: draco, onis. laõ, idem.

ròũ, cây xương ròũ: *leiteira*: arbor quædam indica, è quorum folijs aut ramis confractis copia lactis emanat, atque ideò à luſitanis lactaria vocatur.

ru con: *embalar o menino*: agitare infantem in cunabulis.

ru: *modo de preguntar como affirmando*: particula interrogatiua, affirmans potius id quod quærit. vt đã ăn cơm ru: *ià comeſtes, não he verdade*: nonne iam comediſti?

rủ nhau: *conuocarſe huns a outros*, conuocare ſe inuicem, vel incitare, aut cohortari ad aliquid.

rũ, chết rũ: *morrer de velho*: mori præ ſenio. rũ rĩ, vide rĩ.

rùa: *cagado d'agoa doce*; teſtudo in aqua dulci commorans. đồi mùi: *tartaruga do mar*: teſtudo maris.

ruả: *rogar pragas*: maledicta conijcere. rủa ráy, rủa rơm, nộp, idem.

rửa: *lauar*: lauo, as. non dicitur de veſtibus, linteis aut ſimilibus, ſed, giặt, ſicuti cum quis lauat totum corpus dicitur, tắm, vide tắm.

rửa, nói rửa đều: *reſtituir a fama*: reſtituere famam. đã rửa: *quando ſe op-*

poem algũa couſa a alguem, com que fica menoſcabado, e depois ſabendoſe a verdade, fica com honra: purgare ſe, cum ſcilicet aliquid opponitur ex quo detrimentum famæ ſequitur, poſtea tamen veritate cognita fama recuperatur.

rựa: *parão grande, facalhão*; culter ingens, quo etiã vtuntur ruſtici vt falce putatoria.

rứa, phô rứa: *falla aſſy*: ſic loquitur. nói ꞗậy idem, nam in Prouincia thinh hŏa vtuntur communiter voce, rứa, pro ꞗậy.

ruãi, vide ruỗi.

rưãi, vide rưỗi.

ruật, vide ruột.

rui nhà: *certas ripas do telhado*: ſcandulæ quædam tecti.

rui, tay aó rui lại: *a manga da cabaya eſtar caida e não enchada por não leuar nada dentro*: manicam veſtis decidentem non prominere, cum vacua eſt. chẳng có phẳng ra, idem.

rũi, vide ro.

rum: *fula de certa berua para tingir de vermelho*: flos cuiuſdã plãtæ, quo quid purpureo colore inficitur. áo rum: *cabaya vermelha daquella flor*: flore quodam intincta veſtis purpurea. duộm rum: *tingir de vermelho*: purpureo colore inficere.

rum: *lugar principal da Prouincia de guião em Tonquim*: pagus præcipuus in Prouincia, nghệ an, in Regno Tunchini.

rụm, cái rụm: *caranguejo piqueno que ſalgão*: cancer paruulus quem ſale condiunt.

run: *tremer*: tremo, is. run rét: *tremer de frio*: tremere præ frigore. run ſợ: *tremer de medo*: tremere præ metu. run dễạ lo lám, idem.

run áo: *ſacudir a cabaya*: excutere veſtem. giủ áo, rủ áo, idem.

rún, vide rốn.

rủn: *couſa de pouca dura*: res minimè diuturna: của rủn, idem.

rủn dễạ: *inconſtante*: leuis animo, inconſtans, ntis. blỏ lảỗ, idem.

rụng, vide rũ.

rừng:

rừng: *mato brauo*; ſylua inculta. tlên rừng: *no mato*: in ſylua.

rước: *ir ao encontro a alguem*: obuiam ire alicui. đi rước ai, ra rước: *ſair de caſa pera conuidar alguem que ià eſtà no caminho, e lhe dar as boas vindas*; egredi domo ad aliquem excipiendum qui iam eſt in via, fœlicemque gratulari aduentum. đi rước tàu: *ir em buſca do nauio que veyo de nouo*: obuiam ire naui cum de nouo aduenit. đức Chúa blời rước: *o Senhor leuar alguem pera ſy*: obdormire in Domino. ſinh thì, idem.

rưới, rắch rưới: *esfarrapado*; laceris indutus veſtibus.

ruôi, cây ruôi: *certo arbuſto de que fazem bordões como de ariqueira braua*; arbuſtum in modum ſylueſtris arecariæ, vt loquuntur luſitani, ex quo fiunt ſcipiones. gậy ruôi. *eſſe bordão*: ſcipio ex arecaria ſylueſtri, vt loquuntur luſitani.

ruổi, chạy ruổi: *correr depreſſa*: velociter currere. ruổi về cho: *tornai depreſſa*: citò reuertere.

ruới ꞗĕào, đam ꞗĕào: *trazer pera dentro*: intromitto, is.

ruồy, cái ruồy: *moſca*: muſca, æ.

ruồy, nút ruồy: *ſinal do roſto ou corpo*: neuus, i.

rưỡi: *meyo ou metade de algum numero*: media pars alicuius numeri vt một tlam rưỡi: *cento e meyo, aſſaber cento e cincoenta*; centum & dimidium ideſt centum & quinquaginta. một chŏục: *hũa dezena ou des*: vna decas, ſiue decem. một chŏục rưỡi: *hũa dezena e meya, quinze*: decas vna cum dimidia, ideſt quindecim. & ſic de alijs numeris ſiue in pecuniâ ſiue in alijs rebus in quantitate diſcreta.

rường: *certas taboas junto a cumieira na caza de madeira*; tabulæ quædam propè culmen domus ligneæ.

rướng, cây rướng: *certa aruore de folhas grandes*; arbor quædam amplorum foliorum.

ruộng: *varzeas em que*

vedar a agoa como nos telhados; folia prægrandia quæ immittuntur intra ſtoream ex cannis indicis contextã, ne aqua illam peruadat vt in tecto domus.

rẫng vide rơng.

ráng, mây ráng: *nuuem que reſplandere como o ſol*. lucida nubes ex ſolis radijs.

rạng ngày: *ià amanhece*: aurora iam eſt. melius. sáng ngày. rạng mình đàng, nơi cao sáng: *lugar alto e claro*: locus altus & clarus.

ranh: *mouito*: aborſus, vs. ſiue abortiuum ſtatim moriatur, ſiue aliquo breui tẽpore duret. sảy, sảo, idem. chữa ranh: *curar com feitiçerias eſſa doença*; veneficijs illam infirmitatem partus curare. hoc enim ſuadente diabolo faciunt vt infantem iam moriturum gladio in partes ſecent ipſimet parentes, exiſtimantes diabolum quem infirmitatis illius cauſam fuiſſe putant, eo modo fugari, ne ſequentibus partibus noceat. ranh: *diabrete que cuidão fas morrer as criãças*: paruus dœmon quem Ethnici putant interficere infantes. ranh càng: *o diabrete te mate*: paruus dæmon te interficiat. ranh cắp, ranh câu lễy, mo ranh, idem. maledicta quæ paſſim Ethnici imprecantur paruulis.

rành chải tắóc rành rành: *pentear bem os cabellos*: capillos egregiè pectere.

rảnh: *mingoarſe a gente*: diminui concurſum populi. melius giản.

rãnh: *rego d'agoa nas varzeas*; riuus aquæ in agris.

rao: *apregoar*: publico, as. rao lệnh: *apregoar prouiſão real*: promulgare Regis edictum.

raò: *cerca, cercar*. ſeptum, i. ambio, is. chà raò, quē raò: *varichas da cerca*: ſepti virgulta. raò giậu, raò rệt: *cercar*: ſepio, is.

raó: *couſa dantes humida: ià enxuta*: res prius humida iam ſiccata. phơi cho raó: *enxugar ao ſol*: ſiccare ad ſolem.

rǎọc gễy: *cortar papel cõ fa'a e o gume pera diante*: acie præeunte papyrum ſcindere cultro.

rǎọc

raọc raọc: *roldana.* rotula, æ. alij rọc rọc.

rào, cái rào: *certo pao que poem nos edificios ſobre aquelle que vem do cume ſobre as colunas*: lignum quod ſuperponitur in ædificio alteri quod è culmine domus ſuper columnas deſcendit.

rào, sạch: *limpo*: mundus, a, vm.

rào, răc: *inchente e vazante da marè*: acceſſus, & receſſus maris, fluxus & refluxus.

rào, đầy: *cheyo*: plenus, a, vm. nước mắt chảy rào rào: *chorar muitas lagrimas*: copiosè flere. rào phúc đức: *cheyo de merecimentos e virtudes*: plenus meritis & virtutibus.

ráo tlâu: *curar bufaras*: curare bubalos.

ráo, buồm ăn ráo: *a vela vay polla bolina*: obliqua vela trahere. ráo đi ráo lại: *ir em hũa volta e em outra*: obliquam trahere nauim modo in hanc modo in illam partem. ngược, idem.

ráp: *muito*: valdè. tốt ráp: *multo bom*: valdè bonus.

ráp, bián ráp: *taboa mal liſa*: ineptè læuigata tabula.

ráp ſự nọ ſự kia: *traças ou caramilhos pera buſcar dinheiro*: inuentiones iniuſtæ ad eliciendam pecuniam. chước, idem.

rắp đàng: *tapar o caminho peraque não paſſe gente*: claudere viam ne quis per eam tranſeat. ngăn đàng, idem.

rắp lào: *eſtar reſoluto*: ſtatuo, is.

rắp nước: *molhar na agoa*: madefacio, is. melius dọp quia pronunciatio per r, eſt vitium linguæ in quibuſdam pagis propè regiam, in multis enim vocabulis, d, mutatur in r.

rạp: *inclinarſe* inclinor, aris. cây rạp: *aruore inclinada cõ vento* inclinata vento arbor. lúa rạp: *nelle açamado no campo*: inclinata in agro oriza.

rạp, rậm rạp: *fazerſe mato brauo*: ſyluefcere. vide rậm.

rập: *rede de paſſaros*: rete ad capiendas aues.

rát xuống ſoũ: *deitar al-*

gũa couſa no rio: proijcere aliquid in flumen. mưa rắt čbĕào: *a chuua entrar dentro:* pluuiam introire. melius hắt čbĕaò.

rát: *arder a boca, ou lingua cõ couſa que requeima*; morderi os aut linguam ex aliquo mordenti cibo. rát lưỡi: *arder a lingua*: morderi linguam ab aliquo mordenti edulio.

rau: *heruas que homens comem*: herbæ quibus veſcuntur homines.

rau, đầu rau: *tres pedras no fogão ſobre as quaes ſe poem a panella a modo de trempe*: tres lapides ſuper quos olla innititur ad modum tripodis.

rau thơm: *ortelãa*: mentha, æ.

rau mùi tui: *coentro*; coriandrum, i.

rau diếp: *alface*: lactuca, æ.

rau cải: *moſtarda*: ſinapi.

rau ſam: *beldroegas*: portulaca, æ.

rau gền: *bredos*; blitum, i.

rau tơ: *herua que começa a nacèr*: herba quæ germinare incipit.

ràu: *ſer moleſto com matinada*: moleſtum eſſe cum ſtrepitu. raù rĩ, idem.

raù: *triſte*. triſtis, e buỗn, idem.

raù, ngựa raù: *cauallo rebellão*: refractarius equus.

râu: *barba*. barba, æ. vàng râu: *barba loura ou ruyua*: barba flaua aut rufa. bạc râu: *brancas da barba*: barbæ caní. xanh râu: *barba preta*: barba nigra. râu rậm rạp: *muito barbado*: barba ſpiſſa. râu tlên: *bigodes*: muſtax, acis. một cái râu: *hũ cabello da barba* barbæ pilus vnus.

ràũ, vide ràỗ.

rãũ, vide rỗũ.

ráũ, vide ráỗ.

rắũ, vide rắỗ.

re, ốm re: *camaras amiudadas*: diſſenteria ſæpè repetita. kiét, idem.

rè, cái rè: *certa peça de ſeda com fullas*: ſericum quoddam floribus variegatum opere phrygio. rè hồe mơ, idem.

rế: *deſcanço a modo de ceſto ſem fundo, ſobre o qual ſe poem a pa-*

a panella pera ſe repartir o ar-ròs depois de cozido: ſuſtentaculum ad modum ciſtæ perforatæ, ſuper quod collocatur olla, vt ex illâ oriza coacta extrahatur & diuidatur.

ré: *couſa barata:* vilis pretij res.

ré, chữ ré: *letras faceis:* faciles ad diſcendum literæ.

ré tăóc: *enfeitar o cabello:* concinnare capillos.

rể: *genro:* gener, i.

rễ: *rais:* radix, icis. cội rễ, xó rỗ: *principio:* principium, ij, origo, ginis.

rẽ: *apartar hũas couſas das outras:* ſeparo, as. rẽ ra, xẽ ra, idem.

rêy: *peneira:* incernicu-lum, i.

rêy riéc: *fallar muito com matinada:* multiloquium cum ſtrepitu.

rễy, phát rễy: *roçar o mato:* runco, as.

rèm: *cajão que ſe leuanta:* ſtorea ex cannis indicis contexta quæ attolli poteſt. chóũ rèm lên: *aleuantar o cajão:* attollere ſuſtentaculo ſtoream indicis cannis contextam. sấp rèm xuống: *abaixalo:* demittere ſtoream cannis indicis contextam. rém, idem.

rém, vide rèm.

rên: *gemer com dores:* gemere præ dolore.

rễn: *arròs pulò brando:* oriza quam, pulò, luſitani vocant blanda & ſuauis. xôi rễn, idem.

rèn, thợ rèn: *ferreiro* faber ferrarius.

rện, cái rện: *aranha:* aranea, æ. alij dện. mạng rện: *tea de aranha:* aranearum tela. quét mạng rện *varrer as teas de aranha:* aranearum telas verrere.

reo: *grita de muitos deſcompoſta ou riſadas:* clamor inconditus multorum, cachinni.

reó, *cortar a roda:* ſcindere in circuitu.

reó quanh: *caracol de eſcaramuça a cauallo:* circuitus excurſionis equitum.

rệp: *porçouejo:* cimex, icis.

rệt: *centopeya:* centipeda, æ.

rét: *frio:* frigus, goris.

run rét : *tremer de frio* : frigore contremiſcere. rét quó ro : *entanguido de frio* : frigore rigens.

rét sắt : *ferrugem* : rubigo, ginis. dẽao rét *faca ferrugenta* : rubiginoſus culter. alij rít.

ret, vide ràọ.

rễu, cõên rễu rễu : *ſoldados em fileiras* : milites in ſeriem diſpoſiti.

rễu : *linho erua que naçe n'agoa* linum, herba quæ in aqua oritur.

rẹu, vide rirọu.

rí : *fulla de papel em feitiços* : flos papyraceus veneficijs adhibitus.

rí, làm rí : *meninos defunctos quais cuidão os gentios, ſe conuertem em diabretes que ſeruem de pagens as feiticeiras* : paruuli defũcti quos putant Ethnici, conuerti in dœmoniola quæ inſeruiant veneficæ famulorum loco.

rỉ, nói sẽ sẽ, rỉ rỉ : *fallar de vagar e brando* ſuauiter & lentè loqui. râu rỉ : *ſer moleſto no fallar comprido* : faſtidioſum eſſe ob longum nimis ſermonem.

rỉ, người rủ rỉ già cả : *homem ia caduco de velho* : delirans præ ſenecta.

rỉ, vide dỉ.

ria *rayo do ſol* : radius ſolis.

ria, cờ ria : *bandeira de muitas tiras ou pontas* : vexillum cum multis appendicibus aut acuminibus.

ria, bạc ria : *prata baixa* : impurum argentum, non idem.

rià, chim rỉa lôi : *ave depenicarſe* : vellicare aut deplumare ſe auem.

rích, tu rích *eſpada* : enſis, is, melius, gươm.

rịch, đi rinh rịch : *ir muita gente com eſtrondo* : ſtrepitum à multitudine eunte excitari. cheò giam rinh rịch : *remar batendo com os pès* : remigare percutiendo pedibus. giạm sinh sịch, idem.

riéc, rey riéc : *fazer matinada* : tumultum excitare. máng nhau rey riéc : *peleiando deſcubrir as faltas huns dos outros, pelejão as comadres deſcobrem as verdades* : rixando defectus ſibi inuicem obij-

obijcere. riéc róc, idem.

rieng, cuả rieng: *couſa propria e particular*: propriæ res. nói rieng: *fallar a parte em ſegredo*: ſpeciatim & ſecrete loqui. goi cho rieng: *chamar a puridade*: arcanè vocare aliquem.

rièng, củ rièng: *rays como gingiure que trava*: radix in modum zinziberis, quod ſtrangulat.

riệt: *atar apertando bem*: ſtrictè ligare.

riẻn đi: *fugir*: fugio, is.

rieu, vide bún.

rim: *conſerua de doce* condítura ſacchari. blái rim: *fruita feita em conſerua*: fructus ſaccharo conditus.

rịm: *couſa podre*: putris, e. ải, nát, idem.

rin, vide dìn, vel nhìn.

rinh giúp: *ajudar a carretar*: iuuare ad ferendũ onus.

rình chết: *eſtar pera morrer*: vicinum eſſe morti. rình ngã: *eſtar pera cair*: vicinum eſſe caſui ſeu in proximo cadendi periculo verſari. rình đẻ: *eſtar pera parir*: proximum eſſe partui & ſic de alijs.

rình, để rình: *eſtar onde não ſeja viſto pera fazer o que pretende*: latere aliquem ad opus quod intendit perficiendum.

rình rịch, vide rịch.

rình ràng: *ſom grande de metal quando da hum no outro*: ſonitus ingens ex metallorum percuſſione. melius sủng sảng.

ríp, cái ríp cặp lồy tóc: *tenàs de arrancar os cabellos*: forceps ad euellendos capillos.

rít: *eſcabroſo*: aſper, a, vm. ſu ſi, idem.

rít, rủ rít: *cantarem muitos iuntos ou chorarem*: canere multos ſimul, aut etiam flere ſimul.

rìu: *machado*: ſecuris, is. quế rìu: *o ſeu cabo de pao*: ſecuris manicus ligneus. lưỡi rìu: *o ferro do machado*: ſecuris ferrum. mũ mũi rìu: *barrete agudo no alto a modo de machado*. pileus in ſuperiori parte acutus in modum ſecuris.

rìu làm rìu rìu *fazer pouco a pouco*: pedetentim agere. sẽ sẽ, idem.

. ro, rủi ro: *mofino*: infortunatus, a, vm.

ro, rét quó ro, vide rét.

ró: *ſaco*: ſaccus, i. ró gạo: *ſaco de arròs*: ſaccus orizæ. áo ró: *veſtido de ſaco, kurel*: veſtis ex ſacco confecta, ſagum, i.

ró chẽy: *buſcar piolhos*: indagare pediculos.

ró, nói ró ràng: *claro no fallar*: clarè ſe explicans in ſermone. tó tường, idem.

rỗ, cái rỗ: *ſupo de lauar peixe*: corbula in qua lauantur piſces.

rỗ: *arrancar*: euello, is. melius, dỗ.

rỗ mặt: *bexigoſo no roſto*: variolis notatus in vultu.

rộ, rằn rộ: *impetos de ſuſpiros, ou de agaſtamento*: impetus ſuſpiriorum, aut iræ. nói rằn rộ: *fallar inchado cõ agaſtamento*: inflatè cum ira loqui. ſưng sộ, cả tiéng, idem.

rọ: *gayola pera meter animaes*: cauea, æ. rọ hồm: *gayola pera apanhar tigres*: cauea ad capiendos tigres. rọ cá: *naſſa pera tomar peixe*: naſſa ad piſcandum.

rơ, câу thơ rơ: *aruore cuja folha cayo*: arbor cuius folia deciderunt. lá rụ, idem.

rờ: *apalpar as eſcuras*: palpare in tenebris. rờ pháy ai: *as apalpadelas tocar alguẽ*: palpando in aliquem impingere. kiém rờ: *buſcar as apalpadelas*: palpando quærere.

rớ bắt cá: *rede grande qual ſoſtentão dous bambùs em crùs pollas quatro puntas pera a leuãntarem ou abaixarem*: rete magnum quod duabus cannis indicis decuſſatis per quatuor initia immiſſis ſuſtentatur vt attollatur, vel deprimatur.

rỡ: *deſejo de molher prenhe de comer ou beber*: appetitus mulieris grauidæ ad edendum aut bibendum &c.

rỡ, rằn rỡ: *cobra pintada*: ſerpens depictus. rằn hỏa săc sỡ, idem.

rơ moi: *mato brauo*: ſylua inculta. đứa rơ moi: *homem do mato*; ſylueſtris, homo.

róc: *raſpar*: erado, is. róc miá: *raſpar a cana doce*: reſeca-

ſecare putamina cannæ dulcis. róc câu: *alimpar a caſca da areca:* putamina auferre fructus indici quem luſitani arecam vocant. riéc róc, vide riéc.

rộc, ao rộc: *tanque piqueno:* palus exigua.

rọc, vide rāọc.

roi: *azorrague:* flagellum. roi đánh tội: *diciplinas:* flagellum pœnitentię. roi ngựa: *vara ou açoute com que ſe dà no cauallo:* flagellum equi, ſeu virga qua eques equum vrget.

roi, blái roi, thien roi: *iambo fruita:* fructus indicus quem luſitani, iambo, vocant.

rồi: *vagar, eſtar deſocupado:* otium, i. chẳng có rồi: *não tenho vagar:* otium mihi non eſt. bao giờ rồi: *quando eſtareis deſocupado:* otium tibi quando erit? đã làm rồi viẹc ấy chưa: *ia acabaſtes eſſe nogocio ou ainda não:* abſoluiſti iam illud negotiũ aut certè nondum? chưa có rồi: *ainda não eſtà acabado:* abſolutum nondum eſt.

rối: *couſa emburulhada:* implicatus, a, vm. chỉ rối: *linhas empeçadas:* implicata fila. giang rối viẹc: *embaraçado cõ negocios:* implicatus negotijs. rối dẹa: *coração embaraçado, não ſe ſabe dar a conſelho:* implicatus animus. làm rối cho dên: *fazer amotinar o pouo;* commouere populum, ita vt concitetur in gubernatores. rối lõạn, idem.

rối, cờ rối: *arção da ſella dianteiro;* ephippij pars anterior prominens.

rối: *comprar em hũa parte pera vender em outra:* emere hic ad vendẽdum alibi. buôn bán, idem.

rỗi: *deſcanço, eſcapar de caſtigo:* quies, etis. effugium pœnæ. rỗi linh hồn: *ſaluação:* ſalus animæ.

rói, rán rói: *valente, bem diſpoſto:* fortis, e. mạnh mẽ, idem.

rọi, thịt ba rọi: *carne entreſechada de gorda e magra:* caro pinguedini intericcta.

rơm ba rọi: *arròs queimado:* oriza aduſta. melius,

lius, com chäy.

rơi: *cair algũa couſa ſem aduertir quem a leua*: decidere aliquid, abſque eo quod aduertat is qui defert. rơi xuống, idem. rơi mất: *perdela*: amittere aliquid non aduertente eo qui deferebat. để bỏ mất, idem.

rom, cái sâu rom: *bicho de cabello ou certo mariſco*: vermis piloſus, vel quædam oſtreæ ſpecies. alij róm.

róm, vide rom.

rơm: *a palha das eſpigas depois de debulhado o nelle*: palea ſpicarum poſt trituratam orizam. chổi rơm: *vaſſora daquella palha*: ſcopæ ex ſpicarum paleis. rơm, vide rúa.

rôn rột: *ſtrondo de rato gato &c*: ſtrepitus murium, fellium & ſimilium. melius sồn sột.

rốn: *embigo*: vmbilicus, i. rún, idem.

rốn: *eſperar*: expecto, as. rốn ít nữa: *eſperai mais hum pouco*: expecta paulisper. đợi, tloũ, chờ idem.

rốn, làm rốn: *ir auante a obra*: procedere vlterius opus iam cœptum.

rọn, dĕao rọn: *catana piquena como adaga*: pugionis in modum gladiolus acutus: melius nhọn, vel dọn, vide nhọn.

rớn rợt: *correr couſa liquida em fio*: fluere liquidum aliquid in fili modum.

rờn rợt: *eſtrondo*: ſtrepitus, vs. lửa rờn rợt: *eſtrondo de fogo*: ſtrepitus ignis. sôi rớn rợt: *eſtrondo de couſa que ferue*; ſtrepitus rei bullientis.

rớn tóc; *arrepiarem ſe os cabellos de medo*; inhorrere capillos præ metu. sợ rớn gáy: *arrepiarem ſe as carnes*; inhorrere carnem præ timore. sớn tóc gáy lên, idem.

rớng thuièn lên: *varar a embarcação em terra*; ſubducere nauem in terram. cất thuièn, idem.

rớp nước: *molhar n'agoa*; madefacio, is. cấp, idem. melius dớp. vide rấp.

rớp, ghẻ rớp: *sarna meuda*: ſcabies minuta. melius ghẻ rớn.

rợp, nơi rợp: *lugar freſco*: amænus locus.

rót:

rót: *botar couſa liquida pouco a pouco*; effundere liquidum quid paulatim. rót nướ̆c rửa tay: *botar agoa as mãos*: fundere aquam vt lauentur manus. rót rượu: *deſcanção* pincerna, æ.

rót: *vltimo*: vltimus, a, vm. đến rót hết: *chegar o vltimo de todos*: poſtremum omnium peruenire.

rột, vide rôn.

rớt: *o cair de qualquer couſa liquida*: decidere ſeu defluere aliquid liquidum.

rớt, vide rớp.

rợt, vide rờn.

rượu: *vinho deſtillado de arròs*: vinum ex oriza vi diſtillationis per ignem expreſſum. hay rượu: *bom bebedor*: vini potator egregius. nấu rượu: *eſtillalo*: vinum ex oriza per ignem diſtillando exprimere.

ròũ: *dragão*: draco, onis. laõ, idem.

ròũ, cây xương ròũ: *leiteira*: arbor quædam indica, è quorum folijs aut ramis confractis copia lactis emanat, atque ideò à luſitanis lactaria vocatur.

ru con: *embalar o menino*: agitare infantem in cunabulis.

ru: *modo de preguntar como affirmando*: particula interrogatiua, affirmans potius id quod quærit. vt đã ăn cơm ru: *ià comeſtes, não he verdade*: nonne iam comediſti?

rủ nhau: *conuocarſe huns a outros*, conuocare ſe inuicem, vel incitare, aut cohortari ad aliquid.

rũ, chết rũ: *morrer de velho*: mori præ ſenio. rũ rỉ, vide rỉ.

rùa: *cagado d'agoa doce*; teſtudo in aqua dulci commorans. đồi mùi: *tartaruga do mar*: teſtudo maris.

ruả: *rogar pragas*: maledicta conijcere. rủa ráy, rủa rơm, nộp, idem.

rửa: *lauar*: lauo, as. non dicitur de veſtibus, linteis aut ſimilibus, ſed, giạt, ſicuti cum quis lauat totum corpus dicitur, tắm, vide tắm.

rửa, nói rửa đều: *reſtituir a fama*: reſtituere famam. đã rửa: *quando ſe oppoem*

poem algũa couſa a alguem com que fica menoſcabado, e depois ſabendoſe a verdade fica com honra: purgare ſe, cum ſcilicet aliquid opponitur ex quo detrimentum famæ ſequitur, poſtea tamen veritate cognita fama recuperatur.

rựa: *parão grande, facalhão*; culter ingens, quo etiã vtuntur ruſtici vt falce putatoria.

rứa, phô rứa: *falla aſſy*: ſic loquitur. nói ꞗậy idem, nam in Prouincia thinh hõa vtuntur communiter voce, rứa, pro ꞗậy.

ruẫi, vide ruỗi.

rưẫi, vide rưỗi.

ruật, vide ruột.

rui nhà: *certas ripas do telhado*: ſcandulæ quædam tecti.

rui, tay aó rui lại: *a manga da cabaya eſtar caida e não enchada por não leuar nada dentro*: manicam veſtis decidentem non prominere, cum vacua eſt. chẳng có phẳng ra, idem.

rũi, vide rơ.

rum: *fula de certa herua para tingir de vermelho*: flos cuiuſdã plãtæ, quo quid purpureo colore inficitur. áo rum: *cabaya vermelha daquella flor*: flore quodam intincta veſtis purpurea. duộm rum: *tingir de vermelho*: purpureo colore inficere.

rum: *lugar principal da Prouincia de guião em Tonquim*: pagus præcipuus in Prouincia, nghẹ an, in Regno Tunchini.

rụm, cái rụm: *caranguejo piqueno que ſalgão*: cancer paruulus quem ſale condiunt.

run: *tremer*: tremo, is. run rét: *tremer de frio*: tremere præ frigore. run ſợ: *tremer de medo*: tremere præ metu. run dẽạ lo lám, idem.

run áo: *ſacudir a cabaya*: excutere veſtem. giủ áo, rũ áo, idem.

rún, vide rốn.

rũn: *couſa de pouca dura*: res minimè diuturna: của rũn, idem.

rũn dẽạ: *inconſtante*: leuis animo, inconſtans, ntis. blổ lão, idem.

rụng, vide rũ.

rùng:

rừng: *mato brauo*; ſylua inculta. tlên rừng: *no mato*: in ſylua.

rước: *ir ao encontro a alguem*: obuiam ire alicui. đi rước ai, ra rước: *ſair de caſa pera conuidar alguem que ià eſtà no caminho, e lhe dar as boas vindas*; egredi domo ad aliquem excipiendum qui iam eſt in via, fœlicemque gratulari aduentum. đi rước tàu: *ir em buſca do nauio que veyo de nouo*: obuiam ire naui cum de nouo aduenit. đức Chúa blời rước: *o Senhor leuar alguem pera ſy*: obdormire in Domino. ſinh thì, idem.

rưới, rách rưới: *esfarrapado*; laceris indutus veſtibus.

ruôi, cây ruôi: *certo arbuſto de que fazem bordões como de ariqueira braua*; arbuſtum in modum ſylueſtris arecariæ, vt loquuntur luſitani, ex quo fiunt ſcipiones. gậy ruôi. *eſſe bordão*: ſcipio ex arecaria ſylueſtri, vt loquuntur luſitani.

ruởi, chạy ruởi: *correr de preſſa*: velociter currere.

ruởi vể cho: *tornai de preſſa*: citò reuertere.

ruới ꞗĕào, đam ꞗĕào: *trazer pera dentro*: intromitto, is.

ruồy, cái ruồy: *moſca*: muſca, æ.

ruồy, nút ruồy: *final do roſto ou corpo*: neuus, i.

rưỡi: *meyo ou metade de algum numero*: media pars alicuius numeri vt một tlam rưỡi: *cento e meyo, aſſaber cento e cincoenta*; centum & dimidium ideſt centum & quinquaginta. một chục: *hũa dezena ou des*: vna decas, ſiue decem. một chục rưỡi: *hũa dezena e meya quinze*: decas vna cum dimidia, ideſt quindecim. & ſic de alijs numeris ſiue in pecuniâ ſiue in alijs rebus in quantitate diſcreta.

rương: *certas taboas junto a cumieira na caza de madeira*; tabulæ quædam propè culmen domus ligneæ.

rướng, cây rướng: *certa aruore de folhas grandes*; arbor quædam amplorum foliorum.

ruộng: *varzeas em que*

ſe ſemea arròs:agri in quibus ſeritur oriza.ruộng nươ̆ng, idem. làm ruộng: *cultiuar eſſas varzeas*; agros orizæ colere.

ruột: *interior de qualquer couſa* interior pars cuiuſcunque rei. ruột blái: *o interior da fruita*: interior pars fructus. xót ruột: *ardor interior como de fome ſede &c*: ardor quidam in ſtomacho ex fame, ſiti &c. dêy ruột: *cordas de viola*: chorda citharæ.

ruột sṻ: *camara de falcão*; tormentum bellicum paruulum quod luſitani camaram vocant, & intra aliud tormentum, quod falconem dicunt, exploditur. anh em ruột: *filhos do meſmo pay e da meſma may*;fratres ex eodem Patre atque eâdem Matre. cha ruột mẹ ruột: *Pay e May naturaes e não per adopção*; Pater, & Mater qui genuerunt filios non qui adoptarunt.

rút: *tirar ou meter algũa couſa dentro*; extrahere aliquid, vel immittere. rút ꞗĕào: *meter dentro*; immitto, is. rút gươ̆m ra: *deſembainhar a eſpada*; exerere enſem. rút lỗ ꞗĕào: *tapar buraco metendolhe taſulho*;occludere foramen adhibito obturamento. rút gân lại: *encolherem ſe os neruos*; contrahi neruos.

rứt: *nota de ſuperlatiuo*; ſuperlatiui ſignũ. rứt thánh: *ſantiſſimo*;ſanctiſſimus,a,vm. rứt tốt:*fermoſiſſimo*, *boniſſimo*; pulcherrimus, a, vm. optimus, a, vm. rứt mực: *o ſummo naquelle genero*;ſummum in eo genere.rứt khốn: *miſerauiliſſimo*; miſerrimus, a, vm.

rụt: *couſa gaſtada do tempo ou d'outra cauſa*; conſumpta res, vel temporis longitudine, vel alia de cauſa. rụt tay lại: *mãos de lazaro*: elephantiaco morbo corroſæ manus, & ſic de alijs.

rṻ, vide run.

rṻ: *o cair da couſa que com o tempo caye por ſi*: caſus rei quæ diuturnitate temporis ſeipſa cadit. rṻ lá cây: *cair as folhas das aruores*: decidere frõdes ex arboribus. rṻ tăóc: *cair o cabello*:decidere capillos. rṻ rang: *cair os dentes*: decidere dentes.

Sa:

SA: *cair de alto*: cadere ex altiori loco. ſa xuống, idem. ſa con: *mouito*: aborſus, vs.

ſa, ngụa ſa hŏàng: *cauallo rebellão*: indomitus equus.

ſa, hàng hà ſa ſố: *ſem conto*: innumerabilis, e.

ſa, cái ngŏạt ſa: *alabarda*: bipennis, is.

sá, đi đàng sá: *fazer iornada comprida*; iter longum peragere. đi đàng đi sá, idem.

sả củi: *fender a lenha cõ parão*: findere ligna prægrandi cultro. ché củi, idem. bử củi: *fendela cõ machado*: findere ligna ſecuri.

ſạc, nửa ſạc: *a metade do tempo*: medium temporis. nửa ſạc ăn cơm: *no meyo da meſa*: medium comeſtionis. melius, nửa mùa.

sắc thúoc: *cozer mezinha*: concoquere pharmacum.

sắc: *couſa aguda*: acutus, a, vm. dĕao sắc: *faca cortadora*; acutus gladius. rang sắc: *dentes agudos*: præacuti dentes.

sắc: *cor, tinta de tingir*: color, is. colores quibus veſtes

& alia inficiuntur aut imbuuntur. màu sắc, idem. sắc đỏ: *vermelho*: rubeus. thắm: *carmeſim muito abraſado*: murex viuidus valdè. tía: *roxo que vay pera vermelho*: violaceus tendens ad rubeũ. trần: *roxo eſcuro*: violaceus ſub obſcurus. đào: *encarnado*: purpureus. hŏa cà, idem. vàng: *amarelo*: croceus flauus. thâm: *preto ſem luſtre*: niger abſque ſplendore. đen: *preto luſtroſo*: niger cum ſplendore. chàm: *azul*: cæruleus. xanh: *verde*: viridis. biéc: *azul claro*: cęleſtis color. tím: *azul eſcuro*. cæruleus ſubfuſcus. chàm hŏa, idem. lướć lướć: *verde claro*: viridis clarus. luóc luóc: *pardo*: cinericius. vện, idem. lem luóc: *tudo preto*: niger omninò. sẫm sẫm: *leonado*: fuluus. hŏa sắc sở: *de varias cores*: coloribus variegatus.

ſạc, một ſạc, hai ſạc: *hũa ves, duas vezes*: ſemel, bis. lần, idem.

sắch đi: *leuar na mão ou no braço algũa couſa leue como dependurada, de hum lu-*

zar a outro: tollere in manu, vel in brachio leue aliquid quaſi appenſum, ex vno loco in alium.

sắch: *liuro*: liber, bri. mouc lục sắch: *indice do liuro:* index libri. đáō sắch *encadernalo*: librum compingere. quiển sắch: *tomo de liuro*: libri tomus. cuōn, idem. bià sắch: *cuberta do liuro*: libri tegumentum. chép sắch: *eſcreuelo*: librum conſcribere. xem sắch, đọc sách: *ler o liuro*: librum legere. câm sắch: *telo na mão*; librum præ manibus habere. in sắch: *imprimilo*: librum typis mandare. cắt nghĩa sắch: *declaralo*: librum exponere. sắp sách: *fechalo*: librum claudere. mở sắch: *abrilo*: librum aperire.

ſạch: *couſa limpa*: mundus, a, vm. ſạch sẽ, idem. rửa cho ſạch: *lauar peraque fique limpo*: lauare vt mundetur.

ſạch, thinh ſạch: *limpo, puro, caſto*: mundus, purus, caſtus, a, vm.

ſai: *falhar, errar*: deficio, is. ſai mlời: *errar a palaura*: promiſſis non ſtare. ſai mlời khẳn: *não comprir o voto*: votum non adimplere. đoũ hồ ſai: *o relojo não dar as horas certas*: errare horologium.

ſai: *mandar alguem pera negocio*: mittere aliquem ad negotia. ſai vien: *homem que vay por mandado del Rey ou de algum mandarim fazer algũa diligencia*: miſſus à Rege aut ab alio magiſtratu ad aliquem iuſtitię actum exercendum. đi ſai, đi ſai cán, idem.

ſai, cây ſai blái, *aruore que tem muita fruita*: onuſta fructibus arbor.

sài: *doença de meninos com que ficão gafos*: morbus paruulorum quo ſcabioſi fiunt: nên sài, idem. con tlẻ sài mòn: *menino desfeito, magro*: paruulus macer, macilentus, a, vm.

sái: *ter o corpo ou algum membro tolhido*: captus membris. sái cánh: *ter o braço tolhido*: mancus, a, vm. sái mềnh: *eſtar tolhido, não ſe poder bulir*: captus membris, ita vt mouere ſeipſum non poſ-

poſſit. blệt, idem.

sãi: *braça*: vlna, æ. mấy ſãi: *quantas braças*: quot vlnæ? sấu hai ba sãi: *tem de fundo duas ou tres braças*: profunditas duarum aut triũ vlnarum. sãi ra: *eſtender os braços pera medir a braça*: extendere brachia ad metiendum vlnam.

sãi chiếu: *alimpar a eſteira*: mundare ſtoream.

sãi: *bonzo*: ſacrificulus, i. sãi vãi: *homens e molheres que ſe ajuntão pera o culto dos idolos, ou tambem iuntamento pera outras obras, como pera fazer pontes, cazas pera os paſſageiros &c*: cultores & cultrices idolorũ qui ſimul cõueniunt ad idolorũ cultum, vel etiam ad alia opera ſimul faciẽda vt ad pontes erigendos, vel domos ædificandas ad peregrinorum hoſpitium.

ſay: *a cabeça toldada ou de vinho ou d'outra couſa*: grauatum caput, vel vino, vel alia re. ſay rượu: *embebedarſe*; inebriari vino. ſay cau: *areca irſe a cabeça*: fructum indicum, quem arecam luſitani vocant, modicè maſticatum aliquantulum grauare caput ad breuiſſimũ tempus.

ſay tay, vide blay tay.

sây: *esfolarçe hũ pouco como por topada*: excoriatio modica vt ex aliquo offendiculo. sây dĕa ra, sứt dĕa ra, idem.

sảy: *peneirar ou ſupar alguã couſa pera lhe ſair a caſca*. incernere aut cribrare aliquid ad ſeparandum corticem. sảy gạo: *ſupar o arròs*: ventilare orizam.

sảy: *burbulhas*: papula, æ. nên sảy: *nacerem burbulhas*; papulas oriri. sảy mình: *ſairem no corpo* papulas in corpore enaſci. sảy mặt: *ſairem no roſto*: papulas in facie oriri. sảy: *ſarampão*: morbillus, i.

ſẩy: *eſcapulir*; effugio, is. ſẩy tay: *fugir da mão*: decidere è manu inaduertenter. ſẩy con: *mouito*: aborſus, vs.

ſậy: *caniçada*: crates arundinea.

ſâm, nhin ſâm *ginção*: radix valde pretioſa & medicinalis ex Corea, quam radicem

licem luſitani, gioſam, vocant:

ſam, rau ſam: *baldroega*: portulaca, æ.

sâm: *arremeter de homens, galès &c*: impetere, vel impetitio hominum, triremium &c. xoũ ꞓbẽào, idem.

sẵm: *trouão*: tonitru. sẵm ſét: *trouão com rayo*: tonitru cum fulmine. phải sẵm ſét: *ferido de rayo*: fulmine tactus.

sẵm: *profetia*: prophetia, æ. sẵm truyền: *tradição*: traditio, nis.

sẵm ſửa: *aparelhar*: paro, as. dẽọn, idem.

ſám hối: *superſtição de tirar os pecados ao modo gentilico que he leuar algũa couſa pera os bonzos comerem e com iſſo abſoluẽ*: ſuperſtitio Ethnicorum ad tollenda peccata, deferunt enim aliquid idolo vt sacrificuli comedant, & ſic ab illis abſoluuntur.

ſam, đã ſam: *he ià velho*: ſenex iam eſt.

sâm sâm: *leonado*: fuluus color.

ſăn: *caçar, montear*: venor, aris. đi ſăn bắt cày: *ir a caça de gatos brauos*: venatione perſequi felles ſylueſtres.

ſăn, dẽy ſăn: *corda bem torcida*: funis benè contortus. văn, idem.

ſan hô: *coral*: corallium, ij.

ſan: *grudar*: conglutino, as. ſan ꞓbẽaò cho bền: *grudar bẽ*: agglutinare tenaciter. hải còn săn: *ainda eſtà freſco, e ſe pega a mãos*: gluten adhuc recens eſt, & manibus adhęret.

sân: *pateo*: atrium, ij. sân rộũ rải: *pateo grande*: atrium amplum.

sàn ſạt: *eſtrondo com os pes*: ſtrepitus pedum. giạm sàn ſạt, săt ſạt, idem.

sàn chà: *romania fruita do mato*: fructus ſylueſtris quem luſitani romaniam dicunt.

sắn: *certo pao que ſerue pera tinta de tingir*: lignum quoddam quod inſeruit ad res colore imbuendas. ꞓbó săn duộm bà săch: *a caſca deſſe pao ſerue pera tingir a cuberta dos liuros*: ligni cuiuſdam cortex qui vſui eſt

ad inficienda librorum tegumenta.

ſán, tật ſán: *doença quandoſe gèra pelouro na barriga*: morbus quo globulus generatur in ventre, cồn dĕạ, nên ſán, idem.

ſán: *ter as couſas preſtes*: paratus, a, vm. dĕọn cho ſán; *fazer preſtes dante mão*: præparo, as. đã sán: *ià eſtà a ponto*: præparatus, a, vm. sán sàng, để cho sán sàng, idem.

ſán, đẻ: *parir, gerar*: pario, is, gigno, is. ſinh sán ra, idem. tử sán: *filho*: filius, ij.

ſạn: *pedras no arròs*: lapilli in oriza. phải ſạn: *achar pedra maſtigando*: mandendo offendere in lapillos.

ſang: *paſſar de hũa parte a outra*; migro, as. ſang tléy: *partirſe*: diſcedo, is. ſang đất nãy: *d'outra terra vir a eſta*: ex alia regione, vel regno tranſire ad hoc regnum. ſang năm: *o anno que vem*: ſequenti anno. ra năm, idem. đổ ſang: *vazar de hũa vaſilha a outra*: effundere ex vno vaſe in aliud.

ſang, người ſang: *homem nobre de geração*: nobili oriũdus proſapia. ſang trạõ, idem.

ſang, vi ſang: *roſalgar*: aconitum, i. vi thang, idem.

săng: *caixão emque enterrão os mortos*: loculus, i. cái săng, cái quan, idem. aó săng: *pano da tumba*: feretri pannus.

săng: *pao*: lignum. gỗ, idem. săng có: *aruores e eruas*: arbores & herbæ. blanh săng: *palha não de arròs com que cobrem as cazas*: paleæ quibus teguntur domus, non ex oriza deſumptæ.

sàng, cái sàng: *ioeira*: cribrum, i.

sàng, sán sàng: *eſtar preſtes*: paratus, a, vm. dĕọn nhà sán sàng: *aparelhar a caza pondo tudo em ordem como pera receber hoſpedes*: parare domum omnia componendo, vt cum hoſpites expectantur.

ſáng: *claridade*: claritas, atis. alij ráng. ſáng ngày: *amanhecer*: diluceſco, is. đã ſáng: *ià he menhãa clara*: albeſcit iam dies. đã ſáng blang:

blang: *ià naceo a lũa, ià tem luar*: orta iam eſt luna, radij lunæ iam ſplendent. ſoi cho ſáng: *allumiar pera ficar claro*: illuminare vt clarus euadat locus. ſáng láng: *reſplandeſcente*: ſplendens, ntis. ſáng dẽạ: *ter babilidade*. ingenio valere. đức Chúa bời mở lão ſáng láng: *Deos alluminar eſpiritualmente a alma*: illuminari animam à Deo.

sảng, chữ sảng ſót: *faltar algũa palaura ou letra na eſcritura*: omiſſum fuiſſe aliquod vocabulum aut characterem in ſcriptura.

ſạng: *laca ou nacar*; conchilium quo ſericum imbuitur colore purpureo.

sành: *teſtos*: teſta, æ. mướng sành, idem. sành vò: *teſto de boyão quebrado*: teſta ex diota confracta. phải sành: *ferirſe com teſtos*: offendere in teſtam.

sành, cam sành: *caſta de laranja grande*: mali aurei maiuſculi ſpecies.

ſánh: *comparar, igualar*: æquiparo, as. ſánh nhau, ꞗí nhau, idem.

sảnh: *catre ou leito de bambùs inteiros*: ſtratum ex cannis indicis integris confectum.

ſao: *eſtrella*: ſtella, æ. ngôi ſao: *ajuntamento de eſtrellas*: conſtellatio, nis. tinh thần, idem. ſao mai: *eſtrella d'alua*: ſtella matutina. ſao hôm: *eſtrella boieira*: ſtella veſpertina.

ſao, làm ſao: *de que maneira, como*: quomodo? vì ſao, í ſao *porque*: quare? ſao nào, nhin ſao, cớ ſao: *que rezão*: quam obrem? ſao ꞗậy: *porque aſſy*: cur ita? chẳng biết thì ſao *e pois não ha de ſaber*: cur id ignoret? chẳng có phải ſao: *não vai nada niſſo*: intereſt nihil.

ſaò, yến ſaò *ninho de paſſaro, comer precioſo*: auicularum nidi ad edendum ſuauiſſimi; tổ én idem.

ſaò: *vara*: pertica, æ. ſaò đo ruộng: *vara de medir as varzeas*: pertica qua Annamitæ ſuos dimetiũtur agros. ſaò chóũ thuyền: *vara com que ſe bota o barco*; pertica qua impellitur nauigium aduerſo ſcilicet flumine.

ſáo, cái ſáo: *certa frauta*: fiſtula quædam. thổi ſáo: *tangela*: fiſtula ludere.

ſáo, chim ſáo: *paſſaro a que os Portugueſes chamão martinho*: auis quæ à luſitanis vocatur, martinho.

ſảo con: *aborſo*: aborſus, vs. sẩy, ſút, idem.

ſạo, ăn ſạo ſạo: *comendo maſcar com a boca como fazem os porcos*: comedendo ſtrepitum ore edere more porcorum.

ſaõ: *vara, vergontea*: virgultrum, i. ſaõ mây: *vara de rota*: viminis indici virgultum quod luſitani, rota, vocant. ſaõ giường: *traneſſa de catre*: ligna tranſuerſa lecti.

ſaõ, cửa ſaõ: *janella*: feneſtra, æ. cửa sổ, idem.

ſaõ le: *mas, porem*: ſed.

ſaõ, đôi: *ambos*: ambo. ſaõ tuyền: *ambos viuos e ſaõs*: ambo viui & ſoſpites.

ſaõ, nói ſaõ sõi: *fallar expeditamente, e bem*: expeditè loqui, & rectè. xaõ sõi, idem.

ſaõ, đánh ſaõ. *cair em polução volũtaria*: pollui liberè.

ſáõ: *ondas*: fluctus, vs. ſáõ biển: *as ondas do mar*: fluctus maris.

ſaõ nhau: *cotejar hũa couſa comoutra*: conferre vnum cum alio. ſaõ đôi cũ nhau, ſo, ſánh, idem.

ſáp: *certa confeição de cera e couſas cheiroſas pera enfeitarſe*; compoſitio quædam è cera & quibuſdam rebus odoriferis ad comendũ vultũ. dánh ſáp: *enfeitarſe*: concinnare ſe. ſáp aõ: *cera*: cera, æ. nến ſáp aõ: *vela de cera*: cereus, ei. nấu ſáp: *derreter a cera*: ceram liquefacere. ſáp cháy: *a cera ſe derrete, ou arde a vela*; cera liquefit, cereus ardet.

sắp ſách lại: *fechar o liuro*: claudere librum. sắp lại một nơi: *arrumar num lugar*: ordinatè collocare in aliquo loco.

sấp: *debruços*: pronus, a, vm. sấp xuống, sấp mặt: *debruçarſe*: proſtrari. nằm sấp: *deitarſe debruços*: pronum iacere. sấp cật cũ ai: *virar as coſtas a alguẽ*: terga vertere alicui.

sấp, lộc sấp keo lên keo

xuống:

uống: *roldanas:* rotulæ. ſấp n, vide ẩn, ſấp rèm, vide èm.

ſạp tàu: *conuès da não;* fo-i nauis.

sặp, cái sặp: *eſtrado de pao que não tem pès:* ſtratum ligneum pedibus carēs. phản, idem.

ſát, giết: *matar:* occido, is. vô ſát nhẽn, chớ giết người: *não mataràs:* non occides. additur autem, homines, in præcepto Diuino, ne fortè Ethnici putent idē eſſe ac illud quod ipſi habēt de non occidendo quoquā viuente in falſa idolorum ſecta, aiunt enim. vô ſát ſinh, chớ giết ſóũ: *não mataràs couſa viua:* ne occidas viuens. vnde in anguſtias ineuitàbiles rediguntur. quan ſát: *diabo que crem mata as criancas:* diabolus à quo putant occidi infantes.

ſát, quan tòàn ſát: *xebandar que guarda as aduanas dos rios ou barras:* magiſtratus qui vectigalia exigit in portibus & fluminibus.

ſát, vò ſát ra: *quebrarſe a boyão:* comminui diotam. tan ra, bỏ ra, idem.

ſát, bỏ ſát: *não dar bem a caſca a fruita ou outra couſa quando ſe lhe tira:* difficilè exui cortice fructū aut quid ſimile.

ſát cơm: *tirar parte do arròs como da porçolana &c. quando he muito:* partem orizæ tollere de lance, ne alijs deſit. melius, sẻ cơm, ſic etiam de ſimilibus.

ſắt: *ferro:* ferrum, i. nũ ſắt: *afogealo:* ferrum candens facere, ignire. rét ſắt: *ferrugem:* ferri rubigo. cứt ſắt: *eſcoria:* ferri ſcoria.

ſạt, giạm sàn ſạt. vide sàn ſạt.

ſau: *de tràs:* retrò. theo ſau: *ſeguir de tràs:* ſequi retrò. ngày ſau: *depois, os dias depois:* poſtea, diebus ſequentibus. đời ſau, kiếp ſau: *a outra vida:* ſequens vita, futurum ſæculum. từ nầy về ſau: *de hoje em diante:* ex nunc, impoſterum. từ cò đạo về ſau: *depois que he Chriſtão:* ex quo factus eſt Chriſtianus. nota quod, ſau, pro tempore, ſignificat futurum, ſicuti, tlước,

thú-o-c, ſignificat præteritum.

ſaù não: *malinconizado*: triſtis, e. lo buõn, idem.

ſaú: *ſeis*: ſex. mươi ſaú: *deſaſeis*: ſexdecim. ſaú mươi: *ſeſſenta*: ſexaginta.

sâu: *muito fundo*: profũdus, a, vm. sâu săc: *couſa em que ſe não acha fundo, ſentido eſcuro*: obſcurus ſenſus, vel res cujus altitudo non percipitur. sâu nghĩa, idem. sâu nhiệm: *virtude oculta que os homens não alcanção*: occulta virtus quam homines non percipiunt.

sâu, chim sâu: *paſſaro que leua carta*: auis quæ epiſtolam defert.

sâu: *bicho da terra, de eruas*: vermiculus terræ, herbarum, bruchus, &c. sâu bọ, idem. sâu căn: *a lagarta deſtroe*: eruca rodit.

sâu róm: *bicho cabeludo*: vermis piloſus. rọm, idem.

sâu tơ: *bicho de ſeda*: bombyx, ycis. tàm idem.

sâú: *lagarto* lacertus, i.

sè, chim sè cánh ra: *abrir a aue as azas*: expandi alas ab aue.

sé, chim sé: *pardal*. paſſer, eris.

sê co-m, vide ſát co-m.

sẽ, nói ſóũ sẽ: *fallar impertinencias*: indecentia loqui. nói ſóũ chín, idem.

sẽ, chổi sẽ: *vaſſoura de vrzes*: ericæ colligatæ in ſcopam.

ſẹ, vide thấp.

sẽ sẽ: *de vagar*: lentè, pacatè. khõan khõan, idem.

sẽ: *logo, vòs do futuro*: ſtatim, vox qua futurum ſignificatur. tôi sẽ đi: *logo irei*: ſtatim ibo. sẽ hay: *depois veremos*: poſteà videbimus. mãy sẽ về: *logo tornareis pera caſa*: ſtatim domum redibis. làm đoạn tôi sẽ đi: *como acabar logo irei*: poſtquam perfecero ſtatim ibo.

sém hết: *ficar todo negro, queimado*: nigrum fieri ſeu aduſtum. lem, đen, idem.

ſen: *golfão, fulla como de lirio que nace nas alagoas*: planta florem habens vt lilij, naſcitur in paludibus à luſitanis, golfam, dicitur. hột ſen: *fruita ou ſemente que dà eſta fulla como amendoas* fru-

ctus

ctus aut ſemen quod in flore quem golfam vocant, oritur in modum amygdalarum. gương ſen: *amaceroca ou ramo aonde nace eſſa fruita*: ramus ſeu plantæ caput in quo naſcitur fructus quidam in modum amygdalarum.

sênh, đánh sênh: *tanger os paos nas galès a cujo ſom ſe rema*: ſonitum edere baculis quibuſdam ita vt remiges hoc baculorum ſonitu dirigantur ad remigandum vnà omnes ad numerum. sênh, oũ sênh: *o que toca eſſes paos*: ſonitum edens baculis ad dirigendos remiges, vt vnà omnes remigent ad numerum. alij, ſinh.

ſeo cày: *rabiça do arado*: ſtiua æ, manibula, æ.

ſẹo tlâu: *furar as ventas as buſaras pera por ali as leuar*: perforare bubalis nares ad illos eâ parte faciliùs regendos.

sệp, nhà ngã sệp xuống: *cair o tecto da caza*: corruere tectum domus. đánh sệp xuống: *fazer afocinhar alguẽ dandolhe*: deijcere aliquem percutiendo illum ita vt facies eius terræ adhæreat.

ſét: *coriſco, rayo*: fulmen, minis. sấm ſét: *trouão e rayo*: fulmen & tonitru. tấm ſét: *coriſco com pedra*: fulmen cum lapide.

ſét bát: *porçolana cheya atè a borda ſem cumulo*: ſcutella plena vſque ad orificium ſine cumulo.

sết mũi: *cortar os narizes*: præſcindere nares. kim sết tlôn: *agulha sẽ fundo*: confracti foraminis acus. alij ſớt, vel ſút.

sệt, ſợ sệt: *medo, horror*: metus, vs. horror, is. ſợ ſiệc, idem.

sẽu, vide sỗu.

ſeu, vide ſeo.

ſẹu, vide ſẹo.

ſi, ſu ſi: *aſpero no tacto*: aſper, a, vm. ꞓbẽán ſu ſi: *taboa não liſa*; læuis minimè tabula. chẳng tlơn, idem.

sĩ, tấn sĩ: *o terceiro grao de letrados ſubindo*, literatorum gradus tertius aſcendendo, in quo ſcilicet tam ipſi quam eorum filij ab oneribus cõmunibus eximuntur.

sịch,

sich, vide rich.

ſiéc : *reſmoninhar quando mandão algũa couſa*: muſcitare cum aliquid præcipitur.

ſiệc, ſợ ſiệc: *medo*: pauor, is. ſợ sệt, idem.

ſiêng: *diligente no que lhe encomendão*: nauus ad ea, quæ iubentur.

ſim, blái ſim: *certa fruita do mato como murtinhos, que na India chamão caramutim*: fructus quidam ad modum baccæ myrti, quem in India, caramutim, vocant.

ſinh, ſóũ: *viuo*: viuus, a, vm. ſinh tử: *viuer e morrer*: viuere & mori. ſinh kí tử qui, ſóũ thì gửi, chết thì về: *viuer he eſtar de paſſagem, morrer he tornar pera caza*: vita eſt tranſitus, mors eſt reuerſio ad propriam habitationem. prouerbium deſumptum ex Ethnicorum libris. phục ſinh: *tornar em vida, reſuſcitar*: redire ad vitam, reſurgere. ſóũ lại, idẽ.

ſinh đẻ: *nacer, parir, gèrar*: naſci, parere, gignere. kẻ hậu ſinh: *os vindouros*: poſteri, orum. ſinh sán ra: *gèrar*: gigno, is. ſinh nên, ſinh thành, ſinh ra: *produzir, gèrar*: producere per generationem vt pater filium. ſinh nhệt: *dia do nacimento*; natiuitatis dies. ſinh đôi: *gemeos*; gemini fratres.

ſinh, lên: *ſubir*: aſcendo, is. ſinh thì, giờ lên: *hora de ſubir*; aſcenſus hora. đã ſinh thì: *já morreo*: iam mortuus eſt. cum loquendi modum mutuamur ab Ethnicis, ad ſignificandam Chriſtianorũ mortem, vt pote aſcenſum ad Deum.

ſinh, vide sênh.

ſinh: *enxofre*; ſulphur, is. lửa ſinh lửa diêm: *fogo de enxofre e de ſalitre*: ignis ex ſulphure & nitro, vt in inferno.

ſinh đồ: *o primeiro grao como de bacharel*; primus literatorum gradus aſcendendo, hoc eſt infimus. eo etiam nomine compellamus adoleſcentes quos honore afficere volumus, cùm ſcilicet eorum nomina ignoramus.

sinh sich, vide rich.

sit: *mingoarſe algũa couſa, como arròs nouo quando ſe* co-

coze: diminui aliquid, vt orizam nouam quando concoquitur.

sô, coi sô sộ: *ver de perto*: inſpicere ex proximo loco. alij sỡ sỡ.

ſo: *cotejar pera ver qual he melhor*: conferre aliqua inter ſe ad videndum quodnam melius ſit. ſo cũ nhau, ſo lại cái naò tốt. idem.

sò, cái sò: *amejoas*; mytilus, i. ꝺó sò: *caſca de amejoa*: mytili teſta.

ſố: *fado, eſtrea*; fatum, i. conſtellatio, onis. đổi ſố: *mudar a eſtrea*; mutare conſtellationem. Ethnicorum error, vide nhưởng ſao. mặc ſố: *conforme ſua eſtrea*: iuxtà ipſius fatum. xem sỗ bàn tay: *ver as maõs pera ſaber a bona dicha*: manus inſpicere ad bonam ſortem augurandam. chyromantia, æ.

ſố, đọ ſố: *legoas contadas de caminho*; leucæ itineris numeratæ. dẽam vô ſố: *eſtadios ſem fim*: ſtadia ſine numero. hàng hà ſa ſố *couſa ſem conto*: innumerabilis, e.

sỗ, coi sỗ sỗ: *ver claramente de perto*: inſpicere clarè ex proximo loco.

ſổ: *rol de gente, ou de outra couſa*: cathalogus, i. viết ſổ: *fazer rol*: cathalogum conſcribere.

ſổ: *riſcar*; deleo, es. ſổ chữ ấy đi: *riſcai aquella letra*: dele illam literam.

ſổ, cửa ſổ: *ianelinha*: feneſtella, æ.

ſổ ra: *ſoltarſe ou ſair algũa couſa do lugar aonde eſtaua repreſada*: erumpo, is. chim ſổ ra: *aue que ſe ſoltou de ſeu lugar*: auis quæ è ſua cauea euaſit. ſổ nước mũi ra: *ſair eſtillicidio dos narizes*: effluere ſtillicidium è naribus. ſổ máu ra: *ſoltarſelhe o ſangue*: erumpere ſanguinem. & ſic de alijs liquoribus qui retenti erumpunt.

ſổ blời: *arco da velha*: iris, idis.

ſỗ đọi: *terra que deixão pera tapar a agoa*: terra quæ relinquitur ad aquam coercendam.

ſỗ, cây ſỗ: *certa aruore*; arbor quædam dicta ſỗ.

ſỗ, coi ſỗ, vide ſỗ.

ſọ đầu: *càueira*: caluaria, æ. ſọ dừa: *xareta de coco* nu-

cis indicæ nucleum. ſọ bầu : *cabaça*: cucurbita arida.

ſộ, nói ſưng ſộ : *fallar inchado com agaſtamento*: tumidè loqui præ ira.

ſộ, coi thấy ſồ ſộ: *ver de perto, claramente*: videre è propinquo perſpicuè. melius ſồ ſỗ.

ſơ: *apalpar*: palpo, as. ſơ ai: *apalpar alguem*: palpare quem. đi ſơ: *ir as apalpadelas*: pertentando ambulare: tìm ſơ: *buſcar as apalpadelas*: tentando quærere. vide mê.

ſơ cơm : *mexer o arròs quando ſe coze*; miſcere orizam quando concoquitur.

ſơ thuóc : *vntar cõ mezinha* : vngere medicamento. xức thuóc, idem.

ſỡ, sặc ſỡ: *varias cores* : varij colores. rỡ, idem. rắn hổa sặc ſỡ : *cobra de varias cores* : variegatus coloribus ſerpens. rắn rỡ, idem.

ſỡ dầu ſỡ : *azeite de comer* : oleum quod edulijs immiſcetur.

ſỡ cai : *o Mandarim a quẽ a aldea paga a rẽda por ordem do Rey* : magiſtratus cui pagus ſoluit tributum ex mandato regis. ſỡ trĩ, idem.

ſợ: *medo que fas mouimento no corpo*; metus qui exteriorem facit motionem. ſợ sệt, ſợ ſiệc, idem. ngợp ſợ: *medo de cair de alto*: metus decidendi ex altiori aliquo loco in præcipitium.

ſoải, vide ſuôi.

ſoẩy, vide ſuổy.

sõạn của lại : *confiſcar os bens*; fiſco addicere bona. melius, tho của lại.

sõát: *arrecadar a renda*; colligere tributum. sõát thuế, sõát tièn, làm tièn, idem.

ſóc, coi ſóc: *atentar por algũa couſa* : inuigilo, as. coi ſóc nhà: *ter cuidado da caza*: inuigilare domui. coi ſóc cha mẹ : *olhar por ſeus pays*: curam habere parentum.

ſóc tlán: *caluo*: caluus. ſói tlán, idem.

ſóc, cái ſóc: *doninha*: mulſtella, æ.

ſoi: *alumiar*: illumino, as. ſoi cho ſáng: *alumiar pera ficar claro*: illumina vt fit claritas. đèn ſoi nhà : *a candea allumea a caza* : illuminat can-

candela domum . ſoi cá : *peſcar com candea, com lùs* : lumine lucernæ aut faculæ piſcari.

ſoi gương: *ver no eſpelho:* inſpicere ſpeculum. ſoi đòũ, idem, eſt etiam veneficium quo Ethnici fatuè putant ſe ex ſpeculo poſſe agnoſcere vnde illis ortum ſit aliquod malum, dœmonibus ſcilicet varia in ſpeculo mentientibus per ſpecies &c.

ſoi : *eſpecies rememoratiuas* : ſpecies ad memoriam inſeruientes.

ſoi, gò ſoi : *monte de terra no rio* : mons aliquis terræ in ipſo flumine.

ſòi: *feruer* ; bullio, is. nấu cho ſòi: *cozer atè feruer*: concoquere donec bulliat. nước ſòi : *ferue a agoa* : feruet aqua. nồi ſoi lên : *a panella ferue* ; ebullit olla.

ſói, con chó ſói: *lobo* ; lupus, i.

ſói tlán, vide ſóc tlán.

ſỏi: *pedra que laſtima o pè*: lapis lædens pedem. phải ſỏi: *dar em pedra com os pès, laſtimandoos* : offendere in lapidem. đạp ſỏi, giẫi ſỏi, idẽ.

ſỡi, nói ſaõ ſỡi, vide ſaõ ſỡi.

ſơi nao: *que termo ou fim*: quis terminus, aut finis ? ideſt nondum eſt terminus adhuc multum ſupereſt. ſơi nao lẽy nữa: *ainda fica muito leuai mais*: adhuc multum ſupereſt, accipe amplius.

ſởi: *burbulhas, ſarampão* : morbillus, i. nên ſởi, vide ſảy.

ſợi: *fio*: filum, i. ſợi bẽải: *fio de algodão*; filum goſſipij. ſợi tơ : *fio de ſeda* : filum ſericum. ſợi bún: *fio de letria*; filum ſimilaginis.

ſớm: *cedo*: ocytèr, ocyùs. ſớm tlưa : *cedo tarde* ; ſeriùs ocyùs. còn ſớm : *ainda he cedo* : tempus nondum aduenit vẽ ſớm : *tornar cedo*: ocytèr reuerti. ſớm mai : *polla menhãa cedo*; ſummo mane. mai ſớm: *a menhãa polla menhãa*: cras mane. ſớm : *couſa temporaã* præcox, ocis lúa ſớm: *arròz que vẽno cedo*: oriza præcox.

ſon *vermelhão* : minium, ij. đó, thắm, idem.

ſon, gẽm ſon, ngọt ſon: *vinagre forte*. acetum validũ.

ſon, ỗ một mẽnh ſon: *eſtar sò não ter marido ou molher*: cælibem vitam ducere ſine coniuge.

ſon: *eſteril, de todo não ter filhos*: ſterilis, omninò carens liberis.

ſòn ſột, vide rôn rột.

ſơn: *charão, charoar*: ſandaracha, æ. ſandaracha infícere. phải ſơn: *enchar o roſto pollo ar do charão freſco*: inflari faciem ex recentis ſãdarachæ vapore.

ſớn gáy: *arrepiarem ſe os cabellos com medo*: inhorrere capillos præ metu. alij, rớn gáy.

ſọp, cá ſọp: *certo peixe*: quidam piſcis, dictus ſọp.

ſốt: *quentura de tempo*; calor temporis verbi gratia æſtiui. ngày ſốt: *tempo quente*: dies calidi.

ſốt: *febre*: febris, is. ſốt mẽnh, idem. ſốt rết: *cesão, febres & frios*, calor & frigus ex febri. ſốt nẫo nục: *grande cezão de febre*: febris acceſſio magna.

ſốt: *voz que termina a negação cõ exageração*: dictio terminans negationem cum exaggeratione, vt, chưa có ſốt: *ainda nunca*: nunquam adhuc. chẳng ăn đi gì ſốt: *não come de tudo nada*: omninò nihil comedit.

ſốt: *faltar*: deficio, is. ſốt chữ: *faltar letra*: defectum eſſe literæ. ſáng ſốt: *paſſar alguã palaura por eſquecimento como na reza*: omittere aliquod verbum ex inaduertentia vt in recitando, & ſic in ſimilibus defectibus ex inaduertentia.

ſọt, cái ſọt: *ceſto em que acarretaõ varias couſas*: ciſta per quam varia aſportantur, vt terra, fructus, & id genus alia.

ſột vide rôn rột.

ſớt dĕa ra, vide ſảy.

ſỗu, tlâu: *buſaro*: bubalus, i. giờ ſỗu: *de hũa depois de meya noite atè às tres*: hora, à prima vſque ad tertiam poſt mediam noctem. năm ſỗu, vide giờ.

ſoũ: *rio*: fluuius, ij. bờ ſoũ: *borda do rio*: fluminis ripa. bải, idem. ſoũ ngân hà: *via lactea*: via lactea. ſoũ thinh hà, idem. ſoũ cái: *o rio grande em que os outros ſe*

me-

metem: flumen maius in quod alia minora flumina ingrediuntur. ſoũ con: *braço de rio que ſe mete no grande*: riuus ſeu fluuius minor, qui intra fluuium maiorem ingrediens nomen deperdit.

ſóũ; *vida, viuer*: vita, æ. viuo, is. hàng ſóũ đêy: *vida eterna*: vita æterna. ſóũ lâu vô cũ, idem. còn ſóũ: *ainda eſtà viuo:* viuit adhuc. ſóũ lâu: *viuer muito tempo*: viuere diù. ſóũ lại: *reſuſcitar*: reſurgo, is.

ſóũ: *macho das aues*: auium maſculus. gà ſóũ: *gallo*: gallus gallinaceus &c.

ſóũ: *couſa crua ou verde*: crudus, a, vm. ăn cá ſóũ: *comer peixe crù*: crudum piſcẽ edere. blái ſóũ *fruita verde*: fructus immaturus. nói ſóũ nói chín: *fallar impertinencias*: loqui indecentia. nói ſóũ nói ſẽ, idem.

ſóũ: *coſtas da ferramenta que tem sò gume de hũa parte*; aduerſa pars aciei in ferramentis quæ ſolum aciem ex vna parte habẽt. ſóũ gươm: *coſtas da catana:* aduerſa pars aciei in gladio. & ſic de alijs.

ſóũ xương ſóũ: *eſpinhaço*: ſpina dorſi.

ſóũ chên: *canella da perna*: tibia, æ.

ſu ſi: *aſpero por cepilhar*: aſper, a, vm. minimè læuigatum. chẳng tlơn, idem.

ſu gia: *ſogro, ſogra*: ſocer, eri. ſocrus, vs. ſuigia, idem.

ſù, cá ſù: *peixe coruina*: coracinus piſcis.

ſư, thày: *meſtre*: magiſter, tri. tien ſư, thày tlước: *o primeiro meſtre em qualquer arte, a quem adorão e leuantão altarinho em ſua caſa, cada hũ ao da arte que profeſſa, pera que os faça eminentes naquella arte*: magiſter primus in qualibet arte quem adorant ipſique altariolum erigunt in veſtibulo domus, vnuſquiſque illi cuius artem profitetur, vt ſcilicet ab illo eminentiam in illa arte obtineãt, & lucrum faciãt, latrones ipſi ſuum etiam habent mercurium quem colunt vt furandi illis anſam præbeat. bàn tien ſư: *altarinho ao meſmo*: altariolum in quo primũ

ma-

magiſtrum vniuſcuiuſque artis colunt.

ſư tử: *leão*: leo, nis.

ſư tướng: *diabos aos quaes inuocão os feiticeiros nas curas*: dœmones quos venefici inuocant cum morbos curare tentant.

ſứ: *embaixador, embaixada*: legatus, i. legatio, nis. đi ſứ: *ir com embaixada*: legationem deferre. chính ſứ: *o embaixador que vay no primeiro lugar com outros*: legatus qui primum legationis locum tenet. phó ſứ: *o do ſegundo lugar*: legatus ſecundum locum tenens. tàõ ſứ: *os mais que acompanhão*: legatorum comites.

ſứ, quan trũ ſứ: *nome com que ſe chamão os Eunucos graues em ſua auſencia com honra*: nomen quo Eunuchi primarij nominantur cum honore cum abſunt. quan tlaõ, idem.

ſử: *iſtorias*: hiſtoriarum narratio. sãch ſử: *liuro de hiſtorias*: liber in quo hiſtoriarum narratio continetur. ſử kí: *eſcreuer hiſtorias*: hiſtoriarum narrationem conſcribere.

ſứ, lênh ſứ: *eſcriuão do mandarim*: ſecretarius, vel notarius magiſtratus. xá nhin, idem.

ſự, thờ: *venerar*: veneror, aris. ſự thượng đế, thờ ꞗua tlên: *venerar ao Rey de riba*: venerari Regem ſupernum notandum tamen eundem dici, ngộc hŏàng, thượng đế: quem venefici colunt, & ſic diabolum nominant.

ſự: *couſa*: res, rei. ſự gì: *que couſa*; quid? tôi chẳng biét ſự gì: *não ſei nada, não me meto niſſo, là vos auinde*: hoc ego non curo, fac vt tibi placet. ſự: *o que toca*: ſpectans, ſeu quod ſpectat. ſự linh hồn: *o que pertence a almv*: pertinentia ad animam. ſự xác: *o que pertence ao corpo*: ſpectantia ad corpus. ſự buôn bán: *o que toca ao officio de mercador*: attinentia ad munus mercatoris. ſự ꞗợ chồng: *o que toca aos caſados e debito coniugal*: ſpectantia ad officium coniugum, & debitum coniugale. ſự dâm dục: *o que toca couſas deshoneſtas*; pertinẽtia ad venerea.

ſự,

ſự, dân ſự: *vaſſalos, pouo*: ſubditi, populus, i.

ſự. thōu ſự: *interprete*: interpres, etis.

ſự, lịch ſự: *couſa galante, cortès*: vrbanus, a, vm. mạc cho lịch ſự: *veſtir galante, limpo*: ciuilibus ac mundis indui veſtibus.

ſự, vô ſự: *eſtar liure das cargas publicas como da aldea e dos mandarins Rey &c.*: liberum eſſe ab oneribus publicorum operum vt Regis, Magiſtratuum, aut etiam proprij pagi.

ſủa: *ladrar*: latro, as. con chó ſủa: *o cão ladra*: latrat canis.

ſứa: *agoas mortas*: piſcis, vel oſtreorum genus quoddam valdè molle ad modum maſſæ rotundæ in qua nullus ſenſus apparet niſi quidam motus intra aquam, ſed cum litus attigerit ita quieſcit vt nullus ſenſus in ea maſſa penitus appareat, illam tamen multi comedunt præſertim oriẽtales. luſitani vocant: *agoas mortas*. æſtus maris remiſſiores, quia ſcilicet cum æſtus ſunt remiſſiores, in littore ſæpe inueniuntur illæ maſſæ.

ſửa: *couſa direita*: rectus, a, vm. rectè. nói ſửa: *fallar direito*: rectè loqui. đã ſửa, idem.

ſửa: *endireitar, caſtigar*: emendo, as, caſtigo, as. ſửa lại: *endireitar alguã couſa mal concertada*: emendare aliquid non benè compoſitum. ſửa ai: *caſtigar alguem*: caſtigare aliquẽ. ſửa mềnh: *emendarſe*: corrigere ſeipſum. ſửa nhà: *terconta cõ os de caza indireitalos*: corripere domeſticos. ſửa nước: *gouernar o Reyno*: adminiſtrare regnum. ſửa trị nước, idem.

ſửa, ſắm ſửa: *apreſtar*: paro, as. dọn, idem.

ſữa: *leite*: lac, tis. bú ſữa: *mamar*: lac ſugere. mót ſữa, idem.

ſuâi, vide ſuôi.

ſuấy, vide ſuốy.

ſưấng, vide ſưống.

ſưâng vide ſưóng.

ſúc: *enxagoar*: abluo, is.

ſúc miệng: *enxagoar a boca*: abluere os.

ſúc lọ: *enxagoar o bule*: ab-

abluere vrceolum.

ſúc, lọuc ſúc: *animais, propriamente são ſeis eſpecies que contão como mais domeſticas*: animalium ſpecies sũt ſex ſcilicet magis domeſticæ. bò: *o boy*: bos bouis. tlâu: *buſara*: bubalus, i. ngựa‿: *cauallo*: equus, i. dê: *cabra*‿: capra, æ. chó: *cão*: canis, is. chien: *ouelha*: ouis, is.

ſức: *forças*: vires. ſức khoẻ: *bom diſpoſto*: firmis viribus homo. hết ſức: *com todas as forças*: omni conatu. hơn ſức: *excede as forças*; vires ſuperat. quá ſức, idem.

ſực thức: *acordar de repente*: repentinè expergiſci.

ſui gia: *ſogro, ſogra*; ſocer, i. ſocrus, vs. melius, ſu gia‿. alij gùn ghè.

ſùi máu miệng: *ſair ſangue da boca, como dos mortos*; erumpere ſanguinem ab ore, vt in mortuis. ſùi nước lên: *começar agoa a feruer hũ pouco*; ferueſcere aquam.

ſuy: *conſiderar*: cogito, as. ſuy mlẽ: *ponderar a rezão*: perpendere rationes. ſuy lại: *conſiderar hũa e outra vès*: recogito, as. ſuy cháng đến‿: *o entendimento, ou diſcurſo não chega*: intellectus non attingit, non capit.

ſum họp: *aiuntamento de gente*: concurſus hominum.

ſún rang: *deſdentado hũ pouco*; dentium parte carens.

ſưng: *enchar*: inflo, as. ſưng mềnh lên: *encharlhe o corpo*: inflari corpus. nói ſưng ſộ, vide ſộ.

ſừng: *corno, punta*: cornu. ſừng tây: *punta de bada*‿: cornu vnicornis.

ſuôi: *bambu delgado e forte de cor de tartaruga*: canna‿ ſubtilis ſatis firma, coloris teſtudinis maculas imitantis. ſuôi trúc, trúc đồi mồi, idem. gậy ſuôi: *bordão deſſe bambu*: ſcipio ex canna ſubtili ſatis firma; colorem & maculas teſtudinis imitante‿.

ſuối: *ribeiro que corre entre montes*: riuus aquæ inter montes decurrens.

ſưởi: *aquentarſe*: calefieri. ſưởi lửa: *aquentar ſe ao fogo*: calefieri ad ignem. ſưởi náng: *aquentarſe ao ſol*: calefieri ad ſolis lumen. dicitur

tur de quocumque animali, de alijs rebus dicitur, phơi, hơ.

ſườn: *lado*; latus,eris. cöên lấy lươi đoũ đâm. ſườn đứt Chúa Jeſu: *o ſoldado cõ a lança abrio o lado do Senhor Ieſu*: latus Domini Ieſu miles aperuit lanceâ.

ſương: *orualho*: ros roris. ſương ſa: *orualhar*: roro,as. ſương ſa: *neuoa*: nebula,æ.

ſương: *leuar dous algũa couſa*: deferre aliquid duo ſimul. ſương xác: *leuar o defunto*. deferre mortuum duo ſimul.

ſướng: *goſto da alma ou do corpo*: delectatio animæ, vel corporis. nghe giảng thì ſướng: *goſto de ouuir pregar*: delector audiendo concionem. tắm mát thì ſướng: *lauarſe pera refreſcarſe he goſto*: delectatio eſt eſſe in balneo ad refrigerium.

ſút: *eſcapulir algũa couſa como da mão*: elabi aliquid, vt è manu. ſút tay, idem. ſút ra: *ſair ſe algũa couſa do ſeu lugar, como anel do dedo, catana da bainha*: effugere aliquid è proprio loco, vt annulum è digito, gladium è vaginâ. ſổ, idem. ſút con đi: *mouito*: aborſus, vs. ſút lưng: *dor de cadeiras*: dolor renum. đau lưng, idem.

ſứt mũi: *naris cortado*: præciſis naribus homo. kim ſứt tlôn: *agulha ſem fundo*: rupti foraminis acus. melius ſớt, vel ſết.

sũ, cây ſũ: *certa aruore que dà figos ao modo dos noſſos e ſe comem verdes*: arbor quędam quæ ficus gignit ad formam exteriorem noſtratiũ, ſed virides comeduntur. blái ſũ: *eſſes figos*: ficus indici ad formam noſtratium virides tamen eduntur.

sũ, chuộng: *honrar*: colo, is. khâm sũ, kính chuộng: *reuerenciar e honrar*: reuereri & colere.

sứ: *arma de fogo*: igniuomum genus armorum. sứ bính: *artelharia*: tormentum bellicum. sứ tay: *arma de fogo que ſe atira na mão como eſpingarda &c*: fiſtula ferrea quæ præ manibus diſploditur. bắn sứ: *atirar cõ arma de fogo*: diſplodere fiſtulam ferream, aut belli-

cum tormentum. gè sű: *apontar com eſpingarda, poſta no roſto*: fiſtulâ ferreâ collimare metam, vultui admouendo eam fiſtulã. sű gang: *peça de ferro*: tormentum bellicum ferreum. sű đòũ: *peça de bronze*: tormentum bellicum æneum. đúc sű: *fundir peças*: conflare tormenta bellica. sű máng, vide hĕàng. tạõ đồi sű: *atacador*: fiſtulæ ferreæ fartor. báng sú: *coronha da eſpingarda*: fiſtulæ ferreæ lignea theca. bính sű, idem.

TA: *eu*: ego. ita loquitur ſuperior cum inferioribus ſed grauibus perſonis. chúng ta, mó' ta: *nos outros*: nos ſocij ſic loquuntur ad inuicem cum de re communi omnibus loquuntur, vt mó' ta đi: *vamos*: eamus. mó' ta làm: *façamos*: faciamus.

tà, vạy: *errado, diabo*: erroneus, a, vm. diabolus, i. bắt tà: *exorcizar o endomoninhado*: energumenum exoricizare. trừ tà: *botar fora o diabo do endemoninhado*: diabolum expellere ab energumeno. tà dâm: *fornicação, ou outra deshoneſtidade defeſa*: fornicatio aut alia Venus illicita. đứa gian tà: *homem refalſado, mao*: peruerſus, iniquus, a, vm. đạo tà: *ley falſa*: falſa lex.

tá, tôi tá: *eſcrauos, ou gente baixa de ſeruiço*: ſerui aut famuli viles.

tả: *parte eſquerda*: pars ſiniſtra. tay tả: *mão eſquerda*: manus ſiniſtra. tả phủ: *mandarim graue que eſtà a mão eſquerda del Rey de Tonquim*: magiſtratus primarius, qui Tunchinenſi Regi adſtat ad latus ſiniſtrum, huic reſpondet. hữu phủ qui ad latus dextrum eidem Regi adſtat, ſed eſt inferior in dignitate, nam ibi ad Pechinenſium Sinarum morem latus ſiniſtrum eſt nobilius dextro.

tả: *palaura que alguns vzão no fim da interrogação*: vox qua vtuntur aliqui in fine interrogationis, vt đí gì tả: *que couſa*: quid rei?

tã: *faixas ou cueiros da criança*: faſciæ aut panniculi infantis.

tạ, lạy kính: *reuerenciar*: reuereor, eris. tạ ơn: *dar graças*: agere gratias. đi tạ: *leuar alguem pera lhe perdoarem, ou porque lhe perdoarão*: ducere aliquem ad gratias agendas, quia veniam obtinuit, vel vt veniam obtineat.

tắc, phép tắc vô cũ: *poder infinito*: potentia infinita, omnipotentia, æ.

tắc lưỡi *dar com a lingua nos dentes faſendo certo ſõ quando ſe eſpantão ou louuão muito algũa couſa*: percuſſio quædam linguæ ad dentes ſtrepi-

ſtrepitum edendo in ſignum admirationis, aut ad aliquid valdè laudandum.

tác, bạn tác: *igualdade de companheiros*; æqualitas ſociorum.

tác, gà coc tác: *carcarejar da galinha*: glocido, as. alij touc tác.

tác, tuổi tác: *muito velho*: ſenex valdè.

tạc blồ: *fazer eſtatuas*: ſtatuas formare.

tách, kim tách: *agulha muito fina*: acus valdè ſubtilis.

tai: *orelha*: auris, is. nang tai: *carregado no ouuir*: ſurdaſter, tri. bláï tai: *a parte mais baixa da orelha*: auris pars infima. giáô tai nghe: *aplicar os ouuidos pera ouuir*: aures arrigere ad audiendum.

tai: *deſaſtre*: infortunium, ij. tai vạ: *culpa que lhe impoem*: culpa quæ imponitur. phải tai vạ: *ſer culpado por algũa couſa, e lhe tomão tudo quer tenha culpa quer não*: culpam imponi alicui propter quam bonis ſpoliatur ſiue falſum ſit quod imponitur, ſiue ſit verum. tam tai: *caſtigo que abrange a muitos, como doença gèral que Deos deſſe*: pœna qua multi plectuntur, vt morbus vniuerſalis quem Deus mitteret &c.

tài: *talento, habilidade*: talentum, i. ingenij fœlicitas. có tài, idem.

tài phú: *eſcriuão do nauio, ou peſſoa a quem ſe entrega fato*: ſcriba nauis, aut perſona cui res committuntur.

tài, tán tài: *o que gaſta mal o ſeu*: decoctor, is. dicitur etiam de eo qui mercaturam exercendo depauperatur. tiền tài: *riquezas*: diuitiæ, arum. tài vật, idem.

tái, chớ: *ſoſtentar tendo mão*: ſuſtineo, es. thien phủ dịa tái, blời che đất chớ: *o ceo cobre a terra ſoſtenta*: cælum operit terra ſuſtinet: ſententia ex eorum libris deſumpta ad oſtendendum cælum & terram eſſe tanquam domum quam non debemus adorare, ſed Dominum magnæ huius domus qui fecit cælum, & terram.

tài: *eſpalhar*: ſpargo, is. diſpergo, is. melius vãi,

geo,

geo, rẵc.

tại, ở: *ſer, eſtar*: ſum, es, eſt. maneo, es.

tay: *mão*: manus, vs. tay mặt: *mão direita*: manus dextera. tay hŏu, idem. tay tả: *mão eſquerda*: manus ſiniſtra. tay tlái, idem. ngón tay: *dedos das maõs*: manuum digiti. máõ tay: *vnhas das maõs*: manuum vngues. nắm tay: *fechar a mão*: manum claudere ſeu ſtringere. cháp tay lên: *por as maõs iuntas*: iungere manus. lươm tay, idem. giơ tay: *eſtender a mão ou braço*: manum extendere, vel brachium. ſút tay, sẩy tay, mlẫm tay: *eſcapulir da mão*: manu elabi. cổ tay: *collo da mão*: collum manus. bàn tay: *palma da mão*: manus vola. nang tay, bên mặt tay, idem. xem ſó bàn tay: *olhar a palma da mão pera ſaber a bona dicha*: manuum volas inſpicere ad augurandum fœlicitatem. bẻ tay: *fazer eſtalar os dedos*: digitis contortis crepitum edere. tay ai chép: *de quem he eſta eſcritura, quem a eſcreueo*: manus hæc ſeu ſcriptura cuius eſt? cẫm tay, cẫm: *tomar na mão e telo*: manu accipere & tenere. người chên tay Chúa: *homem de quem el Rey ſe ſerue em todas as couſas*: vir quem Rex adhibet in omnibus negotijs. blay tay: *aforrar o braço pera dar pancada*: brachium exerere ad percutiendum.

tây, con tây: *bada*: rhinoceros, otis. vnicornis is. sừng tây: *ponta de bada*: vnicornis cornu.

tây: *Oeſte*: occidens, ntis. gió tây: *vento Oeſte*: fauonius, ij.

tây: *particular, deſigual*: acceptor perſonarum. đức Chúa blời chẳng tay ai: *Deos não he particular, nem deſigual com ninguem*: Deus nullius perſonam reſpicit.

tày nhàu: *igual*: æqualis, e. dicitur etiam in ludo cum pares fiunt. tày: *do tamanho, do talho*: ſtaturæ ſeu magnitudinis eiuſdem. bang, idem. tày người nên hai mươi tuổi: *o talbo da peſſoa ſerà de vinte annos*: magnitudo perſonæ eſt circiter viginti annorum.

tâm, láõ: *coração, entranhas*: cor, dis, viſcera, rum. ác tâm, lãõ dữ: *roins boſes*: prauum cor, viſcera crudelia. đouc, idem.

tam, ba. *tres*; tres, trium. tam giáo: *as tres ſeitas*: tres ſectæ, quas è ſinis habuerũt. đạo thích: *a ſeita dos pagodes*; idolorum ſecta. đạo nhu: *a ſeita dos letrados*; ſecta literatorum. đạo đạo: *a ſeita dos ſeiticeiros*: ſecta veneficorum, cujus ſcilicet quidã. laó tử, inſignis veneficus auctor eſt. vide, đạo. tam hoàng: *tres Reis ſuperſticioſos*; tres Reges ſuperſtitioſi quos impiè colunt nempe, thien hoàng: *Rey do ceo*; Rex cæli. đia hoàng: *rey da terra*; rex terræ. ngouc hoàng: *rey do inferno*; rex inferorum. tam bản: *batel, embarcação de tres taboas*: cymba trium tabularũ. em tam: *terceiro irmão menor*; tertius frater minor.

tăm: *pao de dentes*; dentiſcalpium, ij.

tăm tối tăm: *eſcuro*: obſcurus, tenebroſus, a, vm. tối tăm mù mịt: *treuas*: tenebræ, arum.

tàm: *bicho de ſeda*: bombyx, icis. làm tơ, sâu tơ, cái dou, idem.

tám: *oito*: octo mười tám: *deſoito*: octodecim. tám mươi: *oitenta*: octoginta.

tắm: *lauar o corpo*: lauare corpus. đi tắm cho mát: *ir a lauarſe pera ſe refreſcar*: balneum adire ad refrigerandum ſe.

tấm: *pedaço de qualquer couſa*: fruſtum, i. tấm bạc: *barra ou pedaço de prata*: fruſtum argenti. tấm gạo: *pedaços de arròs quebrado quando o pilão*: fruſtula orizæ confractæ dum illa contunditur.

tấm tức: *ſoluçar com agaſtamento*: ſingultire præ ira. vide, nấc.

tạm, làm tạm đời: *fazer algũa couſa por entretanto*: facere aliquid quod ad breue tempus ſolũ inſeruire debet.

tan ra: *fazerſe em pedaços couſa dura e fragil como vidro, panela de barro &c*: confringi rem duram ac fragilem vt vitrum, ollam teſteam, & ſimilia. sũ tan ra: *arrebentar a peça*: crepare tormentum

bel-

bellicum. ꞓbở tan ra, ꞓbở quang ra, idem. tantải: *eſpalhar*: diſpergo, is. rắc, geo, idem.

tàn lửa: *faiſcas de fogo*: fauilla, æ. tàn bay lên: *aleuantarſe as faiſcas*: ſcintillas in altum tolli.

tàn hŏa: *murcharſe a flor*: marceſcere florem. héo, idem.

tàn Chúa: *o ſombreiro du Chùa ou Rey que gouerna em Tonquim*: vmbella Regis regnum adminiſtrantis. nam vmbella Regis illius qui vocatur, Bua, dicitur tán ꞓbua.

tẫn, nhà tẫn: *caza de bũ Rey da China que queimou os liuros de confuſio*: familia illius regis Sinenſis qui libros Confuſij combuſſit.

tán, khánh tán: *feſtas dos pagodes*: feſta ſuperſtitioſa idolorum. tán che bụt: *ſombreiro do pagode*: vmbella idoli. tán ꞓbua: *ſombreiro do bua*: vmbella buæ. vide tàn.

tán của ra: *deſperdiçar o fato*; profundere opes, diſſipare rem domeſticam.

tốn, idem.

tẫn sĩ: *o terceiro grao de letrados ſubindo*: literatorum tertius gradus aſcendendo. qui ad hunc gradũ peruenit, eximitur ab omnibus tributis & oneribus publicis tam ipſe quam eius filij qui vero ſecundum tantum gradum attigerunt qui dicitur. hương cóũ, ij etiam liberantur ab oneribus publicis & tributis, ſed non eius filij. denique qui ſolum primum gradum ſunt adepti qui dicitur, ſinh đồ, ij liberantur à quibuſdam oneribus vilioribus vt à remigis officio aut baiuli & ſimilibus, at non à ſcribendo, & alijs nobiliobus officijs.

tẫn, đem đi: *leuar*: fero, fers. tẫn thực: *leuar de comer a peſſoa graue*: deferre cibum primariæ perſonæ. tẫn cho ꞓbua: *leuar ao bua*: deferre buæ cibum.

tản, đi tản, đi một người một nơi: *ir cada hũ por ſeu caminho*: diuiſim vnumquẽque itinere ſuo progredi.

tận, hết: *acabarſe*: finio, is. tận thế, hết thế *acabarſe o mun-*

o mundo: finire mundum, finem mundi adeſſe.

tạn: *chegar*: pertingo, is. nước đã tạn gổ: *agoa ià chega ao pao*: pertingit iam aqua ad lignum. tạn mây: *atè as nuuens*: vſque ad nubes. tạn blời: *atè o ceo*; attingit cælum. đến cho tạn: *chegarſe junto*; accedere itaut attingat.

tang, để tang để tạc: *porſe de dò por morte do pay ou may não rapando a moleira &c.* luctum inſtituere pro morte Patris aut Matris, quo tempore viri pregma, ſeu partem capitis anteriorem non radunt, mulieres autem partem capillorum abſcindunt, præcipuè pro pro morte mariti. trũ tang: *tres annos de dò pollo pay e pollo marido, no qual tempo não he licito cazar e fazem outras ſuperſtiçcẽs aos taes mortos*: luctus anni tres pro patre aut marito, in quibus non licet ipſis celebrare nuptias, alias etiam ſuperſtitiones pro illis defunctis exequuntur. chữa tiũ tang liên táng: *fazer certas feiticeiras, pera que nos tres annos do dò os que morrerão não leuem outros apos sy de ſua caſa, e ſe dentro daquelle tempo morre outro deſenterrão o primeiro, e não enterrão o ſegundo nem lhe fazem os conuites acoſtumados pera não morrerem outros*: veneficia quædam tempore luctus fieri ſolita, ne defuncti alios ſecum trahant ad mortem. quod ſi quis ex cõſanguineis eo luctus tempore moriatur corpus defuncti eſſodiunt, & mortuum de nouo ſepulturæ non mandant nec ſolitis conuiuijs illius mortem celebrant, ne fortè alius item conſanguineus moriatur.

tăng, đi tu: *fazer ſe bonzo*: ſacrificuli munus aſſumere. tăng ni, sãi vãi: *bonzo e bonza*; ſacrificulus, & ſacrificula.

tâng, vid. tồng.

tàng, nói cho tỏ tàng: *fallar claro*: dilucidè loqui. melius tường.

táng, nhà táng: *cazinha ſobre a ſepultura ou de madeira ou de papel*: domun cula quædam ſupra ſepulchrum erecta, ſiue lignea illa ſit

Zz ſiue

ſiue papyracea.

táng, liêng tánh, vide tang.

táng chì: *pedaço grande de chumbo*: fruſtum ingens plumbi, ſic de ſimilibus.

táng đăng, dĕu viẹc: *muito que fazer, muitos trabalhos*: negotia multa, tribulationes multæ.

táng cột: *baſe de coluna*: baſis columnæ.

tặng, phũ chức: *dar dignidade, grao &c*: dignitatis ſeu magiſtratus ad gradum euehere.

tanh: *fazer aſco*: ſtomachum prouocare. tanh hôi: *feder couſa podre*: putidus, a, vm.

tánh: *acabar a bebedice*: redire ad mẽtem poſt ebrietatem. dicitur etiam de quocunque caſu quo quis ſemotus à mente redit ad ſe. tánh rượu: *iá cozeo*: vinum iam digeſſit. đã tánh, đã tỉnh, idem.

tanh: *eſtear a chuua*: ceſſare pluuiam. mưa đã tạnh, idem. blời tạnh: *depois de chouar aclarar o tempo*: ſerenum fieri cælum poſt pluuiã.

tao: *eu*: ego. cùm ſcilicet ſuperior cum valdè inferioribus loquitur vt pater cum filijs, nobilis cum viliſſimis, pueri etiam inter ſe loquentes aut contendentes ita loquuntur. nói mầy tao *fallar ſoberbo deſprezando aos outros*: ſaperbè loqui contemnendo alios. ngươi tớ, idem.

táo, bếp: *fogão*: focus culinæ. táo cŏên, ꞓbua bếp, vide bếp. phăm cao, Dij lares.

táo, blái táo: *maçãa de naſega*; ziziphum, i.

tạo, dựng: *alleuantar*: attollo, is. dựng cột nhà: *aleuantar as colunas da caza*: attollere aut erigere columnas domus. vnde quod Ethnici dicunt, tạo thien lợp đia, pro creatione cæli & terræ eſt illorum error cum putent ex preexiſtente materia factum fuiſſe mundum, etiam ſine cauſa prima, atque ita notandum nos non poſſe eo modo loquendi vti ſine explicatione.

tạo, đến: *chegar*: aduenio, is.

tạŏ, cái tạŏ: *atacador*: fartor

tor tormenti bellici aut fiſtulæ ferreæ. tạõ dôi sũ, idem.

tấp, nhỏ tấm tấp: *muito pequenino*: paruulus valdè. nhỏ tấp tấp, idem.

tấp, tắm tấp: *lauar todo o corpo* abluere totum corpus. rửa, dicitur de parte corporis.

táp: *tormenta*; tempeſtas, atis. bão táp: *tufão, vento grande que corre os rumos*: ventus ingens incircuitum furens. is non naues ſolum in mare demergit, ſed & arbores è terra euellit. gió idem.

táp, ăn táp: *comer carne crua ou mal aſſada*: carnem crudam aut ſemiuſtulatam comedere.

táp, chạy táp đi: *fugir, porſe em cobro*: fugere, recipere ſe in tutum.

tạp, gỗ tạp: *madeira colhida fora de vès que apodrece facilmente*: immaturè ſectum lignum quod facilè putreſcit.

tạp, ăn tạp: *comer carne, ou peixe, ou ouos, ou qualquer couſa das que não comẽ os pagodentos nos ſeus ieiums* carnẽ piſces oua aut aliquid ex ijs comedere à quibus abſtinẽt Ethnici in ſuis ieiunijs, quæ vocant ăn chay. ó tạp: *couſa ſuja*: ſpurcus, a, vm. dơ, idem.

tập: *enſayarſe pera algũa couſa*: exercere ſe ad aliquid. tập bắn sũ: *atirar com eſpingarda ou peça de artilharia à barreira pera adeſtrarſe*: fiſtulam ferream aut tormentũ bellicũ explodere ad exercitiũ. tập ngựa: *amançar o cauallo*; domare equum. tập cöên: *adeſtrar os ſoldados*: exercere milites ad pugnam. tập voi: *amançar o elephante*: cicurare elephantem.

tắt lửa: *apagar o fogo*; extinguere ignem.

tắt, đi tắt: *ir por atalho*: breuiori via incedere. nói tắt: *fallar compendioſamente*: ſuccinctè loqui. giảng tắt: *recopilar o catecíſmo* cõpendio cathechiſmum docere.

tắt nghỉ: *morrer*: mori. tắt hơi, idem.

tắt gió đã tắt: *ceſſou o uẽto*: ceſſauit ventus. đã lặng, dẽ.

tát nước: *botar agoa, como de embarcação ou tanque pera eſgotala*: eijcere aquam vt è naui, palude, & ſimilibus, donèc exhauriatur. tát nước cho cạn, idem. gầu tát nước: *certo inſtrumento à modo de ceſto piqueno feito de bambùs bem tapado com pes ou charão, e com eſte ſe bota agoa das embarcações de Annam:* inſtrumẽtum quoddam in modum ciſtæ paruulæ ex canis indicis contextum & benè compactum piceque aut ſandaracha linitum, atque hoc inſtrumento è nauigijs maioribus regni Annam exhauritur aqua.

tất, bít tất: *meyas ou botas*: tibialia vm. ocreæ, arum. melius miệt pro tibialibus.

tật, nên tật: *doença comprida*: morbus diuturnus. tật nguyen: *doenças malignas pegajoſas*: morbi cõtagioſi maligni. tật bạnh: *peſte*: peſtis. tật phũ: *doença de lazaro*: morbus elephantiacus.

tàu: *nao, nauio grande*: nauis. đáỗ tàu: *fazer nauio*: nauem condere.

tàu voi: *eſtrebaria de elephantes*: ſtabulum elephantium. tàu ngựa: *eſtrebaria de cauallos*: ſtabulum equorum.

tàu, mực tàu: *tinteiro de carpenteiro pera botar linhas*: atramentarium fabri lignarij quo lineas in ligno ipſe producit.

tàu nhà: *certa taboa no remate do telhado iunto as beiras*: tabula quædam in termino tecti iuxtà imbrices.

tạu, mua: *comprar*: emo, is. tạu thuyền: *comprar embarcaçam*; emere nauigium.

tâu *palaura de corteſia com que ſe falla ao bua*: verbum vrbanitatis quod præmittitur cum quis buam alloquitur. tâu bua vạn tüể: *Voſſa Alteza viua dès mil annos*: Rex in æternum viue.

taụ̃ vide taộ̃.

tẫũ, vide tóũ.

te bẵt cá: *certa rede de peſcar*: rete quoddam ad piſcandum.

tê chên: *pè dormente*. ſtupidus pes. ſic, tê mễnh: *ter o corpo carregado*: ſtupidus, a, vm.

tể; *aquelle outro*: ille alius.

oũ

oũ tê : *aquelle outro Senhor* : ille alius Dominus. oũ kia, idem. in prouincijs meridionalibus dicitur te, pro kia.

tè he: *deſcuberto, mal compoſto*: ſeminudus, a, vm, vel incompoſitis veſtibus indutus.

tể gểy cho bàng: *aparar o papel pera que fique igual*: reſecare cartam vt fiat æqualis. tể sǎch, idem.

tế: *ſacrificar*: ſacrifico, as. tế lễ đức Chúa blời: *ſacrificar a Deos*: ſacrificium offerre Deo. đơm ma tế quỉ: *ſacrificar ao diabo*: litare diabolo, defunctis &c. vǎn tế: *rotolo em que vay eſcrito o nome do diabo aquẽ ſe offerece o ſacrificio*: ſchedula in qua conſcriptum eſt nomen dœmonis cui litatur.

tế ngựa, chạy ngựa: *correr a cauallo*: equitando currere.

tế: *botar algũa couſa com a mão, ou cõ o pè*: proijcere aliquid manu aut pede. tế nước *botar agoa com a mão*: proijcere aquam manu. tế càu lên: *dar rechaço na pela com o pè*: repercutere pilam pede. nước tế ꞗèào thuyền *ſaltar agoa na embarcação*: exilire aquam in cymbam.

tẽ, gạo tẽ: *arròs ordinario*, oriza communis prout diſtinguitur ab ea quam luſitani, pulò, vocant.

tẽ, hát tẽ: *cantar mal*: inſulsè canere.

tếu: *lançar as ſortes cõ duas caixas*: ſortes dare iectis duabus monetis æneis. tếu sấp: *cairẽ as caixas ambas com as letras pera baixo*: ſortis monetas ambas decidere literis infrapoſitis, aut ſolo adhærentibus. tếu ngửa: *cairem com as letras pera riba*; ſortis monetas ambas decidere literis in parte ſuperiori patentibus.

têm blâu: *concertar o betel*; cõcinnare foliũ, quod luſitani, betel, vocant, ad edendũ.

tên: *nome*: nomen, nominis. danh, idem. tên là đí gì: *como ſe chama* quomodo vocatur? tên là gì, gọi là gì, idem. đặt tên: *por o nome*: imponere nomen. tên xấu: *roim fama*; nomen malum. mất tên: *perder o credito*: fidẽ ſeu authoritatem amittere.

tên: *ſeta*: ſagitta, æ. mũi tên: *ferro da ſeta*: ſagittæ ferrum.

tép, cái tép: *cameroẽs piquenos*: gãmari paruuli. tôm nhó, idem.

tết: *feſta do anno nouo*: recentis anni feſtum. ăn tết ba ngày: *feſtejar com banquetes os tres primeiros dias do anno nouo*: celebrare conuiuijs triduum recentis anni. tết năm: *fazer feſta com conuites ao primeiro meſtre cada hũ na ſua arte o quinto dia da quinta lua*: celebrare conuiuium primo magiſtro quem tien ſư vocant quinta die quintæ lunæ, vnuſquiſque iuxta artem quam profitetur. ſolent etiam tunc magiſtris viuis & parentibus alijſque ſuperioribus deferre munera. tết ai: *dar preſente de comer e beber a alguem neſſas feſtas*: munera eſculentorum dare diebus illis quos tết vocant.

tẹt, blái tẹt: *fruita mangrada*: aduſtus inclementia cæli fructus, vel vredine.

tha, khác: *diferente*; alius, a, vd.

tha: *perdoar*: dimitto, is, parco, is. tha tội tha vạ: *perdoar os pecados e caſtigos*: dimittere peccata & pœnas.

tha: *leuar a aue ou animal algũa couſa na boca ou nas vnhas*: exportari ore aut vnguibus ab aue aut alio animali aliquid raptum. chim tha rác làm tổ: *leuar a aue no bico as palinhas pera fazer o ninho*: aſportari paleas roſtro ab aue ad nidum conficiendum. con mèo tha chuột: *o gato leuar o rato na boca*: aſportari à fele murem in ore.

tha thối tha: *cheirar mal*: fæteo, es.

tha, thịt tha: *dor que vem de ſe coçar, de frio &c.* dolor proueniens ex fricatione, frigore &c.

thả *ſoltar alguem que eſtà preſo*: ſoluere aliquem à vinculis, nam de auibus alijſque animalibus dicitur thả.

thà: *antes*: præſtat. thà chết chẳng thà chối đạo: *antes quero morrer, e não negar a ley*: feram potius mortem, non feram negare legem.

thà, thật thà: *homem de*

de verdade : verax, cis.

thả: *largar aues ou animaes que eſtão preſos*: ſoluere captas aues aut animalia, quæcunque, de hominibus dicitur, thả.

thả, đi thaõ thả: *ir de vagar*: pedetentim incedere, sẽ sẽ, idem.

thả, nẻ thả: *ſarjar*: ſcarifico, as. giác, idem.

thắch nhau: *apoſtar*: ſponſionem facere. thắch đánh nhau: *deſafiarſe*: prouocare ſe inuicem ad ſingulare certamen. ghẹo nhau, idem. thắch cớ, bỏ vạ cho: *aleuantar falſo*: falſum in alium conijcere.

thắch, đá: *pedra*: petra, æ. sai thặch: *fazer andar hũa pedra por feitiçeria*: petram prẹſtigijs mouere loco: khiến tặch, idem.

thai: *barriga de molher prenhe*: vterus fœminæ grauidæ. có thai: *concebeo*: contepit. chịu thai, nghén, idẽ.

thai, khoăn thai: *de vagar*: lentè. sẽ sẽ, idem.

thái, cả: *o ſummo*: maximus, a, vm. thái kực: *o primeiro principio*: primum principium quod literati Sinenſium ponunt, nempe materiale & ſine intellectu tanquam materiam primam ex qua cælum & terra originem habeant, nullam tamen ponunt cauſam efficientem ſeu primum motorem. đức bà thái coấc lảo: *mãy del Rey*: Mater Regis Tunchinenſis. thái coấc, idem. laõ thái: *dragão grande*: magnus draco, nomen cuiuſdam regis in regno dicto, cao bàng.

thay: *muito*: valdè. tốt thay: *muito bom*: valdè bonus. oán thay: *muito inimigos*: valdè infenſi inimici. khoăn thay: *muito clemente*: valdè clemens.

thay: *em lugar de outrem*: loco alterius. thay Chúa blời tha tội: *em lugar de Deos perdoar os pecados*: vice Dei remittere peccata. thay mặt đua Chúa: *Vizorey*: Prorex, egis. thay nhau: *reueſarſe*: alternari inuicem. đổi, idem. thay nón đội mũ: *em lugar de chapeo trazer barrete*: loco galeri vti pileo. thay vì, idem.

thay thảy: *todos ſem ficar* nin.

ninguem: omnes nemine dépto. hết thay thảy, idem. alij, hễ đê thảy, vel hễ đễ thảy.

thây : *corpo morto* : cadauer is. thây ma, xác, idem.

thày: *meſtre* magiſter, tri. thày thuóc : *medico* : medicus, i. thày đạo : *pregador da ley* magiſter legis. thày phù thủy : *feiticeiro que cura os doentes com feiticerias* : veneficus qui infirmos veneficijs curare tentat. thày bói : *feiticeiro que fas profiſsão de adeuinhar* ; veneficus qui diuinationibus intendit. thày đia lí : *feiticeiro que buſca ſepulturas pera fazer Mandarins* : veneficus qui terram quærit aut locum ad ſepulchrum aptum, ad hoc vt filij aut nepotes ſepulti magiſtratus obtineant. thày chữ : *meſtre de eſcola* : magiſter ſcholaſticorum. bà thày : *molher que ſabe letras* : mulier quæ literas ſinenſes nouit. đức thày : *honra que ſe dà a meſtres principaes, ou a peſſoas graues &c*; titulus honoris qui præcipuis quibuſdam magiſtris datur, vel nobilibus perſonis, etiam fœminis quæ literas norunt. quan thày : *o mandarim de cada hum* : magiſtratus cui quis ſubeſt. làm thày : *fazer officio de meſtre.* magiſtri munus exercere.

thấy : *ver cõ effeito* : videre de facto, xem chẳng thấy ai: *olhei ſe via alguem, não vì ninguem* perſpexi vt aliquem viderem, vidi neminem. dicitur etiam de omnibus ſenſibus, vt. nghe thấy : *ouuì* : audiui. thấy tiếng: *ſe ouue a vos* : auditur vox. ngửi thấy : *cheirar* : olfacere. đã thấy : *ià achei* : inueni iā. tìm chẳng thấy: *buſquei não achei* quæſiui & non inueni. thấy: *ſaber por experiencia* : experimento didiciſſe. thấy nó làõ dữ : *tenho experiencia ſer elle de roins bofes* : expertus ſum illum peruerſi eſſe ingenij.

thảy, vide thay thảy.

tham *cubiçar* appeto, is. chớ tham của người : *não cubiçaras o fato albeo* : rem alienã ne concupiſcas. tham lam, idem. gian tham : *com engano querer leuar o albeo* :

ar-

arripere velle dolis & frau-dibus rem alienam. tham đốc: *dinidade pequena de mandarim na aldea*: magiſtratus quidam exiguus in pago. oũ tham, idem.

thăm, gưởi mlời thăm ai: *mandar recados a alguem*: ſalutationes alicui mittere. đi thăm ai: *fazer viſita a alguem*: inuiſere aliquem, pro infirmis melius viếng. hói thăm: *preguntar nouas* noua nuntia inquirere. thăm tin, idem.

thăm: *ſortes que ſe tirão, ou lanção*: ſortes, quæ iaciuntur, aut extrahuntur. bó thăm: *botar ſortes*: ſortes iacere. bé thăm: *tirar ſortes de palinhas*: ſortes è paleis extrahere, cum illas quis manu regens ſuam quiſque fortuitò trahit breuiorem aut longiorem. bắt thăm, bé găm, idem.

thâm, mùi thâm: *cor preta terrea que não tem luſtre*: color niger minimè ſplendens. áo thâm *cabaya preta que não tem luſtre*: pulli coloris veſtis, nigra.

thâm bờ ruộng: *entrar polla varzea do outro comendolhe o vallado*: ſubripere agri alieni partem perrumpendo aggerem interpoſitũ. thâm ꞗèào: *entrar com perturbação*: turbas excitando ingredi. tlộm thâm: *os ladroẽs entrão*. fures ingrediuntur. lõan thâm: *aleuantamento*: rebellio, nis.

thàm, nói thàm thàm *fallar a puridade muito manſo*: ſecretò loqui, & demiſſa admódum voce. lo thàm thỉ: *cuidar conſigo*: cogitare ſecum. ngẫm, gẫm, idem.

thẫm: *cor vermelha*: rubeus color. đỏ thẫm: *carmeſim*: murex, ricis. nhếu thẫm: *touquinha carmeſim*: ſericum quoddam murice tinctum.

thẳm, đi ngay thẳm thẳm: *ir caminho direito*: recta omninò via incedere.

thãm, thương thãm thiết: *amar teneramente*: tenerè amare. yêu, mến, idem.

thẫm: *treſpaſſar a agoa alg̃ua couſa* peruadi aliquid ab aqua. thẫm nước, thấu ꞗèào, idem.

thậm phải: *he muita rezão*: valdè conſonum rationi eſt.

thậm mlớn: *muito grande*: valde magnum.

than: *caruão*: carbo, nis. than lửa: *braſa*: carbo ignitus.

than thở: *ſuſpirar, deſabafar cõ alguem*: ſuſpiro, as, nudando ſecretũ alicui: relaxare animum. than thỉ: *gemer*: gemo, is.

thần: *modo de fallar cõ peſſoa graue abaixo del Rey*: titulus ſeu honor qui exhibetur primarijs perſonis infra Regem. thần oũ, thần đức oũ, thần oũ gìa muôn tuổi: *viua Voſſa Eſcellencia, Voſſa Senhoria muitos annos*: Veſtra excellentia, Veſtra Dominatio Neſtoreos viuat annos. tâu ꞗua, doũ Chúa., bạch thày, chiềng oũ. hi ſunt tituli honoris.

thân: *corpo*: corpus, poris. thân xác: *corpo morto*: cadauer, is. đã nên thân: *ià he homem*: iam virum agit.

thân, đồũ thân: *virgem*: virgo, ginis.

thân thể: *corpo viuo*: corpus viuens.

thân thích, họ hàng: *parentes*: conſanguinei.

thân thích: *certas riſcas em pao, eſpecie de feiticeria*: lineæ quædam ſuper lignum ductæ, veneficium.

thân, khỉ: *bugio*: ſimia, æ. giờ thân: *hora, das tres atè as cinco depois de meyo dia* hora à tertia ad quintam poſt meridiem. vide giờ.

thân, một thân một mềnh tôi: *ſou sò não tenho ninguem*: ſolus ſum ego, non habeo hominem.

thăn: *lombos*: lumbi, orum. thăn thịt lợn: *lombos de porco*: lumbi porcini.

thần, tôi: *eu, vaſſalo, ſeruo*: ego, loquendo cum demiſſione, nam ſignificat etiã hæc vox clientem & ſeruum.

thần: *o diabo que chamão tutelar do lugar*: diabolus quẽ loci tutelarem vocant. is vt plurimum eſt facinoroſus aliquis ibi occiſus, aut etiam aliquod animal mortuum in eo loco, cumque aliquid mali cuipiã ibi acciderit ſtultè putant id ab illo homine aut animali factum, & deinceps eum colunt, erigendo domũ altare &c. dantque illi titulum Regis aut Magiſtratus,

ne

ne ſcilicet ſimile infortuniũ illis adueniat. thần kỉ, idem.

thần xích : *certo pao que tomão na mão os feiticeiros que curão os doentes* : baculus aut lignum quoddam quod manu apprehendunt venefici cum ægrotos curant, virtutem in eo ponẽtes baculo.

thần, thien thần : *Anjos*: Angeli. quỉ thần : *diabos*: dœmones. thần sát đánh : *eſſe diabo te mate*: diabolus ille te occidat. đạo lộ, thần quan đánh, idem maledictũ. đơm thần quan: *offertas que fazem a eſſe diabo pera que lhe não faça mal*: oblationes diabolo factæ ab Ethnicis ne illis noceat. vel in itinere, vel in alio negotio. hú thần, vide hú.

thần, ſao bắc thần: *a eſtrella do norte*: ſtella polaris.

thần vì : *certa taboa em que ſe eſcreue o nome do defunto pera lhe ſazerem zumbaya* : tabula in qua conſcribitur nomen defuncti vt illi ſolita reuerentia demiſſo in terram capite fiat.

thần, chua thần oú : *o Rey da China que dizem inuentou o arado, e cultiuar a terra* : nomen Regis Sinarum quem dicunt fuiſſe inuentorem aratri, docuiſſeque agriculturam, atque ideò illum colunt.

thần, quan đại thần : *os mandarins grandes* : magiſtratus ſupremi, tanquam præcipui Regis ſerui. quan tôi cả, idem. sứ thần : *embaixador*: nuntius regis.

thần lằn : *ſaltão como lagartixa*; piſcis quidam figuram habens lacertulæ.

thần, nội thần: *nome odioſo de Eunuco*: Eunuchi nomen, ſed odioſum. vide trú sử, can.

thán, bàng than thán : *muito igual*: æquale, & valdè planum. đất than thán : *terra plaina e muito igual*. planum & valdè æquale ſolum. phẳng, idem.

thần, lẫn thần: *ter muitos negocios cõ confusão* confusè multis negotijs implicari. lẫn lộn, idem.

thang *eſcada* ſcala, æ. bực thang. *degraos da eſcada* ſcalæ gradus. bắc thang lên : *por eſcada pera ſubir* : ſcalam

ad aſcendendum apponere.

thang, bún thang, vide bún.

thang, vi thang: *rozalgar*: aconitum, i. vi ſang, idem.

thăng, len: *ſubir*: aſcendo, is. thăng thien, len blờ'i: *ſubir ao ceo*: aſcendere in cælum. đốt thăng thien: *botar foguetes*; emittere igniculos ſurſum volantes. đốt óú pháo, idem.

thăng, cái thăng gạo: *medida de arròs*: menſura orizæ. cái thưng, đấu, idem.

thàng: *nome com que ſe chamão os meninos, moços e gente baixa*: nomen quo vocantur pueri, famuli, & viles perſonæ. thàng đỏ: *menino que ha pouco que naceo*: infans recens natus: thàng nhỏ: *menino*: puer, i. o' thàng kia: *ò moço* heus tu. ſao làm ꞓbệy thàng kia: *porque fiſeſtes aſsỳ madraço*: nebulo cur ita feciſti. thàng ngo: *nome com que chamão aos Chinas por deſprezo*: nomen quo ſinas vocant per cõtemptum. thàng cha mầy: *filho de hũ madraço*: nebulonis fili, eſt conuitium inter ipſos graue, valdè tamen vſitatum. thàng nầy dễ người: *eſte madraço he ſoberbo*; nebulo hic ſuperbit.

thăng đớ'i: *cilhas de cauallo*: cingula lateralia equi.

tháng: *mes*: menſis, nempe lunaris, annus enim communis apud Annamitas habet duodecim lunationes, intercalaris vero tredecim, qui accidit ſecundo aut tertio quoque anno, quæ omnia faciunt ex computo ſinenſi. tháng no: *mes de trinta dias*: menſis triginta dierum. tháng thiếu: *mes de vinte noue dias*: menſis dierum viginti nouem. tháng giéng: *a primeira lua*: menſis primus lunaris. tháng hai, ba: *a ſecunda, a terceira lua*: menſis ſecundus, tertius. tháng tư: *a quarta lua*: quartus menſis. reliqui modo ſolito in reliquis rebus numerantur præterquam quod non additur particula ordinalis, thứ, vt fit in alijs rebus cõmuniter. tháng chạp: *o derradeiro mes*: menſis vltimus. tháng nhuện: *o mes que ſe acrecenta quãdo o anno tem*

tre-

treze meſes: menſis qui ſuperadditur, quando annus conſtat tredecim menſibus ſeu lunationibus. tunc autem duo menſes vocantur eodẽ nomine iuxtà mathematicorum computum vt ſi verbi cauſa ſecundus menſis duplicetur, tunc dicitur, tháng hai tlước: *o ſegũdo mes d'antes*: ſecundus menſis prior. tháng hai ſau: *o ſegundo mès depois*: menſis ſecundus poſterior. vocantur etiam menſes nomine horarum, vt tháng dần: *o primeiro mes*: menſis primus. tháng mẹu: *o ſegundo mes*: menſis ſecundus. & ſic de reliquis, vide giờ. đầu tháng: *o principio do mes*: menſis principium. mạt tháng: *o fim do mes*: menſis finis. vocant etiam primam partem menſis vſque ad decimum diem thượng, à decimo vſque ad vigeſimũ, trũ, mediã. à vigeſimo demũ die vſque ad finẽ hạ, poſtremam. tháng nào: *em que mes*; menſe quonam? mấy tháng này: *quantos meſes ha*: quot ab hinc menſibus?

tháng: *enteſar*: tendo, is. thẳng thẳng, idem. thẳng dêy: *enteſar corda*: tendere funem. keó cho thẳng: *puxar pera ficar teſa*: trahere vt tenſus fiat funis.

thẳng, đi thẳng: *ide caminho direito*: recta incede via. ngay thẳng, ngay, idem.

thanh gươm: *folha de eſpada*: ferrum enſis. thanh tle: *hũ pedaço de bambù fendido*; fruſtum cannæ indicæ fiſſum.

thanh nhàn: *bemauenturança*: fœlicitas, atis. thanh vắng: *ſolitario*: ſolitarius, a, vm. vắng vẻ, idem.

thanh, làm thang giả: *fingir*: fingo, is, vide thinh.

thanh đô vương: *nome proprio do Rey de Tonquim que reinaua quando a primeira ꝛ ès la chegarão os Padres*: nomen proprium Regis Tũquinenſis qui regnabat cum primum illuc aduenere Noſtri Patres.

thành, nên: *fazer, fazerſe*: facio, is, fio fis. ſinh thành, ſinh nen: *produzir gerando*: producere per generationẽ. thien ſinh nhın, nhın thanh thien: *o ceo gèra ao homem*,

e o homem produs ao ceo: cælum generat hominem, & homo producit cælum. proloquium falſum Ethnicorum quo cum plebe ſuos tegunt errores nomine cæli intelligendo hominem.

thành *fortaleza, ou cidade murada*: arx, vel ciuitas munita mænibus. xêy thành: *cercar a fortaleza com muro*; muro circundare arcem. thành lũy: *baluarte*: propugnaculum, i.

thành hŏang, nơi thờ bua: *o lugar em que adorão o diabo a que chamão tutelar das aldeas, e por iſſo lhe dão titulo de Rey*: locus in quo adorant dœmonem quem pagorum tutelarem putant, atque ideò Regis nomine inſigniunt. vide thần.

thánh: *couſa ſanta*: ſanctus, a, vm. nên thánh: *fazerſe ſanto*: ſanctum fieri. rứt thánh: *ſantiſſimo*: ſanctiſſimus, a, vm. thánh hièn: *ſanto e bom*: ſanctus & bonus. titulus quo ſuum confuſium honeſtant ſed immeritò, quia vel ille non nouit omnis ſãctitatis & bonitatis auctoré Deum ſine quo non poterat eſſe ſanctus nec bonus, vel ſi nouit & alios non docuit cũ eſſet magiſter, quomodo poteſt vocari ſanctus & bonus?

thao: *os cordoẽs de ſeda que cingem os nobres e letrados*: funiculi ſerici quibus cinguntur nobiles & literati. thắt thao: *cingilos*: funiculis ſericis nobilium & literatorum cingi. tháo thao ra: *deſpilos, tiralos*; funiculos ſericos quibus nobiles & literati cinguntur diſcingere. cởi, idem.

tháo: *deſmanchar algũa couſa que eſtà pegada, encaixada*: reglutino, as. thaó săch ra: *deſencadernar o liuro*: reglutinare librum. thaó nườc ra: *abrir o tanque, ou outra couſa em que eſtà a agoa repreſada, pera fazala ſair*; aperire paludem aut quid ſimile, vt effluat aqua ibi retenta. tháo dẹ̆a: *camaras*: diſſenteria, æ. tháo tăoc: *deſatar o cabello*. ſoluere comam.

thaó, cỏ *erua*; herba, æ. thaó mouc, ſang cỏ *aruores e eruas*: herbæ & arbores.

thảo,

thảo, cam thảo: *alcaçùs*: glycyrrhiſa,æ.

thảo: *honrar*: honoro, as. thảo kính cha mẹ: *honrar e reuerenciar pay e may*: honorare & reuereri Patrem, & Matrem. thaő, lão thảo: *dar ou tomar de boa vontade*: dare aut accipere lubenti animo & grato.

thăóc: *nelle, arròs por eſcaſcar*: oriza cum pellicula. lúa thăóc, idem. xay thăóc: *moelo pera lhe tirar a caſca*: orizam molendino manuali conterere vt exuatur pellicula. sảy thăóc: *fazer vento ao nelle pera o alimpar*: vẽtilare orizam. hột thăóc: *grão de nelle*: granum orizæ.

thăóc, voi thăóc: *vrrar do elephante*: vox elephantis. hồm thăóc: *uyuar do tigre*: vlulatus tigris.

thăóc, mửa thăóc: *vomitar com vehemencia*: euomere cum conatu.

thaő thả: *de vagar*: lentè. sẽ sẽ, idem.

thaő manh: *cego com os olhos abertos*: cæcus oculos apertos habens.

tháő, cái tháő: *boyão cur-to com barrigã e boca largas*: diotæ ſpecies breuis, ſed ſatis lati ventris & orifici.

tháp: *torre*: turris, is.

tháp bút: *canudo em que ſe mete o pincel*: theca in qua penicilli cuſtodiuntur.

thấp, ướt: *molhado*: madidus, a, vm.

thấp. *baixo*: breuis, e. nơi thấp: *lugar baixo*: locus humilis. người thấp ſe: *homẽ muito piqueno*: homo valde breuis, curtus. tiểu nhin. thấp i: *gente vil, de baixos penſamentos*: perſona vilis, humiles habens cogitationes.

thấp, lăm thấp thỏáng: *fazer cõ pouca aplicação*: perfunctoriè operari. alij thất thỏáng.

thập, mười: *des*: decem. thập nhị, mười hai: *doze*: duodecim. nhị thập, hai mươi: *vinte*: viginti.

thắt: *apertar*: ſtringo, is. thắt nút: *apertar o nò*: ſtringere nodum. thắt cổ chết: *apertando o peſcoço matar*: ſtringendo collum occidere, ſiue per ſuſpendium ſiue per quamlibet ſtrangulationem gutturis. thắt lưng: *cin-*

cingirſe fita: ſtringere zona lumbos. thắt thao, vide thao.

thất, bảy: *ſete*: ſeptem. thứ bảy: *ſeptimo*: ſeptimus, a, vm.

thất, ſay thất thiểu: *cambetas de bebado*: titubatio ebrij. đói thất thiểu: *de fome*: titubatio famem patientis.

thật: *verdade, certo*: veritas, atis, verus, a, vm. nói thật: *fallar verdade*: verum loqui. cho thật: *certamente*: certè, profectò, ſanè. thề thật: *iurar verdade*: verum iurare. thề ngay, idem. thậc thà: *fiel, ſincero*: veridicus, a, vm, ſincerus, a. vm.

thau: *latão*: æs, æris. chỉ thau, *arame de latão*: æris filum. gó thau lại: *fazer obra de latão batendoo*: æris opus percutiendo conficere, lá thau: *folha de latão*: æris lamina. hàn thau: *ſoldalo*: æs ferruminare.

thau rau: *batel*: cymba.

thau bạt, vide bạt.

thau: *animal ou aue nem muito piqueno, nem muito grãde*: auis aut animal quodcunque nec valde paruum nec valdè magnum. chŏai, idem. gà thaú: *franga*: pullaſtra, æ. bồ thaú: *vitela, nouilho*: vitulus, i. &c.

tháu, ꞗiét tháu: *eſcreuer confuſo, cõ muitas rabiſcas*: confusè ſcribere. chữ tháu, idem.

thảu, nghe thảu thảu: *ouuir atè o cabo com atenção*: attentè vſque ad finem audire.

thâu, cáp: *apanhar por força*: rapio, is. thâu đạo. tlộm cáp: *ladrão*; latro, nis.

thâu ngày thâu đêm: *todo o dia e toda a noite*; tota die & tota nocte. thâu đêm tối ngày, idem.

thâu: *furar de parte a parte*: perforare ab vna parte in alteram. thâu qua hai bên, idem. nước thâu ꞗèào: *penetra a agoa molhando algũa couſa*: penetrat aqua madefaciẽdo aliquid. thâu thành: *minar o muro*: ſuffodere mœnia. thâu tu: *minar o carcere*; ſuffodere carcerem. thấu, idem.

thấu, xem thấu: *adiuinhar as couſas auſentes, feiticeria*: diuinare abſentia, veneficium.

cium. thấu ꞗẽào, vide thấu.
thấũ, vide thoũ.
thê, ꞗợ: *molher*: vxor, is. chính thê, ꞗợ thật: *verdadeira molher*: vera vxor. ꞗợ cả, idem.
the, cái the: *peça rala como de veo com que as molheres cobrem a cabeça &c*: ſericum rarum vt velũ quo mulieres tegunt caput &c. mũ the: *barrete ſeiſtauado dos letrados e nobres*: pileus exagonus quo literati & nobiles Annamitæ vtuntur. thu the: *mato ralo de poucas aruores*: ſylua rara paucarum arborum. le the, idem.
the, thuóc the: *mezinha*: pharmacum, i.
the, ꞗó cam the con mắt: *a caſca de laranja eſpirrar nos olhos*: inſilire in oculos ſuccum corticis mali aurei.
the, reo the thé: *dar grandes riſadas com matinada*; cachinnor, aris.
thề: *iurar*: iuro, as. ăn thề: *aiuramentarſe*: coniuro, as. thề ai: *iurar por alguem*: iurare in nomine alicujus. thề ngay: *iurar verdade*: iurare verum. thề thật, idem. thề dối: *iurar falſo*: iurare falſum. thề gian, idem. bắt thề: *fazer iurar a alguem*: iuramentum ab aliquo exigere. thệ, idem.
thế, đời: *mundo*: mundus, i. thế gian, thế giái, idem. kó'u thế, chúa đời: *Saluador do mundo*: mundi Saluator. tận thế, hết thế: *acabarſe o mundo*: mundi finem aduenire.
thế đầu: *cortar o cabello por deſpreſo do mundo*: capillos tondere in contemptum ſeculi. thế tăóc, idem.
thế *eſtribar, em algũa couſa*: inniti alicui rei. thế tau: *depender a vida da não*: dependet vita noſtra à naui. thế thăóc: *eſtribar no nelle*: inniti orizæ. cậy thế ai: *eſtribar em alguem*: confidere alicui.
thế, vide thê.
thế đàng: *repartir do caminho o que cada hũ ha de terreplenar*: diuidere viam in partes, quam quiſque aggerare aut terra complere debeat.
thể: *modo, feição*: modus, i. một thể, nhin thể: *d'hũ ca-*

caminho fazer dous mandados: vna fidelia duos dealbare parietes. một thể: *do meſmo modo*: eodem modo. cũ thể, idem. bàng thể, bì bàng *ſe poruentura*: ſi fortè. như thể: *como*: veluti. thân thể tốt: *bom talho de corpo*: iuſta corporis ſtatura. xấu thể: *roim feição*: modus peruerſus. thể nàu: *de que modo*: quomodo? thể naò thể nào: *de qualquer modo*: quomodocunque.

thể thóu: *liberal*: munificus, a, vm.

thệ, thể, vide thể, hư thệ, thể đói: *iurar falſo*: iurare falſum.

thêm: *acrecentar*: addo, is. thêm bèào: *acrecentar metendo dentro*: augere intromittendo. thêm đơm: *acrecentar de qualquer modo*: ſuperaddo, is.

thềm nhà: *o pauimento que fica fora da caza ao redor pera andar de baixo das beiras*: pauimentum quod circuit domum, & tegitur imbricibus.

thèm của ăn: *deſejo de comer algũa couſa, como as molheres prenhes coſtumão ter*: deſiderium aliquid edendi, vt fit in fœminis grauidis.

then cửa: *tranca da porta*: repagulum, i. obex obicis.

thẹn, hổ ngươi: *ter vergonha*: verecundiâ ſuffundi. thẹn mặt, idem.

theo: *ſeguir, ir de tràs, imitar*: ſequor, eris, imitor, aris. theo chẳng lợp: *indo apòs alguem não no alcançar*: ſequendo aliquem non aſſequi. theo ý đức Chúa blời: *ſeguir ou conformarſe com a vontade de Deos*: ſequi voluntatem Dei. theo ý mềnh: *fazer ſua vontade*; ſequi propriam volũtatem. theo chên bắt chước ai: *imitar alguem*: imitari aliquem. theo ai, idem.

thếp: *cubrir com ouro ou com prata ou ainda com charão*: linire aut tegere auro, vel argento in folia ſubtiliſſima diducto, aut etiam ſandaracha. thếp vàng: *dourar*: inauro, as. thếp bạc: *pratear*: tegere folijs argenti tenuiſſimis. lơn thếp *charoar*: ſandaracho, as. cái thếp: *o pincel com que acharoão*: peni-

nicillus quo quid ſandaracha inficitur. alij pnêt.

thép: *aço*: calybs, ybis.

thép, ăn thép: *viuer como de eſmola ou de ſobejos de outros &c*: ſuſtentari ex eleemoſynis aut reliquijs aliorum.

thẹp: *os gomos da laranja e de outras fruitas*: particulæ aut diuiſiones interiores mali aurei aut aliorum fructuum, melius, múi.

thết: *conuidar*: inuito, as. mời, idem. thết blẫu: *conuidar com betle*: inuitare ad edendum folium quod, betle, à luſitanis vocatur, & eſt valdè in vſu. thết mlời đãi: *offerecimentos fingidos*: verba vrbanitatis quibus aliquid fictè offertur.

thét nút: *apertar o nó*: ſtringere nodum. vide thắt.

thêu: *baſtidor, lauores na peça*: ſericum acu pictum, vel labore phrygio.

thểu, thắt thểu vide, thắt.

thệu, cây thệu: *romeira*: malus punica, malus granata. blái thệu: *romãa*: malum punicum, malum granatum. thệu lệu, idem.

theu, vide theo.

thi: *exame de letras*: examen ad gradus literatorum. tràng thi: *caſa dos exames*: domus examinum ad gradus. nhà thi, idem. đi thi; *ir compor pera os exames*: cōponendi cauſa ad examen ire. thi: *exame no qual vence quẽ mais pode*: examen in quo potentior vincit.

thi, áo phẳng thi: *cabaya ſem rugas*: veſtis plana ſine rugis.

thí, hội thí: *exames ſolẽnes na corte pera os graos ſuperiores*: examina ſolemnia in aula pro gradibus ſuperioribus. hương thí: *exames inferiores nas prouincias pera os graos inferiores*: examina inferiora in ſingulis prouincijs pro gradibus inferioribus.

thí của cho kẻ khó khan: *dar eſmola aos pobres*: eleemoſynam pauperibus elargiri.

thí dụ: *per exemplo*: exempli gratia.

thí là thí: *coxim de ſella*: puluinar ephippij, vel ſtrati

equi ſtragulum.

thí biếu: *polmão, lobinho*: tuber carneum.

thí, đau chứng thí thủ: *doença de potrozo*: carnoſitas in teſticulis.

thĩ biếu: *barriga enchada*: tumens venter. thĩ thủng: *furar o enchaço*: tumorem perforare.

thĩ, nói thầm thĩ: *fallar manço a orelha*: demiſſa voce ad aurem loqui. nói thầm, idem.

thĩ, than thĩ: *gemer, ſuſpirar*: gemo, is, ſuſpiro, as.

thĩ kiếp người ta: *os diuerſos eſtados dos homens que os bonzos tomão pera encubrir ſuas falſidades*: ſtatus diuerſi in hominum vita, quos idolorum ſacrificuli aſſumunt ad tegenda mendacia ſua, vt. nguyen thĩ: *o primeiro eſtado da geração do homem*: primus ſtatus humanæ generationis. de quo ſcilicet Thích dixit feciſſe cælum & terrã, intelligens ſcilicet ſemen Patris & ſanguinem Matris ex quibus producitur homo quem idolorum cultores in interiori ſenſu intelligunt cũ dicunt cælum & terram, id tamen non euulgant populo, ne amittant turpia lucra.

thĩ, thuở: *diante*; prius. vô thĩ vô chung, chẳng có thuở chẳng có ſau: *não tem primeiro não tẽ depois, ou não tẽ principio não tem fim*; principiũ non habet neque finem. hữu thĩ vô chung, có thuở mà chẳng có ſau *tem principio mas não tem fim*; principium habet non habet finem, vt ſcilicet Angeli, anima rationalis.

thị, thật: *verdade, verdadeiro*: veritas, atis, verus, a, vm. vide thật.

thị, chợ: *bazar*: forum, i. vide chợ.

thị, tờ thị: *chapa que paſſão os mandarins*: literæ teſtimoniales magiſtratuum, facultatem aliquam concedentes.

thị, blái thị: *certa fruita medicinal amarella redonda e grande como hũa grande maçãa*: fructus quidam medicinalis flauus rotundus inſtar magni mali. cây thị: *aruore d'eſſa fruita medicinal*: arbor cuius non ſolum fructus

eſt

eſt ſalutiferus ſed etiam cortex, fructus autem eſt flauus rotundus & magnus inſtar magni mali.

Thic ca: *Xaca*; Xaca, æ.is, primus fuit idolorum inuentor in Indijs orientalibus, natus eſt in ea Indiæ parte quam ſinæ thien trúc cŏăc vocant, patrem habuit tịnh phạn vương, matrem mada phụ nhên, vxor illi fuit da du phu nhên con lí thien vương, filius eius vocabatur ca haù la. duos habuit diabolos qui illum artem magicã docuerunt Alala ſcilicet & Calala, in montibus đàn đạt vbi primum ſe recepit, cum reliquit vxorẽ poſt aliquot cohabitationis annos & ſeipsũ fecit bụt ideſt, idolum, ſuis præſtigijs innumeros decipiens vſque ad octuageſimum ætatis annum quo mortuus eſt in ſylua dicta, Sala, mille circiter annis ante Chriſti Domini Natiuitatem, tempore Regis Sinarum dicti ꞓhua Chu.

thíc: *eſculpir, entalbar*: ſculpo, is, incido, is. thíc chữ ꞓđèào bia: *abrir as letras na pedra*: incidere literas in lapide.

thân thíc, họ hàng: *parentes*: conſanguinei.

thíc ngườị: *natureza ou inclinação de cada hum*: propenſio naturalis vniuſcuiuſque. nết ngườị, tính ngườị, idem.

thíc, chẳng có thíc: *ſem vontade*: indeliberatè, abſque intentione. vô í, idem.

thíc nhau: *acotouelarſe entre ſi*: cubito ſe inuicem impetere.

thíc, thân thíc: *certas riſcas*: lineæ quædam ad certam figuram rhombi ductæ.

thíc, mốc thíc: *moſo*: mucor, is.

thịc, kêu thịc thịc: *eſtrondo de queda*: ſtrepitus ex re aliqua decidente ortus.

thích, vide tích.

thịch, vel thịc, mở ra: *abrirſe*: aperiri. vel, ſinh ra: *fazerſe*: fieri. melius tịch, vide infra.

thiéc: *callaim, eſtanho*: ſtannum, i. thien, blờị: *ceo*: cælũ, i. thien đia, blờị đất: *ceo e terra*: cælum & terra. thien chủ, Chúa blờị: *Senhor do ceo*;

ceo: cæli Dominus. melius thien chúa. thien đàng, nhà blờ-i: *paraiſo celeſte*: paradiſus cæleſtis. melius thien Chúa đàng, nhà Chúa blờ-i cæli Domini domus. thien thần: *Anjo*: Angelus, i. thien ha, dưới blờ-i: *de baixo do ceo*: infra cælum. ideſt vniuerſus orbis inferior. thăng thien: *fogete*: igniculus volans. thien triều, cây thien triều: *zamboeira*: malus Adam. thien văn, tư thien: *matematica*: mathematica, æ. quan tư thien: *o mandarim matematico*: magiſtratus qui mathematicæ præeſt. huius officium eſt calendarium ſingulis annis typis mãdare, eclipſes prædicere, fluuiorum inundationes & ſimilia multa, etiam alia volunt prædicere, ſed fallunrur vt plurimum. thien vien đia phương, blờ-i tlòn đất vuông *o ceo he redondo, a terra be quadrada, aſſy falſamente dizem os ſeus liuros*: cęlum eſt rotundum, terra verò quadrata, ſic ſtolidè mētiuntur illorum libri.

thien, nghìn: *mil*: mille: thien vàn thien vàn: *viuais milhoẽs de annos*: viue in ęternum, verba benè precandi, valde in vſu maximè in epiſtolis.

thien môn đoú: *eſcorcioneira*: planta quædam indica à luſitanis, eſcorcioneira, dicta.

thièn: *embarcação*: nauigium, ij. melius thuyền.

thiến: *caſtrar*: caſtro, as. gà thiến: *capão*: capo, nis. & ſic de alijs.

thieng, tính thieng lieng: *ſuſtancia eſpiritual*: ſubſtantia ſpiritualis. thieng: *virtude milagroſa*: ſupernaturalis vis, aut virtus prodigioſa. phép thieng, idem. nơ-i thieng: *lugar em que cuidão hauer algũa diuindade*: locus in quo putant Ethnici aliquid diuinitatis ineſſe, ſed ſtolidè.

thiéng, mờ-i: *conuidar*: inuito, as. thiết, thiết, idem.

thiếp, tờ thiếp, tờ phép vua Chúa *prouiſão del Rey*: mandatum Regium in ſcriptis. lệnh idem. hàng thiếp câu ai: *paſſar mandado pera prender alguem*: mandatum expe-

expedire ad aliquem capiẽdum.

thiếp tính: *feiticeiro que finge ſaber ſe a alma eſtà no ceo ou no inferno*: veneficus qui fingit ſe ſcire an anima ſit in cælo, vel in inferno. & ad hoc varia facit veneficia.

thiếp: *manceba*: concubina, æ. ꞗợ mọn, ꞗợ lẽ, idem.

thiét, sắt: *ferro*: ferrum, i. thiét đế: *ferradura do cauallo*: ſolea equi ferrea.

thiét, đặt: *por, fazer*: pono, is, facio, is. nhi thiét hư thệ, mà đặt thề dối: *pera fazer iuramento em vão*: faciendo iuramentum falſum.

thiết: *conuidar, fazer offrecimento*: inuito, as. offero, offers. mời thết, idem.

thiết, thám thiết: *amar muito*: diligere multum.

thiệt của: *acharſe com menos fato*: minus habentem ſe deprehendere. mất thiệt của idem. hơn, thiệt: *o mais e o menos*: magis, & minus.

thiêu ma: *queimar o corpo morto*: cadauer igne conſumere.

thiêu phu: *o que vende lenha*: lignorum venditor. bán củi, idem.

thiểu, ít: *pouco*: parum. thiểu ngữ, ít đều: *de poucas palauras*: exigui ſermonis.

thiểu, cá thiểu: *peixe bagre*: piſcis quædam ſpecies quam, bagre, luſitani vocant.

thiếu: *faltar*: deſum, es, eſt. sót, idem. chẳng có thiếu gì: *não falta nada*: deficit nihil. bắt thiếu: *multar aquelle que falta em algum ſeruiço*: deficiẽtem in operibus communibus mulctare. tháng thiếu: *mes piqueno que não tem mais que vinte noue dias*: exiguus menſis qui ſolum dies habet viginti nouem.

thím: *molher do tio irmão do pay que he mais moço que o pay*: vxor patrui tui natu minoris quam pater tuus ſit. ꞗợ chú, idem.

thìn, giờ thìn: *a hora das ſete atè as noue antes do meyo dia*: hora à ſeptima vſque ad nonam ante Meridiem. dicitur etiam ngày thìn, nam thìn, tháng thìn, vide giờ.

thìn, rồu: *dragão*. draco, nis.

thinh,

thinh, tlaõ: *limpo:* mundus, a, vm. thinh ſạch, idem.

thing tịnh: *caſto limpo:* caſtus, a, vm.

thinh nhàn: *immudauel;* immutabilis, e. thinh bién: *o mar leite;* malatia, æ. lạng, idem. thing blò'i: *tempo ſereno;* ſerenum cælum.

thinh trai phù thủy: *conuidar os feiticerios pera o iejũ dos mortos;* inuitare veneficos ad ieiunia mortuis faciẽda, vel potius ad edendum varia edulia ſine carne tamen aut piſce.

thinh, chuối thinh tiêu: *ſpecie de figos da india verdes por fora, ià maduros:* ficus quædam indica extra immatura, ſed matura intus.

thinh yen: *cidra;* malum citreum.

thinh, làm thinh: *trocer o roſto pera não ouuir;* inflectere vultum in aliam partem ad non audiendum.

thinh: *fingir;* ſimulo, as. làm thinh giả ngủ: *fingir que dorme;* ſimulare ſomnum.

thinh đồ vươ'ng: *o nome do Rey velho de Tonquim;* nomen proprium Regis Tõchinenſis ſenis. thanh, idẽ.

thinh hŏa: *a Prouincia da banda do ſul antes de chegar da corte de Tonquim a Guião:* Prouincia Auſtralis reſpectu regiæ Tunchinenſis, antequam à regia ad Prouinciã nghẹ an perueniatur. ex hac Prouincia tam Rex Tunchini quam Cocincinæ ſunt oriundi, alijque primarij viri quam plurimi in aulâ Tunchinenſi, & Cocincinæ.

thính, no'i linh thính: *lugar que tem algũa couſa de Diuino:* Diuini aliquid habens locus. thieng, idem.

thỉng thŏảng, vô í: *ſem aduertencia:* inaduertenter, motus primo primus.

thỉnh, đi thủng thỉnh: *ir coleãdoſe com fanfarrice:* mouere collum molliter ex ſuperbia. dủ rỉnh, idem.

thịnh, ho'n, tốt: *perfeita couſa em tudo:* perfectum ex omni parte. đã thịng: *ià eſtá bem:* benè iam ſe res habet. thịnh ſự: *tudo proſpero:* proſpera omnia. thịnh đẫy blọn: *perfeitiſſimo:* perfectiſſimus, a, vm. bọ' chảŏ laŏ tuyèn

thinh

thịnh sự: *a eſtes dous cazados nada lhes falta, ſaude riquezas &c:* completa & perfecta habent omnia hi coniuges, ſanitatem ſcilicet diuitias &c.

thíp: *couſa de molho ià branda*: molle quidpiam ex eo qnod in aquam fnerit immiſſum. ngâm mềm, idem.

thít tha, vide tha:

thịt: *carne*: caro, carnis. đừng thịt: *não comer carne*: carnes non edere, abſtinere à carnibus. kieng thịt, idem. mlẫm thịt: *comer carne por deſcuido*: carnem edere ex inaduertentia. làm thịt: *matar algum animal pera comer*: occidere aliquod animal ad illud edendum. thịt nài: *carne magra*: caro macra. thịt mỡ: *gorda*: caro pinguis. thịt ba rọi, vide rọi. thịt gà, thịt lợn, thịt bò, thịt tlâu: *carne de galinha, carne de porco, de vaca, de buſara;* caro gallinæ, ſuila, bouina, bubalina.

thịt, đất thịt: *terra pingue*: pinguis terra.

thịt: *ſom ou eſtrondo de queda*: ſonus ſeu ſtrepitus ex aliqua re decidente. aliqui thệit.

thiu: *couſa depois de cozida ià ſeidiça*: corruptum aliquid poſtquam coctum eſt, quia diù relictum, vel malè cuſtoditum. cơm thiu: *arròs cozido ſeidiço*: oriza cocta iam corrupta.

thô bỗ: *ruſtico mal criado*: ruſticus, inurbanus, inciuilis. quê mùa, idem.

tho cũa: *confiſcar os bens, tirar el Rey a renda*: fiſco addici bona, abrogari à Rege annuos redditus alicui. tho cũa lại: *tornar a tomar o que ſe tinha dado*: repetere quæ iam data fuerant.

tho, thơm tho: *bom cheiro*: odor bonus.

thồ lồ: *peitar*: corrumpere donis, ſubornare. thụ lồ, idem.

thó, đất thó: *barro, terra barrenta:* argilla, æ. argilloſa terra.

thó, đánh thó: *eſgrimir*: digladior, aris.

thổ, đất: *terra*: terra, æ. đia, idem. thổ vàng: *barro*: argilla, æ. thổ chủ: *Senhor da terra*; terræ dominus, ſub

hoc nomine adorant diabolum, vel antiquos poſſeſſores illius regionis, illiſque altariola erigunt in ipſis agris. thổ coũ: *outro Senhor da terra*: terræ Dominus quem intra ſepta domus adorant. quan đất, idem. thổ kì, thieng đất: *ſpirito da terra*: terræ ſpiritus. ſic vocant diabolum quem putant tutelarem loci, thần, idem. hoàng thien hậu thổ, ꞗua blời chúa đất: *o Rey do ceo, e o Senhor da terra*: Rex cæli & Dominus terræ. hæc nomina vſurpant Ethnici in ſolemnibus iuramentis.

thó: *lebre*: lepus, oris.

thộ lồ; *leuar peitas*: munera accipere. đi lồ: *peitar*: munera dare.

thơ, lơ thơ: *achacoſo*: valetitudinarius, ij.

thơ, cây thơ rơ: *aruore ſem folha*: ſpoliata folijs arbor.

thơ mờng: *dar parabens*: congratulor, aris.

thờ: *reuerenciar*: colo, is. veneror, aris. thờ phượng: *adorar*: adoro, as. nơi thờ: *lugar de adoração, altar*: altare, ris. adorationis locus. ảnh thờ: *imagem do altar ou do oratorio*: altaris imago vel oratorij. phủ thờ: *a caza que eſtà no paço em que o Rey fas ſuas ceremonias a ſeus antepaſſados*: ſuperſtitionum domus in palatio, in qua nimirum Rex ſuos progenitores colit.

thở: *resfolegar*: reſpiro, as. nhặọc thở lam: *arquejar de cançado*: anhelare ex laſſitudine, vt poſtquam quis multum cucurrit, vel morti proximus eſt. thở ra thở ꞗèào: *tomar folego*: ſpiritum reſumere. than thở: *gemer*. ſuſpiro, as. văn, thở dài, idem.

thợ: *official mecanico*: mechanicus, i. làm thợ, làm thũ, idem, thợ mộc: *carpinteiro*: faber lignarius. thợ bạc: *ouriues*: aurifex, ficis. thợ rèn: *ferreiro*: faber ferrarius. thợ am hiểu: *official primo que fas as obras del Rey*: artifex egregius qui regis opera perficit. thợ máy sắt: *ſarralherro*: clauicularius faber. thợ máy sũ, idem. thợ may áo: *alfayate*: ſartor, is.

thŏi: *mancebia*: lupanar, is. proſtibulum, i. con thŏi: *molher publica*: meretrix, icis.

thŏận lào ai: *ganhar a vontade a alguem*: adipiſci animum alterius. đẹp lào ai, idem. hŏà thŏận: *concordar*: concorditer viuere, conuenire animis.

thŏảng, vide thỉnh thŏảng.

thŏảng, thấp thŏảng: *por de mais*: perfunctoriè. alij thấr thŏảng.

thŏát chŏúc: *no meſmo inſtante*: ſtatim, ſubitò. bóú chŏúc, tức thì, idem. đi thŏát thŏát: *ir de preſſa, ligeiro*: velociter incedere, citato paſſu & leui. celeri paſſu & agili ambulare. đi hŏán thŏát, idem.

thŏạt, dối: *mentira*: mendacium, ij. húy thŏạt, idem.

thóc, vide thăóc.

thộc, cái thộc: *ſeringa*: ſyringa, æ.

thŏê, vide thüê.

thŏê, vide thüê.

thoi, cái thoi: *lançadeira do tear*: radius ſeu inſtrumentum textoris quo ſubtegmen ſtamini inſeritur. thoi dệt cửi, idem.

thoi mực: *pão de tinta da China*: fruſtum atramenti Sinenſis quod ſolidum eſt, & petræ confricatum cum paũxillo aquæ liqueſcit vt ſcriptioni inſeruiat.

thôi: *baſta*: ſufficit. thôi hết: *acabarſe*: abſoluo, is. thôi đŏạn: *depois*: poſtea. khỏi một thôi: *paſſado hũ pouco de tempo*: exiguo temporis ſpatio elapſo. một gey, idem. đi đàng hai thôi ba, thôi đến nơi: *fazendo dous ou tres pouſos no caminho cheguei a o lugar*: paululum quieſcendo bis aut ter in itinere perueni ad locum.

thôi mùi ra: *desbotarſe a tinta*: decolorari. mùi thôi ra aó tláng: *apegarſe a tinta como da loba no aubião*: colorem vnius veſtis alteram inficere. ủ mùi, idem.

thói: *coſtume*: mos, moris. lè lŏệt, phép, idem. thói nước người: *coſtume dos eſtrangeiros*: mos exterarum gentium. theo thói: *ſeguir o coſtume*: conſuetudinem ſectari.

thối: *feder*; fœteo, es. hôi hám, idem. thối tha: *fedorento*: fœtens, ntis. lúa thối: *perderſe a ſeara por lhe entrar muita agoa e a cubrir*: putrefieri orizam in agris ob nimiam aquam irrumpentem &c. hư đi, idem.

thổi, gió thổi: *o uẽto aſſopra*; flat ventus. thổi lửa: *fazer fogo aſſoprandoo*: inſufflando ignem accẽdere. thổi cơm: *cozer arròz*: coquere orizã. các cơm, idem. củi thổi: *lenha pera queimar*: ligna ad comburendum. thổi kèn: *tanger gaita, frauta &c*: inflare tibias. thổi xũy đồũ: *atirar com zarauatana*: flando iaculari zarbatanã. xũy hiẹu khí: *tanger a trombeta*: inflare tubam. thổi bễ: *vſar dos folles de ferreiro*: follibus fabri ferrarij vti.

thơm: *dar bom cheiro*; odorem ſuauem emittere. thơm tho, idem. hương thơm: *perfumes*: ſuffitus, vs.

thơm, rau thơm: *bartelãa*: mentha, æ.

thon làng: *hũa parte da aldea em que eſtà bom numero de cazas iuntas, e como apartadas das outras da meſma aldea*: pars notabilis domorum ferè vnitarum inter ſe, & à reliquis eiuſdem pagi domibus ſeparatarum.

thuở: *dèſde*: ex quo, tù, idem. thuở bé: *dèſde menino*: à tempore pueritię. thuở xưa: *dèſdo tempo antigo*: antiquitus, ab antiquo, olim. alij khuở, vel khuở, vel etiam thuở.

thốt, nói: *fallar*: loquor, eris. máng thốt: *agaſtarſe de palaura*: verba iracundiæ proferre.

thớt: *banquinho ou taboa em que ſe corta o peixe, carne &c. pera ſe cozinhar*: ſcabellum aut tabula ſupra quam in fruſta ſecatur caro, piſcis &c. ad concoquendum.

thớt tơ: *roda de ſeda*: orbiculus bombycis.

thuộc, chuộc: *reſgatar*: redimo, is.

thuộc lờ: *peitar*: ſubornare muneribus.

thuở, biét: *ſaber*; ſcio, ſcis. thuở minh sáng láng: *claro*: clarus, a, vm. đã thuở: *o periodo ià eſtà bem*: periodus iam currit. đã tlon, idem.

idem. thoũ: *communicar*: communico, as. thoũ coũ: *communicação dos merecimentos, ou communicação dos Santos*: communicatio meritorum ſeu communio ſanctorum. thoũ đạo: *communicar a ley*: communicare legem, docendo &c. thoũ ſự: *interprete*: interpres, etis. thoũ thien đia nhin (biet nhu: *o eſtudante deue ſaber do ceo e da terra e do homẽ*: ſcire debet de cælo de terra & de homine qui ſtudijs vacat.

thoũ, cây thoũ: *certa aruore*: arbor quædam vocata thoũ.

thóũ: *lugar de theſouro*: theſauri locus. thẽ thóũ dẽa bạõ rọũ rải: *liberal*: munificus, a, vm.

thòũ vide thứ.

thóũ *zarauatana*: zarbatana, æ. bắn thóũ: *atirar com zarauatana*: zarbatanâ flando iaculari. xũy đòũ, idem.

thóũ thĩn: *lugar alto e baixo não plaino*: inæqualis locus, altiores ſcilicet partes habens, & alias depreſſiores.

thu, mùa thu: *outono*: autumnus, i. ăn trũ thu: *a feſta e comer que fazem aos quinze da oitaua lua que he o meyo de ſeu outono*: conuiuium feſtiuum quod celebrant decima quinta die lunaris mẽſis octaui dum ad medium ſui autumni perueniunt.

thu the: *mato baixo*: ſylua humilis.

thu: *a contribuição de muitos*: contributio multorum. đi thu tiền: *aiuntar a contribrição de muitos*: contributiones multorum congregare. gõp tiền, idem. đi thu giáo: *irem muitos iuntos pedir eſmolas*: multos ſimul ire rogare ſtipem.

thu: *inimigo*: inimicus, i.

thú, câm thú, muông chim: *animaes e aues*: quadrupedia & volatilia.

thú *coſtume* mos, moris. thói, idem. thú làng: *coſtume da aldea*: conſuetudines pagi. thú chợ: *coſtume do bazar*: conſuetudo fori.

thủ, đầu: *cabeça*: caput, pitis.

thủ, giữ: *guardar*: cuſtodio, is. thủ trấn xứ: *gouer-*

nador

nador da Prouincia: Gubernator Prouinciæ.

thủ, cờ thủ: *tangedor nas feſtas*: cytharadus in feſtis.

thủ tiét: *viuuo, ou viuua*: viduus, aut vidua.

thụ: *receber*: recipio, is. admitto, is. thụ lồ: *tomar peitas*; munera admittere. ăn thụ lồ, idem.

thọ, khi thọ sóũ lâu: *viuer muito tempo*: viuere diu.

thư: *carta*: epiſtola, æ. gưởi thư: *mandar carta*: epiſtolam mittere. phũ thư: *fechala*: literas obſignare. ăn thư, idem.

thứ: *vòs que fas numero ordinal*: particula numeri ordinalis. thứ mái: *quantezimo*: quotus? thứ nhít: *o primeiro*: primus. thứ hai: *o ſegundo*: ſecundus. & ſic in cæteris numeris. thứ tự: *ordem de preeminencia conforme a dignidade*: ordo præeminentiæ iuxtà dignitatem perſonæ. ngồi có thứ tự: *no aſſentar ſe olha polla dignidade*: ordo dignitatis ſeruatur in ſedendo.

thứ dân: *o pouo*: populus, i. ſư dân, idem.

thứ: *perdoar, ſoffrer*: parco, is. fero, fers. thứ kẻ yếu làm: *ſoffrer os fracos*: ferre imperfectorum mores. tha, idem.

thử: *experimentar*: experior, iris. thử xem lão ai: *prouar alguem*: experimentum facere alicuius.

thua: *perder ficar vencido*: vinci. vt in ſponſione, in ludo, in diſputatione, in bello & ſimilibus. mất thua, idem.

thưa: *reſponder*: reſpondeo, es. thưa ràng, idem.

thưa: *couſa rala mal tapada*: rarus, a, vm. res non benè compacta. bẹ̆ai thưa: *canga rala mal tapada*: rara tela vel tennis male compacta. phen thưa: *cajão ralo*: rara ſtorea malè compacta.

thừa: *ſobejar*: ſuperſum, es. dư, thừa lừa, idem.

thứa, khách thứa: *hoſpede, eſtranho*: hoſpes, pitis. extraneus, a, vm. người lạ, idem.

thứa, cái thứa: *lima de raſpar pao*: lima qua limatur lignum.

thứa, đạt thứa: *dar final*

ao official: arrham dare. giủa, idem. melius, đặt coc.

thửa: *elle*: ille, a, vd. referendo eum, de quo prius fuit ſermo.

thuâng, vide thuông.

thưâng, vide thường. & ſic de ſimilibus.

thúc, thủ thúc: *veludo*: villoſum ſericum.

thúc, đánh thúc: *dar com o ioelho*: percutere, vel impellere alium genu, inflexo poplite.

thức: *cor*: color, is. thức vàng: *couſa amarela*: flauus, a, vm. &c. sắc, mùi, idem.

thức: *ſpecie de couſa*: ſpecies, ei. thức nọ thức kia, ſự nọ ſự kia: *aquilo e aquelle outro*: illud & illud aliud. thức gỗ: *couſa de pao*: res lignea. thức vàng: *couſa de ouro*: res aurea. & ſic de ſimilibus. mộ thức mộ: *de cada ſpecie hũa couſa*; vnum quid ex vnaquaque ſpecie.

thức: *eſpertarſe*: expergiſcor, ceris. thức dậy: *eſpertai e aleuantaiuos*; expergiſcere & ſurge. thức thâu đêm: *eſtar acordado toda a noite*: inſomnem ducere noctem.

thức, tâm thức: *agaſtarſe muito*: excandeſco, is. ira vehementi corripi. gẹn thức, idem.

thực, ăn: *comer*: cibus, i. comedo, is. Chúa cầm thực: *o Rey pega do comer*: cibum Rex manu apprehendit, ideſt comedit. nhệt thực: *eclipſe da lua*: eclipſis lunæ. fatuè enim putãt tempore eclipſis draconem quendam ingentem quem vocant gấu deuorare ſolem aut lunam, atque ita crepitaculis, tintinnabulis tormentis etiam bellicis ſoli vel lunę laboranti opem ſe ferre putant fugando draconem.

thüê: *alugar, fretar*; loco, as. conduco, is. thüê mướn, idem, dicitur autem tam de hominibus quam de alia re quacunque.

thüế: *rendas*; tributum, i. làm thüế: *arrecadar as rendas*, tributa colligere. làm quí, làm tièn, idem. nộp thüế: *pagar a renda*; tributa ſoluere.

thui: *chamuſcar*: ſemiuſtulo,

ſtulo, as. thui thuyền: *chamuſcar por fora a embarcação peraque o bicho a não coma*: amburere nauigium ad extra ne vermes illud perforẽt. thui nghẽ: *chamuſcar a buſara*; vſtulare bubalum. thui tlâu. idem. thui me: *chamuſcar o boy*; oburere bouem. thui bò, idem.

thúy: *bulle*; vas paruum, diota parua.

thủy, nước: *agoa*; aqua, æ. đi thủy: *ir por mar*: mari iter arripere. cŏên thủy: *ſoldados que remão*; milites ſimul & remiges. lụt hồũ thủy: *diluuio vniuerſal*; diluuium vniuerſale. cả nước, idem. thủy tụ: *agoa que não corre*; aqua conſiſtens. thủy phủ: *diabo que cuidão preſide ao mar*; mare gubernans diabolus, vt ipſi falsò putant. phủ thủy, vide phủ.

thủy: *azougue*: argentum viuum.

thủy, ngọc thủy tinh: *criſtal, vidro tranſparente*: cryſtallus, i. vitrum pellucidum. lọ thủy tinh: *garafa, galbeta*: vitreum vaſculum, vitreus vrceolus.

thuyền: *embarcação*; nauigium, ij. thuyền giả: *embarcação de peſcar no mar largo*: nauigium ad piſcandum in alto. thuyền lé: *galè*; triremis is. đi thuyền: *ir por agoa*; aquatile iter arripere. phải thuyền: *fazer naufragio*; naufragium pati. buộc thuyền lại: *enrotar a embarcação*: nauigium viminibus nouis colligare. tháo thuyền: *desfazela*: nauigium ſoluere ac in fruſta diuidere. thui thuyền, vide thui.

thuyết. *neue*: nix niuis.

thưng gạo: *medida piquena de arròs*: menſura parua orizæ. đấu, idem.

thüở, vide thǒở.

thuóc: *mezinha*: pharmacum, i. medicina, æ. thuóc the, idem. thúoc hiệu: *mezinha excellente*: medicina præſentanea. thày thuóc: *medico*: medicus, i. sắc thuóc: *cozer a mezinha*: medicinam concoquere. bã thuóc: *o bagaço da meizinha que ſe bota fora*: pharmaci magma quod eijcitur. phải thuóc: *fes lhe mal a mezinha, ou derão lhe peçonha*: medicina nocuit,

vel,

vel, venenum eſt propinatũ. thuóc đọuc: *peçonha*: venenũ, i. thúoc mát dễa: *refrigeratiua*: pharmacum refrigerans. thuóc mạnh: *mezinha teza*: pharmacum vehemens.

thuóc lào: *tabaco*: betum, i. ăn thuóc: *tomar tabaco*: betum haurire. hút thuóc, idẽ.

thuóc: *poluora*: puluis tormentarius. đánh thuóc: *fazer poluora*: puluerem tormentarium conficere.

thuóc: *tintas de tingir*: colores ad imbuendum pannũ aut telam.

thuóc vẽ: *cores de pintar*: colores ad pingendum. pha thuóc: *temperar as tintas miſturandoas*: colores per miſturam componere.

thước: *couado de medir*: cubitus, i.

thước cửi: *o pao em que no tear ſe enrola a tea*: lignũ cui tela inuoluitur dum texitur.

thước ké: *regra de regrar*: regula ad ducendas lineas.

thuọc: *eſtudar de cor*: memoria addiſcere. thuọc lào, idem. đã thuọc: *ià ſabe fallar*: didicit iam linguam.

thuọc vẽ ai: *pertencer a alguem como a amo ou Senhor*: pertinere ad aliquem tanquam ad patronum aut Dominum. xã nẫy thuọc vẽ Chúa: *eſta aldea pertence a el Rey pera arrecadar a renda della*: ſpectat ad Regem pagus hic, vt ab eo tributa Rex exigat. cai thuộc: *o mandarim a quem pertence a renda*: magiſtratus ad quem ſpectat tributum.

thương, cái thương: *pangale que tem o ferro cauo*: ligo ferrum habens directum cũ haſtili & concauum aut excauatum in longitudinem.

thương: *ter compaixão, querer bem*: miſereor, eris. amo, as. thương yêu, idem. thương hẽ: *miſerauel de my, ou miſerauel de ty*: heu me miſerum, vel, heu te miſerum. modus ſignificandi compaſſionem qua quis dignus videtur. thương hại, khốn nạn, idẽ. chịu thương chịu khó: *ſofrer trabalhos e miſerias*: ferre labores & miſerias. nhà thương: *caza de miſericordia, hoſpital*: miſericordiæ domus, Xenodochium, ij. nhà thương:

certa proſapia dos Reis, da China: familia quædam regum Sinenſium. thương xót ai: *vſar de miſericordia com alguem*: miſericordiam præſtare alicui.

thường: *de ordinario*: ordinariè. bữa, idem. lễ thường: *dia Santo ordinario não dos mayores*: ordinaria feſtiuitas. thường lễ: *ordinariamente*: ordinariè, sẽper. lien, idem. thường: *continuar*: continuo, as. aſſiduum eſſe. vô thướng: *nome de certo diabo do qual tem medo os velhos*: nomen diaboli quem timent ſenes. & ideò anni noui triduo in templa idolorum confugiũt, quia putant ſolo illo tempore aduenire ad quærendum illos & occidendum, ideòque dici, vô thường, quia non ſemper inſidiatur.

thưởng: *galardoar*: præmio afficere.

thưởng; *dar premio*: præmium largiri. thưởng kẻ lành phạt kẻ dữ: *apremiar os bons caſtigar os roins*: præmio donare bonos, ſupplicio afficere malos. có thưởng có phạt: *ha de hauer premio e caſtigo*: præmium & pœna debent dari. thưởng, idem.

thượng, tlen: *em cima*: ſupra. thượng đế: *Rey de cima*: Rex ſupernus. thượng khâm, hạ khâm. vide khâm.

thuột cái thuột: *zarauatana, ſeringa*: zarbatana, æ. ſyringa, æ. melius thụt, vel thột.

thụt gỗ tàu hút nước: *bomba da nao*: inſtrumentum ligneum per modum ſyringæ prægrandis, qua è ſentina nauis exhauritur aqua. thụt nước ꞗẻào: *foruer a agoa*: attrahere aquam. thụt nước ra: *eſguichala*: expellere aquam è fiſtula.

thũ thúc, vide thúc.

thũ: *barça de pao*: vas ligneum ad aquam, vel aliud continendum. thũ voi: *barça em que bebem os elephantes*: ligneum vas in quo bibunt elephantes. làm thợ lam thũ: *official mecanico*: mechanicus, i.

thủng, thí thủng: *polmão ou lobinho grande*. tuber carneũ.

thũ: *ſupo redondo*: vas rotundum è cannis indicis cõtex-

textum concauum, ad varia exportanda inſeruiens. thúng gao: *ſupo de arròs*: vas rotundum & concauum ex cannis indicis contextum ad orizam deferendam inſeruiens. thúng ſơn: *ſupo acharoado*: vas rotundum concauum è cannis indicis contextum, infectumque ſandaracha.

ti, nha ti: *o primeiro tribunal de letrados que ha em cada Prouincia*: tribunal primũ literatorum quod in qualibet Prouincia ius dicit. ſecundum tribunal dicitur, nha hiến.

tì, đò tì: *os que acarretão o corpo morto*: defuncti corpus aſportantes. đò tay, idem. alij đò trụi. tì lô, vide lô.

tí, chuột: *rato*: mus, muris. giờ tí: *hũa hora antes e hũa hora depois de meya noite*: hora vna ante, & altera poſt mediam noctem. chính tí: *meya noite em ponto*: vera media nox. ngày tí, tháng tí, năm tí, vide giờ.

tỉ, củ tỉ: *tutano*: medulla, æ. alij tủy.

tị, rắn: *cobra*: ſerpens, ntis. giờ tị: *hora das noue atè as onze antes de meyo dia*. hora à nona vſque ad vndecimam ante meridiem. vide giờ.

tía cá: *cardume de peixe*: congregatio piſcium. đàn, idem. tía chim: *bando de aues*: concurſus auium. tía tlâu: *manada de bufaras*: armentũ bubalorum. tía lợn: *vara de porcos*: grex porcorum. tía chien: *rebanho de ouelhas*: grex ouium.

tiá, sắc tiá: *cor vermelhá que toca de roxa*; rubeus color obſcurus ad violaceum propendens.

tỉa ra: *tranſplantar como aruores ou ortaliça que eſtaua muito iunta*: tranſplantare vt arbores vel plantas vt latiora occupent ſpatia.

tiắng, vide tiếng.

tích, bết tích: *ſinal de ferida*; cicatrix, icis. dấu tích, idem.

tích, người dấu tích: *homem muito velho*: decrepitus, i. rủ rỉ, idem.

tích, vô tích: *ſem tenção*: voluntate carens. vô í, idem. chẳng có tích làõ ſự ấy: *não tinha propoſito de fazer iſſo*:

intentionem non habuit faciendi illud.

tích của; *poupar*: ſumptibus parcere.

tịch, mở: *abrir*: aperio, is. địa tịch ư sửu, đất mở giờ sửu: *a terra ſe abrio de hũa hora depois de meya noite atè as tres*: terra aperta eſt ab vna hora vſque ad tertiã poſt mediam noctem, ita in ſuis libris de creatione mundi cæcutiunt Sinenſes.

tiéc: *ter pezar de algũa couſa ſe lhe perder ou gaſtar*: dolere de amiſſione, vel corruptione alicuius rei. tiéc của: *miſerauel no gaſtar*: parcus & miſer in expenſis, tiéc mềnh: *fugir do trabalho*; ſubterfugere laborem.

tiệc, một tiệc ăn: *vn banquete*: conuiuium vnum.

tiêm, ſinh tiêm: *mecha pera acender o fogo*: ſulphurata, æ.

tiem la: *boubas*: morbus gallicus vel neapolitanus. alij tim la.

tiêm vi: *rebelar*: deficere à principe. làm nguy, blổ lảổ, ngịch, tranh vị, idem.

tien, thước: *antes*: prius, ante. tiên, idem.

tien, thần tien: *Anjo*: Angelus, i. thien thần, idem.

tien, tổ tien: *antepaſſados*: progenitores. tổ tữ, idem.

tien ſư, vide, ſư.

tien binh: *vanguarda*; primum agmen. tien, idem.

tièn, vide tien.

tièn, đồũ tièn: *caixas de cobre*: monetæ æreæ. một đồũ tièn, hai đồũ tièn: *hũa caixa, duas caixas*: moneta ærea vna, monetæ æreæ duę, & ſic deinceps vſque ad ſexaginta, tunc enim dicitur, một tièn: *ſeſſenta caixas*: ſexaginta monetæ æreæ, quia ſcilicet illæ iam æquiualerent menſuræ argenteę quã, đồũ bạc, vocant, & iulio romano quoad pondus videtur æqualís, hai tièn: *duas vezes ſeſſenta caixas*: bis ſexaginta monetæ æreæ, ba tièn: *tres vezes ſeſſenta*: ter ſexaginta monetæ æreæ, & ſic deinceps vſque ad decẽ, nam tunc decies ſexaginta ſeu ſexcentę monetæ illę diuiſæ per ſexaginta, aut etiam vnitæ, vocantur, một quan tịèn, quia ſcilicet æquiualent

lent decem iulijs ſeu ponderi argenteo quod, lang vocant. luſitani tamen apud Sinas ſicuti ſingulas ſexagenas vocant centum ſic decies ſexagenas monetas ſeu ſexcentas vocãt mille, quod à laponibus originem habuiſſe videtur qui mille huiuſmodi monetas vocant, quan, & luſitani ad expeditius loquẽdum & negotiandum illud idem, quan, apud Annamitas donauerunt nomine, mille, cum tamen reuera non ſint niſi ſexcentæ huiuſmodi monetæ. ſic etiã eodem loquẽdi modo & numerandi vtentes, mọt tièn, donauerunt nomine centũ, cum tamen reuera non ſint niſi ſexaginta. mộT quan tièn: *mil caixas*: millæ monetæ æreæ ſeu potius ſexcẽtæ. hai quan tièn, ba quan tièn & ſic deinceps in infinitum mộT tlam quan tièn: *cem mil caixas*: centum millia monetarum ærearum, vel potius ſexaginta millia mộT nghìn quan tièn: *mil vezes mil caixas*; mille millia monetarum ærearum, ſeu potius ſexcenta millia. attamen quinque ligaturæ monetarum vocantur, mộT ꞗiá tièn: *cinco mil caixas*: quinquies mille monetæ æreæ. ſeu potius quinquies ſexcentæ, ideſt ter mille. lòi tièn: *fio em que ſe enfião as caixas*: filum cui inſeruntur monetæ æreæ, quia ſcilicet omnes in medio ſunt perforatæ. xó tièn ꞗềào: *enfialas*: inſerere filo aut alteri ligulæ monetas æreas, quia ſunt perforatæ. tièn gián: *caixas piquenas*: monetæ æreæ minutiores ſeu minores. tièn qúi: *caixas grandes*: monetæ æreæ maiores. quể, idem. ſex è maioribus æquiualent decem è minoribus. làm tièn: *arrecadar a renda de caixas*: tributum monetarum ærearum exigere. làm qúi, idem. tièn géy: *cuſtas das diligencias da Iuſtiça*: impenſæ pro miniſtris iuſtitiæ. tiẽn chỉ, idem. tièn bộp: *caixas ruins de chumbo*: monetæ adulterinæ plumbeæ. geo tièn. *botalas iugando com ellas*: iacere monetas ludendo. bẻ tièn: *quebrar hũa caixa*

caixa

caixa em duas partes em ſinal de repudio; frangere monetam æream in ſignum repudij. nam vir plebeius repudians vxorem confringere debet vnam monetam æreã medietatem dat vxori bacillos etiam quibus vtuntur ad comedendum pariter cõfringit vir & tradit vxori, & tunc vxor iuxtà deprauatam conſuetudinem, vel potius corruptelã, liberè poteſt aliũ virum ducere. bé đủa bé đoũ tièn, idem.

tièn, nhản tièn: *ver diante dos olhos*: intueri proprijs oculis. đã thấy, idem.

tién: *cercear a roda*: amputare circumquaque. tién miá: *aparar a cana doce*: putamen cannæ ſacchareæ reſecare. tién cau: *aparar a areca*: putamen fructus indici, quem luſitani arecàm vocant, reſecare.

tién Chúa: *dar algũa couſa ao Rey*: Regi aliquid dare. đưng, idem. quamuis ſit etiam in vſu pro idolis, vt & cũ.

tiẹn, hạ tiẹn: *auarento*: auarus, a, vm.

tiẹn, đại tiẹn: *neceſſidade corporal grande*: ſtercora egerere, modeſtè loquendo đi ſoũ, đi đàng, idem. yả, immodeſtè. tiểu tiẹn: *ourinar*: vrinam expellere, modeſtè loquendo. đái, idem ſed immodeſtè.

tiẹn: *tornear*: torno, as. thợ tiẹn: *torneiro*: tornator, is. con tiẹn: *grades balauſtres*; crates tornatiles.

tiếng: *vos*: *fama*: vox, vocis. fama, æ. cả tiếng: *alta vòs*; elata vox. nhỏ tiếng: *vòs baixa* ſubmiſſa vox. khan tiếng: *enrouquecer*: rauceſco, is. êm tiếng: *vos ſuaue*: ſuauis vox. có tiếng: *corre a fama*; fama increbuit. máng tiếng, tiếng đồn, idem. xấu tiếng: *roim ſama*; malum nomen.

tiếng: *falla*: lingua, æ. chẳng biết tiếng nói: *não ſabe a lingua*: linguam non nouit. tiếng tlaõ núi vaõ ra: *fas ecco*: eccho redditur ex monte.

tiếp: *a taboa da quilha*: carinæ tabula.

tiét: *ſangue*: ſanguis. inis. đau tả tiét: *camaras de ſangue*:

gue: dyſenteria ſanguinea. kiét, idem. thủ tiét, vide thủ.

tiệt. melius tuyệt, vide infra.

tiêu, hồ tiêu: *pimenta*: piper, is.

tiêu: *gaſtarſe*: expendo, is. của ăn đã tiêu *o que bauia pera comer ià ſe gaſtou*: expenſum iam eſt comeſtibile.

tiêu, chuối thỉnh tiêu: *figos da india que parecē verdes e são ià maduros*: ficus indicæ quædam quæ videntur virides, ſeu immaturæ, iam tamen ad maturitatem peruenerunt.

tiều, củi: *lenha pera o fogo*: ligna ad ignem. tiều phu: *o que vende lenha*: lignorum ad comburendum venditor.

tiểu, mọn: *piqueno*: paruus, a vm. tiểu hầu: *pagem*: pediſequus, i. tiểu nhin: *homem baixo*: infimæ ſortis homo. cái tiểu: *caixão piqueno em que ſe tresladão os oſſos dos defuntos depois de tres annos*: ſarcophagus exiguus in quem poſt triennium oſſa defuncti transferuntur. tiểu tiện, vide tiẹn.

tim, cái tim: *iunco de que ſe fas torcida*: iuncus ex quo fit ellychnium. tim đèn: *torcida de candea*: ellychnium, ij.

tim, blái tim: *coração*: cor, dis.

tim la: *boubas*: morbus gallicus, vel neapolitanus. tiem la idem.

tim: *laca pera pintar*: purpureus color ad pingendum aptus.

tìm: *buſcar*: quæro, is. kiếm, idem. tìm chẳng thấy: *buſquei e não achei*: quæſiui & non inueni. tìm chẳng được, idem.

tím máu lại: *acudir o ſangue a parte agrauada que fica verde negro*: concurſus ſanguinis ad partem corporis læſam, ita vt eius color fiat cæruleus ſubobſcurus.

tím mùi tím: *azul eſcuro*: cæruleus color ſubobſcurus.

tin: *crer*: credo, is. lào tin, idem. tôi tin kính Deos cha: *creo em Deos Padre*: Credo in Deum Patrem. tin

ſe:

fé: fides, ei.

tin ai: *fiarſe de alguem*: fidere alicui.

tin, bảu tin: *dar nouas*: noua referre. thăm tin: *eſpiar*: exploro, as. mǎng tin: *corre fama*: fama eſt. mǎng tiếng, idem.

tín, tin: *crer*: credo, is.

tinh, ngôi ſao: *eſtrella*: ſtella, æ.

tinh, bừng tinh: *muito cedo*; valdè mane, diluculo primo.

tinh ảnh ra: *lançar rayos como ſol*; emittere radios ad inſtar ſolis.

tinh tle: *eſtopa de bambù*; ſtupa cannarum indicarum.

tinh, yêu tinh: *diabo em figura de molher*: diabolus ſub figura mulieris.

tinh, lậu tinh: *chaga na parte ſecreta, cameras, puxos de ſangue*; vulnus in pudendis. dyſenteria, æ, tenaſmus ſanguineus. kiét, idem.

tinh mũy: *oſſo do naris*: os narium. sóũ mũy, idem.

tinh: *ſemente de homẽ*; ſemen virile. khí mềnh, idem.

tình, nghĩa: *ſentido*: ſenſus, vs. ſự tình cực rọũ: *ter hũa couſa ou propoſição o ſentido oculto*: abſtruſi ſenſus propoſitio. sâu nhiệm, idem.

tình cờ: *a caſo*; fortuitò. chẳng có rặp lảõ, idem.

tính: *ſubſtancia, natureza, inclinação*: ſubſtantia, natura; propenſio animi.

tính lí: *natureza rational, filoſofia*: natura rationalis, philoſophia, æ.

tính lại: *fazer contas*; calculationes peragere.

tính, thiép tính: *feiticeiros qui prometem fazer ver os mortos que quizerem dormindo*: venefici ſpondentes aſpectum mortuorũ in ſomnis ad libitum.

tỉnh: *eſtar em ſeu cizo*: mẽtis compotem eſſe. bàng tỉnh: *não ſe alterar*: ſemper idem. tỉnh lại: *tornar em ſy*: redire ad mentem, vt poſt inſaniam, vel poſt ebrietatem. ra khôn, idem.

tịnh, ſạch: *limpo*: mundus, a, vm. thinh tịnh: *puro caſto*: purus, caſtus, a, vm.

tinh phạn vương, vide thích.

tiủ, touc tiủ: *palauras deſ-*

ho-

honeſtas, ou deſcortezes em qualquer genero: obſcæna verba, vel inurbana quouis modo. nói sóũ chín, idem.

tla *por, aplicar*: pono, is. applico, as. tla thuóc dầu: *aplicar a mezinha a ferida*; appone e medelam vulneri. tla hòm ꞗēào: *meter no caixão*: mittere in arcam. tla canh: *temperar o caldo*: condire iuſculum. tla danh: *dar fundo*: demittere anchoram. tla khóp ngựa ꞗēào: *por o freyo ao cauallo*: apponere frænum equo. tla con: *mouito*; aborſus, vs. sẩy con, idem. alij, tra, mutando, l, in, r, ſic etiam in ſequentibus communiter.

tlà *igoal*: æqualis, æ. cũng tlà ai, bang nhau tày, idem.

tlả: *panella que sò ſerue pera cozer peize* olla ad ſolos piſces concoquendos inſeruiens.

tlác: *bulir couſa mal encaixada*: moueri rem ineptè inſertam alteri thuyền tlúc tlác: *bulir a embarcação* moueri nauigium vndis concutientibus. melius, lúc lác.

tlai: *madre perola*. margaritæ concha. ánh tlái: *varonica de madre perola*: icuncula ex margaritæ concha. hột tlai: *perola*: margarita, æ. chuổi hột tlai: *coroa de rezar de madre perola*; roſarium, vel globuli precarij ex margaritæ concha.

tlai, con tlai: *mancebo*: adoleſcens, ntis. melius con blai.

tlái: *aueſſo*: inuerſus, a, vm. tlái áo: *o aueſſo da cabaya*: inuerſa pars veſtis. tay tlái: *mão eſquerda*: ſiniſtra manus. tlái mlẽ: *contra rezão*: repugnans rationi. nói tlái: *fallar errado*: mendosè loqui. tlái mặt thuóc: *mezinha errada*: incongrua medicina. lúa tlái: *arròs da ſegunda nouidade*: poſterioris meſſis oriza.

tlải, tle tlải: *bambù piqueno de folha grande*; canna indica minutior ampla habens folia.

tlải, nhà tlóũ tlải: *caza aberta a roda*: patens circumquaque domus.

tlẩy, vide tlẩy.

tlăm, một tlăm: *cento*: centum. tlăm sự, *muitas couſas*, multa.

multa. tlăm tiéng, nói tlăm tiéng: *fallar muitas linguas*: varijs linguis loqui.

tlàm: *arrecadas:* inaures, rium. đeo tlàm: *trazer arrecadas*: inaures geſtare.

tlám: *pes, breu*: pix, picis.

tlám, blái tlám: *certa fruita como azeitonas*: fructus quidam in modum oliuæ.

tlám, cái tlám: *alambique de eſtilar*: ſtillarium, ij.

tlám con: *trazer o filho nos braços*: geſtare vlnis filium. bế, ám, bòú, mang, idem.

tlan, cái tlan thợ bụt: *charola em que ſe tem e venera o pagode*: ferculum ſuperſtitioſum in quo quis habet & veneratur idolum.

tlan, con tlan: *certa laya de cobra*: ſerpentis quædam ſpecies.

tlẫn: *ſem cabaya sò com encacho ou calcoẽs, ou outra couſa com que ſe cobre da cinta pera baixo*; nudus in parte ſuperiori corporis, licet coopertus à medio corporis & infra.

tlẫn, thuyền tlẫn: *barca ſem cajão, deſconcertada*: nauigium ſine vmbraculo, & abſque alijs ad nauigandum neceſſarijs. săch tlẫn: *liuro ſem capa*; liber ſine operimento. & ſic de alijs rebus imperfectis &c.

tlán: *teſta*: frons, ntis. sói tlán: *caluo*: caluus, a, vm. sóc tlán, idem.

tlang gỗ: *tronco de pao pera prender alguem fechandolhe os pès dentro*: compedes lignei in quibus pedes inſerti clauduntur, ita vt loco moueri quis non poſſit. cồm blang, idem. đáo tlang: *prender neſſe tronco*: compede ligneo comprehendi.

tlàng, tlán tlàng: *desbarbado*: imberbis, e. iniurioſa verba.

tlàng, tlề tlàng: *vagaroſo*: lentus, a, vm.

tlàng áo: *cabeção da cabaya*: ſuperior veſtis pars quę collum operit.

tlàng hŏa: *coleira de flores*: torques florum.

tlàng hột: *roſairo de contas*: globuli precarij. chuỗi hột, idem.

tlàng, bề tlàng: *de comprimento*: longitudo, dinis.

bề

bẽ dĕọc, idem. vide bẽ.

tlàng hăọc: *eſcola, vniuerſidade*: ſchola, æ. vniuerſitas, atis. alij tràng.

tláng: *cor branca*: color albus. tláng tŏát: *branco perfeito*: album perfectum. tláng như cò: *branco como garça*: album vt ardea, quia ſcilicet niuem nunquam ibi viderunt.

tlẫng, vide tlứng.

tlánh: *deſuiarſe*: declino, as. tlánh cho khói: *afaſtaiuos*: recede. xê ra, idem.

tlao: *entregar*: trado, is. đã tlao cho người: *iá lhe entreguei*: tradidi iam illi. phú, idem.

tlạo, tlợn tlạo con mắt: *por os olhos em aluo*: oculos ita attollere vt albugo appareat.

tlạo, cũa tlợn tlạo: *fato confuſo como ſe no meſmo vaſo eſteuer carne peixe fruta tudo miſturado*: confuſio rerum vt ſi in eodem vaſe contineantur carnes, piſces, fructus, omnia permixta.

tlaŏ: *claro de liquor*: clarus, a, vm. minimè turbidus liquor. nước tlaŏ: *agoa clara*: clara & minimè turbida aqua.

tlaŏ: *dentro*: intus, intra. trũ, idem.

tlaŏ nam: *o anno paſſado*: præteritus annus, elapſus. nam ngŏài, idem. ra nam: *o anno que vẽ*: futurus annus. ſang nam, idem.

tlaŏ, đàng tlaŏ: *as Prouincias do ſul dèſda corte de Tonquim atè Ranran*: Prouinciæ Meridionales reſpectu ſeptentrionalium incipiendo à Regia Tunchinenſi vſque ad confinia Regni Ciampa, imò & ipſum Regnum Ciampa & Cambogiæ eodem modo vocantur. & è contra Prouinciæ ſeptentrionales reſpectu meridionaliũ vocantur. đàng ngŏài. vẽào tlaŏ: *entrar dentro*: interius ingredi. ideſt à Prouincijs ſeptentrionalibus ad meridionales proficiſci. & è contra, ra ngŏài, eſt à Prouincijs meridionalibus ad ſeptentrionales exire.

tlàŏ tlứng: *clara de ouo*: albumen oui.

tláŏ: *berço de meninos*: cunæ, arum. đan tláŏ: *fazer o ber-*

o berço : incunabula conſicere .

tláõ cổ : *coleira natural no peſcoço de aue , ou outro animal* : millus à natura datus in collo auis , aut alterius animalis. alij tráõ.

tlăp blâu : *boceta ouada donde ſe tem o betele areca pera comer*: pyxis oualis in qua apponitur folium quod, betel, vocant ſimul cum fructu indico, areca, dicto à luſitanis, ad comedendum.

tlát nhà : *rebocár a caza cõ terra ou cal*: incruſtare parietes domus, vel terra, vel calce. bay tlát : *à colher com que ſe reboca*: inſtrumentum aut trudicula, vel cocleare quo incruſtantur parietes , alij trát.

tlâu, con tlâu: *bufaro* : bubalus, i. ráõ tlâu : *curar bufaras* : bubalos curare . ſeo tlâu: *furarlhe as ventas* : bubalis nares perforare, ad eos ſcilicet facilius regendos, inſerto in naribus funiculo. vide sõ-u .

tlâu, cứt tlâu : *caſpa da moleira dos meninos*: furfures ex puerorum capite .

tlâu, cá lưỡi tlâu: *lingoado*; ſolea, æ.

tlẩu: *caſca de nelle* : tunicula orizæ . alij trẩu .

tlaũ, vide tlaõ & ſimilia.

tlâũ, vide tloũ & ſimilia .

tle: *bambù*; canna indica . tle hóá, tle gai, tle là nga, tle gày : *varias caſtas de bambùs* : cannarum indicarum ſpecies variæ . mặt tle : *olhò que arrebenta no nò* : ſurculus qui ex nodo cannæ indicæ pullulat. mang tle: *o olhò que arrebenta no pè*: ſurculus cannæ indicæ qui in ipſius pede oritur . bóũ tle : *o canudo que vay entre nò e nò* : internodium cannæ indicæ . rốc mấy tle : *aparar os nòs do bãbù*: cannæ indicæ nodos abſcindere.

tlễ , thuyền tlễ : *certa embarcação* : nauigij quædam ſpecies.

tlé: *de pouca idade* ; ætatis modicæ. còn tlé: *ainda mancebo*: iunior adhuc . tlẻ dại : *paruo, tolo*: fatuus, i. tlẻ mọ, tlẻ mọn, idem . tlẻ tlũ : *fazer couſas de moço deſcabeçado* : pueri inſipientis more ſe gerere .

tlẽ

tlẽ đàng: *atalho*: compendium itineris.

tlẽ nãi: *preguiceirão*: deſidioſus, a, vm. tlẽ tlàng, làm biéng, idem.

tlẽ, áo tlẽ: *cair a cabaya dos ombros*: decidere veſtem ab humeris.

tlẽy: *partirſe*: diſcedo, is. tlẽy đã khói: *partio e ià paſſou*. abijt & iam præterijt. ſang tlẽy: *ir pera outra terra*: migrare in aliam regionem.

tlẽy lẽy blái: *abaixar o ramo, e colhera fruta*; demittere ramum ad carpendos fructus.

tlên: *arriba*: ſupra. kẻ bề tlên: *os ſuperiores*: ſuperior, is. tlên hết moi ſự: *ſobre todas as couſas*: ſuper omnia. ở tlên gác: *eſtà no ſobrado*: cõtignationem incolit. quoties ſignificatur locus ſuperior ſemper additur tlên, vt. ở tlên núi: *eſtà no monte*: eſt in monte; ở tlên blời: *eſtà no ceo*: eſt in cælo.

tlến tlàng: *desbarbado*: imberbis, e. tién, idem.

tleo: *dependurar*: appendo, is. tleo lên, idem.

tlèo: *trepar*: repo, is, arrepo, is. tlèo lên, idem.

tléo: *cadeira ſem braços*: ſedes ſine brachiorum fulcimento.

tlét, vide tlát.

tlêu ngươi: *zombar d'alguem, fazerlhe algũa vexação*: deludere aliquem, vexare aliquantulum. tlêu tôi: *auexame*: vexat me affligit me. tlêu đẫn bà: *entender com molheres pera mal*: illudere mulieres in malum. đi tlêu đứa ấy: *entendei com aquelle, deſafiayo*: prouoca illum ad duellum. alij, tliu.

tlích, cá tlích: *ſardinha*: ſardina, æ. cá blích, idem. cá mòi: *mayor ſardinha*: ſardina maior.

tliu, vide tlêu.

tlíu tlo, vide líu lo.

tlo, lo, vide etiam líu lo.

tlò, hãoc tlò: *eſtudante*: ſcolaſticus, i. làm tlò: *fazer comedia, repreſentação*: comœdiam aut aliud repreſentationis genus peragere. gióũ tlò, truyẹn, idem.

tló: *moſtrar com o dedo*: demonſtrare digito. alij blõ chỉ, idem.

tlŏc

tlŏc đầu: *caluo de toda a cabeça ou cortado todo o cabel-lo:* capillis carens in toto capite. trŏc, idem.

tlôi đi: *andar a notho polla agoa a baixo*: ferri aquæ impetu & impulſu. bánh tlôi nướ́c: *bolinhos redondos brãcos que botão na agoa*: bellaria rotunda alba & aquæ immerſa.

tlôi, blái tlôi: *mangas fruita da India*: fructus quidam Indicus quem luſitani, mangam, vocant, perſico malo ſimilis, ſed viridis extra, quamuis intus ſit maturus.

tlói: *amarrar os braços a alguem:* ligare brachia alicui. tlói lợn, tlói gà: *amarrar porcos, galinhas:* alligare porcos, gallinas &c. tlói ma quỉ: *amarrar o diabo no corpo do endemoninhado*: colligare diabolum in ipſo energumeni corpore.

tlồm: *principal em algũ lugar*: præcipuus in aliquo loco. tlồm làng: *cabeça da aldea*; caput, ſeu præcipuus in pago. alij tlùm. cai, idem.

tlóm con mắt: *olhos encouados*: profundi oculi. melius sớm.

tlộm: *as eſcondidas*; occultè. hỏi tlộm: *preguntar em ſegredo*: ſecretò interrogare. lạy tlộm: *fazer reuerencia priuadamente*: priuatim reuereri. tlộm: *as eſcondidas de alguem*: inſcio aliquo. ăn tlộm: *furtar as eſcondidas*: furtum, i. ăn cướp: *tomar por força*: rapina, æ. ăn cắp: *furtar cõ manha*: fraudulenter accipere.

tlôn: *trazeiro:* poſterior hominis pars. bàn tlôn: *nadegas*: nates, tiũ. khu, idem. tlôn kim: *o fundo da agulha*: pars acus vbi eſt eius foramen. tlôn vò: *a parte inferior do boyão em que ſe aſſenta*: pars infima diotæ cui ipſa innititur. tlôn ốúc: *parafuſo femea*: inferior pars cui inſeritur trochlea.

tlòn: *couſa redonda:* rotundus, a, vm. tlòn: *inteiro, perfeito:* integer, gra, grum. một năm tlòn: *hum anno inteiro:* integer annus.

tlốn: *fugir*: fugio, is. lánh, khỏi, xiêu, idem.

tlộn tlạo, vide tlạo.

tlon, vide blon.

tlơn: *liſo, eſcorregadio*: læuis, e. lubricus, a, vm. alij trơn. cú tlơn: *periodo redondo*: rotunda periodus. thoũ, idem.

tlơn con mắt lên: *regalar os olhos, polos em aluo*. attolere oculos, vel ita aperire vt albugo appareat. tlơn tlạo con mắt lên: *com medo por os olhos em aluo*: aperire oculos præ timore ita vt albugo appareat.

tlớp bánh, cá: *requentar apas, peixe*: recalfacere placentas, piſcem &c. alij trớp, at de oriza dicitur, rang cơm.

tlớt, vide blớt.

tlợt: *eſcorregar*: dilabor, eris. tlợt chin: *eſcorregar os pès*: falli pedem in lubrico. trợt, idem.

tloũ: *eſperar*: expecto, as. confido, is. tloũ thày đến: *eſpero ao meſtre que venha*: expecto magiſtrum aduenturum. tloũ cậy ngườі: *confiar em alguem*; ſperare in aliquem. troũ, idem.

tlóũ: *tambor*: tympanum, i. đánh tlóũ: *tocar o tambor*: tympanum pulſare. giáõ tlóũ, idem. tlóũ cái: *tambor redondo*; tympanum rotundum.

tlóũ: *vigia*: vigilia, æ. noctem autem diuidunt in quinque vigilias. tlóú một: *a primeira vigia*: vigilia prima. tlóũ hai: *a ſegunda*: vigilia ſecunda, & ſic de alijs.

tlóũ, nơi tlóũ: *lugar deuaço*; peruius patenſque omnibus locus. nhà tlóũ tlải: *caza aberta ao vento, ladrões &c*: peruia vento patenſque latronibus domus. tróũ trải, idem. thuyền tlóũ gió: *embarcação aberta ao vento ſem ter aonde ſe abrigar*: patens omnibus ventis cymba, ſine loco aprico aut protecto.

tlưa: *pollo meyo dia*: hora circa meridiem. tlưa sẽ đến: *chegarei pollo meyo dia*: meridiei hora circiter adueniam. đã tlưa: *già he tarde*: tarda iam hora eſt, loquendo ſcilicet à matutino tempore vſque ad meridiem, nam à meridie ad veſperam dicitur, đã tối: *ià he tarde*: hora iam tarda eſt. à veſpere vero vſque ad mediam

no-

noctem circiter, đã khuya: *ià he tarde*: hora iam tarda eſt, denique à media circiter noĉte vſque ad auroram, đã ſáng: *ià he tarde, ià he de dia*: hora iam tarda eſt, aurora iam emicat.

tluãng, vide tluồng.

tlúc tlác: *ranger ou bulir algũa couſa*: ſtridere aliquid, aut húc illúcque moueri. melius lúc lác.

tlủng, vide trủng.

tlứng: *ouo*: ouum, i. tlứng gà: *ouo de galinha*: ouum gallinæ. & ſic de alijs auibus. tlứng rắn: *ouo de cobra*: ouum ſerpentis. tlứng cá: *ouas de peixes*: oua piſcium. tlứng chẻy: *lendeas*: lens, lendis. tlứng ũ: *ouo goro*: ouum vrinum. chim ấp tlứng: *chocar a aue*: ouis incubare auem. đẻ tlứng: *por o ouo, deſouar*: oua parere. ꞗỏ tlứng: *caſca de ouo* oui teſta. lào tlắng tlứng: *clara*: oui albumen. lào đỏ tlứng: *gema*: oui luteum, vitellus, i. báng tlứng: *a pellicula dentro*: oui pellicula interior. bác tlứng: *fritada de ouos*: oua frixa. alij trứng.

tlước: *diante, dantes, primeiro*: coram, antè, prius, tlước mặt aî: *diante dalguẽ*: coram aliquo. đi tlước: *ir diante*: prius ire, præcedere. như tlước ſau thì cũ ꞗệy: *como dantes aſſym depois*: ante vt factum eſt ita etiam poſt. tlước hết: *primeiro que tudo*: prius & ante omnia. chẳng dẻam nói tlước: *não me atreuo de fallar primeiro*: prius non audeo loqui.

tluồng: *em couros ſem algũ veſtido*: nudus omnino ſine vlla veſte. hổ hang, tluồng tlũ, idem.

tlút linh hồn ra: *ſair a alma do corpo*: egredi animam è corpore, mori. tlút của: *paſſar fato de hũ lugar pera outro*: transferre res ab vno loco in alium. tlút lẩy: *leuar o ſobejo do comer nas feſtas*: accipere reliquias eduliorũ è conuiuio.

tlúc bạc: *fundir prata*: eliquare argentum. nấu, idem.

tlũ, tlé tlũ, vide tlé. tluồng tlũ, vide tluồng.

tộ: *ajudar, empatar*: iuuo, as.

as. protego, is. phù hộ, giúp sức, idem.

to: *groſſo ou groſſeiro como pano, linhas &c*: craſſus, a, vm, vt pannus, fila & ſimilia impolita.

tỏ lộ: *publicamente*: publicè.

tố: *tormenta*: tempeſtas, atis. bão táp, idem. vô tố: *quieto, manſo*: quietus, a, vm. mitis, e.

tỏ: *claramente*: clarè, dilucidè. tỏ tàng, tỏ tường, idem. đã tỏ: *ià entendo, ià eſtà claro*: intelligo, is. iã clarum eſt. tỏ ra cũ ai: *publicar algum ſegredo*: reuelare ſecretum.

tổ chim: *ninho de aues*: nidus auium. de gallina dicitur, ổ, ſicuti de quadrupedibus.

tổ tũ: *auòs*: progenitores, vm. tổ tien, tổ nễ, idem.

tơ: *amar*: amo, as. tơ thương, yeu, idem.

tơ: *brotar das heruas*: germino, as. tơ mạ: *arrebentar o nelle*: germinare orizam. tơ rau, tơ cỏ: *arrebentar a hortaliſa, e outras heruas*: germinare olera atque alias herbas. mão̤c, idem.

tơ: *ſeda*: bombyx, ycis. kén tơ: *folhelho de ſeda*: bombycius folliculus. tàm tơ: *o bicho da ſeda*: bõbyx, ycis. kéo tơ ra: *debala*: glomero, as.

tờ gềy: *folha de papel*: folium papyri. làm tờ: *fazer peticão*: poſtulationem conſcribere. tờ chua, tờ Chúa: *chapa del Rey*: reſcriptum regium. lệnh, idem.

tờ con: *o pay deſconhecer o filho e deſobrigarſe delle como ſe não fora ſeu filho*: dimitti filium à patre, nec haberi amplius pro filio. từ đi, idẽ.

tớ, đầy tớ: *diſcipulo, criado*: diſcipulus, i. famulus, i. đầy tớ cả: *os Apoſtolos*: Apoſtoli, orum. tôi đồ, idem.

tớ: *eu*: ego. loquendo cum iracundia, illumque cui iraſcor nominando per vocem contemptus, người, vt. tớ làm chi người: *que tenho de ver contigo*: ego quid curo te.

tŏá mù ra: *fazerſe neuoeiro, ſubir o fumo &c*: nebuloſum aërem fieri, fumum aſcendere. & ſimilia vt ex puluere caliginem oriri.

tŏà: *trono, tribunal:* thronus, i. tribunal, is. tŏà Chúa ngŏ'i: *trono donde el Rey ſas audiencia em publico:* thronus in quo Rex ſedet cum publico auditorio aſſiſtit.

tŏạ, lá tŏạ: *coxim de ſella:* puluinar ephippij. tổ, idem.

tŏại, ꞓbua tŏại hŏàng thị: *nome de certo Rey da China que dizem achou o fogo:* nomen cuiuſdam regis Sinenſis quem dicunt adinueniſſe ignem, quia ſcilicet illos docuit ex duorum lignorum attritu ignem elicere, atque ideò illum ad hæc vſque tempora adorant.

tŏán: *deliberar:* delibero, as. tŏán cũ nhau: *conſultar entre ſi* cõſulere ſe inuicem. tŏán tưở'c việc: *conſultar o negocio:* conſilium de negotio peragere. đã tŏán: *eſtà pera morrer:* proximus morti eſt. đã maŏ, idem.

tŏán: *aritmetica:* arithmetica, æ. con tŏán: *os pauſinhos com que contão:* bacilli quibus vtuntur ad numerandum. sãch tŏán: *liuro de contas:* computorum liber. tinh, idem.

tŏẩn: *xibandar, ou caza aonde ſe pagão os direitos das barcas, ou dos que paſsão:* publicanus, i. domus exigentis tributa à tranſeuntibus, vel è nauigijs. tŏẩn bộ, idem.

tŏẩn: *eſpaço de dès em dès dias em que ſe diuide o mes:* ſpatium decem dierum in quod diuiditur menſis. một tŏẩn: *des dias:* decem dies. hai tŏẩn: *vinte dias:* viginti dies &c.

tóc: *cabello da cabeça:* capillus, i. tơ' tóc: *fio de cabello:* capilli filum. đễ tóc: *criar cabello:* comam nutrire. cắt tóc: *cortar o cabello:* capillos abſcindere. quan tóc: *creſpo:* capilli criſpi. quan đẩu, idem. vư'n tóc: *cabello muito eſpeſſo:* cæſaries denſa valdè. tóc gáy: *cabello do toutiço;* capilli occipitis. bối tóc: *amarrar o cabello:* capillos ligare. ré tóc: *enfeitar o cabello;* cincinnos calamiſtrare. dủi tóc: *pegar alguem pollos cabellos:* capillis aliquẽ comprehendere. xé tóc, idem. rối tóc: *cabellos emburulhados:* capilli implicati. rịp cạp lẩy dở tóc: *arrancar*

os cabellos com tenàs : capillos forcipe paruula auellere. chải tóc : *pentear*: pecto, is. bạc tóc: *brancas* ; capilli cani. đỏ tóc: *ruyuo* : rufus capillus. xanh tóc : *preto*: capillus niger. tóc ngựa: *a coma e cola do cauallo*: iuba & cauda equi.

tọc, nói tọc mạch : *fallar fora o que ſabe de caza*: enuntiare foris quæ domi quis audiuit.

tớc: *a decima parte do couado, polegada*: cubiti decima pars, extremus pollicis articulus quo vtuntur ad cubitum metiendum, in longum ſcilicet accipiendo.

tốẽ, vide tüẽ.

toi: *morrer de deſaſtre* : mori ex infortunio. chết toi, idem.

tôi; *eu, meu*: ego, meus, a, vm. loquendo demiſsè. tôi lạy oũ : *eu faça reuerencia a voſſa merce*: ego veneror Dominationem tuam. chúng tôi, mớ tôi : *nòs, noſſo*: nos, noſter, tra, trum. của tôi; *fato meu*: mea res. nhà chung tôi : *caza noſſa*: noſtra domus. & ſic de alijs poſſeſſiuis quæ explicantur per pronomina primitiua.

tôi: *eſcrauo, criado, vaſſallo*: ſeruus, i. famulus, i. ſubditus, i. lam tôi, idem. tôi tá: *eſcrauos*: ſerui.

tối: *eſcuro*: tenebroſus, a, vm. tối blời : *ceo toldado* : nubilum cælum. nhâm blời, idem. tối tăm mù mịt : *noite fechada*: obſcurum noctis. thâu đêm tối ngày : *todo o dia e toda a noite* : tota nocte & tota die, donec ſcilicet iterum obſcuretur dies. ban tối: *de noite*: nocturnum tempus. đã tối : *ià he tarde*: tarda iam eſt hora, & ſic dicitur à meridie vſque ad veſperam. vide chưa. tối mặt : *cego* : cæcus, i. tối dạ : *não ter abilidade* : ingenio carere.

tói : *cadea* : catena, æ. đòi tói: *corrente, machos*: compedes. tói sắt : *cadea de ferro* : catena ferrea. lòi tói, idem. phải tói : *preſo em ferros*: compede captus. tói vàng *cadea de ouro*: catena aurea. chỉ vàng, idem.

tói, củ tói: *cabeça de albo*: allij ſpica. ánh tói : *dente*

de alho: allij dens ſeu particula.

tội: *pecado:* peccatum, i. culpa, æ. phạm tội: *cair em pecado:* peccatum committere. tôi có tội: *he minha culpa;* culpa mea eſt. tôi là ké có tội: *ſou pecador:* peccator ſum. ăn năn tội: *arrependimento:* dolere de peccatis. xưng tội: *confeſſar os pecados:* peccata confiteri. giải tội: *abſoluer:* peccata purgare ſeu remittere. nơi giải tội: *purgatorio:* peccata purgandi locus. chuộc tội: *ſatisfazer pollos pecados:* ſatiſfacere pro peccatis. đánh tội: *tomar diſciplina:* peccatorũ pœnas verberibus perſoluere. tha tội tha vạ cho tôi: *perdoaime a culpa e a pena:* culpam & pœnam mihi ignoſce. tạ tội: *offerecer algũa couſa pera alcançar perdão dos pecados:* offerre aliquid ad remiſſionem delicti obtinendam. tội: *caſtigo:* vitio, nis. chịu tội *padecer pollos pecados:* pati pro peccatis. hối tội: *ſuperſtição com que paruoamento cuidão os gentios tem perdão de ſeus pecados:* ſuperſtitio per quam Ethnici ſtultè putant ſe liberari à peccatis. vide sám hối.

tơi, aó tơi: *capa de palha ou folhas grandes pera a chuua:* penula è folijs prægrandibus contexta ad arcẽdam pluuiam.

tới: *chegar:* peruenio, is. mới tới: *agora chegou:* peruenit modo. cheò tới: *remai pera chegar, não fiqueis atràs:* remiga ita vt peruenias, nec retro remaneas. gệt tới: *remar pera diante:* remigare in partem anteriorem. gệt lùi: *remar pera tràs:* retrorſum remigare.

tóm, cái tôm: *camarão:* gammarus, i. tép, tôm cang, idem. tôm: *lagoſta:* locuſta marina, aſtacus, i. tôm dảo, idem.

tóm lại: *compendiar:* compendio vti. tóm vế, nói tắt, idem.

tôn, cháu: *neto:* nepos, otis. nhơc tôn, truyền cho cháu: *tradição pera os netos:* traditio nepotibus.

tốn: *gaſtar;* impendo, is. tiêu, idem, tốn của: *gaſtar*

lar.

largo, eſperdiçar: prodigere res. tổn hại, tổn thiệt, idem.

tợn, dữ tợn: *maos boſes, cruel, brauo*: crudelis, e. ferox, ocis. tồục tợn, idem.

tầng: *ordem de ſobrados huns ſobre os outros*; tabulatorum ordo quorum vnum ſit ſuper aliud. nhà bốn tầng: *caſa de quatro ſobrados*: contignationes quatuor habens domus. mấy tầng blời: *quantos ceos ha*: cæli quot ſunt? tàu có ba tầng: *nao de tres cubertas*: contignationum trium nauis.

tầng: *ter coſtume*: ſoleo, es. đã tầng ſự ấy: *ià eſtou acoſtumado a iſſo*: ſolitus iam ſum. chưa tầng: *ainda não tenho experiencia*: vſum non habeo. expertus nondum ſum.

tầng nào: *quamanho*: quantus, a, vm. dài tầng nào: *quão comprido*: cuius longitudinis? người ấy tầng nào: *eſſe homẽ a que chega*; gradus huius viri qualis eſt? cặch, thễ, dường, idem.

tóp: *começarſe a corromper*: incipere corruptionem. tóp mỡ: *torreſmo depois de frita a manteja*: cremium, ij, quod ſcilicet ex lardo ſupereſt poſt frixam & liquatam pinguedinem ex lardo aut petaſo.

tốt: *couſa boa*: bonus, a, vm. tốt lành: *fermoſo*: pulcher, chra, chrum. tốt blai: *gentilhomem*: ſpecioſus iuuenis.

tót: *tirar fora como eſpada, gaueta &c*: extrahere vt enſem, ſcrinij loculos & ſimilia. tót gươm ra: *arrancar a catana*: exerere gladium, rút ra, idem. vide tuốt.

tồục: *couſa indecente, deſcortès*: indecens, ntis, inciuilis, e. nói mlời tồúc tĩu: *fallar palauras indecentes em qualquer materia*: indecora verba loqui in quocunque genere. ten tồục: *o nome que o pay ou a may pos ao filho em nacendo*: nomen quod infanti recens nato à Patre aut Matre imponitur. hoc nomine non poteſt compeilari vir quiuis ſine dedecore, imò nec nominari poteſt tale nomen parentum aut maiorum

iorum

iorum ſine graui, vt ipſi putant, iniuria ita vt timeant vltionem à ſuis maioribus ſi in tale nomen impingant. alij tục. vide infra.

toũ, họ: *parentes*: conſanguinei. tồ toũ: *antepaſſados*: progenitores, rum. tồ nể, idem.

toũ đồ: *diſcipulos graues*: diſcipuli nobiliores, dicitur de Apoſtolis.

tóũ, dưa: *acompanhar pera fora*: deduco, is. tóũ lệnh: *acompanhar a chapa del Rey*: deducere reſcriptum Regis, vel perſonaliter, vel aliquod munus ei qui illud profert præbendo. tóũ ſao: *ſuperſtição de botar de ſy a eſtrella em que nacerão*: ſuperſtitio qua putant Ethnici expellere ſtellam ſub qua nati ſunt, eo quod ſit illis infauſta, & aliam ſumere. nhương ſao, idem. tóũ ách, vide ách.

tóũ: *parte de Prouincia ou de comarca, que contem dès ou mais aldeas*: Prouinciæ aut toparchiæ pars continens decem circiter pagos. cái tóũ: *o cabeça deſſas aldeas* magiſtratus qui decem circiter pagis præeſt. quan tóũ binh: *mandarim de armas em toda hũa Prouincia*: dux militiæ in vna integra Prouincia. huius tribunal iungitur tribunali eiuſdem Prouinciç quod conſtat ex literatis, & ad illum ducem ſpectat executioni mandare quæ in tribunalibus literatorum decernuntur. vide nha ti, nha hién.

tra: *carga de embarcação; embarcar fato*: ſarcina nauis, onerare nauem. chở, idem.

tra ꞗèào: *meter dentro*: intromitto, is. tra túi ꞗèào: *meter na bolça*: immittere in crumenam.

tra, cất ra: *tirar fora*: extraho, is. tla idem.

tra, đi tra: *tirar deuaſſa*; inquiro, is. còn hói tra: *ainda corre a deuaſſa*: inquiſitio adhùc fit ad veritatem indagandam.

trá, dối: *mentira*: mendacium, ij giả trá, nói dối: *mentir*: mentior, iris. lảũ trí trá: *refalſado*: doloſus, a, vm. gian, quỉ quái, idem.

trá, có trí có trá: *ter abilidade*:

lidade: ingenio pollere. có í tứ, ngŏan, biét mlẽ, sáng dĕạ, khôn kháo, idem.

trá trá: *vos de papagayo* pſittaci vox. alij tá tá.

trác ảnh: *relojo do ſol*; horologium ſolare. melius đĩa bàn xem giờ.

trăch: *queixarſe d'alguem*: conqueror, reris. tôi báo kẻo ngay ſau trăch: *auiſouos peraque depois vos não queixeis*: moneo te ne poſtea conqueraris. trăch ké có lỗi: *reprender os que errão*: arguere peccantes.

trai, chay: *ieiũ dos pagodes*: ieiunium idolorum, in quo ſcilicet abſtinetur à carne & piſce. tinh trai phù thủy: *conuidar os feiticeiros pera o iejũ dos pagodes*: ieiunio ad faciendo veneficos vocare.

trại chên: *eſcorregar os pes*: dilabi pedes ob loci lubricitatem. tlơn, idem.

trầm lüện: *roda de tormẽtos*: tormentorum perpetua ſucceſſio. vt fingunt in tranſmigratione animarum idolorum cultores.

trầm hương: *aquila*: aquilanum lignum.

trám: *breu*: pix, picis. alij tlám.

trầm đi. *ter vontade de ir*: velle ire. muấn đi, idem.

trân, ngăọc: *pedra precioſa*: gemma, æ. vô giá trân: *pedra precioſa de preço ineſtimauel*: margarita inæſtimabilis pretij. chua báo, idem.

trấn, giữ: *guardar*: cuſtodio, dis thủ trấn xứ: *Gouernador da Prouincia*: Gubernator Prouinciæ.

trấn bùa trấn, dĕán bùa: *pendurar papeis de feiticeria*: appendere veneficiorum papyros.

trấn, cờ trấn tích chữ: *titulo em bandeira*; titulus in vexillo.

trận: *briga*; rixa, æ. phải trận: *morrer na briga ou na guerra*; mori in rixa, vel in bello. một trận: *hũa peleja*; rixa vna. một trận gió: *pè de vento*; turbo, binis. cơn, idem.

trang nghiem: *obra ſumptuoſa e mageſtoſa*; opus magnificum, maieſtate plenum.

tràng hăọc: *eſcola, caza dos exames*; ſchola, æ. exami-

mi-

minum domus.

tràng hột, vide tlàng.

tràng an: *a corte de Tonquim*; Tunkinenſis regia, &c. kẻ chợ, kinh dô, idem.

tràng thuế: *caza em que ſe pagão as rendas, adũanas*; vectigalium ſeu tributorum domus. alij tlàng, nhà bộ, idem.

tràng, bẽ tràng vide tlàng.

trắng, thuóc trắng: *mezinha prouocatiua a ajuntamẽto com molher*: pharmacum ad libidinem excitans. phảõ, idem, alij trứng.

trắng, vide tlứng.

trạng nguyen: *ſupremo grao dos letrados*; gradus ſupremus in literis. đạu trạng nguyen: *alcançar o ſupremo grao dos letrados*; gradum ſupremum in literis adipiſci.

tranh nhau: *apanhar hũ ao outro*: arripere aliquid ſibi inuicem. tranh cạnh, idem.

tranh, bức tranh: *retabolo*; tabulæ pictæ. khám, &c. idem.

traõ, vide tlaõ.

tráõ, vide tláõ.

trạõ: *couſa d'importancia*; grauis, c. viec trạõ: *negocio de porte*, negotium graue, &c. trạõ vạõ: *fidalgo, nobre*: nobilis, e. ſang trạõ idem cầu mệnh trạõ: *procurar honras e dignidades*: inhiare dignitatibus & honoribus. lẽy mệnh làm trạõ: *terſe por peſſoa graue*: æſtimationem magnam de ſe ipſo habere. tội trạõ: *pecado graue*: grauis culpa, vt mortalis.

trắt, léy gé ăn trắt: *arrancar as eſpigas pera comer*: vellere ſpicas ad comedendum. alij tlắt.

trát, vide tlát.

trật, một trật: *na meſma coniunção de tempo*: tractu eodem temporis. hăọc một trật: *aprender no meſmo tempo*: tempore eodem addiſcere, &c.

trầu, sắc trầu: *cor roxa eſcura*: violaceus color ſubobſcurus.

trê, cá trê: *certo peixe*, &c.: piſcis trê vocatus.

trén, vide tlén.

tri, biet: *ſaber*: ſcio ſcis. bất tri nghĩa, chẳng biét nghĩa: *não tem primor*: inurbanus, a, vm.

trì trì: *Champa*: Regnum Ciampa. chiem thành, mlô, idem. trì trì gan: *não reſponder ao que lhe preguntão*: interrogatus minimè reſpondet.

trí: *capacidade, entendimento*: intellectus, vs. linh hồn trí khôn: *alma rational*: anima rationalis. trí trá, vide trá.

trỉ gác: *trauejamento pera o ſobrado*: tigna ordinare ad tabulatum faciendum trỉ chạn, idem.

trị ùi *gouernar*: guberno, as. trị, trị nhạm, sửa, idem.

trịch, cái trịch: *dados*: teſſera, æ. đánh geo trịch: *botar os dados*: alea ludere. cờ, idem.

trièn, chùa trièn: *templo de pagodes*: idolorum fanum.

triều, ké ở triều: *corteſaõs*: aulici, eorum.

triều, oũ triều: *titulo com que ſe chamão os filhos dos capitaẽs &c.*: titulus quo compellantur filij militiæ ducũ.

triều, thien triều: *zamboa*; malum Adam.

triều, mũ triều thien: *barrete real*: pileus regius.

triều, quan triều: *mandarim principal*: magiſtratus primarius.

triẹu: *des contos*: decem millionès.

trinh, đạõ trinh: *caſto*: caſtus, a, vm. ſạch sẽ, idem. đạõ thân: *virgem*; virgo, ginis.

trinh: *traues ou traueſſas da caza ao largo*: tigna in trãſuerſum domus poſita. tróũ nhà, idem.

trơ, tloũ: *eſperar*: ſpero, as. cậy, idem.

trở vẻ: *virar, tornarſe*: verto, is. reuertor, teris. blở vẻ, idem. vide blở.

trỡ: *ocupado, impedido*: occupatus, detentus, a, vm. trỡ việc: *eſtà ocupado*: diſtinetur negotijs.

trỡ: *impedir*: impedio, is. chớ trỡ nô: *não o eſtroueis*: impedimento ne ſis illi. chớ trỡ việc: *não eſtroueis os que trabalhão*: interturbator ne ſis eorum qui operantur.

tróc phọc: *caſtigar com tormentos*: punire cruciatibus. tróc quỉ: *prender ao diabo*: coercere dœmonem. bắt quỉ, idem.

troc, vide tloc.

troc, đọuc: *turuo*: turbidus, a, vm.

trôi, cá trôi: *peixe tainha*: capito, onis.

trơi, ma trơi: *diabo que aparece de noite com reſplandores*: diabolus noctu cum ſplendoribus apparens.

tron lại, vide bun.

trớp, vide tlớp.

trợt, vide tlợt.

trớũ, vide tlớũ.

trụ, cột trụ: *coluna piquena que leuantão ſobre as trauessas que eſtribão nãs colunas grandes da caza*: columnæ paruulæ quæ ſuperponuntur tignis nixis ſuper maiores domus columnas.

trụ, đế trụ, vide trướng.

trừ: *botar fora por força*: expellere vi. trừ ma quỉ: *exorcizar, botar fora o demonio*: exorcizare dœmonem. trừ tà, bắt tà, xua đi, đuổi đi, idem.

trực, giữ: *guardar*: cuſtodio, is. trực tiết: *guarda da viuuès*: viduitatis cuſtos.

truyền: *tradição, mandado, ou couſa que ſe fas a ſaber de huns a outros* traditio, nis. mandatum, i. res quæ per hos alijs innoteſcit. tội Adam truyền cho: *pecado original*: originale peccatum. truyền từ nhọc ton: *tradição de filhos a netos*: traditio per filios ad nepotes. đức Chúa Ieſu truyền phép giải tội: *Noſſo Senhor nos deixou o Sacramento da Confiſsão*: tradidit nobis Dominus Ieſus Confeſſionis Sacramentum. &c.

truyện: *historias, cantigas*: hiſtoriæ cantiones. truyện oũ thánh Ignacio: *vida de Santo Ignacio*: vita Sancti Ignatij. hát truyện: *cantar, fazer autos*: comœdias agere.

trứng, vide tlứng.

trũng: *valle entre montes*: vallis inter montes. alij, thủng, nơi thủng.

trưởng, cả, mlớn: *grande*: magnus, a, vm. con trưởng: *morgado*: primogenitus, i. tàu trưởng: *capitão do nauio*: nauarchus, i. chúa tau, idem ex quadam accommodutione quãuis Domi-

minum potius nauis ſignificet at coram rege non dicitur niſi tàu trưởng, quamuis ſit Dominus nauis. xã trưởng: *mayor da Aldea*: caput pagi. & ſic in ſimilibus.

trướng màn: *ſobreceo com as mais cortinas das ilhargas*: conopeum cum peripetaſmatibus hinc inde extenſis. phô trướng để trụ: *ornar a varela ou templo dos idolos com cortinas, pinturas &c*: ornare idolorum fanum peripetaſmatibus, picturis &c.

trượng mao: *homem bem diſpoſto, e de boa condição*: robuſtus homo ac mitis. mạnh mé, hièn lành, idem.

trượng đòn: *algòs*: carnifex, ficis.

trượt chên, vide tlợt.

trŭ, tlaŏ *dentro*: intra, in. trŭ đạo thíc ca: *o interior da ley dos pagodes*: interior falſitas legis idolorum. nữ trŭ: *entre as molheres*: inter mulieres. viẹc trŭ phụ: *obras publicas del Rey ou dos mandarins, às quais são obrigados os vaſſalhos*: opera publica Regis, Magiſtratuum, ſeu onera ad quæ tenentur ſubditi. trŭ đô, kẻ chợ: *a corte de Tonquim*: aula Tunchinenſis. kinh đô, tràng an, idem. quan trŭ ſú: *Eunuco do paço*: Eunuchus Regi inſeruiens: nomen honorificum quo donantur Eunuchi abſentes etiam valdè graues.

trŭ, nuôi: *ſoſtentar*: nutrio, is.

trŭ trŭ điẹp điẹp: *muitos ſem conto*: multi abſque numero. nghìn trŭ: *dar mil graças*: mille gratias referre.

trŭ, chữa trŭ tang lien tăng: *fazer ſuperſtições pera que o que morreo em caza ou na parẽtela o não leue apòs ſy*: ſuperſtitiones quaſdam peragere, ne qui domi mortuus eſt aut ex conſanguineis illum ſimul ad mortem rapiat.

trŭ, phải trŭ: *doença como de torcimentos que toma todo o corpo*: morbus quaſi torminum qui per omnia membra diffunditur, & eſt mortalis ſoletque oriri ex recidiuo in morbum.

trŭ: *acertar no aluo*: attingere

gere ſcopum. trứ bia, phải trứ, idem.

tu, đi tu: *fazerſe hermitão:* heremiticam vitam ducere. tu hành, idem. ſãi tu: *bonzo ſolitario:* ſolitarius, ij.

tu, dĕao tu rích: *eſpada:* enſis.

tù: *tronco:* carcer, is. tù rạc, idem. cầm tù rạc: *encarcerar:* detrudere in carcerem, carceri mancipare.

tú, oũ tú: *filho de mandarim de letras:* literati magiſtratus filius. oũ chiêu, idem.

tụ, họp: *ajuntar:* coniungo, is. iungo, is. tụ lại, idem. tụ nhao: *aiuntarſe entre ſi:* iungi inuicem. thủy tụ: *repreſa de agoa:* lacus, ci. ſtagnum, i.

tư, bốn: *quatro:* quatuor. tháng tư: *quarto mes:* quartus menſis. một quan tư: *ſeis centas e quatro vezes ſeſſenta caixas;* ſexcentæ & quater ſexaginta monetæ æneæ. vide tièn.

tư thien: *matematica:* mathematicæ diſciplinæ. quan tư thien: *o mandarim que tem cuidado do calendario, e eclipſes &c:* mathematicæ magiſtratus, cui incumbit calendarij cura, & eclipſium prædictio &c.

từ: *dèſdeque:* ex quo. từ bé: *dèsde menino:* ab infantia. từ nãy về ſau: *daquì pordiante:* in poſterum. từ bao giò: *dèſde que tempo:* ex quo tempore. từ mới xưng tội: *dèſde que a derradeira vès vos confeſſaſtes;* ex quo vltimò confeſſus es. đến rày được bao lâu: *atè hoje quanto tempo ha:* vſque ad hodiernum diem quãtum temporis eſt elapſum.

từ con: *o pay deſconhecer ao filho, botalo:* reijci filium à patre.

từ, mlời: *palauras:* verba. từ dư: *e tudo mais:* & reliqua omnia.

từ, nhà: *caza:* domus, vs. thần từ: *caza aonde adorão ao diabo que os gentios chamão tutelar:* domus in qua dœmonem illum adorant quem tutelarem vocant.

từ, củ từ: *certo inhame:* radix quædam quæ in eſcam aſſumitur.

tứ: *ſagàs, induſtrioſo pera o bem e pera o mal:* ſagax, aſtu-

aſtutus,a,vm. ingenioſus tam ad bonum quam ad malum. có í tứ: *manhoſo, reſolbado*: fraudulentus,a, vm. sâu dẽa, lão đouc, idem.

tứ vệ: *ſoldados do bua*: milites illius qui Regis nomen habet, ſed non gubernationem.

tứ đươ͑ng: *certo malſeitor a quem cortarão a cabeça por ſuas culpas, e agora o adorão porque ſoy valente*: malefactor quondam pro delictis occiſus, quem nunc adorant, & inter idola ſeu thần reponunt quia fuit magnanimus.

tứ thu: *titulo dos liuros do Confuſio*: titulus librorum Confuſij.

tử, chết: *morrer*: morior, reris. ſinh tử bất kì, sóu chết chẳng hẹn: *o viuer e morrer não auisão dante mão*: mors & vita non præmonent.

tử, cuôn tử: *auiſado e que ſabe letras*: ſapiens qui literas nouit. xã vi tử.

tử. muóng ſư tử: *leão*: leo, nis.

tử, con: *filho*: filius, ij. tử đệ: *familia filhos e criados*: familia, filij ſcilicet & famuli.

tử, blái: *fruito*: fructus, vs.

tự, thứ tự, vide thứ.

tự nhien: *de ſi meſmo*: ex ſeipſo.

tự, từ: *dès de que*: ex quo. tự tạo thien lơ͑p đia, từ nên blơ͑i dụng đất: *dès de que ſe ſes o ceo e a terra*: ex quo eſt cœlum & terra erecta eſt.

tua mặt blơ͑i: *rayos do ſol*: radij ſolis.

tủ͑a: *dar prendas ao official*: pignus aliquod mechanico præbere.

tuẩi, vide tươ͑i.

tuẫi, vide tuổi. & ſic de ſimilibus.

tüất gươ͑m ra: *arrancar a eſpada*: exerere enſem. alij tüót.

túc: *prouisão de arròs que ſe fàs pera os ſoldados*: annona, æ. thuyèn túc: *embarcação de leuar eſſa prouisão, ou rendas que ſe pagão em arròs*: nauigium in quo defertur annona pro militibus ex tributis præcipuè collecta.

túc, gà túc con: *a galinha chama aos pintãos*: conuocat gallina pullos. melius dúc.

tục tểu, vide toục.

tục ngủ: *dormir muito por mais que o eſpertem*: nimium dormire licet vocetur. ăn tục: *comer muito ſofrego*: helluo, nis. melius toục.

tức thì: *de repente*: ſtatim. bấy chốc, idem.

tức gan: *impeto de colera*: iræ impetus. gẹn, tức bọũ, idem.

tức lên: *pontada*: dolor lateris. đau tức: *dor de pontada que acode à reſpiração*; dolor lateris reſpirationi moleſtus.

tüể, tuổi: *annos de idade*: ætatis anni. vạn tüể, muôn tuổi: *des mil annos*: decem annorum millia, eſt ſalutatio ad regem.

tüết, chó: *cão*: canis. giờ tüết: *das ſete horas da tarde atè as noue que ſão tres horas antes da meya noite*: hora à ſeptima veſpertina vſque ad nonam, hoc eſt vſque ad tres horas ante mediam noctem. năm tüết, tháng tüết, ngày tüết: *anno, mes, dia que reſponde aquelle nome como ſigno celeſte*: annus, menſis, dies qui reſpondet illi nomini tanquam ſigno cæleſti vide giờ.

tui, mùi tùi: *coentro*: coriandrum, i.

tui: *eu*: ego, ruſticè loquendo. melius, tôi.

tuì, đồ tuì: *gente que carreta mortos*: aſportantes ſeu qui adſportant mortuos. alij tì.

túi: *bolſa, ſaco*: pera, æ. crumena, æ. ſaccus, i. thắt túi lại: *cerrar bolſa*: claudere crumenam. mở túi ra: *abrila*; crumenam aperire. tra túi bèào: *enſacar, meter na bolſa*: crumenæ committere.

tủi: *eſtar pera chorar*: fletui proximum eſſe. tủi thân: *fazer roim focinho de chorar*: fletum in facie referre. tủi hổ: *ſofrer iniurias, afrontas*: contumelias perferre. dịn, chịu, thứ, idem.

tuy là: *aindaque*: etſi, quamuis. dù mà, idem. ſaõ le: *porem* tamen.

tuy, củ tuy: *tutano*; medulla, æ. melius củ tỉ.

tuyèn, blọn: *inteiro, tudo, ſão e ſaluo*: integer, gra, grum. omnis, e. ſoſpes, pitis.

tuyẹn:

tuyẹn: *tornear*: torno, as. vide tiẹn.

tuyệt. hết: *acabarſe*: deficio, is. mất, idem. tuyệt tin: *não ha nouas delle:* nuntium de illo nullum eſt. alij tiệt. bỏ tuyệt đi: *lançar a perder*: perdo, is, deſtruo, is.

tüít, vide tüết.

tum xe: *buraco do eixo na roda*: foramen axis in rota.

tùng, vide tòng.

tước, tŏan tước cũ nhau: *aconſelharſe hum com outro*: conſilium ſibi inuicem dare. quét tước: *varrer*: verro, is. eſt additamentum ad elegantiam.

tuổi: *idade, annos de idade*: ætatis anni. bao nhêu: *que idade tendes*: ætatem quam nam habes? quot annos natus es? muân tuổi: *viuades mil annos*: decies mille annis viue. vạn tüế, thien vàn, idem. tuổi tác: *muito velho*: decrepitus, i. già nua, idem. ngày tuổi: *dia infauſto*: dies infauſta, quia ſcilicet putant ſignum illud correſpondens diei in qua nati ſunt ipſis eſſe infauſtum nec in die aut hora in qua idem ſignũ reccurrere putãt quicquam momenti aggredi audent, quia timent infauſtum exitum. xem tuổi: *ſuperſtição de notar os annos da idade*: ſuperſtitio qua conſiderant ſignum ſub quo ſe natos putant vtrum habeat ſympathiam necne cum alio ſigno, & hoc præſertim in matrimonijs ineundis conſiderant Etknici.

tươi: *verde, freſco*: viridis, e. recens, ntis. lá tươi: *folha freſca*: folium viride, vel recens decerptum. cá tươi: *peixe freſco*: piſcis recens. & ſic de carne & ſimilibus. chết tươi: *morrer de ſubito:* ſubitaneè mori.

tưới nước: *botar agoa pera regar algũa couſa*: infundere aquam ad irrigandum.

tuồng, buông tuồng: *tratar sò de comer e beber*: curare ventrem & præterea nihil. mê ăn üóng, idem.

tương: *certa maſſa de feijoẽs cozidos e pilados, a qual os Iapoẽs chamão miſsò*: maſſa quædam ex faſiolis coctis & piſtis confecta quam Iapones

pones vocant, miſsò, hac præcipuè vtuntur ad condiendos cibos præſertim iuſculum quod, xiru, vocant Iapones, & vix ſine illo orizam comedunt.

tươ̆ng vàng: *dourar*: inauro, as. tươ̆ng bạc: *pratear*: argento linire. thếp, xuy, idem.

tươ̆ng, lien: *ſempre*: ſemper. hay, một, idem.

tướ̆ng: *capitão*: dux, ducis. tướ̆ng lĩnh binh đánh: *capitão da guerra*: dux exercitus. tướ̆ng ma qủi: *o diabo grande*: maior dœmon.

tướ̆ng, nói tướ̆ng: *dizer a bona dicha*: augurari bonum omen.

tườ̆ng: *claramente*: clarè. tỏ tườ̆ng, idem, vide tỏ.

tưở̆ng: *imaginar, cuidar*: cogito, as. imaginor, aris. tưở̆ng nhớ. *vir a memoria*: recordor, aris. tưở̆ng đẽn, idem.

tượ̆ng: *eſtatua*: ſtatua, æ. tượ̆ng bụt: *pagode*: idolum, i. hình tượ̆ng: *imagem, repreſentação, figura corporal*: imago, ginis. corporea figura. tượ̆ng hễ vật: *todo o que ha corpo*: quidquid habet corpus.

tượ̆ng, muông tượ̆ng. *elefante*: elephas, antis. voi, idem. quản tượ̆ng, quản voi: *cornaca de elephante*: elephantis ductor.

tướ̆p tướ̆p: *multidão de gente*: multitudo hominum.

tüốt, vide tüất.

tụ̆, đọc: *rezar*: preces recitare. tụ̆ kinh: *rezar pollo liuro*; preces ex libro perſoluere. sách đọc: *liuro de rezar*: liber ex quo preces dicuntur.

Vme:

Hhh

Digitized by Google

VMe: *rude, ignorante*: rudis, e. indoctus, a, vm.

u, nối u: *gallo da cabeça, polmão*: tuber in capite. mận nối lú, idem.

ủ mùi: *perder a cor*: amittere colorem tincturæ. thôi, idem, ꞗóc ủ mùi: *a peça de ſeda perder o luſtre*: amitti ſplendorem ſerici.

ư, chưng: *em*: in. thien khai ư tí, đia tích ư ſo-u, nhên ſinh ư dần: *o ceo ſe abrio ou fes na meya noite, a terra as duas horas depois, o homem as quatro depois de meya noite*: cęlum productum eſt ad mediam noctem, terra duabus poſt horis, homo vero quatuor horis poſt mediam noctem. ita fatuè putant Ethnici.

ua; *elle*: ille, a, vd. cho va: *pera elle, dou a elle*: pro illo, do illi. dùi va: *darlhe com pao*: illum baculo percutere.

uà: *e, juntamente*. &, ſimul. và hai: *ambos de dous*: ambo, rum. cả và nhà *toda a caza*: tota domus. cả và thien hạ: *todo o mũdo*: totus mũdus, uà com: *por a porçolana do arròs na boca, e com os pauzinhos meter o arròs na boca*: bacillis orizam in os immittere, &c.

uà, lù và: *buſina com que os bonzos pedẽ eſmola*: buccina qua ſacrificuli ſtipem erogant.

uá áo: *remendar o veſtido*: reſarcire veſtem. vide ꞗá.

uả, cây vả: *aruore que da figos como os d'Europa*: arbor ficus producens vt noſtrates. blái vả: *eſſes figos*: ficus indicæ ſimiles noſtratibus.

uả, quạt vả: *abano grande de que vsão os bonzos e quem quer*: flabellum maiuſculum concameratum in modum folij cuiuſdam arboris. hoc ſacrificuli vtuntur, vel etiam quiuis alius. quamuis alijs maioribus flabellis eiuſdem ſpeciei ſolum viri primarij vtantur.

uả, xỉ vả ai: *agaſtarſe com alguem pera o enuergonhar do que fês*: iraſci alicui vt erubeſcat de eo quod egit.

uạ: *culpa*: culpa, æ. tội vạ: *deſdita ou aduerſidade que*

vem de fora: infortunium ab extrinſeco illatum. phải vạ: *encorrer neſſa desdita*: infortunio ab extrinſeco illato tangi. phải tai vạ, idem. bỏ vạ cho ai: *culpar falſamente alguem*: culpam falsò alicui imponere. khỏi vạ: *ſair abſolto da culpa*: culpam euadere.

ưa, chẳng ưa nhau: *não ſe querem bem*: diſplicent ſibi inuicem, non fauent. ſolum dicitur in negatiuo, nam in poſitiuo nõ dicunt. ưa nhau, ſed yêu nhau *querem ſe bem*: amant ſe inuicem.

uác: *leuar às coſtas ou ao ombro*: geſtare dorſo vel humero. một vác: *quanto deſſe modo ſe pode leuar de hũa vès*: vna vice quantum humeris geſtari poteſt.

uạc, chim vạc: *curuja*: noctua, æ.

vạc nồi: *panela grande de cobre ou ferro*: olla maior ferrea, vel ænea.

uạc ꞗỏ: *tirar a caſca*: decortico, as.

uái: *inuocar*: innoco, as. vái blời vái but: *inuocar o ceo e os idolos*: inuocare cælum & idola. vái oũ bà oũ vãi: *inuocar os ſeus antepaſſados*: inuocare progenitores defunctos. vái lạy ơn đức Chúa blời giúp júc cho: *inuocar ao Senhor do ceo pera que o ajude*: inuocare cæli Dominum vt adiuuet.

uai, vide ꞗai, vel ꞗĕai. & ſic de ſimilibus.

uãi: *eſpalhar*: ſpargo, is. uãi ra, idem. geo vãi: *ſemear*: ſemino, as. vãi chài: *lançar a tarrafa*: iacere fundam ad piſcandum.

uãi: *bonza*: ſacrificula, æ. ſãi vãi: *bonſos e bonzas*: ſacrificuli & ſacrificulæ.

uãi, oũ bà oũ uãi: *antepaſſados*: progenitores. tổ tũ, idem.

uay: *pedir empreſtado couſa que ſe não reſtitue a meſma ſe não outra por ella da meſma ſpecie como arròs dinheiro &c*: petere mutuo rem quæ non debet reſtitui eadem numero ſed eadem ſpecie vt oriza, pecunia & ſimilia quæ vnico vſu conſumuntur. cho vay: *dar empreſtado deſſe modo* mutuo dare rẽ quæ vnico vſu cõſumitur.

vây,

vây, uide uêy:

vạy: *couſa torta*: obliquus, a, vm. đạo vạy: *lei falſa*: obliqua lex ſeu falſa.

vân, mây: *nuuem*: nubes, bis. mắng uân nhau: *pelejar entre ſy*: iraſci ad inuicem.

văn, chữ: *letras*: literæ, arum. văn tế: *rotolo no qual offrecem a ſeus antepaſſados o comer a modo de ſacrificio que lhe fazẽ*: inſcriptio qua ſuis progenitoribus Annamitæ offerunt edulia per modum ſacrificij. quan uăn: *mandarim de letras*: magiſtratus literis inſtructus.

van: *ſuſpirar*: ſuſpiro, as. than thở uan ai: *gemer e ſuſpirar por alguẽ*: gemere & ſuſpirare ad aliquem. than thỉ van vỉ, idem.

vàn: *cem mil*: centum millia. thien uàn thien uàn: *rogouos muitos milhares de annos*: miriades annorum multas expleas.

vàn, uiẹc uàn: *negocios*: negotia, orum.

vạn, muôn: *des mil*; decem millia. vạn tuể, muôn tuổi: *des mil annos d'idade*: decem mille ætatis anni. uạn uật, muôn uật: *todas as couſas corporaes, tirado o ceo a terra e os homens*: omnia corporalia præter cælum, terram, & homines. uạn dân: *todo o pouo*: vniuerſus populus. thien hạ, idem. uạn phương: *todas as partes do mundo*: omnes orbis partes.

vạn: *lugar aonde ſe ajuntão as embarcaçõis pera mercadejar*: locus in quem concurrunt multa nauigia ad mercaturam.

vẫn: *andar a roda*: circumeo, is. vẫn đi uẫn lại: *fazer andar a roda algũa couſa*: circumuoluere aliquid.

ván: *pelouros de arròs pulò que ſe offrecẽ aos pagodes*: orizæ quam, pulo, vocant globi quos idolis offerunt Ethnici. dưng uán cho bụt: *offerecelos*: globos orizæ quam pulò vocant offerre idolo.

vẫn dêy: *enrodilhar a corda*: circũuoluere funem, &c.

vẫn: *coniunção de tempo*, *oportunidade*. occaſio, nis. opportunitas temporis. khi vẫn ấy: *neſſa coniunção de tempo*: opportunitate illa temporis durante.

vắn: *curto*: breuis, e. alij ꞗắn, ngắn, idem.

uặn: *torcer algũa couſa*: contorqueo, es. uặn aó: *torcer a roupa pera eſpremer a agoa quando a lauão*: contorquere veſtes & ſimilia ad exprimendam aquam cum lauantur. vặn dêy: *torcer corda*: contorquere funem. vắn cánh: *torcer o braço a alguem*: contorquere brachiũ alicui. vặn khŏá: *dar volta a chaue dentro da fechadura*: circumuoluere clauem intra ſeram.

uận mềnh: *cingirſe*: præcingere ſe. vấn, idem.

vấn, vide vận.

uang, cây uú vang: *certa aruore*: arbor quædam quæ vocatur uú vang.

uang, đi vú uang: *andar bracejando*: brachia mouere ambulando.

uàng: *ouro*: aurum, i. xuy uàng: *dourar forrando*: auri laminis incruſtare. thếp uàng: *dourar com folhas douro*: auri folijs inaurare. mỏ uàng: *mina de ouro*: auri fodina.

vàng, chim vàng anh: *certa aue amarela*: flaua quædam auis.

uàng: *cor amarela*: flauus color. mùi uàng, idem. vỏ uàng xanh xao: *magro, amarelo, desfeito*: macer, flauus, macilentus, a, vm.

vàng, ꞗọi vàng: *fazer de preſſa*: velox in operando.

vàng, bửng vàng: *firme*: ſtabilis, e.

vàng, đai vàng: *relho como dos mandarins da China*: cingulum latum quale magiſtratus ſinenſes deferre ſolent.

váng tlứng gà: *a tea do ouo*: pellicula oui, alij ꞗáng.

váng dện: *tea d'aranha*: tela araneæ. melius mạng dện.

vắng: *ſolitario*: ſolitarius, a, vm. nơi vắng vẻ: *lugar retirado*: ſolitudo, dinis. thanh váng, idem. vắng mặt: *não aparecer*: abſens, ntis.

ŭắng, vide ŭổng.

ŭẩng, vide ŭổng.

vành, tlòn vàŏ vành: *circulo, ou arco*: circulus, i. arcus, i.

vánh, cháŏ vánh: *depreſ-*

preſſa: velociter.

vạnh, vặt vạnh, vide ɗặt ɗảnh.

vạnh, gian tham uạnh uật: *pegarſelhe as mãos às couſas pera as tomar*: adhærentes rebus habere manus ad furandum.

uàõ: *circulo, argola*: circulus, i. annulus, i. uàõ bạc: *manilha de prata*: circulus argenteus.

uàõ, cu: *ponto, virgula*: punctum, i. uirgula, æ. chấm uàõ: *por ponto que he como hũ o*: punctum adhibere quod fit per figuram ſimilem literæ o. chấm cu: *por virgula*: uirgulam apponere, quæ eſt ut punctum ſed oblongum.

uảõ: *rede em que ſe dorme*: rete in quo ſumitur quies. đi uảõ: *ir em rede*: rete deferri aliquem ex uno in alium locum. khiêng uảõ: *leuar as coſtas a alguem na rede*: rete deferre aliquem humeris.

uảõ, dối: *mentira*: mendaciũ ij. uảõ chứng, chứng dối: *falſo teſtimonio*: falſum teſtimonium.

uạõ, trạõ uạõ: *peſſoa grave, fidalgo*: nobilis, e. primarius, a, um.

uạõ, tiếng tlaõ núi uạõ ra: *ſair eco do monte*: egredi è monte echo.

uặt: *as couſas*; res rerum. uặt gì: *que couſa*: quid? muôn uặt: *des mil couſas, todas as couſas corporaes, tirado o ceo a terra e o homem*: decem mille res, ideſt omnes res corporeæ excepto tamen cælo terra & homine quia hæc tria non intelliguntur ſub nomine uặt, ſed contradiſtinguntur dicunt enim, thien địa nhên uặt, blời đất người uặt: *o ceo a terra o homem e as couſas*: cælum terra homo res, quæ ſcilicet homini ſunt uſui. ăn tlọm uặt uặnh: *ladrão formigueiro*: latrunculus, i. uặt gì uặt nẫy: *que couſa he eſtà*: quid tandem rei hoc eſt? ſcilicet in contemptum, ſic etiam dicitur, mẫy là uặt gì: *que couſa ſois vòs*: quid uero rei es tu?

uặt âm mềnh: *as vergonhas fallando modeſtamente*: pudenda, modeſtè loquendo.

uặt, đầu uặt cột: *dar com a cabeça pollas paredes e colunas*: impingere capite in columnas. lẻy ai uặt cột: *arremeçar alguem à coluna*: conijcere aliquem in colũnã.

uật: *lutar*: luctor, aris, alij ꝯbat.

uắt, dọn uắt: *figura piramidal*: pyramidalis figura.

ực ra: *arrotar*: ructo, as. ructus, us. yợ ra, idem.

ue, đạn ue: *munição*: minuti globuli tormentarij.

ue, cái ue: *cigarra, cegarrega*: cicada, æ.

uê, bụ uê: *deſmazelado*: ineptus, a, um. bụ dại, idem.

uề: *tornarſe*: redeo, is. còn oũ tôi về: *ficaiuos em bora, eu me vou pera caza*: remane tu, ego domum redeo. eſt communis modus urbanitatis cum aliquis è domo alterius diſcedit. oũ uề: *V. M. ſe vai*: tu reuerteris, reſponſio urbana diſcedenti. uề quê: *tornarſe pera ſua aldea*: reuerti in proprium pagum. uề nhà quê, idem. chết là uề, uide ſinh, uide tứ.

uề, từ nãy uề ſau: *daquì por diante*: ex hoc nunc in poſterum.

uề: *pertencer*: ſpecto, as. uề ai: *a quẽ pertence*: pertinet ad quem? uề quan nào: *a qual mandarim pertence*: ſpectat ad quem magiſtratũ?

uề, tóm uề: *recapitular*: colligere in ſummam tóm lại, idem.

uè, bát uè: *reſponder às trouas que outro canta como a modo de eco*: reſpondere ut echo uerſibus quos alij canunt.

uể, uáng uể, uide uáng.

uẽ: *pintar*: pingo, is. ảnh uẽ. *imagẽ pintada*: depicta imago. thuóc uẽ: *tintas pera pintar*: picturæ faciendæ colores. bút uẽ: *o pincel com que ſe pinta*: penicillus quo pingitur.

uệ, tứ uệ; *ſoldados do bua*: milites illius qui nudum regis nomen habet, & uocatur, bua, ideſt Rex, nullam tamen habet regni adminiſtrationem.

üề üang. *couſa çuja*: ſordidus, a, um. dơ dáy, idem. uide ô ổề.

üềi *cercar, por de cerco*: obſideo, es. cuôn üềi thành:

os

os ſoldados cercão a fortaleza: obſident milites arcem.

uęm thuyèn: *toldo do barco*: umbraculum nauigij. mui, idem.

uen ſoũ: *borda do rio*: ripa fluminis. melius, bờ ſoũ, bảy ſoũ.

uén aó: *aleuantar a cabaya*: ſuccingere, uel attollere ueſtem. uén tay aó: *arregaçar as mangas da cabaya*: exerere brachia. blay tay, idem.

uén, cắt uén cho ai: *fazer exequias*: iuſta perſoluere.

uện, sắc uện: *cor de cinza*; cinericius color.

uẹn: *inteiro*; integer, gra; grum. blọn, idem. còn uẹn: *ainda eſtà inteiro* integer adhuc eſt, minimè diuiſus. uẹn uẹn, idem.

uẽt, nói uơ uẽt: *fallar diſparates*: indecentia loqui.

uét quanh: *cortar ao redor, cercear*: circumcido, is. cắt quanh, idem.

ui ſang: *roſalgar*: aconitũ, i. ui thang, idem.

ui ứ, làng ui tứ: *aldea que sò paga renda a el Rey e não a outra peſſoa*: tributa ſoli ſoluens Regi pagus, & non alteri.

uì: *por amor*: propter. uì ſự ấy: *por iſſo*: ideò. nhin uì ſự ấy, idem. uì ai: *por amor d'alguem*; propter aliquem. uì chưng: *porque*: quoniam.

uì, trị uì: *gouernar*: guberno as. hay nhạm, idem.

uì, thay uì: *em lugar d'alguem*: loco alicujus. thay uì đức Chúa Ieſu: *Vicario di Chriſto Noſſo Senhor*: Vicarius Chriſti, locum tenens &c.

uì nhà: *arco da caza de coluna a coluna*: arcus domus ſeu uacuum inter duas columnas. uì càu: *arco da ponte*: arcus pontis.

uì, thần uì: *taboinha em que ſe poem o nome do morto pera lhe fazerẽ zumbaya*: tabella in qua apponitur nomen defuncti, ad reuerentiam illi exhibendam.

uí cá: *barbatana*: pinna, æ. alij, ꞗí cá. melius ꞗây cá.

uĩ, mũ uĩ: *barrete de ſedas de cauallo*: equinorum capillorum pileus.

uị, tiém uị: *rebellar*: rebello,

bello, as. chiém ui, làm nguy, idem.

üí, pháng üí: *maleitas, febres e frios*: febris tertiana, vel quartana. sốt rét, idem.

üy nghị: *couſas que cauſão reſpeito*: venerationem ingenerantes res.

üi', an üi': *conſolar*: ſolor, aris.

üi': *eſquentador pera tirar dobras como do veſtido &c*: ignitabulum ad plicationes, vt à veſte & ſimilibus, amouendas.

üi' thuyền: *prouar a embarcação*: experiri nauigium.

uiá: *ſpiritos vitaes, ou animaes, ou ſolego*: ſpiritus vitales, vel animales, vel reſpiratio. đần oũ ba hồn bảy via, đần bà ba hồn chín vía: *os homens tem tres almas e ſete ſolegos, as molheres tres almas e noue ſolegos ou eſpiritos*: tres animæ & ſpiritus ſeptem inſunt viris, mulieribus vero tres animæ ſed nouem ſpiritus. prouerbium Annamitarum. mất viá: *ter medo*: ſpiritum amittere præ timore. ăn viá: *feſtejar com conuitè o dia do nacimẽto d'alguem*: natalem alicuius diem celebrare conuiuio. viá chúa: *dia do nacimento del Rey*: natalis dies regis.

uiẹc: *negocio, ocupação*: negotium, ij. có viẹc: *tenho negocio*: negotijs diſtineor. mạc viẹc, idem. viẹc nhà: *ſeruiço de caza*: negotia rei familiaris. viẹc quan: *obras publicas em ſeruiço del Rey ou dos mandarins*: onera publica pro Rege aut Magiſtratibus. viẹc Chúa blời: *obras de ſeruiço de Deos*: opera in obſequium Dei. viẹc đồi: *obras ſuperſtitioſas*: opera ſuperſtitioſa, cuiuſcunque tandem generis ſint, hoc nomine ſunt à Chriſtianis donata in Tunkini & Cocincinæ regnis. trở viẹc: *impedir os que trabalhão*: laborantes impedire. nên uiẹc: *dar boa conta dos negocios que lhe encomendão*: negotia fœliciter peragere, induſtrium eſſe in negotijs peragendis. làm uiẹc cho nên, idem. uiẹc thầy: *officio de meſtre*: munus magiſtri. uiẹc đạo: *o que pertence a ley*: negotia ad legem ſpectantia. ſự, idem.

uien,

uien, tlòn : *redondo* : rotundus, a, um. thien uien, đia phương, blời tlòn đất ꞗuông : *o ceo he redondo e a terra quadrada, aſſy falſamente o dizem os Chinas nos ſeus liuros*: rotundum cælum, terram tamen quadratam falsò commentantur ſinæ in ſuis libris. chả uien : *almondegas:* protrimentum carnis aut piſcis in globulum compactum.

uiên : *tornarſe* : redire domum. tôi uiên : *eu me torno pera caza*; redeo domum. uide uề.

uiéng: *viſitar* : uiſito, as. uiéng kẻ đau: *viſitar aos doẽtes* : inuiſere infirmos, opis aliquid illis afferendo.

uiết : *eſcreuer* : ſcribo, is. uiết tên: *eſcreuer o nome*: notare nomen. uiết tháo: *eſcreuer confuſamente com abreuiaturas* : ſcribere confusè per compendia literarum. uiết chữ : *eſcreuer obrigação* : conſcribere ſcripturam obligationi obnoxiam. alij ꞗiết.

uim, chẫm chim uim : *compoſto, quieto* : modeſtus, a, um. quietus, a, um. melius cham hám.

uịn : *encoſtarſe, pegarſe* : innitor, teris. adhæreo, es. uịn tay, idem.

uịt, con uịt : *adem* : anas, anatis.

ưng, chim ưng : *paſſaro que come carne humana*: auis carnibus humanis ueſcens.

uô, chẳng có : *não tem* : non eſt. uô, chớ: *não*: ne. uô hành, chớ làm *não façais* ne facias. uô : *ſem:* ſine. uô cữ: *ſem termo, ſem fim* : ſine termino, ſine fine. uô bien, uô lạng, idem. uô ſố: *ſem conto:* ſine numero. uô thỉ, chẳng có tluóc: *ſem principio*: ſine principio. uô chung, chẳng có ſau : *ſem fim*: ſine fine. uô thủy uô chung, idẽ. dicitur de ſolo Deo. uô giá: *não tem preço*: ſine pretio. uô phép : *ſem corteſia*: ſine urbanitate. uô í: *ſem aduertir:* ſine aduertentia. uô đạo : *ſem ley*: ſine lege, pagani.

uồ, cái uồ: *maço de pao* : malleus ligneus.

uồ đay: *entrai aquì*: ingredere huc. melius ꞗềào đay.

uồ, uide ꞗồ. uồ uồ, uide ꞗồ ꞗồ.

uò, cái uò: *boyão ou iarra de boca piquena*; diota anguſtioris orificij. uò rượu: *boyão de vinho*: diota uini maiuſcula.

uó uàng: *roſto amarelo, magro*: pallidam habens faciem, macilentus, a, um.

uờ, uide đờ.

uơ uẩng: *diſparates*: indecentia. uơ uết, idem. đi uơ uẩng: *ir por caminhos torcidos*; uijs minime rectis ambulare. tối uơ uẩng: *noite fechada não ver por onde ſe anda*: tenebroſa nocte uiam minimè inſpicere. alij đờ.

ước: *deſejar*: cupio, is. muốn, idem. ao ước: *cuidar*: cogito, as. ước ao, idẽ. ước nên mấy: *iulgar quanto val*: æſtimare rem quanti ſit. ước xác: *iulgar pouco mais ou menos*: æſtimare plus minus rem quantum ualeat. khảo ước đệy là mấy lần đồ: *examinando iulgar quantas vezes pouco mais ou menos*: æſtimare examinando quoties plus minus.

uoi, con uoi: *elefante*: elephas, antis. quan uoi: *cornaca*: elephantis ductor. uoi dữ: *brauo*; elephas indomitus. ép uoi: *amançalo*; elephantem cicurem reddere. đồ đánh uoi: *o gancho de ferro com que ſe gouerna*: uncus quo elephas regitur. uòi uoi: *tromba do elephante*: elephãtis manus ſeu proboſcis. voi áu: *tomar com a tromba, fazer mal*; elephantem proboſcide arripere, nocere. nhủ uoi: *prohibirlhe que não faça mal*: elephanti prohibere ne noceat. uoi mẹp: *ajoelharſe pera ſe ſobirem nelle*: elephantem genua flectere ut ſuper ipſum homines aſcendant. bành uoi: *ſella do elephante*; ſtratum ſupra dorſum elephantis. uoi thǎóc, *vrrar*; elephantis vlulatus, clamor. kêu, róũ, idem.

uòi: *tromba*; proboſcis, idis. uòi uoi: *tromba de elefante*; proboſcis, uel manus elephantis. uòi muỗi: *tromba de moſquito*; proboſcis culicis. uòi ruòi: *de moſca*; proboſcis muſcæ.

uỗi hai mươi: *vinte pouco mais ou menos*: plus minus uiginti.

uời biển: *mar alto*; altum mare

mare diſtans à litore. đi xa uò'i lám: *ir pollo mar alto longe*; altum mare petere ac longius à terra recedere.

üòm, đùóm üôm: *vrrar de tigre*; ululatus tigris. hồm üôm: *o tigre grita*; ululat tigris. thăóc, rồũ, idem.

ưó'm: *tomar medida*; menſuro, as. ưó'm chên: *tomar medida ao pè pera os çapatos*; menſurare pedẽ ad calceos. ưó'm áo: *prouar a cabaya &c.*; experiri ueſtem an aptam habeat menſuram. thử xem, idem.

üồn lứỡi: *adeſtrar a lingua nas palauras, enſayarſe &c. repetindo muitas vezes pera dizer bem*; aſſuefacere linguam idiomati quem quis addiſcit, ſæpius repetendo ut rectè tandem loquatur.

ươn: *couſa danada, ou que ſe vai danãdo*: putris, e. putreſcens. ntis. cá ươn: *peixe danado*: piſcis corruptus. blái ươn: *fruita podre*: putreſcens aut corruptus piſcis. ngườ'i ươn: *homem que não preſta pera nada*: homo flocci.

üống: *beber*: bibo, is. mẽ ăn üống: *dado a comer e beber*: auidus nimium in edendo & bibendo. üống nướ'c lả: *beber agoa enxeure*: potari frigida. üống chè üống rượu: *dado ao vinho*: deditus uino & alijs huiuſmodi.

üỡng, ép üỡng: *forçar, fazer força*: uim inferre. bắt üỡng, bắt bó, idem.

ươ'ng *ſemear metendo na terra grão e grão*: ſeminare committendo terræ ſingula grana. ươ'ng hột bí: *ſemear combalengas deſſe modo*: cucurbitarum indicarum grana ſingula terræ committere.

uót mây: *laurar rota*: vimen indicum quod, rota, luſitani vocant cultro aptare ad ligandum.

uót, chót vót: *figura piramidal*: pyramidalis figura &c. vót, nhọn vát, idem.

uọ't roi: *vara de dar no cauallo*: virga pro equo.

uó't, cái uó't: *languinata, ou lança de ferro comprido*: lãcea ferrum habens oblongum ad modum gladij.

uó't lên: *tirar algũa couſa da agoa*: extrahere aliquid

ex

ex aqua : uớt gỗ tloi : *apanhar lenha que vay polla agoa abaixo*: extrahere decúrrentia ſecundo flumine ligna.

ướt : *molharſe* : madefio, is. ướt mình: *molharſe o corpo, ſer humido*: vdus, a, vm.

úp lẫy: *cobrir*: cooperio, úp đày, idem. úp đầu : *por as maõs na cabeça ao doente como pera rezar por elle* : imponere manus ſuper caput ægroti.

út, con út : *filho mais piqueno* : minimus natu filius aut filia. em út : *irmão ou irmãa mais piquenos*: minimus natu frater aut ſoror.

uũ, quan uũ : *mandarim de armas* : armorum magiſtratus. thày uũ : *meſtre deſgrima* : gladiatorij ludi magiſter. nghề uũ: *profeſſar armas*: arma profiteri.

ừa, thứng ừa : *ouo podre, goro* : ouū vrinum. alij tlứng ꞗừa, ũ, idem.

ựơc, tây ựơc : *grande occidente* : vaſta occidentalis plaga. thái ựơc, idem.

ựơc cứú người ta: *acodir a alguẽ* ſubuenire alicui. binh ựơc ai, idem.

uun blo : *ajuntar a cinza* ; congregare cinerem.

ưn tóc : *cabello preto e denſo mas que dece* : capillus ater ſatiſque denſus, qui fluit ad humeros.

ừng, hột ừng: *ſemente de gergelim*: ſeſamæ ſemen. lồ ừng : *gergelim* : ſeſamum, i.

ứng, vide vơ ứng.

ươn ꞗai : *eſpriguiçarſe* : pandiculor, aris.

ườn: *horta, iardim*: hortus, i.

ương, ꞗua : *Rey* : Rex Regis.

uuót, vide ꞗuót.

ượt biển: *paſſar o mar*: tranſfreto, as. đi ượt: *ir por mar* : nauigo, as. đi tàu, idem.

ũ, thứng ũ, vide ừa.

ú, cái ú : *leicenço grande mortal como entraz* : carbunculus, i.

uủ, đi uủ uang: *andar bordejando* : obliqua naui velafacere nunc ex vna parte paulo poſt ex alia.

Digitized by Google

XA: *longe*; diſtans, ntis. bao xa: *quão longe*: quãtũ diſtat? xa bao nhêu, idem. đi xa xác: *ir muito longe*: remotum ad locum proficiſci. đàng xa xác: *caminho comprido*: iter prolixum. đã xa: *ià he remoto* iam diſtat. dicitur etiam de tempore. đã lâu idem.

xa, xấu xa: *feyo*: turpis, e.

xa tay: *eſſregar as maõs*: fricare manus.

xà, cái xà: *as trauessas que vão de coluna a coluna na caza*: tignum quod in domibus à columna ad columnam tenditur. xà dẹoc: *eſſas trauessas que eſtão ao compido da caza*; tigna à columna ad columnam in longitudinem domus diſpoſita. xà ngang: *as que eſtão na largura da caza*: tigna à columna ad columnam in latitudinem domus diſpoſita.

xá nhên: *eſcriuão del Rey que vay fazer diligencias*: ſcriba regius qui mitti ſolet ad aliqua negocia.

xá, phố xá: *tendas aonde ſe vendem varias couſas*: tabernæ in quibus uaria rerum genera diuenduntur. hàng phố, idem.

xá, lướ͗c xá: *primeiro, dantes*: priùs, antea.

xá xét: *conſiderar*; perpendo, is.

xã: *aldea*: oppidum, i. làng, idem. oũ cai xã: *cabeça daldea*: oppidi caput. oũ xã, idẽ. chúa đã cho xã: *el Rey ià lhe tẽ dado rẽda, aſſaber aldea que lhe pague tributo* oppidum aſſignari à Rege ad ſoluendum alicui tributum annuum pro uictu.

xạ. *almiſcar*: moſchus, i. xạ hương: *papo d'almiſcar*: folliculus moſchi. con xạ hương: *gato dalgalia*; felis odorata.

xạ, lụa xạ bì: *certa laya de peça*: ſerici genus, xạ bì dictum.

xác: *corpo*: corpus, poris. thân xác, mềnh idem. xác: *corpo morto*; cadauer, ris. đi đưa xác: *leualo a enterrar*; defunctum ad ſepeliendum deferre.

xác máu: *pao vermelho pera mezinha*; rubeum quoddam lignum ad medicamentum inſeruiens.

xác

xác nươu, xác thuóc : *o bagaço ou as fezes que fição depois de cozido como o vinho, mezinha ou couſa ſemelhante*: magma, tis.

xác mấy : *quanto val iſto pouco mais ou menos* : quanti eſt circiter ? xác bao nhêu, ướ́c xác: *a iuizo de bom varão:* judicio prudentis, idem.

xác, xa xác : *muito longe* : valdè remotus, multum diſtans.

xác, xấu xác: *ficar maltratado ou na alma ou no corpo*: pati malum, vel in anima vt famæ detrimentum, vel etiam in corpore.

xác, rắn lột xác : *a cobra mudar a pelle*: ſerpens exuit pellem.

xác, làm xang xác: *trabalhar muito conſideradamente*: conſideratè operari.

xách : *tomar ou leuar na mão* : accipere, vel deferre manu. xách lấy, câm lấy, xách đi, idem.

xai : *couſa que não ajuſta bem:* inadæquatus, a, vm. xai meu : *deſencaixarãoſe os encaixos*: luxari inſertiones.

xay : *andar a roda com algũa couſa* : circumuoluere aliquid. xay thaóc: *moer nelle, tirarlhe a caſca* : orizam circumuoluendo purgare, ita vt pellicula detrahatur. cối xay : *moinho pera moer nelle* : mola in qua detrahitur orizæ pellicula.

xay, cây cối xay: *maluas*: malua, æ.

xây, vide xêy.

xẫm: *cego* : cæcus, i. dicitur cum contemptu. inde, rŏan xẫm : *rancho de cegos* : cæcorum adunatio. quáng mặt, dicitur cum reuerentia.

xán: *cauar a terra cõ pangale* : ligone terram fodere. lấy mai xan xuống, idem.

xang, làm xang xác : *perturbar o entendimento* : perturbare intellectum.

xang, đi xênh xang : *irſe balançando* : agitare corpus ambulando. xang xít, idem. melius giạng gịt.

xanh: *couſa verde:* viridis, e. mùi xanh : *cor verde* : color viridis. sắc xanh, idem. blời xanh xanh : *o ceo claro* : ſudum cælum ſerenum.

xanh gang : *tacho grande*:

de: caldaria, æ.

xanh, râu xanh: *barba preta* nigra barba. taóc xanh *cabello ſem brancas*: capilli adhuc nigri ſine canis.

xanh mặt: *roſto amarelo tranſido*: macilenta facies. mệt, gầy guọc, idem.

xaó thịt: *picado de carne*: protrimentum carnis conditum. xão, idem.

xao, cóc kêo xao xao: *gritar de rans*: voces ranarum. xao, vide xanh.

xào, vide xáo.

xaõ, làm cho xaõ: *deslindar, deſembaraçar*: extrico, as. đã xaõ viẹc: *ià eſtà corrente o negocio*: expeditum iam negotium. nói cho xaõ sói: *fallar deſembaraçadamente*: expeditè ac clarè loqui.

xaõ chên xaõ tay: *ià eſtà morto, ià tem as maõs e os pes inteiriçados*: mortuus iam eſt, riguerunt iam eius manus & pedes.

xấp, vide xẻp.

xắt: *cortar algũa couſa em meudos*: reſcindere aut diuidere aliquid in minutiores partes, vt carnem herbas &c.

xắt bí: *cortar a combalenga em fatias*: ſcindere in fruſta indicam cucurbitam.

xát: *esfregar entre as maõs*: fricare intra manus. xát muối lỗ: *esfregar ſal entre maõs pera o comer*: fricare in manibus ſalem ad comedendum illum.

xau, đi xau, đi giúp: *ir ajudar aos outros*: adiuuare alios.

xấu: *couſa roim*: malus, a, vm. xấu xa: *feyo*: turpis, e. xấu xác, idem. vide xác.

xấu hổ: *ficar enuergonhado*: verecundor, aris. làm xấu hổ cho ai: *enuergonhar alguem*: verecundia affice e aliquem.

xấu tiéng: *desbonra, roim fama*: vituperium, ij. nomen malum, fama praua.

xấũ, vide xoũ.

xấõ, vide xóũ.

xe: *carro, carreta, coche*: currus, vs. ngựa kéu xe: *cauallo leuar o carro*: currum ab equo trahi. bánh xe: *as rodas*: currus rota. chốt xe: *o eixo*: currus axis.

xe nhà xe: *cazinha que ſe faz ao morto na ſepultura*: do-

domuncula ſupra ſepulchrũ. nhà táng, idem.

xe chỉ : trocer linhas entre as palmas das maõs : contorquere fila inter manuum palmas.

xê ra : afaſtarſe pera hũa parte : recedo, is.

xế, mặt blờ̂i xế lại : o ſol declinar pera o occidente, antes de ſe eſconder : declinare ſolem ad occidentem cum nondum occidit.

xé : pegar violentemente com as maõs : arripere violenter, violentas manus inijcere. xé aó rách ra: pegar da veſte e rompela: inijcere manus violentas in veſtem illamque diſcindere. xé taóc: pegar dos cabelos : comprehendere comam. nó xé tôi: pegou de my com violencia iniecit ille in me manus violentas. xé gẽy : raſgar papel: diſcindere papyrum.

xẻ : abrir polla meyo cortando fendendo ou ſerrando : diuidere aliquid in duas partes, ſiue ſcindendo, aut findendo, aut etiam ſerrando. lẽy cưa xẻ gỗ: ſerrar madeira com ſerra : ſerra lignum findere. xẻ thit : fazer em poſtas a carne: ſecare carnem in fruſta.

xêy : fazer parede ladrilhar : erigere murum vel lateribus aliquid ſternere ſiue domi ſiue foris. xêy đá : fazer parede de pedra: erigere murum lapideũ. xêy gạch fazer muro de tejolo : ædificare murum laterilium. xêy thành: murar, fazer fortaleza : ædificare murum, aut arcem. xêy thăp : fazer torres : erigere turres. xêy đàng : fazer calçada no caminho : ſternere, aut ſilicatam viam facere.

xêy đi, xêy lại : andar ai roda com algũa couſa, circumuoluere aliquid, vt Angeli cælos. vân đi vân lại, idem.

xem, olhar, experimentar: experior, iris. video, es. xem ſách : olhar o liuro : videre librum. thấy xem : experimentar ſe vè : experiri an videat. xem gương : verſe no eſpelho : intueri ſe in ſpeculo. xem gio, vide gio xem ngày, xem tuổi : ſuperſtição em que os gentios notão certas horas ou dias ou idade pera

ſe guardarem daquillo que parvoamente temem: ſuperſtitio qua pagani obſeruant horas, dies aut alterius perſonæ ætatem, vt ab illis caueant timentes aliquod infortunium, vt ſi cum perſona talis ætatis contraxerint matrimonium, vel ſi tali hora aut die alicuius momenti opus fuerint agreſſi.

xen: *enterſachar*: interijcio, is. xen nhau, idem. xen tièn: *miſturar caixas roins com boas*: miſcere monetas æreas bonas & malas.

xén ngôi: *abrir a coroa, rapala*: radere prepma, gọt, idem.

xeo: *remo de iangada*: remus ſchediæ. chèo bè, idem.

xếp: *dobrar*: plico, as, duplico, as. xếp lại, idem. xếp áo: *dobrar a cabaya*: plicare veſtẽ. ngồi xếp bàng: *aſſentarſe encruzadas as pernas*: decuſſatis cruribus ſedere.

xét: *examinar*: examino, as. xá xét: *iulgar*: iudico, as. ngày phán xét: *dia do iuizo*: iudicij dies. xét mềnh lại: *examinarſe*: examinare conſcientiam propriam. oũ xét: *tomouos por iuys da cauſa*: iudicem te cauſæ conſtituo. xét nhà ai: *dar buſca em caza de alguem*: ſcrutari domũ alicuius.

xỉ vả ngườ'i: *enuergonhar a alguẽ*: pudore aliquem afficere. nhuóc nha, xỉ vả xấu hổ, idem.

xỉ báng: *encontrar*: impugno, as. phỉ báng, ỏy báng, idem.

xỉa rang: *eſgranatar os dẽtes*: ſcalpere dentes. chết đâm chết xỉa: *as eſtocadas e arranhado cõ ganchos morras tu*: gladio transfixus vncifque dilaniatus moriare. maledictum.

xích con cho: *amarrar o cão cõ corda enfiada em bambù, pera que o cão não poſſa roer a corda*: ligare cane m fune in arundinem indicam immiſſo, ne canis funem rodat.

xích, thẩn xích: *certo pao como couado que o feiticeiro tem na mão quando fas ſuas feiticerias*. baculus quidam in modum cubiti, quem veneficus manu apprehendit cum magicam arté exercet.

xiêm:

xiêm: *entalhos de fulas abertos em pao ou em papel*: inciſiones florum in ligno aut papyro. áo xiêm con hát: *veſtido de bailhadeiras*: veſtes ſaltatricum. xiêm gẽy: *debuxos em papel*: delineationes in papyro figuratæ.

xiém: *mexericar*: defero, fers. mách cũ ai, idem. gèm xiém: *murmurando malſinar*: deferre alios cum detractione. xiẽm làn cho quan đánh đòn: *relatar ao mandarim pera fazer caſtigar com pao*: deferre ad magiſtratum vt alius baculo percutiatur. gèm, cáo, idem.

xien, cái xien: *eſpeto, eſpetar*: veru, transfigere veru. xien gà mà nướng: *eſpetar a galinha pera aſſar*: veru gallinam transfigere ad aſſandum. xien thịt bán: *eſpetar carne pera a vender*: transfigere carnem ad diuendendum. ſic etiam de alijs rebus quæ transfiguntur aliquo bacillo ad commodiorem emẽtium vſum, ſic gammari ſic fructus &c.

xién, cái xién: *certo paſſaro como andorinha*: auis quædam irundini ſimilis.

xiét: *poderſe contar*: numerare poſſe. kẽ chẳng xiét: *não ſe pode contar*: numerari non poteſt. chẳng hay bữa xiét, khê lê chẳng hết, idem.

xiét, tlôi xiét xuống: *irſe polla agoa abaixo*: rapi ſecundo flumine, vel aqua defluẽte.

xiét lẽy của: *penhorar*; pignus pro debito accipere.

xiét, cái xiét: *certa rede de peſcar como teſão*: rete quoddam ad piſces capiendos in ſaganæ modum. dủi, idem.

xiêu: *torto de coluna, aruore*: inclinatio in vnam partem vt columnæ, arboris &c. xiêu cột: *inclinarſe a coluna a hũa banda*: inclinari columnam in vnam partem.

xiêu lòõ ai: *ganhar a vontade, ou inclinar o coração de alguem como com palauras brandas*: inclinare aliquem blando ſermone.

xiêu đàng: *deſgarrar o caminho*: deuio, as. lạc xiêu đi, idem.

xin: *pedir*: peto, is. xin ai, xin cũ ai: *pedir a alguem*: petere

tere ab aliquo. xin keo, xin âm dương: *fazer ſortes cõ caixas*: ſortes moneris æreis exigere.

xinh: *couſa gracioſa, bonita*: bellula, res, pulchellula.

xít, vide xüít.

xấu; *roim*: malus, a, vm. xấu, idem.

xo chên: *cambra*: ſtupor neruorum breuis.

xô, đẩy xô đi: *empurrar*: impello, is. xô ra đẩy: *empurrar com o hombro*: impellere humero. bắt xô ngã: *empurrar com a mão e fazer cair*: impellendo manu terræ æquare, in terram proſternere.

xo, mưa xo xo: *eſtrondo da chuua groſſa que vem caindo*: ſtrepitus quem edit ingens pluuia.

xó nhà: *cantos da caza*: anguli domus. non dicitur de alijs rebus ſed ſolum góc, quod etiam dicitur de angulis domus.

xó: *enfiar*: filo traijcere. xó chỉ tràng hột: *enfiar contas coroa &c*: globulos precarios filo traijcere. xó gà mà nướng: *eſpetar a galinha pera aſſar*: cây xó rễ: *aruore lançar rais*: agi altas radices ab arbore. xó tay áo: *veſtir as mangas da cabaya*: immittere manus in manicas veſtis. xó gươm vào: *embainhar a eſpada*: mittere in vaginam gladium.

xóc: *vaſcolejar o vaſo ver ſe tem dentro algũa couſa*: agitare vas ad videndum an aliquid in illo ſuperſit. xáo xáo, idem. đi ngựa xóc mềnh: *andando a cauallo vaſcolejar a barriga*: agitare corpus & inteſtina equitando. đi xóc xóc: *ir choutando o cauallo ou elephante*: ſuccuſſare equum aut elephantem. xóc áo: *concertar a cabaya ià veſtida pera ficar direita*: componere veſtem iam indutam vt recta fiat.

xóc gai vào chân: *meterſe eſpinho pello pè*: infigi ſpinam in pede. xóc giằm: *meterſe laſca no pè*: infigi pedi fruſtum, vel lapidis, vel ligni, &c. xón vào, idem. một xóc hai xóc: *hũa eſpetada, duas &c*: infixio vna, in qua ſcilicet multa ſimul infixa ſunt, duæ &c.

xói:

xôi: *arròs pulò coſido*: oriza, quam luſitani pulò vocant iam cocta. xôi ŏăn: *arròs pulò que offrecem ao pagode*: oriza, quam pulò dicunt, iam cocta quæ offertur idolis. xôi vàn, idem xôi gấc: *arròs pulò vermelho*: oriza quam pulò vocant, cocta & purpurea.

xôi nhà: *beiras*: imbrices. mái nhà, giọt idem.

xơi: *comer peſſoa honrada ou beber*: edere aut bibere primarias perſonas, at de ĉhua aut chúa dicitur, cấm thực. ăn üống, dicitur de vulgo.

xới cơm: *reuoluer o arròs cozido pera ficar eſmeuçado*: voluere orizam coctam ne conglomeretur.

xom, dảy xom xom: *ſaltar*. ſalio, is. xom xom: *o mouimento do corpo na copula carnal*: agitatio corporis in carnali copula. đi lại đéo, idem.

xổm, ngồi xổm: *por ſe em cocaras*: nitentem cruribus ſedere in vacuo.

xóm: *alguãs caſas iuntas em hum baixo*: adunatio domorum in vnum vicum.

xón: *picarſe em couſa aguda*: pungi aliqua re acuta. melius xóc.

xổp: *couſa de pouca dura por não ſer de vès*: breui corrumpenda res quia extra tempus immature capta. sổ xổp xổp, idem.

xớp, dĕa xớp ra: *tirarſe hũa piquena de pelle que fica dependurada*: excoriari aliquam exiguam partem, ita vt pellis pendens remaneat. xước dĕa ra, idem.

xớp, gà xớp: *galinha de penas creſpas e reuitadas*: criſpis & retortis pennis gallina. xớp tóc lên: *cabello creſpo e reuitado*; criſpi & retorti capilli. nơm xớp tóc lên, idem.

xót: *doer com ardor*: dolor cum quodam ardore. xót ruột: *ardor das entranhas como de fome &c*: ardor viſcerum vt ex fame &c. thương xót: *ter compaixão doerſe do mal alheo*: compati & dolere de malo alterius.

xốt đi: *fazer ir por força*: pello, is. melius xua đi, duổi đi, nớ đi, xích khước.

xôû đbèào: *arremeter de hom͠ẽs ou de animais*: iuuaſio facta ab hominibus, vel ab animalibus. uoi xôû đi: *o elephante arremete*: inuadit elephas.

xôû hương: *perfumar*: ſuffumigo, as. xoû khói, idẽ. lửa xôû ra *ſair labareda* exire flammam ignis vt è fornace. xoû lên, idem.

xôû: *calçoẽs*: femoralia, vm. xôû ngô: *calçoẽs de Chiuas* braccę ſinenſes. xôû đần bà: *ſaya de molher que tràs de baixo da cabaya*: tunica muliebris quæ ſcilicet ſub veſte geſtatur.

xủ áo cấp tay: *ter as maõs cubertas com as mangas da cabaya e iuntas diante do peito*: manicis veſtis cooperire manus ante pectus vnitas. xủ xuống, idem. melius gủ xuống.

xứ: *Prouincia*: Prouincia, æ. thủ trấn xứ: *gouernador da Prouincia*: Prouinciæ gubernator.

xua: *enxotar*: abigo, is. xua đi: *botar fora de caza*: expellere domo. đuổi đi, duồng đi, xớ ra, idem.

xưa: *tempo antigo*: olim. ngày xưa: *os dias paſſados*: præteriti dies. đời xưa: *antigamente, nos ſeculos paſſados*: quondam, præteritis ſæculis. như xưa: *como dantes*: vt prius. xưa nay: *dès do tempo antigo atè agora*: ab antiquis temporibus vſque nunc.

xứa: *campainha*: campanula, æ.

xuâi, vide xuôi.

xüân, muà xüân: *primauera*: ver, veris.

xuất, vide xuốt.

xúc lẫy bát gạo: *tomar arròs como do ceſto com porçolana*: accipere orizam vt è ciſta cum ſcutella. lẫy mồi xúc cơm. *comer arròs com colher*: implere cochleare oriza ad veſcendum.

xức: *vntar, vngir*: vngo, is. xức thuốc: *vntar com mezinha*: vnctionem adhibere ad medendum. sơ thuốc, idem. xức tóc: *vngir os cabellos*: vngere capillos, vnguento linire comam.

xui: *inſtigar*: inſtigo, as. ma quỉ xui khiến người ta: *o diabo tenta aos homens*: tentantur

antur homines à diabolo.

xuy đồú: *zarauatana*: zarbatana, æ. thổi xui đồú: *atiar cõ zarauatana*: zarbatana iaculari. xuy hiệu khí: *'ar ſinal com trombeta*: tuba ignum dare.

xuy vàng: *dourar forran'o cõ ouro*: tegere auri laminis. xuy bạc: *pratear forran'o com prata*: tegere argenti aminis.

xüít qua: *paſſar rente alũa couſa*: iuxtà tranſire aliuid ita vt tantum non at-ngıt. đạn xüít qua đầu: *aſſar o pelouro rente da cabeça*: propè caput tranſire gloulum tormentarium. xít ua, xút qua, idem.

xung: *contrario*: contraius, a, vm. nước là xung ʋa: *agoa he contraria ao fo-o*: contraria eſt aqua igni. ung nhau *não combinar en-e ſi*: contrariari ſibi inuiem, minimè cõuenire inter e, aut non benè ſimul eſſe, uperſtitio paganorum quia utãt ętatis annos aliquãdo ninimè cõuenire inter virũ vxorem & ideò aut careilijs, aut morbis affici aut ſe inuicem non diligere.

xung, di xung xang: *ir de preſſa como correndo cõ paſſos muitos amiudados*: velociter ambulare vt currendo, paſſibus velociter repetitis. mau chên, idem.

xưng: *confeſſar*: fateor, eris. xưng ra, idem. xưng tội: *confeſſar os pecados*: confiteri peccata. khảo lược cho xưng ra: *fazer confeſſar com tormentos*: confeſſionem cruciatibus extorquere. xưng đạo ra: *profeſſar a ley*: profiteri legem. xưng mềnh là thầy: *profeſſarſe por meſtre*: profiteri ſe magiſtrum, velle haberi pro magiſtro. xưng mềnh là Annam: *darſe por da terra de Annam*: profiteri ſe Annamitam. xưng mềnh là ai: *quem ſois vòs*! quis es tu?

xuóc rác: *varrer*: verro, is. quét, idem.

xước dăa ra: *esfolarſe a pelle hũ pouco*: detrahi pellem paululum.

xuôi, di xuôi: *ir com a corrente*: ſecundo flumine procedere. xuoi nước, idẽ. gió xuoi: *vento polla popa*:

ſecundus ventus.

xuống: *decer*: deſcendo, is. xuống thuyền: *embarcarſe*: deſcendere in nauigium, nam ſupponunt terram eſſe altiorem aqua, atque ideò venientes in nauim deſcendere & contra. lên đất: *deſembarcarſe*: aſcendere è nauigio in terram. xuống dưới: *decer abaixo*: deſcendere inferius. lên tlên: *ſubir arriba*: aſcendere ſuperius.

xương: *oſso*: os, oſſis. cốt, idem. xương thịt: *carne e oſſo*: caro & os. đọ chào một xương một thịt: *marido e molher são a meſma carne, é meſmo oſſo*: maritus & vxor ſunt eadem caro & idem os. chó gam xương: *o cão roe os oſſos*: oſſa rodit canis. xương cá: *eſpinhas de peixe*: ſpinæ piſcis.

xương, cây xương ròũ: *leiteira*: lactaria, æ. arbor quædam ſic dicta quia ex illa quidam humor in ſpeciem lactis erumpit.

xương sóũ: *eſpinhaço*; ſpina dorſi. xương ſườn cụt: *coſta piquena a baixo do peito, coſtela*: coſta, æ.

xương quạt: *os rayos do abano*: radij flabelli.

xưởng: *caſa de galès em que ſe recolhẽ, e poem em eſtaleiro cubertas do ſol e da chuua*: domus triremium, in quibus ſcilicet à pluuia & ſole defenduntur. xưởng thuyền lé, idem.

xướng ten: *nomear alguem como por rol*: vocare nomen alicuius tanquam è catalogo.

xüốt, ra: *ſair*: egredior, deris. exeo, exis.

xút, vide xüit.

xũ, vide xung.

F I N I S.

Laus Deo Virginique Matri.

A P-

Digitized by Google

QVamuis in introductione monuerim ad vitandam ſignorum aut accentuum multiplicitatem me nolle vti ſigno duorum punctorum ad ſignificandam diuiſionem ſyllabæ; experientia tamen docuit ſuper literam, v, maximè in principio dictionis poſitam & liqueſcentem cum ſcilicet eſt vocalis, nullo aptiori ſigno id poſſe oſtendi quam duorum punctorum, vt, üỉ, *ſolor, aris ad diſtinctionem, v, conſonantis, vt,* vỉ, *coma equina. præterea cum non vtamur litera, i, niſi vocali in idiomate Annamitico id maximè aduertendum pro luſitanis in principio & preſertim medio dictionis, vbi indiſcriminatim vtimur, vel litera, i, vel etiam, y, ita tamen vt ſemper ſit pronunciandum, i, more Italico non Luſitano, idemque omninò valeat atque, y, ita vt idem ſit yeo & ieo,* thuièn & thuyèn, cuyen & cuien *& ſic de alijs. Denique non mirandum ſi multa errata in hanc primam huius idiomatis editionem irrepſerint ob varietatem accentuum qui interdum effugiunt typographi obtutum, alia etiam erunt procul dubio quæ meam præterfugiunt aciem, quorum correctionem linguæ peritis commendo meque eorum iudicio libenter ſubijcio. errata quæ in declaratione linguæ initio ex inaduertentia omiſſa ſunt hic notantur.*

Errata declarationis linguæ corrige.

Pag. 4. lin. 17. bà: há. 11.30. ngữn: những. 22.5. cú: cữ. 31.1. nghét: ghét. nhéo: nhèo.

Erra-

Errata Dictionarij linguę Annamiticę corrige.

Columna 2. linea 14. có,ai,đi: có ai đi. columna 7. lin. 6.ẵn: ăn. col. 17. lin.25. len: lên. 19. 10. bày: bài. 25. 12. ien: yen. 29.19.bẵt, bớ: bẵt bớ. 31. tàm: tám. 30.21. cày: cáy. 33.15 bện: bẹn. 37.33.blac:blác.38.2.blắc:blác. 42 8. đáng: đàng.20.bleo: blẹo. 53.16.tăọc: tăóc. 54.19. gấy: gậy. 60.27.bũ, bũ: bụ, bụ. 67.5.ꞗáng: ꞗàng. 12. tlôm: tlộm. 68.10.ꞗễ: ꞗé. 72.16.ꞗớt: ꞗót.74.11.ꞗụũ: ꞗụ. 80.1.hot: hột. 83.25.dặu: đẫu. 85.7.can: cạn. 95.11. đàn: đèn.98.16.lọn: lộn. 08.22.chip: chíp.110.16.cõ: con. 121.16.chừng nào: cao chừng nào. 125.9.cữo: cüo. 135. 3.coŭ: coũ. 137.32.cửa: của. 143 11 cuồn cuôn. 158.33. dĕanh: dĕành. 160. 13. nến: nền. 161.16. du: dù. 163.12. dĕa: dĕạ. 167.15.do: dẹò.176.13.bem: bẹn. 181.30.nhúc: nhức. 182.11.douc: đọuc.183.16.dủ: đủ 193.33.đậi: đại. 196.6.dẫm: đẫm.9.dẫm: đẫm.199.7.lẫn: lận 202.14.đàng: đáng. 214.7.đễ: đê. 237. 15. đòũ: đóũ. 239.7.sà : sá. 250.3.em.êm.10.ſaõ: ſaò. 253.30.con: gà con.262 3.gat: gạt. 263.16.gé gé: gé. 267.14.ghe: ghé.268.10.nẫn: gẫn. 17.minh: mễnh. 270.31.blai: blái.285.20.tẩy: tây. 289. 31.giòn: giờn. 293 30. giượng: giương.294.1.giưóng: giương. 14. giượng: giường. 296. 10.chĩ: chỉ. 308.7. lam: làm. 312.4.tlặt: thặt. 314.22.hưng: hứng.316.7.háo: háõ.24.hẫp idem cá: hẫp cá, idem 3 0. 4.nhười: người. 17 ſư: ſự. 321.7.gẫy: gẫy. 322.1 thái: thầy. 324. 9.hiểu: hiễu. 326.31.họ: hộ. 327.32 hô: hộ. 329. 13. hŏé : hóẽ. 333.12.miêng: miệng. 342.25.cươi: cười. 344.19.thân: thẫn. 355.17.kánh: kênh.20.kêm: kẽm.21.kim: kĩm.361. 13.kân: khẩn. 364.31.khơm: cơm. 366. 18. ẵn: ăn. 371. 19.khŏan: khŏang. 374.8.bien: biển. 375.23.khoú: khóũ. 377.7.khuiet: khuiết. 380.24.ngưa: ngựa. 382.13. đáu: đáo. 391.13.lắc: lắc. 396.24.đan: đạn. 400. 8. láo, dáo: láo

láo dáo. 408.1.ghe: ghé. 419.6. lũ: lững. 20.lờ lung: lờ lang.427.16.phum: phũ. 432. 8.lú: lủng. 27. luới: lưới. 435.13.lan: lẫn. 436.17.laõ: láõ. 446.15.ſưng: sừng. 26. non: nón. 448.8.mãt: mãt. 449.10. nguoi: ngườí. 454. 20. mao: mao, hòũ mao. 455. 16. mãoc: máọc. 462.19. án: ăn. 463. 24.mẽm: mẽm. 480. 4.cho: chó. 20 móm: mớm. 23.com: cơm. 481. 31. tả: cá. 488. 2.mướng: mướng. 17.mouc: mọuc. 26.thản: khản. 490. 2.càm: cam. 494. 5.vo: vò. 27. mủ, cái mủ: mủng, cái mủng. 502. 31. nam: năm. 504.29. nan: nặn. 505. 8. chiũ: chịu. 509. 19. vo: vò. 511.33.bú: bũ. 526.13. ngât: ngật. 530 19. giơ; giờ. 532.25. ngỗết: ngỗệt. 533 24.ngoi: ngồi. 534.3. ngói: ngòi. 5.ngói: ngòi. 537. 10.ghé: ghé. 539.22.nguiên: nguien. 540.3.ngước: ngược. 542. 4.ngước; ngướt. 546.1.iò; giò. 24.rượu; rượu. 547. 27.nhấn; nhăn. 31. nhãn; nhăn. 548. 3. nhãn nhãn; nhàn nhàn. 30.dĩn; dận. 552.22.moi: mọi. 556.14.khọú; khóũ. 565. 28. nơ vel tláõ: nơi, vel tláõ. 567. 7.ben; lên. 570. 31. cou, con. 576. 33. lờn; lợn. 585. 5. óc; ỗc. 7.óc: ỗc. 29. ôn, ngũ ôn...., vide ngũ. omiſſum eſt ex inaduertentia & hoc loco addendum. ngũ, nam: *cinco*: quinque. ngũ ôn: *diabo que quando muitos morrem ou adoecem lhe atribuem o mal*: diabolus cui tribuitur malum cum multi, vel in morbum incidunt, vel moriuntur. 591. 11.bỉa; bia. 59. 4.cỗu; cữu. 594. 32.làũ; lảõ. 595. 5.mệnh; mẽnh. 604. 2.kiêu; thiêu. 621. 6.voi; voi. 635. 19.rám; rẫm. 636.14.kựng; cứng. 637.23.chọn; chón. 639. 7.rơng; rống. 64 .33. rát; rãt. 645. 16.rõ: rẽ. 648.7.cớ: cò. 29.nhạu: nhau. 650. 1. dẽ: đẽ. 653. 21.câu: cau. 654. 25.rán: rãn. 31.rơm: cơm. 655. 1.com: cơm. 656 7. rốn: ròn. 13.rốn: ròn. 27. cấp: rấp. 457. 9. đén: đẽn. 664.31.rũ: rụ. 669. 21. sách: sãch. 674.4.dẽy: dễy. 12.sãn: ſan. 680.6. ſaõ: sáõ. 21.sách: sãch. 680.6.đoi: đôi. 694. 1. sõi, nói ſaõ sõi: sõi, nói ſaõ sõi.

2. sõi:

2. sõ-i: sõi. 702. 24.mót: mút. 703. 14.hếc, hết. 705.6. đứt; đức. 713.7. coc: cọc. 714. 21. phủ: phú. 716. 20. tay: tây. 723.2.lieng tánh: lien táng. 739.21. doú: dẽọu. 740. 5.thân:thăn.745.31.này:nay. 747.15.hŏang:hŏàng. 750.18.thŏáng: thŏàng. 751.20.thau: tháu. 752. 12.cáp: tlộm. 28. tu: tù.754.18.tau: tàu. 755.11, nàu. nào. 759.4. thủ: thủng. 76 . 5. thic: thíc. 762.24.tích: thíc.768.24.dủ: dủng. 770.31. đia: địa. 775. 14.thói: thời. 777.11.ꞓbiet: ꞓbiét. 24. thú: thữ. 787. 5. thướng: thườ-ng. 788.4.tlen: tlên. 790.30.vo: vô. 799.33.ſư: ſư. 801. 12.danh: đanh. 808.19.rŏc: róc. 809.3.tlẽ: tlễ.6.tlẽ, áo tlẽ: tlễ, áo tlễ. 19. tlễn: tlên.31.tiến: trén. 811.1.tlŏc: tlọc.4. trŏc: trọc.8 2. 20.vò: vò. 824.23. dảo. he. 827.32.cái: cai. 829.11.ngay: ngày. 832.30.biet: biét. 836.7.ton: tôn. 853.13.ſo-u: ſõ-u. 856.5.júc: súc. 859.11.vẫn: vận. 860.25.váng: vẵng. 865. 11. aô: áo. 867.22. via vía. 871.3. rượu: rượu. 33. vói: voi. 874.25.vát: vất. 875.32.nươi: người. 876.13. ꞓbai: vay. 880.3.lươc: dưc. 882.20.xan: xán. 883.3.taóc: tăóc. 885.20.taóc: tăóc. 888.15.đẫm: đâm. 20.cho: chỗ. 891.15.xo: xò. 892.1.cẫy: cây. 893.11.xôi: xõi.

Erros na lingua Portugueza com ſua correição.

Coluna 1. *Nao: Não*. 7. *As velas: com as Velas*. 9. *Radij: Radius*. 10.*cubicar: cubiçar*. 10. *forada: forrada*. 12. *Boião: Boyaõ*. 17. *Nnrte: Norte*. 18. *boſpedar: Hoſpedar*. 23. *maderia: Madeira*. 24.*Paſſaos: Paſſaros*. 26.*na bocca: à bocca*. 36. *Naſcate: Naçate. Vaſinllo, Vaſinho*. 44. *Outios: Outros*. *cabelo: cabello*. 47. *minochas: miochas*. 48, *Alacrã: Alacral*. 48. *nono nouo*. 51.*deſcorſes: deſcortes*. 56,*leuando: Tirando*. 84. *ſuperſticão: ſuperſtição*. 85.*laranguego: caranguejo*. 90.*chapeu chapeo*. 91. *pertendar: pertender*. 115.*ſoubre: ſobre*. 129. *damoer. demoer*. 134.*Maſto: Maſtro*. 192.*baſte: baſto*. 193. *cillas: cilbas*. 199. *vedor: veador*. 227.*ſentencialia: ſentenciala*.

la. 249. finiſce: acaba. 258. tabalos: trabalhos. 305. vai: via. 322. Interiecção: Interjeição. 460. Bom tapada: tapada. 466. poucação: pouoação. 521. baſto baſta. 691. apalpadelar; apalpadelas. 672. farralbero: ſarralbeiro. 801. peize: peixe. 811. a notho: a nboto. 821. faça: faço. 837. vaſſalbos: vaſſallos. 893. baixo: bairo.

Errata linguæ Latinæ corrige.

Columna 3. ſiluis: ſyluis. eximus: eximius. 15. ſuila: ſuilla. 23. malenconicus: melancholicus. cælum: cœlum. lingueæ: ligneæ. 29. erigere, erigere. 30. ſolicitudinibus: ſollicitudinibus. 40. rotondus: rotundus. 60. talitum: talitrum. 73. fellis: felis. 85. feces: fæces. 96. Med. ſcalplum: ſcalprum. 130. reſipio: reſipiſco. 131. gibba, æ, gibbus, bi. 133. dœmon: dæmon. 135. eleemoſinam: eleemoſynam. 164. graſſa: craſſa. 175. cathalogum: catalogum. 196. ſæminata: ſeminata. 201. reuma: rheuma. 208. iunititur: innititur. 213. gratioſo: gratioſus. 214. ſæmen: ſemen. 221. que: quæ. 227. candentia: cadentia. 230. prætens: præſens. 230. tempos: tempus. 236. alium: aluum. 237. vno vni. 271. ferræ; ferreæ. 275. frudulenter: fraudulenter. 277. cedari ſedari. 278. foco: foro. 279. ſæmen: ſemen & ſic in cæteris. 282. inmiti; immitti. 280. inſerrupere; interrumpere. 291. ſæmen: ſemen. 301. vt eum: vt cum. 320. inſultus; inſulſus. 370. ſerrebella; terebella. 407. ſacricium; ſacrificium. 420. ventis; ventris. 431. gibbus; gibboſus. 443. leminetur; ſeminetur. 462. ctiam; etiam. 471. termonē; ſermonē. 483 dias; dies. 502. Preteritu; præteritus. 550. cætura; cælatura. 560. annis; annus. 599. cochear; cochlear. 801. æqualis, æ; æqualis, e. 890. ſagana: ſagena. 891. bellula, res. bellula res.

INDEX
LATINI SERMONIS.

PRæcedenti dictionario neceſſarius viſus eſt index qui complecteretur omnia vocabula latina quæ in illo ſunt, ad hoc vt è vocabulo latino poſſit quicunque voluerit vocem Annamiticam ſeu Tunchinenſem reperire: quæſita nimirum columna in qua illa ponitur, ſimul cum explicatione latina. Ad maius vero compendium vnamquamque columnam in tres partes diuidimus principium ſcilicet, medium, & finem, quæ notantur vna è tribus literis P. M. F. adhibitis ante columnæ numerum. p, denotat columnæ principium quod vndecim circiter lineas priores comprehendit. m, deſignat medium, totidem fermè lineas complectens in medio columnæ. f, denique finem ſignificat, nempe vndecim ferè poſtremas lineas columnæ cuiuslibet; quod non ſolum ad facilè inuenienda vocabula proderit, ſed etiam ad confuſionem vitandam.

AB

ABacus. ei. f.22.
Ab antiquis temporibus, vſque nunc. p. 896.
Ab infantia. p. 57. p. 840.
Abinitio. p.210.
Abigo, is. f. 895.
Abijcere è memoria. f. 625.
Abijt, & iam præterijt. p.809.
Abluere caput fricando. m.297.
Abluere os. f. 702.
Abluere totum corpus. p.725.
Abluere vrceolum. p.703.

AB

Abluo, is. f. 702.
Ab occaſu ſolis vſque ad tenebras. m. 107.
Aborſus, vs. m. 639. p.667. f.672. p.679. p.706. m.801.
Abortiuus, a, vm, maledictum quod pueris dicitur. f.85.
Abripere vi veſtem. p. 426.
Abrumpi. p. 257.
Abſcindere arborem ſecuri. p. 232.
Abſcindere in tranſuerſum, vt ar-

arborem. p.232.
Abſconditus à ſole. p. 372.
Abſcondo, is. p. 283.
Abſens, ntis. f. 862.
Abſoluiſti iam illud negotium, aut certè nondum. f. 653.
Abſoluo, is. p. 774.
Abſolutionem Sacramentalem conferre. p. 274.
Abſolutum nondum eſt. f. 653.
Abſque conducto edere orizam. p. 375.
Abſtergere faciem. p. 120.
Abſtineo, es. p. 365. m. 380.
Abſtinere ab aliquo cibo. f. 6.
Abſtinere à carnibus. m. 365. m. 380.
Abſtine à carnis comeſtione. f. 242.
Abſtinere à conſortio aliorum propter vicinum partum. f. 137.
Abſtinere à quibuſdam cibis vt puerperæ. m. 365.
Abſtinere à vino. m. 380.
Abſtruſi ſenſus propoſitio. p. 800.
Accedere itaut attingat. p. 721
Accedo. is. f. 11.
Accendere lucernam. m. 95. f. 234.
Accendi ligna. m. 33.
Accendo, is. f. 234.
Acceptor perſonarum. m. 716.
Acceſſum facilem habere ad aliquem ex cõſuetudine. p. 626.
Acceſſus, & receſſus maris, fluxus, & refluxus. m. 641.
Accidere, vel offendere infortunium. f. 261.
Accidit mali nihil. p. 591.
Accipe. p. 90. p. 408.
Accipere arcem. m. 90.
Accipere atramentum penna, vel penicillo. m. 39.
Accipere enſem ad interficiendum. m. 408.
Accipere orizam vt è ciſta cum ſcutella. m. 896.
Accipere penicillum dicitur de magiſtro dum diſcipulos docet. m. 60.
Accipere reliquias ad ſui cuſtodiam. m. 408.
Accipere reliquias eduliorum è conuiuio. f. 816.
Accipe ſcopas, munda domum. f. 626.
Accipere, vel deferre manu. f. 881.
Accipio. is. p. 90. p. 408. p. 410.
Accuſari à multis vt ab integro pago. p. 137.
Acculo. as. p. 87. m. 380.
Acerbus. a. vm. p. 117.
Aceruus lignorum ardentium. m. 237.
Aceruus mercurij. m. 153. m. 472.
Aceruus orizæ. m. 237.
Aceruus palearum. m. 237.
Aceruus terræ. m. 132.
Acetaria, orum. f. 267.
Acetaria, quibus caro immiſcetur. m. 569.
Acetum, i. f. 264. f. 535.

Ace-

Acetum conficere. f. 256. f. 264.
Acetum nondum accepit vires. f. 312.
Acetum validum. f. 694.
Acie præeunte papyrum ſcindere cultro. f. 640.
Acies, ei. p. 433.
Acies cultri. m. 433.
Aconitum, i. p. 676. p. 743. f. 865.
Acrimonia, æ. m. 290.
Actor, is. p. 605.
Actutum, m. 384.
Acuere cultrum &c. m. 446.
Aculeus, vi ſcorpionis. p. 565.
Acumen penicilli. p. 534.
Acus, vs. f. 381.
Acus centum, carta ſimul inuolutæ. f. 381.
Acus foramen. f. 381.
Acus valde tenuis. f. 381.
Acus in certo numero ſimul colligatæ. p. 27.
Acuta res in extremitate. m. 555.
Acutus, a. vm. p. 178. f. 667.
Acutus gladij mucro. m. 555.
Acutus gladius. f. 667.
Ad. p. 213. f. 441. p. 551.
Ad adorandum. f. 441.
Adæquare ſolum. p. 43.
Ad arietandum incitare. m. 342
Ad cultum Dei erigere Eccleſiam. m. 213.
Ad docendum addiſcere linguam. m. 213.
Ad minuendum. p. 415.
Additamentum veſtis. p. 103.
Addo, is. m. 755.
Adeò diues non eſt. m. 449.
Adeſt domi. m. 583.
Ad gubernationem capeſcendam proficiſci. m. 547.
Adhærentes rebus habere manus ad furandum. p. 861.
Adhæreo, es. p. 33. f. 173. p. 870.
Adhærere lutum pedibus. p. 33.
Adhærere verbis libri. m. 137.
Adhæret manibus. f. 173.
Adhibere ad os. f. 339.
Adhiberi à Rege ſolita in negotijs perſona. p. 324.
Adhuc aratro terram ſcindit. m. 199.
Adhuc eſt, adhuc viuit. f. 307.
Adhuc eſt alta nox, dormi. f. 376.
Adhuc eſt iuuenis. p. 132.
Adhuc multum ſupereſt. m. 507.
Adhuc multum ſupereſt, accipe amplius. p. 694.
Adipiſci animũ alterius. p. 773.
Adipiſci gradum ſupremum literatorum. p. 225.
Adiuuare alios. p. 884.
Adiuuare vires, ſeu infirmitatem. f. 294.
Adiuuo, as. p. 604.
Adminicula domini adhibere, ne decidat. m. 572.
Adminiſtrare regnum. m. 702.
Admirantis particula. m. 53.
Admittere ſimultatem, quæ ſtatim eſcaneſcat. p. 414.

Admitto, is. p. 779.
Admoneo . es. f. 11. m.158. m. 165. m.556.
Admonere aliquid propè ocu-los ad inſpiciendum an ſit rectum : f.549.
Admouere aurem . m. 267.
Ad nihilum valet. m. 513.
Adoleſcens . tis. p.38. p. 802.
Adoptiui . f. 131.
Adorare idola, & cœlum. f.394
Adorationis locus . p. 772.
Adoro, as. m. 394. f.771.
Ad, pro . f.108.
Ad quem ſpectat ? f.543.
Ad quid. m. 103. p. 395.
Ad rem non pertinens . m. 68.
Adrepere vt hederam . p.411.
Adſum, es. m. 583.
Aduenio, nis. m. 216. f. 724.
Aduenire ex improuiſo , au-diendo quid dicatur . f. 409.
Aduerſa pars aciei in ferramē-tis . f. 697.
Aduerſa pars aciei in gladio, &c. f.697.
Aduerſarius, ij. p. 584.
Adulor, aris. p. 601.
Adultera . æ, m. 98,
Adulterinum argentum. p. 272,
Adunatio domorum in vnum vicum . f.893.
Ad vrinam expellendam ire . m. 531.
Aduſta facies à ſole . m.635.
Aduſtus inclementia Cæli fru-ctus, vel vredine , f. 731,
Ædificare murum lateritium , p. 886.
Ædificare murum vel arcem . m. 886.
Æger, gri . m. 37. p. 400.
Æger decumbens . f. 585.
Æger deſperatus à medicis . m. 211.
Æger valde . p. 415.
Æger valdè debilis iam morti . proximus . f. 554.
Ægritudo, nis . æger , gri . f. 414.
Ægrotare ex hauſtu inſalu-brium aquarum . m. 517.
Ægroto, as. f. 585.
Ægrotus, ti . m. 209.
Ægrotus, a, vm . p. 351.
Æmulari inuicem in bonam partem . p. 593.
Ænea moneta vna, duæ &c. p. 237.
Æquale , & valde planum . m. 742.
Æquales inuicem . p. 25. p. 221.
Æqualis, le . p. 25. p. 31. f. 218. m. 429.
Æqualis , e. f. 716. m. 801.
Æqualitas ſociorum . p. 713.
Æqualiter cecidere ſimul . f. 218.
Æquare ſolum aqua . p. 43.
Æquari cum exaggeratione . f. 524.
Æquata res; m. 22.
Æquiparo , as. f. 677.
Æquo , as. p. 370.
Æquus in calculationibus. f.96.

Æris filum. m. 751.
Æris lamina. f. 751.
Æris moneta. p. 237.
Æris opus conficere percutiendo. m. 751.
Æs, æris. p. 236. m. 751.
Æs alienum ſoluere. f. 564.
Æſtas, tis. m. 318. p. 486.
Æs ferruminare. f. 751.
Æſtimare res quanti ſint valoris. f. 222. m. 871.
Æſtimare plus minus rem quãtum valeat. f. 871.
Æſtimare examinando quoties plus minus, f. 871.
Æſtimo, as. p. 355. m. 441.
Æſtimationem magnam de ſeipſo habere. m. 832.
Æſtus, vs. f. 505.
Ætatem quamnam habes? m. 845.
Ætatis anni. m. 843.
Ætatis anni, m. 845.
Ætatis modicæ. f. 808.
Æternus. a. vm. f. 230.
Affabrè facere. f. 365.
Affabrè facta res. m. 365. p. 411.
Affabrè quid factum, pulchrũ. m. 40.
Affectu venereo in alterum ferri. m. 591.
Affici erga aliquid. p. 324.
Affici legi. m. 475.
Afflat ventus. m. 344.
Afflictio, onis. f. 12.
Aflictio propria. f. 374.
Afflictus, a, vm. f. 139. f. 416. m. 508.
Afflictum cor. f. 101.
Afflictus vultus. p. 369.
Affluens, entis. f. 561.
Ager, gri. m. 577.
Ager decem menſuras continens &c. m. 458.
Agere gratias. m. 712.
Agger, is. p. 431.
Agger fluminis. m. 234.
Aggerem fluminis impetui opponere. f. 234.
Aggerem impetu fluminis confringi. m. 200.
Aggere flumen impedire ne inundet. m. 200.
Agi altas radices ab arbore. p. 892.
Agitare corpus ambulando. f. 882.
Agitare corpus, & inteſtina equitando. m. 892.
Agitare infantem in cunabulis. p. 658.
Agitare vas ad videndum an aliquid in illo ſuperſit. p. 892.
Agitari. f. 37.
Agitari elephantem. p. 38.
Agitari in loco penſili. p. 238.
Agit vt addiſcat. m. 309.
Agitatio nauis. p. 38.
Agit decimum annum. p. 513.
Agglomerare fila. m. 618.
Agglutinare tenaciter. p. 674.
Agnoſco. is. m. 173.
Agnus Dei, ſeu cera benedicta, vel aliæ imagines cum in-

indulgentijs. f. 598.
Agricola. æ. p. 86. p. 572. p. 604.
Agri in quibus ſeritur oriza. p. 663.
Agros orizæ colere. p. 663.
Ahenulum ad calefaciendam aquam, m. 4. f. 36.
Ala, æ. p. 5. m. 86.
Alacer. m. 162.
Alas extendere. p. 66.
Alauda. æ. f. 71. f. 104.
Alba ardea. m. 21.
Alba veſtis. m. 18.
Albeſcit iam dies. f. 676.
Albumen fructus indici, quem areca vocant. f. 402. p. 403.
Albumen oui. f. 402. f. 806.
Album perfectum. p. 805.
Album vt ardea. p. 805.
Albus, a, vm. p. 18. p. 21.
Albus bubalus. m. 18.
Albus equus. m. 18. m. 21.
Albus valde. p. 424.
Albus vt ardea, ideſt albus vt nix. f. 125.
Alea ludere. m. 833.
Aleator, ris. m. 128. m. 203.
Alere gallinas &c. p. 577.
Alicuius contubernio ſe aſcribere. f. 23.
Aliena res. m. 541.
Alienas in regiones proficiſci. m. 541.
Alligare aliquem lacertis. m. 59.
Alimenta per iudicem aſſignata. m. 28.
Alimenta ex iudicis mandato. m. 125.
Alimentum quotidianum. m. 183.
Aliquantulum adhuc volo. m. 500.
Aliquid comedas. p. 269.
Aliquid ne intereſt? p. 507.
Aliquis recturus eſt. f. 2.
Aliud. p. 359.
Alius, a, vd. f. 731.
Alligare porcos, gallinas &c. m. 811.
Allij dens, ſeu particula. p. 823.
Allij ſpica. f. 822.
Allium. lij. p. 137.
Alo, is. m. 596.
Alloquor dominationem ſuam. m. 106.
Altare ris. m. 22. f. 226. f. 771.
Altariolum, in quo primum magiſtrum vniuſcuiuſque artis colunt. f. 698.
Altariolum ſuperſtitioſum magiſtrorum ſeu inuentorum alicuius artis. m. 22.
Altaris imago, vel oratorij. p. 772.
Alternare ſe inuicem. p. 229.
Alternari inuicem. f. 734.
Altitudinis trium vlnarum. f. 242.
Altitudo, nis. f. 242.
Altum mare. p. 374. f. 872.
Altum mare petere &c. p. 873.

Altus, a, vm. f. 86.
Altus, a, vm. m. 381.
Alueus in quo fit ſimilago. p. 450.
Alumen, nis. p. 598.
Alumen ſaporis acidi. p. 598.
Alumen ſaporis ſalſi. p. 598.
Amænus, a, vm. m. 456.
Amænus locus. m. 456. f. 656.
Amænus, & viridis locus ſine calore moleſto. p. 547.
Amant ſe inuicem. m. 855.
Amare ſe inuicem. f. 182.
Amarus, a, vm. p. 202. f. 369.
Amazonum regio. f. 572.
Ambo. f. 679.
Ambo, orum, f. 853.
Ambo, onis, m. 5.
Ambo viui, & ſoſpites, f. 679.
Ambulare in circuitu, p. 166.
Ambulare per æſtum aut pluuiam, p. 164.
Ambulationes primæ infantiũ cum ambulare incipiunt, f. 122.
Amburere nauigium, p. 783.
Amens, tis, m. 332.
Amicitia, æ, m. 552. f. 526.
Amicitiam inire, p. 527.
Amita, æ. p. 125.
Amita Regis cocincinæ, m. 485.
Amittere aliquid non aduertante eo, qui deferebat, p. 655.
Amittere colorem tincturæ, p. 853.
Amitti ſplendorẽ ſeriei, p. 853.
Amittit veſtis colorem priſtinum, f. 589.
Amitto, is, p. 457.
Amo, as, in pretio habere. f. 350. p. 464. m. 475. f. 817.
Amor ſuperioris erga inferiorem, p. 499.
Amoueri à dignitate, f. 627.
Amphora vini. p. 31.
Ampla papyrus, m. 622.
Amplarum manicarum veſtis. f. 30.
Ampla tela, quia pectẽ eſt amplum, vel è contra, m. 369.
Amplector eris. m. 12. p. 52. p. 70. m. 585.
Ampulla, æ. amula, æ. m. 418.
Amputare circumquaque. m. 795.
Ananazius, ij: fructus indicus ita dictus. m. 292.
Anas, tis. p. 870.
Anchora æ. f. 202. f. 514.
Anchorę vncum adhęrere ſolo. p. 515.
Anchorã adhærere maris profundo. f. 202.
Anchoram attollere. p. 203.
Anchoram demittere. f. 514.
Anchoram ſubmittere. f. 202.
Angeli. p. 741.
Angelvs, i, p. 763. p. 792.
Angina, æ. tumor gutturis. p. 36. p. 315. f. 350. p. 434.
Angina labores maledictum. p. 36.
Anguis, is. p. 636.

Anguli domus. f. 891.
Anguli pilei. m. 367.
Anguli vitri triangularis. m. 367.
Angulus, i. m. 367.
Angulus domus. p. 296.
Angulus, vt tabulæ &c. p. 296.
Anguſtus, a, vm. p. 113. m. 321. p. 334.
Anhelare ex laſſitudine. m. 772.
Anima, æ. f. 336.
Animæ defunctorum. f. 336. p. 441.
Anima eius qui ſepultura caret. m. 125. f. 336.
Animæ tres ſunt in mulieribus, &c. m. 337.
Animal à morſu deterreri, & abſcedere. f. 506.
Animal leoni ſimile. m. 524.
Animalia. f. 126.
Animalium ſpecies. p. 566.
Animalium ſpecies ſunt ſex, ſcilicet magis domuſticæ. p. 703.
Animal pingue valde. m. 456.
Animam ingredi corpus &c. m. 604.
Anima rationalis. p. 337. p. 410. p. 833.
Animas defunctorum ſuperſtitioſè aduocare. f. 336.
Anima ſenſitiua. p. 337.
Animas tres habent viri, & ſeptem ſpiritus &c. m. 337.
Anima vegetatiua. p. 337.
Animus peruerſus. f. 401.
Aniſij ſapori ſimilis herba. f. 333.
Annichilari. f. 341. m. 375.
Annoto, as. m. 35.
Annona, æ. f. 842.
Annularis, is. f. 534.
Annulum cælatum deferre. p. 550.
Annulus, i. p. 550.
Annulus ferreus. m. 142.
Annulus ſimplex abſque cælatura. p. 550.
Annus, i. m. 502. f. 560.
Annus equi. f. 530.
Annus futurus. f. 502.
Annus hic. f. 502.
Annus, menſis, dies, qui reſpondent illi animalis nomini tanquam ſigno cæleſti. f. 843.
Annus præteritus. f. 502.
Annus proximè ſequens. m. 631.
Annus tredecim menſibus cõſtans, p. 558.
Anſa diotæ. f. 617.
Anſa, vnde quid accipitur, vel tenetur. m. 617.
Anſer, ris, p. 536.
Antequam, m. 366.
Ante vt factum eſt, ita etiam poſt, p. 816.
Antiquitus, ab antiquo, olim. p. 776.
Antigraphum, i. f. 24.
Antrum, i. m. 312.
Aperio, is, m. 65, m. 359. f. 475. p. 791.
Aperire brachia in Crucis formam,

mam, p. 278.
Aperire caput, m. 90.
Aperire dentes ex rabie, p. 528.
Aperire cannam, m. 138. f. 475.
Aperire literas ſigillo munitas, f. 475.
Aperire oculos præ timore, p. 813.
Aperire os, f. 305.
Aperire paludem, &c. f. 748.
Aperire pectus ad illud refrigerandum, m. 340.
Aperire ſigillum ideſt finiri feriales dies, p. 8.
Aperire ſyluas ad locum ampliandum, m. 476.
Aperire tabulas ad typographiam ſinicam, f. 89.
Aperire viam, f. 596.
Aperiri, f. 762.
Apertum diotæ os non obturare, p. 530.
Apes vel apis, is, p. 11.
Apoſtema patens, f. 407.
Apoſtoli, m. 223.
Apoſtoli, orum, m. 818.
Apparere aliquid alterius ſæculi, p. 323.
Apparere Angelum, m. 323.
Apparere in ſomnijs, f. 483.
Appendere veneficiorum papyros, m. 830.
Appendo, is, p. 409. f. 809.
Appetitus mulieris grauidæ ad edendum, aut bibendum, &c. m. 652.
Appeto, is, f. 736.
Apponere frænum equo, m. 801
Apponere galerum, m. 570.
Apponere medelam vulneri, p. 801.
Apponere ſcalam, f. 17.
Apprehendere capillis aliquē, f. 182.
Apprehendere librum, m. 82.
Apprehendit canis dentibus oſſa, vel rodit illa, m. 258.
Apprehendo, is, m. 503.
Apriens locus à vento, p. 372.
A principio vſque nunc, p. 501.
Approbare inclinando caput. m. 262.
Approximari intus, f. 11.
Aptare penicillum, vel pennam, p. 74.
Aptare vimen Indicum ad ligandum, m. 72.
Aptè aliquid corpori adhiberi. f. 289.
Aqua, æ, f. 499. m. 575. m. 783.
Aqua calida, f 575.
Aqua clara, f. 575.
Aqua conſiſtens, m. 783.
Aqua dulcis, p. 576.
Aquæ feruenti ad breue tempus immitti ad coquendum vt carnem, piſces &c, m. 432.
Aqua eleuatur ſupra domum. m. 435.
Aqua fluit, p. 576.
Aqua frigida, m. 399. f. 575.
Aqua illi nocuit, m. 575.
Aqua ita calida, vt ea aſperſum excalefaciat, m. 509.
Aquam in cymbam intrare, m. 586.

Aquam ita calefacere, vt ferueat, m. 509.
Aquam ita eleuari, vt cooperiat caput, m. 435.
Aqua peruenit vſque ad genu. p. 4 6.
Aqua pura, m. 575.
Aqua pura ſine immiſtione alterius rei, m. 390.
A quarta circiter hora poſt meridiem vſque ad ſolis occaſum, m. 107.
Aqua ſalſa, f. 575.
Aqua ſtat, non fluit, p. 576.
Aquatile iter arripere, p. 784.
Aqua turbida, aut venenoſa. f. 575.
Aquilanum lignum, p. 830.
Aquilanum, lignum pretioſum, f. 543.
Aquilo, onis, m. 17. f. 51. m. 285.
Aranea, æ, p. 167. m. 646.
Aranearum tela, p. 167. m. 646.
Aranearum telas verrere, m. 645.
Aratrum, i. f. 80.
Arbor, oris, m. 80.
Arbor ad opus, m. 295.
Arbor arida abſcindatur ad cõburendum, p. 243.
Arbor carens fructu, f. 241.
Arbor cuius cortex furfures è capite expellit, p. 116.
Arbor, cuius folia deciderunt. p. 652.
Arbor cuius non ſolum fructus eſt ſalutifer, ſed etiam cortex, f. 760.
Arboræ, & herbæ, m. 126. m. 676.
Arboretum, ti, m. 58.
Arboretum iuxta flumen, f. 422.
Arbor ex qua fit atramentum, p. 153.
Arbor ex qua fit papyrus, f. 174.
Arbor ficus producens, vt noſtrates, m. 854.
Arbor habens folia in fraxini modum, p. 210.
Arbor indica, quam Luſitani jaqueira vocant, p. 468.
Arbor in india prægrandis quã idoli arborem vocant, p. 163.
Arbor nauis, f. 128. m. 134.
Arbor quædam amplorum foliorum, f. 662.
Arbor quæ apta eſt ad ſonum excitandum, f. 121.
Arbor quædam dicta ſo, f. 690.
Arbor quædam vocata thou, m. 777.
Arbor quædam dicta vo vang, m. 859.
Arbor quædam indica, è quorum folijs, aut ramis confractis, copia lactis emanat, f. 657.
Arbor quædam medicinalis, p. 456.
Arbor quædam, quæ ficus gignit, m. 706.
Arborum ſpecies, m. 129.

Arbu-

Arbuſtum in modum ſylueſtris arecariæ, f.661.
Arca, æ. m. 336.
Arca, in qua quædam ſeruantur, m.234.
Arcanè vocare aliquem, p.649.
Arcanum ad aures loqui, f.179.
Arcu iaculari, m.146.
Arcula ad bilances ſeruandas, m. 336.
Arcum remittere, f. 562.
Arcus, vs, m.146.
Arcus, vs. baliſta, æ, m.499.
Arcu ſagittam emittere, f.565.
Arcus domus, ſeu vacuum inter duas columnas, m. 866.
Arcus pontis, m. 866.
Arcus, qui ſunt in tegumento ſuperioris partis nauigij, f. 271. p. 272.
Arctare vt librum inter tabulas, f.212.
Ardea, æ. m, 125.
Ardea candida, f.306.
Ardelio, nis. f.218.
Ardelio in malum, p.205.
Ardor quidam in ſtomacho, p. 663.
Ardor viſcerum, f. 894.
Aream, in qua domus erigenda eſt, aptare, m.513.
Arena, æ, m.19. m. 89.
Arenaria, æ. m.89.
Areola, in qua eſt oriza germinans ſæminata, f. 443.
Argenti fodina, æ. p. 474.
Argenti quædam quantitas ſimul colligata, p.27.
Argento linire, p.847.
Argentum, ti, p.18.
Argentum igne purgare, p. 18.
Argentum mixtum, p.18.
Argentum nondum purum, p. 18.
Argentum purum, p.18.p.271.
Argentum viuum, f.783.
Argilla, æ, f.208. m.467. f.770.
Argilla, æ, argilloſa terra, f.770.
Argillæ coctæ fruſta quæ ipſi comedunt, p.534.
Argillæ olla, f. 292.
Argilearum rerum forum, f. 292.
Argilleæ res, m. 297.
Argillea terra, m. 467.
Arguere peccantes, m. 829.
Arieto, as, m.342.
Arithmetica, æ, f.819.
Arma profiteri, f.875.
Armarium, ij, p. 97.
Armentum boum, p.20.
Armentum bubalorum, m.198. p. 790.
Armorum magiſtratus, m.875.
Armorum quodcunque genus, p. 367.
Aro, as, m.80.
Arrham dare artifici, f. 128.
Arrham dare, p. 781.
Arrige aures, m. 65.
Arrigere aures ad audiendum, m.281. m.291. p.398.
Arripere aliquid ſibi inuicem, f. 831.
Arripere velle dolis, & fraudi-

bus rem alienam, p. 737.
Arripere violenter &c. m. 885.
Arrogans, tis, p. 46.
Ars vel officium, quo quis ſuſtentatur, p. 525.
Arte aliquid ſubripere, m. 7.
Artem quamnam exerces? p. 525.
Articulus quo numerantur dies lunares &c. p. 483.
Articuli, aut capita librorum, p. 478.
Artifex egregius, qui regis opera perficit, f. 772.
Artificium, ij, p. 123.
Artis vel officij eiuſdem homines, vt, fabri lignarij, ferrarij, ſimiles, f. 139.
Arundinetum indicum, m. 58.
Arundo piſcatoria, f. 83.
Arx, vel ciuitas munita mænibus, p. 747.
Aſcendere è nauigio in terram, p. 899.
Aſcendere glomeratim, vt fumus, vel nubes, m. 143.
Aſcendere ſuperius, p. 899.
Aſcendere in tabulatum domus, f. 254.
Aſcendere, vel potius deſcendere è naui in terram, m. 409.
Aſcendere in Cœlum, p. 743.
Aſcendo, is, p. 409. p. 688. p. 743.
Aſcenſus hora, p. 688.
Aſino imponere onus, p. 429.
Aſinus, i, p. 429.
Aſper, ra, rum, m. 650. f. 686.
Aſper, a, vm. minimè læuigatum, p. 698.
Aſpergere aqua, f. 608. f. 634.
Aſpergo, is, f. 608.
Aſperum in tabula, p. 547.
Aſpicere cum quodam metu, p. 416.
Aſportantes mortuos &c. p. 844.
Aſportari à fele murem in ore, m. 732.
Aſportari paleas roſtro ab aue ad nidum conficiendum, m. 732.
Aſportat dentibus carnem, m. 258.
Aſſata iam eſt caro, p. 108.
Aſſentationes, m. 601.
Aſſerculi in medio ſtoreæ ex cannis Indicis confectæ, f. 515.
Aſſerculi inter quos ſtringitur ſtorea ex cannis indicis texta, m. 450.
Aſſerculus, i, p. 233.
Aſſiduè, p. 282.
Aſſiduus, i, ſollicitus, i, m. 504.
Aſſo, as, m. 577.
Aſſuefacere linguam idiomati, quem quis addiſcit, ſæpiùs repetendo, vt rectè tandem loquatur, m. 873.
Aſſuefio, is, f. 625.
Aſſuere aliquid veſti iam conſutæ, f. 353.
Aſſueſco, is, p. 129.
Aſſula, æ, f. 274.

Aſſulæ ad comburendum, f. 624.
Aſſulæ, quæ oriuntur è ligno, dum læuigatur &c. p. 459.
Aſſumere laruam, m. 229.
Aſſumpſit Deus corpus, & animam hominis &c. p. 339.
Aſtmate laborans, f. 612.
Aſtronomia & geometria partes mathematicæ, p. 220.
A tert. a vſque ad quintam mane, f. 286.
Atramentarium fabri lignarij &c. p. 728.
Atramentarium, lapis, ſcilicet, vel aliud ſimile inſtrumentum in quo atramentum ſinicum ſolidum cum modica aqua confricatur, vt ad ſcriptionem reddatur fluidum, f. 527.
Atramenti fruſtum, m. 488.
Atramentum, i, m. 488.
Atramentum facile ad ſcribendum, f. 488.
Atramentum præclarum, m. 488.
Atrium, ij, m. 674.
Atrium amplum, m. 674.
Attentè vſque ad finem audire, p. 752.
Attinentia ad munus mercatoris, f. 700.
Attingendo ſenectam, p. 217.
Attingere manibus, f. 216.
Attingere ſcopum, p. 547. f. 838.
Attingit aqua genua, f. 523.
Attingit cælum, p. 721.
Attollere, aut erigere columnas domus, m. 724.
Attollere Columnam, m. 184.
Attollere in palmis manuum, p. 571.
Attollere oculos, vel ita aperire vt albugo appareat, p. 813.
Attollere pauimentum terrâ addita, m. 207.
Attollere ſuſtentaculo ſtoream indicis cannis contextam, f. 645.
Attollere terram ſupra ſepulchrum, f. 207.
Attollere velle lignum, ſed præ nimio pondere non ſufficere vires, p. 545.
Attollo, is, m. 112. m. 184. m. 724.
Attrahere aquam, m. 788.
Attritus vſu cultellus, p. 481.
Auarus, a, vm, m. 163. p. 305. m. 321. p. 334. f. 795.
Aucupor, aris, m. 24.
Audax, cis, m. 28.
Audeo, es, p. 78. f. 164. p. 402.
Audio, is, m. 524.
Auditur vox, m. 736.
Audire non vult, m. 110.
Auditus, vs, &c. m. 418.
Audiui, m. 736.
Auellere ab olla orizam ſemiuſtam, p. 81.
Auellere herbas à ſepultura, m. 264.
Auellere ſpinas, m. 469.

Au-

Aufer, p. 90.
Auferre ab aliquo rem ipſius auctoritate iuſtitiæ, f. 612.
Auferre dolorem, f. 209.
Augere intromittendo, m. 755.
Auferre officium, m. 90.
Augeo, es, m. 231.
Augurari bonum omen, f. 847.
Augurari, pedem gallinæ inſpiciendo, p. 285.
Augurīū malum ex cantu auiū, f. 335.
Auia, æ, f. 15.
Auicularum nidi ad edendum ſuauiſſimi, f. 678.
Auidus nimium in edendo, & bibendo, p. 874.
Auis, auis, m. 107. p. 679.
Auis alterius coloris in collo, & alterius in corpore, m. 371.
Auis, aut animal quodcunque, f. 751.
Auis carnibus humanis veſcēs, p. 870.
Auis dicta gam ghi, p. 258.
Auis dicta hombi, m. 336.
Auis epiſtolas deferens, m. 548.
Auis magna dicta dang, m. 158.
Auis quædam aurei coloris, p. 9.
Auis quædam dicta bi, p. 34.
Auis quædam dicta cuncur, p. 145.
Auis quædam in perdicis modum, p. 191.
Auis quædam irundini ſimilis, f. 889.
Auis quædam turturi ſimilis, f. 268.
Auis quæ epiſtolam defert, m. 683.
Auis, quæ è ſua cauea euaſit, m. 650.
Auis, quæ paſcitur cadaueribus, p. 356.
Auis, quam ſolis vocant, f. 611.
Auis variegata fulco & albo colore, m. 77.
Auium cantus, m. 416.
Auium maſculus, m. 697.
Aulam frequentare, p. 120.
Aulam regis frequentare, m. 100.
Aula Tunchinenſis, p. 838.
Aulici, eorum, f. 833.
Aulicum agere, p. 100. p. 317.
Aurei pomi maiuſculi ſpecies, p. 424.
Aures arrigere ad audiendum, m. 713.
Auricularis, is, f. 534.
Aurifex, icis, f. 772.
Aurifodina, æ, p. 474. f. 859.
Auri folijs inaurare, f. 859.
Auri laminis incruſtare, f. 859.
Auris, is, m. 713.
Auris pars infima, m. 713.
Aurora iam eſt, p. 639.
Aurum, i, f. 859.
Autor veneficiorum apud ſinenſes, m. 400.
Auſter, tri, f. 285.
Auſter, ſeu meridianus ventus, p. 502.
Autumnus, i, p. 486. p. 778.

Auun-

AV

Auunculus frater matris, f. 91.
Auus, i, f. 586.
Auus, & auia, f. 586.
Auus paternus, p. 568.

BA

BAcca floris, m. 60
Bacilli, quibus aliqui Oriẽtales vtuntur ad comedendum loco fuſcinulæ, f. 238.
Bacillis orizam in os immittere &c. p. 854.
Bacilli quibus vtuntur ad numerandum, f 819.
Bacillis vti ad edendum, p. 261.
Bacillorum par loco fuſcinulæ, f. 238.
Baculo ferre onus humero vno &c. m. 259. p. 619.
Baculo inniti, m. 257.
Baculus, i, p, 197.
Baculus, i, ſcipio, nis, m. 257.
Baculus, aut lignum quoddam, quod manu apprehendunt venefici &c. p. 741.
Baculus in medio molæ inferioris fixus &c. p. 523.
Baculus quidam in modum cubiti, f. 888.
Baculus, quo quis humero deferat ante & retro onus æqualiter in duas partes diuiſum, f. 232. f, 259.
Baiuli qui deferunt humero ante & retro onus æqualiter diuiſum inſertum baculo, m. 192.
Balbutio, is, m. 77. p. 89.

AX

Axilla, æ, p. 500.
Axis cuiuſcunque rei, vt circini, forficis, & ſimilium, m. 114.

BE

m. 403. m. 441.
Baliſta, æ, f. 562.
Baliſtam tendere ad emittendam ſagittam, f. 562.
Balneum adire ad refrigerandum ſe, p. 718.
Barba, æ, p. 644.
Barbæ cani, m. 644.
Barbæ pilus vnus, m. 644.
Barba flaua, aut rufa, p. 644.
Barba nigra, m. 644.
Barba ſpiſſa, m. 644.
Baſis columnæ, m. 723.
Beatitudinis veræ octo capita, p. 608.
Beatus, a, vm, m. 548.
Bella ciuilia, p. 420.
Bellaria rotunda alba, p. 811.
Bellaria ex oriza, & ſaccharo nigro, quæ torrentur, & ſiccantur ad ignem &c. f. 363.
Bellula res, pulchellula, p. 891.
Bellum ciuile, p. 156.
Bene compoſitus, f. 213.
Beneficium, ij, f. 585.
Beneficium capiti ſuperpono, m. 586.
Beneficium ingens, p. 586.
Beneficium retribuere, p. 28.
Benè iam ſe res habet, f. 768.
Beneuolentiæ, vel compaſſionis vox, p. 319.

Benè veneris, p. 319.
Beſtiæ, & volucres, f. 493.
Betum, i, p. 785.
Betum haurire, p. 785.
Bibere paulatim interrumpendo paruis hauſtibus, f. 339.
Bibo, bis, f. 873.
Bipennis, is, m. 280. p. 667.
Bis, vel ter, m. 15. m. 65.
Biſcoctus panis, f. 358.
Bis ſexaginta monetæ æreæ, f. 792.
Blanditijs animum alterius flectere, m. 499.
Blaterare, vel balbutire imitando per ludibrium &c. m. 545.
Blatta, æ, p. 277.
Blitum, i, p. 265. f. 643.
Boletus, i, fungus, i, f. 503.
Bolus, i, m. 466.
Bolus vnus folij, m. 466.
Bombycius folliculus, p. 818.
Bombyx, cis, p. 179. p. 556. f. 683. p. 718. p. 818. p. 818.
Bona cum venia, p. 471.
Bonum atramentum, m. 392.
Bonum opus facere in vtilitatem alicuius, f. 607.
Boni, f. 354.
Boni conſulere, m. 161.
Bonum eſſe, f. 583.
Bonus, a, vm, p. 826.
Bonus eſt hic liber, f. 308.
Bos, bouis, p. 48. p. 703.
Bos maculoſus, m. 397.
Braccæ ſinenſes, m. 895.
Brachia mouere ambulando, f. 859.
Brachijs complectendo ferre, m. 585.
Brachium, ij, m. 88.
Brachium exerere ad percutiendum, p. 716.
Branchia, æ, m. 451.
Breuia, p. 572.
Breuior coma, f. 521.
Breui corrumpenda res quia extra tempus immaturè capta, p. 894.
Breuiori via incedere, m. 726.
Breuis, e, m. 521. p. 750. p. 859.
Bubalis nares perforare, f. 807.
Bubalorum paſtor, p. 237.
Bubalos curare, f. 807.
Bubalus, i, m. 696. p. 703. f. 807.
Buccina, cum quà ſacrificulus ſtipem erogat, m. 427. p. 854.
Bufo, nis, f. 87. f. 128.
Bulliendo ſpumam effundi, p. 41.
Bullio, is, m. 693.
Butyrum, aut pinguedo quæcunque, m. 476.

CA

CAchinnis implere omnia, f. 142.
Cachinnor, aris, f. 753.
Caco, as, m. 249.
Caco, as, immodeſta vox, m. 349.

Cacumen montis, p.223.
Cadauer, ris, m.307. p.441. p. 735. f.739. f.880.
Cadauer cooperire terrâ, vel lapideo monumento, m.424.
Cadauer igne conſumere, f.765
Cadere ex altiori loco, p.667.
Cado, is, f.250.
Cæcorum adunatio, m.882.
Cæcus, i, f.456. p. 458. m.882. p. 882.
Cæcus oculos adhuc habens, p.622.
Cœcus oculos patentes habens, f. 453.
Cæcus, i, vocabulum contemptus, f.241.
Cælare aliquid, vt cultro, p. 633.
Cælaturas facere, m.96.
Cælibem vitam ducere ſine coniuge p.695.
Cænoſus locus, p.396.
Cænum, i, p.396. m. 403.
Cænum profundum, f. 58.
Cæruleus, m.668.
Cæruleus color ſubobſcurus, f. 798.
Cæruleus ſubfuſcus, m.568.
Cæſaries denſa valdè, m.820.
Calambanum, lignum pretioſiſſimum, f.343. m.502.
Calamus orizæ, m.428.
Calcare in inferiorem partem vt res ſit compreſſa, m. 158.
Calcare leuiter, p. 555.
Calcare ſpinas, m.274.
Calcare vt plura capiat locus, p.158.
Calcar galli gallinacei, p. 139.
Calcari gallinam à gallo, m. 208.
Calcaribus equum premere, p.36.
Calcat gallus gallinam, m.208.
Calceare calceos, f. 444.
Calcei lati, p. 403.
Calce oblinire domum, m. 511.
Calcem nimiam adhiberi folio, p.509.
Calceus, i, crepida, æ, m. 274. p. 307.
Calcitrare contra ſtimulum, m. 191.
Calcitro, as, m. 191.
Calculationes peragere, m. 800.
Calculo laborare, m. 193. m. 356.
Calculo laborare, vrinam non valere expellere, m.34.
Caldaria, æ, p. 883.
Calefacere aliquod edulium ſuperponendo illud orizæ coctæ adhuc calidæ, m. 316.
Calefacere aquam valde, p.511
Calefacere moderatè, f. 309.
Calefacere parum, m.4.
Calefieri, f. 704.
Calefieri ad ignem, f.704.
Calefieri ad ſolis lumen, f.704.
Calefieri veſtibus, m.4.
Calendarium, ij, p. 413.
Caleſco, is, m.4.
Caliga, æ, p. 37.

Caligo tenebroſa, p.468.
Calix, cis, m. 102.
Callidus, a, vm, p.509.
Callos obducere, p. 165.
Callum, i, f.26. p. 158. f.164.
Calor, oris, p. 367.
Calor & frigus ex febri, f.695.
Calor moderatus, p.4.
Calor temporis, m. 695.
Caluaria, æ, f. 690.
Caluus, a, vm, f.692. p.804.
Calybs, ybis, p.757.
Cambogiæ regnum, p. 87. f. 463.
Campana, æ, f. 118.
Campanæ orientalis genus cũ vbere in medio, m. 106.
Campanula, æ, p. 896.
Campanulæ equorum, m. 468.
Campanulã indica ad vigilias indicandas, p. 443.
Campus, i, p. 236. p.572.
Campus ad ſemen aptus, m. 351.
Campus incultus, p. 236.
Campus vnus, p. 236.
Cana barba, m. 18.
Canalis quilibet, aut etiam alueus quo aqua eijcitur è naui, p. 453.
Cancer, cri, f. 137.
Cancer paruulus, quem ſale condiunt, m. 660.
Cancer plenus ſubſtantia, m. 93. m. 459.
Cancer vacuus, m. 586.
Cancri caro, f. 137.
Candelabrum, i, m. 80. f.513.
Candela, æ, m. 513.
Candela cerea, m. 513.
Candelam accendere, f. 513.
Candelam emungere, f. 513.
Candelam extingue, p. 514.
Candelas conficere, f. 513.
Canere cum pulſu inſtrumenti muſici, f.316.
Canere multos ſimul, aut etiã flere ſimul, m. 650.
Cani capilli, m. 18.
Canis, is, m. 110. f.493. p. 703. f. 843.
Canis furens, m. 110.
Canis rex, idolum Tunchinenſium, p. 92.
Canis ſclopi, f. 125.
Canit auis, f. 358.
Canna dulcis, p. 466.
Cannæ indicæ fruſta, quibus colligantur paleæ ad cooperiandas domos, p. 336.
Cannæ indicæ nodos abſcindere, m. 808.
Cannæ indicæ, quibus immediatè ſuperponuntur paleæ, quæ tegunt domum, m. 298.
Cannæ indicæ tecto domus impoſitæ, m. 280.
Canna indica, m. 598. p.808.
Canna indica apta ad opera inficienda ſandaracha, m. 633.
Canna indica fœminina, f. 256.
Canna indica fiſſa, m. 273.
Canna indica iam matura ad opus, f.270. p.271.
Canna indica minimè ſolida, &

& ad modum noſtratis vacua, p. 573.
Canna indica minutior ampla habens folia. f. 802.
Canna indica, quæ pulſatur ad ſignum publicum, f. 474.
Canna indica ſolidior, f. 329.
Canna indica vacua, & tenuis, nec benè compacta, p. 563.
Canna indica vacua iam reſecta, & aptata ad opus, f. 503.
Cannam indicam conterere, m. 573.
Cannam indicam pulſare in ſignum, f. 474.
Cannam indicam reſcindere, p. 504.
Cannam indicam tenuem cultro aptare ad opus, m. 573.
Canna qua ſumitur betum, p. 222.
Cannarum indicarũ variæ ſpecies, p. 808.
Canna ſaccharea, p. 390.
Canna ſubtilis ſatis firma, m. 704.
Cano, is, p. 77. m. 316.
Cantatrix, cis, f. 316.
Cantio, onis, p. 77. f. 316.
Canto, as, f. 316.
Cantus cum narratione, f. 120.
Cantherius, vaſarium, armarium, m. 276.
Capella, æ, f. 161.
Capere ambabus manibus, p. 71.
Capere piſcem hamo, p. 91.
Capere, vt aliquid, quod cudere poteſt, p. 408.
Capi à miniſtris iuſtitiæ, p. 91.
Capio, is, f. 69. p. 289.
Capio ſenſum, p. 324.
Capillaturam ligare ſupra caput, p. 52.
Capilli adhuc nigri ſine canis, p. 883.
Capilli cani, p. 821.
Capilli criſpi, p. 619.
Capilli criſpi, implicati, m. 53. f. 422.
Capilli ex parte cani & ex parte nigri, p. 178. f. 422.
Capilli criſpi, m. 820.
Capilli filum, m. 820.
Capilli implicati, f. 820.
Capilli occipitis, f. 820.
Capillis aliquem comprehendere, f. 820.
Capillis carens in toto capite, p. 811.
Capillos abſcindere, m. 820.
Capillos egregiè pectere, p. 640.
Capillos forcipe paruula auellere, p. 821.
Capillos in occipite colligare, p. 257.
Capillos ligare, f. 810.
Capillos ſoluere, f. 37.
Capillos tondere in contemptum ſæculi, m. 754.
Capillus, i, m. 820
Capillus ater, ſatiſque denſus, qui fluit ad humeros, p. 876.
Capillus impexus, f. 37

Capillus niger, p. 821.
Capitale, is, p. 72.
Capitale damnum pati, p. 72.
Capita virtutum ſeptem ſunt præcipua, p. 478.
Capite inuerſo decidere, f. 195.
Capito, onis, m. 59. p. 835.
Capo, nis, m. 253. m. 764.
Capra, æ, f. 161. p. 703.
Capſula, in qua literatorum pileus ſeruatur, p. 427.
Capſula, in qua reponitur imago, vt decenter colatur, f. 360.
Captus manibus, f. 42.
Captus manibus, ſeu brachijs, p. 625.
Captus membris, f. 670.
Captus pedibus, f. 42.
Caput, itis, f. 778.
Caput amputare, p. 370.
Caput amputare, vt in bello, p. 617.
Caput abſciſſum, p. 370.
Caput familiæ, p. 72.
Caput flabelli, f. 468.
Caput in bello amputatum deferre ad petendum præmium, p. 687.
Caput pagi, p. 837.
Caput paululum vertere, vt ad videndum &c. m. 522.
Caput, ſeu præcipuus in pago, f. 811.
Caput, vel articulus libri, p. 222.
Caput, vel ſectio libri, m. 226.
Caput vnum libri alicuius, p. 124.
Carbo, onis, p. 739.
Carbo ignitus, p. 739.
Carbunculus, i, f. 876.
Carcer, ris, f. 535. m. 632. p. 839.
Carceri addicere, m. 632.
Carceri mancipare, f. 130.
Carcer ligneus, f. 130.
Carere propria domo nec fixã habitationem habere, p. 154
Carinæ tabula, f. 796.
Cariophyllum, i, f. 221. f. 343.
Carmina, ſeu ſimiliter cadentia componere, f. 227.
Carnem crudam, aut ſemiuſtulatam comedere, m. 725.
Carnem edere ex inaduertentia, m. 769.
Carnem male aſſam fere crudam comedere, p. 6.
Carnem, piſces, oua, aut aliquid ex ijs comedere, p. 726.
Carnes non edere, p. 769.
Carnifex, cis, m. 837.
Carnoſitas in teſticulis, p. 759
Carò æſtimata res, f. 456.
Caro, carnis, m. 557. p. 769.
Caro elixa ſinè condimento, m. 591.
Caro, & os, m. 899.
Caro gallinæ, ſuila, bouina, bubalina, f. 769.
Caro macra, ſine pinguedine, f. 499. m. 769.

Caro

Caro pinguedini interiecta, f.654.
Caro pinguis, m.769.
Caro ſuilla lardo interſita, m. 15.
Caro, vel oua cancri, p.255.
Carta benè ſuſcipit atramentum, p.7.
Carta candida bene compacta, f.86.
Carta, quæ mortuorum capſis ab Ethnicis apponitur, p. 360.
Cartula, quæ adhibetur ab Ethnicis in parte ſuperiori loculi defunctorum, m.360.
Caſa ruſtica, m.544.
Caſtanea, æ. m. 162.
Caſtigare aliquem, m. 702.
Caſtra metari, f.206.
Caſtro, as, p.331. p.764.
Caſtigo, as, p. 702.
Caſtus, a, vm, f.236. p. 767. p. 834.
Caſui aduerſarij luctam inſtituere, p.215.
Caſus in lucta, p. 215. m.356.
Caſus rei, quæ diuturnitate temporis ſe ipſa cadit, f.664.
Catalogus, i, p. 690.
Catena, æ, f.822.
Catena aurea, f.822.
Catena ferrea, f.822.
Catenæ ferreæ, m.421.
Catena, qua fiunt compedes, m.228.
Caterua latronum, m.202.
Catillus, i, catinus, i, m. 220.
Catulus, i, p.152.
Catulus canis, leonis, tigris, &c. f. 493.
Catus ſyluestris, f.80.
Cauda, æ, f.243.
Cauda carens canis, & ſic de alijs rebus, m. 145.
Caudæ amputatæ animal, f. 243.
Cauda galli; eſt genus piſcis, p.86.
Cauea, æ, p.427. f.651.
Cauea maiuſculorum animalium, f.140.
Cauea ad capiendos tigres, f. 651.
Cauea caprarum, f. 140.
Cauea tigrium, p. 141.
Cauere ab inuicem ſibi proſpiciendo, m.584.
Cauterium facere, p.146.
Cedere alicui, p. 560.
Cedo, is, f 185.
Celebrare conuiuijs triduum recentis anni, p. 731.
Celebrare conuiuium primo magiſtro, m. 731.
Celeuſma voce tuaui ad numerum conclamare, f. 637.
Cella, æ, p.118.
Cellarium, ij, m. 368.
Cellarium monetarum, m.368.
Cedere filio cibum, p. 186.
Centipeda, æ, f.6 6.
Cento, onis, p.65. m. 62.
Centonibus veſtem ſarcire, f.263.
Centum, f.802.

Cen-

Centum & dimidium, m. 662.
Centum fila, ſeu ligaturæ, quarum vnaquæque ſexcentas monetas includit, m. 620.
Centum millia, f. 857.
Centum millia monetarum ærearum, f. 793.
Cepe, p. 137. f. 314.
Cepe ſpecies quædam, m. 319.
Cepe ſpica, f. 314.
Cepe tunica, f. 314.
Cera, æ, m. 11. m. 680.
Cera liqueſit, cereus ardet, m. 680.
Ceremonia quædam, in qua defertur Rex Tunchinenſis, quem vocant Bua &c. f. 279.
Cereus, i, m. 680.
Ceram liquefacere, m. 680.
Cerebrum, i, f. 584.
Cernere circunſpectè, & cum timore, p. 454.
Certamen inire, m. 273.
Certè profectò, ſanè, m. 751.
Ceruical, alis, p. 215. f. 296.
Cerui cornua, p. 344.
Ceruſa, æ, m. 594.
Ceruſa faciem inficere, f. 594.
Ceruus, i, p. 344.
Ceruus ingens, p. 500.
Ceruus ſine cornibus, p. 500.
Ceſſare pluuiam, f. 723.
Ceſſare ventum, m. 398.
Ceſſat iam pluuia, m. 277.
Ceſſat nunquam, m. 242.
Ceſſauit iam pluuia, p. 637.
Ceſſauit ventus, f. 726.
Ceſſo, as, m. 242.
Chalybs, bis, f. 258. p. 259.
Character difficilis, p. 117.
Character facilis, p. 117.
Characteres omnibus ſuis partibus conſtantes, f. 357.
Characteres, quibus vtuntur Annamitæ ad conſcribendum, f. 568.
Character minutior, p. 516.
Cholaphizo, as, p. 65.
Cholaphus, i, p. 65. f. 28. f. 84.
Chorda citharæ, m. 663.
Choreas ducere, ſalto, as, f. 486.
Chori Angelorum, f. 233.
Cibum rex manu apprehendit, p. 782.
Cibus, i, comedo, is. p. 782.
Cibus vilis, male paratus, m. 469.
Cicada, æ, m. 863.
Cicatrix, icis, m 790.
Cicurare elephantem, f. 250. m. 726.
Cicurem fieri, m. 165.
Cimex, cis, f. 646.
Cincinnos calamiſtrare, f. 820.
Cinericei coloris auis &c. f. 510.
Cinericius, a, vm, m. 668.
Cinericius color, m. 865.
Cinis, eris, m. 43. f. 230.
Cingulum, i, f. 163. m. 192.
Cingulum latum, quale magigratus ſinenſes deferre ſolent, m. 86.

Cin-

Cingulæ laterales ſellæ, m. 193.
Cingula lateralia equi, p.744.
Cinnamomum, i, caſia, æ, p. 625.
Circiter, m. 167.
Circinus, i, p. 382.
Circuitus excurſionis equitum, f. 646.
Circuli diuidentes monetas in ſexagenarias, m. 373.
Circulus, i, annulus, i, p. 861.
Circulus, i, arcus, vs, f. 860.
Circulus argenteus, m. 861.
Circuncidere capillum, m. 340.
Circumcido, is, f. 855.
Circum, circa, p. 623.
Circum circa domum, p. 623.
Circumeo, is, p. 173. m. 858.
Circumquaque, m. 121.
Circumuoluere aliquid, m. 858. p. 882. m. 886.
Circumuoluere clauem intra ſeram, m. 859.
Circumuoluere funem, f. 858.
Circundo, as, m. 605.
Ciſta magna, m. 35.
Ciſta, per quam varia aſportantur, m. 696.
Ciſta piſcationi deſeruiens, m. 569.
Ciſta rotunda, quæ clauditur, m. 561.
Ciſta rotunda, quæ communiter ad orizam cuſtodiendam inſeruit, f. 494.
Citò morientes dantur, ſunt & qui dùm viuunt, m. 351.
Citò reuertere, p. 661.
Ciuilibus, ac mundis indui veſtibus, p. 791.
Clamo, as, m. 358.
Clamor, aut murmur populi, p. 389.
Clamor incomditus multorum, m. 646.
Clara, & minimè turbida aqua, p. 806.
Clarè, f. 847.
Clarè, dilucidè, m. 817.
Clarè ſe explicans in ſermone, m. 651.
Claritas, atis, f. 676.
Clarus, a, vm, p. 398. m. 467. p. 621. f. 776.
Clarus minimè turbidus liquor, f. 805.
Claua ludere, f. 136.
Claudere crumenam, m. 844.
Claudere dentes, vt ex apoplexia, m. 638.
Claudere ianuam, m. 138. m. 206.
Claudere ianuam abſque repagulo, f. 365.
Claudere manum, m. 503.
Claudere librum, m. 680.
Claudere oculos, f. 156. m. 323. m. 546.
Claudere, os, f. 156. m. 258. f. 520. m. 558.
Claudere pedes compedibus, f. 206.
Claudere viam, nequis per eam tranſeat, p. 642.
Claudere vmbellam, f. 302.
Claudico, as, f. 411. f. 544.

Claudo, dis, m. 206.
Claudus, i, p. 625. m. 407.
Claudus altero pede, f. 367.
Clauicularius faber, f. 772.
Clauiculus ad claudendam ianuam, m. 50.
Clauis, is, f. 104. p. 370.
Clauis configere, f. 206.
Clauis vniens ſuperiores partes domus ligneæ, p. 29.
Clauos figere, m. 202.
Clauos refigere, f. 202.
Clauum retorquere, f. 202.
Clauus, i, m. 202.
Clauus ferreus, m. 202.
Clauſi fermè oculi, p. 325. m. 550.
Clauſi penè oculi præ ſomno, p. 174.
Clemens, tis, p. 371.
Clipeo & enſe armatum pugnare, p. 204.
Cochlea, æ. p. 585.
Cochleæ complementum, p. 585.
Cochlear, aris, m. 477. f. 599.
Cocincinenſes, f. 622.
Cocles, itis, p. 12.
Cocta iam oriza, p. 108.
Coquus, qui, f. 33.
Cæleſtis color, m. 668.
Cœli domini domus, p. 763.
Cœli dominus, p. 763.
Cæli quot ſunt? m. 815.
Cælum, i, p. 45. f. 762.
Cœlum & terra, f. 219. f. 762.
Cælum generat hominem & homo producit cælum, error Ethnicorum &c. p. 747.
Cœlum operit terra ſuſtinet, p. 605. f. 714.
Cœlum productum eſt ad mediam noctem, terra duabus poſt horis, homo vero quatuor horis poſt mediam noctem, error, m. 853.
Cælum rotundum, terra quadrata, error, m. 610. f. 763.
Cœlum, terra, homo, res, m. 862.
Cöercere dæmonem, f. 834.
Cogitare apud ſe, p. 258. m. 738.
Cogitationes, f. 401.
Cogitationes, & affectus, f. 237.
Cogito, as, m. 416. p. 434. f. 703. m. 871.
Cogito, as, imaginor, aris, f. 847.
Cohærere non valet, f. 173.
Cohors, ortis, p. 128.
Cohortis eiuſdem milites, p. 230.
Coire cum fæmina, m. 403.
Colere legem, m. 611.
Colica, æ, p. 623.
Colligare diabolũ in ipſo energumeni corpore, f. 811.
Colligare ligulam veſtis, p. 256.
Colligare, ſeu claudere ianuã, m. 256.
Colligationes viminum, in quibus ex humero ante, & retrò pen-

pendulum portatur onus, m. 621.
Colligatio quædam monetarũ quæ complectitur quinque alias filo tranſmiſſas quarum vnaquæque ſexcentas monetas complectitur, p. 69.
Colligatio ſeu faſcis rerum maiuſcularum, vt lignorum, arborum & ſimilium, p. 132.
Colligatio viminum, in qua pendens candela, ſeu lucerna ſiſtit, f. 621.
Colligere caculationes in vnã ſummam, f. 297. p. 864.
Colligere claudẽdo vmbellam, p. 133.
Colligere herbas, m. 307.
Colligere manu, f. 339.
Colligere ligna, m. 307.
Colligere quiſquilias manu, f. 339.
Colligere ſingula poſt ſingula, f. 403.
Colligere ſpicas à meſſoribus derelictas, m. 482.
Colligere tributum, m. 692.
Colligere vela, m. 143.
Collimare baliſtã, p. 263.
Collimare fiſtulã terreã, illam vultui iungendo, p. 263.
Collimo, as, p. 104.
Colloquium aliquorum interrumpere aliis verbis interpoſitis, p. 286.
Colloquium alteri negare, m. 81.
Collum cuiuſcunque rei, f. 126.
Collum manus, f. 126. m. 715.
Collũ mouere molliter, p. 223.
Collum pedis, f. 126.
Collum ſtringere vſque ad ſuffocationem, p. 526.
Collum veſtis, f. 126.
Colo, as, m. 420.
Colo, is, m. 611. m. 706.
Colo, is, veneror, aris, f. 771.
Colocaſia, æ, m. 370. m. 396. m. 463.
Colocaſia oblonga, m. 416.
Colocaſia quædam, f. 633.
Color, is, p. 460. m. 781.
Color, ris, colores quibus veſtes, & alia inficiuntur, f. 667.
Color albus, p. 805.
Color cæleſtis, m. 35.
Colorem amittere, p. 489.
Colorem vnius veſtis alteram inficere, f. 774.
Colores ad imbuendum, m. 785.
Colores ad inficiendum, p. 489.
Colores ad pingendum, m. 785.
Colores per miſturam componere, m. 785.
Coloribus variegatus, f. 668.
Coloris diuerſi canis in collo à colore corporis, m. 371.
Color niger minimè ſplendens, f. 737.
Color pellucidus, m. 460.
Color viridis, f. 882.
Colorum variegatio, m. 111.

Coluber ingens, m. 326.
Columba, æ, m. 47. p. 91.
Columbarium, ij, p. 119.
Columnæ minores in eadem domo, m. 134.
Columnæ paruæ, quæ ſuperponuntur tignis, &c. m. 835.
Columna lignea quam erigunt Ethnici præ foribus ad cæli cultum, vel ad maledicta in aliquem conijcienda, p. 193.
Columna, ſuſtentaculum, p. 134.
Columna ſub dio erecta cum ſuffitibus ſuprapoſitis, m. 119.
Columna, vel erectus lapis, in quo aliquid in monumentũ notatur, f. 35.
Comam nutrire, m. 820.
Comburere, vt in melius transformetur, error, f. 329.
Comburi, m. 94.
Comburi domum, m. 94.
Comedendo ſtrepitum ore edere, p. 679.
Comedere aliquid leue, & alia, non tamen orizam, f. 615.
Comedit rex, ita dicitur ob reuerentiam, m. 82.
Comedo, is, f. 5.
Comere ſe ceruſa, p. 289.
Comeſtibile cucurbitæ indicæ, ſic dicitur de alijs cucurbitis, & de pepone & ſimilibus, m. 140.
Comitando viam docere, p. 239.
Comitari funus, p. 232. p. 239.
Comitari aliquem, vel ducere, m. 195.
Comitor, aris, p. 239.
Commendo, as, m. 158.
Comminuere intra digitos, f. 66.
Comminuere orizam pilo, m. 550.
Comminui diotam, f. 681.
Commiſceri ad inuicem, m. 397.
Commiſſarius, ſeu perſona primaria, cui aliquod negotium committitur, f. 323.
Committere negotia alicui, f. 604.
Commodato petere, vel accipere quod idem numero reſtituendum eſt, m. 493.
Commodatum petere equum, m. 493.
Commodo, as, m. 493.
Commorantes in ſyluis, p. 201.
Commota, aut male fixa columna, m. 436.
Commouere populum, p. 654.
Communes res, m. 121.
Communicare legem, p. 777.
Communicatio meritorum, ſeu communio ſanctorum, p. 777.
Communico, as, p. 777.
Communis, e, m. 121.

Co-

Como, comis, m. 221.
Comœdiam, aut aliud repræſentationis genus peragere, f. 810.
Comœdias agere, m. 836.
Compactus, a, tum, f. 191.
Compati, & dolere de malo alterius, f. 894.
Compede captus, f. 822.
Compede ligneo comprehendi, m. 804.
Compedes, vm, f. 822.
Compedes lignei, in quibus pedes inſerti clauduntur, m. 804.
Compellere equum ad currendum, p. 95.
Compello, is, m. 250.
Compendio cathechiſmum docere, f. 716.
Compendioſa via incedere, m. 589.
Compendio vti, f. 824.
Compendium itineris, p. 809.
Compilatus à graſſatoribus, m. 144.
Compingere libros, p. 207.
Complanare nodos cannæ indicæ, p. 394.
Complectendo fouere, p. 58.
Complexio, onis, p. 595.
Complectitur felicitates mirabiles, f. 297.
Completa, & perfecta habent omnia hi coniuges, p. 769.
Complicatio pilei quæ frontem operit, p. 172.
Componendi cauſa ad examen ire, p. 758.
Componere pileos, p. 207.
Componere veſtem iam inductam, vt recta ſiat, m. 892.
Compoſitas manus habere iuxta pectus, p. 148.
Compoſitio quædam è cera & alijs, p. 680.
Comprehendere aliquem, & tradere iudici, p. 571.
Comprehendere comam, m. 885.
Comprehendo, is, f. 81.
Compreſſio populi frequentis, p. 178.
Compreſſio præ multitudine, p. 522.
Comprimere aliquid in loco anguſto, m. 282.
Comprimere in partem inferiorem ſeu calcare, m. 8.
Cōprimere inter tabulas, p. 514
Comprimere labia, m. 258.
Comprimere librum, p. 514.
Comprimere manibus, aut criſpare telam, vel ſericum, vt ſplendeſcat, m. 514.
Comprimere ſericum, m. 514.
Comprimere vulnus, vt exprimatur pus ab illo, f. 504.
Computorum liber, f. 819.
Concedo, is, m. 109.
Concede vt ingrediatur, f. 109.
Concepit, f. 737.
Conceptus eſt, m. 293.
Concha, æ, p. 70.
Concha cancri, p. 484.
Conchilium, ij, p. 484. p. 585.

Concinnare capillos, m. 645.
Concinnare folium, m. 730.
Concinnare ſe, m. 680.
Concinnatus aptè pileus, f. 289.
Concionari, m. 274.
Concionatur appoſitè, p. 279.
Concipio, is, m 109.
Concoquere, f. 510.
Concoquere carnem ad ſiccum ſinè aqua, m. 368.
Concoquere pharmacum, f. 667.
Concoquere donec bulliat, m. 693.
Concoqui aliquid valdè, ita vt diſſoluatur, p. 510.
Concorditer inuicem degere, f. 328.
Concorditer viuere, p. 773.
Concubina, æ, f. 70. m. 406. f. 481. m. 505. p. 765. f. 599.
Concubina Patris, m. 461.
Concubina principis viri, f. 15.
Concubina regis defuncti, p. 16.
Concubinas habet quæ domo non egrediuntur, f. 599.
Concubina viri primatij, m. 317.
Concupiſcere legem, m. 364.
Concurſus auium, p 790.
Concurſus hominum, p. 704.
Concurſus magnus aulicorum ad aulam &c. p. 601.
Concurſus multorum, f. 235.
Concurſus populi, f. 561.
Concurſus populi numeroſus, p. 526.
Concurſus ſanguinis ad partem corporis læſam, f. 798.
Concuſſi dentes, m. 436.
Condere aliquid arte factum, quod ligatur, p. 207.
Condere ſub terra res ſuas, m. 637.
Condere teſtamentum, f. 44.
Condire iuſculum, p. 801.
Condita aceto res, p. 180.
Conditæ aceto herbæ, p. 180.
Conditura ſacchari, m. 535. m. 649.
Conducere homines, naues &c. p. 493.
Confabulari cum aliquo, f. 566.
Confabulor, aris, m. 369.
Conferre, m. 68.
Conferre aliqua inter ſe, p. 689.
Conferre cum alio, p. 680.
Conferre gradum dignitatis alicui, p. 612.
Conferri non poteſt, m. 68.
Confeſſionem cruciatibus extorquere, m. 898.
Conficere gladios, lanceas, f. 203.
Conficere ſeipſum, m. 67.
Conficere ſtatuas, p. 209.
Confidere alicui, m. 554. m. 754.
Confidere in bonis, f. 372.
Confidere ſibi ipſi, f. 372.
Confido, is, p. 81. f. 227. f. 372.
Configo, is, f. 33.
Confiteri peccata, p. 898.

Conflare argentum, p. 240.
Conflare argentum ad formam vngulæ equinæ, f.50.
Conflare tormenta bellica, f. 239. p. 708.
Conflare campanam, p.240.
Conflo, as, f.239.
Conformari præcipientis verbis, m.137.
Confracti dentes, m.463.
Confracti foraminis acus, m. 686.
Confricare nares, m.274.
Confricare ſolidum atramentum ad ſcriptionem, p. 528.
Confringere pedes, & manus, p.282.
Confringi nauim, f.70.
Confringi rem duram, ac fragilem, f.718.
Confundo, is, m.400.
Confuſè multis negotijs implicari, f.742.
Confuſè ſcribere, p.752.
Confuſio, onis, m.174. p.338. m.397. m.423.
Confuſio rerum, f.805.
Confuſio, vt quando multi ſimul loquuntur, m. 233.
Congelari aquam, m. 235.
Congerere cõtributiones multorum, m. 298.
Conglutino, as, p.674.
Congratulor, aris, f.771.
Congratulor magiſtro de fælici ſuo aduentu, m.452.
Congregare cinerem, p. 816.
Congregatio piſcium, p.790.
Congruè facta eſt hæc epiſtola, & ſic de alijs rebus, f. 308.
Coniectari quo die futura ſit pluuia, p. 270.
Coniector, aris, f. 269.
Conijcere aliquem in columnam, p. 863.
Coniungo, is, f.58.
Coniungo, is, iungo, is, m. 839.
Coniungo, is, dicitur etiam de matrimonio, m. 358.
Coniunctæ inuicem duæ res, vt duæ tabulæ, f. 413. p. 414.
Coniuncti pedes, p.293.
Coniugatus es necne? f.23.
Coniungere funem vnum alteri, p. 567.
Coniuro, as, f. 753.
Conniueo, es, m.66.
Conniuere oculis, f. 545.
Conopæum cum peripetaſmatibus hinc inde extenſis, p. 837.
Conquaſſari, m.419.
Conqueror, eris, p.270. f.358. p.829.
Conqueritur pagus, f.358.
Conquirere victum, p. 380.
Conſanguineus attiguus, m.202
Conſanguinei, p. 327. p. 313. f. 739. p. 762. p. 877.
Conſanguinei ex parte matris, m.327. p.537.
Conſanguinei ex parte patris, m. 327.

Con-

Conſcribere ſcripturam obligationi obnoxiam, f.869.
Conſentio, is, p. 109.
Conſiderare neſcit, m. 415.
Conſiderate operari, m.881.
Conſilium de negotio peragere, m. 819.
Conſilium inire inter ſe, p.430.
Conſilium ſibi inuicem dare, m.845.
Conſociatos ſimul iter conficere, f. 427.
Conſolor, aris, m.5.
Conſonum eſt rationi, p.590.
Conſpirare ad malum, f.396.
Conſtans in lege, p. 205.
Conſtellatio, nis, p. 678.
Conſtringere guttur duobus lignis ita vt mors ſequatur, m. 357.
Conſuere aliquid de nouo, p. 447.
Conſuere ex varijs fruſtulis mammillare, p. 83.
Conſuere fimbriam veſtis aliquantulum complicatam, p.263.
Conſuere in culcitræ morem, m. 95.
Conſuere veſtem, m. 364.
Conſuetudinem ſectari, f. 774.
Conſuetudo fori, f. 778.
Conſuetudines pagi, f.778.
Conſulere magiſtrum Ethnicorum de loco, m. 412.
Conſulere Pythoniſſam, m.133 p.337.
Conſulere ſe inuicem, m.819.
Conſulo, is, p. 329.
Conſulto, as, f. 416.
Conſummare matrimonium, m. 339.
Conſumpta res, m. 664.
Conſumptum quid, vel carens acumine, quod habere deberet, f.134.
Conſuo, is, m.364.
Contemnere Patrem, & Matrem, p.162.
Contemno, is, f. 100. p. 162. p.185. m. 471.
Contemnere ſe inuicem, f.142.
Contemnere aliquem verbis, aut irridere, p.284.
Contemptibiliter loqui de aliquo, p.271.
Contendere de fortitudine, f.238.
Contendere de lege, f. 127.
Contendere de talentis, m. 238.
Contendere in remigando, f. 238.
Contendere inuicem, m. 238. f. 127.
Contendo, is, p.80. f.86. m.97. p. 279.
Contentio, nis, p.221.
Contentioſè amputare capita, p. 221.
Contentus, a, vm, m.600.
Contere farinam, f.409.
Conterere arundinem, vt fiat apta ad opus, p.171.
Contexere acu tibialia, vel quid ſimile, p.358.

Conte-

Conterere cannas Indicas, p. 282.
Conterere pedibus, p.271.
Conterere terram poſtquam ſulcata eſt, m. 607.
Contignationem habens domus, f.254.
Contignationem incolit, p.255. f. 809.
Contignationes quatuor habens domus, p. 815.
Contignationis domus, p.97.
Contignationum trium nauis, m.225.
Continuo, as, p. 282.
Continuo, as, aſſiduum eſſe, m. 787
Continuò, ſine intermiſſione, f. 366.
Contorqueo, es, p. 859.
Contorquere brachium alicui, p.859.
Contorquere corpus, m.558.
Contorquere fila inter manuū palmas, p. 885.
Contorquere funem, p.859.
Contorquere funem ſerræ, vt comprimatur ipſa ſerra, p. 515.
Contorquere labia, m. 558.
Contorquere labia contemnendo, p.42.
Contorquere monetas æreas, m. 504.
Contorquere os, vel labia in contemptum alterius, f.69.
Contorquere premendo, p.515
Contorquere veſtes &c. p.859.
Contortum os, p. 465.
Contradicere legi, f.25.
Contradicere cum contemptu, m. 342.
Contradico, is, f. 25. p. 80. p. 471. m.600.
Contrahere collum præ frigore, f.244.
Contrahere ſe vt ex frigore cū genua vultui adhæreant, p. 137.
Contrahi membra ex morbo, p.125.
Contrahi neruos, p.664.
Contrahi pedes aut manus frigore, p.125.
Contraria eſt aqua igni, f. 897.
Contrariari ſibi inuicem &c. f. 897.
Contrarium peragere, f. 423.
Contrarius, a, vm, m. 377. m. 897.
Contrarius ventus, p. 549.
Contrectare manu leuiter, p. 74.
Contremiſcens pulſus, m.265.
Contremiſcere corpus, m. 4 9.
Contremiſco, is, f.183. p.266. f. 377.
Contributio multorum, m. 778.
Contributiones multorum cōgregare, m.778.
Contundere aliquid, m.265.
Contundere arundinem, f.2 4.
Contumelias proferre, f. 844.
Contuſum, non rotundum, f. f.265.
Conuenienter, p. 140.

Con-

Conuenio, is, f. 338.
Conuenio is, coniunctio, onis, p. 280.
Conuenire ad deliberandum, f. 338. p. 339.
Conuenire inuicem, p. 280. f. 481.
Conuenit, f. 512.
Conuentus, in quo ſuum cuique redditur, p. 542.
Conuentus populi, f. 457.
Conuerti ad aliquem, m. 44.
Conuerti iacentem, p. 40.
Conuitior, aris, f. 123.
Conuitia conijcere, p 52.
Conuiuium feſtiuum, quod celebrant &c. p. 778.
Conuiuia quibus maiores ſuperſtitioſe colunt, p. 99.
Conuiuio celebrare felicem euentum, f. 5.
Conuiuium quod celebratur in memoriam defuncti, p. 286.
Conuiuium quod primis tribus diebus recentis anni fit, f. 5.
Conuiuium vnum, m. 791.
Conuocare tuba, m. 324.
Conuocat gallina pullos, f. 842.
Cooperio, is, p. 59. f. 100. p. 605. p. 875.
Cooperire ignem ne extinguatur, p. 183.
Cooperire ollam, diotam & ſimilia, p. 195.
Cooperire ſe, cum quis cubat, m. 207
Cooperiri in lecto, f. 100.
Copioſa meſſis, m. 486.
Copioſè flere, m 641.
Copula canum, m. 411.
Copula carnalis, modeſtè, loquendo, p. 83.
Copulam carnalem habere, m. 393.
Copulam carnalem habere cum muliere, f. 218.
Coquere carnem, f. 510.
Coquere orizam, p. 78. p. 775.
Coquere piſcem ſine aqua, f. 368.
Coquulum, i, f. 97.
Cor, dis, f. 38. p. 798.
Cor, dis, viſcera, rum, p. 717.
Cor à cæli Domino mouetur, m. 402.
Coracinus piſcis, p. 698.
Corallium, ij, p. 325. p. 674.
Coram, f. 457.
Coram aliquo, p. 816.
Coram, ante, prius, p. 816.
Corbis ad lauandos piſces, p. 286.
Corbis cum anſulis, m. 85.
Corbis in ſuperiori parte rotundus, in inferiori quadratus ad cuſtodiendam orizam deputatus, m. 47.
Corbula plana, & minimè denſa, m. 295.
Corbula, in qua lauantur piſces, m. 651.
Corbula quædam cum anſula ad aliquid emendum in foro, f. 277. p. 278.
Corbula rotunda, p. 389.

Corbu-

Corbula viminea, in qua lauatur oriza antequam concoquatur, f. 631.
Corda hominum inducere ſerè in malam partem, f. 167.
Corde credere, m. 401.
Corde reuereri, m. 402.
Cordis afflictio, m. 401.
Cordis labor, m. 401.
Corea, p. 412.
Coreæ regnum, f. 86.
Coriandrum, i, f. 489. f. 643. p. 844.
Cornu, m. 704.
Cornua cerui, p. 255.
Cornua ſurſum erigere ad lunæ modum, f. 87.
Cornu impetere, f. 25.
Cornu vnicornis, m. 704.
Corona capillorum recens raſa, p. 333.
Corona, quam radunt in pregmate &c. m. 533.
Coronam radere, m. 533.
Corona Regia, p. 485.
Corona ſpinea, m. 255. p. 485.
Corona ſpinea, vt Chriſti Domini, p. 514.
Coronis vmbellæ, p. 114.
Corporei oculi, m. 557.
Corpus, poris, m. 71. m. 464. m. 739. f. 880.
Corpus humanum, m. 439.
Corpus integrum librorum, m. 601.
Corpus organizatum, cum primum infunditur anima rationalis, p. 477.
Corpus viuens, f. 739.
Corrado, is, f. 395.
Corripere homines, f. 169.
Corrodant te corui, m. 474.
Corrodo, is, m. 474.
Corruere in faciem, f. 120.
Corruere tectum domus, f. 685.
Corrugare telam, vt ſplendeat, f. 514.
Corrugata facies, p. 276.
Corrugatam habet faciẽ, f. 547.
Corruit domus, f. 250.
Corrumpere donis, m. 770.
Corrumpo, is, p. 342.
Corruptibilis, e, p. 481.
Corruptum aliquid poſtquam coctum eſt, p. 770.
Cors porcorum, f. 140.
Cors ſimiarum, f. 140.
Cortex, icis, p. 70.
Cortex in modum pellis ſub ramo arboris, quam Luſitani ariqueram vocant, f. 471.
Cortex, vel lignum aquæ ſupernatans &c. p. 596.
Corui te deuorent, f. 616.
Corui te rodant, maledictũ, m. 1
Corui te vellicent, maledictũ, m. 63
Coruus, i, m. 1.
Coruus maior, f. 616.
Coruus paruulus in modum cornicis, f. 616.
Coſta, æ, p. 900.
Coſta in imo pectore, m. 145.
Cras, f. 445.
Cras mane, f. 694.
Craſſa tabula, m. 164.

Craſſa tela, m.164.
Craſſus, a, vm, m. 324.
Craſſus, a, vm, vt pannus, p. 817.
Cras ſummo mane, p. 446.
Crates arundinea, f.672.
Crates arundinea ad piſces capiendos, m. 199.
Crates, columnulæ, m.396.
Crates tornatiles, p. 796.
Crates tornatiles ligneæ, f. 131.
Cratio, is, p. 87.
Credo, is, f. 798. p. 799.
Credo in Deum Patrem, f.798.
Cremium, ij, f. 92. p.826.
Creo, as, f. 512.
Crepare aliquid, & in fruſta comminui, f.621.
Crepare medium, vt Iudas, m. 561.
Crepare tormentum bellicum, f. 718.
Crepida, æ, f. 166. m.274. p. 307.
Crepidæ ligneæ, f. 299.
Crepidas calceare, m. 307.
Crepidas deponere, m.307.
Crepidatum incedere, p. 167. m. 307.
Crepidis ligneis incedere, f. 299.
Crepitum digitis edere, m. 372.
Crepitum edere cannas indicas dum comburuntur, m. 563.
Crepitum edere in igne placentas ex oriza, f.563.
Crepitus alicuius rei, quæ exploditur, p. 563.
Crepitus edere candelam, m. 563.
Crepitus ventris, p.223. m. 563.
Crepuit diota, & in fruſta eſt confracta, p. 622.
Creſco, cis, f. 216. m.471.
Cribrare orizam, f.260. p.265.
Cribrum, i, p.265. m.676.
Criſpari, m.121.
Criſpi, & retorti capilli, m. 894.
Criſpis, & retortis pennis gallina, m. 894.
Criſpus, a, vm, m.121.
Criſta, æ, m. 253.
Criſta galli, aut gallinæ, m. 266. m.483.
Criſta inferior, m.253.
Criſtallus, i, vitrum pellucidũ, f.783.
Criſta plumea in fronte equi, m.454.
Crocei coloris auis, p.332.
Croceus color, p.332.
Croceus flauus, p.668.
Croco inficere, m. 525.
Crocus, i, m. 525.
Cruciatus, vs, m.270. f.324.
Cruciatuum viciſſitudo, p.430.
Crudelis, le, m. 1.
Crudelis, e, ferox, cis, p.825.
Crudum piſcem edere, m.697.
Crudus, a, vm, m.697.
Crumenæ committere, m.844.

Cru-

Crumenam aperire, m.844.
Crus, cruris, f.38. f. 85.
Crypta, æ, m.313.
Cubando dormire, p.536.
Cubare incompoſitè, p.522.
Cubare pronum, p. 503.
Cubiculum, i, m. 57. p.83. m. 596.
Cubiti decima pars; extremus pollicis articulus, m.821.
Cubile, is, p. 119.
Cubile animalium, p.583.
Cubito ſe inuicem impetere, m.762.
Cubitus, i, m. 785.
Cucumer, eris, m.50. f.124. f. 180.
Cucumis, eris, 180.
Curcurbita arida, p. 691.
Cucurbita, æ, f.30.
Cucurbita capitata, m. 250.
Cucurbitæ indicæ planta, p.34.
Cucurbitæ indicæ ſpecies, p. 494.
Cucurbitæ planta, m. 30.
Cucurbita guinenſis, p. 34.
Cucurbitarum indicarum grana ſingula terræ committere, m. 874.
Cucurbita indica, p. 34.
Cucurbitula, æ, f. 30.
Cucurbitulæ, quæ ad eliciendum ſanguinem adhibentur, p.273.
Cucurbitulas adhibens ad ſanguinem eliciendum, p.273.
Cucurbitulas adhibere ad eliciendum ſanguinem, p.273.
Cujas, es? m. 583.
Cujas eſt? f. 354.
Cujates ſunt? f.499.
Cuinam rem tradidiſti? m.571.
Cuiuslibet voluntas fiat, m. 501.
Cuius longitudinis? f. 825.
Culcitra, æ, m. 513.
Culex, icis, p. 50. m. 491.
Culina, æ, f. 33. f.74.
Culpa, æ, f.854.
Culpa mea eſt, p 823.
Culpam, & pœnam mihi ignoſce, f.823.
Culpam euadere, p.855.
Culpam falsò alicui imponere, p. 855.
Culpam fateri ad ſatisfaciendum, m.422.
Culpam imponi alicui propter quam bonis ſpoliatur, f.713.
Culpa, quæ imponitur, f.713.
Culpas exigere, quæ ipſi opponuntur, p.422.
Cultellus, f. 165.
Cultellus acutus, f. 165.
Cultellus retuſus, f.165.
Culter ingens, quo etiam vtuntur ruſtici, p.639.
Culter latus ad carnem ſcindendam, m. 591.
Cultores, & cultrices idolorum &c. m. 671.
Cunæ, arum, f. 565. f.806.
Cuneus, i, p. 512.
Cupio, is p.10. f.492. m. 539. m. 871.
Curam gerere animalium, f.96.

Curam habere parentum, m.
692.
Curam ſui gerere, m. 596.
Curare bubalos, f. 641.
Curare cuticulam, m. 59.
Curare ventrem, & præterea nihil, f. 846.
Curia, æ, p. 5.
Cur id ignoret? m. 678.
Cur ita? m. 678.
Currere equitando, p. 95.
Curro, is, p. 95. f. 114.
Currum ab equo trahi, f. 884.
Currus, vs, f. 884.
Currus axis, f. 884.
Currus rota, f. 884.
Curſus animalium, p. 194.
Curſus equi, p. 194.
Curtus, a, vm, f. 66.
Curuari tabulam, f. 87.
Cuſpis, aut acumen cultri, p. 491.
Cuſtodi, p. 408.
Cuſtodiendo intus ſeruare, m. 234.
Cuſtodio, is, f. 84. m. 291. f. 778. m. 830. f. 835.
Cuſtodio, is, inuigilo, as, m. 278.
Cuſtodire ad aliquem finem, p. 213.
Cuſtodire aliquid data opera, f. 165.
Cuſtodire fructus, vt maturi fiant, m. 635.
Cuſtodire vigilias noctis, f. 291.
Cuſtos, dis, f. 16.
Cutis interior furunculi, f. 555.
Cymba, æ, f. 751.
Cymba defert res, p. 111.
Cymba egreſſa eſt è portu abſque eo, quod impingeret, p. 423.
Cymbâ flumen tranſuadere, f. 223.
Cymbam ligare exterius, p. 515.
Cymba paruula, p. 25.
Cymba quædam fluminis, m. 560.
Cymba tranſitus fluminis, f. 223.
Cymba trium tabularum, f. 717.
Cymbium, ij, f. 100.
Cythara vnius chordæ, f. 194.
Cytharædus in feſtis, p. 779.

DÆ

DÆmones, quos venefici inuocant cum morbos curare tentant, p. 699.
Dæmones, p. 741.
Dæmoniacus, i, energumenus, i, p. 607.
Damaſcenum ſericum, m. 194.

DA

m. 315. p. 341.
Da mihi petenti, p. 110.
Damno fuit illi ventus, f. 590.
Damnum inferre, p. 308.
Dare, aut accipere lubenti animo, & grato, p. 749.
Dare facultatem conſumandi ma-

matrimonium, f. 37.
Dare rem, quæ vnico vſu conſumitur, f. 856.
Data opera, m. 308.
Data opera alterum mortificare, f. 49.
Datum à rege, p. 110.
Datur viuere, & datur mori, m. 341.
Deambulo, as, m. 59.
Debeo, es, m. 564.
Debile vinum, m. 469.
Debilis, e, p. 351.
Debilis columna, p. 351.
Debilis, valetudinarius, p. 428.
Debitum, i, m. 564.
Debitum dimittere, f. 564.
Debitum exigere, m. 564.
Decas, adis, f. 114.
Decas vna cum dimidia, m. 662.
Decas vna, decades duæ, p. 115.
Decem, m. 750.
Decem, annorum millia &c. m. 843.
Decem dies, p. 820.
Decem libræ, f. 350.
Decem millia, f. 857.
Decem mille ætatis anni, f. 857.
Decem millè res &c. p. 862.
Decem millia, viginti millia &c. f. 450.
Decem milliones, p. 834.
Decem nummi aurei, p. 514.
Decem ſerica, p. 298.
Decem, viginti &c. p. 298.
Deceptor, deceptoris, m. 19.
Deceptor, ris, f. 127.
Deceptor, mendax, m. 275.
Decet, p. 359.
Decidere aliquid abſque eo quod aduertat is qui deſert, p. 655.
Decidere capillos, f. 664.
Decidere dentes, f. 664.
Decidere è manu inaduertenter, f. 672. f. 677.
Decidere ex altiori loco, m. 501.
Decidere frondes ex arboribus, f. 664.
Decidere in lectum ex morbo, m. 517.
Decidere in peccatum, m. 592.
Decidere, ſeu defluere aliquid liquidum, p. 657.
Decidere veſtem ab humeris, p. 809.
Decido, is, m. 517.
Decies mille, m. 492.
Decies mille annis viue, m. 845.
Decimus lunæ dies, m. 483.
Decimus quintus lunæ dies, ſeu plenilunij dies, f. 634.
Decipere velle aliquem fouea facta in via, vt in illam decidat, p. 310.
Decipio, is, p. 37.
Decipula, æ, p. 21.
Declinare infortunium, hoc apud Ethnicos fit conuiuiũ faciendo diabolo, p. 2.
Declinare ſolem ad Occidentem,

tem,

tem, cum nondũ occidit, m. 885.
Declino, as, m. 399. m. 805.
Decoctor, is, m. 714.
Decolorari, f. 589. m. 774.
Decorticare aliquid cultro, vt fructus &c. f. 298. p. 299.
Decortico, as, f. 855.
Decrepitus, a, vm, f. 270. p. 573. f. 790. f. 815.
Decreſcit luna, p. 377.
Decumbere ſupra latus, p. 503.
Decumbo, is, p. 503.
Decuſſatim ligare, p. 622.
Decuſſatis cruribus ſedere, f. 887.
Dedicatio templi idolorum, f. 334.
Deditus vino, &c. p. 874.
Deducere diabolos, aut defunctos ne amplius noceant, p. 363.
Deducere reſcriptum regis, m. 827.
Deduco, is, m. 827.
Deeſſe emptores, p. 249.
Deeſt ne aliquid? m. 560.
Defatigari manus, aut brachia laborando, f. 478.
Defatigatus, a, vm, f. 554.
Defatigatus valde, m. 428.
Defectum eſſe literæ, p. 696.
Defectus pluviæ in toto Regno, p. 322.
Defendatur à frigore, ingrediendo, f. 244.
Defero, fers, m. 445. p. 889.
Deferre ad magiſtratum, vt alius baculo percutiatur, m. 889.
Deferre alios cum detractione, p. 889.
Deferre aliquid ambabus manibus ex vno loco in alium, p. 158.
Deferre aliquid duo ſimul, m. 705.
Deferre aliquid ſecum, m. 451.
Deferre Buæ cibum, f. 720.
Deferre cibum primariæ perſonæ, m. 720.
Deferre collo appenſam imaginem, f. 451.
Deferre humeris aliquid duos, aut plures, f. 367.
Deferre infantem vlnis, f. 451.
Deferre mortuum duo ſimul, m. 705.
Defer ſupra, p. 409.
Defert terra homines, m. 111.
Defeſſus valdè, p. 548.
Deficere à principe, f. 791.
Deficere aquam orizæ bullientis in olla, p. 85.
Deficere colores ad pingendum, f. 361.
Deficere lucem, p. 377.
Deficere lumen oculorum, p. 311.
Deficere ſolis lucem, p. 377.
Deficere, vel defectionem facere, m. 44.
Deficiens res, f. 355.
Deficientem in operibus communibus mulctare, m. 766.

Deficio, is, f. 669. p. 696 p. 845.
Deficit iam morbus, m. 277.
Deficit nihil, p. 766.
Deficitoriza, f. 321.
Deficiunt huic argento duo nummi, f. 355.
Defigere oculos valde, p. 294.
Defluere lachymas ex oculis, f. 94.
Defricare oculos, f. 274.
Defuncti corpus aſportantes, m. 789.
Defunctis ſolemnitas quædam exhibita intra triennium, luctus, m. 441.
Defunctum ad ſepeliendum deferre, f. 880.
Degluti, in imperatiuo, f. 67.
Deglutio, is, f. 577.
Deijcere aliquem percutiendo illum, f. 685.
Deijcere librum in ſolum, m. 276.
Deijci equitem ab equo, f. 90.
Delector audiendo concionẽ, m. 705.
Dele illam literam, p. 690.
Deleo, es, f. 632. p. 690.
Delere de memoria, m. 634.
Delere litteram, f. 95.
Delectatio animæ, vel corporis, m. 705.
Delectatio eſt eſſe in balneo ad refrigerium, f. 705.
Deleta littera, p. 174.
Delibero, as, m. 819.
Delineare cartam ad normam, f. 354.
Delineationes in papyro figuratæ, p. 889.
Delineator, is, p. 209.
Delinio, is, p. 499.
Delinio, is, Mulceo, es, f. 561.
Delinire filium, p. 571.
Delirans præ ſenecta, p. 648.
Deliria effutire, p. 616.
Delirus ſenex, m. 397.
Deliteſco, is, f. 508.
Delitioſus, & clarus hortus, m. 621.
Deludere aliquem, p. 810.
Demergi, p. 397.
Demiſſa voce ad aurem loqui, m. 759.
Demittere anchoram, m. 801.
Demittere oculos in terram, f. 300. p. 301.
Demittere ramum ad carpendos fructus, m. 809.
Demittere ſtoream cannis indicis contextam, p. 646.
Demoliri arcem, m. 589.
Demonſtrare digito, f. 810.
Demulcere infantulos, p. 505.
Denſa ſtorea è cannis indicis contexta benè compacta, p. 460
Denſa tela benè compacta, p. 460.
Dens, tis, p. 638.
Denſum tuſculum, craſſumue, m. 192.
Denſus, a, vm, p. 460.
Dentes decidere, p. 638.
Dentes exerere, vt præ iracundia, m. 638.

Den-

Dentes maxillares, p. 310.
Dentes molares, p. 639.
Dentes molares animalium, f. 506.
Dentes moueri, p. 638.
Dentes obſtupeſcere, m. 638.
Dentes oriri, p. 638.
Dentes primores, p. 638.
Dentes præacuti, m. 638.
Dentibus aliquid apprehendere, m. 258.
Dentiſcalpium, ij, f. 717.
Dentium dolor, p. 638.
Dentium parte carens, p. 704.
Deo gratias, p. 586.
Depellere triſtitiam, p. 274.
Dependere vitam noſtram à naui, m. 754.
Deperdere dignitatem, p. 533.
Deperdere res alienas, p. 308.
Depicta imago, m. 864.
Deplumo, as, m. 67. m. 426.
Deponere pileum, p. 485.
Depoſito res tradere, p. 300.
Deprauatæ merces, p. 272.
Deprauatus eſt puer ille, p. 342.
Deprimere ramum, m. 69.
Deriuare aquam è tectis, arboribus &c. p. 343.
Deſcendere inferius, p. 899.
Deſcendere in nauigium, p. 899.
Deſcendere, vel potius aſcendere in nauim, m. 409.
Deſcendo, is, p. 899. m. 293. f. 898.
Deſpicit me, m. 173.
Deſponſo, as, p. 339.
Deſiderio alicuius teneri, m. 364.
Deſiderio teneri, m. 175.
Deſiderio teneri propriæ domus, m. 175.
Deſiderium Patris, & Matris de illis ſæpe loquendo oſtēdere, f. 153.
Deſiderium aliquid edendi, p. 756.
Deſidero, as, p. 10.
Deſidioſus, a, vm, p. 809.
Deſije, f. 321.
Deſinere iram, p. 399.
Deſino, is, m. 242.
Deſtrui viam, f. 509.
Deſtruo, is, f. 509. m. 589.
Deſtruunt milites, m. 589.
Deſum dees deeſt, p. 766.
Deteri aliquid vſu, p. 481.
Detorqueo iter ego hac via, Dominus eat illa alia via, p. 42.
Detrahere abſenti, p. 535.
Detrahere alicui, f. 264. p. 315. p. 589.
Detrahere corticem, m. 51.
Detrahere veſtem vi, m. 51.
Detrahi pellem paululum, f. 898.
Detrudere in carcerem, &c. m. 839.
Detumeo, es, m. 535.
Deuincire aliquem, p. 218.
Deuio, as, p. 392. f. 890.
Deuolui per cliuum, p. 396.
Deus nullius perſonam reſpicit, f. 716.

Dexte-

Dextera, æ, m. 458.
Dextera manus, m. 341.
Dextera pars, m. 341.
Diaboli cuiuſdam nomen, p. 561.
Diaboli, quos pro tutelaribus adorant, m. 627.
Diabolo, quem Ethnici putant præeſſe triremibus, ſolemne ſacrifitium, f. 378.
Diabolum expelle ab energumeno, m. 711.
Diabolus, i, f. 126. p. 441. p. 627.
Diabolus à quo putant, occidi infantes, m. 681.
Diabolus crudelis, f. 344.
Diabolus ille te occidat, m. 741.
Diabolus noctu cum ſplendoribus apparens, p. 835.
Diabolus nocturnus, p. 45.
Diabolus quem Ethnici iurando, vel maledicendo inuocant hunc putant ſingulis annis mutari, p. 200.
Diabolus, quem Ethnici putant eſſe dominum rerræ, in qua ſunt illorum domus, f. 378.
Diabolus, quem Ethnici tamquam Pagi protectorem colunt, m. 378.
Diabolus, qui eſt in medio itineris te interim at, p. 419.
Diabolus quem inuocant aliqui Ethnici, m. 200.
Diabolus quem loci tutelarem vocant, f. 740.
Diabolus, quem putant eſſe in medio itineris, f 418.
Diabolus, quem ſingulis annis præfici putant de nouo, & cuius nomen inuocant ad male imprecandum, p. 315.
Diabolus ſub figura mulieris, m. 799.
Diabolus te rapiat, maledictum quod proferunt, p. 92.
Dicendum habeo aliquid, f. 470.
Dictio quæ dicitur canibus ne mordeant, f. 487.
Dictio quæ dicitur cum infimis plebeis, vel ex iracundia, m. 540.
Dictio terminans negationem cum exaggeratione, f. 695.
Didicit iam linguam, f. 785.
Die alia de hoc agemus, p. 519.
Diem præſtituere, m. 519.
Dies, ei, f. 518. m. 553.
Dies calidi, m. 695.
Dies ater, p. 2.
Diebus quatuor elapſis, p. 519.
Dies calidi, m. 695.
Dies cinerum, m. 43.
Dies decima quinta menſis lunaris, f. 519.
Dies elapſi quot ſunt? m. 519.
Dies equi &c. f. 520.
Dies ieiunij, f 93.
Dies infauſta, f. 845.
Dies plures non ſunt elapſi, p. 519.
Dies prima lunæ nouæ, f 519.

Dies primi tres recentis anni, m.519.
Dies primus anni noui, m.519.
Dies quo licet veſci carnibus, m.6.
Dies trigeſimus menſis lunaris, f.519.
Die tota, & tota nocte, p.519.
Difficile ad explicandum omnia, m.374.
Difficilẽ exui cortice fructum, p. 682.
Digitale, is, f. 26.
Digitis contortis crepitum edere, f.715.
Digito demonſtrare, p. 104.
Digitus manus, f. 534.
Digitus pedis, f. 534.
Digladior, aris, f. 770.
Dignitas magna in regia domo, m. 135.
Dignitas vt Regis &c. f.532. p. 533.
Dignitas, magiſtratus, m. 627.
Dignitatem amittere, m.627.
Dignitatis præcipuæ titulus, p. 144.
Dignitatis ordine ſeruato ſedere, p. 234.
Dignitatis, ſeu magiſtratus ad gradum euehere, m. 723.
Dignitatis gradus, f. 119.
Dignoſcere ex vultu aliquem, m. 457.
Dilabi pedem, m. 316.
Dilabi pedes, f. 829.
Dilabor, eris, m. 813.
Dilacerare carnem, f. 476.
Dilato, as, m. 71.
Diligens, tis, m.505.
Diligere cũ reuerenntia perſonam ſublimem, m. 464.
Diligere & mulcere filios, m. 160.
Diligere multum, f. 765.
Diluceſco, is, f.676.
Dilucidè loqui, f. 722.
Diluculò, p. 59.
Diluuium vniuerſale, m. 783.
Diminuere lignum ad opus, f. 217.
Diminui aliquid, vt orizam nouam quando concoquitur, p. 689.
Diminui concurſum populi, m. 640.
Diminutus iam eſt morbus, f. 320.
Dimittere bolidem, m. 167.
Dimittere partem debiti, p. 275.
Dimittere peccata, & pœnas, p. 732.
Dimitti aliquid proprio pondere, p.431.
Dimitti filium à Patre, m. 818.
Dimitto, is, m.57. f. 731.
Dimitto, is, proijcio, is, m.591.
Diota, æ, m. 42.
Diota anguſtioris orificij, p. 871.
Diota in partes confracta, m. 214.
Diota maiuſcula vini, p. 871.
Diota parua, f. 12.
Diota piſcem ſale conditum

con-

continens, m. 450.
Diotæ ſpecies breuis, p. 750.
Diota veneficorum, p. 55.
Diota ventris ampli, & paruuli orificij, f. 341.
Diſcedo, is, m. 675. p. 809.
Diſcindere papyrum, f. 885.
Diſcipuli nobiliores, p. 827.
Diſcipulus, i, m. 214. f. 315.
Diſcipulus, i, famulus, i, m. 818.
Diſcipulus, qui alijs præeſt, f. 274. p. 275.
Diſco, is, m. 315.
Diſcretus, ti, m. 93.
Diſcurrere per varia loca, p. 224.
Diſcus, cui oleum infunditur, vt ad lucernam inſeruiat, m. 230.
Diſcus profundus, f. 58.
Diſcutere librum, m. 363.
Diſcutere delationes, m. 227.
Diſgregare quæ mixta ſunt, vt ſcoriam à metallo, m. 120.
Diſpergere aliquid atterendo manu, m. 632.
Diſpergo, is, p. 719.
Diſperſos incedere, f. 517.
Diſplicent mihi hæ res, p. 218.
Diſplicent ſibi inuicem, m. 855.
Diſplodere fiſtulam fermam, f. 706.
Diſputando idolorum falſitatem euincere, m. 29.
Diſrumpi funem dum diſtenditur, f. 244.
Diſrumpi ſine ſtrepitu, m. 578.
Diſſenteria ſępe repetita, f. 634
Diſſentio, tis, p. 109.
Diſtans, ntis, p. 879.
Diſtat iam, p. 879.
Diſtenſus arcus, m. 278.
Diſtillatio oculorum, morbus, p. 153.
Diſtillo, as, p. 595.
Diſtincti inuicem, p. 359.
Diſtinetur negocijs, m. 834.
Diù, f. 391. p. 404.
Diù confabulationem alteri negare ex odio, m. 338.
Diù tandem aſſueſcet, m. 404.
Diù tandem tenebit, m. 404.
Diuaricare pedes, p. 278.
Diuendi mercimonia feliciter, m. 208.
Diuerſorium, ij, f. 620.
Diuerſus, a, vm, p. 291. p. 359.
Diues, tis, m. 31. p. 283. f. 604.
Diuidere aliquid in duas partes &c. f. 885.
Diuidere aliquid cultro aut ſecuri, m. 49.
Diuidere in fruſta, vel protrimentum facere, p. 413.
Diuidere viam in partes, f. 754.
Diuido, is, m. 104.
Diuinare abſentia. Veneficium, f. 757.
Diuini aliquid habens locus, m. 768.
Diuturnitatem curare, f. 32.
Diuturnitati laborare, m. 34.
Diuiſim vnumquenque in itinere ſuo progredi, f. 720.

Diuiſionem facere inter varia, m. 593.
Diuiſiones partis inferioris nauigij, f. 371.
Diuitiæ, arum, m. 714.
Diuortium celebrare, p. 213.
Diuortium, vel repudium facere, nam frangere monetam & bacillos quibus vtuntur ad edendum, eſt ſignum diſſolutionis matrimonij, ita vt, poſſit tunc vxor impune alium virum ducere, p. 32.
Do, das, p. 110.
Doceo, es, m. 164. f. 167.
Docere legem Domini Cæli, f. 278.
Docere ignorantes, m. 518.
Dolabrum, i, p. 28.
Dolere de amiſſione, aut corruptione alicuius rei, m. 791
Dolere de peccatis, p. 823.
Dolo, as, p. 28.
Dolor, ris, m. 209.
Dolor capitis, f. 181.
Dolore capitis corripi, m. 557.
Dolor cum aliqua palpitatione, m. 557.
Dolor cum quodam ardore, f. 894.
Dolor in pede dum quis ambulat, p. 249.
Dolor intenſus, f. 209.
Dolor lateris, m. 843.
Dolor lateris reſpirationi moleſtus, m. 843.
Dolor pedum, m. 209.
Dolor proueniens ex fricatione, frigore &c. m. 732.
Dolor renum, m. 209. f. 431. p. 706.
Dolor ventris, m. 26. m. 209.
Dolor de peccatis, m. 7.
Dolor vt de peccatis &c. m. 57
Doloſus, a, vm, f. 828.
Domare equum, f. 169. m. 726
Domina, æ, f. 15.
Domina ſenex, m. 270.
Domina ſenior, m. 400.
Domina Virgo Maria. f. 240.
Domine ſenex, m. 270. m. 400.
Domini, & dominæ, f. 601.
Domini magiſtri &c. p. 602.
Dominus, i, m. 116. m. 117. f. 586.
Dominus Cæli, m. 116. m. 240.
Dominus Cæli & terræ, nomen quo vocatur apud Tunchinenſes Deus, m. 117.
Dominus Cæli eſt principium rerum omnium m. 130.
Dominus, & domina, p. 16.
Dominus Ieſus, f. 240.
Dominus Ieſus tulit in corpore ſuo peccata mundi, p. 260.
Dominus Ieſus venturo die iudicabit viuos, & mortuos, m. 594.
Dominus ille, f. 586.
Dominus ſanctus, m. 376.
Dominus terræ, p. 318.
Domui inuigilare, f. 138.
Domuncula diabolici cultus, p. 467.
Domuncula quædam ſupra ſepul-

pulchrum erecta, f. 722. p. 885.
Domus, vs, p. 153. f. 200. f. 269. m. 543. f. 631. f. 840.
Domus ad celebrationem ſuperſtitioſam idolorum, f. 334
Domus audientiæ aliorum tribunalium, m. 201.
Domus Cæli, Paradiſus, f. 200.
Domus contignationis parum eleuatæ, f. 31.
Domus curam habere, f. 129.
Domns examinum, p. 758.
Domus fictæ pro mortuis, f. 52.
Domus inordinatione plena, p. 400.
Domus in qua aliqua fit dedicatio, vt templi &c. f. 8.
Domus in qua celebrant cãtus & choreas publicas, f. 8.
Domus in qua conuenit communitas ad negotia tractanda, m. 222.
Domus in qua dæmonem illum adorant, quem tutelarem inuocant, f. 840.
Domus in qua diabolum colunt canendo, f. 222.
Domus in qua Ethnici diabolum adorant, f. 524.
Domus in qua Ethnici preces fundunt pro animabus defunctorum, & pro illis offerunt alia edulia præter carnem, & piſces, p. 94.
Domus lignea, quam extruunt etiam Ethnici &c. p. 544.
Domus paleis operta, p. 544.
Domus Papyracea, p. 543.
Domus quæ fit pro defunctis, & fingitur illis vendi, p. 447.
Domus ſancta Eccleſia, f. 200.
Domus tegulis cooperta, p. 544.
Domus triremium, in quibus ſcilicet à pluuia, & ſole defenduntur, m. 900.
Domus valdè pulchra, f. 524.
Dona quæ in nuptijs dantur patriæ, f. 102.
Dormiens ſedendo capite demiſſo inter crura, m. 524.
Dormio, is, p. 536.
Dormire nictando, m. 536.
Dormire puſillum, m. 536.
Dormitando inclinare caput, m. 262.
Dormitando nutare, m. 299.
Dormitionè vnicà non interrupta quieſcere, m. 293.
Dominationes veſtræ &c. f. 601.
Dormito, as, m. 262. m. 267. m. 268. m. 536.
Dormiturio, is, f. 55.
Dotari vxorem à viro, f. 142.
Draco, onis, f. 400. f. 657.
Duabus vicibus, m. 225.
Dubitans de aliqua re, interroga, f. 325.
Dubito, as, m. 325. m. 526. f. 530.
Ducem eſſe exercitus, m. 195.
Ducem ſe alijs exhibere, f. 477.
Ducere aliquem ad gratias agendas &c. m. 712.
Ducere bubalum, m. 166.

Du-

Ducere equum, p. 166.
Ducere latronem, vt capite plectatur, m. 217.
Ducere manu, p. 166.
Ducere milites, p. 222.
Ducere vectigalia, p. 222.
Ducere, vt vectigalia, milites, &c. p. 222.
Ducere vxorem, f. 70.
Ductor elephantis, p. 621.
Duæ partes, p. 594.
Dulcis, e, m. 535.
Dulcis vox, p. 250.
Dum, m. 199. m. 366.
Dum comedit, m 366.
Dum nondum, f. 366.
Duo, p. 227. p. 307. p. 551.
Duodecim, p. 307. f. 750.
Duo iam ſunt anni elapſi, f. 379.
Duo millia, p. 529.
Duo non ſunt, p. 551.
Duo ſibi correſpondere, vt ſolem & lunam in plenilunio, f. 227.
Duplicare ac reſarcire cymbam, f. 98.
Duplicare veſtem, m. 261.
Duplicata res, f. 357.
Duplicata veſtis, f. 357.
Duplicatis ad ſingula grana precibus globulus precarios percurrere, p. 358.
Duplico, as, m. 425.
Duplum ſoluere, f. 357.
Duræ ceruicis, p. 448. m. 457. f. 636.
Durioribus verbis minari alicui, p. 310.
Durum lignum, m. 636.
Durus, a, vm, m. 636.
Durus Panis, m. 636.
Dux, ducis, p. 79. m. 847.
Dux exercitus, m. 847.
Dux itineris, m. 195.
Dux militiæ in vna integra Prouincia, p. 828.
Dux vnius vexilli, m. 68.
Dyſenteria, æ, m. 163.
Dyſenteria ſanguinea, p. 797.

EA EC

EAmdem legem profitentes, ſeu participantes in peculio legis, p. 54.
Eadem res continuata, p. 414.
Eadem via aliud negotiũ exequi, m. 552.
Eamus, p. 711.
Ebanum, i, p. 491.
Ebur, eboris, p. 517.
Ebur antiquum, p. 271.
Ebur antiquum bonum, p. 517.
Ebullit olla, f. 693.
Ecce, p. 3. m. 501.
Ecce ille eſt, m. 562.
Ecce ipſemet vultus ille eſt, p. 564.
Echo redditur ex monte, f. 796
Eccleſia, ſeu Palatium ſanctum, m. 216.
Eclipſis lunæ, m. 532. m. 782.
Ede, m. 309.
Edentulus, a, vm, p. 480. f. 638.

Ede-

Edere,aut bibere perſonas primarias, m. 893.
Edere orizā ſumitur pro prandio, vel cæna, f.5.
Edictum in ſtipite erecto conſcriptum, m.488.
Edictum Regium in ligno erecto conſcriptum, p.19.
Edo, is, f.5.
Educere linguam extra os, m. 405.
Edulia in menſa appoſita comedere, p. 127.
Effingere idolorum ſimulachra, p. 505.
Effluere ſtillicidium e naribus, m. 690.
Effoeta, æ, f.33.
Effodere Patris, & Matris oſſa, p. 176.
Effrænatus in loquendo, p.467
Effugere aliquid è proprio loco, f.705.
Effugio, is, f. 672.
Effunde, m. 631.
Effundere aquam ad lauandas manus, m.224.
Effundere ex vno vaſe in aliud, f.675.
Effundere liquidum quid paulatim, p. 657.
Effundere, vt aliquid liquidum, m.224.
Ego, m.467. p. 615. p.711. p. 724. m. 818. p. 844.
Ego emo ad edendum, f. 441.
Ego quid curo te? f.818.
Ego quid te curo? f.540.
Ego, loquendo cum demiſſione, m.740.
Ego, meus, a, vm, f. 821.
Ego veneror dominationem tuam, f. 821.
Egredere huc, m. 194. p.631.
Egredi animam è corpore, mori, m.816.
Egredi domo ad aliquem excipiendum, qui iam eſt in via, p. 661.
Egredi, è monte Echo, p. 862.
Egredior, ris, f.900.
Eia ergo, p.585.
Eijce, m. 631.
Eijcere baculo quiſquilias maiores, vt poſtea minores quis verrat, p. 183.
Eijcere cibum extra os, m.544.
Eijcere aquam, vt è naui, p.727.
Eijcio, is, p. 49.
Elabi aliquid vt è manu, f.705.
Elata vox, m. 796.
Elatus, ſuperbus, a, vm, m. 381.
Electio magiſtratus, f.567.
Eleemoſyna victum quærere, f.528.
Eleemoſinam erogare & cætera pia opera, p. 135.
Eleemoſynam pauperibus elargiri, f. 758.
Eleemoſynas colligunt ſcholaſtici pro animabus diſperſis, f. 280.
Elephantem cicurem reddere, p. 872.
Elephantem proboſcide ali-

quid

quid accipere, nocere, p. 872.
Elephantem genuflectere, vt ſuper ipſum homines aſcendant, m.872.
Elephantiaco morbo corroſæ manus, &c. m. 664.
Flephantiaco morbo laborare, m. 609.
Elephanti prohibere ne noceat, m.872.
Elephantis vlulatus, m.872.
Elephantis ductor, m. 848. f. 871.
Elephantis manus, ſeu proboſcis, p.872.
Elephantis ſella ſeu potius turris in qua multi ſedere poſſunt, m.26.
Elephas, ntis, m. 848. f.871.
Elephas bene percipiens, quæ illi præcipiuntur, m. 532.
Elephas cicur, & ad mandata obediens, m.465.
Elephas indomitus, p.872.
Eleuare faciem in cælum, f. 538.
Eleuare terram, p. 160.
Eligo, is, p. 114.
Eliquare argentum, f.816.
Ellychnium, ij, p.58. p. 798.
Emendare aliquid non benè compoſitum, p.702.
Emendo, as, p. 702.
Emere ad vendendum, p. 57.
Emere hic, ad vendendum alibi, m. 654.
Emere nauigium, m.728.
Emere ſimul ex conflata in vnum à multis pæcunia, f. 92.
Emere, vendere, p.93.
Emergere aliquid è fundo aquę ſurſum, m.567.
Emittere igniculos ſurſum volantes, p.743.
Emittere radios ad inſtar ſolis, m.799.
Emo, is, f. 446. f. 485. m. 728.
Emolumenti nihil eſt, f. 489.
Emolumenti quid? f. 349.
Emolumentum, i, f.567.
Emungere lucernam, f. 88. f. 261. p. 366.
Emungo, is, m. 322.
En, p. 73.
Enatare nauigium quod in vada impegerat, f.567.
Energumenum exorcizare, p. 711.
Energumenus, i, f.4.
En ille, p.3.
Enſis, is, m.648. p. 839.
Enuntiare foris quæ domi quis audiuit, p. 821.
Eo, is, f. 218.
Eodem modo, m. 66. p.147. f. 235. m. 556. p. 755.
Ephippij ſubſtratum, m. 381.
Ephippij pars anterior prominens, m. 654.
Ephippiaria mora, f. 233.
Ephippium, ij, m. 381.
Epiſtola, æ, m. 779.
Epiſtolam mittere, m. 779.

Equinorum capillorum pileus, f. 866.
Equitando currere, f. 537. m. 729.
Equito, as, f. 130. f. 537.
Equiualere duobus, f. 98.
Equus, i, m. 442. m. 530. f. 537.
Equus refractaruis, p. 538.
Equus veredus, m. 222. p. 538.
Eradere literam, m. 87.
Erado, dis, m. 87. f. 652.
Eradicari arbores vento, f. 46. p. 426.
Ericæ colligatæ in ſcopam, p. 684.
Erigere aliquid, p. 243.
Erigere aliquid, & facere, vt domum, f. 512.
Erigere faciem in cælum, m. 537.
Erigere murum &c. p. 886.
Erigere murum lapidũ, p. 886.
Erigere nouum Regem, m. 409.
Erigere pauimentum domus faciendæ, m. 160.
Erigere pontem, f. 17.
Erigere ſcopi locum, f. 207.
Erigere turres, m. 886.
Erigi in Regem, f. 567.
Eriguntur paleæ vento, ſed non tolluntur, p. 421.
Erogare ſtipem, p. 49.
Errabunda nauis alium ingreſſa eſt portum, p. 392.
Errare horologium, p. 670.
Errare nauem, p. 29.
Errare viam, p. 392.
Erratica auis, p. 392.
Error, ris, erro, as, p. 422.
Erroneus, a, vm, diabolus, i, p. 711.
Error ex inaduertentia, f. 468. m. 547.
Errorem habeo, p. 422.
Erubeſcere, m. 326.
Erubeſco, is, m. 540.
Eruca rodit, f. 683.
Eructo, as, m. 352. p. 585.
Erumpere ſanguinem, m. 690.
Erumpere ſanguinem ab ore, vt in mortuis, f. 703.
Erumpo, is, p. 690.
Eruere excreationem ex imo pectore, f. 158.
Eſca, æ. Illicium, ij, m. 478.
Eſca, aut potus, qui non nocet, m. 399.
Eſcæ, & potui nimium deditus, p. 529.
Eſcam gallinis dare, f. 96.
Eſca in modum carnei globuli, f. 92.
Eſt, p. 341. m. 389.
Eſt hæc litera, ſeu ſignificat cælum, f. 389.
Eſt in cælo, f. 809.
Eſt in monte, f. 809.
Eſt ne? p. 97.
Eſt nomen tuum quale? f. 389.
Eſt prima radix omnium rerũ, m. 122.
Eſurio, is, p. 228.
Eſurire, & ſitire, p. 228. m. 393. m. 441.

Et dimitte nobis debita noſtra, f. 564.
Etiam, p. 147. f. 297. p. 329.
Etiam eſt iturus, p. 147.
Etiamſi, m. 179.
Et, ſimul, f. 853.
Etſi, quamuis, f. 844.
Euadere accuſationem, f. 373.
Euadere æſtum, p. 374.
Euado, is, f. 373.
Euaneſcens ſtatim, vt fulgur, m. 468.
Euaneſcit vinum, niſi cooperiatur, p. 306.
Euaneſco, is, m. 23. f. 35. f. 305.
Euadere ſyrtes, p. 374.
Euanuit, f. 35.
Euelli arborem vi tempeſtatis, m. 44.
Euellere capillos, p. 175.
Euellere herbam, p. 175.
Euello, is, f. 174. m. 651.
Eunuchi nomen, m. 742.
Eunuchi regis, & principum quando dignitatem nondum ſunt aſſecuti, p. 92.
Eunuchus, ci, m. 50. p. 568.
Eunuchus Regi inſeruiens, p. 838.
Euomere cum conatu, f. 719.
Euronotus, i. f. 285. p. 569.
Eurus, i, m. 285.
Euulgari aliquid antequam prodeat, vt edictum regis, p. 203.
Ex aduerſo, f. 518.
Exæquare aliquid, p. 43. p. 262.
Exaggerare laudando, m. 209.
Exaggerare valde, f. 231.
Ex alia regione, vel regno trãſire ad hoc regnum, f. 675.
Examen ad gradus literatorũ, p. 758.
Examen adhibere, m. 363.
Examen in quo potentior vincit, p. 758.
Examen Iudicis ex inſpectione vulneris, aut alterius indicij de crimine, m. 360.
Examen trutinæ, p. 269.
Examina inferiora, m. 758.
Examina ſolemnia in aula pro gradibus ſuperioribus, m. 758.
Examinare cauſam, ac ferre ſententiam, m. 227.
Examinare conſcientiam propriam, f. 887.
Examinare librum, m. 167.
Examinare litem, f. 22.
Examinare reum per torturam, m. 363.
Examino, as, f. 887.
Excalefacio, is, p. 80.
Ex candeſcere, atque ex rabie res perdere, f. 141.
Excandeſco, is, p. 265. p. 782.
Excarifico, as, p. 455.
Excauare piſcinam, m. 204.
Excauare puteum, m. 204. f. 283.
Excauare ſepulchrum, habetur pro maledicto, p. 53.
Excauare ſolum, p. 204.
Excedentem pænam exigere, m. 615.

Excedere, f. 44.
Excedit eius vires, m. 615.
Excellentiſſime Princeps, p. 587
Excellentiſſimus, ſeu optimus in eo genere de quo agitur, m. 553.
Exceſſiuus color, f. 574.
Exceſſum committere, p. 616.
Exceſſus, vs, p. 617.
Excindere herbas pala ferrea, m. 264.
Excipere homines, p. 118.
Excitare ignem, m. 111. p. 430.
Excitare ſe inuicem ad aliquid agendum, p. 626.
Excludi ope gallinæ ab ouis pullos, f. 235.
Ex cogitatio, onis, m. 105.
Excoriari aliquam exiguam partem &c. m. 894.
Excoriatio modica, p. 672.
Excorio, as, p. 163. f. 425.
Excreare flegmata, p. 359
Excreatio quæ expuitur, f. 203.
Excreationes flegmatum, f. 196
Excrementa egerere, modeſtè loquendo, f. 91.
Excrementa hominum & animalium, f. 145.
Excreo, as, m. 314. m. 343. p. 359.
Excubiarum domus, m. 112.
Excubiarum domus in itinere, p. 175.
Excutere ſtoream, p. 168.
Excutere veſtem, m. 291. p. 634. f. 660.
Ex die, quo natus eſt, p. 517.
Exempli gratia, f. 179. f. 758.
Exemplum priſtinum, p. 290.
Exemptus à tributis, f. 558.
Exemptus à tributorum ſolutione, f. 550.
Exenterare piſcem, f. 474.
Exeo, is, p. 631. f. 900.
Exercere ſe ad aliquid, p. 726.
Exercere milites ad pugnam, m. 726.
Exercere præfecturam, &c. f. 395.
Exercitum mittere, p. 143.
Exercitum parare, p. 143.
Exercitus, vs, p. 142.
Exerere brachia, m. 865.
Exerere enſem, p. 664. m. 842.
Exerere gladium, m. 826.
Exerere membrum pudendum, vt cum animal coit, p. 418.
Exeri ab animali vngues, vt prædam capiat, f. 293.
Exhalatio, onis, p. 335. f. 366.
Exhalo, as, p. 335.
Exhauſtus à nimia venere, p. 596.
Ex hoc nunc in poſterum, f. 863.
Exigere debitum, m. 228.
Exigere iuramentum, f. 29.
Exigere pecuniam, vt quando præceſſit culpa, quæ redimenda eſt pecuniâ, m. 228.
Exigere tributa, m. 395.
Exiguas res furari, m. 67.
Exigui iudicij homo, f. 427.
Exigui ſermonis, p. 766.

Exiguo temporis ſpatio elapſo, m.774.
Exiguus menſis, qui ſolum dies habet viginti nonem, m.766
Exilire aquam in cymbam, p. 730.
Exilire oculos, m.421.
Exilium, ij, f.194.
Eximiæ merces, m. 322.
Exire è portu, p. 631.
Exire flammam ignis, p. 895.
Exire in mundum, m. 631.
Exiſtimo, as, f.389. f.530.
Exitum alicuius negotij fœlicē habuiſſe, vnde ſequatur honor, m.564.
Ex me iudicare de alijs, p.402.
Ex nunc, in poſterum, f. 682.
Exonerare aluum modeſtè loquendo, m. 118.
Exorcizare dæmonem, m.835.
Expande manus dexteræ palmam &c. m.537.
Expandi alas ab aue, f.683.
Expecta, f.370.
Expecta pauliſper, f.277. f.655.
Expectare aliquem &c. m.470.
Expectare aliquem, ac ire illi obuiam, f.231.
Expectare aliquem in ipſa via, qua tranſiturus eſt, f.231.
Expectare modico tempore, f.230.
Expectata ſolutione vendere, m.109.
Expecto, as, p. 112. m.185. f. 655.
Expecto magiſtrum aduentu-rum, f.813.
Expeditè, ac clarè loqui, m. 883.
Expedite loqui, & rectè f. 679.
Expeditum iam negotium, m. 883.
Expellere aquam è fiſtula, m. 788.
Expellere domo, m.185. f.895.
Expellere frigus, p. 274.
Expellere vi, m.835.
Expello, is, f.214. m. 377.
Expendo, is, p. 797.
Expenſum iam eſt comeſtibile, p. 797.
Expergiſcere, & ſurge, f. 781.
Expergiſcor, ceris, f.781.
Experimento didiciſſe, m. 736.
Experimentum facere alicuius, p.780.
Experimentum facere de loquela, probare linguam, &c. p.433.
Experior, iris, p.780.
Experior, iris. Video, es, f. 886.
Experiri an videat? f.886.
Experiri cibum, aut potum, m. 512.
Experiri nauigium, m. 867.
Experiri ſemel in lucta donec alter cadat, m.356.
Experiri veſtem, an aptam habeat menſuram, m. 873.
Expertus ſum illum peruerſi eſſe ingenij, f. 736.
Explicare crines, m. 295.
Explicare filium &c. f.295.

Expli-

Explicare, vel expandere ſericum, p. 476.
Explicare vmbellam, f. 501.
Explicata manu ſemel accipere, f. 88.
Explico, as, p. 39. f. 278.
Explodere fiſtulam ferream, p. 24.
Explodere tormentum bellicum, m. 24.
Explodo, is, p. 24.
Explorator, oris, m. 477. m. 552.
Exploro, as, p. 799.
Expleſio vna, & altera bombardæ, m. 38.
Exponere ſe periculo mortis, p. 415.
Exporta, p. 195.
Exportare defunctum, m. 90.
Exportare, vel importare, p. 195.
Exportari ore, aut vnguibus, ab aue, aut ab alio animali aliquid raptum, p. 732.
Expoſita res ventis, m. 276.
Exprimere ius ex herbis, vt condiantur aceto, m. 180.
Exprimere pus, p. 54.
Exprimere ſuccum herbarum, m. 161.
Exprimere ſuccum mali limonij, f. 504.
Expue, p. 631.
Expuere in aliquem, f. 599.
Expuo, is, f. 178.
Ex quo, f. 516. p. 776. p. 840. p. 842.
Ex quo eſt cælum, & terra eruta eſt, p. 842.
Ex quo factus eſt Chriſtianus, f. 682.
Ex quo loco, p. 53.
Ex quo tempore, p. 840.
Ex quo vltimò confeſſus es, p. 840.
Ex ſe ipſo, p. 842.
Exſiccari atramentum, f. 488.
Extendere brachia, m. 286.
Extendere brachia ad metiendum vlnam, p. 671.
Extendere brachia in modum crucis, m. 23.
Extendere collum, m. 90.
Extendere collum ad intuendum, p. 523.
Extendere collum, vt amputetur caput, m. 104.
Extendere Corporis membra, p. 185.
Extendere glutinum in papyro, m. 599.
Extendere pedes, extendere manus, p. 185.
Extendere rugas, f. 595.
Exterior pars, p. 531.
Extinguere ignem, f. 429. m. 726.
Extolli pectus, vt fit in ijs, qui morti ſunt proximi, f. 538.
Ex tota anima, ex omnibus viribus, f. 401.
Extra, p. 531.
Extrahere, m. 195.
Extrahere aliquid, ex aqua, f. 874.

Extrahere aliquid, vel immittere, f.663.
Extrahere buccellam ex ore, vt ſi danda ſit infanti, m.153
Extrahere decurrentia ſecundo flumine ligna, p.875.
Extrahere ex conchilio, quod edi ſolet, p. 366.
Extrahere ignem, vt è ſilice, &c. p. 357.
Extrahere merces è naui, f.175
Extrahere quiſquilias aliquâ re acutâ, p.366.
Extrahere vt enſem &c. m.826.
Extrahi pellem, f. 421.
Extrahit vngues felis, p.294.
Extraho, is, p.51. m.828.
Extraneum regnum, m.541.
Extraneus minimè coniunctus, f.183.
Extraordinaria res, f.295.
Extremis digitis aliquid ſumere, p.555.
Extremis pedum digitis inſiſtere, p. 555.
Extremitas fili, f.477.
Extremitas hami, m.433.
Extremitates alicuius rei ligare, ne diſſolnantur, m.574.
Extremum linguæ, m. 219. f. 432.
Extremum mortis ſuplicium, p.172.
Extrico, as, m.295. m.883.
Extruere tendiculam, f.203.
Exugere cannam dulcem, m. 494.
Exugere cannam ſacchaream, m.578.
Exugo, is, m.494.
Exurdare aures, f. 421.
Exurdeſcere præ tumultu, f. 535.
Exurdo, as, f. 112.

FA

Faber ferrarius, p.159. p. 449. p.646. f.772.
Faber lignarius, m. 455. m. 772.
Fabricare nauim, p.207.
Fabuloſus & fictus quidam vir ex quo cælum, & terram ortum habuiſſe fingunt Ethnici, p.23.
Fac, particula imperantis, m. 309.
Facere aliquid, quod ad breue tempus ſolum inſeruire debet, f. 718.
Facere cælum, & terram, f.219. p. 425.
Facere, vt decet, f. 512.
Faciamus, p.711.
Faciem, aut rectam partem alicuius rei ſurſum erigere, m. 537.
Faciem vertere ad aliquem, p.458.
Faciendo iuramentum falſum, m. 765.
Facies, ei, f.447. m. 457.
Facile factu, f. 526.
Facies rotunda ad lunæ plenæ

næ modum , p. 88.
Facies , ſeu pars recta alicuius rei , p. 458.
Facio, is, p. 395.
Facilè ad diſcendum, p. 162.
Faciles ad diſcendum literæ, p. 645.
Facilis, e, p. 162. f. 526.
Facio, is, f. 512. f. 314.
Facio, is, Fabrico, as, p. 425.
Facio, is, fio, is, f. 746.
Farina, æ, m. 54.
Fartor fiſtulæ ferreæ , vel tormenti bellici, m. 168. f. 176.
Facultates, p. 80.
Falco catapultaruis , p. 453.
Fallax mundus, m. 275.
Fallere ictum abſcindendo , p. 392.
Fallere multis verbis, m. 266.
Falli pedem in lubrico, m. 813.
Fallo, is, f. 556.
Falſa lex, m. 711.
Falſum ad iurandum, p. 551.
Falſum eſt, quod mihi obijcitur, m. 584.
Falſum imponere, m. 49.
Falſum in alium conijcere , m. 733.
Falſum loqui exaggerando , p. 531.
Falſum teſtimonium, f. 861.
Falſum teſtimonium rependere, f. 103.
Falſus, a, vm, p. 277.
Falx ad metendum herbam , m. 413.
Falx meſſoria, f. 307.
Falx meſſoria herbarum , p. 91.
Falx oblonga adunca, f. 443.
Fama, æ, f. 452.
Fama communis, p. 233.
Fama eſt, p. 799.
Fama iam eſt, edictum publicandum , p. 203.
Fama increbuit, m. 796.
Famam curſitàre, f. 452.
Famelicus , & veſtibus laceris inductus, p 228.
Famem pati, m. 364.
Fames, famis, f. 227.
Familia, æ, m. 159.
Familia, aut proſapia illius Regis, qui ſolum habet titulũ , f. 543.
Familia cuiuſdam regis ſinarũ , f. 115.
Familia , filij ſcilicet , & famuli, p. 842.
Familia illius Regis Sinenſis , qui libros confuſij combuſſit, m. 719.
Familia quædam Regum Sinenſium, p. 787.
Familia Regis, p. 153.
Familia Regis Tunchinenſis , quem bua vocant, f. 405.
Familia Regum, f. 310.
Familia Sancti Franciſci, f. 159.
Famuli, p. 214.
Famuli amorem , & reuerantiam exhibeant domino domus, f. 608.
Famulus, vel famula. Sic etiam quis loquitur de proprijs filijs, f. 239.

Fa-

Fanum idolorum, p. 106.
Fartimen carnis, m. 168.
Farcio, is, m. 176.
Farcire fiſtulam ferream, vel tormentum bellicum, m. 164. f. 176.
Farcio, is, m. 176.
Farrago multarum rerum, m. 98.
Fartor, tormenti bellici, f. 724.
Faſciæ, aut panniculi infantis, m. 712.
Faſciculus bombycis, p. 423.
Faſciculus florum, p. 121.
Faſcijs infantem inuoluere, f. 425.
Faſcis, is, m. 48.
Faſtidio iam orizam, f. 589.
Faſtidioſum eſſe ob longum nimis ſermonem, f. 647.
Faſtidire iam conuictum alicuius, p. 590.
Faſtigium domus, f 564.
Fatens, ntis, p. 775.
Fateor, eris, p. 898.
Fateri culpam, m. 109.
Fatigari linguam, vel os concionando, aut loquendo, p. 479.
Fatigari pedes ambulando, f. 478.
Fatigatus, a, vm, f. 478. f. 488.
Fatigatus valdè, m. 460. m. 465.
Fatum, i, m. 319.
Fatum, i, conſtellatio, nis, m. 689.
Fatuus, a, vm, p. 59. p. 79. m. 390. p. 468. f. 525. f. 808.
Faucibus aliquid hærere, f. 332.
Faucibus hærere cibum, p. 526.
Fauilla, æ, p. 719.
Fauonius, ij, m. 285. m. 716.
Fauus, i, p. 11.
Fax ingens ex cannis indicis quam comburere ſolent primarij viri in ſuis ædibus, f. 415.
Fax prægrandis quam primates accendere ſolent recenti anno, f. 48.
Febri laborans, f. 505.
Febris, is, m. 695.
Febris acceſſio magna, f. 695.
Febris calor, f. 132.
Febris frigus, f 132.
Febris tertiana, vel quartana, p 867.
Feces alicuius liquoris, vt olei vini, p. 85.
Fel, lis, f. 459
Fel gallinæ, f. 459.
Felicitas, atis, f. 447. p. 608. m. 746.
Felicem euentum conuiuio celebrare, m. 452.
Felis, is, f. 464.
Felis niger, f 1.
Felis inuadit murem, f. 113.
Felis odorata, m. 880.
Femoralia, vm, m. 895.
Femorum iuncturæ, m. 314.
Femur, oris, f. 38. p. 63.
Feneſtra, æ, m. 138. m. 679.
Feneſtrella, æ, p. 690.

Ferculum ex piſce ſale aliquantulum condito, f. 97.
Ferculum ſuperſtitioſum in quo quis habet, & veneratur idolum, m. 803.
Fera penſilis, f. 104.
Feram potius mortem non feram negare legem, f. 732.
Ferè, m. 317.
Ferè iam deficit oriza, m. 317.
Ferè iam moritur, m. 317.
Fere in fine, p. 326.
Ferè meridies, f. 325.
Feretri pannus, p. 676.
Ferire punctim quouis armorũ genere, f. 195.
Fermè, f. 325.
Fero, fers, m. 720.
Ferox elephas, p. 238.
Ferre alienos labores, f. 259.
Ferre labores, & miſerias, f. 786.
Ferre imperfectorum mores, p. 780.
Ferri aquæ impetu, p. 811.
Ferri aquæ impetu hùc, & illùc, f. 282.
Ferri cymbam hùc, atque illùc vndarum, ac ventorum impetu, f. 282.
Ferri rubigo, m. 682.
Ferri ſcoria, m. 682.
Ferrum, i, p. 765. p. 682.
Ferrum candens facere, ignire, m. 682.
Ferrum cucumæ, idem de lancea & ſimilibus, m. 54.
Ferrum enſis, p. 746.

Ferrum infixum in inferiori parte baculi, m. 257.
Ferrum ſagittæ, p. 462.
Ferrumino, as, m. 311.
Feſſus valde, f. 554.
Feſta ſuperſtitioſa idolorum, f. 719.
Feſtina, f. 459.
Feſtinanter, p. 98. f. 459.
Feſtinanter ire ſine intermiſſione, p. 381.
Feſtucam in oculos inſilire, m. 257.
Feſtus, vel feſtiuns dies, p. 407.
Feruèſcere aquam, f. 703.
Feruet aqua, f. 69.
Fex Bombycis, p. 295.
Fibræ interiores cucurbitæ indicæ in quibus ſunt ſemina eiuſdem, m. 494.
Ficus indicæ, m. 123. m. 706.
Ficus indicæ quædam, m. 767. m. 797.
Ficus indicæ ſimiles noſtratibus, m. 854.
Fideiuſſor, is, m. 30. m. 116. f. 466.
Fideiuſſorem facere, m. 410.
Fidem, ſeu authoritatem amittere, f. 730.
Fidens alienis impendijs iter arripere, m. 554.
Fidere alicui, p. 799.
Fides, ei, p. 799.
Fieri, f. 762.
Fieri ex nihilo, f. 3 1.
Figura, æ, m. 324.
Fila ex arboris cuiuſdam cortice,

ce, quæ videntur cannabi, m.255.
Filia æ, m.131.
Filia regis, m. 16.
Fili meretricis fornicabor cum tua matre, p. 218.
Fili ruſtici, nequam, p. 218.
Filij & filiæ, m. 131.
Filij, & filiæ ſolum de hominibus, m.79.
Filij geniti, f.131.
Filij, & nepotes, f. 100.
Filius, ij, m.131. p.551. m.675. f.841.
Filius adoptiuus, m. 448. p. 577.
Filius eius, qui dignitate aliqua armorum eſt inſignitus, p. 323.
Fillius in vtero, p.146.
Filius maſculus, m. 131.
Filo traijcere, f.891.
Filum, i, p.104. p. 694.
Filum æreum, p.104.
Filum, cui inſeruntur monetæ æreæ, p.794.
Filum goſſipij, p.694.
Filum, quo traijciuntur monetæ æreæ perforatæ, p.421.
Filum ſericum, p. 104. m.694.
Filum ſimilaginis, m. 694.
Findere cannas inter manus cultro, m. 101.
Findere ligna, m. 56.
Findo, is, m. 101.
Fine carens, m.172.
Fine & principio carens, ſolus ſcilicet Deus, f.121.
Finde lignum ſerra, m.138.
Findere ligna prægrandi cultro, p. 667.
Findere ligna ſecuri, m.667.
Findi aliquid, vt lignum ſolis ardore, f.306.
Fingere ſe infirmum, cum ſit ſanus, m. 259.
Fingere ſomnum, m.272.
Fingo, is, m. 746.
Finio, is, m.226. f.321. m.330. f. 720.
Finire iracundiam, m.330.
Finire mundum &c. p.721.
Finis anni, m. 459.
Finis, aut terminus alicuius rei, m.459.
Finis horæ, m. 459.
Finis horæ aduenit, m. 142.
Finis menſis, f. 306.
Finis menſis aduenit, f. 321.
Finis non eſt, p. 249.
Finis, terminus, f. 146.
Firmis viribus, m.636.
Firmis viribus homo, m.703.
Firmus, a, vm, f. 74.
Fiſco addicere bona, m. 692.
Fiſco addici bona &c. m. 770.
Fiſſura tabulæ, f.200.
Fiſſus, a, vm, m. 273.
Fiſtula, æ, p. 356.
Fiſtulæ ferreæ factor, p. 708.
Fiſtulæ ferreæ lignea theca, p. 708.
Fiſtula ferrea collimare metam vultu admouendo, p. 707.
Fiſtula ferrea, quę præ manibus diſploditur, f.706.

Fiſtula ludere, f.627. p.679.
Fiſtula quædam, p.141. p.679.
Fiſtula ſonare, p.141.
Fiſtulam ferream, aut tormentum bellicum explodere, m. 726.
Fixum eſſe, nec moueri in corde, p.184.
Flabelli axis æneus, p.624.
Flabelli caput, p.624.
Flabellum, i, ventilo, as, m. 623.
Flabellum maiuſculum concameratum in modum folij cuiuſdam arboris, m.854.
Flabellum ſacrificuli in modum conchæ ex folio cuiuſdam arboris, quam và vocant, f. f.623.
Flabellum claudere, p.624.
Flagellum, i, p.653.
Flagellum equi &c. m.653.
Flagellum pœnitentiæ, m.653.
Flamma, æ, f.429.
Flamma ignis, f.534.
Flãma ignis parua, vt candelæ, vel lucernæ, p.231.
Flando iaculari zarbatanã, m. 775.
Flat ventus, p.775.
Flauus, a, vm, m. 781.
Flauus color, p.860.
Flaua quædam auis, p.860.
Flegma inhærens faucibus morientis, p. 197.
Fleo, es, f.363. m.420.
Flere cum ſingultibus, p.499.
Flere multos ſimul, m.650.
Fletui proximum eſſe, m.844.
Fletum in facie referre, f.844.
Fletus infantium, f. 454.
Flocci ego ſum, f. 354.
Flocci homuncio ſum ego, f. 591.
Flore quodam intincta veſtis purpurea, p.660.
Florem aperiri, p. 328.
Flores, & fructus, m. 616.
Flos, ris, p. 328.
Flos cuiuſdam plantę, quo quid purpureo colore inficitur, p.660.
Flos fructum præcedens, p.328
Flos in gemma pullulans, m. 572.
Flos papyraceus in veneficijs adhibitus, m. 647.
Flos, quem non ſequitur fructus, p.328.
Flos rami ficuum indicarum, f.28.
Fluctuare aliquid vento, m. 391.
Fluctus, vs, p.680.
Fluctus maris, p. 680.
Fluere liquidum aliquid in fili modum, p.6[illegible]6.
Flumen, minis, f.277. m.305.
Flumen maius in quod alia minora flumina ingrediuntur, p.697.
Fluminis ripa, f.696.
Fluminis riuus, p. 383.
Fluo, is, f. 94.
Fluuius, ij, f. 696.
Fluuius ex[illegible]us, p. 531.

Focus culinæ, m. 724.
Fœmina, æ, f. 16. f. 197. m. 256. f. 572.
Fœmina grauis iam ſupra mediam ætatem, p. 16.
Fœmina iunior, m. 505.
Fœmininũ quadrupediũ, p. 79.
Fœteo, es, m. 310. m. 489. m. 732. p. 775.
Fœtere orizam, p. 333.
Fœtere, vt ex corruptione, m. 333.
Folia prægrandia, quæ im mittuntur intra ſtoream ex cannis indicis contextam &c. p. 639.
Folium, ij, p. 390.
Folium indicum, quod betel vocant concinnare ad edendum, f. 41.
Folium papyri, p. 818.
Folium viride, vel recens decerptum, m. 846.
Folles erigere, vt ad organum &c. m. 32.
Follibus fabri ferrarij vti, m. 775.
Folliculus Bombycis, m. 356.
Folliculus moſchi, m. 880.
Follis, is, p. 32.
Follis ad ignem accendendum, m. 32.
Fomes, itis, m. 58. m. 182. m. 478. m. 489.
Foramen, inis, p. 418.
Foramen axis in rota, p. 845.
Forceps, cipis, f. 88. m. 355. p. 382.
Forceps ad pilos auellendos, p. 174. m. 650.
Forcipibus crines auellere, f. 88.
Forfex, cis, p. 357.
Fori nauis, p. 681.
Forma imaginum fuſilium, m. 377.
Forma rei fuſilis, m. 377.
Formare edictum regium, m. 87.
Formica, æ, p. 380.
Fornax, cis, m. 417.
Fornax fabri ferrarij, m. 417.
Fornicari, f. 217. m. 256.
Fornicatio, nis, m. 156.
Fornicatio, aut alia venus illicita, m. 711.
Fornicor, aris, p. 38. f. 314.
Forſan, p. 330.
Fortis, e, f. 654.
Fortis in ambulando, m. 454.
Fortis in currendo equus, m. 454.
Fortior, vs, m. 338.
Fortuito, m. 128. p. 800.
Fortuna, æ, m. 420.
Forum, i, m. 760.
Forum, in quo diuenduntur ſchediæ, m. 323.
Forum, in quo venduntur artificioſa confecta ex filis, f. 255.
Forum in quo venduntur edulia, f. 111.
Forum lancium ſinicarum, m. 323.
Forũ vendentium petere, f. 55.

Fouea, in quam conijciuntur res tempore incendij, p.418
Fouea in quam non aduertens decidit, p.226
Fouea, quæ fieri ſolet in medio domus, vt cuſtodiantur in illa res tempore incendij ne pereant, f.404. p.405.
Foueam aperire, p.418.
Foueam obſtruere, p.418.
Fouea ſepulchri, p.343.
Fracta in orificio lanx ſinica, m.463.
Fræno, as, p.375.
Frænum, i, p.375.
Frænum contrahere, p.375.
Fragile, atque immaturum lignum, m.289.
Fragor tormenti bellici, p.563.
Frangere caput, f.281.
Frangere caput in columnas impingendo, m.265.
Frangere monetam æream in ſignum repudij, p.795.
Frango, is, f.70. p.257.
Frater, vel Soror natu minores, m.249.
Frater natu maior, eſt etiam nomen honorificum, p.9.
Frater natu minor, p.214.
Fratres, cognati, affines, m.249.
Fratres ex eodem Patre atque eadem Matre, f.663.
Fratres maiores natu & minores, ſic etiam vocantur inter ſe eiuſdem ſortis homines, p.9.
Fraudator, oris, f.36.
Fraudulenter accipere, p.812.
Fraudulenter res alienas concupiſcere, f.275.
Fraudulentus, a, vm, p.841.
Frequentatis ictibus orizam tundere, m.603.
Fricando atterere aliquid, vt minuatur, m.446.
Fricare ac lauare orizam, f.69.
Fricare caput, f.256.
Fricare in manibus ſalem ad comedendum illum, f.417. p.884.
Fricare intra manus, p.884.
Fricare manu, m.274.
Fricare manus, m.879.
Fricare pedes, & manus, p.379.
Fricare ſe veſte, f.127.
Frico, as, f.69. p.77. m.256. p.379.
Frigidus, a, vm, m.399.
Frigo, is, p.636.
Frigore contremiſcere, p.647.
Frigore rigens, p.647.
Frigus acutum, m.271.
Frigus, oris, p.367. f.646.
Fons, ntis, p.804.
Fructu carens flos, f.241.
Fructum indicum comedere quem arecam luſitani vocant &c. f.671.
Fructus, vs, m.38. p.328. m.626. p.842.
Fructus aut ſemen, f.684.
Fructus dictus giau, p.283.
Fructus immaturus, f.569. f.697.
Fructus indicus, p.365. p.468.

Fructus indicus acidus, p. 462.
Fructus indicus ad modum pruni ſylueſtris, m. 92.
Fructus indicus dictus à luſitanis mangoſtans, m. 56.
Fructus indicus Iambo dictus à Luſitanis, m. 653.
Fructus indicus in pruni ſylueſtris modum, p. 473.
Fructus indicus pro ſapone inſeruiens, p. 473.
Fructus inuicem annexi, m. 411
Fructus minimè nocens, m. 399
Fructus non matureſcens, p. 221.
Fructus noſtrati meſpilo ſimilis, ſed dulcior &c. f. 340. p. 341.
Fructus quidam ad modum baccæ myrti &c. m. 687.
Fructus quidam indicus, m. 811.
Fructus quidam in modum oliuæ, p. 803.
Fructus quidam in pruni modũ, m. 471.
Fructus quidam inſtar piperis l, p. 452.
Fructus quidam medicinalis flauus, f. 760.
Fructus quidam quo vtuntur ad inficiendum aliquid fuſco colore, m. 510.
Fructus quidam ſylueſtris, f. 168
Fructus quidam ſpinoſus, p. 354.
Fructus, qui pro ſapone inſeruit, p. 338.
Fructus, quo ad tingendum vtuntur, m. 473.
Fructus quo indigenæ paſſim vtuntur tam domi quam foris, in tota india orientali, f. 90.
Fructus quo tingitur purpureus color, m. 296.
Fructus quo tinguntur veſtes, p. 48.
Fructus quo vt ſapore vtuntur, f. 47.
Fructus ſaccharo conditus, m. 649.
Fructus ſinenſis, f. 548.
Fructus ſinicus in figuram noſtratis meſpili, ſed non ſtrangulans, m. 520.
Fructus ſylueſtris, m. 674.
Fruſtula cuiuslibet rei, p. 491.
Fruſtula orizæ confractæ, dum illa contunditur, m. 718.
Fruſtulum, i, f. 58.
Fruſtum, i, p. 718.
Fruſtum alicuius rei, m. 226. f. 337.
Fruſtum argenti, m. 718.
Fruſtum atramenti ſinenſis, p. 774.
Fruſtum cannæ indicæ fiſſum, p. 746.
Fruſtum ingens plumbi, p. 723.
Fruſtum lapidis, vel ligni pedi infixum, f. 274.
Fruſtum panni decem cubitorum, m. 100.
Fruſtum præſcindere, vt carnis, & ſimilium, f. 390.
Fruſtum rei veteris, f. 453.

Fru-

Fruſtum ſerici albi intra colliū veſtis aſſutum, m. 312.
Fruſtum veſtis, f. 226.
Fruſtrà iuit, m. 375.
Fruſtrà terendo tempus ſedere, f. 405.
Fugere, recipere ſe in tutum, f. 725.
Fugiendo euadere, p. 172.
Fugio, is, m. 399. m. 649. f. 812.
Fugo, as, m. 239. f. 246. m. 625.
Fulcimentum, i, m. 572.
Fulciri ne decidat, p. 176.
Fulgur, vris, p. 114.
Fulgur ſubitaneum, p. 549.
Fuligine infectus lebes, f. 491.
Fuligo, nis, p. 316.
Fuligo culinæ, f. 472.
Fuligo ollæ, p. 316. f. 418.
Fulmen, minis, p. 686.
Fulmen cum lapide, p. 686.
Fulmen, & tonitru, p. 686.
Fulmine tactus, p. 673.
Fuluus, a, vm, f. 668.
Fuluus color, f. 673.
Fumo infecta eſt oriza, f. 364.
Fumo infici cibum, f. 364.
Fumum aſcendere, f. 373.
Fumus, i, f. 373.
Funda, æ, m. 93.
Fundamenti quid eſt ad hoc? p. 568.
Fundamentum, ti, p. 72.
Fundam piſcatoriam iacere, m. 265.
Fundere aquam, vt lauentur manus p. 657.
Fundere candelas cereas, p. 240.
Fungum pullulare, f. 503.
Funem diſrumpi, p. 167.
Funem laxare papyro quam ſarangò dicunt, vt vento in altum feratur, f. 172.
Funerare obuoluendo ſtorea, maledictum, f. 48.
Funis, is, p. 167.
Funis anchorarius, p. 203.
Funis benè contortus, p. 674.
Funis ex cannis indicis confectus, f. 97.
Funis laxus malè contortus, m. 392.
Funis, quo ligantur bubali curruì, p. 561.
Funium materia quæ ex nuce indica extrahitur, f. 180.
Funiculi ſerici, quibus cinguntur nobiles, & literati, p. 748.
Funiculis ſericis nobilium, & literatorum cingi, p. 748.
Funiculos ſericos, quibus nobiles, & literati cinguntur, diſcingere, m. 748.
Funiculus è tribus, aut quatuor filis interiectis compoſitus, f. 288.
Funiculus papyraceus, quo ligantur libelli, m. 406.
Furari arte, p. 88.
Furari doloſè, m. 88.
Furor, aris, m. 7.
Furca parua lignea, m. 506.
Fures ingrediuntur, p. 738.
Furfur, vris, f. 82.

Fur-

Furfures, um, f. 262.
Furfures ex puerorum capite, f. 807.
Furtiuè comedere, m. 74.
Furtum, i, p. 812.
Furunculum oriri, f. 79. m. 178.
Furunculum premere, m. 484.
Furunculus, i, m. 42. f. 79. m. 178. f. 555.
Fuſca facies, ſubnigra, m. 215.
Fuſci coloris homines, f. 156.
Fuſci coloris veſtis, f. 510.
Fuſcina, æ, f. 269.
Fuſcinâ piſcem configere, f. 269.
Fuſtem accipe, & percute, p. 182.
Fuſtis quo quis percutit, f. 181.
Futilia loqui, f. 396.
Futurus annus, p. 806.

GA

GAlea, æ, m. 570.
Galeri ora, f. 570.
Galerus, i, m. 570.
Galerus amplas habens alas, f. 570.
Galerus laneus, m. 570.
Galli calcar, p. 253.
Gallicantus, m. 82. m. 253. p. 257.
Gallina, æ, p. 253. f. 446.
Gallinæ gutturis folliculus, m. 254.
Gallinæ pectus, m. 254.
Gallinæ roſtrum, p. 254.
Gallinæ ventriculus, m. 254.
Gallina glocidat, m. 253.
Gallina nigra, f. 1.
Gallina ouis incubat, f. 253. m. 12.
Gallina proceræ ſpeciei, f. 125. m. 253. m. 566.
Gallina ſylueſtris, p. 142.
Gallinam comedere orizam, p. 254.
Gallinam exenterare, p. 254.
Gallinam oua parere, m. 253.
Gallinam ruſpari, p. 254.
Gallinarium, ij, p. 119.
Gallinarum cauea, f. 253.
Gallinarum cauea paruula, p. 254.
Gallinarum nidus, f. 253.
Gallinas ſe inuicem roſtro impetere, p. 254.
Gallum canere ſtatis horis, m. 253.
Gallus gallinaceus, p. 253. m. 697.
Gallus pugnator proceræ ſtaturæ, p. 113. f. 125. p. 253. m. 566.
Gammari paruuli, p. 731.
Gammarus, i, m. 824.
Gaudeo, es, p. 331.
Gaudium, ij, p. 74.
Gerifolium, ij, p. 35.
Gemma, æ, p. 191. f. 522. p. 830.
Gemelli fratres, p. 227.
Gemere aliquem, vt roboretur

tur magis, p. 302.
Gemere præ dolore, p. 646.
Gemere, & ſuſperare ad aliquem, m.857.
Gemere, vt cum quis laborat ad aliquid faciendum, p.302.
Gemini fratres, p.688.
Gemo, is, p. 759.
Gemo, is, ſuſpiro, as, m.759.
Gemmula cannæ indicæ, m. 451.
Gemmula, vel tuber cannæ indicæ, p.448.
Genæ, arum, p.442.
Gener, i, m. 645.
Gener Regis, f.442. p.604.
Genera ciborum, m.290.
Genera rerum, m. 419.
Generationem propagare, p. 291.
Generationis humanæ ſecundus ſtatus, p.417.
Genero, as, m. 213.
Genero, as, pario, is, m.631.
Generoſum vinum, m.454.
Genitores, m 213.
Gentaculum ſumere, m. 425.
Genu, p. 101. m.210. m.296.
Genua flectere, f. 296.
Genus humanum, m.419. p. 541.
Genus orizæ rubeæ, m. 299.
Genus vnum veſtium, p.605.
Geometria, æ, p. 220. p.412.
Gerere bellum, m. 203.
Gerere filium in vlnis, m. 31.
Gerere infantem in vlnis, m. 3.
Germinare olera &c. f.817.
Germinare orizam, f.483. f. 817.
Germino, as, p.564. f.817.
Geſtare aliquem humeris, & collo, p.88.
Geſtare dorſo, vel humero, m. 855.
Geſtare humeris lignum, duos, aut plures, p.368.
Geſtare in vlnis filium, p. 55. m.514. m.803.
Geſtare in vtero prolem, f.330.
Geſtire canem caudæ agitatione, f. 481.
Gibbus, bi, p.131.
Gibboſus, a, vm, p.131.
Gibbus, a, vm, f.431.
Gigno, is, p. 688.
Gingiua, æ, m.422. p. 638.
Gladiatorij ludi magiſter, m. 875.
Gladij capulus, f. 300.
Gladij ſcutum, f. 300.
Gladij vagina, m. 300.
Gladiolus, i, f.257.
Gladio transfixus, vnciſque dilaniatus moriare, maledictũ, m. 888.
Gladium è vagina extrahere, f. 300.
Gladium mittere in vaginam, f.300.
Gladius contortus ex vna tantùm parte acutus, m. 300.
Glans plumbea, p. 199.
Glaucoma, tis, f. 483.
Gleba, æ, f.337.
Gleba, quâ teguntur cineres,

ne ignis in eis deliteſcens extinguatur, m.4 0.
Gly yrrhiſa, æ, p.749.
Globare ſtoreas, m.143.
Globos orizæ offerre, &c. f. 858.
Globuli precarij, p. 340. f. 804.
Globuli veſtium, p. 511.
Globulos precarios filo traijcere, f.891.
Globulos precarios percurrere, p.340.
Glocido, as, p.129. p. 713.
Glomero, as, f. 65. m.143. m. 278. p.818.
Glomus, eris, trama, æ, m.278.
Glutino, as, m. 325.
Glutinum ex pelle, aut neruo confectum, m.356.
Gluten, inis, p.165. m.325.
Gluten adhuc recẽs eſt, m.674.
Glutinare papyrum parieti, ſic de imaginibus papyraceis, &c. m. 165.
Glutine infectum ſericum, m. 325.
Glutine papyrum inficere, m. 325.
Gnomon nauticus, f.381.
Goſipium, ij, f.54.
Gradum in literis ſupremum adipiſci, p.539. m.831.
Gradus, vs, f.51. p. 58.
Gradus, & dignitates in Eccleſia, p.234.
Gradus huius viri qualis eſt, f. 825.
Gradus in modum pyramidis in quibus res mortuis offeruntur, vel cælo, f 198.
Gradus ſecundus in examine litterarum quo adepto eximitur quis à tributis, f. 135.
Gradus ſupremus in literis, m. 831.
Gramia, æ, f.179. p.353.
Granarium orizæ, m.368.
Granarium orizæ cum paleis, m.242.
Grauedine capitis laborare, m. 506.
Grando, dinis, m.191. p.487.
Granum, i, p. 340.
Granum, orizæ, m. 749.
Granum orizæ cum tunica, p. 340.
Granum ſalis, p.340.
Granum ſeminis, p.340.
Graſſator, oris, m. 144.
Gratias agere, f. 82.
Gratias agere Cæli Domino, m.394.
Gratias agere comiter pro accepto beneficio, m. 272.
Gratias habeo Maieſtati tuæ, m.394.
Gratias habet Rex, m. 272.
Gratias referre, m.272.
Gratias referre grauibus perſonis, p.586.
Grauatum caput, vel vino, vel alia re, &c. f.671.
Graue aliquid attollere, f.544.
Graue peccatum, ſeu mortale, p. 506.

Gra-

Grauem virum ad vilia deprimi munia, m. 127.
Grauidauit eam, p. 118.
Grauidus, a, vm, p. 118.
Grauis, e, p. 506. m. 511. p. 832.
Grauis culpa, vt mortalis, m. 832.
Grauiter olet, m. 310.
Grauius iuſto ponderare, f. 162
Grauo, as, m. 212.
Greſſus, vs, m. 59.
Grex ouium, p. 790.
Grex porcorum, p. 790.
Gryllus, i, p. 162.
Gubernaculum, i, f. 392.
Gubernaculum ad ſiniſtram flectere, f. 80.
Gubernaculum dirigere, f. 392.
Gubernaculum in aliam partẽ adducere, f. 31.
Gubernaculum in aliquam partem detorquere, p. 393.
Gubernare mundum, f. 536.
Gubernatio, onis, m. 547.
Gubernator Prouinciæ, p. 405. m. 830.
Gubernator totius regni quẽ regem vocamus, f. 117.
Guberno, as, m. 833. p. 866.
Guttur, ris, m. 316.
Gypſum, i, m. 71.

HA

HAbenas laxare, p. 375.
Habeo, es, p. 126.
Habere aliquem pro magiſtro, p. 316.
Habere pro re graui, f. 408.
Habere pro re iucunda, f. 408.
Habere pro re vili, f. 408.
Habes nè aliquod negotium? f. 499.
Habitare in tranſitu, p. 300.
Habitatio ducis; vel gubernatoris Prouinciç cum ſuis militibus, m. 173.
Habitatio militum vnà cum duce, p. 314.
Habitatiò, regio, m. 273.
Hac hora, f. 19.
Hac nocte, f. 500.
Hæc res, m. 501.
Hærere in faucibus oſſiculum, f. 332.
Haleculæ ſale conditæ, m. 574.
Halitus, vs, p. 335.
Haſta venalia attollens, f. 516.
Haſtile, is, m. 84.
Haurire aquam è fonte &c. f. 382.
Haurire betti fumum, m 344.
Haurire liquorem ex maiori vaſe, vtendo alio vaſe minori, quod in maius intromittatur, p. 488.
Hauſtus vnus viui, f. 102.
Hebeſcens gladius, f. 469.
Helluo, nis, p. 843.
Herba, æ, m. 126. f. 748.
Herba apud aſinas cuius iuſculum paſſim ſumitur, f. 100.
Herba colocaſij, p. 481.

Herba dicta ngot, m. 535.
Herbæ cauliculus, p. 535.
Herbæ, & arbores, f. 748.
Herbæ, quibus veſcuntur homines, m. 643.
Herbam amaram comedere, p. 504.
Herbam mordere, in ſignum humilitatis coram aliquo ad petendam veniam, ac ſi beſtiam quis ſe profiteatur, m. 126.
Herba orizæ, m. 428.
Herba orizæ prolixa ſine granis, f. 338.
Herba qua veſcuntur boues, m. 52.
Herba, quam ſimul cum piſce concoquunt, f. 425.
Herba quædam, cuius ſemina adhærent veſtibus, m. 447.
Herba quædam amara, p. 504.
Herba quædam in piſcinis, p. 530.
Herba quædam, quæ oritur in agrorum aquis, m. 525.
Herba, quæ eſcorcioneira dicitur, f. 235.
Herba, quæ germinare incipit, p. 644.
Herba, quæ iam in proceram magnitudinem excreuit, p. 428.
Herba piſcinarum, quæ vſui eſt ad edendum, p. 292.
Herba ſylueſtris, p. 354.
Heremiticam vitam ducere, p. 839.
Heri, m. 335. m. 615.
Heu, m. 322.
Heu me miſerum, vel heu te miſerum, m. 786.
Heu miſellule, m. 374.
Heu te miſerum, vel me, p. 319.
Heus tu, p. 335. f. 743.
Heus tu attende ad hoc, m. 501.
Heus tu, Magiſter vbi eſt? p. 309.
Hic, m. 32.
Hic, & hæc homo, f. 551.
Hic, hæc, hoc, m. 501.
Hic homo, m. 501.
Hic, huc, m. 194.
Hilaris, e, p. 74. f. 338.
Hilaris vultus, f. 327.
Hinnio, is, p. 216.
Hinnitu equum, vel elephantem omnia implere, p. 216.
Hinnitus equorum &c, f. 321.
Hiſtoriæ, cantiones, m. 836.
Hiſtoriarum narratio, f. 699.
Hiſtoriarum narrationem conſcribere, f. 699.
Hoc, m. 79.
Hoc anno, p. 501.
Hoc ego non curo, fac vt tibi placet, m. 700.
Hoc eſt nec amplius, p. 442.
Hoc & illo modo, m. 70.
Hoc ipſum, p. 501.
Hoc mane, f. 500.
Hoc modo, p. 66. m. 66.
Hoc totum quanti eſt, m. 521.
Hodie, m. 335. f. 500. p. 519. m. 633.

Hodie mane, p.446.
Homines eiuſdem Congregationis, & officij conuenire ad conſultationem, f.597.
Homines eiuſdem officij in eodem vico iuncti cum ſuis præfectis, m. 597.
Homines illius Prouinciæ, quæ apud ſinas vocatur chincheo p.380.
Homines ſylueſtres, f. 220.
Homines ſubfuſci coloris, m. 520.
Homo flocci, f. 873.
Homo quidam de quo multæ fabulæ narrantur, m. 628.
Homo qui huc illuc deambulat, p.159.
Homo valdè breuis, m.750.
Homo, vir, vel fæmina, p.541.
Honorare, & reuereri Patrem, & Matrem, p. 749.
Honorare Patrem, & Matrem, m. 383.
Honorare, vt Patrē, &c. p.324.
Honoro, as, p 749.
Honor qui inter loquendum exhibetur regi qui dicitur Bua ac ſi dicas, veſtra Maieſtas, f. 72.
Hora, æ, m.286.
Hora, ab vna poſt meridiem vſque ad tertiam, m.287.
Hora, ab vna poſt mediam noctem vſque ad tertiam, m. 288.
Hora, ab vndecima ante mediā noctem, vſque ad primam poſt mediam noctem, m. 288
Hora, ab vndecima ante meridiem, vſque ad pri mam poſt meridiem, m.287.
Hora, à nona ad vnd ecimam ante mediam noct em, p.288. m. 335.
Hora, à nona vſque ad vndecimam ante meridie m, p.287. p. 790.
Hora, à prima ad tertiam poſt meridiem, f.489.
Hora, à prima vſque ad terriam poſt mediam, noctem, f.696.
Hora, à quinta ad ſeptimā poſt meridiem, f. 160.
Hora, à quinta ad ſeptimam veſpertinam, f.287.
Hora, à quinta vſque ad ſeptimam matutunam, f. 286. p. 287.
Hora, à ſeptima ad nonam ante meridiem, p. 287.
Hora, à ſeptima ad nonam ſerotinam, p. 288.
Hora, à ſeptima veſpertina vſque ad nonam &c. f. 843.
Hora, à ſeptima vſque ad nonam ante meridiem, f.766.
Hora, à tertiā ad quintam poſt meridiem, p.740.
Hora, à tertia promeridiana vſque ad quintam veſpertinam, f.287.
Hora aulæ, f.56.
Hora bubali, m.288.
Hora canis, p.288.
Hora capræ, f. 287.

Hora

Hora cænæ, f.56.
Hora circa meridiem, f.814.
Hora comedendi, f.56.
Hora draconis, p.287.
Hora equi, m.287.
Hora felis, p.287.
Hora gallinæ, f.287.
Hora iam tarda eſt, f. 814. p. 815.
Hora iam tarda eſt, aurora iam emicat, p.815.
Hora muris, m.288.
Hora poſt mediam noctem, à tertia vſque ad quintam, m.157.
Hora prandij, f.56.
Hora ſerpentis, m. 287.
Hora ſimiæ, f.287.
Hora ſuis, p.288.
Hora Tigris, f. 286.
Horologium ſolare, p. 829.
Hortor, aris, p. 377.
Hortus, i, m.86. m.876.
Hoſpes, tis, p. 391.
Hoſpes, tis, extraneus, a, vm, f.780.
Hoſpes, & peregrinus, ex alijs oris adueniens, m.359.
Hoſpes in regione nouus, f. 436.
Hoſpitari in aliena domo, m. 18. p.211.
Hoſpitem eſſe in aliena domo, m.554.
Hoſpitor, aris, p.118. p. 577.
Hoſtes, p. 273.
Hoſtes, vt cum bellum ingruit, f.272.
Humecto, as, f. 39.
Humerus, i, m.65.
Humi iacentem, vel ſedentem ſuper genua erigi, p. 627.
Humilitas, atis, f.367. f. 559.
Humor, oris, f.366.
Humor nociuus, p. 367.
Hybernum tempus, m. 235.
Hyems, mis, p.486.

IA

IAcere brachijs hinc inde extenſis, p. 503.
Iacere fundam ad piſcandum, m.856.
Iacere in aliquem, m. 512.
Iacere monetas ludendo, f.794.
Iacere ſupinum, p.503.
Iacere talos, m. 128.
Iacendo dormire, p.503.
Iaculando ſcopum tangere, m. 24.
Iaculari arcu, m. 24.
Iaculari baliſta, m. 24.
Iaculari ſagittam, m.24.
Iaculo album attingere, f.195.
Iaculor, aris, p.24.
Iaculum, i, f. 399.
Iacturam facere capitalis in mercimonijs, m. 418.
Iam, m. 191.
Iam conualuit, vel cum conualuerit, f.191.

Iam diu, m. 404.
Iam feci cum præponitur eſt particula præteriti, non autem cum poſtponitur, f. 191.
Iam mortuus eſt, p. 688.
Iam multa nox eſt, ito cubitũ, f. 376.
Iam nunc, m. 112.
Iam parum ſupereſt, m. 277.
Iam repletus eſt locus, p. 100.
Iangoma fructus indicus, f. 47.
Ianua, æ, m. 138. f. 480.
Ianua arcis, in quam ingrediuntur, qui Doctoris gradum ſunt ſuſcepturi, f. 369.
Ianua atrij ad viam, f. 138.
Ianua extra aream domus, & iuxta publicam viam, p. 530.
Ianua in cancellorum modum, p. 136.
Ianua poſterior, p. 318.
Ianua præcipua, vt in domibus principium & cætera, f. 138.
Iapon, nis, f. 553.
Iaponia, æ, p. 426.
Ictum globuli ferrei pati, p. 199
Ictus calami, p. 516.
Ictus fulmine, p. 591.
Icuncula cum indulgentijs, vel reliquiaria theca, f. 9.
Icuncula ex margaritę concha, p. 802.
Id, cui appenditur, aut nectitur ſtorea &c. p. 520.
Ideo, m. 66. f. 552. p. 866.
Idioma non nouit, m. 566.
Idiomate currenti vti, p. 569.
Idiota, æ, m. 166. p. 169. m. 178. m. 462.
Idola, ſunt homines ſylueſtres, f. 220.
Idolis recitare, p. 206.
Idolorum fanum, m. 833.
Idolorum ſecta, p. 717.
Idolorũ ſolẽnitas quædã, p. 362.
Idolum, i, f. 66. p. 597. p. 848.
Idolum mulieris, quo venefici vtuntur ad philtrum, p. 620.
Iecur, coris, f. 258.
Ieiuno, as, proprie ſignificat abſtinere à carne, & piſce, nunc autem eſt in vſu ad ſignificandum Chriſtianorum ieiunium, m. 6.
Ieiunio faciendo veneficos vocare, m. 829.
Ieiunium, ij, f. 93.
Ignarus, a, vm, p. 530.
Ignarus literarum, p. 536.
Ignem cooperire ne extinguatur, f. 429.
Ignem excitare ex duorum lignorum fricatione vehemẽti, f. 429.
Ignem inſufflare, m. 429.
Ignem operire ne extinguatur, f. 156.
Ignem ſuccendĩ, f. 429.
Ignem ſurſum ferri, f. 411.
Igniarium, ij, f. 165. f. 429. f. 557.
Igniarius funiculus, p. 446.
Igniculos ſurſum volantes accendere, p. 588.
Igniculus pedipeta, p. 596.
Igniculus volans, p. 763.

Ignire ferrum, m.578.
Ignis, is, p. 330. m. 429.
Ignis aſcendens æquatur nubibus, p.524.
Ignis ex ſulphure, & nitro, m. 688.
Ignis ex ſulphure & nitro ideſt ignis inferni, m. 171.
Ignitabulum ad plicationes, veſtium, m. 867.
Igniuomum genus armorum, f. 706.
Ignorans, ntis, m. 518.
Ignoro, as, f. 29.
Illa alia pars, m.379.
Ille, p. 3.
Ille alius, m. 379. f.718.
Ille alius dominus, p.729.
Ille aluis magiſter, m.379.
Ille alius pater, f. 563.
Ille cum contemptu, m. 311.
Ille de quo ſcilicet prius facta eſt mentio, p. 378.
Ille, eius &c. p. 541.
Ille, a, vd, f. 563. p. 781. f. 853.
Ille, a, vd, de vilibus, m. 562.
Ille pater, f. 563.
Illi, p. 122.
Illic, m.32.
Illic, illuc, f. 194.
Illidere comprimendo, p.284.
Illido, is, f.281.
Illinire, f.16.
Illiſus, a, vm, p.465.
Illiteratus, i, p. 510.
Illius voluntas fiat, p. 541.
Illud, & illud aliud, m.781.
Illudere mulieres in malum, m. 810.
Illum baculo percutere, f.853.
Illum ego reuereor, p.541.
Illumina, vt ſit claritas, f.692.
Illuminare vt clarus euadat locus, p.677.
Illuminari animam à Deo, p. 677.
Illuminat candela domum, f. 692.
Illumino, as, f.692.
Imago, inis, m. 9.
Imago collo appenſa, m.9.
Imago, inis, corporea figura, p. 848.
Imago quæ in altari colitur, m. 9.
Imber, bris, pluuia minutior, p. 487.
Imberbis, e, m.804. f.809.
Imbrem decidere, p. 609.
Imbricare domum, p.429.
Imbrices, cum, m.290. m.893.
Imbrices domus, f. 446.
Imbuere, vt ollam, vel aliud vas vt benè oleat, f.546.
Imbuta terra eſt aqua, m. 96.
Imitor, aris, m. 29. m.105. p. 123. f.228.
Imitari aliquem, m.756.
Imitari probos, m. 177.
Immaturè parere, p. 570.
Immaturè ſectum lignum, quod facile putreſcit, f.725.
Immaturus, a, vm, m.569.
Immemor, is, f.625.
Immergere aliquid in aquam, vt

vt molle fiat, p. 520.
Immergere aquæ ad pennas euellendas, p. 47.
Immergere cannas Indicas in aquam, vt tenereſcant, p. 520.
Immergi quod aquæ innatare ſolet, m. 284.
Imminuere aliquid, p. 261.
Immiſcere cum oriza in ſcutella, vel iuſculum, vel aquam, f. 96.
Immiſſus digito annulus, m. 217.
Immiſcere vino aquam, p. 589.
Immittere in caueam aliquod animal, m. 178.
Immittere in crumenam, m. 828.
Immittere manus in manicas veſtis, p. 892.
Immitti inter dentes, m. 282.
Immitti inter vngues, m. 282.
Immitto, is, m. 112.
Immitto, is, ſi mundis vocibus iungatur eſt mundum hoc vocabulum, ſi obſcænis, eſt immodeſtiſſimum, f. 114.
Immodeſtè nudari, p. 417.
Immunda veſtis pruriginem generat, p. 157.
Immundus, a, vm, f. 155. p. 175. p. 583.
Immunis, e, f. 183.
Immutabilis, e, p. 767.
Immutari in melius, m. 329.
Impedimento ne ſis, illi, f. 834.
Impedio, is, p. 83. p. 277. p. 521. f. 834.
Impediri negotijs, m. 444.
Impellendo manu terræ æquare, in terram proſternere, m. 891.
Impellere humero, m. 891.
Impellere equum ad currendũ, p. 538.
Impellere ratem in aquam, f. 214.
Impello, is, m. 214. p. 891.
Impendere monetas, m. 315.
Impendo, is, f. 824.
Impenſas à iuſtitiæ miniſtris ſumi, f. 6.
Impenſæ pro miniſtris iuſtitiæ, f. 794.
Impenſæ quas miniſtri iuſtitiæ ſumunt, p. 104.
Imperat pater, m. 164.
Imperfectum pondus, p. 570.
Impertiri alicui veſtem nouam, m. 447.
Impetere inuicem, p. 280.
Impetere, vel impetitio hominum, triremium, &c. p. 673.
Impetere, vel inuadere ſe inuicem, f. 113.
Impetum inuicem facere duos exercitus, p. 106.
Impetus ſuſpiriorum, aut iræ, m. 651.
Impetus vnus pluuiæ, f. 110.
Impexi capilli, f. 46.
Impingere capite in columnas, p. 863.

Impingere in aliquid ex infortunio, p. 590.
Impingere in aliquid, quod ſit impedimento, p. 444.
Impingere in aliquod præceptum, illud violare, m. 592.
Impingere irreuerenter in nomen indecens Patris, aut Matris, f. 592.
Impingit in lignum, m. 444.
Impingo, is, p. 96.
Impingo, is, cado, is, m. 592.
Imple diotam aqua, m. 214.
Implens deſiderium cordis eſt ſolus Deus, m. 600.
Impleo, es, p. 214.
Implere calcando, m. 168.
Implere cochleare oriza ad veſcendum, m. 896.
Implicata fila, p. 654.
Implicatus, a, vm, p. 279. p. 654.
Implicatus animus, p. 654.
Implicatus mundi negotijs homo, f. 185.
Implicatus negotijs, p. 654.
Imploro regem, p. 73.
Imploro regem, vel modus, quo quis proteſtatur, vel requirit iuſtitiam &c. f. 593.
Imponere capiti pileum, m. 229.
Imponere capiti, vel geſtare pileum, p. 489.
Imponere falſum alicui, p. 584.
Imponere manus ſuper caput ægroti, p. 875.
Imponere nomen, p. 209. f. 730.
Importunitatibus obtinere aliquid, m. 500.
Impoſſibile eſt, f. 243.
Imprecari maledicta, f. 633.
Impudens, ntis, p. 572.
Impugno, as, p. 888.
Impurum argentum, p. 648.
In, m. 853.
Inadæquatus, a, vm, f. 881.
Inaduertenter, m. 349. p. 470. m. 768.
Inaduertenter carnem deguſtare, m. 590.
Inæqualis in diſtribuendo, iniuſtus, a, vm, p. 601.
Inæquales in longitudine digiti, m. 405:
Inæqualis locus, f. 777.
Inappetentia cibi, m. 534.
Inaures, rium, p. 803.
Inaures geſtare, p. 803.
Inauro, as, p. 17. f. 756. p. 847.
Incantare diabolum, p. 350.
Incantare ſerpentes, & tigres veneficio, p. 371.
Incedere hùc, atque illùc, m. 618.
Incedere in præaltis pedibus ligneis, m. 365.
Incedere in pueruli morem, f. 463.
Incedere per medium pontis arcti, m. 565.
Incendi ignem, p. 393.
Incendium, ij, f. 140.
Incendium, ij, p. 330. f. 429.
Incenſum, i, f. 89.

Incenſum, i, laſerpitium, ij. p. 548.
Incernere, aut cribrare aliquid ad ſeparandum corticem, p. 672.
Incernere ita vt oriza maneat, & furfur cadat, f. 260.
Incerniculum, i, m. 645.
Inceſſus cancri, p. 48.
Inceſſus præceps, vt equi, f. 394.
Inchoare nouam lineam cum ſcilicet apud ſinas incipit quælibet linea à ſuperiori parte, f. 153.
Incidere in calumniam, m. 584.
Incidere in morbum, p. 415.
Incidere in pollutionis peccatum, f. 203.
Incidere literas in lapide, p. 762.
Incidere tabulas ad typographiam, p. 352.
Incidit in infortuniũ, ob quod accuſatus, & condemnatus fuit, f. 590.
Incidit in lectum ex morbo, f. 590.
Inciditnè in aliquod infortunium? p. 591.
Incipere corruptionem, f. 825.
Inciſiones arcæ in angulis eius, p. 465.
Inciſiones florum in ligno, aut papyro, p. 889.
Incitare equum ad currendum, p. 244.
Inciuilis, e, p. 512. f. 598.
Inciuilis, e, inurbanus, p. 475.
Inclinando caput tranſire, p. 423.
Inclinare aliquem blando ſermone, f. 890.
Inclinare caput, m. 140. p. 299.
Inclinare ramum, m. 179.
Inclinari ad aliquod vitium, m. 462.
Inclinari columnam in vnam partem, m. 890.
Inclinari profundè, f. 18.
Inclinata in agro oriza, f. 642.
Inclinata vento arbor, m. 642.
Inclinatio in vnam partem, vt columnæ, arboris, &c. m. 890.
Inclinor, aris, m. 642.
Inconditè loqui, m. 416.
Incongrua medicina, m. 802.
Inconſideratè loqui, p. 26. p. 55.
Incruſtare parietes domus, vel terra, vel calce, m. 807.
Incubum pati, m. 212.
Incubus, bi, f. 207.
Incunabula conficere, p. 807.
Incunabulum, i, m. 568.
Indagare canem ex odoratu, p. 325.
Indagare pediculos, p. 651.
Indecens, ntis, inciuilis, e, m. 816.
Indecentia, p. 871.
Indecentia, & quæ ad rem non pertinent, p. 616.
Indecentia loqui, p. 684. f. 865.

Indecora verba loqui, f.826.
Indeliberatè, abque intentione, m. 762.
Indeſinenter, f.413.
Index, dicis, p 488. f.534.
Index libri, p. 669.
Indico, as, p. 104.
Indomitus equus, p. 667.
Indubitatum iam eſt, p. 312.
Induco, is, f. 167.
Induere veſtem, m.444.
Indui veſtem corpori benè aptatam &c. f. 561.
Indulgere genio, f.52. p.612.
Induo, is, m. 401.
Induſium, ij, m.10.
Inebriari vino, f. 671.
Inepta loqui, p.160.
Ineptè læuigata tabula, p. 642.
Ineptè loqui, m. 462.
Ineptus, a, vm, f. 220. m. 863.
Ineptus, a, vm. Infelix, cis, p. 411.
Infamis, is, f. 534.
Infans recens natus, m.743.
Infauſtus, a, vm, p.397.
Inferior, oris, m. 185.
Inferior eſt in gradu, f. 249.
Inferior pars cui inſeritur trochlea, m. 812.
Inferior perſona, m. 31.
Infernus, i, f.219. f.535. p.606. m.632.
Infernus quia locus ille eſt tenebroſus, f.3.
Inficere veſtem luto, p.39.
Infici elephantiaco morbo, p. 513.
Infici morbo, f. 407.
Infici ſcabie, p. 408.
Infigere ſ. ſo baculum aut quid ſimile, m. 82.
Infigi pedi fruſtum, vel lapidis, vel ligni &c. f. 892.
Infigi ſpinam in pede, f. 892.
Infimæ ſortis homo, f.797.
Infimus literatorum gradus, f. 225.
Infinitus, a, vm, f.398.
Infirmus, i, f. 243.
Infirmus corpore, & animo, p. 572.
Infirmus in lege, p. 205.
Infixio vna &c. f. 892.
Inflare tibias, m.775.
Inflare tubam, m.775.
Inflari cadauer quodcumque, p. 124.
Inflari corpus, p.704.
Inflari faciem ex recentis ſandarachæ vapore, p.695.
Inflata cum ira loqui, f.651.
Inflectere corpus vertendo ſupra caput, p. 549.
Inflectere vultum in aliam partem ad non audiendum, f. 767.
Inflexiones habens arbor, p. 159.
Inflo, as, p. 704.
Influentiæ cæleſtes, f. 276.
Influunt in ſub lunaria ſtellæ, f.276.
Infodere monetas, p. 114.

Infor-

Infortunatus, a, vm, p. 651.
Infortunio ab extrinſeco illato tangi, p. 855.
Infortunium, ij, f. 1. p. 505. f. 713.
Infortunium ab extrinſeco illatum, p. 855.
Infortunium oriri in ſepultura maiorum, f. 161.
Infra, p. 185. p. 306.
Infra cælum, p. 306. p. 763.
Infrendere canem ante morsũ, f. 4.
Infringo, is, f. 31.
Infunde oleum in lucernam, m. 161.
Infundere aquam ad irrigandum, m. 846.
Infundere aquam ſuper caput, vel ſuper aliud, m. 289.
Infundere capiti aquam, p. 65.
Infundere fiſtulæ ferreæ puluerem tormentarium, f. 509.
Infundere vinum in calicem, f. 122.
Infundo, dis, m. 224.
Ingenio carere, p. 163. m. 822.
Ingenio poſſere, p. 829.
Ingenio valere, p. 163. p. 677.
Ingenio valere ad machinandum, f. 365.
Ingenioſè inuenire in bonam partem, f. 19.
Ingenium peruerſum, m. 163.
Ingens inundatio, f. 340.
Ingerere ſe in turbam hominum confertam, m. 102.
Ingratus, a, vm, f. 29. p. 527. f. 606.
Ingredere huc, f. 870.
Ingredi pluuiam cum vento, p. 317.
Ingredi, vt animam intra corpus, m. 549.
Inguen, nis, f. 219.
Inhiare dignitatibus, & honoribus, p. 832.
Inhorrere capillos præ metu, m. 656. m. 695.
Inhorrere carnem præ timore, m. 656.
Inhorrere pilos præ formidine, p. 290.
Inhumatum cadauer relinquere, m. 626.
Iniecit ille in me manus violentas, f. 885.
Inijcere compedes, f. 81.
Inijcere manus violentas in veſtem alicuius illamque diſcindere, m. 885.
Inimici ad inuicem, m. 527.
Inimicitiæ anſam dare, p. 457.
Inimicitias gerere, p. 311.
Inimicus, i, p. 270. f. 778.
Inire amicitiam, p. 358.
Initium loquutionis cum perſona graui, m. 106.
In itinere, f. 226.
Iniurijs illatis par minimè rependere, m. 564.
Iniuſtè vim inferre, p. 276.
In mundum venire, m. 230.
Innatare aquæ, p. 217.
Inniti alicui rei, m. 754.

In-

Inniti baculo, p. 81.
Inniti orizæ, m.754.
Inniti parieti, p.181.
Inniti ſibi inuicem alterius auxilio, p.507.
Innititur domus columnis, m. 554.
Innitor, eris, p. 181. m.554. p. 870.
In nomine Patris &c. f. 552.
Innouare catalogum, f. 175.
Innumerabilia, m.492.
Innumerabilis, e, p.305. m.314. p.334. p.355. p. 667. f.689.
Inordinatæ res, ſimul congeſtæ, f.435.
Inordinatio, nis, p.400.
In poſterum, p. 840.
In pretio habere, f. 199.
Inquinant gallinæ domum, m. 175.
Inquirere de re illa, m. 334.
Inquiro, is, f.828.
Inquiſitio adhuc fit ad veritatem indagandam, f.828.
Inſalubris locus, f. 399.
Inſanio, is, p.144. m. 155.
Inſcio aliquo, p. 812.
Inſcriptio, qua ſuis progenitoribus Annamitæ offerunt edulia, m. 857.
Inſequi aliquem ad eum capiẽdum, m.177.
Inſerere aliquid, aut ligare cum alio, vt longius euadat, p. 567.
Inſerere filo, aut alteri ligulæ monetas æreas, m. 794.
Inſerere, inciſio, onis, p.465.
Inſero, is, m.106.
Inſertio, onis, p.352.
Inſeruit ad ſeminandum, p. 513.
Inſidere calcaneis, p.43.
Inſidioſus, a, vm, m.220.
Inſignia cum peripetaſmatibus, & conopæis, &c. m. 602.
Inſignia Prælaturæ, p.320.
Inſilire in oculos corticis limonij ſuccum, f. 312.
Inſilire in oculos ſuccum corticis mali aurei, m. 753.
Inſipidus, a, vm, p. 469.
Inſipiens, ntis, m.155. m.491.
Inſolare, ſi humidus es &c. p. 603.
Inſoleſco, is, p.540.
Inſolitus, a, vm, p.391.
Inſolo, as, f.602.
Inſomnem ducere noctem, p. 782.
Inſpicere clarè ex proximo loco, f.689.
Inſpicere ex proximo loco, p. 689.
Inſpicere in ſpeculo veneficæ, p.107.
Inſpicere ſpeculum, p. 693.
Inſpicere ſpeculum veneficæ, ſuperſtitio ſolita in Tunchini Regno, m.103.
Inſtanti eodem, p. 55.
Inſtar grani orizæ, m. 186.
Inſtigat diabolus homines, ad malè agendum, m.626.

Inſti-

Inſtigat diabolus homines ad peccata, f.292.
Inſtigo, as, m.292. f. 895.
Inſtratum, ti, m. 207.
Inſtratum indicum in culcitræ morem aſſutum, p.464.
Inſtrumenta artificis, p. 291.
Inſtrumentum, aut tudicula, m.807.
Inſtrumentum ligneum &c. m. 788.
Inſtrumentum mechanici, p. 442.
Inſtrumentum muſicum, f.197.
Inſtrumentum quo aliquid premitur, vt libri &c. f. 357.
Inſtrumentum, quo eijcitur aqua ex cvmba &c. f. 262.
Inſtrumẽtum quoddam in modum ciſtæ paruulę &c.p.727
Inſufficiens eſt aliud, m. 600.
Inſuflando ignem accendere, p.775.
Inſula, æ, f. 136. f.294. f. 399.
Inſula cham, f.399.
Inſula, quam Luſitani Pulocatam vocant, p.400.
Inſula, vel Peninſula, p. 575.
Inſulsè canere, p.730.
Integer adhuc eſt, m. 865.
Integer annus, f. 812.
Integer, gra, grum, m.45. f.45. p.399. f.812. m. 865.
Integer, & corruptione carens piſcis, m.46.
Integer, omnis, e, ſoſpes, tis. f. 844.
Integra, dies, f.45.
Integra res, adhuc eſt, p.399.
Integra res non deprauata, m. 46.
Integrè, f.109.
Integrè legem ſeruare, m. 45.
Integro anno, m. 431.
Integro corde, ac omnibus viribus, p.322.
Integrum ſermonem proferre, f.45.
Intellectus, vs, p.833.
Intellectus non attingit, p.704.
Intellectus perſpicuus, m. 525.
Intelligens, ntis, m. 374. f.529.
Intelligens valdè, p. 460.
Intelligo, is, p.36. m.817.
Intentio, onis, p.349.
Intentio tua quænam eſt? p. 349.
Intentionem habeo, p. 349.
Intentionem non habuit faciẽdi illud, p.791.
Intentum percepi, m.349.
Intentum ſuum, ſeu voluntatem ſuam quiuis ſequatur, p.349.
Intercedere pro aliquo apud regem, vt dignitatem accipiat, m.30.
Intercedere pro reo, p.277.
Intercipi manum, f.265.
Intercipio, is, p.103. m. 357.
Intercludo, is, p.103.
Interdiù, p.22. f.518.
Interdum datur, interdum non, f. 366.
Intereſt nihil, p. 591. m.678.
Interficiant te dolores ventris.

Maledictum, p. 420.
Interijcio, is, m.887.
Interior, vs, p.422.
Interior falſitas legis idolorũ, f.837.
Interior pars cuiuſcumqne rei, p.663.
Interior pars fructus, p.663.
Interius ingredi, f.806.
Inter lucem, & tenebras, f. 585.
Inter Magnates neceſſaria eſt vnio, & inter plebeios amor ſæpè conueniendo, m.306.
Intermedij præteriere duo anni, f.78.
Intermedij ſunt montes & mare, f. 78.
Intermedium, ij, m. 78.
Intermediũ eſt iter vnius diei, f.78.
Intermedius eſt fluuius, m. 78.
Intermedius eſt paries, f.78.
Interminabilis, e, m.521.
Inter mulieres, f.837.
Internodia cannarum indicarum, p. 588.
Internodium, ij, m.46. m.587.
Internodium cannæ indicæ, m. 808.
Interpres, etis, p.701. p.777.
Interpungere, f.95. p.136.
Interrogatus minimè respondit, p. 833.
Interrogo, as, m.334.
Interrumpere alterius verba, f.144.
Interruptè legit, m.219.
Interturbator ne ſis eorum qui operantur, f.834.
Interula, æ, p. 129.
Intorquere claui acumen in partem inferiorem, p. 145.
Intra, f. 837.
Intra domus ſepta, m. 543.
Intrepidus, a, vm, m.636.
Intromittere, m.195.
Intromitto, is, m.45. p.49. p. 662. m.828.
Inteſtina animalis, f. 402.
Intro, as, f. 67.
Intueri proprijs oculis, m. 795.
Intueri ſe in ſpeculo, f.886.
Intus, intra, p.806.
Intus reconde, f. 67.
Inuadere ſe inuicem, f. 284.
Inuadit elephas, p.895.
Inuaſio facta ab hominibus, vel ab animalibus, p.895.
Inueni iam, m.736.
Inuenio, is, m.243.
Inuentione ad externa valere, p.163.
Inuentiones iniuſtæ ad eliciendam pecuniam, p. 642.
Inuentioni alterius aliâ induſtriâ mederi, m.229.
Inuentor in bonum, p. 209.
Inuertere aliquid, vt madeſiat totum, f. 39.
Inuertere orizam, quæ ad ſolem ſiccatur, m. 618.
Inuerti & immergi nauim, f.46.
Inuerti quod minimè fixũ eſt, f.39.
Inuerſa pars veſtis, m. 802.

Inuerſus, a, vm, p.802.
In via, p.168.
Inuicem, f.160.
Inuicem, ſimul, f. 146.
Inuideo, es, p.268. m. 405.
Inuidere alteri propter res eius, p.268.
Inuidere, & odiſſe, p. 268.
Inuigilare domui, f. 291. m. 692.
Inuigilo, as, m.692.
Inuiſere aliquem, p. 737.
Inuitare ad edendum folium, &c. m.757.
Inuitare idolum ad edendum, f.617. p.618.
Inuiſere infirmos, m. 869.
Inuitare maiores, ſeu auos, & proauos, vt domum redeant ad edendum, p. 618.
Inuitare veneficos ad ieiunia mortuis facienda, m.757.
Inuito, as, f.193. f.479. m.757. f. 764.
Inuito, as, offero offers, m. 765.
Inuito dominationem tuam, f.479.
Inundat fluuius, m. 39.
Inundatio, nis, p. 436.
Inuocare cæli Dominum, vt adiuuet, p.856.
Inuocare Cœlum, & idola, f. 855.
Inuocare progenitores defunctos, p. 856.
Inuoco, as, f.855.
Inuoluere, vt cartâ &c. f.296.
Inuoluere libum folijs, f. 296.
Inuolutus, a, vm, f. 51.
Inurbanus, a, vm, f.832.
Iocari cum mulieribus, p.268.
Iocor, aris, m.284. m. 540.
Ioculator, oris, p 467.
Ipſomet inſtanti, m. 112.
Iracundè vocem attollere, f. 452.
Iracundia in corde latens, f. 133.
Iradundus, i, p. 265.
Iram demonſtrare ad metum incutiendum, m.318.
Iram remitti, f. 540.
Iraſci ad inuicem, p.857.
Iraſci alicui vt erubeſcat de eo, quod egit, f.854.
Iraſci in corde, m.81.
Iraſci in illum, qui prius, in ipſum excanduit, m. 452.
Iraſci in omnes occurrentes præ furore, f.618.
Iraſci ore tenus, m. 452.
Iraſci paſſim ex malo genio, f. 452.
Iraſci regem, vel primariam perſonam, atque iram aliqua reprehenſione demonſtrare, f.141.
Iraſci valdè ad incutiendum metum, m.212.
Iraſcor, ris, f. 264. p. 474. p. 564.
Ire ad latrinas, modeſte loquẽdo, p.33.
Ire in circuitu, p.623.
Ire luſum, f.225.
Ire non vult, m. 110.

Iris, idis, p.45. m.690.
Irreuerentem eſſe, m.504.
Irreuerenter tranſire ante ianuam alteruis, non habita ratione illius, p.593.
Irrideo, es, f.100. m.540.
Irritare bubalos, vt ſe inuicem cornibus petant, f.411.
Is, p. 3.
Is, vrbanè loquendo, f. 576.
Ita, itaque, p. 66.
Ita eſt, m.389. p.590.
Ita non eſt, p. 590.
Ita omninò, p. 112.
Iter commune data opera relinquere, p.42.
Iter longum peragere, p.667.
Iter oſtendere, f. 200.
Iter partim cænoſum, partim ſiccum, p. 556.
Iter prolixum, p. 879.
Iter, vel quid ſimile in cuius medio tutus quis incedit, p. 565.
Iter vnum, duo &c. eundo ſcilicet, vel redeundo, & aliquid geſtando, m. 120.
Iterum, p. 393.
Iterum ingredi, m. 393.
Ito, m. 309.
Ito illuc, f. 194.
Ito velociter, m. 384.
Itque, reditque, f.218.
Iuba, & cauda equi, p.821.
Iucunditas, tis, p. 68.
Iucundus, a, vm, f. 342.
Iucundus, & gratus locus, m. 621.
Iudex de vi illata, m. 410.
Iudicare de re, m. 360.
Iudicem te cauſæ conſtituo, p. 888.
Iudicij dies, f. 887.
Iudicio prudentis, p. 881.
Iudicò, as, m.594. f.887.
Iugum, i, p. 2.
Iugum bubali, p. 2.
Iugum ex vnica canga indica conſtans, f. 415.
Iunctas eleuare manus, m. 433.
Iuncus, ci, f. 129.
Iuncus, quo fiunt ſtoreæ craſſiores, m. 391.
Iungere capillos inuicem, m. 358.
Iungere duas partes alicuius ligni ad hoc confracti, m.261.
Iungere manus, f.98. m.715.
Iungere manus ante pectus, m. 88.
Iungi alteri viro vxorem, m. 423.
Iungi inuicem, m.839.
Iunior adhuc, f.808.
Iuramentum ab aliquo exigere, p.754.
Iuramentum falſum perpetrare, f.275.
Iurare falſum, p.754. m.755.
Iurare in nomine alicuius, f. 753.
Iurare verum, f.753.
Iuraſti necne ? eſtque aptus modus interrogandi in confeſſione, p. 126.
Iuro, as, f. 753.

Iuſcu-

Iuſculum cum herbis, aut alijs, f.85.
Ius gallinæ elixæ, m. 575.
Jus indicum ex oriza rarum, & minimè denſum, quod cania vocant, p.403.
Iuſta corporis ſtatura, p.755.
Iuſta perſoluere, m.865.
Iuſtus iudex, m.25. p. 135.
Iuuare ad ferendum onus, f. 649.
Iuuare ſe opibus inuicem, f. 88.
Iuuencus. i, f. 111.
Iuuenem mori, p.351.
Iuuenis, nis, p. 38.
Iuuo, as, f.294. f.326. p. 577.
Iuuo, as, Protego, is, f.816.
Iuxta, p.33.
Iuxta aliquem ſedere, m.267.
Iuxta anſam, f.228.
Iuxta exigentiam meriti, f.228.
Iuxta ipſius fatum, m.689.
Iuxta meſſis copiam, vel inopiam, p.445.
Juxta otium, ſecundum negotia, f. 444.
Juxta placitum tuum, f. 444.
Iuxta radicem, p.33.
Iuxtà, ſecundum, f.444.
Iuxta tranſire aliquid ita vt tantum non attingat, m.897.
Iuxta tuum placitum, f.444.

LA

LAbia, p.477.
Labia diſtorta, p.46.
Labor, oris, m. 374.
Laborantes impedire, f. 868.
Labor cordis, p.369.
Labores pati, p.505.
Laborioſa negotia tranſigere, p.202.
Laborioſus, a, vm, p.369.
Laboris patiens, m.308.
Labruſca, æ, f.553.
Lac, tis, f.702.
Laciniarum amplarum veſtis, f.171.
Lac ſugere, f.702.
Lacera veſtis, f.632.
Lacerare veſtem, f. 632.
Laceris indutus veſtibus, m. 661.
Laceris veſtibus, m. 632.
Lacertoſus vir, p 600.
Lacertula, æ, p.397.
Lacertus i, f.683.
Lactaria, æ. arbor quædam ſic dicta, p.900.
Lactuca, æ, p.172. f.643.
Lacuna, æ, p.326.
Lædi collum baculo quo onus ad humerum defertur, p. 621.
Læſus aliquo membro, p.625.
Lætari valde, p.452.
Lætor, aris, m.322.
Lætor, aris, congratulor, aris, p.452.
Læuigare dolabro, m.124.
Læuis minimè tabula, f.686.
Læuis, e, lubricus, a, vm, p 813.

Lacus, i, ſtagnum, i, m.839.
Lambo, is, m. 413.
Lancea, æ, f. 399.
Lancea anceps ex vtraque parte acuta, m.206.
Lanceam apprehendere, m. 280.
Lancea cum vnco, p.91.
Lancea ferrum habens oblongum, f.874
Lancea in modum falcis, m. 413.
Lancea quędam ferrum habens maiuſculum, f. 522.
Lancea quædam in bipennis figuram, m. 532.
Lancea vnius aciei, m. 280.
Lancea vulnerare, f.195.
Lanugo auium, m.426.
Lanx ſinicus, m.128.
Lanx ſynicus orificij confracti, f.132.
Laorum regnum, p.400.
Lapides quibus imponitur olla ad ignem, m.210.
Lapido, as, m.512.
Lapilli in oriza, m. 675.
Lapis lædens pedem, f. 693.
Lapis planus, p.191. p.390.
Largitio ad ſubornandum, m. 417.
Largus, a, vm, p. 633.
Laſſatus, a, vm, f.554.
Lateo, es, m.8.
Later, ris, p.255.
Latere aliquem ad opus, quod intendit perficiendum, p.650
Latere, & ſilere ne deprehendatur, f.508.
Lateri innixum decumbere, p. 528.
Latericium parietem erigere, p.255.
Laterna, æ, m.136.
Laterna papyracea, m. 427.
Latitudo, inis, p.31. f. 521.
Latrat canis, m.701.
Latrina, æ, p.338.
Latro, as, m.701.
Latro, nis, f.205. m. 752.
Latronum caterua, f.205.
Latrunculi, p.128. p.132.
Latrunculus, i, m.862.
Latus, a, vm, m.622. p. 633.
Latus, eris, m. 145. m.340. p. 705.
Latus anteponere, vt ad locum anguſtum ſuperandum, p. 528.
Latus dextrum nauis, p. 30.
Latus Domini Ieſu lancea fuit apertum, f.145.
Latus Domini Ieſu miles aperuit lancea, p. 705.
Larua, æ, p.445. f.458.
Lauare corpus, p.718.
Lauare veſtem, f.282.
Lauare veſtes manibus percutiendo, m.234.
Lauare, vt mundetur, f. 669.
Laudo, as, m.365. f.541.
Lauer, ris, p.84.
Lauo, as, f.658.
Laxus, a, vm, p.403.
Lectulus ex cānis indicis compactus, f.98.

Lectus vaſtus ligneus pedibus ligneis innixus, p.294.
Legationem deferre, p.699.
Legatorum comites, m. 699.
Legatus, i, legatio, nis, p. 699.
Legatus, qui primum legationis locum tenet, m.699.
Legatus ſecundum locum tenens, m.699.
Legem docere, p. 205.
Legem domini perfectè cuſtodire, m.565.
Legem prædicare, p.205.
Legem primo docere in aliquo loco, m.205.
Legem recipere, f.204.
Legem relinquere, f.204.
Legendo hærere, p.206.
Legere expeditè, p. 206.
Legere preces ex libro, p. 383.
Leges Regnorum, p.421.
Leges ſpernere, p. 406.
Legis eiuſdem, f.204.
Lego, is, f.205. f. 560.
Leguminis quædam ſpecies, p.507.
Lens, tis, m.211.
Lens vacua, m.411.
Lentè, m. 96. m.159. f.733. f. 749.
Lentè incedit equus, m. 96.
Lentè, pacatè, p.684.
Lentigines rubeæ in facie, m. 491.
Lentus, a, vm, m. 804.
Lentus in operando, m.583.
Leo, onis, f.493. p.699. f.842.
Lepidus, a, vm, f.365.
Lepus, oris, m. 771.
Leucæ itineris numeratæ, f. 689.
Leui pede incedere, m.174.
Leuis, e, m. 162.
Leuis animo, inconſtans, ntis, f.660.
Leuius ponderare quam par ſit, m. 162.
Leuiter, f.120. m.174.
Leuiter aliquem offendere, m. 463.
Leuiter orizam terere, p.121.
Leuiter peragere, m.174.
Leuiter tangere vultum, m. 70.
Leuo, as, m.5.
Lex, legis, f.204.
Lex literatorum, p.556.
Liber, bri, p.669.
Liber ab onere ſeruiendi magiſtratibus, m.611.
Liber ex quo preces dicuntur, f.848.
Liber, in quo hiſtoriarum narratio continetur, f. 699.
Liber precum, f.226. p.383.
Liber ſinè operimento, p.804.
Liber vbi eſt? m.508.
Liberalis, e, m.163.
Libera me, p.146. p.408.
Liberi, inurbani, ſine reſpectu, p.469.
Liberior in loquendo, f. 537.
Liberor à quolibet infortunio ſiue morbo ſiue periculo, p. 118.
Liberum eſſe ab oneribus publico-

blicorum operum, vt Regis &c. m.701.
Libra, æ, m.83.
Libra trutinæ, m.38.
Libra vna, m.83.
Libri quidam, quibus ſcholaſtici vtuntur, vt literas diſcant, m.379.
Libri tegumentum, p.669.
Libri tomus, p.669.
Librum aperire, m.669.
Librum claudere, m.669.
Librum compingere, p.669.
Librum conſcribere, m.669.
Librum exponere, m.669.
Librum legere, m.669.
Librum præ manibus habere, m.669.
Librum typis mandare, m.669.
Licia fructus ſinicus, f.65.
Licia, orum, f.294.
Lien, is, m.390.
Ligamen ex canna indica in modum viminis confectum, f.403.
Ligamen ex viminibus compoſitum, vt aliquid ex eo dependeat, m.621.
Ligare brachia alicui, m.811.
Ligare canem fune, m.888.
Ligare manus poſt terga, m.88.
Ligare pedes anteriores equi, f.380.
Ligare ſtoream ex cannis confectam, p.256.
Ligatura ſtoreæ ex cannis indicis contextæ &c. p.575.
Ligaturas monetarum quinas ſimul ligare, p.207.
Ligna ad comburendum, m.140. m.775.
Ligna ad ignem, m.797.
Ligna in quibus textores, & tornatores pedibus inſiſtunt, & operantur, p.233.
Ligna quibus nauigium in trãſuerſum coagmẽtatur, f.521. p.522.
Ligna tranſuerſa lecti, m.679.
Ligneis pedibus incedere, m.77.
Ligneo compede teneri, m.40.
Ligneum vas, in quo bibunt elephantes, f.788.
Ligni cuiuſdam cortex qui vſui eſt ad inficienda librorum tegumenta, f.674.
Ligni fruſtum, f.624.
Lignorum ad comburendum venditor, m.797.
Lignorum venditor, p.604. p.766.
Lignum, i, p.295. m.455. p.676.
Lignum aquilanum ſylueſtre, f.276. p.277.
Lignum commune, m.295.
Lignum concauum, in quod immittitur arbor veli, f.474.
Lignum cui tela inuoluitur, f.785.
Lignum eleuatum, in quo ſcriptum eſt edictum, quo aliquid cauetur, m.455.

Lignum lęuigatum ad aliquem vſum, p.22.
Lignum obliquum, p. 68. p. 584.
Lignum odoriferum, &c. m. 378.
Lignum putre, p.3.
Lignum quo agitur orizæ mola, f.129.
Lignum, quo gubernaculum dirigitur, f. 392.
Lignum, quo multi ſimul aliquid humeris geſtant, f.232.
Lignum quo vehuntur homines in cathedra, vel lecto, m.232.
Lignum quodcumque appenſum in quo infixi ſunt multi claui ad alia appendenda, f.460.
Lignum quoddam quod inſeruit ad res colore imbuendas, f.674.
Lignum, quod erigitur in ſuperſtitioſo idolorum ieiunio, m.134.
Lignum quod ferri duritiem imitatur, p.416.
Lignum quod mittitur in foramen paruuſum ad claudendam ianuam, f.114.
Lignum quod ſuperponitur in ædificio alteri &c. p.641.
Lignum, quod trahitur ad orizam pellicula exuendam in mola, p.475.
Lignum quod trahitur in quadam mola &c. f.278.
Lignum rotundum oblongum ad vehenda humeris defunctorum cadauera paratum, f.634.
Lignum tranſuerſum, quo duo humeris geſtant rete quoddam, quo homines vehuntur, m.232.
Ligo, as, m.59. p.256.
Ligo, onis, p.142.
Ligo ferrum habens directum, m.786.
Ligone terram fodere, m. 882.
Ligula, æ, p. 167.
Ligula è galero pendens, qua ſub mento galerus ligatur, f.570.
Ligula ex corio, m. 421.
Ligula ex vinco, p. 421.
Ligula veſtis, f. 163.
Lima, æ, limo, as, p.292.
Lima inepta ad limandum, p. 292.
Lima, qua limatur lignum, f. 780.
Lima ferræ, f. 165.
Linea, verſus, p.314.
Lineæ quædam ad certam figuram rhombi ductæ, m. 752.
Lineæ quædam ſuper lignum ductæ, p.740.
Lineam nouam ordiri, p. 314.
Lineas notare, p.314.
Lingua, æ, f.432. f. 796.
Lingua rudis, p.433.
Lingua ſuauis, p.433.

Linguam extra os proferre, p.433.
Linguam non nouit, f.796.
Lingula fiſtulæ, m. 433.
Linio, is, m.42.
Linire, aut tegere auro, vel argento in folia ſubtilliſſima deducto, f.756.
Linire domum, f.42.
Linire pellem tympani, m.480.
Linire tympanum cinere, f.480.
Linire tympanum orizà coctà, m.480.
Lineamen, minis, p.58.
Linteum, i, torale, is, p. 361.
Linum, herba quæ in aqua naſcitur, m.647.
Lippi oculi, p. 173. f.179. p. 353.
Liquare ceram, p.240.
Liquefacio, is, p.511.
Liquefacere argentum, p. 511.
Liqueſcere ceram ad ignem, f.94.
Liqueſcere plumbum, f 94.
Liqueſco, is, f.94.
Liquida res, & rarefacta, p. 403.
Liquor aliquis craſſus, m. 192.
Litare diabolo &c. m.729.
Litem intendere, m.380.
Literæ, arum, p.857.
Literæ maiuſculæ, p. 516.
Literæ maiuſculæ, vt tituli, f.168.
Literæ minutiores, vt gloſſa explicans textum, m.117.
Literæ ſinicæ, ſeu characteres ſinici, f.116.
Literæ teſtimoniales magiſtratuum, m.760.
Literas obſignare, m.779.
Literati magiſtratus filius; m. 839.
Literatorum gradus tertius aſcendendo &c. f.686. p. 720.
Literatorum officium, ſeu munus, f.524.
Literatus, a, vm, m.308.
Litura, æ, p.165.
Lituris plena ſcriptura, p.165.
Litus oris, m.19.
Lius, maris, m.19.
Liuorem excitare verberibus, f.395.
Locare aliquem, vt vice mea faciat opera publica, quibus tenebar p.371.
Locare domum, f. 225.
Loco, as, conduco, is, m.782.
Loco alterius, m.734. p. 866.
Loco galeri vti pileo, f.734.
Loco non ſe continere, f.556.
Loculi arculæ, p.235.
Loculorum ordines varij, p.235
Loculos reponere, p.235.
Loculus, i, p.676.
Locus, i, p.114. m.568.
Locus abſoluendi à peccatis, p 274.
Locus altus, & clarus, m. 639.
Locus anguſtus, p. 100.
Locus animalium, & auium, f 118.
Locus cultus, altare &c. m. 568.

Locus

Locus humilis, m.750.
Locus in flumine ad lauandum, f.32.
Locus, in quem concurrunt multa nauigia ad mercaturam, m.858.
Locus, in quo adorant dæmonem &c. m.747.
Locus in quo Deus habitat, eſt cor purum, p.533.
Locus in quo habitat primaria perſona, p.533.
Locus in quo putant Ethnici aliquid diuinitatis ineſſe, m. 764.
Locus, in quo quædam ordinata ſeruantur, m.271.
Locus in quo res æneæ diuenduntur, vt ollæ &c. p.236.
Locus, in quo ſeruantur fiſtulæ ferreæ, f.271.
Locus, in quo ſeruantur gladij, f.271.
Locus, in quo ſeruantur menſæ rotundæ, f.271.
Locus penſilis, in quo qui ſtãt, vel ſedent hùc, atque illùc agitantur, f.237.
Locuſta, æ, p.100.
Locuſta marina, m.336.
Locuſta marina, aſtacus, i, f. 824.
Lodix, icis, f.96.
Longitudo, inis, p.31. p.168. f.804.
Longus, a, vm, f.154.
Loquax, cis, f.218.
Loquere, p.219.
Loqui de aliqua re, vt ea in memoriam redeat, p.545.
Loqui dormiendo, m.465.
Loqui futilia, f.566.
Loqui indecentia, f.697.
Loqui imperitè, f.566.
Loquitur, aut præcipit perſona primaria, f.638.
Loquor, ris, f.536. m.566. f. 638. m.576.
Lucerna, æ, p.199. m.215.
Lucernæ pes ſimul cum ipſa lucerna, m.215.
Lucerna in caſtillo, m.220.
Lucernam accendere, f.215.
Lucernam emungere, f.215.
Lucernam extinguere, f.215.
Lucernam præfer ad claritatem, p.216.
Lucida nubes ex ſolis radijs, p.639.
Lucidus, a, vm, m.86.
Lucrari vltra ſortem per vſuras, f.6.
Lucrum, i, p.393. p.426.
Lucrum ſupra ſortem; Vſura, æ, p.393.
Lucrum vltra ſortem exigere, m.419.
Luctator capitis raſi, m.223.
Luctator regius, f.430.
Luctor, aris, m.67. p.863.
Luctum inſtituere, pro morte Patris, aut Matris, m.721.
Luctuoſa veſtis, p.58.
Luctus anni tres pro patre, aut marito, f.721.
Ludens loqui, m.284.

Ludere diſco, f. 628.
Ludere fiſtula, p. 356.
Ludere hominem cum muliere id eſt coire, modeſtè loquendo, m. 113.
Ludere pila, f. 176.
Ludere verbo, p. 133.
Ludo, is, m. 1. p. 113. p. 128. m. 203. f. 289.
Ludus monetarum, f. 176.
Ludus monetarum ad foramē, m. 204.
Ludus nummi cuprei ſaxo colliſi, m. 222.
Lumbi, orum, m. 730.
Lumbi porcini, m. 740.
Lumbrici, orum, p. 47. f. 458.
Lumbricus, i, p. 47.
Lumine lucernæ, aut faculæ piſcari, p. 693.
Luna, æ, p. 40. m. 458. m. 532.
Luna non rotunda extra plenilunium, p. 40.
Lunaris lux, p. 40.
Lupus, i, m. 110. f. 693.
Lupanar, is, p. 773.
Luſor, oris, m. 1.
Luſor. Inquietus, m. 528.
Luteum oui, f. 402.
Lutra, æ, p. 633.
Lutum, i, p. 396.
Luxare pedem, m. 42.
Luxari inſertiones, f. 881.
Lux feriens oculos, f. 112.
Luxo, as, m. 42.
Lyra, æ, f. 198. m. 325.
Lyra oblonga, p. 198.
Lyra ruſtica, p. 358.
Lyra ruſtica mendici, f. 125.

MA

MAcer, flauus, macilentus, a, vm, p. 860.
Macilenta facies, p. 883.
Macilentus, a, vm, p. 257. f. 299.
Macula, æ, p. 44. m. 269. m. 397.
Maculæ albæ, f. 397.
Macula in oculo, m. 411. m. 548.
Maculare veſtem, m. 269.
Macula veſtis, p. 44.
Madefacere aliquid, vt teneſcat, p. 160.
Madefacere in aqua, p. 576.
Madefacio, is, m. 642. f. 656.
Madefieri valdè, m. 494.
Madefio, is, p. 875.
Madidus, a, vm, p. 750.
Mæſtos conſolari, f. 416.
Magis, m. 338.
Magis, & minus, f. 765.
Magiſter, tri, m. 698. p. 735.
Magiſter abraſus, f. 273.
Magiſter iudicet, p. 223.
Magiſter legis, p. 735.
Magiſter primus in qualibet arte quem adorant, &c. m. 698.
Magiſter ſcholaſticorum, f. 735.
Magiſter vocat, p. 228. p. 292.

Ma-

Magiſtratum gerere, p. 619.
Magiſtratus, vs, p.619. f 628.
Magiſtratus, ad quem ſpectat tributum, p 786.
Magiſtratus, cui quis ſubeſt, p.736.
Magiſtratus, cui pagus ſoluit tributum, f.691.
Magiſtratus dignitatem ambire, p.595.
Magiſtratus in armis, m.619.
Magiſtratus in literis, m.619.
Magiſtratus literis inſtructus, m.857.
Magiſtratus meus, qui mihi præeſt, m. 619.
Magiſtratus primarius, p. 834.
Magiſtratus primarius, qui Tũchinenſi regi adſtat ad latus ſiniſtrum, f.711.
Magiſtratus quidam exiguus in pago, p.737.
Magiſtratus quidam in aula, p.623.
Magiſtratus qui decem circiter pagis præeſt, f.827.
Magiſtratus, qui mathematicæ præeſt, m.763.
Magiſtratus, qui vectigalia exigit in portibus &c. f. 681.
Magiſtratus ſupremi, p. 742.
Magiſtri munus exercere, p. 736.
Magma, tis, p.17. p.881.
Magma medicinæ iam peractæ & ſic de alijs rebus, p.17.
Magma orizæ diſtillatæ, p. 320.
Magnanimus, i, p. 78. m. 170. f.258.
Magna ſtatura, m. 71.
Magnates præter Regem officioſè comitari, p. 306.
Magnes, etis, m.95. p.191.
Magnitudo perſonę eſt circiter viginti annorum, f. 716.
Magnum, & clarum, m. 467.
Magnum & clarum, ita ſinæ vocantſuum regnum, p 194.
Magnus, a, vm, f.77. f. 193. m. 471. f.836.
Magnus draco, p.734.
Maior dæmon, m. 847.
Mala, æ, f. 309.
Mala infama, p. 77.
Mala permulta perpetrare, p. 315.
Malatia, æ, p.767.
Maledicta conijcere, m. 571. f. 658.
Maledicta cũ clamoribus conijcere, m. 176.
Maleficij genus quo venefici fingunt ſe intra quoddam vas comprehendiſſe defunctum illum cui affingunt eſſe cauſam morbi, p. 81.
Maledictum, quod in alium iaciunt &c. f. 337.
Maledictum quo quis non ſolum mortem alteri imprecatur, ſed etiam vt ita miſerè moriatur, vt non habeat quo modeſtè ſepeliatur corpus eius &c. p.472.
Malefactor quondam pro de-

liɛtis occiſus &c. m. 841.
Malè negotium peragere, p. 616.
Mali, f. 354.
Mali aurei maiuſculi ſpecies, f. 677.
Maligna meſſis, m. 486.
Mallei ictus duo aut tres, f. 55.
Malleus, ei, f. 55.
Malleus ligneus, f. 870.
Malleus quo faber percutit ſcalprum, m. 181.
Malleus tintinnabuli, p. 182.
Malorum aureorum quædam ſpecies, p. 569.
Malua, æ, f. 129. p. 882.
Malum Adam, p. 50. f. 833.
Malum agere, p. 1.
Malum aureum, p. 81.
Malum aureum corticis ſubtilis, p. 264.
Malum citreum, m. 350. m. 767.
Malum eſſe, f. 583.
Malum illud retorqueo in caput tuum, f. 224.
Malum limonium, m. 97.
Malum nomen, m. 796.
Malum perſicum, p. 204.
Malum punicum, f. 436.
Malum punicum, Malum granatum, f. 757.
Malus, a, vm, p. 1. f. 344. m. 884. p. 891.
Malus Adam, m. 763.
Malus perſica, p. 204.
Malus punica, f. 436.
Malus punica, malus granata, f. 757.
Mammillare, is, f. 349.
Mancus, a, vm, f. 42. f. 670.
Mancus aliquo membro, p. 624.
Mandata Regum, p. 406.
Mandata deferre, f. 470.
Mandatum expedire ad aliquē capiendum, f. 764.
Mandatum regium in ſcriptis, f. 764.
Mandatum, vel dictum perſonæ valde grauis, p. 594.
Mandatum Regis ex ſcripto, m. 410.
Mandendo offendere in lapillos, m. 675.
Mandibula inferior, p. 310.
Mandibula ſuperior, f. 309. p. 466.
Mando, is, p. 545.
Mane, f. 21.
Mane, & veſpere, f. 335.
Manere, aut ire principum &c. p. 537.
Manere in diuerſorio, f. 620.
Manere perſeueranter ſiue ſole torreatur ſiue pluuia madeat, p. 164.
Manibus complanare veſtem, f. 73.
Manibus iuuare, p. 607.
Manicam veſtis decidentem non prominere, cum vacua eſt, f. 659.
Manicis veſtis cooperire manus ante pectus iunctas, m. 895.

Mani-

Manicus, ci, m. 84.
Manicus cultri, m.84. f.503.
Manicus cultri dicitur de quolibet manico breui, m. 123.
Manicus ſecuris, m.625.
Manifeſtare talentum, f. 43.
Manipulus militum, p. 230.
Manipulus orizæ, p.297.
Manipulus orizæ ſex plenas manus continens, f. 433.
Manipulus vnus, manipuli duo, militum, p.230.
Manſuetus, i, m,406.
Mantica, æ, m. 34.
Manticam aſſumere ad erogandam ſtipem, f. 34.
Mantile, is, p.361.
Manu accipere, & tenere, p. 716.
Manubrium ligonis, m.22.
Manu elabi, m. 715.
Manum claudere, m.715.
Manum extendere, vel brachiũ, m.715.
Manus, vs, p.715.
Manus dextera, p.715.
Manus hæc, ſeu ſcriptura cuius eſt? f.715.
Manus inſpicere ad bonam ſortem augurandam, chyromantia, æ, f. 689.
Manus ſiniſtra, f.711. p. 715.
Manus vola, m.715.
Manus, vel pedes cancri, dicitur etiam de alijs animalibus quæ oblongos habent pedes, & de homine In-
ſi.
contemptum, m.85.
Manu terram attingere, p.96.
Manuum digiti, p.715.
Manuum vngues, p.715.
Manuum volas inſpicere ad augurandum felicitatem, f.715.
Mappa mundi, f.24.
Mappa mundi, vel delineatio alicuius rei, m.223.
Marceo, es, m.3.
Marceſcere arborum folia, m.3.
Marceſcere florem, p. 719.
Marceſcere flores, p.396. m. 503.
Marceſco, is, m.3. m.321.
Mare gubernans diabolus, m. 783.
Mare, is, p.32. f.35. f. 307.
Mare iam receſſit, p.576.
Margarita, æ, p.802.
Margaritæ concha, f.801.
Margarita ineſtimabilis pretij, p.830.
Maris acceſſus, p.576.
Maris receſſus, p.576. m. 632.
Mari iter arripere, m.783.
Maritus, ti, m. 98. f. 603.
Marito iungi filiam a Patre, aut Matre &c. m. 254.
Maritus materteræ, m.294.
Maritus, & vxor ſunt eadem caro, & idem os, m. 899.
Maſculus animalium, f. 241.
Maſculus ne eſt, an fæmina? p. 38 m. 256.
Maſſa quædam ex faſiolis, &c. f.846.
Materia ad aliquod opus præpa-

parata, p. 569.
Mater, tris, f.460. p.463.
Mater adoptans, p.461.
Mater complectitur filium, m. 12.
Mater, cuius maritus non cõparet, filios tamen alit, m. 461.
Mater demulcet fillum, p. 499.
Mater, quæ peperit, p.461.
Mater, quæ poſtquam alteri viro nupſit, adhuc prioris mariti filios alit, m.461.
Mater Regis, f.461.
Mater Regis Tunchinenſis, p. 734.
Matertera, æ, f. 170.
Matertera, quæ nupſit fratri matris meæ, m.476.
Mathematica, æ, m.763.
Mathematicę diſciplinæ, f.839.
Mathematicæ magiſtratus &c. f.839.
Maturitatem iam attigit, f. 512.
Maturus, a, vm, f. 107.
Maturus fructus, p.108. f.270.
Maxilla inferior, p.197.
Maximus, a, vm, f.733.
Mea res, f.821.
Mechanicus, i, m.772. f.788.
Medeor, eris, f.121.
Media nox, m.288. f.573.
Media pars, f.573.
Media pars alicuius numeri, p.662.
Media pars illius ſpatij, quod eſt ante prandium, f. 59.
Media pars plena, altera pars vacua, f. 431. p.432.
Media ſcutella orizæ coctæ, & ſic de alijs rebus, p.430.
Mediator ad aliquod negotium peragendum, p.478.
Medicinæ effectum iam ſentit, f.120.
Medicinam concoquere, f.784.
Medicina nocuit, f. 784.
Medicina præſentanea, f.784.
Medicina quædam ex Coreæ regno &c. p.552.
Medicus, i, p.434. p.735. f. 784.
Medicus quidam ſinenſis, quem ſuperſtitioſè colunt, p.593.
Meditor, aris, p.258. f. 520.
Medium alicuius actionis &c. m.486.
Medium comeſtionis, m.667.
Medium corporis, lumbi, f.431.
Medium domus, m.292.
Medium horæ, m.108.
Medium illius horæ quæ eſt in meridie, m.108.
Medium itineris, m.292.
Medium temporis, m. 667.
Medius, a, vm, m. 292.
Medulla, æ, f.789. f.844.
Medulla ligni, p. 422.
Mel, lis, m. 11.
Melancholicus, ci, p.23.
Mel apum, f. 459.
Mel è cannis dulcibus expreſſum, f.459.
Melis, is, p.87.
Melior, vs, m.338.

Mem-

Membris captus, p. 19.
Memoria addiſcere, f. 785.
Memoria carorum abſentium torqueri, p. 331.
Memoriæ commendare aliquid præſens in futurum, f. 108.
Meminiſſe, m. 216.
Mendacia effutire, m. 628.
Mendacijs decipere, p. 37.
Mendaciorum artificem fieri, f. 19.
Mendacium, ij, f. 773. f. 828. f. 861.
Mendacium, mentiri, f. 176.
Mendacium proferre, m. 566.
Mendico, as, p. 6.
Mendicus, i, f. 551. m. 482.
Mendoſe loqui, m. 802.
Menſa appoſita cum edulijs, p. 127.
Menſa feſtiua, p. 164.
Menſam rotundam cibis onuſtam offerre, p. 450.
Menſam rotundam onerare cibis, f. 449.
Menſa rotunda cibis onuſta, f. 22.
Menſa rotunda, in qua apponuntur edulia, f. 449.
Menſa rotunda paruula, f. 359.
Menſa, vel altare, m. 39.
Menſe quonam? f. 745.
Menſis dierum viginti nouem, m. 744.
Menſis finis, f. 745.
Menſis lunaris, qui additur ſecundo, aut tertio quoque anno ad duodecim menſes anni, p. 558.
Menſis lunaris triginta dierũ, p. 562.
Menſis, nempe lunaris, p. 744.
Menſis primus, m. 745.
Menſis primus lunaris, m. 744.
Menſis primus, ſiue prima lunatio anni, m. 283.
Menſis principium, m. 745.
Menſis ſecundus, m. 745.
Menſis ſecundus poſterior, p. 745.
Menſis ſecundus, tertius &c. m. 744.
Menſis qui ſuperadditur, quando annus conſtat tredecim menſibus, p. 745.
Menſis triginta dierum, m. 744.
Menſis vltimus, f. 744.
Menſura iam repleta eſt, m. 521.
Menſura magna, qua ſoluuntur tributa, f. 332.
Menſura non plena, f. 210.
Menſura orizæ, m. 743. f. 210.
Menſura parua orizæ, m. 784.
Menſura, quæ deſumitur cum pollice, & indice apertis &c. p. 259.
Menſurare pedem ad calceos, m. 873.
Menſuro, as, p. 873.
Mentha, æ, m. 643. f. 775.
Mentior, iris, m. 330. m. 373. f. 828.
Mentiri habitum, f. 324.
Mentiri ridendo, m. 43.
Mentis compotem eſſe, m. 800.

Mercator, oris, m. 359.
Mercaturam exercere, m.327.
Merces, is, f.137. p.313.
Merces diuerſas expoſitas habere, p.313.
Merces extraordinariæ, p.391.
Merces quibus nauis impletur, p.7.
Mereri ſiue bonum ſiue malū, m.201.
Meretrix, icis, f.19. m.53. f.219. p.314. m.328. p. 773.
Meretur pro peccatis in infernum ruere, f.201.
Mergi quod enatabat, p.550.
Meridiei horâ circiter aduenìam, f.814.
Meridiei requies, m.502.
Meridies, ei, f.21. m.287. f.518. m.530.
Meridies, vel pars media alicuius diei, f.573.
Meridionalis plaga, m. 502.
Meritum, i, f.134. f.528.
Meritum habens in loco ſuperiori ſedet, f.201.
Meritum nullum habeo, p. 608.
Meſes, is, m.285.
Meſſes ium, m.17.
Meſſis poſterior, m.486.
Metere herbam, f.596.
Metere orizam, f.261. f.428.
Meticuloſus, a, vm, m.160. f. 504. m. 549.
Metiendo, non explere menſuram, m.206.
Metior, tiris, m.223.
Metiri aquæ profunditatem, m.167.
Metiri iterum, p.10.
Metiri iterum orizam ad propriam trutinam, aut menſuram, p.10.
Metiri orizam, oleum, p.206.
Metuere aliquem, m.549.
Metuere ſe inuicem, f.911.
Metum incutere, m.510.
Metus, vs, m.407.
Metus decidendi ex altiori aliquo loco in præcipitium, p.692.
Metus, vs, horror, is, m.686.
Metus, qui exteriorem facit motionem, p.692.
Migrare ab hac vita, m.230.
Migrare in aliam regionem, p.809.
Migro, as, f.675.
Miles, itis, m.36. p.143. p.416.
Milites conſcribere ad præliū, m.36.
Milij quædam ſpecies, f. 445. m.455.
Milites eiuſdem triremis, p. 314.
Milites famulantes, f. 619.
Milites illius, qui nudum regis nomen habet, p.841. f. 864.
Milites in ſeriem diſpoſiti, p. 647.
Milites ſimul & remiges, m. 783.
Mille, p.529. f.763.
Mille gratias referre, m.838.

Mil-

Mille millia monetarum ærearum, f.793.
Mille monetæ æreæ, f.793.
Millionum millia, m.492.
Milus à natura datus in collo auis, p.807.
Miluus, i, m. 172.
Miluus piſcis, p.341.
Miluus te deuoret, maledictũ, m.172.
Miluus vnguibus rapit, m.172.
Minari fuſſe, f.211.
Mingo, is, p.193.
Minimè, p.97.
Minimè mortuus, m.510.
Minimè viuus, m.510.
Minimus natu filius aut filia, m.875.
Minimus natu Frater, aut Soror, m.875.
Miniſterium, quod milites ducibus ſuis exhibere tenentur, f.619.
Miniſtri iuſtitiæ, f.480.
Minitari ictum, p.272.
Minium, ij, f.197. f.694.
Minor, aris, m.211.
Minuo, is, f.54.
Minutia, æ, p. 67.
Minus habentem ſe deprehendere, f. 765.
Minuti globuli, p. 199.
Minuti globuli tormentarij, m. 863.
Minutus, a, vm, p.554.
Miracula falſa, m.596.
Miraculum, i, f.598.
Miriades annorum multas expleas, f.857.
Miſceo, es, m. 625.
Miſceo, es. Confundo, is, m. 423.
Miſcere, aut perturbare ludum, m.211.
Miſcere liquorem vnum alteri, p.589.
Miſcere monetas æreas bonas & malas, m.887.
Miſcere ollam, m.625.
Miſcere orizam quando concoquitur, m.691.
Miſcere ſermonem, m. 188.
Miſer, a, vm, f.82. f.86. p. 505.
Miſereor, eris, amo, as, m. 786.
Miſeria, æ, p.369.
Miſeriarum extremum attigi, f.139.
Miſericordiæ domus, Xenodochium, ij, f. 786.
Miſericordiam præſtare alicui, p.787.
Miſerijs, & laboribus vrgeri, m.374.
Miſerijs ſummis homines afficere interdum etiam ſumitur in bonum, p.140.
Miſerrimus, a, vm, m. 664.
Miſerum me, heu me, m.308.
Miſſus à rege, vel alio magiſtratu ad aliquem iuſtitiæ actum exercendum, m 670.
Mitis, e, m.163. f.322. f.398.
Mittere aliquem, f.89.
Mittere aliquem ad negotia, p.670.

Mittere aliquid in aquam ad breue tempus, m.164.
Mittere in arcam, p. 801.
Mittere in vaginam gladium, p.892.
Mittere verba offitioſa, p.300.
Mittere verba offitioſa ad ſuperiorem perſonam, p.300.
Mittit ad me vt domum reuertar, f.157.
Mitto, is, f.299.
Modeſtè ſe gerere, m.115.
Modeſtiam ſeruare, p.96.
Modeſtus, quietus, a, vm, f. 869.
Modicum, i, f. 482.
Modicum temporis ſpatium, p.264.
Modo nunc feci, m.479.
Modum agendi habet ſuperbū, f.515.
Modus, i, m.78. m.122. f.559. f.577. f.754.
Modus alicuius, m.78.
Modus arcæ, f.290.
Modus extraordinarius, m. 186.
Modus medendi hominibus, f. 610.
Modus numerandi arbores, & aliquas plantas, m.86.
Modus peruerſus, p.755.
Modus, ſeu ratio faciendi, p. 611.
Mola, in qua detrahitur orizæ pellicula, ſeu tunica, p.882.
Mola verſatilis ad purgandam orizam, f.129.
Moleſtè petere donec obtineas: p.500.
Moles terræ ſuper aggerem, m. 227.
Moleſtum eſſe cum ſtrepitu, p. 644.
Molle quidpiam, p.769.
Mollis, e, f. 166. m. 463. m. 586.
Mollis aſcenſus mons, f.392.
Molliter mouere cornua à bubalis, aut bobus, quando ſe ad pugnam parant, m.446.
Moloſſus, i, f.521.
Molyza, æ, p.137.
Momenti alicuius negotium, f.83.
Moneo, es, m.28. p.36. m.119.
Moneo te ne poſtea conqueraris, m.829.
Moneta argentea, quæ vno regali argenteo æquiualet, & decimæ illius parti, p.237.
Moneta quædam aurea, vel argentea, vel ærea, quæ pileo imponitur diebus feſtis, aliæ maiores apponuntur veſtibus ante pectus in modum laqueolorum & dicũtur nau, m.339.
Monetæ adulterinæ, m. 339.
Monetæ adulterinæ ferreæ, vel plumbeæ, f.794.
Moneta ærea, vna, duæ &c. m. 792.
Moneta æreæ, p. 792.
Monetæ aureæ maiores, m. 791.

Mone-

Monetæ æreæ minutiores, m. 794.
Moneta ærea paruula, p. 277.
Moneta ferrea, p. 259.
Monetarum ærearum numerus, p. 620.
Mons, montis, f. 574.
Mons aliquis terræ in ipſo flumine, m. 693.
Mons altus quodammodo ab alijs ſeiunctus, p. 575.
Mons parum accliuis, p. 39.
Monſtrare viam, p. 158.
Monſtrum, i, p. 617.
Montes, & teſqua, f. 517. p. 570. p. 575.
Montes in quibus habitant Barbari, f. 541.
Montes præalti in quibus ſunt multæ ſcaturigines fontium, f. 541.
Montes ſunt intermedij, p. 570.
Monticulus cuiuſcunque rei, p. 481.
Monticulus orizæ, m. 481.
Monticulus terræ, m. 237.
Montuoſum iter, f. 217.
Morari cymbam, vt in portu, vel ſimili loco, p. 211.
Moras nectere in itinere, p. 181.
Morbi contagioſi maligni, f. 727.
Morbillus, i, m. 672. p. 694.
Morbus comitialis, m. 237.
Morbus contagioſus, f. 407.
Morbus diuturnus, m. 727.
Morbus, i, dolor, is, f. 233.
Morbus elephantiacus, f. 727.
Morbus gallicus, m. 389 f. 791. p. 798.
Morbus inueteratus, m. 539.
Morbus paruulorum quo ſcabioſi fiunt, m. 670.
Morbus quaſi torminum qui per omnia membra diffunditur, f. 838.
Morbus, quo globulus generatur in ventre, p. 675.
Morbus teſticulorum, m. 505.
Morbus, vt globuli in ventre concreti, m. 132.
Mordeo, es, f. 84.
Morderi linguam, p. 643.
Morderi os, aut linguam ex aliquo mordenti cibo, p. 643.
Mores corrigere, p. 516.
Mori, f. 624. f. 726.
Moriare in fruſta diuiſus, maledictum, p. 413.
Moriaris omninò, m. 431.
Mori ex infortunio, m. 821.
Mori in rixa, vel bello, f. 830.
Morior, eris, p. 103. m. 841.
Mori præ ſenio, m. 658.
Mors, mortis, m. 38.
Mors eſt reditus in propriam domum, m. 300.
Mors, & vita non præmonent, f. 841.
Morſum ab animali intentari, f. 506.
Morſus apis, p. 565.
Morſus canis leuior, m. 523.
Mortarium, ij, f. 129.
Mortuus eſt, p. 457.

Mittere aliquid in aquam ad breue tempus, m. 164.
Mittere in arcam, p. 801.
Mittere in vaginam gladium, p. 892.
Mittere verba offitioſa, p. 300.
Mittere verba offitioſa ad ſuperiorem perſonam, p. 300.
Mittit ad me vt domum reuertar, f. 157.
Mitto, is, f. 299.
Modeſtè ſe gerere, m. 115.
Modeſtiam ſeruare, p. 96.
Modeſtus, quietus, a, vm, f. 869.
Modicum, i, f. 482.
Modicum temporis ſpatium, p. 264.
Modo nunc feci, m. 479.
Modum agendi habet ſuperbũ, f. 515.
Modus, i, m. 78. m. 122. f. 559. f. 577. f. 754.
Modus alicuius, m. 78.
Modus arcæ, f. 290.
Modus extraordinarius, m. 186.
Modus medendi hominibus, f. 610.
Modus numerandi arbores, & aliquas plantas, m. 86.
Modus peruerſus, p. 755.
Modus, ſeu ratio faciendi, p. 611.
Mola, in qua detrahitur orizæ pellicula, ſeu tunica, p. 882.
Mola verſatilis ad purgandam orizam, f. 129.
Moleſtè petere donec obtineas, p. 500.
Moles terræ ſuper aggerem, m. 227.
Moleſtum eſſe cum ſtrepitu, p. 644.
Molle quidpiam, p. 769.
Mollis, e, f. 166. m. 463. m. 586.
Mollis aſcenſus mons, f. 392.
Molliter moueri cornua à bubalis, aut bobus, quando ſe ad pugnam parant, m. 446.
Moloſſus, i, f. 522.
Molyza, æ, p. 137.
Momenti alicuius negotium, f. 83.
Moneo, es, m. 28. p. 36. m. 119.
Moneo te ne poſtea conqueraris, m. 829.
Moneta argentea, quæ vno regali argenteo æquiualet, & decimæ illius parti, p. 237.
Moneta quædam aurea, vel argentea, vel ærea, quæ pileo imponitur diebus feſtis, aliæ maiores apponuntur veſtibus ante pectus in modum laqueolorum & dicũtur nau, m. 339.
Monetæ adulterinæ, m. 339.
Monetæ adulterinæ ferreæ, vel plumbeæ, f. 794.
Moneta ærea, vna, duæ &c. m. 792.
Monetæ æreæ, p. 792.
Monetæ æreæ maiores, m. 791.

Monetæ æreæ minutiores, m. 794.
Moneta ærea paruula, p.277.
Moneta ferrea, p. 259.
Monetarum ærearum numerus, p.620.
Mons, montis, f.574.
Mons aliquis terræ in ipſo flumine, m.693.
Mons altus quodammodo ab alijs ſeiunctus, p. 575.
Mons parum accliuis, p. 39.
Monſtrare viam, p.158.
Monſtrum, i, p.617.
Montes, & teſqua, f. 517. p. 570. p.575.
Montes in quibus habitant Barbari, f. 541.
Montes prealti in quibus ſunt multæ ſcaturigines fontium, f.541.
Montes ſunt intermedij, p. 570.
Monticulus cuiuſcunque rei, p. 481.
Monticulus orizæ, m.481.
Monticulus terræ, m.237.
Montuoſum iter, f. 217.
Morari cymbam, vt in portu, vel ſimili loco, p. 211.
Moras nectere in itinere, p. 181.
Morbi contagioſi maligni, f. 727.
Morbillus, i, m.672. p.694.
Morbus comitialis, m.237.
Morbus contagioſus, f.407.
Morbus diuturnus, m.727.
Morbus, i, dolor, is, f.233.
Morbus elephantiacus, f.727.
Morbus gallicus, m.389 f.791. p.798.
Morbus inueteratus, m.539.
Morbus paruulorum quo ſcabioſi fiunt, m.670.
Morbus quaſi torminum qui per omnia membra diffunditur, f.838.
Morbus, quo globulus generatur in ventre, p.675.
Morbus teſticulorum, m.505.
Morbus, vt globuli in ventre, concreti, m. 132.
Mordeo, es, f.84.
Morderi linguam, p. 643.
Morderi os, aut linguam ex aliquo mordenti cibo, p.643.
Mores corrigere, p. 516.
Mori, f.624. f.726.
Moriare in fruſta diuiſus. maledictum, p.413.
Moriaris omninò, m.431.
Mori ex infortunio, m.821.
Mori in rixa, vel bello, f.830.
Morior, eris, p.103. m.841.
Mori præ ſenio, m.658.
Mors, mortis, m.38.
Mors eſt reditus in propriam, domum, m.300.
Mors, & vita non præmonent, f.841.
Morſum ab animali intentari, f.506.
Morſus apis, p.565.
Morſus canis leuior, m. 523.
Mortarium, ij, f. 129.
Mortuus eſt, p.457.

Mortuus iam eſt,riguerunt iam eius manus, ac pedes, f.883.
Morus, i, p.161.
Mos,moris, p.72. p.405.f.728. f.771.
Moſchus, i, m.880.
Mos exterarum gentium,f.774.
Mos regni, p. 379.
Motu caudæ gaudium canis oſtendit, f.539
Mouentur arbores vento,f.237
Mouentur dentes, f.393.
Moueo, es, m.120.
Mouere brachia, vt dum quis ambulat, f.531.
Mouere collum molliter ex ſuperbia, m.768.
Mouere cor, f.182.
Moueri aliquid vento, p.603.
Moueri aliquod animal, p.139.
Moueri arborem vento, p.155.
Moueri ianuam vento huc, atque illuc, m.391.
Moueri nauigium vndis concutientibus, f. 801.
Moueri rem ineptè inſertam alteri, f.801.
Moueri rem non aptè fixam, f. 393.
Moueri rem, quæ non eſt fixa, m.436.
Moueri ſe ipſo horologium, p. 449.
Moueri, tremere, f.237.
Mouetur adhuc, p.139.
Mouetur ſtipes, f.393.
Mox diſceſſurus, f.455.
Mox facturus, f.455.
Mox finiendus, f.455.
Mucidus, a, vm, f.4. f.464.
Mucor, is, m.762.
Mucorem generare, f.476.
Mucum abſtergere,f.490.
Mucus, i, f.490.
Mulceo, es, m. 160.
Mulgeo, es, p.505.
Mulier diuendens merces, p. 313.
Mulier grauida, f.525.
Mulieribus deditus, p.155.
Mulier ita incluſa, vt domo non exeat, m.146.
Mulier luxurioſa, m.19.
Mulier primaria, vt vxor filij Regis Tunchinenſis,concubinæ etiam eiuſdem Regis ſic vocantur, m. 241.
Mulier quæ literas ſinenſes nouit, f. 735.
Mulier templo idolorum inſeruiens, p.560.
Multa, p.803.
Multæ inuentiones &c. eſt additamentum, m. 266.
Multæ pyxides ſimul, in quibus edulia deferuntur, f. 616.
Multæ veſtes, f.395.
Multa mala perpetrare, p.191.
Muulta nox, f.376.
Mlti, f.52.
Multi abſque numero, p. 365. m.838.
Multi,dicitur de viuis, p.555.
Multi homines ſunt, f.52.
Multiloquium cum ſtrepitu, f. 645.

Multi ſine numero, f. 221. p. 529.
Multitudo hominum, m. 848.
Multos ſimul erogare ſtipem, m. 778.
Multum gaudere, m. 52.
Multum tempus non eſt elapſum, m. 27.
Multus, a, vm, m. 170. p. 270.
Multus populus, p. 555.
Mundare orizam, p. 343.
Mundare ſtoream, p. 671.
Mundi finem aduenire, p. 754.
Mundi Saluator, p. 754.
Mundus, a, vm, p. 641. f. 669. p. 767. f. 860.
Mundus, i, p. 754.
Mundus hic, f. 185. m. 273.
Mundus, purus, caſtus, f. 669.
Munera accipere, m. 771.
Munera admittere, p. 779.
Munera admittere, f. 417.
Munera dare, m. 771.
Munera eſculentorum dare diebus illis &c. f. 731.
Munera Regi præſtitutis temporibus offerre, m. 407.
Muneribus corrumpi miniſtrũ iuſtitiæ, m. 334.
Muneribus, & opibus curare incentum, p. 95.
Munificus, a, vm, m. 735. m. 577.
Munus magiſtri, f. 868.
Munus offerre, p. 36.
Munus, quod quinto menſe, vel luna offertur, f. 215.
Munus, quod Regi, aut alijs ſuperioribus offertur, m. 427.
Munus Regi offerendum ad anni recentis initium, m. 415.
Murex, muricis, p. 115. m. 738.
Murex viridus valdè, p. 668.
Murex, quo ſericum tingitur, m. 380.
Murmurare in abſentia, m. 45.
Muro circundare arcem, p. 747.
Mus, muris, m. 124. f. 789.
Muſca, æ, m. 30. f. 66. p. 662.
Muſcipula, æ, p. 83.
Muſcipula cum arcu, p. 21.
Muſcipula, in qua intercipiuntur mures, m. 357.
Muſcipulam relaxare, p. 21.
Muſcitare cum aliquid præcipitur, p. 687.
Muſcula, æ, p. 457.
Muſica multarum ſimul vocum, p. 632.
Mus odoratus, p. 116. f. 124.
Muſtax, acis, m. 644.
Muſtella, æ, f. 692.
Muſtella ſtellata, p. 635.
Muſtella ſtellata piſcis, f. 546.
Mutare conſtellationem, m. 689.
Mutare domum, p. 176. p. 177.
Mutare nomen, f. 79.
Mutare ſtellam, f. 559.
Muto, as, f. 177. f. 228.
Mutus, a, vm, m. 81.
Mutuum petere, p. 51.
Mytili ſpecies, m. 54.
Mytili teſta, m. 689.
Mytilus, i, p. 115. f. 317. m. 689.

Na-

NAres, ium, m.490.
Nares emungere, m.490.
Narium pars interior, p.466.
Narratio, onis, f.120.
Narro, as, f.354
Naſci, parere, gignere, f.687.
Naſcor, ceris, f.213.
Naſi dorſum, m.490.
Naſi pars inferior, & ſuperior, m.490.
Naſſa ad piſcandum, p.652.
Naſſa quædam ad piſcandum, f.182. m.275. m.419.
Naſus, i, p.490.
Naſus aquilinus, m.490.
Naſus aquilinus in partem inferiorem contortus, p.145.
Naſus rheumate obturatus, f.490.
Naſus reſimus, m.490.
Naſus ſanguinem emittit, f.490.
Naſus ſimus, m.480.
Natalem alicuius diem celebrare conuiuio, p.868.
Natalis regis, p.6.
Natalis dies regis, p.868.
Natando pedibus manibuſque vti, m.53.
Natando vna manu altera veſtem eleuare ne madeſiat, m.154.
Nates, tium, f.22. m.376. m.812.
Natiuitatis dies, p.688.
Nato, as, m.422.
Natos tres habeo, vnum filiũ, & duas filias, f.239.
Natura, æ, m.57.
Natura rationalis, philoſophia, æ, p.800.
Nauarchus, i, f.326. f.836.
Nauare operam bonis operibus, & meritis, m.595.
Nauclerus, i, p.279.
Nauem condere, f.727.
Naufragium pati, f.35. p.78.
Nauigare contra iſtuq; fluminis, f.539.
Nauigij quædam ſpecies, f.808.
Nauigium, ij, p.764. p.784.
Nauigium ad piſcandum in alto, p.784.
Nauigium in breuia, aut ſyrtes incidere, f.590.
Nauigium, in quo defertur annona pro militibus, &c. f.842.
Nauigium ſine vmbraculo, f.803.
Nauigium ſoluere, m.784.
Nauigium viminibus nouis colligare, p.784.
Nauigo, as, m.876.
Naui obliqua vela facere, p.7.
Nauis, is, f.727.
Nauſea, æ, m.163. m.487. p.570.
Nauſeam habere, f. 268. m.333.
Nauſeam pariens res, p.269.
Nauſeam pati, m.57.
Nauſeatus ſtomachus, f.423.
Nautæ conducti pretio, vt inſeruiant, p.404.
Nauus ad ea quę iubẽtur, p.687

Nè, p.357.p.870.
Nebula, nebulæ, p. 484. p. 705.
Nebuſo, onis, p.281.
Nebuſo cur ita feciſti? f. 743.
Nebulo hic ſuperbit, p.744.
Nebulo nequam, m.131.
Nebulonis fili, f. 743.
Nebuloſum aërem fieri, fumum aſcendere &c. f.818.
Nec ampliùs, f.110. f.441.
Nectere condylos, m.256.
Nec vnus eſt, f.449.
Ne cures, f.416.
Ne facias, m.870.
Ne facias, quia peccatum eſt, f.441.
Negare confabulationem ex odio, m.320. m.338.
Negat mihi loquelam, m.338.
Nego, as, p.113.
Nego conſenſum, m.524.
Negotia, orum, f.857.
Negotia ad legem ſpectantia, f.868.
Negotia feliciter peragere, f. 868.
Negotia multa, tribulationes multæ, p.723.
Negotia rei familiaris, p.868.
Negotijs diſtineor, p. 868.
Negotijs varijs occupari, m. 105.
Negotiorum geſtor, m.91.
Negotium, ij, p.868.
Negotium graue, p.832.
Negotium vrgens, f.71.
Ne loquaris, m.242. p.501.
Ne loquaris mendacium, m. 487.
Ne loquatur, p.357.
Ne occidas. particula prohibitiua, f.110.
Ne occidas viuens, m.681.
Nepos, otis, m.100. f. 824.
Nepotes, p. 125.
Ne punias, p. 99.
Nequam, f.275.
Nequaquam, p.1.
Nequiſſimus eſt ille, p.281.
Nerui crurum, f.186.
Neruos crurum præſcindere, f.186.
Neruus, i, f.258. p.662.
Neſcio, is, p.309.
Niger, a, vm, f. 1.
Niger color minimè ſplendens. f. 95.
Niger omninò, p. 409. p. 432. f.668.
Niger abſque ſplendore, m. 668.
Niger vultus, p. 316.
Nigra barba, p.883.
Nigri coloris homo, m. 215.
Nigrum fieri, ſeu aduſtum, f. 684.
Nihil eſt, f.482.
Nihil eſt niſi mare, f.184.
Nihil eſt omnino, m. 269.
Nihil eſt niſi ſylua, omne eſt ſylua, f.184.
Nihili facit eam rem, p.355.
Nihil intereſt, m. 507. m.511.
Nihili ſum ego, m. 320. m. 486.

Nihil

Nihil omnino comedit, m.219.
Nihil valet, m.291.
Nidus auium, m.817.
Nidus auium qui comeditur, m.250.
Nidus gallinæ, p.583.
Nidus quarundam auium, qui eſt pretioſus ad edendum, m.350.
Nimia delectatio in coitu, p. 574.
Nimium inclinari ad eſum, & potum, m.462.
Nimium inclinari ad venerea quæcunque etiam licita, f. 462.
Nimium dormire, licet vocetur, p. 843.
Niſus, i, p.48. p.90.
Nictare præ ſomno, p.416.
Nicto, as, m.323.
Nitentem cruribus ſedere in vacuo, f.893.
Nitidus pinguedine, f.595.
Niti genibus, f.626.
Nitrum, i, m.871.
Nix, niuis, m.784.
Nobilis, e, p.832.
Nobilis, e, primarius, a, vm, p.862.
Nobili oriundus proſapia, p. 676.
Nocere alteri, m.374.
Nocte tota, f. 214.
Noctiluca, æ, p.231.
Noctu, p. 22. f.214.
Noctua, æ, f.855.
Nocturnum tempus, m.822.
Nocuit illi aqua, f.590.
Nodum conſtringere, p. 578.
Nodum ſoluere, p.578.
Nodus laxus, p.403.
Nolæ, quæ collo equi appenduntur, m.445.
Nolle omninò, m.377.
Nolo, non placet, p.351.
Nomen, minis, f.158. f.730.
Nomen cuiuſdam libri, quem addiſcunt, p.532.
Nomen cuiuſdam prouinciæ in Tunchinenſi regno, m.5.
Nomen cuiuſdam Regis Sinéſis, p.819.
Nomen diaboli, quem timent ſenes, m.787.
Nomen eſt N. p.475.
Nomen malum, f.158. f.730.
Nomen proprium Regis Tunchinenſis, m.746. p.768.
Nomen Prouinciæ in finibus Tũchini & Cocincinæ, p.49.
Nomen Prouinciæ, quæ Cocincinam terminat ex parte Regni Ciampa, f.636.
Nomen quod infanti recens nato à Patre, aut Matre imponitur, f.826.
Nomen quo Eunuchi primarij nominantur &c. f.699.
Nomen quo ſinas vocant, f. 743.
Nomen, quo vocantur pueri, famuli &c. m.743.
Nomen, quo vocantur vetulæ, m.485.
Nomen Regis, quem apud Tun-

Tunchinenſes vocant bua, p.401.
Nomen regis Sinarum, p.742.
Nomen vnius è vicis Tunchinenſis regiæ, p.444.
Nomen regis Sinarum qui regnabat cum natus eſt Chriſtus Dominus, f.2.
Nomen Reguli, qui olim poſſidebat quatuor Tũchini prouincias &c. m.362.
Nonaginta, f.107.
Nonaginta nouem &c. p.492.
Non audeo, f.164.
Non decet, p.359.
Non diũ permanebit, p.225.
Nondum, f.117.
Nondum erat cælum, f.117.
Non eſt, p.870.
Non eſt de hoc agendum, p.111.
Non eſt domi, m.543.
Non faciam amplius, p.574.
Non intereſt, f.110.
Nonne iam comediſti? p.658.
Non occides, p.284. p.681.
Non ſolum, m.418. p.559.
Non ſufficit, m.238. f.360.
Non ſupereſt, p.132.
Norma linearum, f.354.
Nos, f.121. f.475. p.615.
Nos ſocij, p.711.
Nos, noſter, a, vm, f.821.
Noſtra domus, f.821.
Notam apponere, m.268.
Notare aliquid ſigno, m.231.
Notare in libro, quæ probè dicuntur, m.221.
Notare nomen, f.869.
Notare vocabulum, f.268.
Notarius, ij, f.377.
Notarius regis, m.125. p.552.
Nota ſcripturæ alicuius, m.310.
Notozephyrus, i, f.285.
Notus iam eſt in domo illa, p.616.
Nouacula, æ, p.166. f.298.
Noua nuntia inquirere, m.737.
Noua referre, p.799.
Nouem, f.107.
Nouem partes cæli, decem partes terræ, p.610.
Nouem, vel decem, f.107.
Nouemdecim, m.492.
Nouerca, æ, f.267. p.461.
Nouus, a, vm, m.479.
Nox, noctis, f.214.
Nubes, bis, p.448. p.857.
Nubilum cœlum, p.822.
Nubis pars, p.448.
Nucis indicæ cortex, f.180.
Nucis indicæ nucleum, f.690.
Nudari immodeſtè, f.417.
Nudius quartus, m.335. f.379. p.381.
Nudius quintus, m.335. p.381.
Nudius tertius, m.335. f.379.
Nudus, a, vm, f.312.
Nudus in parte ſuperiori corporis, f.803.
Nudus omninò ſine vlla veſte, m.816.
Nugor, aris, m.87. p.133. m.284.

Nugor, aris. iocor, aris, p. 281.
Nulla omninò eſt ratio, f.469.
Nullo modo, f.318.
Nullus, a, vm, p.508.
Nullus eſt, f.2.
Numera quot homines, p.449.
Numerare monetas, p.215.
Numerare poſſe, p.890.
Numerare quot vicibus, p.397.
Numerari non poteſt, p.890.
Numero, as, f.214. p.355.
Numerus decem, à decimo vſque ad decimum nonum, m. 492.
Numerus decem à numero viginti, quem vocant duo decem &c. f.491.
Numerus par, p.227.
Numerus rationum plenus eſt, nihil deeſt, m.562.
Numerus vnitatis à vigeſimo aſcendendo, p.482.
Nummus argenteus, m.398.
Nunc, f.19. m.366. p.501. m. 633.
Nunc aduenisti magiſter, m. 479.
Nunc moriaris, f.19.
Nunc primum eſt hoc, m.633.
Nundinæ, arum, f. 600.
Nundinæ fiunt in plenilunio, f. 600.
Nuncio, as, f.548.
Nuncium aliquid monens, m. 157.
Nuntium de illo nullum eſt, p. 845.
Nuntius regis, p.742.
Nuptiæ, arum, f.102.
Nuptiale conuiuium celebrare, p.143.
Nunquam adhuc, p. 696.
Nurus, vs, p.161.
Nutricius, ij, f.49.
Nutrio, is, f.158. m.186. p.571. f.576. p.838.
Nutritus à rege, m.448.
Nutrix, cis, m.72. f.461.
Nutrix & eius maritus, f.49.
Nutrix & nutritus dicitur etiã de Patre, & Matre veris, f. 72.
Nutrix mandit orizam pro infante, m.480.
Nutu ſignificare, vt veniat, m. 372.
Nux indica, f.180.
Nux indica immatura, f.180.
Nymphez radix, m.529.

OB

Obdormire in domino, m. 661.
Obedientia inferioris erga Superiorem, p.431.
Obedientiam præſtare ſuperioribus, m.598.
Obedio, is, f.74. m.109. p.431. p.471. f.524.
Obeſus, a, vm, m.21.
Oblationes diabolo factæ, m. 741.
Obliqua lex ſeu falſa, p.857.

Obliqua vela facere nunc ex vna parte, paulo poſt ex alia, f.876.
Obliqua vela trahere, f.641.
Obliquam trahere nauim modò in hanc, modò in illam partem, f.641.
Obliquitas, tatis, p.68.
Obliquum aliquid facere, m. 265.
Obliquus, a, vm, f.263. p.857.
Obliuioni mandare, f.372.
Obliuiſcar nunquam, p.373.
Obliuiſcor, eris, p.129. m.372. f.625.
Oblonga veſtis, f.154.
Oblongum lignum abſcindere in longitudinem in multa fruſta diuidendum, p.637.
Obloqui alicui, f.264.
Obloqui alijs, f.197.
Obnubilari cælum, m.156.
Obrui aliquid aquâ, f.397.
Obſcæna verba &c. p.801.
Obſcæna verba loqui, m.595.
Obſcurè videre, p.484.
Obſcurum ex nebula, p. 484.
Obſcurum noctis, p.822.
Obſcurum, vt ex nubibus, p. 542.
Obſcurus, a, vm, f.3.
Obſcurus ſenſus &c. m.683.
Obſcurus, tenebroſus, a, vm, f.717.
Obſes, idis, vel qui ſeipſum vendit, p.126.
Obſident milites arcem, m.608 p.865.
Obſideo, es, f.864.
Obſtetrices, &c. f.485.
Obſtinatè nolle alijs acquieſcere, f.562.
Obſtinatus in malo, f.32.
Obſtringi ære alieno, m.109.
Obſtruere foramen, f.550.
Obſtruere viam in tranſuerſum ſiſtendo, p. 522.
Obſtupeſcere dentes, f.266.
Obſtupeſco, is, p.308.
Obtinere dignitatem regis, f. 395.
Obtura rimas cymbæ, ne aquã admittat, m.382.
Obturamentum, i, p.578.
Obturare foramen, vel fiſſurã, m.282.
Obturare foramen vt ciſtæ, vel ſimilium &c. p.275.
Obturare foramina, m.368.
Obturare nauigij rimas, p.170.
Obturare nauim, f.168.
Obturatus, a, vm, m.382.
Obuelare ianuam, vt non videaris, f.413.
Obuiam ire alicui, p.661.
Obuiam ire naui, m.661.
Oburere bouem, p.783.
Occa, æ, m.56.
Occaſio, onis, opportunitas temporis, f.858.
Occo, as, m.56.
Occidens, ntis, m.716.
Occidere aliquod animal ad illud edendum, m.769.
Occidere ſolem, p.397.
Occido, is, p.284. p.681.

Occipitis capilli, p.257.
Occiput, pitis, p.257.
Occludere aliquem duobus lignis collo appoſitis, f.206.
Occludere foramen adhibito obturamento, p.664.
Occulta virtus, quam homines non percipiunt, m.683.
Occultare aliquid, p.283.
Occultè, p.812.
Occultè comedere, m.372.
Occultus, a, vm, m.74.
Occultus remanet, m.457.
Occupatus, detentus, a, vm, m.834.
Octo, f.289. p.718.
Octodecim, p.718.
Octoginta, p.718.
Oculi, p.483.
Oculos defigere, m.173.
Oculos effodere, p.373.
Oculos eleuare, ita vt albugo appareat, f.456. m.805.
Oculus, i, f.131. f.456. p.477. m.548.
Ocytèr, ocyùs, m.694.
Ocyter reuerti, m.694.
Odiſſe, p.268.
Odium, ij, f.367.
Odor bonus, m.770.
Odorem ſuauē emittere, f.775.
Offendere aliquem, m.261.
Offendere cæli Dominum, p.422.
Offendere in lapidem, f.693.
Offendere in teſtam, f.677.
Offendere pagum contaminando illum, f.592.
Offendere pedem, m.54.
Offendere pedes in ſpinas, aut lapidem, m.208.
Offendere perſonam alicuius, p.308.
Offerre, m.146.
Offerre aliquid ad remiſſionem delicti obtinendam, f.823.
Offerre Deo, m.146.
Offerre diabolo edulia, m.231.
Offerre edulia ſuperſtitiosè, f.322.
Offerre idolis orizam, f.322.
Offerre magiſtro, m.146.
Offerre munus regi, p.184.
Offerre progenitoribus defunctis edulia, m.231.
Officij tantum cauſa res peragere, f.258.
Officioſa verba, m.193.
Officium, aut ars, cuius vſu quis victum quærit, m.528.
Officium Diuinum percurrere, p.206.
Oleo, es, m.489.
Olere vſtulationem, f.365.
Oleum, i, p.161.
Oleum quod edulijs immiſcetur, f.691.
Olfacere, m.541. m.736.
Olim, p.896.
Olla, æ, f.565.
Olla ad ſolos piſces cōocquendos inſeruiens, f.801.
Olla ænea, m.236. f.565.
Olla fictilis, f.565.
Olla fuſilis aurificis, f.565.
Olla, in qua concoquunt orizam,

zam , m. 340.
Olla, in qua tantundem continetur orizæ quantum ſufficit ad duorum prandiũ &c. p.566.
Olla maior ferrea, vel ænea, f. 855.
Olla minuſcula, in qua ſcilicet concoquitur oriza pro duobus, m.505.
Olla paruula ad orizam concoquendam pro vno tantum, p.561.
Ollas, & alia lateritia concoquere, f.578.
Omiſſum fuiſſe aliquod vocabulum &c. m.677.
Omittere aliquod verbum ex inaduertentia, m.696.
Omittere rem, quam diſtulit, p.429.
Omne genus armorum, f.273.
Omne quod eſt, argentum eſt & aurum, f.184.
Omnes, p.329. p.559.
Omnes ad vnum, p.404.
Omnes duces, f.116.
Omnes, & ſingulæ partes, f. 478.
Omnes eunt; omnes redeunt, m. 218.
Omnes homines, m. 319. p. 364.
Omnes iam conuenerunt, p. 562.
Omnes ite, f.77.
Omnes omninò, p.322.
Omnes orbis partes, p.858.
Omnes nemine dempto, p.735.
Omnes qui, p.559.
Omnes qui ſub cælo ſunt, f.77.
Omni conatu, m.703.
Omnes ſpiritus, p.410.
Omnia, p. 378.
Omnia corporalia præter cælum, terram, & homines, p. 858.
Omnia hæc verba, f.20.
Omnia idola, f.116.
Omnia regna, p. 479.
Omnibus diebus, p.479.
Omninò, p.404.
Omninò dies tres, p.97.
Omninò nihil comedit, p.696.
Omninò non eſt, f.209.
Omninò vacuus, p.404.
Omnis, e, p. 78. f.116. f.184. m.218. p.319. p.390. p.479.
Omnis, e. totus, a, vm, f.321.
Omnis locus, p.364. p.562.
Oneraria, æ, f.272.
Onera publica pro rege, aut magiſtratibus, m. 868.
Onus, eris, f.26.
Onuſta fructibus arbor, m.670
Opera alterius vti ad opus faciendum, p.507.
Opera bona exercere, m.607.
Opera in obſequium Dei, m. 868.
Opera publica regis, &c. f.837.
Opera, quæ Rex, vel alij magiſtratus ſuis ſubditis imponunt, p.607.
Opera ſuperſtitioſa, m. 868.
Operam perdere, p.135.

Operculum adhærens arcæ, m. 509.
Operculum diotæ, m. 509.
Operculum menſæ rotundæ ſuperpoſitum ne in edulia muſcæ irruant, p. 427.
Operculum ollæ, m. 74.
Operculum pyxidis, f. 509.
Operimentum, i, m. 509.
Operimentum libi, p. 35.
Operire caput veſte, m. 229.
Operire ignem ne extinguatur, m. 635.
Operire terra, aut re ſimili aliquod foramen, m. 424.
Operis in medio, f. 573.
Opifex optimus, eximius, m. 3.
Opitulor, aris, m. 36.
Opium, ij, m. 12.
Oppidani, m. 354.
Oppidi caput, p. 880.
Oppidum, i, p 880.
Oppidum aſſignari à Rege ad ſoluendum alicui tributum annuum pro victu, m. 880.
Oppidum vnde quis ortus eſt, m. 624.
Opportunè, f. 384.
Opportunè aduenire, f. 384.
Opportunè ito, vt aſſequaris, p. 425.
Opportunè non aduenit, p. 425.
Opportunitas arandi terram, p. 486.
Opportunitas temporum, p. p. 486.
Opportunitate illa temporis durante, f. 858.
Opportunus non fuit aduentus, f. 384.
Oppreſſio cordis ex morbo, f. 574.
Opus eleuatum, ac variegatum in ligno, m. 328.
Opus magnificum, maieſtate plenum, f. 830.
Opus meritorium, p. 608.
Opus minutum, aut eleuatum fabri lignarij facere, f. 43.
Opus ſibi inuicem relinquere, m. 560.
Ora galeri, f. 446.
Ora, vel extremitas viæ, m. 35.
Orbiculus bombycis, m. 776.
Orbus vtroque parente, m. 145
Oratorium, ij, m. 22.
Ordinare lances in menſa, p. 20.
Ordinaria feſtiuitas, p. 787.
Ordinariè, p. 787.
Ordinariè. ſemper, p. 787.
Ordinatè collocare, p. 209.
Ordinatè collocare in aliquo loco, f. 680.
Ordinatè res collocare, p. 19.
Ordines variarum rerum, quarum vna alteri ſuperponitur, f. 424.
Ordo dignitatis ſeruatur in ſedendo, f. 779.
Ordo perſonarum, quæ aliquã communitatem faciunt, f. 313.
Ordo præeminentiæ iuxtà dignitatem perſonæ, f. 779.

Ordo

Ordo vnus, ordines duo &c. p. 435.
Oriens, ntis, m.235.
Orientalis plaga, m. 235. m. 622.
Orientalis ventus, m.235.
Orificij confracti ollæ, p.444.
Orificium ollæ, f.466.
Orificium ſcutellæ, f.466.
Originale peccatum, p.836.
Origo aquæ currentis, f.159.
Orior, oriris, p.455.
Oriri variolas filio, p.513.
Oritur ſol, & ſic de alijs, p.455.
Oriundus, a, vm, f.213.
Oriundus Roma, f.213.
Oriza aduſta, f.654.
Oriza coćta, p.131.
Oriza coćta iam corrupta, p. 779.
Oriza coćta iam frigida, f.540.
Oriza combuſta intra ollam, ſeu in fundo ollæ, m.94.
Oriza communis, m.260. p. 730.
Oriza cruda, p.260.
Oriza cum pellicula, m.749.
Oriza dićta Pulò iam coćta quę offertur idolis, p.893.
Oriza ex Iaponia, p.451.
Oriza germinans, quæ aquæ immergitur antequam ſeminetur, m.443.
Oriza in herbam germinans, m.443.
Oriza minutior, m.549.
Oriza poſterioris meſſis, f.105.
Oriza præcox, f.694.
Oriza, pulò, dićta, f.554.
Oriza pulò dićta, blanda, & ſuauis, p.646.
Oriza pulò dićta, iam coćta, & purpurea, p.893.
Oriza, quam luſitani pulò vocant, iam coćta, p.893.
Oriza, quæ in India dicitur pulò, &c. m.260.
Oriza ſubnigra, p.311.
Oriza viridis contrita quam auela vocant Luſitani, p. 131.
Orizæ folliculum in piſtino detrahere, f.428.
Orizæ, quam pulò vocant, globi, quos idolis offerunt Ethnici, m.858.
Orizam ab olla extrahere, ac menſæ apponere, & ſic de alijs edulis, p.231.
Orizam circumuoluendo purgare, p.882.
Orizam germinantem in aquã immergere &c. m. 520.
Orizam herbeſcentem euellere, ad tranſplantandum, m. 443.
Orizam iam coćtam reuoluere, f.266.
Orizam molendino manuali conterere, m.749.
Orizam pilo conterere, f.195.
Orizam pilo tundere, m. 260.
Ornamentum ex ære, vel argento, circa capulum gladij &c. m.364.
Ornare auro, & argento enſis ca-

capulum, f.51.
Ornare idolorum fanum peripetaſmatibus, picturis &c. m.837.
Ornatus circa ſtoream, & ſimilia, p.89.
Oro, as, m.539.
Orphanus, i, m.129.
Orta iam eſt luna, p.677.
Os, oris, f.364. m.418.
Os aperire, f.466.
Os claudere, p.467.
Oſcito, as, m.523.
Os claude, f.520.
Os cuiuſcunque rei, f.466.
Oſculor, aris, f.336.
Os fiſtulæ inferius, ex quo ventus egreditur, p.628.
Os narium, f.799.
Os paruum, m.58. p.467.
Os prauum, f.364.
Os oſſis, f.133. m.899.
Oſſa mortuorum conſumptis iam carnibus, f.133.
Oſſa rodit canis, f.899.
Os ſtomachi, f.473.
Oſtendere pudenda, m.43.
Oſtendo, is, f.157.
Oſtreæ ſpecies, f.320.
Os ventriculi, f.1.
Otior, aris, f.183.
Otioſum eſſe domi, ac indulgere genio, m.427.
Otioſus, i, m.308.
Otium, ij, m.653.
Otium mihi non eſt, m.653.
Otium tibi quando erit? f.653
Oua frixa, f.815.
Oua parere, f.815.
Oua piſcium, m.815.
O vetula, m.485.
Oui albumen, f.815.
Oui luteum, vitellus, i, f.815.
Oui teſta, f.815.
Ouis, is, p.703.
Ouis, agnus, aries, f.105.
Ouis incubare, m.12.
Ouis incubare auem, f.815.
Ouum, i, m.815.
Ouum gallinæ, m.815.
Ouum ſerpentis, m.815.
Ouum vrinum, m.815. f.875.

PA

PAcem colant ſuperiores, inferiores amicitiam ſeruent, p.329.
Pacificare alios inter ſe, f.328.
Pagi incola, m.624.
Pagi rectores, p.445.
Pagi ſeniores alloqui, p.398.
Pagina libri vna, p.40.
Pagus, i, f.397. m.466. m.576. m.624.
Pagus in cocincina, quem Iapones incolunt, f.330.
Pagus præcipuus in prouincia, m.660.
Pala ferrea ad fodiendum apta, p.446.
Palatium, ij, m.78.
Palatium illius regis &c. p.73.
Palatium regis, f.192. p.216. f.605.

Palatium regium, f.404.
Palatum, i, p.390.
Palea, æ, f.40.
Palea craſſa, p.212.
Paleæ quibus teguntur domus, m.676.
Palea ex herbis quibus operiuntur domus, f.40.
Palea orizæ, qua teguntur domus, p.632.
Palearium, ij, p.632.
Palea ſpicarum poſt trituratam orizam, m.655.
Paleis domus cooperta, f. 40.
Pallida facies, m.465.
Pallidam habens faciem, macilentus, a, vm, p.871.
Palma, æ, f.180.
Palmula, æ, m.390.
Palmula guburnaculi, f.392.
Palpando in aliquem impingere, p.651.
Palpando quærere, p.652.
Palpare aliquem, p.691.
Palpare comprimendo, m.54.
Palpare in tenebris, p.652.
Palpare vultum filij, p.70.
Palpebra, æ, f.465.
Palpebræ, arum, f.426. f.462.
Palpebrarum pili, f.462. f.465.
Palpitare furunculum, f.181.
Palpo, as, p.54. m 473. p.691.
Palus, vdis, p.32. f.325.
Palus exigua, p.653.
Palus iners, aqua recluſa, f.68.
Paluſtris locus, f.196.
Pandiculor, aris, m.876.
Pannici ſpica, m.353.
Panicum, i, m.353.
Panis nauticus, p.26.
Pannus, i, f.65.
Pannus feretri, vel loculus, p. 11.
Pannus laneus, p. 106.
Pannus laneus tenuis, f. 162.
Pannus laneus valdè ſubtilis, p. 424.
Papilio, onis, p. 57.
Papilio in modum cicadæ quē habent in delicijs Annamitæ, m.77.
Papula, æ, m. 672.
Papulas in corpore enaſci, m. 672.
Papulas in facie oriri, m. 672.
Papulas oriri, m. 672.
Papyrus, i, f.103. p.264.
Papyrus, quæ adhibetur in parte inferiori loculi defunctorum, p.360.
Papyrus quædam quam pueri concinnāt vt vento in altum efferatur, ita tamen vt fune ligata, vel dimitti, vel retrahi poſſit, à Luſitanis dicitur Sarangò, f.172.
Papyrus valdè lata, & denſa, p.264.
Paradiſus cæleſtis, p.763.
Parare domum omnia componendo, f.676.
Parare menſam, p.277.
Paratus, a, vm, p.675. m.676.
Parcè metiri, f. 71.
Parcimonia in edendo, relinquere in diē ſequentē, f.161.

Parco, is, p.732.
Parco, is, fero, fers, p. 780.
Parcus, & miſer in expenſis, m. 791.
Parere ante tempus, f.571.
Parere filium, f.213.
Parere oua, f.213.
Paria quot? dicitur de his quæ bina iungi poſſunt, aut habẽt duo latera paria, vt cymba &c. p.105.
Paries, etis, m. 65.
Paries domus ex cannis indicis compoſitus, f.558. p.559.
Paries ex cannis Indicis, & calce compoſitus, m.224.
Pario, is, m.213.
Pario, is. Gigno, is, m.675.
Pars nubis, m. 196.
Paro, as, m.673. f.702.
Par pari referre, p.28.
Pars, partis, p.3. m.32. p.594.
Pars acus, vbi eſt eius foramen, m. 812.
Pars agri, m. 196.
Pars agri in qua eſt ſeminata oriza, m. 196.
Pars alicuius fructus, p.490.
Pars argenti &c. m.593.
Pars dextera, m.32.
Pars domus, quæ imbricibus caret, m.328.
Pars exterior, p.31.
Pars fructus, qui dicitur iaca, & in modum caſtanearum diuiditur, p.490.
Pars infima diotæ, m.812.
Pars, in quam Prouincia aliqua ſubdiuiditur, f.342.
Pars mali aurei, p.490.
Pars notabilis domorum ferè vnitarum inter ſe, p.776.
Pars Occidentalis, f.622.
Pars rami fructuum indicorum oblongorum in modum fabæ noſtratis, f.500.
Pars ſiniſtra, m.32. f.711.
Pars ſtoreæ veteris, f.453.
Pars veſtis veteris, f.453.
Partem orizæ tollere de lance, p.682.
Partes mundi quatuor inſpicit Mathematicus ſuperſtitioſus, p.610.
Partes, quæ ſeparantur in ſpica orizæ, f. 293.
Particula ad inculcandum aliquid, p.634.
Particula imperatiui, p.219.
Particula interrogatiua, p.658.
Particula numeri ordinalis, m. 779.
Particula pluralis numeri cum honore, f.601.
Particula reſpondentis inter ruſticos, m.585.
Particula ſuperlatiui ſiue in bonum, ſiue in malum, magis tamen in malum, f.139.
Particulæ, aut diuiſiones interiores mali aurei, m.757.
Partis, in quam Prouincia ſubdiuiſa eſt, caput, p.343.
Parum, f.124. m.277. f.352. f. 406. m.449. p.766.
Parum adhuc, f.352.

Pa-

Parum tantum, f.110. f.352.
Paruuli, defuncti, quos putant Ethnici conuerti in dæmoniola, f.647.
Paruulus, a, vm, f.108.
Paruulus, macer, macilentus, a, vm, m.670.
Paruulus valdè, p.725.
Paruus dæmon, quem Ethnici putant interficere infantes, f.639. p.640.
Paruus dæmon te interficeat maledictum, p.640.
Paruus, a, vm, m.31. p.175. m.481. f.553. f.797.
Paſſer, ris, p.684.
Paſtor, oris, p.477.
Paſtor bubalorum, p.483.
Paſtor ouium, p. 106.
Patens, ntis, f.529.
Patens circumquaque domus, f.802.
Patens ianua, p.530.
Patens omnibus ventis cymba, m.814.
Patens ventis porta, f.276.
Patentes literæ, quæ dantur alicui in ſignum magiſtratus, vel dum viuit &c. p. 609.
Pater, tris, m.92. m.606.
Pater adoptans, m. 92.
Pater, & Mater, f.8.
Pater, & Mater qui genuerunt filios, f.663.
Pater generans, m.92.
Paternitas veſtra, f.18.
Pati malum &c. m.881.
Pati naufragium, m.590.
Pati pro peccatis, f.823.
Patiens, ntis, p.173. f.308.
Patienter ferre, m.66. p.553.
Patior, teris, p.109. p.557.
Patria tua quænam eſt? m.507.
Patruus, frater patris natu minor, p.116.
Patruus, patre natu maior. ſic etiam vocatur illius patrui vxor, f.17.
Parua diota, m.108.
Patulum, os, f.42.
Paucæ monetæ, quæ ex numero perfecto ſuper ſunt &c. f. 406.
Pauci dentes ſuperſunt, f.638.
Paueo, es, f.374. p.457.
Pauimentum domus, m.513.
Pauimentum quod circuit domum &c. f.755.
Paulatim effundi rem liquidam p.554.
Paulo ante, m.366 p.502.
Paulo plus, p.574.
Paulo poſt, p.574.
Paululum quieſcendo bis, aut ter in itinere perueni ad locum, m.774.
Pauor, oris, p.687.
Pauper, ris, p.361. p.369.
Pauper, mendicus, p.23.
Pauus, i, m.135.
Pax, pacis, p.2. m.25. f.328. p. 350.
Pax, & quies populi, m.527.
Pax vniuerſalis, p.5.
Pænas exigere, p.99. p.597.
Pænitere, f.593.

Pænitere de peccatis, p.504.
Pænitere, rebellionem facere, m. 402.
Peccata confiteri, p.823.
Peccata purgandi locus, m.823
Peccata purgare, m.823.
Peccata, vel pænas peccatis debitas remittere, f.273.
Peccator ſum, p.823.
Peccatorum pænas verberibus perſoluere, m.823.
Peccatum, i, culpa, æ, p.823.
Peccatum committere, p.823.
Peccatum luxuriæ, p.276.
Peccatum, vel pæna illius, m. 528.
Pecten, ntis, m.432.
Pecten ad pediculos excutiendos, m.34.
Pecten liciatorum, f.294.
Pecten minutum ad extrahendos lendes, m.432.
Pecten telæ, m.369.
Pectine pediculos abſtergere, f.101.
Pecto, is, m.93.
Pectus, toris, m.538.
Pectus gallinæ &c. p.434.
Peculium, ij, f.53.
Pecunia, quam vincti ſoluunt pro lumine carceris, p.330.
Pedes cancri paruuli, f.260.
Pedeſtre iter conficere, m.50.
Pedetentim, f.370.
Pedetentim agere, f.650.
Pedetentim incedere, p. 733.
Pedibus captus, p.19. m.19.
Pedica, æ, f.174.
Pedicas auibus erigere, f.174.
Pediculi in capite, f.101.
Pediculus cucurbitæ Indicæ, p.144.
Pediculus fructus, p.144.
Pediculus fructus ſinici, m.144.
Pediculus in corpore productus, p.637.
Pediſequus, i, f.797.
Pellere domo diabolum, p. 239.
Pellicula oui, m.860.
Pellis, is, f.162.
Pello, is, f.894.
Pendens è collo aliquid portare, p.217.
Pendens è collo imago, m.217.
Penetrare per cuniculos, p.120.
Penetrare tanquam per foramē in aduerſam partem, p.426.
Penetrat aqua madefaciendo aliquid, f.752.
Penetrauit pedem ſpina calcata, m.523.
Penetro, as, m.523.
Penicillus ad ſcribendum, m. 60.
Penicillus, quo quid ſandarachâ inficitur, f.756.
Penicillus quo pingitur, m. 864.
Penna, vel penicillus acumine carens, f.134.
Pennarum faſciculus, qui fronti equorum alligari ſolet, p. 341.
Pennæ auium, m.426.
Penſū manuale ſericum, f.587.
Penu-

Penula è folijs prægrandibus contexta &c. p.824.
Pepo, nis, m.180. p.259.
Pepo aqueus, m.180. p.318.
Pepo rotundus, m.180.
Pera, æ. crumena, æ. ſaccus, i, m.844.
Pera ſtipem erogantis, m.448.
Percipio, is, p.324.
Percurrere globulos precarios modo ordinario non duplicando preces in ſingulis globulis, m.197.
Percurrere precarios globulos, p.397.
Percuſſio, onis, p.469.
Percuſſio quædam linguæ ad dentes &c. f. 712.
Percutere caſim ſemel &c. p. 469.
Percutere crepitacula lignea, m.589.
Percutere æs ductile ad opus, p.295.
Percutere manu caput alterius p.289.
Percutere pectus, m.538.
Percutere ſe ipſum, f.464.
Percutere, vel impellere alium genu, inflexo poplite, m. 781.
Percutio, is, m.203.
Perdere operam, p.457.
Perdo, is, deſtruo, is, p.845.
Perfectè bonus, p.404.
Perfectionem adhuc non attigit, p.570.
Perfectiſſimus, a, vm, f.768.
Perfectum ex omni parte, f. 768
Perfice rem, ne differas, f.571.
Perforare acu, p.382.
Perforare ab vna parte in alteram, m.752.
Perforare aliquid, m.615.
Perforare bubalis nares, f.685.
Perfunctoriè, p.773.
Perfunctoriè operari, m.750.
Pergula domui annexa, m.93.
Periculo ſe exponere, p.415.
Periculum cadendi, p.249.
Periculum peccandi ſubire, p. 415.
Periodus iam currit, f.776.
Peripetaſma, tis, f.57. f.450.
Peritus in aliqua arte, m.551.
Permanere in eodem ſtatu, f. 127.
Permitto, tis, f.212.
Perna, æ, p.242.
Perpendere rationes, f.703.
Perpendo, is, p.415. p.880.
Perſeuero, as, p.225. p.396. m. 503.
Perſicum præcox, vel Armenicum, m.475.
Perſona, æ, m.463. f.532.
Perſona vilis, f.551. m.750.
Perſonaliter proficiſci, p.90.
Perſpexi, vt aliquem viderem, vidi neminem, m.736.
Perſpicilia, orum, p.384. p.483.
Perſpicilia oblonga ad diſtantia intuenda, f.587.
Perſtringit oculos magna lux, f.421.

Per-

Pertentando ambulare, m.691.
Pertica, æ, f.678.
Pertica oblonga, quam Ethnici ſuperſtitiosè erigunt ad ſuas ianuas &c. m.516.
Pertica, qua Annamitæ ſuos dimetiuntur agros, f.678.
Pertica, quâ impellitur nauigium, f.678.
Pertinaciter accuſare aliquem donec condemnetur, m.500.
Pertinentia ad animam, m.700.
Pertinentia ad venerea, f.700.
Pertinere ad aliquem, p.786.
Pertinet ad quem? p.864.
Pertingere, f.95.
Pertingit ad caput aqua, f.523.
Pertingit iam aqua ad lignum, p.721.
Pertingo, is, p.721.
Pertingo, is. Attingo, is, m. 523.
Pertingo, is, vel opportunè aliquid facere, p.425.
Per totam vitam, m.45.
Pertranſiuimus iam pagum, p.374.
Pertranſiuit, p.615.
Perturbare intellectum, m.882
Perturbata res, f.422.
Perturbatio ex concurſu frequentis populi, m.338.
Perturbationes belli, p.392.
Peruadi aliquid ab aqua, f.738.
Peruenio, is, p.824.
Peruenire non valet diſcurſus, ſeu cogitatio, f.216.
Peruenit modo, p. 824.
Peruerſi, p.180.
Peruerſus. Iniquus, a, vm, m. 711.
Peruerſus nebulo, f.295.
Peruerſus, nequam, p.617.
Peruerti, m.44.
Peruerti ad factiones diaboli, m.402.
Peruia vento, patenſque latronibus domus, m.814.
Peruius, patenſque omnibus locus, m.814.
Pes, pedis, p.102.
Pes gallinæ, aut ſuis, f.284.
Peſtis, is, m.26. f.727.
Petere ab aliquo, f.890.
Petere aliquid à rege ex ſcripto, p.179.
Petere à perſona primaria, m. 317.
Petere dignitatem, m.91.
Petere mutuò rem, quæ non debet reſtitui, f.856.
Petigo, inis, f.391.
Petitio ex ſcripto, quæ fit Regi, f.359.
Petitionem ex ſcripto Regi offerre, f.359.
Peto, tis, m.91. p.342. f.890.
Petra, æ, p.191. m.733.
Petram præſtigijs mouere loco, m.733,
Pexus aptè capillus, f.93.
Pharmaci magma, quod eijcitur, f.784.
Pharmacum, i, m.753.
Pharmacum, i. medicina, æ, m.784.

Phar-

Pharmacum ad libidinem excitans, m.81.
Pharmacum grauiter olet, p. 333.
Pharmacum refrigerans, p.785
Pharmacum vehemens, p.785.
Pharmacum vnum, f.102.
Phaſeoli contriti, p.272.
Phaſeolus, i, m.211.
Philtrum amatorium, f.160.
Phthiſi laborans, f.585.
Phthiſis, is, m.502.
Pica, æ, m.48. m.78. m.359.
Picturæ faciendæ colores, m. 864.
Picturæ in columnis idolorum, p.212.
Pietas, tatis, m.240.
Piger, gra, grum, p.35. p.395. m.500. m.544.
Piger, onera alijs relinquens, m.560.
Pignori dare, p.126.
Pignori dare filium, f.225.
Pignus accipere, f.81.
Pignus aliquod mechanico præbere, m.842.
Pignus pro debito accipere, m. 890.
Pila, æ, p.39.
Pila lapidea, m.244.
Pila luſoria, f.91.
Pileum conficere, p.485.
Pileus, i, f.484.
Pileus, aut veſtis æquatur cælo, p.524.
Pileus cum auribus, quo vtuntur doctores, f.83.
Pileus communis militum, f. 484.
Pileus communis, quo milites vti ſolēt cum ad aulam pergunt, p.557.
Pileus exagonus, m.753.
Pileus exagonus literatorum, f.484.
Pileus ex crinibus caudæ equinæ confectus, m.442.
Pileus idoli, m.454. m.467.
Pileus in ſuperiori parte acutus in modum ſecuris, f.650.
Pileus purpureus militum, f. 484.
Pileus regius, f.833.
Pileus ſacrificuli, p.560.
Pileus ſacrificulorum, f.484.
Pili animalium, m.426.
Pilos animalium extrahere aqua feruenti perfundendo, f. 426.
Pincerna, æ, p.657.
Pingo, is, m.864.
Pinguem carnem frigere ad eliciendum adipem, p.636.
Pinguis, e, m.33. p.466.
Pinguis terra, f.769.
Pinna, æ, f.65. f.866.
Pinnula piſcis, f.33.
Piper, ris, f.325 p.797.
Piren, enos, p.463.
Piſcatoria cymba, p.305.
Piſcator ex cymba, f.536.
Piſcator cum cymba ad piſcandum prodiens, m.587.
Piſcē inter duos bacillos ſtringere ad torrendum, p.261.
Pi-

Piſcem frigere, p.636.
Piſces, aut alia animalia caudam mouere, f.531.
Piſces manu tentare, m.473.
Piſcina, æ, p.10. p.30.
Piſcis, is, f.77.
Piſcis corruptus, f.873.
Piſcis crudus in fruſtula conciſus, vt edatur, p.297.
Piſcis dictus cabos, m.123.
Piſcis dictus giêc, p.283.
Piſcis pampano dictus, f.107.
Piſcis quædam ſpecies, p.766.
Piſcis quidam, p.106. f.576. f.832.
Piſcis quidam aquæ dulcis, f.481. p.482.
Piſcis quidam dictus dou, m.169.
Piſcis quidam dictus Kimcho, m.128.
Piſcis quidam figuram habens lacertulæ, m.742.
Piſcis quidam fluminis, Rex vocatus, p.470.
Piſcis quidam marinus, p.480.
Piſcis quidam valde pinguis, f.269.
Piſcis recens, m.846.
Piſcis ſale conſperſus, vel ſiccus, m.450.
Piſcis, vel oſtreorum genus, f. m.701.
Piſcis vocatus lam. f.395.
Piſcor, aris, m.29. m.203. f.432.
Piſtillus, i, p.94.
Piſum, ſi, m.211.
Pium opus iuuare eleemoſinis, vt ad Eccleſiam, Pontem, & ſimilia erigendã, m.240.
Pius, a, vm, m.552.
Pix, picis, p. 181. p. 803. p. 830.
Pixis nantica, p.23.
Placenta, æ, p.26. f.162.
Placenta ex oriza & carne ſuila, ſolum fit in principio anni, p.122.
Placenta ex oriza, quam pullò vocant, m.264.
Placentæ teneræ ex oriza quibus adduntur phazeolorum liba, m.370.
Placentulæ frixæ, p.636.
Placentulæ pruni figuram referentes, m.471.
Placitum illius fiat, f.311.
Placitum tuum fiat, p.401.
Plaga, æ, m.453. m.458. f.609.
Plaga orientalis, f.609.
Plana veſtis ſine rugis, p.660.
Planicies, ei, p.25.
Plantago, ginis, p.442.
Planta florem habens, vt lilij, f.684.
Planta pedis, f.22.
Planta quædam, p.764.
Plantare albores, p.46.
Planto, as, f.45.
Planus, a, vm, m.595.
Planum, & valdè æquale ſolum, m.742.

Pla-

Platea, in qua venduntur poma, m.616.
Plateæ in quibus tabernę apertæ ſunt ad diuendendum, m. 602.
Platea tabernatum, p.313.
Plaudere manibus ad canendũ, f.15.
Plaudere manibus ad comitandum cantum, p.174.
Plaudo, is, p.70.
Plectere capite, f.324.
Plectere pœna capitis, m.172.
Plena, res, p.93.
Plena orizâ ſpica, p.93.
Plenilunium, ij, p.40.
Plenum, ita vt ſupereſluat, p. 546.
Plenus, a, vm, p.214. m 641.
Plenus iam eſt &c. p.562.
Plenus, ita vt ſupereſiluat, m. 450.
Plenus meritis, & virtutibus, m.641.
Plenus omninò, p.156.
Plicare fimbriam, p.263.
Plicare veſtem, f.887.
Plicatam fimbriam rotundè conſuere, m.396.
Plico, as, m.887.
Ploratus infantium, f.465.
Pluere iam deſijt, m.487.
Plumbum, i, f.103.
Plumbum album, p.356.
Plumbum retium, p.89.
Pluo, is, f.486.
Plus, f.573.
Plus, minuſuè, m.49.
Plùs, minuſuè, numerando, m. 219.
Plus minus viginti, f.872.
Pluteus, ei, m.5.
Pluuia cum vento, p.285. p. 487.
Pluuia maior, p.160.
Pluuia maiuſculis guttis cadẽs, & raris, p.487.
Pluuiam imminui, p.487.
Pluuiam introire, p.643.
Pluuiam vento impellente intrare, p.487.
Podagræ morbus, f 377.
Podagrâ, vel chiragrâ laborare, p.134.
Poëſis obſcæna, p.573.
Pænitentia peccatorum cum petitione veniæ, m.334.
Pænitere, p.504.
Pæna, qua multi plectuntur; vt morbus vniuerſalis, quem Deus immitteret, p.714.
Pollex, cis, f.534.
Polliceor, eris, p.342.
Pollui liberè, f.679.
Pollutio, onis, p.367.
Pollymixos, m.136.
Polus ſeptentrionalis, p.211.
Pondera decem argenti, f.434.
Pondera nouem argenti, m. 434.
Ponderare illiberaliter, f.83.
Ponderare intentum alterius illo neſciente, m.415.
Ponderare liberaliter, m. 83.
Ponderi ferendo, vel attollendo ſufficere, m.567.

Pondero, as, m.83.
Pondus vndecim circiter iuliorum, m.434.
Pondus vnum argenti, f.434.
Pondus vnum, duo &c. m.434.
Pono, is. applico, as, p.801.
Pono, is. facio, is, m.765.
Pons, ntis, m.91.
Pons ad corporis lotionem, f.91.
Pons, aut vicus in Aula Tunchinenſi dictus, cau gien, m. 283.
Ponticulus ligneus, f.232. m. 274.
Poples, itis, p.560.
Populus, i, f.779.
Porrigere aliquid ambabus manibus cum reuerentia, m. 239.
Porrigere manum alicui, m. 286.
Porrigere librum, m.239.
Porrigo nigra, m.268.
Portare menſam rotundam ad aliquem, vt edat, p.450.
Portæ ligneæ cum vario opere, m.23.
Porticus in itinere ad viatores hoſpitandos, f.620.
Portio, onis, m.131.
Portio quædam itineris, p.229.
Portu egredi, m.138.
Portulaca, æ, f.643. p.673.
Portum ingredi, m.138.
Portus, vs, m.138.
Portus in cochinchina à Luſitanis dictus Turanū, m.311.
Poſita ſunt omnia in poteſtate ſolius Dei, f.583. p.584.
Poſſideo, es, m.243.
Poſſum potes, m.243.
Poſt aliquod tempus, f.216.
Poſt comeſtionem, m.366.
Poſtea, m.366. p.774.
Poſtea, diebus ſequentibus, m. 682.
Poſtea videbimus, m.684.
Poſteri, rorum, p.318. f.687.
Poſterior hominis pars, m.812.
Poſterior meſſis, f.105.
Poſterioris meſſis oriza, m.802.
Poſterioris meſſis oriza germinans, f.443.
Poſterius, poſt, f.317.
Poſticum, i, f.138.
Poſtilena, æ, p.318.
Poſtquam, f.216.
Poſtquam fecero, f.191.
Poſtquam finiuero, m.226.
Poſtquam perfecero, ſtatim ibo, m.684.
Poſt Regem, ideſt, regina, f. 317.
Poſtremum omnium peruenire, p.657.
Poſtridie, f.379.
Poſtulationem conſcribere, p. 818.
Potari frigida, p. 874.
Potator vini, m.308.
Potentia infinita, omnipotentia, æ, f.712.
Poteſtas, atis, m.598.
Poteſtas ad capiendum, occidendum &c. m.598.

Pote-

Poteſtas pagi, p.93.
Potio quædam, quam ex oriza pulò dicta conficiunt, m. 515.
Præacuti dentes, f.667.
Præacutus cornibus bubalus, m.555.
Præcedere alios in ſcientia, f. 44. p.45.
Præceps, cipitis, f.71.
Præcepta decem, f.635.
Præceptum imponere alicui, p. 636.
Præcingere ſe, f.431. m. 859.
Præcipere lapidi, vt moueatur ab vno loco, in alium, p.368.
Præcipio, is, p.368. f.635.
Præcipitium inſpiciendo lumine oculorum priuari, p.535.
Præcipua ianua, m.79.
Præcipua verba, m.553.
Præcipuum lumen, m.79.
Præcipuus in aliquo loco, f. 811.
Præcipuus, optimus, p.553.
Præciſi capilli, m.145.
Præciſis naribus homo, p.706.
Præclarum ingenium, f.467.
Præcludere viam, p.521.
Præcox, cis, f.694.
Prædictus non eſt nobis iudicij dies, p.321.
Prædonum caterua, f.380.
Præeſt toti prouinciæ, m.309.
Præeſt vni pago, m.309.
Præfectus, i, f.143.
Præfectus operum, m.87.
Præfectus miſſus ad præſidendum alicui negotio Regis, m. 84.
Præfectus, qui præeſt, p.405.
Præfici vectigalibus, p.12.
Præfigere horam, p.378.
Præfigo, is, p.102.
Prælegere lectionem, p.82.
Præmandere infanti eſcam, m.480.
Præmia largiri bonis, pœnas exigere à malis, p.597.
Præmia ſine numero recipere, f.607.
Præmio afficere, f.787.
Præmio donare bonos, ſupplicio afficere malos, f.787.
Præmium bonis operibus elargiri, p.608.
Præmium bonorum operum, f.607.
Præmium & pœna debent dari, p.788.
Præmium in die feſto dari ſolitum, p.164.
Præmium largiri, f.787.
Præparatus, a, vm, p.675.
Præparo, as, p.169. f.180. p. 675.
Præpediri alio negotio, p.470.
Præpediri viam elephantibus, m.441.
Præpoſiti, aut ſeniores pagi, f. 313.
Præpoſitus, ti, p.79.
Præpoſterè loqui quoad ordinem, p.540.
Præputium, aut caput membri virilis, p.455.

Præſagire ad rem, p. 270.
Præſcindere nares, p. 686.
Præſentanea medicina, m. 324.
Præſentia Dei eſt in cælo, & in terra, & in omnibus rebus, m. 605.
Præſepium, ij, p. 453.
Præſideo es, p. 12.
Præſidere operi, p. 12.
Præſtat, f. 732.
Præſtigijs fugare, f. 349.
Præſtitis veneficijs amentem facere, m. 604.
Præſtituere tempus, diem &c. p. 378.
Præſtituit iam diem, f. 320.
Præſto eſſe in omnibus alicui, p. 102.
Prçterijt, p. 616.
Preteriti dies, p. 896.
Prçterito biduo, p. 374.
Prçteritus annus, elapſus, p. 806.
Prçteritus annus, m. 531.
Prauum cor, p. 227.
Prauum cor. viſcera crudelia, p. 717.
Prauum ingenium, p. 180.
Pretium, ij, f. 77.
Pretium quot aureorum habet? p. 513.
Pretium commune, m. 271.
Pretium, ij, p. 271.
Precari idolum ad diabolum expellendum, atque ideò ex prçcepto venefici digito partem manus perſtringunt in qua putant diabolum manere, m. 116.
Preces, m. 539.
Preces ex libro perſoluere, f. 848.
Preces idolo fundere, p. 116.
Preces legere idolis, p. 86.
Preces recitare, f. 848.
Precor, aris, p. 342. m. 361.
Premo, is, f. 504.
Prima luce, diluculo, f. 518.
Primario viro aliquid offerre, f. 183.
Primarium virum offitijs vilibus occupari, m. 355.
Primarius dux, vt prorex, m. 194.
Primò, p. 210.
Primogenitus, i, f. 131. p. 210. f. 836.
Primum agmen, m. 36. p. 792.
Primùm annunciare legem Dei p. 476.
Primum principium, quod literati ſinenſium ponunt, f. 733.
Primus, a, vm, p. 214. p. 553. m. 779.
Primus generarationis humanç ſtatus, p. 539.
Primus literatornm gradus aſcendendo, f. 688.
Primus lunç dies, p. 483.
Primus ſtatus humanç generationis, f. 759.
Principium, ij, f. 53. m. 645.
Principium, caput, p. 210.
Principium habet, non habet finem, m. 760.

Prin-

Principium modò eſt faciendi, p.542.
Principium non habet, neque finem, p.760.
Priuatim reuereri, p.812.
Priuignus, i, f.131. f.267. p. 569.
Priùs, p.760. f.791.
Priùs, anteà, p.880.
Priùs, & antè omnia, p.816.
Priùs ire, pręcedere, p.816.
Priùs non audeo loqui, p.816.
Priùs reuertere, f. 85.
Proboſcis, idis, f.872.
Proboſcis culicis, f.872.
Proboſcis muſcę, f.872.
Proboſcis, vel manus elephantis, f.872.
Probra ferre, m.326.
Probus, a, vm, f.50.
Procedere vlteriùs opus iam cęptum, f.655. p.656.
Procerum corpus, p.536.
Procraſtinare, p.942.
Proculcare calcibus, p.284.
Procurator cui committantur negotia, p.200.
Prodigere, f.330. p. 825.
Producere, m.329.
Producere per generationem, p.688. f.745.
Producere ſignum in ligno, cũ filo, & atramento, vt ſolent fabri lignarij, f.501.
Proferre fatua verba, m 445.
Proferre mendacium, p.177.
Profiteri legem, f.315. m.898.
Profiteri ſe Annamitam, m.898
Profiteri ſe magiſtrum, m. 898.
Profundere opes &c. f.719.
Profundere ſanguinem, p.224.
Profundi iudicij vir, p.551.
Profundi oculi, m.422. p.812.
Profundiſſimus, a, vm, p.140.
Profunditas duarum, aut trium vlnarum, p.671.
Profundum, reconditum, p.551.
Profundus, a, vm, p.683.
Profuſio pluuiæ, f.132.
Prophetia, æ, m.673.
Progenitores, vm, p.512. f.586. p. 792. f. 817. p. 827. m. 856.
Proijcere fundam, m.93.
Proijcere aliquid in flumen, p.643.
Proijcere aliquid manu, aut pede, f.729.
Proijcere aquam manu, f.729.
Proijcere in terram, m.276.
Proijcere manicam veſtis ſuper humeros ad contemptũ, f.67.
Proijcere monetas vt notentur in ludo, verſæ, vel rectæ, m.265.
Proijcio, is, Iacio, is, p.622.
Pro illo, do illi, f.853.
Pro me ora, f.109.
Prominentes valde oculi, m. 421.
Prominere oſſa extra, f.501.
Prominere os extra carnem, m.421.
Promiſſa inania, m. 193.
Promiſſio dandi, p.368.

Pro-

Promiſſis non ſtare, p.670.
Promitto, is, p.361.
Promitto, is, ſpondeo, es, f.529.
Promulgare Regis edictum, m.640.
Pronepos, otis, f.99.
Pronum iacere, f.680.
Pronus, a, um, f.680.
Propalare res ſuas, vt ab alijs laudetur, p.602.
Propè, p.33.
Propè, iuxtà, m.281.
Propè caput tranſire globulum tormentarium, m.897.
Properus, a, vm, f.57. f.71.
Propellere odium, p.274.
Propenſio, onis, p.499.
Propenſio naturalis vnius cuiuſque, p.762.
Propenſum eſſe ad vitium carnis, m.462.
Proſpera valetudo, p.454.
Proponere emendationem, m.169.
Proponere in bonum, f.401.
Proponere in malum, p.402.
Propria vxor, f.464.
Propriæ res, f.464. p.649.
Propter, p.866.
Propter aliquem, p.866.
Propterea, p.3.
Propugnaculum, i, p.431. m.747.
Prora cymbæ, f.490.
Prorex, regis, f.734.
Prorex, vel Dux totius exerciti loco Regis, m.619.
Prorſus ita eſt, ſic omninò ſeres habet, m.616.
Proſapia, æ, m.177. p.327.
Proſapiæ caput, p.327.
Proſapiæ lineam propagare, m.177.
Proſcindere aratro iter, ac ita delere, vt nullum eius veſtigium appareat, p.633.
Proſpera omnia, f.768.
Proſterni vſque ad ſolum, m.140.
Proſterno, is, f.250.
Proſtibulum, i, p.773.
Proſtrari, f.680.
Protegere ſe ab inimicis, p.292
Protegi à pluuia, vento &c. m.244.
Protegit nubes, p.605.
Protrimentum carnis conditū, p.883.
Protrimentum carnis conficere, m.21.
Protrimentum carnis folijs inuolutum, p.512.
Protrimentum quoddam carnis, m.591.
Protrimentum quoddam carnis, vel piſcis in globulum compactum, p.869.
Prouincia, æ, f.895.
Prouincia Auſtralis reſpectu regiæ Tunchinenſis, p.768.
Prouincia Cantonenſis, f.622.
Prouincia in regno Tunchini, quam Luſitani vocant Sinuâ, m.328.
Prouincia Tunchinenſis, f.525.

Pro-

Prouinciȩ, aut Toparchiȩ pars, f. 827
Prouinciæ gubernator, f. 895.
Prouinciæ Meridionales reſpectu ſeptentrionalium, m. 806.
Prouincijs ad Meridiem ſitis aulam petere Tunchini, p. 631.
Prouoca illum ad duellum, m. 810.
Prouocare ſe inuicem, m. 733.
Prouoco, as, f. 411.
Proximum eſſe morti, p. 169. p. 493.
Proximum eſſe partui, f. 649.
Proximus morti eſt, f. 819.
Prudens, ntis, p. 522. p. 532.
Prudentiſſimus, a, vm, & ſic de alijs, p. 141.
Prunum, i, p. 451.
Prunum ſylueſtre, p. 256.
Prunus, i, p. 451.
Pruriginem excitat ſcabies, p. 537.
Prurigo, ginis, m. 547.
Prurigo ex immunditia orta, p. 157.
Pruritum ſentis, ſcabe, p. 537.
Pruritus, vs, p. 537.
Pſittaci vox, p. 829.
Pſittacus, i, f. 1. f. 473.
Publicanus, i. domus exigentis tributa à tranſeuntibus &c. p. 820.
Publicè, f. 418. p. 817.
Publicè apparere, m. 457.
Pudenda, dorum, f. 862.
Pudenda fœminæ, m. 176. f. 422.
Pudenda maris, p. 52.
Pudenda mulieris, m. 33.
Pudenda ſiue viri, ſiue fæminæ, m. 353.
Pudenda viri, p. 417.
Pudendus, a, vm, p. 326.
Pudor, ris, p. 557.
Pudore aliquem afficere, p. 326. p. 888.
Puer, i, m. 561. m. 743.
Puer aut puella, f. 603.
Puer inſipiens, f. 473.
Pueri inſipientis more ſe gerere, f. 808.
Puer paruulus, f. 553.
Puer rudis, m. 481.
Puerorum turba, p. 20.
Pugillus, i, p. 59. m. 503.
Pugillus orizæ, f. 475.
Pugionis in modum gladiolus acutus, p. 656.
Pugna gallorum, p. 113.
Pugnis ſe inuicem impetere, p. 196.
Pugno pectus conterere, p. 196.
Pugno percutere, f. 195.
Pugnus plenus, p. 71.
Pulcher, a, vm, p. 826.
Pulcher adoleſcens, mulier ſpecioſa, p. 399.
Pulcher iuuenis, p. 38.
Pulcherrimus optimus, a, vm, p. 664.
Pulchrum quodcunque opus, f. 43.
Pulex, icis, p. 50. p. 103. m. 110.

Pul-

Pullaſtra, æ, f. 111. f. 253. p. 752.
Pulli coloris veſtis, nigra, f. 737.
Pullulantem orizam ſeminare, m. 443.
Pullulo, as, m. 494.
Pullus gallinaceus, f. 253.
Pullus gallinaceus paruus, f. 253.
Pulmentum indicum ex oriza, & aqua abundanti, f. 97.
Pulmentum ſaccharo conditum, p. 101.
Pulmo, onis, f. 602.
Pulſare campanam, m. 203.
Pulſare crepitaculum ex canna indica ad vigilias, p. 295.
Pulſere fidibus, p. 198.
Pulſare ianuam, p. 295.
Pulſare inſtrumentum muſicũ, & ſimul canere, f. 197.
Pulſare lyram, f. 501.
Pulſare quoddam inſtrumentũ, m. 599.
Pulſare tympanum, m. 281.
Pulſo, as, p. 295.
Pulſum tentare, m. 8.
Pulſus, vs, m. 445.
Pulſus formicans, f. 445.
Pulſus tremulus, f. 448.
Puluerem tormentarium conficere, m. 785.
Puluinar ephippij, f. 758. p. 819.
Puluis, veris, m. 58.
Puluis in modum furfuris egrediens è ligno, p. 459.
Puluis tormentarius, p. 785.
Pumillio, onis, f. 99. p. 431.
Punctum, i, virgula, æ, m. 861.
Punctum adhibere, quod fit per figuram ſimilem literæ, o, m. 861.
Pungere acu, p. 196.
Pungere aliqua re acuta, vt acu aut re ſimili, p. 196.
Pungere apem in manu, idem eſt in vſu pro alijs animalculis, quæ figunt aculeum, vel quid ſimile, vt ſcorpius &c. f. 234.
Pungere furunculum, f. 523.
Pungi aliqua re acuta, p. 894.
Pungi ſedendo, f. 112.
Punire cruciatibus, f. 834.
Punire peccata, m. 29.
Pupilla oculi, p. 540.
Pupillus, i, m. 472.
Pupillus vtroque parente orbatus, m. 472.
Purgare aluum, p. 236.
Purgare orizam de terra, vel lapillis, f. 193.
Purgare ſe &c. p. 659.
Purpura, æ, p. 26.
Purpureo colore inficere, p. 660.
Purpureum ſericum, m. 204.
Purpureus, a, vm, p. 668.
Purpureus color, m. 204.
Purpureus color ad pingendũ aptus, m. 798.
Purum argentum, p. 95.
Purus, caſtus, a, vm, f. 800.
Pus furunculi, m. 484.

Pus iam productum eſt in furunculo, &c. m.484.
Puſtula, æ, f.26.
Putamen cannæ ſaccharеæ reſecare, m.795.
Putamen fructus indici, quem Luſitani arecam vocant, reſecare, f.795.
Putamina auferre fructus indici &c. p.653.
Puteo, es, p.333.
Puteus aquæ ad potum, f.283.
Putidus, a, vm, m.723.
Puto, as, f.327.
Puto mane aduenturum, f.389.
Puto quod, &c. f.530.
Putre fieri, p.510.
Putreſieri orizam in agris ob nimiam aquam irrumpentẽ, p.775.
Putre lignum, p.5.
Putreſcens, aut corruptus piſcis, f.873.
Putridus, a, vm, p.3.
Putris, e, p.3. m.649.
Putris, e. putreſcens, ntis, f. 873.
Putris arbor, p.5.
Pyramidalis figura, m.72. p. 863. m.874.
Pyramidalis quædam ſtructura nouem graduum, p.592.
Pyramis nouem contignationum ſuper ſepulchra primariorum, m.98.
Pythoniſſa, f.236.
Pyxis illius folij quod betel vocant, ſine operimento, m. 130.
Pyxis nautica, in qua deſcriptæ ſunt quatuor mundi partes, m.220.
Pyxis oualis, in qua apponitur folium &c. m.807.
Pyxis permagna, m.616.
Pyxis rotunda ad ſeruandu m folium, &c. m.339.
Pyxis rotunda cum ſuſtentaculo, ſeu, pede, f.210.

QV

QVadrageſima, æ, m.6.
Quadrare muſcipulam, p.21.
Quadratum, i, p.296.
Quadratus, a, vm, f.57. m.73. m.610.
Quadratus homo, f.454.
Quadrinepos, potis, f.108.
Quadripes menſa, p.202.
Quadriuium, ij, p.517.
Quadriuium in fluminibus, m. 517.
Quadriuium terreſte, p.517.
Quadrupedia, p.82.
Quadrupedia, & bipedia, m. 107.
Quadrupedia, & volatilia, f. 778.
Quædam arbor dicta gau, m. 262.

Quædam auis, cuius nidus eſt ad edendum ſuauis, p.250.
Quælibet res, m.269.
Quænam Perſonæ? f.499.
Quænam res? f.507.
Quænam ſors cecidit? p.625.
Quæ res? m.269.
Quæro, is, f.379. m.798.
Quæſiui, & non inueni, m.736. m.798.
Quæſo, comedat dominatio veſtra, f.479.
Quæſtus annuos habere à Rege, vel ab alio principe viro, f.420.
Quam altus? m.122.
Quam aptè actum, p.309.
Quam obrem? 678.
Quam pulchra res, f.20.
Quamuis, m.161.
Quamuis, etſi, m.441.
Quanam viâ incedit? m.515.
Quandiù? m.94. m.404.
Quandò? f.27.
Quando adueniet? f.27.
Quando canis, aut aliud animal mordere intentat, p.548.
Quandocunque, f.20. f.27.
Quando venit, f.27.
Quanti æſtimatur? f. 222. p.271.
Quanti eſt circiter? p.881.
Quanti vendis? p.24.
Quanti venditur? p.449.
Quanto magis, m.103. m.343. m.418. m.610.
Quantò ſenior, tantò prudentior, m.85.
Quanto tempore? p.27.
Quantum? m.27. m.170. p.449.
Quantum altus? p. 27. m.27.
Quantum diſtans? p.27.
Quantum diſtat? p.879.
Quantumlibet, f.20.
Quantus, a, vm, f.825.
Qua ratione? m.395.
Quare? m. 128. f.507. f.552. m.678.
Quarta menſis, f.744.
Quarta pars poſterior animalis, dicitur etiam de homine, f.241.
Quartus, a, vm, m.53.
Quartus gradus literatorum aſcendendo, m.332.
Quartus gradus ſuperior literatorum, f.281.
Quartus menſis, f.839.
Quaſſare veſtes, aut pannos lineos ad lauandum, m.282.
Quaternio ſcholoſtici, m.70.
Quatio, is, m.291.
Quatuor, m.53. f.839.
Quatuor prouinciæ circa Tunquſni regiam, p.207.
Quatuor prouinciæ, quæ ſunt propè regiam Tunchinenſem, m.531.
Quemcunque piſcem ceperis, f.507.
Quia, f.441.
Qui amat legem, f.204.
Qui ad lătus dextrum eidem Regi

Regi adſtat, p.712.
Quicunque, m.319.
Qui quærit, inuenit, m.243.
Qui, ſolum de hominibus, loquendo demiſsè, m.354.
Qui ſunt in foro, m.354.
Quid? m.218. m.219. m.238. p.269. m.473. m.700. p.862.
Quid agis? p.395.
Quid ad te? p.269. f.416.
Quidquid habet corpus, m.848.
Quidlibet, p.269.
Quid negotij? m.473.
Quid rei? p.712.
Quid ſcio? p.309.
Quid tandem rei hoc eſt? f.862.
Quid times? ne timeas, m.407.
Quid verò rei es tu? f.862.
Quidam fructus acerbus, dictus gia, m.270.
Quidam philoſophus, qui quingentis paulo plus annis ante Chriſtum Dominum floruit, p.376.
Quidam piſcis, p.424. m.695.
Quidam piſcis dictus heo, m.321.
Quidam, quem dicunt fuiſſe valde robuſtum Tunquinenſes, & illum colunt, m.p.186.
Quidam Sinarum Rex, qui libros combuſſit, & ſtudioſos ſepeliuit, p.362.
Quidam vicus in Tunchinenſi regia ita vocatus, f.588.
Quies, etis, p.223. m.654.
Quieſce, & tace, m.398.
Quieſcere auem in ramo, p.211
Quieſcere fluctus, m.398.
Quieſcere primariam perſonã, m.534.
Quieſco, is, f.526.
Quietus, a, vm, mitis, e, p.817.
Quinam ſunt? p.559.
Quinarius vnus, m.99.
Quinarius numerus, m.99.
Quindecim, p.395.
Quingenta, f.502.
Quinque, p.395. f.502.
Quinquies mille, f.502.
Quinquies mille monetæ æreę, p.791.
Quis? m.2. m.507.
Quis audebit rem hanc? f.164.
Quis eſt hic? m.194.
Quis eſt ibi? m.2.
Quis eſt illic? f.194.
Quis eſt qui ſciat? p.508.
Qui es tu? f.898.
Quis it? m.2.
Quiſpiam, p.475.
Quis puer? m.507.
Quiſquiliæ, arum, p.632.
Quiſquilias colligere ad proijciendum, p.632.
Quiſquis, f.2.
Quis terminus, aut finis? p.691.
Quis, vel quid, p.305.
Quò? f.209. m.475.
Quo anno? m.507.
Quo die? m.507.

Quo inſtrumento operabor? m.408.
Quo is? m.473.
Quò it? f.209.
Quo menſe? m. 507.
Quo tempore? f.27.
Quod peccatum ineſt? p.508.
Quondam præteritis ſæculis, p. 896.
Quodlibet negotium, m.269.
Quomodo? p. 186. f.507. f.559. p.678. p.755.
Quomodocunque, p. 508. p. 755.
Quomodo poterit euadere? m. 395.
Quomodo poteſt? m.395.
Quomodo poteſt euadere? ideſt non poteſt euadere, f. 103.
Quomodo poteſt? ideſt, nullo modo poteſt, f.103.
Quomodo res ſe habent? m. 499.
Quomodo tibi præcipitur, ita fac, p. 508.
Quomodo vales? m.27.
Quomodo vocaris? p.297.
Quomodo vocatur? f.730.
Quoniam, p.866.
Quot ab hinc annis? f.502.
Quot ab hinc diebus? m. 519.
Quot ab hinc menſibus? f.745.
Quot, in rebus quæ non hinc articulum proprium, &c. f. 79.
Quot bacilli? ij ſcilicet, quibus vtuntur loco furcinulæ ad edendum, m.105.
Quot cymbæ? p.105.
Quot homines? p.541.
Quot menſuræ? f.210.
Quot nam pueri ſunt? f.540.
Quotquot hic ſunt, m.20.
Quot ſcuta? m.27.
Quot ſtoreæ? p.105.
Quot vlnæ? p.671.
Quotidie, f.228. f.313.
Quoties? f.23. p.397. p.449.
Quoties circiter? f.167.
Quotus? m.779.

RA

Rabie correptus canis, f. 155.
Racemus, i, p.121.
Radere coronam, f.298.
Radere nouacula, aut cultro, f.298.
Radere pregma, m. 887.
Radices quæ comeduntur vt rapæ, raphani, f.136.
Radij flabelli, p.900.
Radij lucis, f.9.
Radij ſolares intenſi, f.505.
Radij ſolis, m.842.
Radius lucis, f.9.
Radius ſeu inſtrumentum textoris, f.773.
Radius ſolis, f.9. p.648.
Radix, icis, m.645.
Radix dulcis, m.81.
Radix dicta gau, p.263.
Radix in modum zinziberis, quod ſtrangulat, p.649.

Ra-

Radix quædam, eſcorcionera dicta, p.481.
Radix quædam quæ in eſcam aſſumitur, f.840.
Radix valde pretioſa, & medicinalis ex Corea, f. 672.
Raja, æ, f.243.
Ramorum feſtum, p.390.
Ramus, i, m.86. m.97. m.522.
Ramus ficuum indicarum, f. 57.
Ramus quidam cui putant pagani inſidere animam Regis cum celebrant ſuperſtitionem quam vocant obuiationem animæ Regis, p.84.
Ramus, ſeu plantæ caput, in quo naſcitur fructus quidam, p.685.
Ramus tener, p.535.
Ramus tener fructus, quem areca vocant, m.423.
Rana, æ, m.249.
Ranæ paruulæ arborum, quæ vſui non ſunt ad eſcam, m. 545.
Rapere inuicem, p.279.
Rapi ſecundo flumine, vel aqua defluente, p.890.
Rapidè loqui, m.89.
Rapiendo ſumere, m.89.
Rapina, æ, p.812.
Rapio, is, m.7. f.15. m.144. f.380. p.623. p.752.
Rapit miluus vnguibus, m. 207.
Rara ſtorea malè compacta, m. 780.
Rara tela, vel tenuis male compacta, m.780.
Rarò, p.330.
Rarus, a, vm, m.322. p.391. p. 526. m.780.
Ratio, onis, p.412. m.469.
Ratio, aut modus, ſeu via faciendi aliquid, m.610.
Rationem illam iam nouit, f. 610.
Rationem medicamentorum nouit, f.610.
Rationi conforme, m,469.
Rationi repugnans, m.469.
Rationis conuenientiam, vel diſcrepantiam perpendere, f.469.
Rauceſco, is, p.127. p.361. m. 796.
Rebellem dedere ſe, m.210.
Rebellem fieri Regi, f.538.
Rebellio, onis, 738.
Rebellis, e, f.538.
Rebellis Regi, m.527. f.594.
Rebellis, ſeditioſus, m.202.
Rebello, as, f.866.
Recalfacere orizam coctam, f.309.
Recalfacere placentas &c. m. 813.
Recede, m.805.
Recedere ab inuicem quoad amicitiam, m.634.
Recedere aliquem retrò, vel ad vnam partem cum ſedes, p.171.
Recedo, is, 885.
Recenſere milites, p.356.

Quo inſtrumento operabor? m.408.
Quo is? m.473.
Quò it? f.209.
Quo menſe? m.507.
Quo tempore? f.27.
Quod peccatum ineſt? p.508.
Quondam præteritis ſæculis, p. 896.
Quodlibet negotium, m.269.
Quomodo? p.186. f.507. f.559. p.678. p.755.
Quomodocunque, p.508, p. 755.
Quomodo poterit euadere? m. 395.
Quomodo poteſt? m.395.
Quomodo poteſt euadere? ideſt non poteſt euadere, f.103.
Quomodo poteſt? ideſt, nullo modo poteſt, f.103.
Quomodo res ſe habent? m. 499.
Quomodo tibi præcipitur, ita fac, p.508.
Quomodo vales? m.27.
Quomodo vocaris? p.297.
Quomodo vocatur? f.730.
Quoniam, p.866.
Quot ab hinc annis? f.502.
Quot ab hinc diebus? m.519.
Quot ab hinc menſibus? f.745.
Quot, in rebus quæ non hinc articulum proprium, &c. f. 79.
Quot bacilli? Iij ſcilicet, quibus vtuntur loco furcinulæ ad edendum, m.105.
Quot cymbæ? p.105.
Quot homines? p.541.
Quot menſuræ? f.210.
Quot nam pueri ſunt? f.540.
Quotquot hic ſunt, m.20.
Quot ſcuta? m.27.
Quot ſtoreæ? p.105.
Quot vlnæ? p.671.
Quotidie, f.228. f.313.
Quoties? f.23. p.397. p.449.
Quoties circiter? f.167.
Quotus? m.779.

RA

RAbie correptus canis, f. 155.
Racemus, i, p.121.
Radere coronam, f.298.
Radere nouacula, aut cultro, f.298.
Radere pregma, m. 887.
Radices quæ comeduntur ve rapæ, raphani, f.136.
Radij flabelli, p.900.
Radij lucis, f.9.
Radij ſolares intenſi, f.505.
Radij ſolis, m.842.
Radius lucis, f.9.
Radius ſeu inſtrumentum textoris, f.773.
Radius ſolis, f.9. p.648.
Radix, icis, m.645.
Radix dulcis, m.81.
Radix dicta gau, p.263.
Radix in modum zinziberis, quod ſtrangulat, p.649.

Radix quædam, eſcorcionera dicta, p.481.
Radix quædam quæ in eſcam aſſumitur, f.840.
Radix valde pretioſa, & medicinalis ex Corea, f.672.
Raja, æ, f.243.
Ramorum feſtum, p.390.
Ramus, i, m.86. m.97. m.522.
Ramus ficuum indicarum, f. 57.
Ramus quidam cui putant pagani inſidere animam Regis cum celebrant ſuperſtitionem quam vocant obuiationem animæ Regis, p.84.
Ramus, ſeu plantæ caput, in quo naſcitur fructus quidam, p.685.
Ramus tener, p.535.
Ramus tener fructus, quem areca vocant, m.423.
Rana, æ, m.249.
Ranæ paruulæ arborum, quæ vſui non ſunt ad eſcam, m. 545.
Rapere inuicem, p.279.
Rapi ſecundo flumine, vel aqua defluente, p.890.
Rapidè loqui, m.89.
Rapiendo ſumere, m.89.
Rapina, æ, p.812.
Rapio, is, m.7. f.15. m.144. f.380. p.623. p.752.
Rapit miluus vnguibus, m. 207.
Rara ſtorea malè compacta, m. 780.
Rara tela, vel tenuis male compacta, m.780.
Rarò, p.330.
Rarus, a, vm, m.322. p.391. p. 526. m.780.
Ratio, onis, p.412. m.469.
Ratio, aut modus, ſeu via faciendi aliquid, m.610.
Rationem illam iam nouit, f. 610.
Rationem medicamentorum nouit, f.610.
Rationi conforme, m.469.
Rationi repugnans, m.469.
Rationis conuenientiam, vel diſcrepantiam perpendere, f.469.
Rauceſco, is, p.127. p.361. m. 796.
Rebellem dedere ſe, m.210.
Rebellem fieri Regi, f.538.
Rebellio, onis, 738.
Rebellis, e, f.538.
Rebellis Regi, m.527. f.594.
Rebellis, ſeditioſus, m.202.
Rebello, as, f.866.
Recalfacere orizam coctam, f.309.
Recalfacere placentas &c. m. 813.
Recede, m.805.
Recedere ab inuicem quoad amicitiam, m.634.
Recedere aliquem retrò, vel ad vnam partem cum ſedes, p.171.
Recedo, is, 885.
Recenſere milites, p.356.

Recenſio militum, m.527.
Recenter hodie eſt hoc nego-
tium, f.479.
Recentis anni feſtum, p.731.
Recidere in morbum ob nimiã
venerem, m.592.
Recipere beneficium, p.59.
Recipere præmium, p.344.
Recipio, is, p.779.
Recitare ex libro officium, aut
quid ſimile, f.560.
Recitare idolorum librum, p.
355.
Recogito, as, f.703.
Reconditus, a, vm, p.382.
Recordor, aris, m.175. p.848.
Recta arbor, m.518.
Recta conſcientia, m.518.
Rectà incede vià, p.746.
Rectà omninò vià incedere,
m.738.
Rectà vià incedere, p.168.
Rectè, p.702.
Rectè factum, f.361.
Rectè indicare, m.518.
Rectè loqui, f.566. p.702.
Rector feſtorum curans, vt ho-
ſpitibus detur locus, f.169.
Rectus, a, vm, m.518. p.702.
Recuſo, as, p.113.
Recuſo minimè, p.113.
Reddi lectionem à diſcipulo,
p.169.
Redeo, is, m.863.
Redeo domum, m.869.
Redimere veſtem, vel ſoluere
ſartoris opus, p.123.
Redimo, is, f.122. f.776.
Redire ad mentem, f.800.
Redire ad mentem poſt ebrie-
tatem, m.723.
Redire ad vitam, reſurgere, f.
687.
Redire domum, 333. m.869.
Redire in terram, f.208.
Reddo, is, m.37.
Redolere aliquid valdè, f.608.
Reducere elephantem fugiti-
uum, p.180.
Redundare bulliendo, f.40.
Referre aliquid alteri, p.316.
Reficere fluminum ripas, ne
fiat inundatio, f.207.
Reficere vias, m.207.
Refigi aliquid affixum, f.433.
Refractarius equus, p.644.
Refrigerans pharmacum, m.
456.
Regem dare, f.21.
Regere populum, m.547.
Regi aliquid dare, f.795.
Regia Cocincinenſis, à Luſita-
nis dicta Sinuà, m.329.
Regia Sinenſis, p.383.
Regia Tunchini, p.379.
Regia via, m.79.
Regina, æ, m.16.
Regio infima, f.273.
Regio media, f.273.
Regio occidentalis, f.609.
Regio ſuprema, m.273.
Regis domus ad animum rela-
xandum, f.404.
Regis illius nomen, cui fertur
facta reuelatio de Aduentu
Chriſti Domini, p.312.

Reglutinare librum, m.748.
Reglutinari, f.44. m.325.
Reglutinari aliquid, p.290.
Reglutinari Sandaracham, f. 44.
Reglutino, as, m.748.
Regnum, i, p. 142. p.500. m. 576.
Regnum Annam, m.576.
Regnum Ciampà, m. 470. p. 833.
Regnum extraneum, m.576.
Regnum inferius, nempè hic mundus, m. 306.
Regnum moderari, m.576.
Regnum quod vocatur Ciampà, f. 105.
Regnum ſubiugare, m. 576.
Regnum Sinarum, m.529.
Rego, is, m.309. f.536.
Regula ad ducendas lineas, f. 785.
Reiectitium, ij, m.482.
Reijci filium à patre, m.840.
Reijci monetam, m.208.
Reijcitur argentum impurum, f.208.
Relaxare animum, m. 410. p. 419. p.432. f.436.
Relaxare fibulam veſtis, m.568.
Relaxare quod tenſum erat, m. 182.
Relaxatus eſt funis, m. 182.
Relicta ab alijs edere, m.482.
Reſipiſcere ex parte, m. 118.
Reliquæ prouinciæ à regia Tũ chinenſi vſque ad regnum Ciampa, p.201.
Reliqua omnia, f.179. m. 840.
Relinquere aliquid, & obliuiſci, m.49.
Relinquere domum, p.49.
Relinquere officium filio, p. 213.
Relinquere ſic, f.212.
Relinquiſti vbinam? f.212.
Rilinquo, is, f.212.
Reliquiaria theca cum cryſtallis, f.9.
Reliquiæ, arum, f.166.
Reliquiæ cuiuslibet rei, p.491.
Reliquit domum gallina, p. 413.
Rem alienam non concupiſcas, f.736.
Remaneo, es, m.573.
Remane tu ; ego domum redeo, m.863.
Remedium ad vinum conficiẽdum, p.464.
Remiga, ita vt peruenias, m. 824.
Remigantes milites, m.305.
Remigare in partem anteriorem, m.824.
Remigare percutiendo pedibus, f.648.
Remigare retrorſum, p. 103.
Remigo, as, f.102.
Remittere partem pænæ, aut debiti, p.275.
Remo breui cymbam impellere, m. 372.
Remo breui remigare, p.53.
Remotum ad locum proficiſci, p. 879.

Re-

Remouere ianuam è cardinibus, p.81.
Remus, i, f. 102.
Remus breuis in palæ modum, f.52.
Remus ſchediæ, m.887.
Renes, num, f.38. f.90. m.181. p.473.
Renuere mouendo caput, f. 391.
Repagulum, i, m.48.
Repagulum, i, obex, icis, p. 756.
Repellere pilam pede, m.191.
Rependere inimico, m.115.
Rependere iram, m.37.
Rependere malum, f.49.
Rependo, is, f.68.
Repertinè expergiſci, m. 703.
Repentinus cordis timor, f. 571.
Repercutere pilam pede, f.729.
Repercutiendo pilam in altum mittere, m.55.
Repere manibus, p.406.
Repetere quæ iam data fuerãt, m.770.
Repo, is, p.43. p.48.
Repo, is, arrepo, is, p.810.
Reporta, vel refer hùc, p.195.
Repræſentatio ſomnij, p.494.
Reptatio ſerpentis, p.618.
Repudiare vxorem, f.70. p.213. m.634.
Repugnans rationi, m.802.
Requies, ei, p.5. m.25.
Res, rei, f.137. m.218. m.700.
Res, rerum, p.862.
Res ad ipſummet Regem ſpectans, f.543.
Res alias alijs ſuperponere, m. 115.
Res aliquantulum ſimiles, m. 466.
Res apta, f. 308.
Reſarcio, is, m. 364.
Reſarcire veſtem, m.10. p.854.
Res aurea, f. 781.
Res bona, m.290.
Res bonæ, p.138.
Reſcindere, aut diuidere aliquid in minutiores partes, f.883.
Res clauſa, f.204.
Res clauſa dicitur etiam de ſecreto, vt clauſo, m.159.
Res comeſtibiles, p.138.
Reſcriptum regium, p.818.
Reſecare chartam, vt fiat æqualis, p.729.
Reſecare putamina cannæ dulcis, p.653.
Res illius, m.562.
Reſina, æ, p.181.
Reſina ad modum incenſi, m. 556.
Reſipere ex parte, f.14.
Reſipio, is, f.116. m.130.
Reſipiſcere omninò, f.118.
Reſiſtere in faciem alicui, f.636.
Res lignea, f.781.
Res malè compoſita, peruersè acta, m.159.
Res minimè diuturna, f.660.
Res mollis, vt lectus mollis, p.447.

Res non benè compacta, m. 780.
Res non ita ſe habet, m.218.
Res papyraceæ, quæ fiunt ad comburendum pro defunctis ab Ethnicis, p.443.
Res parui momenti, p.67.
Reſpergi veſtem luto, p.156.
Reſpiratio deſijt, p.335.
Reſpirationem retinere, m.561
Rreſpiro, as, p.772.
Reſpondeo, es, m.780.
Reſpondere vt echo verſibus, quos alij canunt, m.864.
Reſponder, f.638.
Res præcipua in eo genere, m.79.
Res pretioſæ, p.506.
Res pretioſa, vt vnio, vel quid ſimile, m.28.
Res pretioſa vt gemma, vnio, & ſimilia, p.117.
Res prius humida, iam ſiccata, f.640.
Res pro derelicta, quæ eſt primo occupantis, p.17.
Res quam videre non ſuſtinemus, vel ex metu, vel ex horrore, vel etiam ex compaſſione, f.199.
Reſtituere famam, f.658.
Reſtituere idem, m.571.
Res ſuperſtitioſa, aut adulterata, p.138.
Reſurgo, is, m.608. m.697.
Res vacua, cui intus adaptatur alia, m.377.
Res venereæ, m.156.
Res vetus, m.137.
Rete, is, f.432.
Rete ad capiendas aues, f.642.
Rete cuiuſcunque vſus, m.453.
Rete deferri aliquem, f.861.
Rete deferre aliquem humeris, f.861.
Rete in quo ſumitur quis, f.861
Rete magnum, quod duabus cannis indicis decuſſatis per quatuor initia immiſſis ſuſtentatur, m.652.
Rete mittere, p.56.
Rete quoddam ad piſcandum, f.728.
Rete quoddam ad piſces capiendos in ſaganæ modum, m.890.
Rete quoddam ex canna indica confectum, f.557.
Rete trahere, f.432.
Retenſio nimia ſecum, m.163.
Retineo, es, f.81.
Retinere in carcere, f.81.
Retorquere in altum, vt galeri orbem inferiorem erigere, m.279.
Retribuere beneficium, m. 37.
Retribuere donum alio dono, f.193.
Retrò, m.682.
Retrogredior, eris, f.430.
Retroire remigando, f.430.
Retrorſum remigare, m.824
Reubarbarum, i, p.194. p.332.
Reuelare ſecretum, m.817.
Reuerenter venerari, p.360.

Reuerentiam exhibere genibus ac manibus terrę affixis, & capite demiſſo, p.394.
Reuereor, eris, p. 360. m. 712.
Reuereor dominationem tuã, p.394.
Reuereri, & amare Cæli Dominum, f.383.
Reuereri, & colere, m.706.
Reuereri Sacerdotem, &c. f. 383.
Reuerti ad proprium ſui pagi hoſpitium, f.624.
Reuerti domum, f.626.
Reuerti in proprium pagum, f.863.
Reuertor, teris, p.44.
Reuma, tis, m.201.
Reuoluere orizam in olla, p. 267.
Rex Regis, p.143. p.212. f.331. m.876.
Rex regis. nunc Tunchini eſt ſolum titularis, f.72.
Rex Cæli, f.331. m.717.
Rex Cæli, & dominus terræ, p. 771.
Rex Cocincinæ primo ita dictus dum viueret, poſt mortem verò alio nomine donatus, p.226.
Rex egreditur, p.537.
Rex in æternum viue, f.492. m.728.
Rex infernorum, f. 331. m. 717.
Rex ingreditur, p.537.
Rex in ſella geſtatoria vehitur, p.537.
Rex non gubernans, & gubernans, p.241.
Rex præcipit, vel loquitur, m. 591.
Rex ſupernus, p.212. p.788.
Rex te interimat, maledictum quo diabolum ſub nomine regis in alium prouocant, p.73.
Rex terræ, m.717.
Rex vocat, p.228.
Ridendo mentiri, p.41.
Rideo, es, f.142. f.342.
Ridere ex aliquo obiecto riſu digno, f.574.
Rigens frigore, p.88.
Rigidiora verba, p.506.
Rimas agere, f.511.
Rimas agit terra, f.305.
Rimor, aris, f.177. f.529.
Ripa fluminis, f.466. p.865.
Riſu modeſto os aperire, m. 467.
Ritus, vs, p.599.
Ritus fit per quinque proſtrationes vſque ad ſolum, p. 599.
Riuulus aquæ, f.373.
Riuulus è flumine, &c. m. 355.
Riuulus, è flumine, vel è mari deriuatus, m.392.
Riuus aquæ, p.365.
Riuus aquæ in agris, m.640.
Riuus aquæ inter montes decurrens, f.704.

Riuus aquæ qui procedit ab alio, p.334.
Riuus, ſeu fluuius minor, qui intra fluuium maiorem ingrediens nomen deperdit, p.697.
Rixa, æ, m.830. f.830.
Rixando defectus ſibi inuicem obijcere, f.648.
Rixando inuicem aperire defectus, m.171.
Robuſtus, i, p.454.
Robuſtus homo, ac mitis, m.837.
Rodendo ciſtam mus perforauit, p.373.
Roro, roris, p.705.
Ros, onis, p.705.
Roſarium, ij, m.123.
Roſarium, vel globuli precarij ex margaritæ concha, p.802.
Roſtri maioris auis, p.572.
Roſtri oblongi auis, m.48.
Roſtrum, i, p.480.
Roſtrum auis, p.474.
Roſtrum canis, p.480.
Roſtrum figit gallina, m.474.
Roſtrum frequenter figendo gallina comedit, p.603.
Rota, aut machina, in qua contorquentur fila, m.618.
Rota currùs, p.26.
Rotula, æ, p.641.
Rotulæ, arum, p.681.
Rotunda periodus, p.813.
Rotundum cælum, terram tamen quadratam falsò comminiſcuntur ſinæ in ſuis libris, p.869.
Rotundum in pyramidem deſinens, m.114.
Rotundus, a, vm, f. 812. p.869.
Rubea facies, f.224.
Rubeſcere oculos, p.484.
Rubeum quoddam lignum ad medicamentum inſeruiens, f.880.
Rubeus, a, vm, f.224. p.668.
Rubeus color, f.224. m.738.
Rubeus color obſcurus ad violaceum propendens, m.790.
Rubiginoſus culter, p.647.
Rubigo, ginis, p.647.
Ructo, as, p.584.
Ructo, as, ructus, vs, m.863.
Rudentes, armamenta, m.97.
Rudis, e, f.58. f.60.
Rugæ in facie, f.547.
Rugæ, ex ſenecta, p.276.
Rugas manibus complanare, p.276.
Rugata pellis præ ſenecta, p. p.276.
Rugis adhuc carens facies, f.595.
Rumino, as, f.6.
Runcare ſyluam, f.596.
Runcare vt cultro vſque ad foramen, p.373.
Runco, as, f.645.
Rupti foraminis acus, p.706.
Ruſpor, aris, p.53.
Ruſticus, i, m.479.

Ruſticus, a, vm, p.51. m.354. f.486.

SA

SAccharum, i, f.89. f.200.
Sacrificia quædam, quæ diabolo triremium fiunt, f. 205.
Sacrificium, ij, p.407.
Sacrificium ad iter arripiendũ, f.205.
Sacrificium offerre Deo, m. 729.
Sacrifitiũ, quod fit diabolo, aut defunctis, nè amplius noceant, f.362.
Sacrificium, quod ſemel in anno fit diabolo, quem putant Ethnici præeſſe triremibus belli, m.205.
Sacrifico, as, p.407. m.729.
Sacrificula, æ, m.856.
Sacrificuli, & ſacrificulæ, m. 856.
Sacrificuli munus aſſumere, m.722.
Sacrificulus, i, m.671.
Sacrificulus, & ſacrificula, p. 560. m.722.
Saccus, i, p.651.
Saccus orizæ, p.651.
Sacro intereſſe, p.407.
Sæculorum in ſæcula, p.381.
Sæculum, i, f.380.
Sæculum, ſeu hominis vita communis, m.230.
Semen humanum, p.214.
Sæpè, p.505.

RV

Ruſticus, inurbanus, &c. m. 624. p. 770.

SA

Sæpè dicere, p.219.
Sepè lectitare, p.219.
Sæpè ſtudere, m.393.
Sagax, acis, m.617.
Sagax, aſtutus, a, vm, ingenioſus tàm ad bonum, quam ad malum, f.840.
Sagena, æ, m.51. p.731.
Sagittæ ferrum, p.731.
Sagum, i, p.651.
Sal, ſalis, m.491.
Sale aſpergere, m.491.
Salio, is, f. 893.
Salio, is, exilio, is, f.545.
Saliua, æ, m.155. f.178.
Saliua quę ſumpto folio, quod dicitur, betele, primum in ore ſumentis enaſcitur, & expui ſolet, p.134.
Salſa aqua, m.451.
Salſa paululum aqua, m.101.
Salſus, a, vm, p.451.
Saltare venuſtè, f.486.
Salto, as, p.156.
Saluator Mundi, p.146.
Saluo, as, p.146.
Salus animæ, f.654.
Salutationes alicui mittere, p. 737.
Salutifera aqua, m.399.
Saluto, as, f.97.
Sana oriza minime corrupta, m.46.
Sanari, f.191.

San-

Sanƈti Angeli, f.240.
Sanƈtificare dies feſtos, f.291. p.292.
Sanƈtiſſima Mater Maria, domina Noſtra, p.462.
Sanƈtiſſimus, a, vm, p.664. f. 747.
Sanƈtum fieri, f.747.
Sanƈtus, a, vm, f.747.
Sanƈtus Angelus cuſtos, & ſic de alijs Sanƈtis ſpiritibus, f. 240.
Sanƈtus bonus, m.376.
Sanƈtus & bonus, f.747.
Sandalum, i, m.198.
Sandaracha, æ. Sandaracha inficere, p.695.
Sandaracho, as, m.224. f.756.
Sanguinem emittere, vt è naribus, m.460.
Sanguinem exire, m.460.
Sanguinem vſque ad internecionem effundere, p.98.
Sanguinem vtinam profundas, malediƈtum, m.373.
Sanguis, nis, m.460. f.796.
Sanguiſuga, æ, f.220.
Sanitas, tatis, p.5. m. 25. f. 372.
Sanitate carere, p.350.
Sano, as, p.146.
Sapidus, a, vm, m.58. m.534.
Sapiens, tis, p.363. m.374. p. 460. f.529.
Sapiens qui literas nouit, f. 841.
Sapientiſſimus, a, vm, m.363.
Sapor acer, m.489.
Saporem cibi experiri, m.489.
Sapor eſcæ, m.489.
Sapor mordax, m.489.
Sapor ſuauis, m.534.
Sarcinam imponere, p.111.
Sarcinam naui imponere, p. 111.
Sarcina nauis, onerare nauem, m 828.
Sarcio, is, p.65.
Sarcire veſtem, p.65.
Sarcophagus exiguus in quem poſt triennium oſſa defunƈti transferuntur, f.797.
Sardina, æ, m.810.
Sardina mayor, m.810.
Sardinula, æ, m.43.
Sartor, oris, p.447. f.772.
Satellites Præfeƈti, m.355.
Satisfacere pro peccatis, p.123. m.823.
Satis non eſſe ad ferendum, vel attollendum pondus, m. 567.
Saxum, i, p.191. f.337.
Scabe te ſi ſcabie laboras, f. 256.
Scabellum, aut tabula, ſupra quam in fruſta ſecatur caro, piſcis &c. m.776.
Scabiem oriri, m.267.
Scabies, ei, m.267.
Scabies minuta, f.656.
Scabo, is, f.127.
Scala, æ, f.742.
Scalam ad aſcendendum apponere, p.743.
Scalæ gradus, f.742.

Scal-

Scalmus, i, f.128.
Scalpe te ſi prutitum habes, m.256.
Scalpere dentes, m.888.
Scalpo, is, m.127. p.87.
Scalprum, i, p.166.
Scalprum ad cælaturas, p.96.
Scalprum in modum pedis, p.102.
Scalprum pedi ſimile, m.97.
Scamnum, i, f.266.
Scandalum pati homines, f.142.
Scandula, æ, p.463.
Scandulæ quædam tecti, m.659
Scarabeus, ei, p.50.
Scarifico, as, f.511. p.733.
Scarificare ad ſanguinem eliciendum, f.104.
Scelera multa perpetrare, p.529.
Sceleſtus, i, p.540.
Schedia, æ, p.31.
Schedia, qua itur ſuper flumen, m.453.
Schola, æ, examinum domus, f.830.
Schola, æ, vniuerſitas, tis, p.805.
Scholaſticus, i, p.536. f.810.
Scientiam pulſus habere, f.445.
Scindere in circuitu, f.646.
Scindere in duas partes vna vice percuttendo, ſicuti qui caput abſcindit, m.102.
Scindere in fruſta indicam cucurbitam, p.884.
Scindere percutiendo cultrũ, vel aliud quo aliquis ſcinditur, f.99.
Scindere ſic manum, p.99.
Scindere vnico ictu, p.29.
Scindo, is, f.89.
Scintilla, æ, p.491.
Scintillas in altum tolli, p.719.
Scio, is, p.36. m.308. f.776. f.832.
Scire debet de cælo, de terra, & de homine qui ſtudijs vacat, m.777.
Scire egregie, f.112.
Scipio ex arecaria ſylueſtri, f.661.
Scipio ex canna ſubtili ſatis firma, m.704.
Scipio ex vimine indico, quod rota, vocant, p.321.
Scopæ, arum, p.113.
Scopæ exiguæ quibus gluten, aut quid ſimile extenditur, m.599.
Scopa ex ſpicarum paleis, m.655.
Scopo aberrare, f.24. f.34.
Scopuli latentes, m.637.
Scopum, attingere, f.34. m.591.
Scopus, i, f.54.
Scoria, æ, f.145.
Scorpio, nis, p.48.
Scriba nauis, &c. p.714.
Scriba, qui inſeruit primarijs iudicijs domi priuatim, f.410.
Scriba regius &c. f.879.
Scribe, p.408.

Scribere confuſè per compendia literarum, f.869.
Scribere maiuſculis literis, vt ſolent in examine, m.87.
Scribo, is, m.69. p. 103. m. 869.
Scriptura nondum perfecta, quæ tranſcribitur, vt perficiatur, p.160.
Scrutari domum alicuius, p. 888.
Sculpo, is, incido, is, f.761.
Scutella, æ, f.29.
Scutella ordinaria, p.198.
Scutella ordinaria craſſa, p. 30.
Scutella plena vſque ad orificium ſine cumulo, p.686.
Scutella ſinica, p.30.
Scutum gladij, p.101.
Secare carnem in fruſta, p.886.
Secare lignum in fruſta quæ mox in aſſulas findantur, f. 198.
Secare lignum maius in varias partes, vt findantur, f.157.
Secare ſecuri, p.637.
Sericum, ci, m.71.
Secretarius, vel notarius magiſtratus, p.700.
Secretò aliquid committere, p.382.
Secretò interrogare, p.812.
Secretò loqui &c. m.738.
Secta, æ, p.281.
Secta literatorum, p.717.
Secta veneficorum, m.717.
Sectio libri, p.202. m.226.
Secundinæ, narum, m.51.
Secundo flumine procedere, f.898.
Secundus, a, vm, p.307.
Secundus à rege, m.135.
Secundus, & ſic &c. f.779.
Secundus lunæ dies &c. p.483.
Secundus menſis prior, p.745.
Secundus ventus, f.898. p.899.
Securis, is, m.650.
Securis ferrum, f.650.
Securis manicus ligneus, f.650
Se ſolo, m.464.
Sed, f.32. m.405. m.441. m. 679.
Sed, at, f.558.
Sede, & contine te in loco quietè, p.557.
Sed libera nos, f.32.
Sedeo, es, m.533.
Sedere abſque humerorum fulcro, f.159.
Sedere cruribus nitendo, f. 533.
Sedere decuſſatis cruribus, f. 533.
Sedere genibus flexis, f.533.
Sedere in cruribus decuſſatis, m.25.
Sedere in ſolo ambobus cruribus ad vnum latus coniunctis, f.533.
Sedes reclinatoria, aut geſtatoria, f.381.
Sedes ſine brachiorum fulcimento, p.810.
Seduco, cis, p.177.
Serenum cælum, p.767.

Serenum fieri cælum poſt pluuiam, f.723.
Segregare res permixtas, p. 429.
Seleuſma acclamare, f.635.
Seligere ſingula, p.469.
Semel, f.23. f.56.
Semel aut bis, f.23.
Semel, bis &c. f.396. f.597. f. 668.
Semel in die comedere, f. 56.
Semen, nis, p.291.
Semen exortum, quod plantulas multiplicat, m.279.
Semen humanum, p.214.
Semen virile, f.799.
Semiclauſi naturaliter oculi, p.416.
Semidormiens, vel dormitans, p.456.
Seminare committendo terræ ſingula grana, m.871.
Seminare orizam, p.265.
Seminare ſemen, p.46.
Semini faciendo ſeruare, p.291
Semini nondum eſt aptum, p. 291.
Semino, as, f.45. m.856.
Semlnudus, a, vm; vel incompoſitis veſtibus indutus, p. 729.
Semita, æ, m.320. f.445.
Semiuſtulo, as, f 782.
Semper, m. 120. m. 313. m. 847.
Semper idem, f.800.
Semper prior, p.270.
Semper ſtudere, m.405. f.413.
Semper viuit, m.313.
Senatus palatii, f.605.
Senatus regius, tribunal ſupremus, m.201.
Seneſco, cis, p.217.
Senex, nis, m.270. m.400.
Senex edentulus, p.480.
Senex iam eſt, f.673.
Senex valde, f.270. p.713.
Senex valdè, gibboſus, f.427.
Senior omnium, f.166.
Senſum libri ſinicè conſcripti vulgari ſermone proferre, p. 527.
Senſus, vs, f.799.
Senſus libri, m.349.
Senſus vocabuli alicuius, aut characteris, p.527.
Sententia inter puncta, p.136.
Sententiam capitis ferre, p. 226.
Separare aurum, vel argentum à terra cui immiſcetur, f. 53.
Separare bonos à malis, m. 593.
Separatim incedere, f.544.
Separo, as, f.412. m.645.
Sepelio, is, f.361.
Sepelire mortuos, f.113.
Sepelire mortuum, p.441.
Sepimenti latus, f.609.
Sepio, is, f.640.
Septem, f.20. p.751.
Septemdecim, f.20.
Septentrio, onis, p.17. f.51.
Septentrionalis linea gnomonis nautici, m.17.

Septen-

Septentrionalis plaga, m.17.
Septimus, a, vm, p.751.
Septi virgulta, f.640.
Septorum latus vnum, f.600.
Septuaginta, p.21.
Septum, i, p.283.
Septum, i, ambio, is, f.640.
Sepulchri tumulus, m.442.
Sepulchrum, i, p.442. p.472.
Sepulchrum mundare, ab illo herbas euellendo, m.442.
Sepulchrum quod multis parit dignitates, ſcilicet iuxtà errorum Ethnicorum qui putant è ſepulchris parentum filijs dignitates oriri, f.201.
Sepulturæ deficere virtutem conferendi gradus gubernationum illis ad quos pertinent defuncti in illis conditi, error &c. m.459.
Sepulturæ ineſſe vim, vt magiſtratus creet, error, f.596.
Sequendo aliquem non aſſequi, m.756.
Sequens vita, futurum ſæculũ, m.682.
Sequenti anno, f.675.
Sequi cum feſtinatione, f.186.
Sequi fugientem, p.244.
Sequi propriam voluntatem, m.756.
Sequi retrò, m.682.
Sequi voluntatem Dei, m.756.
Sequor, queris, imitor, aris, p. 756.
Sera, æ, p.370.
Sera penſilis, f.104.
Sera penſilis rotunda, p.370.
Seram claudere, p.370.
Seram reſerare, p.370.
Serici genus, m.880.
Sericum acu pictum, f.757.
Sericum Annamitarum, quod Foquem dicitur à Luſitanis, f.428.
Sericum ex bombycis fece cõfectum, p.242.
Sericum mitellæ, f.550.
Sericum, quod mulio vocant Luſitani, m.342.
Sericum, quod tafecitam vocant Luſitani, p.509.
Sericum quoddam à Luſitanis ſaya dictum, f.595.
Sericum quoddam dictum zabi ab Annamitis, p.34.
Sericum quoddam floribus variegatum opere phrygio, f. 644.
Sericum quoddam in modum panni linei retorti, f.16.
Sericum quoddam murice tinctum, m.738.
Sericum quoddam, quo crumenæ conficiuntur, p.354.
Sericum quoddam ſine rugis, p.600.
Sericum rarum, vt velum, p. 753.
Sericum raſum, m.410.
Seriùs, aut citiùs, m.94.
Seriùs, aut citiùs moriendum eſt, m.384.
Seriùs ocyùs, m.694.
Serotina meſſis, p 493.

Serotinus, a, vm, p.493.
Sermonem alterius interrumpere, p.471.
Sermonis exigui, f.536.
Sero, is, p.265.
Serò, p.22.
Serò aduenit, p.493.
Serpens, ntis, f.789.
Serpens depictus, f.652.
Serpens exuit pellem, m.881.
Serpens, quem in cælo eſſe fingunt, f.326.
Serpens venenoſus, f.451.
Serpentis quædam ſpecies, m. 803.
Serra, æ, p.138.
Serra aptè lignum findit, p. 138.
Serra lignum findere, f.885.
Serram aptè lignum findere, & ſic de alijs inſtrumentis, f.7.
Serto, as, p.138.
Seruandæ orizæ vtilem accipe ciſtam rotundam, m.243.
Seruare aliquid intra arcam, aut ciſtam, p.243.
Saruare Dominicum diem, p. 407.
Seruare fidem, f.119.
Seruare legem, p.265. f.291.
Serui, orum, p.822.
Serui, aut famuli viles, f.711.
Secundinæ, arum, m.51.
Seruus, i, famulus, i, ſubditus, ſ, p.822.
Seruus qui præſto eſt omnibus negotijs domus, p.234.
Seſamæ ſemen, p.876.
Seſamum, i, f.462. p.876.
Sex, m.430. p.683.
Sex anni, m.430.
Sexaginta, p.683.
Sexaginta monetæ æreæ, m. 792.
Sex animalium ſpecies, comprehenduntur omnes, m. 430.
Sexcentæ, & quater ſexaginta monetæ æneæ, f.839.
Sexdecim, p.683.
Sex mille monetæ æreæ, &c. m.620.
Si, f.127. m.441. f.516.
Sic, m.551.
Sic à ſeipſo, m.551.
Siccà arbor, p.369.
Siccare ad ignem, f.65. m.327. p.603.
Siccare ad ſolem, f.640.
Siccare aliquid ad aſſeruandũ, f.368.
Siccari atramentum ad ſcriptionem, f.361.
Siccus, a, vm, f.368.
Siccus piſcis, f.368.
Sicuti, m.556.
Sic loqui, m.66.
Sic loquitur, m.659.
Si fortè, p.330. m.559. p.755.
Sigillare epiſtolas, p.612.
Sigillo, as, f.7.
Sigillum, i, f.7.
Sigillum claudi, cum miniſtri iuſtitiæ ferianfur, nempe, tribus diebus ante nouum an-

annum vſque ad vndecimum diem menſis primi, f.7.
Sigillum regium, f.7.
Signifer, i, p.128.
Significo, as, p.66.
Signum, i, m.166.
Signum ad vigilias, vel alia monenda, p.136.
Signum aliquod in cælo inſolitum, m.383.
Signum dæmonis, datum ſcilicet à venefico; illud ſignum compreſſis ad quamdam normam digitis conſeruare, ſeu tenere ſolent, p.8.
Signum facere, dicitur etiam de Cruce, m.166.
Signum in fronte infantium, f.95.
Signum paruum ad vigilias, p.135.
Signum quoddam ad vigilias indicandas &c. f.410.
Signum ſuæ manus iam adhibuit, p.320.
Signum tempeſtati præuium, f.483.
Signum, vel campanulam pulſare, f.118.
Si ita eſt, f.516.
Simia, æ, m.367. p.740.
Similago, inis, f.58.
Simile huic rei, m.556.
Similem eſſe rem vnam alteri, f.315.
Slmilis, e, f.290. f.316. p.322.
Similis in facie, f.290,
Similis patri filius, p.322.
Simplex, plicis, m.233.
Simplex res minimè duplicata, p.167.
Simplex veſtis non duplicata, m.197.
Simul, f.71.
Simulare fletum extergendo oculos, ac ſi fleret, m.737.
Simulare itam, p.510. p.564.
Simulare morbum, p.224.
Simulare ſomnum, f. 767.
Simul ire, f.71. f.146.
Simulo, as, p.224. f.767.
Simus naſus, p.46. f.170.
Sinæ ex prouincia Foquien, m.602.
Sinapi, p.80. f.643.
Sincerus, a, vm, m.751.
Sinè, m.870.
Sine aduertentia, f.870.
Sine cauſa, f. 128.
Sine fine, m.35. m.870.
Sine fine potens, ideſt omnipotens, f.146.
Sine lege, f.204.
Sine lege pagani, f.870.
Sine præmio laborare, p.375.
Sine pretio, m.870.
Sine principio, m.870.
Sine numero, m.870.
Sine termino, ſinè fine, m.870.
Sinè vrbanitate. f.870.
Sinenſis nebulo, m.529.
Singulis annis, f.313.
Singultio, is, p.500.
Singultire præ ira, m.718.
Siniſter, tra, trum, f.106.

Siniſtra manus, m.802.
Sinus maris, m.74.
Si quid Dominus cæli præcipit, hoc ipſum eſt, p. 501.
Siſtere currentem equum, m. 184.
Sitio, is, p.364.
Sitire aquam, p.364.
Situs, vs, f.476.
Si vero, f.68. m.179.
Socer, i, ſocrus, vs, p.698. m. 723.
Societas ſodalium, p.611.
Societas vna, p.611.
Socij legis, f.24.
Socius, ij, f.24. f.30. m.341.
Socius, vel ſocia, m.231
Sol, is, p.45. m.458. m.553.
Solea, æ, p.54. p.808.
Solea equi ferrea, p.765.
Solea ferrea, p.212.
Solemnitas examinum, f.334.
Soleo, es, m.825.
Solicitudinibus varijs vrgeri, diſtrahi, p.30. p.417.
Solida canna indica, p.192.
Solida tabula ſine foramine, vel fiſſura, p.192.
Solidum æs, p.192.
Solidum aurum, p.192.
Solidum lignum, p.192.
Solidus, a, vm, f.191.
Solis eclipſis, m.553.
Solitarius, ij, p.839. m.746.
Solitarius, a, vm, m.860.
Solitudo, dinis, p.47. m.331. f. 860.
Solitus iam ſum, m.825.
Sol nubibus tectus, p.547.
Solo æquare, f.250.
Solor, aris, m.5. p.867.
Soluere ad æqualitatem, p.25.
Soluere aliquem à vinculis, f. 732.
Soluere captas aues, p.733.
Soluere comam, f.748.
Soluere ligaturam, p.130.
Soluere medico, p.198.
Soluere mercedem, p.135.
Soluere mercedem ſcholæ magiſtro, f.333.
Soluere monetas ad commune opus, m.298.
Soluere opus, m.37.
Soluere tributa, p.571.
Solui à vinctis oleum pro lucerna, p.199.
Soluo, is, m.37. m.216. p.331.
Solùm, p.559.
Solùm dominationes veſtræ, p. 559.
Solum eſſe ſine adiutorio, f. 233.
Solus eo, m.464.
Solus ſum ego, non habeo hominem, p.740.
Solutionem exigere, m.216.
Solutus eſt ab vxore, f.375.
Somniando loqui, m.475.
Somnio, as, f.27.
Somnium, ij, f.27. m.205.
Somno correptus, p.428.
Somnolentus, i, m.536.
Somno profundo corripi, m. 536.

So-

Sonat campana, f.358.
Sonitum edens baculus, m.685.
Sonitum edere baculis quibuſdam ita vt remiges hoc baculorum ſonitu dirigantur ad remigandum, p.685.
Sonitus ingens ex metallorum percuſſione, p.650.
Sonitus maris, vel tonitrui &c. f.4.
Sonitus ſclopi, p.54.
Sonitus tonitrui, maris &c. p. 635.
Sono buccinæ ſignum edere, m.367.
Sonus, ſeu ſtrepitus ex aliqua re decidente, f.769.
Sorbeo, es, p.344.
Sorbere iuſculum, p.344.
Sordes corporis adhærentes pelli, m 268.
Sordes ex cranio infantium, f.145.
Sordidi dentes, f.374.
Sordido, as, m, 175.
Sordidus, a, vm, f.584. f.864.
Soror Matris, quæ poſtea nutruit, dicitur mater, p.461.
Soror natu maior, m.104.
Soror natu maxima, m.104.
Soror primogenita, p.1.
Sors, ſortis, f.257. p.595.
Sortem mittere, f.31.
Sortes dare iactis duabus monetis æneis, m.730.
Sortes ex paleis extrahere, f. 257. m.737.
Sortes iacere, m.737.
Sortes mittere cū monetis, p.4.
Sortes monetis æreis exquirere, f.356. p.891.
Sortes quæ iaciuntur, m.737.
Sortes ſortilegi, p 625.
Sortes venefici, f.369.
Sortilegium, ij, m.52.
Sortilegum conſulere, m.52.
Sortilegus, gi, m.52.
Sortis monetas ambas decidere literis infrapoſitis, m.730.
Sortis monetas ambas decidere literis in parte ſuperiori patentibus, m.730.
Spargere calcem illam manu comminuendo, m 632.
Spargo, is, diſpergo, is, f.633. f.714. m.856.
Spatium aëreum, m.622.
Spatium decem dierum, in quod diuiditur menſis, in tres partes, p.820.
Spatium quo ſemel aratur, vel vſque ad prandium, vel vſque ad cænam, f.59.
Spatium trium horarum, m. 404.
Spatium viæ quod quis vna vice percurrit, m.225.
Speciatim, & ſecretò loqui, p. 649.
Specie quanam morbi laborat? f.122.
Speciei, vel nationis eiuſdem, f.290.
Species ei, m.781.
Species ad memoriam inſeruientes, m.693.

Spe-

Species auium, f.419.
Species diotæ, f.290.
Species, erum, m.290.
Species morbi, m.122.
Species quædam orizæ nondum coctæ, m.515.
Speciosa facies, m.310.
Speciosus,a,vm, m.550. p.399. p.466.
Speciosus iuuenis, p.826.
Speciosus vir, m.40.
Spectans, seu quod spectat, m.700.
Spectantia ad corpus, m.700.
Spectantia ad offitium coniugum, & debitum coniugale, f.700.
Spectat ad me res hæc minimè, f.318.
Spectat ad quem magistratum? p.864.
Spectat ad Regem hoc negotium, f.583.
Spectat ad Regem pagus hic, p.786.
Specto, as, p.864.
Speculo vtens veneficus, f.236.
Speculo vti ad inspiciendum, p.301.
Speculum, i, m.236. p.301. p.384.
Speculum intueri ad quædam veneficia, m.236.
Spelunca, æ, specus, vs, m.312.
Spem in Deum reponere, m.577.
Sperare in aliquem, f.813.
Sperare in Domino, f.227.
Spero, as, confido, is, p.81. f.455. m.834.
Sphæra, seu mensura graduum solis, m.225.
Spica, æ, f.54.
Spica alij, f.9.
Spica granis onusta, m.206.
Spica indicæ cannæ, m.263.
Spica matura, m.263.
Spica orizæ, f.54. m.263.
Spica orizæ absque granis, m.428.
Spica orizæ granis onusta, m.428.
Spica plena, m.263.
Spica zinziberis, p.10.
Spicas emittere, m.206.
Spicas emittit oriza, f.43.
Spina, æ, m.255.
Spina dorsi, p.698. p.900.
Spinæ minutiores piscium, p.336.
Spinæ piscis, f.899.
Spinæ, tribuli, p.296.
Spinam pedi infigi, m.255.
Spiritualis, e, p.410.
Spiritualis substantia, m.414.
Spiritum amittere præ timore, f.867.
Spiritum resumere, m.772.
Spiritus idest omnes dæmones, f.116.
Spiritus vitales, vel animales, vel respiratio, m.867.
Spissa barba, f.635.
Splendens, ntis, p.677.
Splendeo, es, m.315.
Splendor fulguris, m.555.

Spo-

Spoliare ſe veſte, p.130.
Spoliata folijs arbor, f.771.
Spolıatus, aut malè coopertus, f.327. p.328.
Spolio, as, p.130.
Sponſam ducere, m.334.
Sponſam in domum ſponſi ducere, p.161.
Sponſionem facere, m.142. m. 733.
Sponſionem facere quiſnam veritatem attingat, p.224.
Sponſionem vincere, m.142.
Spuma, æ, f.54.
Spumo, as, f.54.
Spuo, is, m.155. f.285.
Spurcus, a, vm, p.726.
Squamma, æ, p.66.
Squammas auellere, p.66. m. 203.
Sta ſuper pedes tuos, f.242.
Stabilis, bile, m.32. p.67. p. 860.
Stabulum, i, p.119.
Stabulum elephantum, p.728.
Stabulum equorum, p.728.
Stadia ſine numero, f.689.
Stadium, ij, f.164.
Stamen, inis, m.441.
Samnum, i, f.762.
Stantem, vel ſedentem in loco ſublimi, genua flectere, f. 626. p.627.
Statim, p.414. p.843.
Statim atque veni, illud nouum audiui, m.479.
Statim domum redibis, m.684.
Statim ibo, m.684.
Statim iuit, p.414.
Statim, paulo poſt, f.352.
Statim, ſubitò, m.773.
Statim, vox, qua futurum ſignificatur, m.684.
Statua, æ, f.324. p.848.
Statua ex paleis congeſta, f. 472.
Statua ex paleis, vel luto, m. 569.
Statuas formare, p.713.
Statuæ ex paleis compoſiſæ quibus venefici vtuntur ad inferendum alicui damnum, f.47.
Statuæ hominum, aut animalium figuræ &c. m.603.
Statuo, is, m.169. p.642.
Staturæ minoris homo, f.163.
Staturæ, ſeu magnitudinis eiuſdem, f.716.
Status diuerſi in hominum vita, m.759.
Stella, æ, p.678. p.799.
Stella matutina, p.678.
Stella polaris, m.741.
Stella poli arctici, f.17.
Stella veſpertina, p.678.
Stercora egerere, p.796.
Sterilis, omninò carens filijs, p.695.
Sterilitas ex defectu pluuiæ, p. 312.
Sterilitas ex defectu vniuerſali pluuiæ, p.194.
Sternere, aut ſilicatam viam facere, m.886.
Sternere ſolum, vel munire tapeti-

petibus, frondibus &c. f. 425.
Sternere ſtoream ex indicis cā nis contextam ad ſedendum, f.517.
Sternere viam veſtibus, p.39.
Sternere vias lapidibus, f.425.
Sternuo, is, m.155. p.545.
Sternuto, as, m.490.
Sterto, is, f.519.
Stillare pluuiam intra domum, p.169.
Stillarium, ij, m.803.
Stillicidia tecti corrigere, p. 289.
Stillicidijs mederi, vt aptè ob turentur, m.382.
Stillicidium, ij, p.487. m.490.
Stillo, as, f.170.
Stipem erogare, m.448. p.474.
Stipem erogare monetarum, & orizæ, f.280.
Stipes, pitis, f.128.
Stipes progeniei, m.210.
Stò, as, f.242.
Stolidus, a, vm, f.60. f.530.
Stomachum prouocare, m.723
Stomachus frigidus, m.399.
Storea, æ, p.107.
Storea benè compacta, p.598.
Storea è cannis indicis compacta ſupra lectum ligneum, m.294.
Storea ex arundinibus compacta, p.133.
Storea ex cannis Indicis contexta, & fixa, f.597.
Storea ex cannis indicis contexta, quæ attolli poteſt, f. 645.
Storeæ ex quibus compinguntur vela, p.215.
Storea fixa triangularis, p.598.
Storea immunda. p.157.
Storea quædam rotunda ex cā nis indicis læuigatis, & contextis ad orizam purgandā, f.465.
Storea rara in modum feneſtrę reticulatæ, p.598.
Storea rotunda ex cannis indicis contexta ad aliquid ſole ſiccandum, f.508. p.509.
Stoream ex cannis indicis vacuis texere, m.573.
Stragulum, i, f.38.
Stragulum cui quis innititur, p.181.
Stragulum ephippij, m.390.
Strangulare inter duo ligna collum ſtringendo, f.84.
Strangulo, as, f.31. m.99.
Stratum ex cannis indicis integris confectum, p.678.
Stratum ligneum pedibus carens, p.681.
Stratum ſine pedibus, m.294.
Stratum ſupra dorſum elephā tis, m.872.
Stratum ſupra equum, m.390.
Stratum tabularum, quale ad altaſe ſolemus adhibere, f.594.
Strepitum à multitudine eunte excitari, m.648.
Strepitum ne excites, f.181.

Stre-

Strepitus; vs. m. 181. p. 275. p. 656.
Strepitus ex clamoribus, m. 11.
Strepitus ex re aliqua decidente ortus, m. 762.
Strepitus ignis, p. 656.
Strepitus ex vocibus, f. 181.
Strepitus murium, p. 275.
Strepitus murium, felium &c. m. 655.
Strepitus numeroſi populi comitantis aliquem, p. 635.
Strepitus pedum, p. 275. m. 674.
Strepitus quem edit ingens pluuia, m. 891.
Strepitus rei bullientis, m. 656.
Strepitus ſternutationis, p. 317
Strepitus ſtertentis, p. 592.
Strictè ligare, p. 100. m. 649.
Stridere aliquid, p. 815.
Stridor, quem edit canna indica ob pondus &c. p. 353.
Stringendo collum occidere, f. 750.
Stringere aliquid duobus lignis, p. 261.
Stringere dentes ratione morbi, f. 84.
Stringere nodum, f. 750. m. 757.
Stringere zona lumbos, p. 751.
Stringo, is, f. 750.
Struere ligna, p. 109.
Struo, is, f. 108.
Studeo, es, p. 315. f. 315.
Studio literarum vacare, f. 315.
Stultus, i, p. 144. m. 155.
Stupa cannarum indicarum, m. 799.
Stupidus, a, vm, f. 728.
Stupidus pes, f. 728.
Stupor neruorum breuis, p. 891.
Stupor ſubitaneus, f. 382.
Suaue auditui, p. 250.
Suaues mores, f. 398.
Suauia verba, m. 535.
Suauis, e, p. 250.
Suauiſſimus, a, vm, p. 428.
Suauiter, & lentè loqui, f. 647.
Subditi, p. 157. p. 214.
Subditi, populus, i, p. 701.
Subducere nauim in terram, f. 656.
Subhaſtare aliquid, m. 516.
Subigere ratem conto, m. 115.
Subiugare regnum, p. 476.
Subiugare regnum alienum, f. 169.
Subitantè mori, m. 846.
Sublato galero aperire caput, m. 570.
Sublimatorium, i, m. 39. p. 595.
Submerſa cymba, naufragium, f. 196.
Submergi, f. 107.
Submergi nauigium in alto, m. 590.
Submiſſa vox, m. 796.
Subniger color, p. 432.
Subornare muneribus, f. 776.
Suborno, as, f. 417.
Sub poteſtate, p. 122.
Sub poteſtate illius regis, p. 122.

Subripere agri alieni partem, perrumpendo aggerem interpoſitum, p.738.
Subſanno, as, f.600.
Subſiſtere, f.242.
Subſtantia, æ, p.367.
Subſtantia huius ſerici eſt bona, f.263.
Subſtantia intellectualis, p.412
Subſtantia, natura, propenſio animi, p.800.
Subſtantia ſerici, aut telæ, f. 263.
Subſtantia ſpiritualis, m.764.
Subſtantia telæ eſt bona, f. 263.
Subſtituere aliam litteram, f.79.
Subſtrati aſſerculi, quibus oræ continentur illius ſubſtrati, f.414.
Subſtratum ex vimine, aut cãnâ indicâ contextum, m. 414.
Subſtratum extendere, m.414.
Subterfugere laborem, m.791.
Subtilis, e, m.455. p.554.
Subtilis arbor, f.455.
Subtilis ſtorea, p.298.
Subtrahere ſe ne reperiatur, p. 357.
Subuenire alicui, f.875.
Subulam accipe, p.293.
Succinctè loqui, f.726.
Succingere, vel attollere veſtem, p.865.
Succinum, i, m.326.
Succum corticis mali aurei aut ſimilium in oculos inſilire, f.192.
Succurre mihi, m.36.
Succus ſyriacus, f.89.
Succuſſare equum, aut elephantem, m.892.
Sudariolum, i, p.361.
Sudariolum criſpatum, m.121.
Sudo, as, m.333. m.472.
Sudor, oris, m.333. m.472.
Sudum cælum, ſerenum, f.882.
Sufficere humerum vnum alteri ad onus ferendum, p.229.
Sufficiens, ntis, p.238. f.360.
Sufficiens alimentum quotidianum, p.238.
Sufficit, p.774.
Sufficit hoc, m.521.
Suffitus, vs, f.775.
Suffodere carcerem, f.752.
Suffodere mænia, f.752.
Suffumigo, as, p.895.
Sugere lac, m.494. m.556. p. 578.
Sugo, is, f.60. p.344.
Sulphur, ris, m.688.
Sulphurata, æ, f.791.
Sum, es, eſt. maneo, es, p.715.
Sumere omnia, p.322.
Summa miſeria, f.374.
Summitas herbæ, f.454.
Summitas remi, p.142.
Summo manè, m.694.
Summum in eo genere, m.641.
Sumptibus parcere, p.791.
Suo, is. conſuo, is, p.458.
Supellex lectilis, f.137.
Superabundo, as, m.487.

Superaddo, is, f.755.
Superbè loqui contemnendo alios, p.724.
Superbio, is, m.540.
Superbire, p.162.
Superbus, a, vm, f.522.
Supercilium, ij, f.426. p.448.
Supereſt, p.132.
Supereſt adhuc, in quibuſdam prouincijs, p.429.
截Supereſſe, f.179.
Superficies terræ, f.458.
Superimponere aliqua rebus alijs, m.98.
Superintendens oneri, m.353.
Superior, is, m.809.
Superior ad quem pertinet iudicare de vi illata, f.211.
Superior perſona, p.31.
Superior qui pœnam poteſt infligere, m.89.
Superior veſtis pars, quæ collum operit, f.804.
Superiori in loco alipuid collocare, f.254.
Superlatiui ſignum, p.664.
Supernaturalis vis, m.764.
Super omnia, m.809.
Superponere beneficium capiti, hoc eſt gratias agere, f. 229.
Superponere capiti, m.229.
Superponere capitibus multis quoddam ſericum, ſuper quod Ethnici putant idola, aut animas defunctorum tranſire, f.229.
Superponere ollam igni, f.17.
Superſtitio Ethnicorum ad tollenda peccata, f.673.
Superſtitio, per quam Ethnici putant ſe liberari à peccatis, p.824.
Superſtitio, qua conſiderant ſignum ſub quo ſe natos putant &c. p.846.
Superſtitio qua pagani obſeruant horas, dies, p.887.
Superſtitio, qua putant Ethnici expellere ſtellam ſub qua nati ſunt, m.827.
Superſtitio quâ venefici fingũt ſe animas defũctorum reuocare, m.608.
Superſtitio, quæ fit decima luna &c. m.609.
Superſtitiones Ethnicorum in triennium luctus, f.318.
Superſtitiones quaſdam peragere &c. m.838.
Superſtitionum domus in palatio, p.772.
Superſtitiosè quærens ſepulturas, p.220.
Superſtitioſus Ethnicorum timor, m.517.
Superſum, es, f.780.
Supplicio afficere propter peccata, p.597.
Supponere aliquid ad eleuandum aliquid aliud, f.353.
Supponere lignum ad eleuandum, p.502.
Supponere lignum, aut quid ſimile ad facilius mouendũ, vt arcam &c. m.511.

Supra, p.788. m.809.
Supremus gradus honoris, qui datur ſupremo magiſtro legis, f.18.
Surculus cannæ indicæ, m.808.
Surculus cannæ indicæ pullulat, m.808.
Surdaſter, tri, m.506. m.713.
Surdus, a, vm, p.221.
Surgere, vel ſuper pedes, vel ſupra genua, cum quis, vel iacet, vel ſedet in ſolo, m. 113.
Surgo, is, m.111.
Sus, ſuis, p.321. m.335. p.424.
Sus pinguiſſimus, m.456.
Suſpendo, is, f.126.
Suſpenſo greſſu aliquem incedere ne audiatur, f.409.
Suſpicari de aliquo, p.531.
Suſpicio rationabilis, p.531.
Suſpicio temeraria, p.531.
Suſpicor, aris, f.212. p.514.
Suſpiro, as, p.361. m.772. m. 857.
Suſpiro, as, nudando alicui ſecretum relaxare animum, p. 739.

TA

Tabella, in qua apponitur nomen defuncti &c. f. 866.
Taberna ad vendendum, in plateæ medio, p.412.
Tabernæ, in quibus varia rerum genera diuenduntur, f. 879.
Suſtentaculum ad modum ciſtę perforatæ ſuper quod collocatur olla, p.645.
Suſtentare ſe ſcipione, p.115.
Suſtentari ex elemoſynis, p. 757.
Suſtine pauliſper, m.185.
Suſtineo, es, m.381. m.714.
Suſtinere ſtipite aliquid, vel eleuare ne cadat, p.115.
Sydus, ris, m.533.
Sylua, æ, f.220.
Sylua humilis, p.778.
Sylua inculta, f.652. p.661.
Sylua rara paucarum arborum, m.753.
Sylua ſpiſſa, m.635.
Syluescere, f.642.
Syluesco, is, f.635.
Syluester, barbarus, ita dicuntur populi qui incolunt môtes propè Cocincinam, m. 170.
Syluestres homines, m.479.
Syluestris homo, f.652.
Syluestris via, m.322.
Syluula iuxtà flumen, f.310.
Syringa, æ, f.773.

TA

Tabula æqualis ſiue lignea ſiue alterius materiæ, f.66.
Tabula cui textor innititur pedibus, p.208.
Tabula cum catalogo hominum aut ſententiarum, f. 25.
Tabula ferrea, p.67.

Tabula in qua conſcribitur nomen defuncti, f.741.
Tabula picta, f.57.
Tabula quædam in termino tecti iuxta imbrices, p.728.
Tabula quæ imbricibus tecti ſupponitur, m.171.
Tabularum domus, m.254.
Tabulatorum, ordo, p.825.
Tabulatum componere, f.403.
Tabulæ loſoriæ, p.128.
Tabulæ marginis nauis, f.30.
Tabulæ pictæ, p.482. f.831.
Tabulæ quædam propè culmen domus ligneæ, f.662.
Taceo, es, m.398.
Tacere ob rabiem quam concepit, m.504.
Taciturnus, a, vm, m.406.
Tactu leui ſe inuicem monere, f.66.
Tædio affectus, triſtis, e, f. 492.
Tædio habere orizam, m.333.
Talentum, i, ingenij felicitas, p.714.
Talitrum, tri, f.60.
Talitrum impingere, p.512.
Talus, i, f.298. f.456.
Tamen, m.441. f.844.
Tandem hoc negotium perficiamus, p.634.
Tandiù, f.20.
Tango, is, m.191.
Tanto maiuſculus, m.85.
Tantumdem nec amplius, m. 20.
Tantus, a, vm, m.20.
Tarda iam eſt hora, f.814. m. 822.
Taxare pretium, f.363.
Tectus, a, vm, f.371.
Tegere argenti laminis, p.897.
Tegere auri laminis, p.897.
Tegere folijs argenti tenuiſſimis, f.756.
Tegere ſe manu obiecta, p.17.
Tegitur ab arboribus, ita vt videri non poſſit, p.372.
Tegitur illo monte, p.372.
Tego, is, p.283.
Tegula, æ, p.534.
Tegulis cooperta domus, p. 534.
Tela, æ, p.141.
Tela anguſta, m.321.
Tela aranearum, m.453. m. 860.
Telæ compoſitio, p.141.
Tela linea, f.48.
Temerè, f.154.
Temerè ambulare, p.155.
Temerè cogitare, f.154.
Temerè comedere quidquid occurit neque attendere an noceat, p.155.
Temerè iurare, p.155.
Temerè loqui, m.316.
Temerè, raptim, f.144.
Temo, onis, p.127.
Temonis palmula, p.26.
Tempeſtas, tatis, f.15. f.28. m. 285. m.612. m.725. p.817.
Tempeſtas in mari, f.34.
Tempeſtatis ſignum in cælo, p. 45.

Templum idolorum, m.117.
Templũ,in quo Rex ſuos maiores colit ſuperſtitioſè,p.606.
Tempora,rum, p.465.
Tempore pueritiæ, p.776.
Tempus, poris, m.366.
Tempus metendi, p.486.
Tempus non adeo longum præterijt, m.404.
Tempus nondum aduenit, m. 694.
Tempus quodcunque die, vel nocte, f.21.
Tempus quo editur, m.199.
Tenax propoſiti, m.184.
Tendere arcum, p.124.
Tendere funem, p.746.
Tendere muſcipulam, p.124. f. 231. p.294.
Tendo, is, f.745.
Tenebræ, arum, f.717.
Tenebroſa nocte viam minimè inſpicere, m.871.
Tenebroſus, a, vm, f.3. p.468. p.484. p.606. p.822.
Tenera adhuc canna indica, f. 569.
Tenera res, quæ facilè frangitur, m.289.
Tenerè amare, f.738.
Tentando quærere, m.691.
Tentantur homines à diabolo, p. 897.
Tentare pulſum, m.445.
Tentari aliquem à diabolo, vel poſſideri ab illo, f.167.
Tentatio, onis, f.82. f.167. m. 626.
Tento, as, f.167.
Tepeſco,is,tepidus,a,vm,f.540
Ter ſexaginta monetæ æreæ, f. 792.
Terebella, æ, f.370.
Terebrando tabulam findi, p. 292.
Terebrare, terrebellà perforare, p.371.
Terebro, as, terebella,æ, ſubula, æ, f.292. p.293.
Terere pedibus, f.207.
Teres, etis, p.396.
Terga vertere alicui, f.689.
Tergo, is, p.120. m.127.
Tergum, i, f.90.
Teri aliquem ab elephante in adulterij pœnam, p.208.
Termini agrorum, p.130.
Termini campi, f.476.
Termini honotis, qui ſolum ſunt in vſu cum primarijs perſonis, f.270.
Termino caret, f.146.
Terminum habere, f.146.
Terminum neſcio, m.521.
Terminus, i, p.130. p.521.
Terra, ræ, f.208. f.219. f.770.
Terra aperta eſt ab vna hora vſque ad tertiam poſt mediã noctem, p.791.
Terra arenoſa, ſterilis, f.208.
Terra benè culta, m.625.
Terræ carcer, f.219.
Terræ Dominus, f.770. p.771.
Terra pinguis, f.208.
Terra, quę relinquitur ad aquã coercendam, f.690.

Ter-

Terra valde ſicca, f.314.
Terræ motus, f.237.
Terræ ſpiritus, p.771.
Terram & cælum putant eſſe duas partes in quas diuiditur primum principium, cælum vocant patrem, & terram matrem; coitum etiam maris, & fæminæ eodem nomine vocant, f.3.
Territorium, pars prouinciæ toparchia, æ, m.605.
Territorium quod prouinciam non explet, f.115.
Tertius, a, vm, p.15.
Tertius dies, p.15.
Tertius frater minor, f.717.
Tertius menſis, vel luna, p.15.
Teſqua, m.521.
Teſſera, æ, m.833.
Teſta, æ, p.494. m.677.
Teſtæ pedibus infeſtæ, p.494.
Teſta ex diota confracta, p.494 f.677.
Teſtamentum, i, f.44.
Teſtamentum condere, m.40.
Teſticuli, orum, p.338.
Teſticuli, orum, dicitur etiam de alijs animalibus, f.163.
Teſtificor, aris, m.122.
Teſtis, is, m.122.
Teſtudinis concha, m.478.
Teſtudo, inis, m.35. f.228. m.478.
Teſtudo in aqua dulci commorans, m.658.
Teſtudo marina, f.40. m.658.
Teſtudo nigra, m.15.
Texere aliquid ex paleis, f.203.
Texere corbulas, & ſimilia, p.197.
Texere ſtoream, p.170.
Texere telam, p.170.
Texo, is, m.86. p.170. p.197.
Theca in quâ penicilli cuſtodiuntur, p.750.
Theca lignea ferreæ fiſtulæ, m.297.
Theca penicilli, p.621.
Theſauri locus, m.777.
Thorax, cis, lorica, æ, m.281.
Thorax duplicatus, varijſque ocellis confutis variegatus, f.442.
Thraciozephyrus, i, f.447.
Thronus, i, tribunal, lis; p.819.
Thronus, in quo Rex ſedet cum publico auditorio aſſiſtit, p.819.
Thronus portatilis, in quo Tũchinenſis Rex qui dicitur Bua ſemel in anno publicè portatur, p.518.
Tibia, æ, m.139. p.696.
Tibialia, p.467.
Tibialia, lium, ocreæ, arum, m.727.
Tibicen, inis, p.127.
Tibi mortem cupio, f.109.
Tigna à columna ad columnã in latitudinem domus diſpoſita, f.879.
Tigna à columna ad columnam in longitudinem domus diſpoſita, m.879.

Templum idolorum, m.117.
Templũ, in quo Rex ſuos maiores colit ſuperſtitioſè, p.606.
Tempora, rum, p.465.
Tempore pueritiæ, p.776.
Tempus, poris, m.366.
Tempus metendi, p.486.
Tempus non adeo longum præterijt, m.404.
Tempus nondum aduenit, m. 694.
Tempus quodcunque die, vel nocte, f.21.
Tempus quo editur, m.199.
Tenax propoſiti, m.184.
Tendere arcum, p.124.
Tendere funem, p.746.
Tendere muſcipulam, p.124. f. 231. p.294.
Tendo, is, f.745.
Tenebræ, arum, f.717.
Tenebroſa nocte viam minimè inſpicere, m.871.
Tenebroſus, a, vm, f.3. p.468. p.484. p.606. p.822.
Tenera adhuc canna indica, f. 569.
Tenera res, quæ facilè frangitur, m.289.
Tenerè amare, f.738.
Tentando quærere, m.691.
Tentantur homines à diabolo, p.897.
Tentare pulſum, m.445.
Tentari aliquem à diabolo, vel poſſideri ab illo, f.167.
Tentatio, onis, f.82. f.167. m. 626.
Tento, as, f.167.
Tepeſco, is, tepidus, a, vm, f.540
Ter ſexaginta monetæ æreæ, f. 791.
Terebella, æ, f.370.
Terebrando tabulam findi, p. 292.
Terebrare, terrebellà perforare, p.371.
Terebro, as, terebella, æ, ſubula, æ, f.292. p.293.
Terere pedibus, f.207.
Teres, etis, p.396.
Terga vertere alicui, f.689.
Tergo, is, p.120. m.127.
Tergum, i, f.90.
Teri aliquem ab elephante in adulterij pœnam, p.208.
Termini agrorum, p.130.
Termini campi, f.476.
Termini honotis, qui ſolum ſunt in vſu cum primarijs perſonis, f.270.
Termino caret, f.146.
Terminum habere, f.146.
Terminum neſcio, m.521.
Terminus, i, p.130. p.521.
Terra, ræ, f.208. f.219. f.770.
Terra aperta eſt ab vna hora vſque ad tertiam poſt mediã noctem, p.791.
Terra arenoſa, ſterilis, f.208.
Terra benè culta, m.625.
Terræ carcer, f.219.
Terræ Dominus, f.770. p.771.
Terra pinguis, f.208.
Terra, quę relinquitur ad aquã coercendam, f.690.

Ter-

Terra valde ſicca, f.314.
Terræ motus, f.237.
Terræ ſpiritus, p.771.
Terram & cælum putant eſſe duas partes in quas diuiditur primum principium, cælum vocant patrem, & terram matrem; coitum etiam maris, & fœminæ eodem nomine vocant, f.3.
Territorium, pars prouinciæ toparchia, æ, m.605.
Territorium quod prouinciam non explet, f.115.
Tertius, a, vm, p.15.
Tertius dies, p.15.
Tertius frater minor, f.717.
Tertius menſis, vel luna, p.15.
Teſqua, m.521.
Teſſera, æ, m.833.
Teſta, æ, p.494. m.677.
Teſtæ pedibus infeſtæ, p.494.
Teſta ex diota confracta, p.494 f.677.
Teſtamentum, i, f.44.
Teſtamentum condere, m.40.
Teſticuli, orum, p.338.
Teſticuli, orum, dicitur etiam de alijs animalibus, f.163.
Teſtificor, aris, m.122.
Teſtis, is, m.122.
Teſtudinis concha, m.478.
Teſtudo, inis, m.35. f.228. m.478.
Teſtudo in aqua dulci commorans, m.658.
Teſtudo marina, f.40. m.658.
Teſtudo nigra, m.15.
Texere aliquid ex paleis, f.203.
Texere corbulas, & ſimilia, p.197.
Texere ſtoream, p.170.
Texere telam, p.170.
Texo, is, m.86. p.170. p.197.
Theca in quà penicilli cuſtodiuntur, p.750.
Theca lignea ferreæ fiſtulæ, m.297.
Theca penicilli, p.621.
Theſauri locus, m.777.
Thorax, cis, lorica, æ, m.281.
Thorax duplicatus, varijſque ocellis confutis variegatus, f.442.
Thraciozephyrus, i, f.447.
Thronus, i, tribunal, lis; p.819.
Thronus, in quo Rex ſedet cum publico auditorio aſſiſtit, p.819.
Thronus portatilis, in quo Tũchinenſis Rex qui dicitur Bua ſemel in anno publicè portatur, p.518.
Tibia, æ, m.139. p.696.
Tibialia, p.467.
Tibialia, lium, ocreæ, arum, m.727.
Tibicen, inis, p.127.
Tibi mortem cupio, f.109.
Tigna à columna ad columnã in latitudinem domus diſpoſita, f.879.
Tigna à columna ad columnam in longitudinem domus diſpoſita, m.879.

Ti-

Tigna in tranſuerſum domus poſita, p.834.
Tigna ordinare ad tabulatum faciendum, m.833.
Tignum, cui innititur contignatio, p.635.
Tignum, quod in domibus à columna ad columnam tenditur, m.879.
Tigris, is, m.336.
Tigris ſpecies, m.359.
Tigris vlulat, p.258.
Timeo? es, m.154. f.382.
Timeo, es, periculum, i, p.249.
Timere deſcenſum, p.249.
Timere ne damnum patiatur in rebus ſuis, p.308.
Timere ne moleſtiam inferat, m.511.
Timor cadendi &c. p. 535.
Timor reuerentialis, f.154. m. 383.
Tinea rodens lignum, f.477.
Tingo, is, m.185.
Tinnire aures, p.401.
Tintinnabulum maiuſculum pro vigilijs, p.389.
Tintinnabulũ paruum pro vigilijs indicandis, p.389.
Titillatio, onis, m.355. f.555.
Titio non exuſtus, p.430.
Titubatio ebrij, p.112. p.751.
Titubatio famem patientis, p. 751.
Titubo, as, m.70.
Titulus, i, p.19.
Titulus dignitatis mediocris, f.212.
Titulus dignitatis, vel ordo, f. 233.
Titulus dignitatum, m.135.
Titulus honoris, qui præcipuè quibuſdam magiſtris datur, f.735.
Titulus infimæ ſortis gubernatorum in Tunchino; at in Cocincina non dicitur niſi de affinibus regis, vel de ſupremis quibuſdam gubernatoribus, m.124.
Titulus in vexillo, m.830.
Titulus libri, p.19.
Titulus librorum confuſij, m. 841.
Titulus magnæ dignitatis, f. 628.
Titulus quidam literatorum, p.193.
Titulus, qui datur diabolo, p. 332.
Titulus, qui in Tunchino filijs Regis, ac ſupremis ducibus dari ſolet; at in Cocincina ſoli Regi datur, p.241.
Titulus, quo compellantur filij militiæ ducum, f.833.
Titulus quo Rex ex ſcripto conuenitur, f.21.
Titulus, ſeu honor qui exhibetur primarijs perſonis, m. 739.
Titulus ſummi honoris, m.240.
Toga, æ, m.349.
Tolero, as, p.173.
Tollere in manu, vel in brachio leue aliquid &c. p.669.

Tolli

Tolli vnguibus à Miluo, p.624.
Tomus libri, f.143. p.628.
Tomus librorum, m.141.
Tomus vnus, m.141.
Tomus vnus, duo &c. f. 143. p.628.
Tonitrus, vs, p.673.
Tonitrus cum fulmine, p.673.
Tonitruum, vi, m.563.
Toparchia, æ, m.605.
Toparchiæ prætor, f.605.
Tormentis, & cruciatibus confeſſionē extorquere, m.432.
Tormentorum perpetua ſucceſſio, f.829.
Tormentum bellicum, f.36. f. 706.
Tormentum bellicum æneum, p.707.
Tormētum bellicum ferreum, p.707.
Tormentum bellicum in cuius vētre aperto aliquod minus ponitur, m.319.
Tormentum bellicum paruulum, m.663.
Tornator, is, p.796.
Torno, as, p.796. p.845.
Torporem in pedibus, ac manibus, & in toto corpore pati, m.506.
Torques florum, f.824.
Torquis florum, f.123.
Torrere in prunis, f.46.
Torrere orizam iam coctam, cum iam frigida eſt, f.637.
Tortuoſus, a, vm, m.407.
Torturam adhibere, f.602.
Tota die, & tota nocte, m.752. m.822.
Tota domus, f.77. f.853.
Totam in vitam, m.431.
Tota res finem accepit, m.431.
Toto menſe, m.431.
Totum comede, f.571.
Totus, a, tum, m.45. f.363. m. 431.
Totus mundus, p.364. f.853.
Trabs, quæ à ſummitate domus ad columnas hinc inde deſcendit, f.356.
Traciozephyrus, i, m.285.
Tractu eodem temporis, m. 832.
Tradere filium diabolo, maledicta in illum conijciendo, m.571.
Tradere ſe, f.604.
Tradidi iam illi, m.805.
Tradidi manibus illius, f.604.
Tradidiſti cui? f.604.
Tradidit nobis Dominus IESVS confeſſionis Sacramētum, m.836.
Traditio, onis, p.567. m.673.
Traditio, onis. mandatum, i, p.836.
Traditio ad poſteros, f.119.
Traditio nepotibus, f.824.
Traditione producere, m.177.
Traditio per filios ad nepotes, p.836.
Trado, is, m.604. m.805.
Trahe, p.219.
Trahere ad diſtendendum, p. 278.

Trahere ad extra, p.278.
Trahere ad intendendum, p. 357.
Trahere aliquem capillis, p.37.
Trahere aliquem vi, collum eius tenendo, m.538.
Trahere deorſum, f.175. p.266.
Trahere fila, p.357.
Trahere in anteriorem partem remigando, p.266.
Trahere ſurſum, f.175. p.266.
Trahere vi, p.421.
Trahere, vt tenſus fiat funis, p. 746.
Traho, is, f.175. p.266. f.356.
Tranquillitas totius populi, p. 5.
Tranquillus, a, vm, p.350. f. 585.
Tranſcribere purè à mendis, m.420.
Tranſeo, is, p.615.
Transferre oſſa, m.90.
Transferre res ab vno loco in alium, m.816.
Transfigere carnem ad diuendendum, f.839.
Transformo, as, f.35.
Transfreto, as, f.35. m.876.
Tranſire flumen, f.277.
Tranſilire montes, f.217.
Tranſitus fluminis, p.615.
Tranſitus fluminis cymba, f. 223.
Tranſitus ſuper quem eſt via, vt pons & ſimilia, f.135.
Tranſmigratio, onis, f.423.
Tranſmigratio animarum, f. 333. f.419 p.430.
Traſmigratio fabuloſa Thica m.510.
Tranſnatare. traſuadare, p 422.
Tranſplantare orizam ad creſcendum, f.80.
Tranſplantare orizam dum eſ in herba, m.428.
Tranſuadere, m.422.
Tranſplantare vt arbores, m. 790.
Tremere baculum, quo quid humeris defertur præ grauitete oneris, p.242.
Tremere baculum, quo quis ante & retro diuiſum onus defert, præ oneris grauitate, m.183.
Tremere corpus, f.448.
Tremere ex frigore, p.89.
Tremere oculos, f.448.
Tremere præ frigore, m.660.
Tremere præ metu, m.660.
Tremo, is, m.660.
Tremula pars aliqua corporis, f.448.
Tres, trium, p.717.
Tres Animæ, & Spiritus ſeptẽ inſunt viris, mulieribus vero tres animæ, ſed nouem ſpiritus, error, f.867.
Tres dæmones, quos Ethnici ſuperſtitiosè colunt, m.606.
Tres lapides ſuper quos olla innititur ad modum tripodis, m.643.
Tres perſonæ, p.15.

Tres perſonæ vnus Deus, f. 532.
Tres Reges ſuperſtitioſi, m. 717.
Tres ſectę à ſinis petitæ, p. 281.
Tres ſectæ, quas è ſinis habuerunt, p. 717.
Tres vel tria, p. 15.
Tribuli, m. 255.
Tribunal, is, p. 819.
Tribunal maius in vnaquaque prouincia, m. 542.
Tribunal primum literatorum, m. 789.
Tribunal quod fit in Palatio Regis &c. m. 542.
Tribunal ſecundum literatorum in qualibet prouinciâ Tunchini, p. 323.
Tribunal ſecundum minus, quod tamen toti Prouinciæ dat ius, f. 542.
Tribunal ſecundum pro toto regno ius ferens, m. 542.
Tribunal ſupremum cui Rex præeſt, f. 605.
Tribunal vnius toparchiæ, ex illis in quas diuiditur prouincia, p. 543.
Tributa colligere, f. 782.
Tributa ſoli ſoluens Regi pagus, & non alteri, f. 865.
Tributa ſoluere, f. 782.
Tributum, i, f. 782.
Tributum monetarum ærearũ exigere, f. 794.
Triginta, aut ter decem, p. 492.
Triginta telæ, p. 198.
Triginta vnum &c. p. 482.
Triremis, is, m. 406. p. 784.
Triremis ampla, quæ mari cõmittitur, f. 307.
Triremis belli, m. 205.
Triremis paruula, m. 226.
Triſtis, e, p. 23. p. 57. p. 58. p. 398. f. 416. p. 601. p. 644. p. 683.
Triſtis tanquam ex luctu, p. 57.
Triſtitia, æ, p. 58.
Triturare orizam, p. 208. f. 428.
Troclea, æ, f. 420.
Trunco impeditur, m. 296.
Truncus arboris, p. 130. p. 296.
Truncus cannæ indicæ, m. 296.
Truncus & radix dicitur etiam de principio & origine alicuius rei, p. 130.
Trutina, æ, m. 83.
Tu, p. 551.
Tuba, aut fiſtula maior, f. 627.
Tuba ſignum dare, p. 897.
Tuber, is, m. 55. p. 451.
Tuber cannæ indicæ, &c. p. 457.
Tuber carneum, p. 759. f. 788.
Tuber in capite, p. 853.
Tuber inſulanum, f. 138. m. 370. f. 397.
Tudicula qua oleum, ex vaſe extrahitur, f. 192.
Tu, loquendo cum inferioribus, vel ruſticè, p. 448.
Tumens venter, p. 759.
Tumidè loqui præ ira, p. 691.

Tumor, oris, m.55.
Tumorem perforare, p.759.
Tumultum excitare, f.648.
Tumultus, tus, p.221. m.391. m.413.
Tumultus exurdans, p.221.
Tumulus, i, p.472.
Tumulus ſepulchri, p.295.
Tunc, f.19. m.366.
Tunchinenſis regia, f.111. m. 306. p.383. p.831.
Tundere pilo aliquid donec in puluerem redigatur, p.510.
Tundo, is, tero, is, m.409.
Tunica cepe, p.585.
Tunica mulieris, quam ſcilicet ſub veſte geſtant, m.895.
Tunicula orizæ, p.808.
Turba aliquorũ qui ſimul gradiuntur per viam, p.226.
Turba hominum, m.198.
Turba otiantium, p. 20.
Turbas excitando ingredi, 738.
Turbas excitare, m.416.
Turbidus, a, vm, f.226. p.83
Turbo, binis, m.132. f.830.
Turmæ auium, m.198.
Turpis, e, p.879. m.884.
Tu reuerteris, f.863.
Turris, is, p.750.
Turtur, ris, m.47. m.136.
Tuſſis, is, tuſſire, p.325.
Tympanum, i, f.813.
Tympanum oblongum, m.131
Tympanum pulſare, p.814.
Tympanum rotundum, p.814.
Typis depicta tela, p.352.
Typis mandare libros, f.351.
Typographia, æ, typis mandare, f.351.

VAcca, æ, p.79.
Vacua domus, m.375.
Vacua oriza ſpica, m.411.
Vacuum, i, f.341.
Vacuum, & nihil, f.341. f.391.
Vacuus, a, vm, p.375. f.426. f. 603.
Vacuus venter &c. f.390.
Vagabundus, a, vm, f.397.
Vagina, æ, p.70.
Vagina falcis oblongæ aduncæ, p.444.
Vagus, i, m.225.
Vagus, a, vm, p.419.
Valdè, m.52. m.284. f.395. f. 641. m.734.
Valdè bonus, f.395. f.641. m. 734.
Valdè clemens, m.734.
Valdè conſonum rationi eſt, f. 738.
Valdè fatigatus, f.390.
Valdè frigidum, m.331.
Valdè gracilis, p.454.
Valdè inſenſi inimici, m.734.
Valdè, in re quæ contemnitur, m.331.
Valdè lætor, p.594.
Valde leuis, f. 161. m.162.
Valdè magnum, p.739.

Val-

Valdè magnus, p.617.
Valdè manè, f.74. m.799.
Valdè multi milites, p.396.
Valdè obſcurum, m.331.
Valdè remotus, multum diſtãs, m 881.
Valedicere alicui, f.272.
Valens, tis, m.371.
Valeo, es, m.162.
Valetudinarius, ij, p.419. m. 771.
Valetudo commoda, m.5.
Vallis inter montes, f.355. f. 836.
Vapor, oris, f.366.
Vapores ex aquis aſcendere, p. 335.
Vapulo, as, m.232.
Variæ res, m.379. f.563.
Variegatio colorum, p.114.
Variegatus coloribus ſerpens, f.691.
Varij colores, m 691.
Varij modi, m.379.
Varijs linguis loqui, p.803.
Variolæ, arum, m.328.
Variolarum neui &c. p.578.
Variolis notatus in vultu, m. 651.
Vaſa quædam magna, & extenſa, m.352.
Vas ad ſputa recipienda, m. 588.
Vaſarium, ij, m.276.
Vaſculum fuſorium, p.511.
Vaſculum in quo ſeruatur calx, f.36.
Vas fictile ad vinum aut aquam, f.87.
Vas fictile amplum, m.65.
Vas fictile ſatis magnum, m. 101.
Vas, in quo tunditur orza, m. 244.
Vas ligneum ad aquam &c. f. 788.
Vas mediocre, ex cannis contextum, rotundum &c. m. 560.
Vas minus, aut inſtrumentum, quo quis ex maiori vaſe aquam, vel alium liquorem, haurit, p.260.
Vas paruum, p.783.
Vas quoddam, f.110.
Vas quoddam fictile quo vtuntur ad bibendum, m.73.
Vas rotundum conçauum, p. 789.
Vas rotundum è cannis indicis contextum, f.788.
Vaſta occidentalis plaga, f. 875.
Vas ventris vaſti, ad aquam ſeruandam, p.121
Vbera, m 72.
Vbi, f.209.
Vbi eſt? f.209. m.508. m.568.
Vbi eſt magiſter? m 508.
Vbi eſt, vbi habitat? m.583.
Vdus, a, vm, p.875.
Vectigalium, ſeu tributorum, domus, m.50. p.831.
Vehemens ventus, m.454.
Vehi bubalo, & ſic de alijs, f. 130.

Vehi

Vehi elephante, f.130.
Vel, p.309. f.389.
Velamen pudendorum, p.369.
Velamen pudendorum adhibere, f.163.
Velamen, quo ſacrificium in menſis rotundis tegitur, m.198.
Vela ventis benè aptari, & impleri, p.7.
Velipes,edis, p.411.
Velle aliquid narrare. p.449.
Velle in magno pretio haberi, m.91.
Velle ire, p.830.
Vellere ſpicas ad comedendũ, m.832.
Vellicare, aut deplumare ſe auem, m.648.
Vellico,as, m.68. m.633.
Velociter, p.861.
Velociter ambulare, vt currendo, p.898.
Velociter currere, f.661.
Velociter equum currere, m.95.
Velociter incedere, m.773.
Velociter, in ictu oculi, f.611.
Velociter loqui, f.394.
Velox in operando, p.860.
Veluti, p.755.
Vena aquæ, f.445.
Venam incidere, f.104.
Venatione perſequi feles ſylueſtres, p.674.
Vendo, is, p.24.
Venefica, æ, f.26.
Venefica, quæ acus infigit veſti ad fugandum dæmonem ſuperſtitio, p.382.
Venefica, quæ ſpeculum inſpicit ad veneficia, m.236.
Venefica ſeu pythoniſſa, in quam dæmon, aſſumẽs mortuorum nomina, ingreditur m.133.
Veneficia & aliæ ſuperſtitiones Ethnicorum ita enim inualuit apud Chriſtianos, vt vocentur mendacia, p.177.
Veneficia facere ad malum aliquod, vt ipſi putant, auertendum, m.118.
Veneficia quæ fiunt à mulieribus grauidis ne patiantur aborſum, m.28.
Veneficia quædam tempore luctus fieri ſolita, p.722.
Veneficia, quibus vulnera curantur, f.450. p.451.
Veneficij genus, quo ſcribunt in cartula malum &c. f.319.
Veneficij litteræ, p.56.
Veneficij litteras collo appendere, p.56.
Veneficijs aliquam infirmitatem partus curare, m.639.
Veneficijs aliquibus implicatum eſſe, m.133.
Veneficijs infici, p.56.
Venefici ſpondentes aſpectum mortuorum, m.800.
Veneficium, quo præſagire putant Ethnici quid in itinere, vel alio negotio futurum ſit, p.546.

Veneficium, quo ſtatua ex paleis facta ope dæmonis mouetur, m.477.
Veneficium, quod digitis numerando fit, m 233.
Veneficium, quod fit ſpeculum inſpiciendo, p.384.
Veneficos ſpeculo vtentes vocare, f.236.
Veneficum conſulere, f.369.
Veneficus, ci, f.480.
Veneficus diabolum inuocans, m.604.
Veneficus qui diuinationibus intendit, m.735.
Veneficus, qui fingit ſe ſcire an anima ſit in cælo, vel in inferno, p.765.
Veneficus qui infirmos veneficijs curare tentat, m.735.
Veneficus, qui terram quærit aptam ad ſepulturam, &c. m.735.
Veneficus vulnera curãs, p.451.
Venenum, i, p.785.
Venerari Regẽ ſupernũ, p.700.
Venerationem excitans res, m. 526.
Veneratione ingenerantes res, p.867.
Venerea delectatio, p.574.
Venereæ res, impudicæ, m.181
Venereis addictus, m 156.
Venereis dementatus, m.256.
Veneror, aris, m.119. p.383. p.700.
Veni huc, m.194. p.393.
Veniale peccatum, m.481.
Venio, is, m.89. p.393.
Venor, aris, f.673.
Venter, tris, m.26. m.55. p. 163.
Ventilare ad refrigerandum, m.623.
Ventilare orizam, f.161. f.260. m.672. m.749.
Ventorum linea recta, m.285.
Ventriculus auium, p.463.
Ventriculus gallinæ, p.463.
Ventroſus, i, p.78.
Ventum excitare ad ventilandam orizam, f.55.
Ventus, i, p.285. m.612.
Ventus deſijt, m.285.
Ventus ingens, m.612.
Ventus ingens, in circuitum furens, m.725.
Ventus iniucundus, p.285.
Ventus oppoſitus, aduerſus, f. 285.
Ventus ſecundus, f.285.
Venuſtus, a, vm, f.213.
Ver, veris, p.486. m.896.
Vera linea ſeptentrionalis, m. 108.
Vera media nox, f.789.
vera vxor, p.753.
Verax, cis, p.733.
Verba, orum, m.840.
Verba duriora, p.471.
Verba gratias referendi communiter, p.586.
Verba ineptè pronunciare, p. 523.
Verba iracundiæ proferre, m. 776.

Verba ſalutationum mittere, f.470.
Verba ſalutationum primariæ perſonæ mittere, f.470.
Verba vrbanitatis, quibus aliquid fictè offertur, m.757.
Verbera, rum, p.232.
Verbero, as, p.232.
Verbi gratia, f.68. m.245.
Verbum, bi, m.218.
Verbum, i, ſermo, onis, m.470.
Verbum illud non propuli, f. 470.
Verbum vrbanitatis &c. m.728
Verbum vrbanitatis cum quis reſpondet vocanti, m.153.
Verè, p.110.
Verecundiâ afficere aliquem, m.559. m.884.
Verecundiâ ſuffundi, p.756.
Verecundor, aris, m.884.
Veredus, i, m.601.
Verenda, dorum, ſic modeſtè vocant, p.4.
Vereor, eris, m.511.
Vereri aliquem, p.512.
Veridicus, a, vm, m.751.
Veritas, atis, verus, a, vm, p. 751. m.760.
Veritatem aperire, p.312.
Vermiculus pilis coopertus, qui naſcitur in folijs cannæ indicæ, p.516.
Vermiculus terræ &c. m.683.
Vermis, is, p.50.
Vermis aurium, f.633.
Vermis crinitus, m.48.
Vermis ex corruptione, p.289.
Vermis multos habens pedes qui glomerat ſeipſum, f.143.
Vermis perforabit nauigium, niſi adhibeatur ignis, m.305.
Vermis piloſus, f.683.
Vermis piloſus, vel quædam oſtreæ ſpecies, p.655.
Vermis qui naſcitur ex putri, p.50.
Vermis qui rodendo nauigium perforat, m.305.
Vermis volatilis, f.118.
Vermis volatilis oblongus, f. 123.
Verro, is, m.626. m.845. f. 898.
Verruca, æ, m.42.
Verrucam prodire, m.42.
Verſare remum, f.446.
Vertere è lingua recorditâ in vulgarem, p.90.
Vertere faciem in vnam partē ad melius percipiendum viſu &c. p.267.
Vertere oculos ad vnam partē, m.267.
Vertere tergum alicui, f.90.
Vertex capitis, f.370.
Verti, ac reuerti, p.44.
Verticis capilli, f.370.
Vertigine laborare, m.403. f. 618.
Vertiginem pati, f. 457. p. 585.
Vertigo, inis, p.98.
Verto, is, p.44. p.618.
Verto, is, reuertor, ris, m. 834.

Ve-

Veru gallinam transfigere ad aſſandum, m.889.
Veru, tranſfigere veru, m.889.
Verum diei medium, m.530.
Verum iurare, m.751.
Verum loqui, m.751.
Verus, a, vm, m.102. p.108. p.312. p.751. p.760.
Verus legatus, p.108.
Veſci carnibus, p.6.
Veſica, æ, m.26.
Veſica animalis, m.26.
Veſpa, æ, f.69.
Veſpere, p.22. p.78. p.107.
Veſpertilio, onis, f.168.
Veſpertinum crepuſculum, f.335.
Veſtem nouam conficere, m.10.
Veſtem nouam conſuere, m.417.
Veſtes ſaltatricum, p.889.
Veſtio, is. calceo, as, m.444.
Veſtis, is, m.10.
Veſtis aulica, m.215.
Veſtis comica, f.10.
Veſtis contexta floribus, f.636.
Veſtis duplex, m.10. m.425.
Veſtis ex ſacco confecta, ſagum, i, p.651.
Veſtis in culcitræ morem aſſuta cum gozipio, p.464.
Veſtis ineptè tincta, ex vna parte recipiens colorem, ex alia minimè, f.421, & 422.
Veſtis lugubris, m.10.
Veſtis non duplicata, m.233.
Veſtis oblonga in terram pertingit, p.96.
Veſtis oblonga, toga, æ, m.349.
Veſtis papyracea, quam comburunt Ethnici pro ſuis mortuis ſuperſtitioſè, f.10.
Veſtis plana, f.10.
Veſtis plana ſine rugis, f.595. m.758.
Veſtis reticulata, vel operephrygio contexta, f.10.
Veſtis valdè attrita centonibuſque ſcatens, p.154.
Veſtium rugæ, m.121.
Veſtræ dominationes, p.577.
Veſtra excellentia diù viuat, f.492.
Veſtra excellentia, veſtra dominatio neſtoreos viuat annos, m.739.
Veto, as, f.82.
Vetula honorata, p.16.
Vetula primaria, m.241.
Vexare populum, m.157.
Vexat me, affligit me, p.810.
Vexilli vnius milites, p.128.
Vexillum, i, p.128.
Vexillum cum multis appendicibus, p.648.
Vexillum, quod in iuſtis defuncto ſoluendis defertur, & in quo defuncti nomen maiuſculis literis deſcribitur, f.467. p.468.
Vi aliquem trahere, p.37.
Vi auferre alienum, f.323.
Via, æ, m.515. m.200.

Via deſerta, p.47.
Via in ſyluis, p.3.
Via lactea, m.305. f.696.
Via plana, f.595.
Via regia, f.200.
Via ſalebroſa, ex aſcenſibus, & deſcenſibus conſtans, m.259
Vicarius Chriſti &c. m.866.
Vice vna dormire, p.123.
Vicinum eſſe caſui, f.649.
Vicinum eſſe morti, f.649.
Vicinus, i, p.172.
Vicinus, a, vm, f.11. f.258. p. 398.
Vicinus domui, f.11.
Viciſſitudines ſæculorũ, p.229.
Viciſſitudo cruciatuum, f.419.
Victum præbere, p.434.
Victus, vs, p.434.
Vicus quidam in aula Tunchinenſi, f.622.
Vide, vide, modus arguẽdi cum aliquid non rectè agitur, m. 129.
Videam te nunquam, f.373.
Video, es, p.129.
Videor, eris, f.12.
Videre de facto, p.736.
Videre è propinquo perſpicuè, p.691.
Videre librum, f.886.
Videre nec deprehendere, p. 129.
Videre proprijs oculis, m.548.
Videtur minimè bonum, f.12.
Videtur quod &c. p.531.
Vidua, æ, p.16. f.295.
Viduitatis cuſtos, f.835.
Viduus, i, f.295.
Viduus, aut vidua, m.375. 779.
Vigilia, æ, p.814.
Vigiliæ noctis dantes ſignum f.16.
Vigilia prima, p.814.
Vigilia ſecunda, p.814.
Vigiliarum, ſeu cuſtodiarum domus, m.221.
Vigilias cuſtodire, p.86.
Vigilias cuſtodire, ſeu excubare, m.82.
Viginti, p.227. p. 307. f.750.
Viginti, aut bis decem, p.492
Viginti dies, p.820.
Viginti libræ &c. f.350.
Viginti nummi aurei, &c. p. 514.
Viginti quinque, p.395.
Viginti vnum, p.482.
Vijs minimè rectis ambulare, m.871.
Vilis, e, m.320. f.591.
Vilis, & inſulſus cibus, f.320.
Vilis perſona, m.320.
Vilis pretij merces, m.392.
Vilis pretij res, p.645.
Villoſum ſericum, p.781.
Villus, i, f.426.
Vim inferre, m.29. m.250. p. 305. f.310. m.323. p.874.
Vim inferre ſibi ipſi corporis afflictationibus, f.310.
Vim infert illi, m.250.
Vimen indicum quod rota vocant, cultro aptare ad ligandum, m.874.

Vimen, quod Luſitani rota vocant, f.447.
Vimen, quo remus firmatur in columnula ad remigandum, f.617.
Viminis indici virgultum, m. 679.
Vinacea, æ, m.80.
Vinci, vt in ſponſione, p.780.
Vincire ligulam veſtis, p.79.
Vinco, is. ſiue in bello, vel in ludo &c. m.243.
Vinculi genus, quod eſt in modum ſcalæ &c. 299.
Vinculo ligneo in ſcalæ modū collum alicuius claudere, m. 299.
Vindictam ab alio ſumere, m. 320.
Vindictam ſumere, p.28. m. 584.
Vini potator egregius, m.657.
Vinum ex oriza per ignem diſtillando exprimere, m.657.
Vinum ex oriza vi diſtillationis per ignem expreſſum, m. 657.
Vinum ex vite, f.553. m.575.
Vinum iam digeſſit, f.723.
Violaceus color nitens, m.215.
Violaceus color ſubobſcurus, f.832.
Violaceus ſubobſcurus, p.668.
Violaceus tendens ad rubeum, p.668.
Vipera, æ, f.420. m.426.
Vir, i, f.197. p.502. p.587.
Vir, & mulier, p.502.
Vir grauis, robuſtus, f.603.
Vir, quem Rex adhibet in omnibus negotijs, p.716.
Vires, m.703.
Vires ſuperat, m.703.
Virga pro equo, f.874.
Virgo, ginis, f.236. f.739. p. 834.
Virgula odorifera, m.343.
Virgulam apponere &c. m.861
Virgultum, ti, f.112. m.679.
Viri, & mulieres, f.572.
Viridis, e, m.668. f.882.
Viridis, e, recens, ntis, m.846.
Viridis clarus, m.668.
Virtus, tutis, p.240. p.552.
Virtus occulta, ſpiritus, m. 414.
Virtus qualis ineſt? p.599.
Virtus recondita, m.551.
Virtus ſupernaturalis, p.410.
Virtutes, & prodigia, p.391.
Virtutis opus, p.240. m.607.
Virulenta aqua, f.246.
Virulentus, a, vm, p.227.
Viſito, as, m.869.
Vis occulta, f.598.
Viſus debilis, m.475.
Viſus illius qui ſub noctē non videt, vt gallinæ, m.622.
Vita, æ. viuo, is, p.697.
Vita æterna, p.697.
Vita eſt tranſitus, m.300.
Vita eſt tranſitus, mors eſt reuerſio ad propriam habitationem, f.687.
Vita futura, p.381. f.230.
Vita hæc præſens, m.230.

Vita hæc præſens, p.381.
Vita Sancti Ignatij, m.836.
Vitis ſylueſtris, f.553.
Vitreum vaſculum. vitreus vrceolus, f.783.
Vitricus, ci, m.92. f.267. m. 294.
Vitrum, i, f.522.
Vitta galerum circumdans, vel firmans ſub mento, f.617.
Vitulus, i, p.752.
Vitulus, aut vitula, p.525.
Vituperium, ij, nomen malum, fama praua, m.884.
Viue diù, m.492.
Viue in æternum, p.764.
Viuere diù, m.697. p.779.
Viuere, & mori, m.687.
Viuit adhuc, m.697.
Viuo, is, p.697.
Viuus, a, vm, m.687.
Vix, f.317. p.390.
Vix poterit domum reuerti, f. 317.
Vlciſci in aliquem, m.584.
Vlcus apertum, p.112.
Vlcus in pudendis, p.405.
Vlulat tigris, p.873.
Vlulatus, ſeu clamor tigris, p. 244. p.258. f.749. p.873.
Vlna, æ, p.671.
Vltimo loco ire, f.33.
Vltimus, a, vm, f.33. f.458. p. 657.
Vltimus anni menſis, p.99.
Vltio, onis, f.823.
Vltra viginti, f.179.
Vmbella, æ, m.179.
Vmbella Buæ, f.719.
Vmbella idoli, f.719.
Vmbella cum finibus circu quaque cadentibus, f.17
Vmbella Regis regnum adı niſtı antis, m.719.
Vmbilicus, i, f.655.
Vmbra, æ, f.26.
Vmbraculum erigere, p.29
Vmbraculum in cymba, p.4
Vmbraculum nauigij, p.86
Vmbraculum ſupra ſtratun quod elephanti imponit p.489.
Vna Congregatio viroru eiuſdem officij, m.597.
Vna decas, ſiuè decem, m.
Vnà fideliâ duos dealbare rietes, p.755.
Vna hora ante, & altera i poſt mediam noctem, f.
Vna manus clauſa, ſed ſtri orizam, quantum cap poſſit, m.546.
Vna pars, p.594.
Vna plaga. duæ &c. p.182
Vna res, f.482.
Vnà vice quantum humeri ſtari poteſt, m.855.
Vncis ferreis carnem detra re, m.476.
Vnctionem adhibere ad m dum, f.896.
Vncus, ci, p.87. p.91.
Vncus ad elephantem re dum, p.51. p.872.
Vncus anchoræ, p.474.
Vnde? f.209.

Vnde, & reuerſus es? f.441.
Vnde hoc? f.132.
Vnde hoc ortum habuit? f.174. p.179.
Vndecim, f.482. m.492.
Vnde venit? f.209.
Vngere capillos, vnguento linire comam, f.896.
Vngere medicamento, m.691.
Vngue lacerare, f.476.
Vngues auis rapacis, f.73.
Vngues leonis, tigris, felis, m.73.
Vngues manuum, p.456.
Vngues pedum, p.456.
Vngues tigris, m.336.
Vnguibus arripere, p.92.
Vngula, æ, f.50.
Vngula bubali, f.50.
Vngula equi, f.50.
Vnguis, is, p.456.
Vnicornis cornu, p.716.
Vnicus, a, vm, p.551.
Vnio, onis, p.339.
Vnio, nis, Margarita, æ, p.340.
Vniuerſus orbis, p.306.
Vniuerſus populus, p.858.
Vnius territorij ex illis in quæ ſubdiuiditur toparchia, p.543.
Vno in filo ligatæ ſexcētæ monetæ æreæ, p.620.
Vnum, duo, f.79.
Vnum hoc ſcit, f.482.
Vnum mille, ſeu mille, p.529.
Vnum par, duo paria, p.227.
Vnum quid ex vnaquaque ſpecie, f.781.
Vnus, a, vm, m.482. p.553.
Vnus & idem, p.147.
Vnus ex aduerſo alterius, f.518
Vnus homo, p.553.
Vnus ictus crepitaculi, duo, idem de horis horologij, p.182.
Vnus nummus, duo &c. f.398.
Vnus ordo, duo ordines, f.424.
Vnus vir, & vna vxor, f.606.
Voca illum, m.358.
Vocare animas defunctorum, f.293.
Vocare animas defunctorum qui ſepultura caruerunt &c. f.106.
Vocare nomen alicuius, tanquam è catalogo, f.900.
Vocare veneficum, f.479.
Vocari ad conſilium à Rege, p.72.
Vocari à ſuperiore, p.228.
Vocem inflectere, p. 317. p. 521.
Voces ranarum, m.883.
Vociferatione auxilium petere, m.332.
Vociferor, aris, m.332.
Voco, as, p.297. m.324.
Vola manus, f.22.
Volo, as, m.143.
Volo vis, p.377. f.492.
Voluere orizam coctam ne conglomeretur, m.893.
Volui lignum, m.396.
Voluntas, tis, p.401.
Voluntate carens, f.790.
Vomer, eris, m.433.

Vomo,

Vomo, is, m.487.
Vorax, cis, m.195. m.308.
Votum, aut iuramentum Deo emittere, m.361.
Votum emittere, m.342.
Votum non adimplere, p.670.
Vox, cis. fama, æ, m.796.
Vox clamantis, f.327.
Vox elephantis, m.749.
Vox honoris qua vnuſquiſque orditur ſermonem cum Rege Tunchinenſi, f.178.
Vox numerandi libros, m.141.
Vox, qua vtuntur aliqui in fine interrogationis, p.712.
Vox ſuauis, m.796.
Vrbanè loqui, f.158.
Vrbanis pollere moribus, p. 499.
Vrbanitas, tis, p.527.
Vrbanus, a, vm, m.413. f. 598. p. 701.
Vredinem oculis cauſare, p.313
Vredo, inis, p.80.
Vrgeo, es, f.401.
Vrgere illum ad agendum, m. 292.
Vrina, æ, p.193.
Vrinam expellere, p.796.
Vrinam non poſſe expellere, m.193.
Vrſus, i, f.262. m.299.
Vſque, p.436.
Vſque ad hodiernum diem quantum temporis eſt elapſum, m.840.
Vſque ad nubes, p.721.
Vſque modo, p.550.
Vſque nunc, f.216.
Vſtulare bubalum, p.783.
Vſtulo, as, m.577.
Vſui nulli eſt, p.442.
Vſui Regis aliquid relinqu
m. 100.
Vſum non habet, vt bib
vinum &c. p.626.
Vſum non habeo &c. m.
Vterus fæminæ grauidæ, f.
Vtile adhuc eſt, f.512.
Vtinam, f.110. p.269.
Vtilis medicina, m.321.
Vtilitas, atis, m. 349.
Vtilitas, atis, m.349.
Vtilitas mihi non eſt vlla
568.
Vtilitati hominum inſerui
183.
Vtor, eris, m.183.
Vtor hac re, m.183.
Vt prius, p.896.
Vt quid perditio hæc? f.33
Vuarum ſuccus, vinum,
575.
Vulnerari, f.166.
Vulneratus, a, vm, p.112.
Vulpes, is, p.87.
Vulnus, neris, p.112. m.1
Vulnus in pudendis. dyſe
ria, æ, tenaſmus ſanguin
f.799.
Vultui aliquid applicare, f.
Vultus, vs, m.457.
Vultus hilaris, f.457.
Vultus iratus, f.457.
Vultus triſtis, f.457.
Vultus venerabilis, m.526.

VX

Vxor, ris, f.70. f.606. p.753.
Vxor patrui tui natu minoris quam pater tuus ſit, f. 766.
Vxor principis viri, m. 16.

ZA

ZArbatana, æ, f. 777. p. 897.
Zarbatana, æ. ſyringa, æ, p.788.
Zarbatanà flando iaculari, f. 777.
Zarbatanà iaculari, f.234. p.897.

VX

Vxorem ducere, p.143.

XA

XAca, æ, p.761.

ZA

Zelotypia, æ, f.267.
Zelotypia laborare maritum, & vxorem inter ſe, p.268.
Ziſaniæ ſeminator, p.411.
Ziziphum, i, m.724.

F I N I S.

Digitized by Google

LINGVAE ANNAMITICAE SEV TVNCHINENSIS BREVIS DECLARATIO

VICINIORA *Orientali plagæ idiomata præcipuè verò Cinenſe & Tunchinenſe, & ex parte etiam Iaponenſe, artem illa addiſcendi habent à noſtratibus linguis longè diuerſam: carent enim omninò generibus: declinationes etiam non habent propriè neque numeros; Tunchinica certè lingua, de qua nunc agimus, nullas habet coniugationes, tempora nulla aut modos: ſed hæc omnia explicantur, vel per aliquarum particularum additionem, vel ex antecedentibus & conſequentibus ita colliguntur, vt qui peritiam linguæ habent, benè percipiant tempus, aut modum, & numerum, qui ſignificatur in oratione prolata, imò ſæpè idem ipſum vocabulum habet ſignificationem nominis & verbi, & ex adiunctis facilè poteſt intelligi an eo loco talis vox ſit nomen, aut verbum.*

Duo tamen præcipuè ſunt in hoc idiomate notanda, è quibus tanquam fundamentis tota ratio benè addiſcendæ huius linguæ pendet, ita vt ſine illis à noſtratibus hæc lingua vix teneri poſſit; ſicuti enim homo conſtat ex corpore & anima, ſic etiam hoc idioma conſtat ex characteribus quibus à nobis conſcribitur, & ex tonis ſeu accentibus quibus notatur & pronunciatur: quibus duobus priùs explicatis & poſitis tanquam fundamentis, de partibus Orationis, & præceptis in ipſa oratione ſeruandis agendum poſtea.

De literis & ſyllabis quibus hæc lingua conſtat

CAPVT I.

NOn agimus hic de characteribus quibus Tunchi[n]ſes ſeu Annamitæ vtuntur in ſuis ſcriptionibus ſunt difficillimi, & penè innumeri, præcipuè ij[s] bus ſuos conſcribunt libros qui ſunt ijdem ac Cinenſes, & a[d] merum octuaginta millium peruenire dicuntur: totamque tam in ijs addiſcendis inſumunt illæ nationes nec tamen vnquam ad omnium perfectam notitiam peruenire conſueu

Noſtratibus igitur literis vtimur & paucioribus & long[e] cilioribus, quia Tunchinenſes in ſua lingua noſtras omne[s] primunt literas excepto vno, z, *nam quamuis etiam pr[o] noſtrum,* f, *non exprimant ſed potius,* ph, *ſeu φ Græcum men etiam ad hoc exprimendum vtemur noſtro, ph, quia ſ[a] cilius & commodius abſque confuſione noſtri alphabeti ele[m] tis vtimur. Verum quidem eſt quatuor de nouo literas n[ostro] alphabeto fuiſſe additas ad exprimendam pronunciationem quam propriam huius Tunchinenſis linguæ, quam noſtri ch[ara] cteres non exprimunt: hæ autem literæ ſuperadditæ ſunt ta[m] quatuor, duæ vocales, ſcilicet,* ơ, *&* ư, *& duæ conſonant[es] &* đ *quarum virtus nunc explicabitur cum aliarum litera[rum] valore.*

A, *eſt duplex, vnum clarum ſicut noſtrum vt,* an, *quie[s] aliud ſubobſcurum quod non ita biante ore pronuntiatur v[t] occultare.*

B. *Eſt etiam duplex vnum commune vt,* ba, *tria & quidem, non eſt omninò ſimile noſtro ſed pronuntiatur non e[x] tendo ſed potius attrahendo ſpiritum in ipſo oris ſeu labior[um] hiatu ac ſi quis vellet proferre* m, *& poſtea proferat,* b

teru

terum ꞗ. pronunciatur ferè vt β Græcum vt, ꞗĕaò ingredi, non eſt tamen omninò ſimile noſtro, V, conſonanti, ſed paulo aſperius, & in ipſa labiorum apertione pronuntiatur ita vt ſit verè litera labialis, vt Hebræi loquuntur, non autem dentalis.

C. Eſt in vſu in principio dictionis vt, cá, piſcis, & in fine vt ác, ludere; vtemur autem litera, c, in principio tantum cum vocalibus a, o, ơ, ư, & u, nam pro literis e, &, i, vtemur vel litera k, vel litera ſ; vt infra: vtemur etiam, c, cum, h, ad exprimendum quod Itali ſcribunt, cia, nos autem dicemus, cha, quia apud luſitanos ita eſt in vſu, & in libris etiam ſcriptis in lingua Tunchinenſi ita vſus inualuit, vt, cha, ſit idem quod apud Italos cia, &, che, idem quod, ce, apud eoſdem: & ſic de omnibus alijs literis vocalibus cum ch, quæ pronunciantur more luſitano, non Italico nec Latino, quia ſic commodius nobis viſum eſt.

D. Pronunciatur & valet idem quod, d, Latinum, cum aliqua tamen differentia, præſertim in vocabulis in quibus, d, affert ſecum literam, e, quaſi affixam, ſed non clarè pronuntiatam, vt dĕa, pellis; at quando non habet illud quaſi medium, e, affixum, eſt omnino ſimile noſtro, d, vt dà caſa, in quibuſdam tamen Tunchinenſium pagis iſtud, d, pronunciatur vt, r, eſtque vitium linguæ, aliud đ notatur eo ſigno quia eſt omninò diuerſum à noſtro & pronunciatur attollendo extremum linguæ ad palatum oris, illamque ſtatim amouendo, abſque eo quod vllo modo dentes attingat vt đađa, perdix: & hæc litera eſt valdè in vſu in principio dictionis.

E, datur duplex; alterum commune & clarum vt em, frater vel ſoror, natu minor: alterum ſubobſcurum & quaſi clauſum vt, ễm, ſuauis mollis: oppoſitum aſpero aut duro.

F. Vel potius ph. quia non ſupponit labia diſiuncta vt noſtrum f. ſed potius illa in pronunciatione ſeu prolatione ſuauiter diſiungit cum aliquo flatu, quare in dictionario non vtemur litera f. ſed ph. quia libri iam conſcripti ſic uſurpant.

G, *Eſt in vſu ſicut apud nos vt* gà, *gallina, illud tamen* *tandum quod in ſcribendo* ghe *&* ghi *ſequemur oclographiã I* *licam vt commodiorem huic linguæ, ſic etiam gia gio giu* gio- giu *debent pronuntiari Italicè ſic enim commodius viſum eſt* *in libris iam ſcriptis ita vſus inualuit. Etiam ge & gi ſcri* *mus per literam*, g, *ne ſcribendo per* i, *conſonans fieret aliqu* *confuſio. Alium habet vſum litera*, g, *proponendo illi*, n; *vt*, n ebur, *& habet pronunciationem ſeu æquiualet* ngain ע *Hebr* *eſtque prolatio partim per nares emiſſa, & eſt valdè in vſu i* *hac lingua: ſic & in fine vocabuli ſæpe eſt in vſu*, g, *non ta* *ita clarè profertur ſicuti in principio ſed ſubobſcurè, vt ſi ex vo* *bulo ſanguis tollas vltimas literas; uis, remanet, ſang, nob* *Eſt in multis vocibus in vſu talis pronuntiatio, imitaturq* *linguam Gallicam cum in illâ poſt illud*, g, *ſequitur vocalis*, *le ſang eſt beau, ſanguis eſt pulcher.*

H, *Eſt valdè in vſu, & benè aſpiratur præcipuè in princ* *dictionis cum omnibus vocalibus vt*, hà *aperire os, & poſt*, k Khá, *decet & equiualet* χ *Græco, ſic etiam poſt*, p, *vt*, pha, *ſcere: & valet idem quod*, φ, *Græcum: ſic quoque poſt*, t, *vt* *parcere: & ſonat vt* θ *Græcum: habet igitur hæc lingua* *aſpiratas ſicuti lingua Græca, & ſatis aſpirantur: adhibe* *etiam*, h, *poſt*. c, *vt*, cha, *Pater, & æquiualet, cia, Italo* *ſupra diximus in litera* c: *ſic & poſt*, g, *vt* ghe, *criſta*, ghi, *re, ſicut Itali &c. adhibemus etiam ſimul cum*, n, *vt*, nhà *mus, & facit idem quod apud Italos, gna; eſt etiam in vſu i* *ne poſt* c, *& poſt* n; *ſi quis enim ex illa voce luſitanica* cacha *lat vltimum*, a, *ſupereſt vox Tunchinica* cách, *modus: ſic e* *ſi ex voce, manha, tollatur vltimum, a, reſtat quoque uox T* *chinica* manh, *robuſtus.*

I. *Solum vtemur vocali, quia totus vſus*, i, *conſonantis* *lius fit per literam*, g, *vocalis autem eſt vſus ſicuti apud nos* *vitandam tamen confuſionem ſolum vtemur*, i, *vocali in m* *& in fine, in medio quidem vt*, biét *ſcire, & in fine vt*,

cucurb

cucurbita Indica; notandum tamen, nos vſuros, y, *in fine quando ſit diphtongus cum diuiſione ſyllabæ, vt* ey *ille; quando vero ſcribemus cum,* i, *vocali, eſt ſignum non diuidi ſyllabam vt* ai, *quis: non vtimur duobus punctis ſupra vocales, ad vitandam ſignorum multiplicitatem ſufficiet ſemel admonuiſſe,* i; *in fine poſt aliam vocalẽ non facere aliam ſyllabam diſtinctam cum vero ſcribitur per,* y, *Græcum, tunc diuiditur ſyllaba vt,* cai, *ſuperior:* cây. *arbor. In principio etiam, maximè ante aliam vocalem vtemur,* y, *Græco ne quis accipiat pro conſonante vt* yêó, *debilis;* yả, *cacare.*

K. *Eſt in vſu cum vocalibus* e, *&* i, *vt* Kể *numerare,* Kí *ſcriptor quia ad alias literas vtimur,* c, *vt ſupra notauimus in litera,* c; *attamen cum,* h, *vtimur* k *ad omnes ſyllabas vt,* khác, *aliud; & valet idem quod* χ *Græcum, vt ſupra notauimus in litera,* h.

L, *Eſt in vſu maximè in principio vt* lá, *folium; hac autem litera omninò carent Iapones, ſicuti Cinenſes carent r. vnde obiter nota Latinam linguam melius pronunciari à Tunchinenſibus quam ab illis præterea Tunchinenſes habent l, liqueſcens adiunctum alijs conſonantibus vt* blả *ſoluere; Ac licet in aliquibus Prouincijs ſeu pagis dicitur,* t, *loco,* b, *vt* tlả *ſoluere, in curia tamen eſt vſus,* b; *additur etiam poſt,* m, *vt* mlẽ *ratio, aliquando etiam ſed rarò additur ad* p *vt* plàn *deuoluere, alij,* làn, *ſine* p. *at cum litera* t, *additur,* l, *ſæpiſſimè vt* tla, *condire;* tle, *canna indica: multi autem pronunciant per,* t, *multa huiuſmodi vocabula, quod vſus docebit.*

M. *Eſt in vſu tam in principio quam in fine vt,* ma, *mors: & in fine ſed pronunciatur benè compreſſis labijs vt* mâm, *menſa paruula, quod notandum prolvſitanis ne confundant,* am, *&,* aõ, *quæ in hoc idiomate ſunt diuertiſſima, & ſæpe ſunt in vſu, vt* am, *artifex eximius &,* aõ, *apis,* mám, *piſcis ſale conditus, &* máõ *unguis.*

N. *Eſt in vſu tam in principio quam in fine vt,* non, *immaturus;*

Via deſerta, p.47.
Via in ſyluis, p.3.
Via lactea, m.305. f.696.
Via plana, f.595.
Via regia, f.200.
Via ſalebroſa, ex aſcenſibus, & deſcenſibus conſtans, m.259
Vicarius Chriſti &c. m.866.
Vice vna dormire, p.123.
Vicinum eſſe caſui, f.649.
Vicinum eſſe morti, f.649.
Vicinus, i, p.172.
Vicinus, a, vm, f.11. f.258. p.398.
Vicinus domui, f.11.
Viciſſitudines ſæculorũ, p.229.
Viciſſitudo cruciatuum, f.419.
Victum præbere, p.434.
Victus, vs, p.434.
Vicus quidam in aula Tunchinenſi, f.622.
Vide, vide, modus arguẽdi cum aliquid non rectè agitur, m.129.
Videam te nunquam, f.373.
Video, es, p.129.
Videor, eris, f.12.
Videre de facto, p.736.
Videre è propinquo perſpicuè, p.691.
Videre librum, f.886.
Videre nec deprehendere, p.129.
Videre proprijs oculis, m.548.
Videtur minimè bonum, f.12.
Videtur quod &c. p.531.
Vidua, æ, p.16. f.295.
Viduitatis cuſtos, f.835.
Viduus, i, f.295.
Viduus, aut vidua, m.375. 779.
Vigilia, æ, p.814.
Vigiliæ noctis dantes ſignum f.16.
Vigilia prima, p.814.
Vigilia ſecunda, p.814.
Vigiliarum, ſeu cuſtodiarum domus, m.221.
Vigilias cuſtodire, p.86.
Vigilias cuſtodire, ſeu excubare, m.82.
Viginti, p.227. p.307. f.750.
Viginti, aut bis decem, p.492.
Viginti dies, p.820.
Viginti libræ &c. f.350.
Viginti nummi aurei, &c. p.514.
Viginti quinque, p.395.
Viginti vnum, p.482.
Vijs minimè rectis ambulare, m.871.
Vilis, e, m.320. f.591.
Vilis, & inſulſus cibus, f.320.
Vilis perſona, m.320.
Vilis pretij merces, m.392.
Vilis pretij res, p.645.
Villoſum ſericum, p.781.
Villus, i, f.426.
Vim inferre, m.29. m.250. p.305. f.310. m.323. p.874.
Vim inferre ſibi ipſi corporis afflictationibus, f.310.
Vim infert illi, m.250.
Vimen indicum quod rota vocant, cultro aptare ad ligandum, m.874.

Vimen, quod Luſitani rota vocant, f.447.
Vimen, quo remus firmatur in columnula ad remigandum, f.617.
Viminis indici virgultum, m. 679.
Vinacea, æ, m.80.
Vinci, vt in ſponſione, p.780.
Vincire ligulam veſtis, p.79.
Vinco, is. ſiue in bello, vel in ludo &c. m.243.
Vinculi genus, quod eſt in modum ſcalæ &c. 299.
Vinculo ligneo in ſcalæ modũ collum alicuius claudere, m. 299.
Vindictam ab alio ſumere, m. 320.
Vindictam ſumere, p.28. m. 584.
Vini potator egregius, m.657.
Vinum ex oriza per ignem diſtillando exprimere, m.657.
Vinum ex oriza vi diſtillationis per ignem expreſſum, m. 657.
Vinum ex vite, f.553. m.575.
Vinum iam digeſſit, f.723.
Violaceus color nitens, m.215.
Violaceus color ſubobſcurus, f.832.
Violaceus ſubobſcurus, p.668.
Violaceus tendens ad rubeum, p.668.
Vipera, æ, f.420. m.426.
Vir, i, f.197. p.502. p.587.
Vir, & mulier, p.502.
Vir grauis, robuſtus, f.603.
Vir, quem Rex adhibet in omnibus negotijs, p.716.
Vires, m 703.
Vires ſuperat, m.703.
Virga pro equo, f.874.
Virgo, ginis, f.236. f.739. p. 834.
Virgula odorifera, m.343,
Virgulam apponere &c. m.861
Virgultum, ti, f.112. m.679.
Viri, & mulieres, f.572.
Viridis, e, m.668. f.882.
Viridis, e, recens, ntis, m.846.
Viridis clarus, m.668.
Virtus, tutis, p.240. p.552.
Virtus occulta, ſpiritus, m. 414.
Virtus qualis ineſt? p.599.
Virtus recondita, m 551.
Virtus ſupernaturalis, p.410.
Virtutes, & prodigia, p.391.
Virtutis opus, p 240. m.607.
Virulenta aqua, f.246.
Virulentus, a, vm, p.227.
Viſito, as, m.869.
Vis occulta, f.598.
Viſus debilis, m.475.
Viſus illius qui ſub noctẽ non videt, vt gallinæ, m.622.
Vita, æ. viuo, is, p.697.
Vita æterna, p.697.
Vita eſt tranſitus, m.300.
Vita eſt tranſitus, mors eſt reuerſio ad propriam habitationem, f.687.
Vita futura, p.381. f.230.
Vita hæc præſens, m.230.

Vita hæc præſens, p.381.
Vita Sancti Ignatij, m.836.
Vitis ſylueſtris, f.553.
Vitreum vaſculum. vitreus vrceolus, f.783.
Vitricus, ci, m.92. f.267. m. 294.
Vitrum, i, f.522.
Vitta galerum circumdans, vel firmans ſub mento, f.617.
Vitulus, i, p.752.
Vitulus, aut vitula, p.525.
Vituperium, ij, nomen malum, fama praua, m.884.
Viue diù, m.492.
Viue in æternum, p.764.
Viuere diù, m.697. p.779.
Viuere, & mori, m.687.
Viuit adhuc, m.697.
Viuo, is, p.697.
Viuus, a, vm, m.687.
Vix, f.317. p.390.
Vix poterit domum reuerti, f. 317.
Vlciſci in aliquem, m.584.
Vlcus apertum, p.112.
Vlcus in pudendis, p.405.
Vlulat tigris, p.873.
Vlulatus, ſeu clamor tigris, p. 244. p.258. f.749. p.873.
Vlna, æ, p.671.
Vltimo loco ire, f.33.
Vltimus, a, vm, f.33. f.458. p. 657.
Vltimus anni menſis, p.99.
Vltio, onis, f.823.
Vltra viginti, f.179.
Vmbella, æ, m.179.
Vmbella Buæ, f.719.
Vmbella idoli, f.719.
Vmbella cum finibus circunquaque cadentibus, f.171.
Vmbella Regis regnum adminiſtrantis, m.719.
Vmbilicus, i, f.655.
Vmbra, æ, f.26.
Vmbraculum erigere, p.29.
Vmbraculum in cymba, p.489
Vmbraculum nauigij, p.865.
Vmbraculum ſupra ſtratum, quod elephanti imponitur, p.489.
Vna Congregatio virorum eiuſdem officij, m.597.
Vna decas, ſiuè decem, m.662.
Vnà fideliâ duos dealbare parietes, p.755.
Vna hora ante, & altera hora poſt mediam noctem, f.789.
Vna manus clauſa, ſed ſtringẽs orizam, quantum capere poſſit, m.546.
Vna pars, p.594.
Vna plaga. duæ &c. p.182.
Vna res, f.482.
Vnà vice quantum humeris geſtari poteſt, m.855.
Vncis ferreis carnem detrahere, m.476.
Vnctionem adhibere ad medẽdum, f.896.
Vncus, ci, p.87. p.91.
Vncus ad elephantem regendum, p.91. p.872.
Vncus anchoræ, p.474.
Vnde? f.209.

Vnde, & reuerſus es? f.441.
Vnde hoc? f.132.
Vnde hoc ortum habuit? f.174. p.179.
Vndecim, f.482. m.492.
Vnde venit? f.209.
Vngere capillos, vnguento linire comam, f.896.
Vngere medicamento, m.691.
Vngue lacerare, f.476.
Vngues auis rapacis, f.73.
Vngues leonis, tigris, felis, m.73.
Vngues manuum, p.456.
Vngues pedum, p.456.
Vngues tigris, m.336.
Vnguibus arripere, p.92.
Vngula, æ, f.50.
Vngula bubali, f.50.
Vngula equi, f.50.
Vnguis, is, p.456.
Vnicornis cornu, p.716.
Vnicus, a, vm, p.551.
Vnio, onis, p.339.
Vnio, nis, Margarita, æ, p.340.
Vniuerſus orbis, p.306.
Vniuerſus populus, p.858.
Vnius territorij ex illis in quæ ſubdiuiditur toparchia, p.543.
Vno in filo ligatæ ſexcētæ monetæ æreæ, p.620.
Vnum, duo, f.79.
Vnum hoc ſcit, f.482.
Vnum mille, ſeu mille, p.529.
Vnum par, duo paria, p.227.
Vnum quid ex vnaquaque ſpecie, f.781.
Vnus, a, vm, m.482. p.553.
Vnus & idem, p.147.
Vnus ex aduerſo alterius, f.518
Vnus homo, p.553.
Vnus ictus crepitaculi, duo, idem de horis horologij, p.182.
Vnus nummus, duo &c. f.398.
Vnus ordo, duo ordines, f.424.
Vnus vir, & vna vxor, f.606.
Voca illum, m.358.
Vocare animas defunctorum, f.293.
Vocare animas defunctorum, qui ſepultura caruerunt &c. f.106.
Vocare nomen alicuius, tanquam è catalogo, f.900.
Vocare veneficum, f.479.
Vocari ad conſilium à Rege, p.72.
Vocari à ſuperiore, p.228.
Vocem inflectere, p.317. p.521.
Voces ranarum, m.883.
Vociferatione auxilium petere, m.332.
Vociferor, aris, m.332.
Voco, as, p.297. m.324.
Vola manus, f.22.
Volo, as, m.143.
Volo vis, p.377. f.492.
Voluere orizam coctam ne conglomeretur, m.893.
Volui lignum, m.396.
Voluntas, tis, p.401.
Voluntate carens, f.790.
Vomer, eris, m.433.

Vomo, is, m.487.
Vorax, cis, m.195. m.308.
Votum, aut iuramentum Deo emittere, m.361.
Votum emittere, m.342.
Votum non adimplere, p.670.
Vox, cis. fama, æ, m.796.
Vox clamantis, f.327.
Vox elephantis, m.749.
Vox honoris qua vnuſquiſque orditur ſermonem cum Rege Tunchinenſi, f.178.
Vox numerandi libros, m.141.
Vox, qua vtuntur aliqui in fine interrogationis, p.712.
Vox ſuauis, m.796.
Vrbanè loqui, f.158.
Vrbanis pollere moribus, p. 499.
Vrbanitas, tis, p.527.
Vrbanus, a, vm, m.413. f. 598. p. 701.
Vredinem oculis cauſare, p.313
Vredo, inis, p.80.
Vrgeo, es, f.401.
Vrgere illum ad agendum, m. 292.
Vrina, æ, p.193.
Vrinam expellere, p.796.
Vrinam non poſſe expellere, m.193.
Vrſus, i, f.262. m.299.
Vſque, p.436.
Vſque ad hodiernum diem quantum temporis eſt elapſum, m.840.
Vſque ad núbes, p.721.
Vſque modo, p.550.
Vſque nunc, f.216.
Vſtulare bubalum, p.783.
Vſtulo, as, m.577.
Vſui nulli eſt, p.442.
Vſui Regis aliquid relinquere m.100.
Vſum non habet, vt bibend vinum &c. p.626.
Vſum non habeo &c. m.825.
Vterus fæminæ grauidæ, f.733.
Vtile adhuc eſt, f.512.
Vtinam, f.110. p.269.
Vtilis medicina, m.321.
Vtilitas, atis, m.349.
Vtilitas, atis, m.349.
Vtilitas mihi non eſt vlla, p. 568.
Vtilitati hominum inſeruit, m. 183.
Vtor, eris, m.183.
Vtor hac re, m.183.
Vt prius, p.896.
Vt quid perditio hæc? f.330.
Vuarum ſuccus, vinum, i, m. 575.
Vulnerari, f.166.
Vulneratus, a, vm, p.112.
Vulpes, is, p.87.
Vulnus, neris, p.112. m.166.
Vulnus in pudendis. dyſenteria, æ, tenaſmus ſanguineus, f.799.
Vultui aliquid applicare, f.520.
Vultus, vs, m.457.
Vultus hilaris, f.457.
Vultus iratus, f.457.
Vultus triſtis, f.457.
Vultus venerabilis, m.526.

VX

Vxor, ris, f.70. f.606. p.753.

Vxor patrui tui natu minoris quam pater tuus ſit, f. 766.

Vxor principis viri, m. 16.

ZA

ZArbatana, æ, f. 777. p. 897.

Zarbatana, æ. ſyringa, æ, p.788.

Zarbatanâ flando iaculari, f. 777.

Zarbatanâ iaculari, f.234. p.897.

VX

Vxorem ducere, p.143.

XA

XAca, æ, p.761.

ZA

Zelotypia, æ, f.267.

Zelotypia laborare maritum, & vxorem inter ſe, p.268.

Ziſaniæ ſeminator, p.411.

Ziziphum, i, m.724.

F I N I S.

LINGVAE ANNAMITICAE SEV TVNCHINENSIS BREVIS DECLARATIO

VICINIORA Orientali plagæ idiomata præcipuè verò Cinenſe & Tunchinenſe, & ex parte etiam Iaponenſe, artem illa addiſcendi habent à noſtratibus linguis longè diuerſam: carent enim omninò generibus: declinationes etiam non habent propriè neque numeros; Tunchinica certè lingua, de qua nunc agimus, nullas habet coniugationes, tempora nulla aut modos: ſed hæc omnia explicantur, vel per aliquarum particularum additionem, vel ex antecedentibus & conſequentibus ita colliguntur, vt qui peritiam linguæ habent, benè percipiant tempus, aut modum, & numerum, qui ſignificatur in oratione prolata, imò ſæpè idem ipſum vocabulum habet ſignificationem nominis & verbi, & ex adiunctis facilè poteſt intelligi an eo loco talis vox ſit nomen, aut verbum.

Duo tamen præcipuè ſunt in hoc idiomate notanda, è quibus tanquam fundamentis tota ratio benè addiſcendæ huius linguæ pendet, ita vt ſine illis à noſtratibus hæc lingua vix teneri poſſit; ſicuti enim homo conſtat ex corpore & anima, ſic etiam hoc idioma conſtat ex characteribus quibus à nobis conſcribitur, & ex tonis ſeu accentibus quibus notatur & pronunciatur: quibus duobus priùs explicatis & poſitis tanquam fundamentis, de partibus Orationis, & præceptis in ipſa oratione ſeruandis agendum poſtea.

De literis & ſyllabis quibus hæc lingua conſtat

CAPVT I.

NOn agimus hic de characteribus quibus Tunchinenſes ſeu Annamitæ vtuntur in ſuis ſcriptionibus, qui ſunt difficillimi, & penè innumeri, præcipuè ij quibus ſuos conſcribunt libros qui ſunt ijdem ac Cinenſes, & ad numerum octuaginta millium peruenire dicuntur: totamque vitam in ijs addiſcendis inſumunt illæ nationes nec tamen vllus vnquam ad omnium perfectam notitiam peruenire conſueuit.

Noſtratibus igitur literis vtimur & paucioribus & longè facilioribus, quia Tunchinenſes in ſua lingua noſtras omnes exprimunt literas excepto vno, z, nam quamuis etiam propriè noſtrum, f, non exprimant ſed potius, ph, ſeu φ Græcum, tamen etiam ad hoc exprimendum vtemur noſtro, ph, quia ſic facilius & commodius abſque confuſione noſtri alphabeti elementis vtimur. Verum quidem eſt quatuor de nouo literas noſtro alphabeto fuiſſe additas ad exprimendam pronunciationem aliquam propriam huius Tunchinenſis linguæ, quam noſtri characteres non exprimunt: hæ autem literæ ſuperaddite ſunt tantum quatuor, duæ vocales, ſcilicet, ơ, & ư, & duæ conſonantes ꞗ & đ quarum virtus nunc explicabitur cum aliarum literarum valore.

A, eſt duplex, vnum clarum ſicut noſtrum vt, an, quies; & aliud ſubobſcurum quod non ita biante ore pronuntiatur vt ân, occultare.

B. Eſt etiam duplex vnum commune vt, ba, tria & iſtud quidem, non eſt omninò ſimile noſtro ſed pronuntiatur non emittendo ſed potius attrahendo ſpiritum in ipſo oris ſeu labiorum biatu ac ſi quis vellet proferre m, & poſtea proferat, b, alterum

terum ꞗ. *pronunciatur ferè vt* β *Græcum vt* , ꞗĕaò *ingredi* , *non eſt tamen omninò ſimile noſtro* , *V*, *conſonanti* , *ſed paulo aſperius* , *&* *in ipſa labiorum apertione pronuntiatur ita vt ſit verè litera labialis* , *vt Hebræi loquuntur* , *non autem dentalis* .

C. *Eſt in vſu in principio dictionis vt*, cá , *piſcis* , *&* *in fine vt* ác , *ludere* ; *vtemur autem litera*, c, *in principio tantum cum vocalibus* a, o, ơ, ư, *&* u, *nam pro literis* e, *&*, i, *vtemur vel litera* k, *vel litera* ſ; *vt infra*: *vtemur etiam* , c, *cum* , h, *ad exprimendum quod Itali ſcribunt*, cia, *nos autem dicemus*, *cha* , *quia apud luſitanos ita eſt in vſu* , *&* *in libris etiam ſcriptis in lingua Tunchinenſi ita vſus inualuit*, *vt*, cha, *ſit idem quod apud Italos* cia, *&*, *che*, *idem quod* , *ce* , *apud eoſdem* : *&* *ſic de omnibus alijs literis vocalibus cum ch*, *quæ pronunciantur more luſitano* , *non Italico nec Latino* , *quia ſic commodius nobis viſum eſt* .

D. *Pronunciatur & valet idem quod* , d, *Latinum* , *cum aliqua tamen differentia* , *præſertim in vocabulis in quibus* , d, *affert ſecum literam* , *e* , *quaſi affixam* , *ſed non clarè pronuntiatam*, *vt* dĕa,*pellis* ; *at quando non habet illud quaſi medium*, e, *affixum* , *eſt omnino ſimile noſtro* , d, *vt* dà *caſa* , *in quibuſdam tamen Tunchinenſium pagis iſtud* , d, *pronunciatur vt* , r, *eſtque vitium linguæ*, *aliud* đ *notatur eo ſigno quia eſt omninò diuerſum à noſtro & pronunciatur attollendo extremum linguæ ad palatum oris*, *illamque ſtatim amouendo* , *abſque eo quod vllo modo dentes attingat vt* đađa , *perdix* : *&* *hæc litera eſt valdè in vſu in principio dictionis* .

E, *datur duplex* ; *alterum commune & clarum vt* em , *frater vel ſoror*, *natu minor* : *alterum ſubobſcurum & quaſi clauſum vt* , ệm , *ſuauis mollis* : *oppoſitum aſpero aut duro* .

F. *Vel potius* ph. *quia non ſupponit labia diſiuncta vt noſtrum* f. *ſed potius illa in pronunciatione ſeu prolatione ſuauiter diſiungit cum aliquo ſtatu* , *quare in dictionario non vtemur litera* f. *ſed* ph. *quia libri iam conſcripti ſic vſurpant* .

G, *Eſt in vſu ſicut apud nos vt* gà, *gallina, illud tamen n tandum quod in ſcribendo* ghe *&* ghi *ſequemur oclographiā Italicam vt commodiorem huic linguæ, ſic etiam gia gio giu* gio *e* giu *debent pronuntiari Italicè ſic enim commodius viſum eſt & in libris iam ſcriptis ita vſus inualuit. Etiam ge & gi ſcribemus per literam*, g, *ne ſcribendo per* i, *conſonans fieret aliqua confuſio. Alium habet vſum litera*, g, *prꝑponendo illi*, n; *vt*, ngà *ebur, & habet pronunciationem ſeu æquiualet* ngain ע *Hebræo eſtque prolatio partim per nares emiſſa, & eſt valdè in vſu in hac lingua: ſic & in fine vocabuli ſæpe eſt in vſu*, g, *non tamen ita clarè profertur ſicuti in principio ſed ſubobſcurè, vt ſi ex vocabulo ſanguis tollas ultimas literas, uis, remanet, ſang, nobilis. Eſt in multis vocibus in vſu talis pronuntiatio, imitaturque linguam Gallicam cum in illâ poſt illud*, g, *ſequitur vocalis, vt, le ſang eſt beau, ſanguis eſt pulcher.*

H, *Eſt valdè in vſu, & benè aſpiratur præcipuè in principio dictionis cum omnibus vocalibus vt*, hà *aperire os, & poſt*, k, *vt* khá, *decet & equiualet* χ *Græco, ſic etiam poſt*, p, *vt*, pha, *miſcere: & valet idem quod*, φ, *Græcum: ſic quoque poſt*, t, *vt* tha, *parcere: & ſonat vt* θ *Græcum: habet igitur hæc lingua tres aſpiratas ſicuti lingua Græca, & ſatis aſpirantur: adhibemus etiam*, h, *poſt* c, *vt*, cha, *Pater, & æquiualet, cia, Italo, vt ſupra diximus in litera* c: *ſic & poſt*, g, *vt* ghe, *criſta*, ghi, *notare, ſicut Itali &c. adhibemus etiam ſimul cum*, n, *vt*, nhà, *domus, & facit idem quod apud Italos, gna; eſt etiam in vſu in fine poſt* c, *& poſt* n; *ſi quis enim ex illa voce luſitanica* cacha *tollat vltimum*, a, *intereſt vox Tunchinica* cách, *modus: ſic etiam ſi ex voce, manha, tollatur vltimum, a, reſtat quoque uox Tunchinica* manh, *robuſtus.*

I. *Solum vtemur vocali, quia totus vſus*, i, *conſonantis melius fit per literam*, g, *vocalis autem eſt vſus ſicuti apud nos; ad vitandam tamen confuſionem ſolum vtemur*, i, *vocali in medio & in fine, in medio quidem vt*, biét *ſcire, & in fine vt*, bi,

cucurbi-

cucurbita Indica ; notandum tamen, nos vſuros, y, in fine quando fit diphtongus cum diuiſione ſyllabæ, vt éy ille ; quando vero ſcribemus cum, i, vocali, eſt ſignum non diuidi ſyllabam vt ai, quis : non vtimur duobus punctis ſupra vocales, ad vitandam ſignorum multiplicitatem ſufficiet ſemel admonuiſſe, i; in fine poſt aliam vocalẽ non facere aliam ſyllabam diſtinctam cum vero ſcribitur per, y, Græcum, tunc diuiditur ſyllaba vt, cai, ſuperior : cây. arbor. In principio etiam, maximè ante aliam vocalem vtemur, y, Græco ne quis accipiat pro conſonante vt yêó, debilis ; yả, cacare.

K. Eſt in vſu cum vocalibus e, & i, vt Kể numerare, Ki ſcriptor quia ad alias literas vtimur, c, vt ſupra notauimus in litera, c; attamen cum, h, vtimur k ad omnes ſyllabas vt, khác, aliud ; & valet idem quod χ Græcum, vt ſupra notauimus in litera, h.

L, Eſt in vſu maximè in principio vt lá, folium ; hac autem litera omninò carent Iapones, ſicuti Cinenſes carent r. vnde obiter nota Latinam linguam melius pronunciari à Tunchinenſibus quam ab illis præterea Tunchinenſes habent l, liqueſcens adiunctum alijs conſonantibus vt blả ſoluere ; Ac licet in aliquibus Prouincijs ſeu pagis dicitur, t, loco, b, vt tlả ſoluere, in curia tamen eſt vſus, b; additur etiam poſt, m, vt mlẽ ratio, aliquando etiam ſed rarò additur ad p vt plàn deuoluere, alÿ, làn, ſine p. at cum litera t, additur, l, ſæpiſſimè vt tla, condire; tle, canna indica : multi autem pronunciant per, t, multa huiuſmadi vocabula, quod vſus docebit.

M. Eſt in vſu tam in principio quam in fine vt, ma, mors : & in fine ſed pronunciatur benè compreſſis labijs vt mâm, menſa paruula, quod notandum prolvſitanis ne confundant, am, &, aõ, quæ in hoc idiomate ſunt diuertiſſima, & ſæpe ſunt in vſu, vt am, artifex eximius &, aõ, apis, mám, piſcis ſale conditus, & máõ unguis.

N. Eſt in vſu tam in principio quam in fine vt, non, immaturus ;

turus ; adiungitur cum litera , h, *tam in principio quam in fine vt ſupra notauimus in litera* , h, *hic autem vſus eſt frequentiſſimus , ſic etiam in principio cum litera* , g, *eſt ualdè in uſu, ut* , nghe, *audire : uide ſupra litera* g.

O. *Eſt duplex ſicuti &* , a, *aliud commune ut* có, *habere* : *aliud ſubobſcurum quod parum aperto ore profertur ut*, cô, *amita Soror Patris* .

ơ *Eſt quaſi* o, & e, *quaſi quid ex duabus vocalibus compoſitum & eſt valdè in vſu , tam ſolum , vt* , ở, *eſſe , quam & cum omnibus conſonantibus , vt* vợ *vxor* , cơm, *oriza cocta &c. Sæpe autem adiungitur ſimul in eodem vocabulo cum litera* , ư, *quæ eſt quaſi* u *ſed ſubobſcurum , & pronunciatur compreſſis dentibus & hinc inde dilatatis labijs , vt* nướ́c, *aqua* ; chướ́c, *induſtria* ; ướ́c *putare , & ſimilia , quæ paſſim occurrunt* .

P. *Non datur propriè in principio dictionis vt ſupra notauimus in litera* f. *ſed potius* ph, *quod idem valet, ac* φ, *Græcum vt* , pha, *miſcere* ; *habet tamen* p, *in fine vt* báp, *flos ficus Indicæ , & pronuntiatur omninò vt noſtrum* , p, *etiam in fine* .

Q, *Eſt in vſu vt in lingua Latina cum* u, *liqueſcenti, vt* qua, *tranſire* ; que, *baculus*; qùi *genua flectere* .

R, *Eſt in vſu in principio dictionis , non duplicatum vt luſitani ſolent , ſed ſimplex vt Itali , vt*, ra, *egredi, eſt etiam in vſu liqueſcens poſt* t, *non tamen eſt propriè* r, *ſed illud* t, *pronunciatur cum quadam aſperitate , attingendo palatum cum extremitate linguæ , vt* tra, *conferre : confunduntur tamen* tr, & tl, *vſus docebit* .

S, *Eſt ſolùm in vſu in principio dictionis ; & cum maiori aſperitate , quàm noſtrum , quaſi eſſet duplex , & cum minori ſibilo : pronunciatur autem cum quadam inflectione linguæ ad palatum vt*, ſa, *cadere : in medio , aut in fine dictionis nunquam reperitur* .

T, *Eſt in vſu tam in principio dictionis , quàm in fine , vt* , tật, *morbus inueteratus : in principio eſt ſimile noſtro vt* , tin, *crede-*

credere: in ſine pronunciatur cum quadam inflexione & percuſſione linguæ ad palatum vt, bụt, *idolum: ſic cum ea linguæ inflexione pronunciatur etiam in principio quando habet*, r, *adiunctum vt,* tra, *conſerre, ſeu examinare.*

V, *Eſt in vſu, tum vocalis, tum etiam conſonans: vocalis quidem tam in principio vt,* u, mê, *idiota rudis; quàm in medio vt in lingua Latina cum litera,* q, *vt,* qua, *tranſire: & interdum cum* g, *vt in lingua Italica, ut,* guet, *luna, & tunc liqueſcit: eſt etiam in ſine, & tunc uel cum apice ſemicirculari qui ſignificat quid medium inter,* m; *&,* n, *ut,* cŭ, *ſimul, uel ſine illo ut,* dù, *umbella, uel etiam cum alia uocali ut* càu *pons; Vbi notandum quod quando ponitur in ſine,* u, *poſt,* a, *tunc intelllgitur quaſi duplex ſyllaba, ſicuti apud Latinos cùm adhibetur duplex punctum ſuper uocales, ut,* aër; *cùm uerò poſt,* a, *ponitur,* o, *tunc illigitur diphtongus ut,* cao, *altus, ne multiplicentur ſigna, quæ pariant confuſionem.*

ư, *Eſt ualdè in uſu & pronunciatur fermè ſicut* u, *ſed dilatatis hinc inde labijs ut* ưa, *fauere,* mưa, *pluuia:* dữ, *malus, aut ferus.*

X. *Eſt etiam ualdè in uſu & pronunciatur ſicuti apud luſitanos, uel certè ut,* ſc, *apud Italos ut,* xa, *diſtans;* xe, *currus.*

Vocales igitur in hac lingua ſunt omninò ſeptem ideſt a, e, i, o, u, *quibus adduntur,* ơ, *&,* ư, *ut diximus: utemur etiam* y, *Græco, præcipuè in ſine, ad ſignificandam ſyllabæ diniſionem, ne cogamur uti duobus punctis, ſicuti in latino* äer, *ne multitudo ſignorum pariat confuſionem. Sufficit ſemel monuiſſe quotieſcunque utimur,* y, *Græco, tunc illud exprimere ſyllabam diuerſam, ut,* yà, *excrementa egerere:* éy, *ille,* dạy *docere, ut ſupra in litera,* i, *iam notatum.*

Ex dictis uocalibus componuntur diphtongi, ai, ao, ei, eo, & i, *antecedens omnes alias uocales, poſtpoſitum literæ,* g, *ut,* gia gie, *& c. more Italico pronunciatum* oi, ei, aŏ, oŭ, ơi, ui, ưi. *quæ vſus docebit.*

De

De Accentibus & alijs ſignis in vocalibus.

CAPVT II.

DIximus accentus eſſe quaſi animam uocabulorum in hoc idiomate, atque ideò ſumma diligentia ſunt addiſcendi. Vtimur ergo triplici accentu linguæ Græcæ, acuto, graui, & circumflexo, qui quia non ſufficiunt, addimus iota ſubſcriptum, & ſignum interrogationis noſtræ; nam toni omnes huius linguæ ad ſex claſſes reducuntur, ita ut omnes prorſus dictiones huius idiomatis ad aliquam ex his ſex claſſibus ſeu tonis pertineant, nulla uoce prorſus excepta.

Primus igitur tonus eſt æqualis, qui ſine ulla uocis inflexione pronunciatur, ut ba, *tres: quod ita uerum eſt, ut etiamſi quis aliquem interroget per uocem,* chang, *quæ eſt æqualis, ut* có chang, *eſt ne; nullo modo debeat inflectere uocem interrogando, quia vox interrogatiua,* chang, *nullo notatur accentu, quod ſi inflecteretur uocis tonus, tunc eſſet alia ſignificatio: uoces itaque quæ hunc æqualem habent tonum, nullo notantur accentu; & hoc eſt ſufficiens illarum diſtinctiuum ſignum, cùm omnes aliæ ſuum accentum habeant.*

Secundus tonus eſt acutus, qui profertur acuendo vocẽ, & proferendo dictionem, ac ſi quis iram demoſtraret, ut bá *concubina Regis, uel principis alicuius uiri.*

Tertius eſt grauis, & profertur deprimendo uocem, ut bà, *auia, uel Domina.*

Quartus eſt circumflexus, qui exprimitur inflectendo uocem ex imo pectore prolatam, & poſtea ſonorè eleuatam, ut bã, *colaphus, uel colaphizare.*

Quintus uocatur ponderoſus ſeu oneroſus quia cum quodam pondere ſeu onere ex imo pectore prolata uoce exprimitur, & notatur cum iota ſubſcripto ut bạ *res derelicta.*

Sextus

Sextus denique dicitur lenis, qui a cum leni quadam vocis inflexione profertur, ſicuti cum interrogare ſolemus, itane? & ſimilia; & idcirco ſigno illo interrogatiuo pro accentu notatur vt, bả, *quoddam ſericum apud Tunchinenſes coloris lutei vel crocei.*

Ex his patet eamdem ſyllabam, ba, *pro diuerſitate accentuum res diuerſiſſimas atque omninò diſparatas ſignificare, quod idem in alijs vocabulis Tunchinenſibus euenit; quamuis enim non omnes accentus ſingulis vocibus aut ſyllabis conueniant, rarò tamen euenit vt aliqua vox plures non admittat accentus, cum ſignificatione diuerſa; nunquam tamen in eadem voce ſimul inueniuntur multi accentus, ita vt ſimul ſint notandi varij in eadem voce, quia variatio accentuum ſecum affert etiam variationem vocum & ferè ſemper etiam ſignificationum.*

Hos autem ſex accentus ad noſtræ muſicæ tonos ſic accommodare poſſumus vt aliquam cum illa, videantur habere proportionem per has voces vt, dò, *pedica;* rẹ, *radix, in pronunciatione cuiuſdam Prouinciæ;* mĩ, *nomen cuiuſdam familiæ;* ſa, *vel* pha, *miſcere;* sở, *cathalogus;* lá, *folium; ita vt ex his vocibus etiam in lingua Tunchinica ſignificatiuis, per ſex tonos linguæ Tunchinenſis,* dò, rẹ, mĩ, pha, sở, lá, *poſſimus referre aliquo modo ſex tonos noſtræ muſicæ, non tamen ita exactè, quin magna interſit differentia; quare nullus iſtos tonos addiſcere poterit, niſi ab aliquo qui linguam benè calleat, illos per ſeipſum audierit ſæpius, vt illis aſſueſcat: Quinque igitur ſunt accentuum notæ quia tonus equalis non indiget nota vt diximus.*

Tribus etiam alijs ſignis ſupra vocales vtimur, omiſſis alijs quæ minùs neceſſaria viſa ſunt, ne ſignorum multitudo in typis confuſionem pariat primum eſt accentus circumflexus latinorum, quem ad tres vocales adhibemus â, ê, ô. *ſignumque tale adhibetur quando illæ vocales ſubobſcurè pronunciari debent, ore ſilicet minus hiante, vt,* ấn, *ſygillum:* mềm, *mollis:* ốm, *inſcrmus: quando tale ſignum non adhibetur ſuper has vocales,*

ſignum eſt illas clara voce biantique ore debere proferri, vt an, *quies:* em, *Frater, vel Soror, iuniores:* hòm, *arca; nullumque ſignum ad hoc eſt neceſſarium, nam ſufficit carentia ſigni.*

Secundum ſignum eſt nota breuis ut fit in arte quantitatis verſuum ſeu pöetices & ſimiliter adhibetur ad tres vocales ă, ĕ, *&* ŏ: *vt* tăóc, *capillus;* dĕa, *pellis;* tŏan, *ſtatuere: & ſolùm breuiſſimè tangitur litera cui adhibetur illa nota itaut propriè ſyllaba, & accentus pertineat ad vocalem ſequentem.*

Tertium denique ſignum eſt apex, qui in hac lingua eſt omninò neceſſarius propter differentiam terminationis, quam facit apex omnino diſtinctam à terminatione quam facit, m, *aut,* n, *cum ſignificatione omninò diuerſa in dictionibus, quibus adhibetur; hoc autem ſignum ſeu apex ſolùm afficit* ō̃, *&* ū̃, *in fine dictionis, ut,* aō̃, *apis;* oū̃; *auus, vel dominus: pronunciatur autem ita, vt nec labia ſe inuicem contingant, nec lingua palatum attingat.*

Tandem vt aliquam notitiam demus de partibus orationis de illis ſingillatim agemus, quantum hoc idioma permittit, ex quadam proportione cum lingua Latina: facilè tamen quis aduertet non poſſe aſſignari tantam uarietatem, non ſolum vt eſt in lingua Latina, ſed neque vt in vulgaribus Europæis.

De nominibus.

CAPVT III.

Q*Vamuis in hac lingua quædam dictiones ſemper ſint nomina, ſemper nominum ſignificationem retinentia, & nunquam ad aliam ſignificationem deflectentia, niſi nominis, vt,* blời, *cœlum:* đất, *terra:* người, *homo: & ſimiles. Aliæ tamen ſunt quæ ſunt indifferentes vt ſint nomina vel verba, quæ ex orationis contextu dignoſcun-*

gnoſcuntur vt cheò, *remus* ,1, *remigo* : *nam ſi dicam* , thuièn nầy cò hai cheò, *cymba hæc habet duos remos* ; *eſt nomen* : *ſi vero dicam*, toi chèo thuièn nầy, *ego remigo cymbam hanc*, cheò *tunc eſt verbum*, *idem de ſimilibus dicendum* : *plurale & ſingulare ex adiunctis antecedentibus & conſequentibus colligitur* ; *neque enim in nominibus ſunt vllæ declinationes*, *vel numeri*, *vel caſus*, *aut etiam vllæ differentiæ generum maſculini*, *aut fœminini*, *aut etiam neutrius* : *poſſunt tamen hæc omnia ex quadam analogia ad noſtras explicari linguas*.

Et primò quidem declinatio caſuum in vtroque numero, *tam plurali*, *quàm ſingulari dignoſci hoc modo poteſt*, *vbi vox*, thàng, *puer declinatur*

NVMERVS SINGVLARIS.

Nominatiuus, thàng nầy, *puer iſte* : *genit.* cha thàng nầy, *pater pueri huius*: *datiuus*, cho thàng nầy áo, *do puero huic veſtem*: *Accuſ.* keo thàng nầy, *voca puerum hunc*: *Vocat.* ơ thàng kia, *ò puer ille* : *Ablat.* bở'y thàng nầy, *à puero hoc*.

NVMERVS PLVRALIS.

Nominatiuus nhữ'ng thàng nầy, *omnes pueri iſti*. *Genitiuus* cha hai thàng, *pater duorum puerorum*. *Datiuus* cho nón ba thàng, *do galerum tribus pueris*. *Accuſ.* dạy các thàng, *doceo omnes pueros*. *Vocat.* ơ bốn thàng kia, *ò quatuor illi pueri*. *Ablat.* bở'i các thàng, *ab omnibus pueris*.

De caſibus hoc paradigma ſufficiat : *de numeris verò ſunt alij dignoſcendi modi*. *Primus per particulas*, *quæ additæ nominibus faciunt plurale*, *vt* chúng, mớ', ngữ'ng, *vel* dữ'ng: *hæ omnes particulæ adduntur pronominibus*, *vt* tôi, *ego* mầy, *tu*: nó, *ille*: chúng tôi, *nos*: chúng mầy, *vos*; chúng nó, *illi* . *ſic etiam* nhữ'ng, *vel* dữ'ng, *adduntur tribus perſonis* ; *at* mớ' *ſolùm pri-*

 mæ,

ma, *& ſecuuda vt*, mó tôi, *nos*: mó bay, *vos*: mó mấy, *n eſt in vſu pro ſecunda perſona plurali*: chúng mấy, *verò rar cuius loco ſæpius dicitur*, chúng bay, *vos*; *vel etiam*, bay, *ſ lùm etiam ſignificat plurale*, *vos*, *ſine vllo addito*: *interdum adduntur ſimul duæ ex illis particulis*, *vt*, chúng mó tôi, *e ſignificat*, *omnes nos*.

Ta, *habet ſignificationem ſingularis*, *cùm quis loquitur cum inferioribus modeſtè*, *vt*, ta nói cũ bay; *ego loquor vobiſcum*, *interdum eſt plurale*, *primo additis particulis*, chúng, *vel*, mó *vt*, chúng ta, *nos*: *ſecundo addito aliquo numero plurium vt* ba ta, *nos tres*: *tertio quando ſunt multi æquales ſimul*, *& vnu loquitur cum omnibus ut*, ta đi cũ nhau; *nos eamus ſimul*: *quarto ex vocabulis antecedentibus & conſequentibus vt vſus docebit*. *item* Ta, *poſt vocabulum*, người, *homo*: *facit plurale*; người ta, *homines*. *ſic etiam poſt*, tổ tữ, tổ tữ ta, *progenitores noſtri*.

Phô, *eſt particula numeri pluralis*, *ſed cum honore*, *vt* phô oũ, *Domini*: phô bà, *dominæ aptè additur* nhữ-ng phô oũ: *omnes Domini*.

Kẻ, *facit plurale varijs nominibus additum*, *vt*, Kẻ quê, *ruſtici*: Kẻ mọn, *plebei*, *vel infimi*: tôi là Kẻ mọn, *ego ſum inter infimos*, *iſtud*, kẻ, *ſolùm de hominibus dicitur cum aliqua depreſſione*.

Secundus modus dignoſcendi plurale eſt quando apponuntur aliquæ particulæ vniuerſales, *vt* cöên, các, mọi, nhềo, muân, hết. *vt* cöên Chúa, *milites regis*: các thầy, *omnes magiſtri*: mọi ngày, *omnes dies*, nhềo người, *multi homines*: muân vật, *decem millia rerum*, *ideſt*, *omnes res inferiores*: đi hết, *ite omnes*.

Tertius modus; *res quæ ſignificant ſpecies aut genera rerum viuentium*, *etiam nulla addita pareicula trahente ad plurale*, *ſignificant plurale vt*, gà, lợn, *& ſimilia*: mua gà, lợn, *emere gallinas*, *porcos*. *ſic* muâng chim, cây cối, hŏa quả *&c. ſic*

quando

quando duo nomina ad idem aut ſimile pertinentia coniunguntur ordinariè intelliguntur in plurali vt, anh em, *Irmaos*: chi em *Irmaas*, *cætera vſus docebit; è contra ſingularia ex oppoſitis regulis dignoſci poſſunt*.

Hic tamen valdè notandum ex antecedentibus & conſequentibus, multa nomina fieri, vel ſingularia vel pluralia, ea enim quorum vnuſquiſque ſolet habere ſuum, ſi multiplicetur ſubiectum habens multiplicantur etiam res quæ habentur, ſi verò habens ſeu poſſidens, ſit in ſingulari, etiam res habita eſt in ſingulari vt, chém đầu nó, *amputa caput illius, illud* đầu, *caput eſt in ſingulari, quia*, nó, *illius, eſt in ſingulari: ſi verò dicatur*: chém đầu ba nó, *amputa capita trium illorum, hæc eadem vox*, đầu, *in ſe inuariata, fit pluralis, quia addita eſt vox*, ba, *tres quæ facit plurale ſubiectum habens*, ba nó, *trium illorum & ſic de ſimilibus*.

Tandem nomina ex adiectiuis abſolutis ſeu poſitiuis fiunt comparatiua aut ſuperlatiua per additionem aliquarum particularum; vt comparitiuum per additionem, hơn, *magis; vel* hơn nữa, *magis adhuc: vt* tốt, *pulcher*; tốt hơn, *magis pulcher*: tốt hơn nữa, *adhuc magis pulcher*: hŏa nầy tốt hơn hŏa kia, *flos hic pulcher magis flore illo*: lành; *bonus*: lành hơn, *magis bonus*: lành hơn nữa, *adhuc magis bonus: at*, hơn nữa, *ponitur ſemper in fine orationis; vt*, blái nầy lành hơn blái no, blái Kia lành hơn nữa, *fructus hic eſt magis bonus fructu iſto, fructus ille adhuc magis bonus. Interdum ex ſola interrogatione, abſque vlla addita particula, intelligitur comparatiuum vt*, hai người nầy người nào lành, *ex duobus hominibus his quis homo bonus? ideſt, quis melior? ſuperlatiuum explicatur per duas particulas*, cực, *&* rứt; cau, *altus*: rứt,cau, *altiſſimus*: mlớn, *magnus*: cực mlớn, *maximus*: thánh *ſanctus*; rứt thánh, *ſanctiſſimus*: rứt *eſt magis in vſu ad res bonas extollendas*, cực, *ad res malas exaggerandas*, tội cực traŏ, *peccatum maximum; ſic etiam*, cực, *per ſe ſolùm, vel*, cực lăŏ, *ſigni-*

ſignificat maximam miſeriam, vel oppreſſionem cordis vt, tôi đã cực, *ego iam perueni ad ſummam miſeriam:* tôi đã cực là *ego iam ſum in extrema cordis oppreſſione.*

Aduerbia quibus vtuntur ad aliquid exaggerandum ſunt lám, ráp, giagiét, thay, *ſignificant, valde, ſemper poſtponuntur, vt* tốt lám, *pulcher vel bonus valde:* xấu, *malus;* xấu ráp *malus valdè:* mlớn, *magnus:* mlớn giagiết, *magnus valde* lành, *bonus:* lành thay, *bonus valdè: ſemper autem poſtponuntur hæ partitulæ, interdum etiam adduntur duæ ad magis exaggerandum, ita tamen vt,* thay, *ſemper debeat eſſe vltimo loco aliæ verò ſibi inuicem, vel præponantur, vel poſtponantur ad libitum, vt* cao, *altus:* cao lám thay, *altiſſimus:* giagiét, *interdum eſt particula admirantis, & aliquando ſola illa particula profertur, nullo alio addito ad explicandam admirationem, alicuius exceſſus.*

De Pronominibus.

CAPVT IV.

P*Rimitiuorum pronominum eſt magna copia pro diuerſis gradibus & differentijs hominum.*

In prima namque perſona qui ſunt valdè ſuperiores reſpectu inferiorum vtuntur voce, tao, *ego: vt pater cum filijs, dominus cum famulis, vir etiam cum vxore vtitur hac voce; ſic etiam cum quis alium paruipendit, vt pueri inter ſe,* tao khién mầy, *ego præcipio tibi: ſunt enim ferè ſemper correlatiua* tao, *ego: &* mầy, *tu: at cum quis iraſcitur alteri vtitur voce,* tớ, *ego:* ngươi, *tu:* tớ làm chi ngươi, *ego quid curo te?*

Moderatior eſt locutio ſuperioris cum inferiori cùm dicit, ta, *vel,* qua, *ego: vt dux cum militibus,* ta nói cũ bay, *ego loquor vobis; Ad plurale, nos, vtuntur particulis,* chúng, *&,* mớ,

vt

vt in alijs nominibus ſupra notauimus. Min, *ego; nemo tamen illo poteſt vti niſi aliquem præeminentiæ gradum habeat præ illis cum quibus loquitur, & cum ijſdem particulis* chúng, & mó *ſit plurale.*

Tôi, *ego, eſt communis modus loquendi quo quis loquitur cum ſuperioribus quibuſcumque, quamuis iuxtà diuerſitatem ſuperioritatis alia ſint addenda, ſaltem cùm quis incipit loqui: nam cum illo ſupremo, quem in Tunchino vocant.* Bua, *& eſt Rex, vel Imperator antiquus, qui ſolum habet titulum & nomen, cum quibuſdam præeminentijs; cùm inquam, aliquis cum illo loquitur, ſemper ſaltem initio debet addere,* tâu bua vạn tuế, *ideſt loquor cum Rege cui expeto decem mille ætatis annos, ſeu, Rex in æternum viue & reſpondet titulo, Veſtra Maieſtas, ſi verò quis loquatur cum Rege qui regnum adminiſtrat, aliquanto inferiori exordio loquitur ita tamen vt eumdem faciat ſenſum:* dọũ Chúa muân nam *& reſpondet titulo, Veſtra Altitudo, at cum principibus viris vt filijs Regis, vel gubernatoribus Prouinciarum dicitur,* thân đức oũ muân tuẽi; *& idem ſignificat cum proportione gradus, & reſpondet titulo, Veſtra Excellentia; & iſto ſolum titulo vti ſolent qui cum Rege Cocincinæ loquuntur: cum ſupremo Magiſtro rerum ad Religionem pertitium dicitur,* bạch đức thày: *& reſpondet titulo Veſtra Paternitas. Denique cum quibuslibet alijs ſuperioribus infimi gradus, vel etiam cum æqualibus eſt paſſim in vſu,* tôi chiềng oũ: *& reſpondet titulo, Veſtra dominatio: cum magiſtris qui docent literas eſt etiam in vſu,* chiềng thày, *& cum alijs quibuſlibet magiſtris, etiam artium mecanicarum, diſcipuli cum magiſtro loquentes vtuntur hoc eodem titulo: at cum magiſtris ad Religionem pertinentibus expertus ſum peritiores vti titulo,* thưa thày, *etiam in Confeſſione Sacramentali quod reſpondere poteſt titulo, Veſtra Reuerentia. additur tamen, vel omittitur ad libitum vox,* tôi, *humilitatis, qua ſeruum me illius profiteor, cum quo loquor, cùm aliquis ex titulis ſupradictis orationi*

tioni ſeu locutioni præponitur, nam in illis titulis ſufficien ſubauditur: Ruſticus tamen aut ſuperbus omninò haberetur q non præmiſſo conueniente titulo cum aliquo ſuperiore auderet qui, ſaltem in orationis principio; ſæpe etiam cum locutio prolixior, iterum repeti debet idem titulus, vt vrbana ſit loc tio, quod etiam ſeruatur cum æqualibus, maximè quando vi graues inter ſe loquuntur.

Loco pronominum primitiuorum in prima perſona ſunt etia in vſu multa nomina appellatiua; ſepè namque ſuperiores cu inferioribus vtuntur proprio nomine quo vocari ſolent, cum fa miliariter loquuntur ut, Ioannes đi có việc, *ego eo ad negotiun vel etiam nomine officij vt,* thày *magiſter;* hạọc tlò, *diſcipulu* thày bảu hạọc tlò, *ego moneo te; ſiue ego magiſter moneo te di ſcipulum. ſic etiam eſt valdè in vſu pro prima perſona, vt qu vtatur nomine, quo eminet in conſanguinitatis gradu, vt pa tris cum filijs,* cha, mẹ, anh, chị, chú, bác, oũ, bà &c. *ſi quando introducitur Beata Virgo loquens cum Chriſto Domin poterit ſeruato decoro vti voce,* mẹ, *Mater pro prima perſon vt,* mẹ theo con; *mater ſequitur Filium; ideſt, ego Mate ſequor te Filium & quamuis Rex Tunchini loquens cum pro pria Matre vtatur voce,* tôi, *quæ ſignificat ſeruum, tamen Chriſtus Dominus ſi introducatur loquens cum Virgine Matre congruentius vtetur nomine,* con, *Filius, in prima perſona vt* con nói cũ mẹ, *Filius alloquitur Matrem, ideſt, ego Filius al loquor te Matrem. cùm enim ſit Deus non videtur conueniens, vt ſeruum ſe fateatur, dum loquitur cum creatura, quamuis il la ſit Mater; potius iudicarem Virginem Matrem ſi Tunchini ca vſa fuiſſet lingua, vſuram fuiſſe uoce,* tôi, *ancilla, cum lo quuta fuiſſet cum Filio Deo; quamuis non incongruum videre tur ſi vſa fuiſſet vocabulo,* mẹ, *Mater: loquens familiariter & priuatè cum Filio; id tamen totum peritioribus iudicandum re linquo.*

Notandum præterea hæc ipſa nomina conſanguinitatis eſſe in

vſu

vſu etiam pro externis & alijs qui talem conſanguinitatem non habent, nam vir cum vxore loquens, vel quilibet alius cum alijs paulò inferioribus vtitur voce, anh, *frater natu maior: vxor tamen cum viro loquens ſemper debet vti voce*, toi, *ancilla. Mulier quælibet cum paulò inferioribus loquens vtitur voce*, chị, *ideſt, Soror natu maior: ſic dicendum de alijs nominibus ſupra relatis*, cha, *Pater*: mẹ, *Mater: & ſic de reliquis quibus ſuperiores, vel ſeniores vtuntur reſpectu inferiorum, vel iuniorum.*

Primitiuum ſecundæ perſonæ in ſingulari eſt ſolum, mày, *tu: hac autem voce non licet vti niſi cum valdè inferioribus, vel cum pueris loquendo: cum ſenibus vero non licet etiamſi ſint valdè inferiores gradu, vt famuli, ſed nomine illorum proprio vtendum vt Petrus, Ioannes & ſic præcipiendo dicitur, Petrus* làm việc éy, *Petrus faciat opus illud. vir cum vxore poteſt vti voce*, mày, *abſque iniuria, melius tamen vtetur voce*, em, *ideſt Soror natu minor, vel* bạu, *ideſt ſocia. his autem vocibus*, em, *&*, bạu, *modeſtè vtimur cum omnibus inferioribus etiam famulis. at cum Chriſtianis externis maximè ſi ſint prouectæ ætatis, homines vocamus*, oũ, *Domine*; *mulieres*; bà, *Domina*: *adoleſcentes*, hǒọc tlò, *ſtudioſe: puellas*, con, *Filia: at voce*, con, *quæ ſignificat tam Filium quam Filiam: vtuntur indifferenter Pater, & Mater, cum Filijs amanter loquentes. ſolos pueros licet vocare nomine illis impoſito ab infantia, quod vocant*: tên tọuc, *alijs enim eſſet contumelioſum, quomodo alij vocandi ſint paulò poſt dicetur. imò ſi ſint pueri nobiliorum nullo modo vocandi ſunt hoc nomine, niſi fortè à Patre, vel Matre; quin etiam in domo nobiliſſimorum vt principum & ſimilium, non licet vſurpare illud ipſum nomen etiam ad alia occurrentia. vt quia quædam Gubernatrix exempli cauſa habuit ab infantia nomen*, tiền, *quòd monetam ſignificat, non licet in domo illius, neque extra domum, eius domeſticis vti nomine*, tiền, *ſed debent dicere*, tŏàn; *idipſum reuerentiæ genus debent*

ſeruare Filij cum parentibus, etiam infimæ ſortis.

In plurali vero vox, bay, *vos, eſt in vſu paſſim cum infer*
ribus ſi ſint ſubditi, vt dux cum ſuis militibus loquens, vel m
giſter cum diſcipulis, vel etiam berus cum famulis; nos tame
cum noſtris domeſticis vtimur potius vocibus, anh em, *fratr*
cum aliquid præcipimus, vel illos in communi alloquimur;
duces, vel alij ſuperiores in plurali loquendo cum beneuolent
vtuntur vocibus maioris honoris quam illa communis, bay, *ſ*
vt cũên, *milites;* blai, *iuuenes &c. ſic Rex cum ducibus ſ*
loquens dicit nomen officij vt, chư tướng, *duces: & tunc*
vtitur voce, tau, *egò, cum ſuperbia, ſed*, ta, *ego, cum mode*
tione.

De alijs honoribus qui adhibentur ad reuerentiam perſonæ
perioris; cum qua loqui debet aliquis, iam dictum eſt in pri
perſona. Notandum tamen magnam eſſe variationem in
minibus quibus quis eſt interpellandus: nam primo quidem ſi
quis ſuperior vt Dux, aut magiſter & multò magis Rex no
alicui impoſuerit vocatur, ten quan, *nomen honoris, quod*
plurimum conſtat duabus literis Cinicis, vt kieu louc, phù
mâu tài, *& ſimilia: cùm autem hoc nomen ſit honoris quil*
ſiue inferior ſit ſiue ſuperior, illo alium compellare poteſt, ac
feriores erga Superiores addunt vocem oũ, *Domine, vt* oũ n
tài *&c. ſic cùm quis adoleſcens habet fratrem natu minorem*
vocatur nomine fratris ſui addendo, cả, *ideſt maior; vt ſi f*
ter minor vocatur trục, *ipſe vocabitur*, cả, trục, *ſi verò ha*
nepotem ex fratre maiore, vocabitur, chú trục: *ſi nepotem*
beat ex Sorore, cậu trục: *ſi Filium eo nomine vocatum hab*
dicetur cha trục: *ſi Nepotem ex Filio aut Filia ipſe iam dic*
oũ trục, *& ſic proportionaliter de fœminis dicendum. at q*
bet inferiores familiares poſſunt alloqui ſuos ſuperiores vte
abſolutè nomine, cha, *Pater:* & mẹ *Mater: vt famuli &*
mulæ cum ſuis heris communiter loquuntur: ſic Chriſtiani
biſcum familiariter loquentes vtuntur nomine, cha, *Pater:*

piu

pius tamen vtuntur nomine, thày, *magiſter. nomen*, anh, *Frater natu maior, eſt magni honoris atque illo paſſim vtuntur inferiores cum ſuperioribus potiùs ætate quàm dignitate, ſic etiam Filij cum Patre loquentes vix vocant*, cha, *ſed, vel*, anh, *vel*, chú, *ideſt Frater minor Patris; vel*, cậu, *Frater Matris: & hoc nomine*, cậu, *cum honore uocantur communiter Eunuchi Regis aut Reginæ niſi illi ſupremam aliquam habeant dignitatem, tunc enim uocantur nomine illi dignitati competenti, & reliqui omnes in dignitate conſtituti nomine ſuæ dignitatis ſalutantur. Tunchini*, oũ chữ̀ang, *eſt nomen commune honoris in ſecunda perſona pro quolibet in aliqua inferiori dignitate conſtituto: at in Cocincina ſoli Filij aut Fratres aut proximè conſanguinei Regis hoc afficiuntur honore. Filius Matrem uix uocat nomine Matris*, mẹ, *ſed, uel uocat*, chị, *ideſt Soror natu maior; uel*, cô, *ideſt Soror Patris; uel*, dì, *ideſt Soror Matris, quod fortè aliqua ſuperſtitione non caret, maximè pro pueris tenerioribus, cùm ſic à parentibus iubentur.* Bác, *ideſt patruus Patre natu maior, eſt in uſu cum ſuperioribus etiam magnis, modo non ſint ſupremæ alicuius dignitatis; eſt etiam in uſu pro fœminis grauioribus, non tamen ſupremæ dignitatis, nam Mater Regis uocatur* đức lão: *Regina dicitur* Chúa bà; *Filia Regis*, bà Chúa. *reliqua uſus docebit.*

Denique cum multos ſimul cum reuerentia alloqui uolumus, utimur particula pluralis numeri, phô, *ut*, phô oũ, *Domini*: phô bà *Dominæ: uel dominationes ueſtræ.*

In tertia perſona pro inferioribus utimur particula, nó, *ille*: chúng nó, *illi*: *at pro æqualibus, & multò magis Superioribus, repetitur nomen honoris illius perſonæ. ut aliquam dignitatem aut præeminentiam illius ſignificemus: uox*, ngườ̀i, *ſignificat, ille, cum honore, ut* con ngườ̀i, *Filius illius &c, cùm tamen loquimur de Deo Patre, aut de Spiritu Sancto, aut de tota Sanctiſſima Trinitate, non poſſumus uti illa uoce, quæ hominem ſignificat cum honore & dignitate, ſed debemus repete-*

De Accentibus & alijs ſignis in vocalibus.

CAPVT II.

DIximus accentus eſſe quaſi animam uocabulorum i hoc idiomate, atque ideò ſumma diligentia ſunt ad diſcendi. Vtimur ergo triplici accentu linguæ Græcæ, acuto, graui, & circumflexo, qui quia non ſufficiunt, adamus iota ſubſcriptum, & ſignum interrogationis noſtræ; nam toni omnes huius linguæ ad ſex claſſes reducuntur, ita ut omn prorſus dictiones huius idiomatis ad aliquam ex his ſex claſſib ſeu tonis pertineant, nulla uoce prorſus excepta.

Primus igitur tonus eſt æqualis, qui ſine ulla uocis inflexi ne pronunciatur, ut ba, *tres: quod ita uerum eſt, ut etiamſi q aliquem interroget per uocem*, chang, *quæ eſt æqualis, ut* chang, *eſt ne; nullo modo debeat inflectere uocem interrogan quia vox interrogatiua*, chang, *nullo notatur accentu, quod inflecteretur uocis tonus, tunc eſſet alia ſignificatio: uoces itaq quæ hunc æqualem habent tonum, nullo notantur accentu; hoc eſt ſufficiens illarum diſtinctiuum ſignum, cùm omnes a ſuum accentum habeant.*

Secundus tonus eſt acutus, qui profertur acuendo vocẽ, & p ferendo dictionem, ac ſi quis iram demoſtraret, ut bá *concu na Regis, uel principis alicuius uiri.*

Tertius eſt grauis, & profertur deprimendo uocem, ut | *auia, uel Domina.*

Quartus eſt circumflexus, qui exprimitur inflectendo cem ex imo pectore prolatam, & poſtea ſonorè eleuatam, ut colaphus, uel colaphizare.

Quintus uocatur ponderoſus ſeu oneroſus quia cum quod pondere ſeu onere ex imo pectore prolata uoce exprimitur notatur cum iota ſubſcripto ut bạ *res derelicta.*

Sextu

Sextus denique dicitur lenis, quia cum leni quadam vocis inflexione profertur, ſicuti cum interrogare ſolemus, itane? & ſimilia; & idcirco ſigno illo interrogatiuo pro accentu notatur vt, bả, *quoddam ſericum apud Tunchinenſes coloris lutei vel crocei.*

Ex his patet eamdem ſyllabam, ba, *pro diuerſitate accentuum res diuerſiſſimas atque omninò diſparatas ſignificare, quod idem in alijs vocabulis Tunchinenſibus euenit; quamuis enim non omnes accentus ſingulis vocibus aut ſyllabis conueniant, rarò tamen euenit vt aliqua vox plures non admittat accentus, cum ſignificatione diuerſa; nunquam tamen in eadem voce ſimul inueniuntur multi accentus, ita vt ſimul ſint notandi varij in eadem voce, quia variatio accentuum ſecum affert etiam variationem vocum & ferè ſemper etiam ſignificationum.*

Hos autem ſex accentus ad noſtræ muſicæ tonos ſic accommodare poſſumus vt aliquam cum illa, videantur habere proportionem per has voces vt, dò, *pedica;* rẹ, *radix, in pronunciatione cuiuſdam Prouinciæ;* mĩ, *nomen cuiuſdam familiæ;* fa, *vel* pha, *miſcere;* sở, *cathalogus;* lá, *folium; ita vt ex his vocibus etiam in lingua Tunchinica ſignificatiuis, per ſex tonos linguæ Tunchinenſis,* dò, rẹ, mĩ, pha, sở, lá, *poſſimus referre aliquo modo ſex tonos noſtræ muſicæ, non tamen ita exactè, quin magna interſit differentia; quare nullus iſtos tonos addiſcere poterit, niſi ab aliquo qui linguam benè calleat, illos per ſeipſum audierit ſæpius, vt illis aſſueſcat: Quinque igitur ſunt accentuum notæ quia tonus equalis non indiget nota vt diximus.*

Tribus etiam alijs ſignis ſupra vocales vtimur, omiſſis alijs quæ minùs neceſſaria viſa ſunt, ne ſignorum multitudo in typis confuſionem pariat primum eſt accentus circumflexus latinorum, quem ad tres vocales adhibemus â ê, ô. *ſignumque tale adhibetur quando illæ vocales ſubobſcurè pronunciari debent, ore ſcilicet minus hiante, vt,* ẩn, *ſygillum:* mềm, *mollis:* ốm, *infirmus: quando tale ſignum non adhibetur ſuper has vocales,*

ſignum eſt illas clara voce biantique ore debere proferri, vt quies : em, *Frater, vel Soror, iuniores :* hòm, *arca ; nullum ſignum ad hoc eſt neceſſarium, nam ſufficit carentia ſigni.*

Secundum ſignum eſt nota breuis ut ſit in arte quantita verſuum ſeu pöetices & ſimiliter adhibetur ad tres vocales ă *&* ŏ: *vt* tăóc, *capillus ;* dĕa, *pellis ;* tŏan, *ſtatuere : & ſolù breuiſſimè tangitur litera cui adhibetur illa nota itaut pro ſyllaba, & accentus pertineat ad vocalem ſequentem.*

Tertium denique ſignum eſt apex, qui in hac lingua eſt o ninò neceſſarius propter differentiam terminationis, quam fa apex omnino diſtinctam à terminatione quam facit, m, *aut cum ſignificatione omninò diuerſa in dictionibus, quibus ad betur ; hoc autem ſignum ſeu apex ſolùm afficit* ȍ, *&* ȕ, *in dictionis, ut,* aȍ, *apis ;* oȕ; *auus, vel dominus : pronuncia autem ita, vt nec labia ſe inuicem contingant, nec lingua latum attingat.*

Tandem vt aliquam notitiam demus de partibus orati de illis ſingillatim agemus, quantum hoc idioma permittit quadam proportione cum lingua Latina : facilè tamen quis uertet non poſſe aſſignari tantam uarietatem, non ſolum v in lingua Latina, ſed neque vt in vulgaribus Europæis.

De nominibus.

CAPVT III.

Q*Vamuis in hac lingua quædam dictiones ſemper nomina, ſemper nominum ſignificationem reti tia, & nunquam ad aliam ſignificationem deflec tia, niſi nominis, vt,* blơì, *cœlum :* đất, *te* ngườ i, *homo : & ſimiles. Aliæ tamen ſunt quæ ſunt ind rentes vt ſint nomina vel verba, quæ ex orationis contexti gnoſcun*

gnoſcuntur vt cheò, *remus* ,l, *remigo : nam ſi dicam* , thuiên nấy cò hai cheò, *cymba hæc habet duos remos ; eſt nomen : ſi vero dicam*, tôi chèo thuiền nấy, *ego remigo cymbam hanc*, cheò *tunc eſt verbum, idem de ſimilibus dicendum : plurale & ſingulare ex adiunctis antecedentibus & conſequentibus colligitur ; neque enim in nominibus ſunt vllæ declinationes, vel numeri, vel caſus, aut etiam vllæ differentiæ generum maſculini, aut fœminini, aut etiam neutrius: poſſunt tamen hæc omnia ex quadam analogia ad noſtras explicari linguas.*

Et primò quidem declinatio caſuum in vtroque numero, tam plurali, quàm ſingulari dignoſci hoc modo poteſt, vbi vox, thàng, *puer declinatur*

NVMERVS SINGVLARIS.

Nominatiuus, thàng nấy, *puer iſte : genit.* cha thàng nấy, *pater pueri huius: datiuus*, cho thàng nấy áo, *do puero huic veſtem: Accuſ.* keo thàng nấy, *voca puerum hunc: Vocat.* ơ thàng kia, *ò puer ille: Ablat.* bở'y thàng nấy, *à puero hoc.*

NVMERVS PLVRALIS.

Nominatiuus nhữ'ng thàng nấy, *omnes pueri iſti. Genitiuus* cha hai thàng, *pater duorum puerorum. Datiuus* cho nón ba thàng, *do galerum tribus pueris. Accuſ.* dạy các thàng, *doceo omnes pueros. Vocat.* ơ bốn thàng kia, *ò quatuor illi pueri. Ablat.* bở'i các thàng, *ab omnibus pueris.*

De caſibus hoc paradigma ſufficiat: de numeris verò ſunt alij dignoſcendi modi. Primus per particulas quæ additæ nominibus faciunt plurale, vt chúng, mớ', ngữ'ng, *vel* dữ'ng: *hæ omnes particulæ adduntur pronominibus, vt* tôi, *ego* mấy, *tu:* nó, *ille:* chúng tôi, *nos:* chúng mấy, *vos;* chúng nó, *illi ſic etiam* nhữ'ng, *vel* dữ'ng, *adduntur tribus perſonis ; at* mớ' *ſolùm pri-*

mæ, *& ſecuudæ vt*, mớ tôi, *nos*: mớ bay, *vos*: mớ mầy, *n eſt in vſu pro ſecunda perſona plurali*: chúng mầy, *verò rar cuius loco ſæpius dicitur*, chúng bay, *vos*; *vel etiam*, bay, *ſ lùm etiam ſignificat plurale*, *vos*, *ſine vllo addito*: *interdum adduntur ſimul duæ ex illis particulis*, *vt*, chúng mớ tôi, *ſignificat*, *omnes nos*.

Ta, *habet ſignificationem ſingularis*, *cùm quis loquitur cu inferioribus modeſtè*, *vt*, ta nói cũ bay; *ego loquor vobiſcum interdum eſt plurale*, *primo additis particulis*, chúng, *vel*, mớ *vt*, chúng ta, *nos*: *ſecundo addito aliquo numero plurium vt* ba ta, *nos tres*: *tertio quando ſunt multi æquales ſimul*, *& vnu loquitur cum omnibus ut*, ta đi cũ nhau; *nos eamus ſimul*. *quan to ex vocabulis antecedentibus & conſequentibus vt vſus docebit*. *item* Ta, *poſt vocabulum*, người, *homo*: *facit plurale* người ta, *homines*. *ſic etiam poſt*, tổ tũ, tổ tũ ta, *progenitore noſtri*.

Phô, *eſt particula numeri pluralis*, *ſed cum honore*, *vt* phô oũ, *Domini*: phô bà, *dominæ aptè additur* nhữ͘ng phô oũ *omnes Domini*.

Kẻ, *facit plurale varijs nominibus additum*, *vt*, Kẻ quê, *ruſtici*: Kẻ mọn, *plebei*, *vel infimi*: tôi là Kẻ mọn, *ego ſum inter infimos*, *iſtud*, kẻ, *ſolùm de hominibus dicitur cum aliqua depreſſione*.

Secundus modus dignoſcendi plurale eſt quando apponuntur aliquæ particulæ vniuerſales, *vt* cŏên, các, mọi, nhĕo, muân, hết. *vt* cŏên Chúa, *milites regis*: các thầy, *omnes magiſtri*: mọi ngày, *omnes dies*, nhèo người, *multi homines*: muân vật, *decem millia rerum*, *ideſt*, *omnes res inferiores*: đi hết, *ite omnes*.

Tertius modus; *res quæ ſignificant ſpecies aut genera rerum viuentium*, *etiam nulla addita pareicula trahente ad plurale*, *ſignificant plurale vt*, gà, lợn, *& ſimilia*: mua gà, lợn, *emere gallinas*, *porcos*. *ſic* muâng chim, cây cối, hŏa quả *&c. ſic*

quando

quando duo nomina ad idem aut ſimile pertinentia coniunguntur ordinariè intelliguntur in plurali vt, anh em, *Irmaos:* chi em *Irmaas*, *cætera vſus docebit; è contra ſingularia ex oppoſitis regulis dignoſci poſſunt*.

Hic tamen valdè notandum ex antecedentibus & conſequentibus, multa nomina fieri, vel ſingularia vel pluralia, ea enim quorum vnuſquiſque ſolet habere ſuum, ſi multiplicetur ſubiectum habens multiplicantur etiam res quæ habentur, ſi verò habens ſeu poſſidens, ſit in ſingulari, etiam res habita eſt in ſingulari vt, chém đầu no, *amputa caput illius*, *illud* đầu, *caput eſt in ſingulari*, *quia*, nó, *illius*, *eſt in ſingulari*: *ſi verò dicatur:* chém đầu ba nó, *amputa capita trium illorum*, *hæc eadem vox*, đầu, *in ſe inuariata*, *fit pluralis*, *quia addita eſt vox*, ba, *tres quæ facit plurale ſubiectum habens*, ba nó, *trium illorum & ſic de ſimilibus*.

Tandem nomina ex adiectiuis abſolutis ſeu poſitiuis fiunt comparatiua aut ſuperlatiua per additionem aliquarum particularum; vt comparitiuum per additionem, hơn, *magis; vel* hơn nữa, *magis adhuc: vt* tót, *pulcher*; tót hơn, *magis pulcher*: tot hơn nữa, *adhuc magis pulcher*: hŏa nẫy tốt hơn hŏa kia, *flos hic pulcher magis flore illo*: lành; *bonus*: lành hơn, *magis bonus*: lành hơn nữa, *adhuc magis bonus: at*, hơn nữa, *ponitur ſemper in fine orationis*; *vt*, blái nẫy lành hơn blái no, blái Kia lành hơn nữa, *fructus hic eſt magis bonus fructu iſto*, *fructus ille adhuc magis bonus*. *Interdum ex ſola interrogatione*, *abſque vlla addita particula*, *intelligitur comparatiuum vt*, hai người nẫy người nào lành, *ex duobus hominibus his quis homo bonus? ideſt*, *quis melior? ſuperlatiuum explicatur per duas particulas*, cực, & rứt; cau, *altus*: rứt, cau, *altiſſimus:* mlớn, *magnus*: cực mlớn, *maximus*: thánh *ſanctus*; rứt thánh, *ſanctiſſimus*: rứt *eſt magis in vſu ad res bonas extollendas*, cực, *ad res malas exaggerandas*, tôi cực traõ, *peccatum maximum*; *ſic etiam*, cực, *per ſe ſolùm*, *vel*, cực làõ, *ſigni-*

ſignificat maximam miſeriam, vel oppreſſionem cordis vt, tồ đã cực, *ego iam perueni ad ſummam miſeriam*: toi đã cực là ō *ego iam ſum in extrema cordis oppreſſione*.

Aduerbia quibus vtuntur ad aliquid exaggerandum ſunt lám, ráp, giagiét, thay, *ſignificant, valde, ſemper poſtponuntur, vt* tốt lám, *pulcber vel bonus valde*: xẩu, *malus*; xẩu ráp, *malus valdè*: mlớn, *magnus*: mlớn giagiết, *magnus valdè*: lành, *bonus*: lành thay, *bonus valdè*: *ſemper autem poſtponuntur hæ partitulæ, interdum etiam adduntur duæ ad magis exaggerandum, ita tamen vt*, thay, *ſemper debeat eſſe vltimo loco, aliæ verò ſibi inuicem, vel præponantur, vel poſtponantur ad libitum, vt* cao, *altus*: cao lám thay, *altiſſimus*: giagiét, *interdum eſt particula admirantis, & aliquando ſola illa particula profertur, nullo alio addito ad explicandam admirationem, alicuius exceſſus*.

De Pronominibus.

CAPVT IV.

PRimitiuorum pronominum eſt magna copia pro diuerſis gradibus & differentijs hominum.*

In prima namque perſona qui ſunt valdè ſuperiores reſpectu inferiorum vtuntur voce, tao, *ego*: *vt pater cum filijs, dominus cum famulis, vir etiam cum vxore vtitur hac voce; ſic etiam cum quis alium paruipendit, vt pueri inter ſe*, tao khién mầy, *ego præcipio tibi*: *ſunt enim ferè ſemper correlatiua* tao, *ego*: & mầy, *tu*: *at cum quis iraſcitur alteri vtitur voce*, tớ, *ego*: ngươi, *tu*: tớ làm chi ngươi, *ego quid curo te?*

Moderatior eſt locutio ſuperioris cum inferiori cùm dicit, ta, *vel*, qua, *ego*: *vt dux cum militibus*, ta nói cũ bay, *ego loquor vobis*; *Ad plurale, nos, vtuntur particulis*, chúng, &, mớ,

vt

vt in alijs nominibus ſupra notauimus. Min, ego; nemo tamen illo poteſt vti niſi aliquem præeminentiæ gradum habeat præ illis cum quibus loquitur, & cum ijſdem particulis chúng, & mó ſit plurale.

Tôi, ego, eſt communis modus loquendi quo quis loquitur cum ſuperioribus quibuſcumque, quamuis iuxtà diuerſitatem ſuperioritatis alia ſint addenda, ſaltem cùm quis incipit loqui: nam cum illo ſupremo, quem in Tunchino vocant. Bua, & eſt Rex, vel Imperator antiquus, qui ſolum habet titulum & nomen, cum quibuſdam præeminentijs; cùm inquam, aliquis cum illo loquitur, ſemper ſaltem initio debet addere, tâu bua vạn tũế, ideſt loquor cum Rege cui expeto decem mille ætatis annos, ſeu, Rex in æternum viue & reſpondet titulo, Veſtra Maieſtas, ſi verò quis loquatur cum Rege qui regnum adminiſtrat, aliquanto inferiori exordio loquitur ita tamen vt eumdem faciat ſenſum: dọũ Chúa muân nam & reſpondet titulo, Veſtra Altitudo, at cum principibus viris vt filijs Regis, vel gubernatoribus Prouinciarum dicitur, thân đức oũ muân tuổi; & idem ſignificat cum proportione gradus, & reſpondet titulo, Veſtra Excellentia; & iſto ſolum titulo vti ſolent qui cum Rege Cocincinæ loquuntur: cum ſupremo Magiſtro rerum ad Religionem pertitium dicitur, bạch đức thày: & reſpondet titulo Veſtra Paternitas. Denique cum quibuslibet alijs ſuperioribus infimi gradus, vel etiam cum æqualibus eſt paſſim in vſu, tòi chièng oũ: & reſpondet titulo, Veſtra dominatio: cum magiſtris qui docent literas eſt etiam in vſu, chièng thày, & cum alijs quibuſlibet magiſtris, etiam artium mecanicarum, diſcipuli cum magiſtro loquentes vtuntur hoc eodem titulo: at cum magiſtris ad Religionem pertinentibus expertus ſum peritiores vti titulo, thưa thày, etiam in Confeſſione Sacramentali quod reſpondere poteſt titulo, Veſtra Reuerentia. additur tamen, vel omittitur ad libitum vox, tôi, humilitatis, qua ſeruum me illius profiteor, cum quo loquor, cùm aliquis ex titulis ſupradictis orationi

tioni

tioni ſeu locutioni præponitur, nam in illis titulis ſufficient: ſubauditur: Ruſticus tamen aut ſuperbus omninò haberetur q non præmiſſo conueniente titulo cum aliquo ſuperiore auderet l qui, ſaltem in orationis principio; ſæpe etiam cum locutio e prolixior, iterum repeti debet idem titulus, vt vrbana ſit locu tio, quod etiam ſeruatur cum æqualibus, maximè quando vi graues inter ſe loquuntur.

Loco pronominum primitiuorum in prima perſona ſunt etian in vſu multa nomina appellatiua; ſepè namque ſuperiores cun inferioribus vtuntur proprio nomine quo vocari ſolent, cum fa miliariter loquuntur ut, Ioannes đi cỏ viẹc, *ego eo ad negotium vel etiam nomine officij vt,* thày *magiſter;* haọc tlò, *diſcipulus* thày bảu haọc tlò, *ego moneo te; ſiue ego magiſter moneo te di ſcipulum. ſic etiam eſt valdè in vſu pro prima perſona, vt qui vtatur nomine, quo eminet in conſanguinitatis gradu, vt pa tris cum filijs,* cha, mẹ, anh, chị, chú, bác, oũ, bà &c. *ſic quando introducitur Beata Virgo loquens cum Chriſto Domino poterit ſeruato decoro vti voce,* mẹ, *Mater pro prima perſona vt,* mẹ theo con; *mater ſequitur Filium; ideſt, ego Mater ſequor te Filium & quamuis Rex Tunchini loquens cum pro- pria Matre vtatur voce,* tôi, *quæ ſignificat ſeruum, tamen Chriſtus Dominus ſi introducatur loquens cum Virgine Matre, congruentius vtetur nomine,* con, *Filius, in prima perſona vt,* con nói cũ mẹ, *Filius alloquitur Matrem, ideſt, ego Filius al- loquor te Matrem. cùm enim ſit Deus non videtur conueniens, vt ſeruum ſe fateatur, dum loquitur cum creatura, quamuis il- la ſit Mater; potius iudicarem Virginem Matrem ſi Tunchini- ca vſa fuiſſet lingua, vſuram fuiſſe uoce,* tôi, *ancilla, cum lo- quuta fuiſſet cum Filio Deo; quamuis non incongruum videre- tur ſi vſa fuiſſet vocabulo,* mẹ, *Mater: loquens familiariter & priuatè cum Filio; id tamen totum peritioribus iudicandum re- linquo.*

Notandum præterea hæc ipſa nomina conſanguinitatis eſſe in

vſu

vſu etiam pro externis & alijs qui talem conſanguinitatem non habent, nam vir cum vxore loquens, vel quilibet alius cum alijs paulò inferioribus vtitur voce, anh, *frater natu maior: vxor tamen cum viro loquens ſemper debet vti voce*, toi, *ancilla. Mulier qualibet cum paulò inferioribus loquens vtitur voce*, chị, *ideſt, Soror natu maior: ſic dicendum de alijs nominibus ſupra relatis*, cha, *Pater*: mẹ, *Mater: & ſic de reliquis quibus ſuperiores, vel ſeniores vtuntur reſpectu inferiorum, vel iuniorum.*

Primitiuum ſecundæ perſonæ in ſingulari eſt ſolum, mày, *tu: hac autem uoce non licet vti niſi cum valdè inferioribus, vel cum pueris loquendo: cum ſenibus vero non licet etiamſi ſint valdè inferiores gradu, vt famuli, ſed nomine illorum proprio vtendum vt Petrus, Ioannes & ſic præcipiendo dicitur, Petrus* làm việc ấy, *Petrus faciat opus illud. vir cum vxore poteſt vti voce*, mày, *abſque iniuria, melius tamen vtetur voce*, em, *ideſt Soror natu minor, vel* bạu, *ideſt ſocia. his autem vocibus*, em, &, bạu, *modeſtè vtimur cum omnibus inferioribus etiam famulis at cum Chriſtianis externis maximè ſi ſint prouectæ ætatis, homines vocamus*, oũ, *Domine*; *mulieres*; bà, *Dominæ: adoleſcentes*, hṓc tlò, *ſtudioſe: puellas*, con, *Filia: at voce*, con, *quæ ſignificat tam Filium quam Filiam: vtuntur indifferenter Pater, & Mater, cum Filijs amanter loquentes. ſolos pueros licet vocare nomine illis impoſito ab infantia, quod vocant*: tên tọuc, *alijs enim eſſet contumelioſum, quomodo alij vocandi ſint paulò poſt dicetur. imò ſi ſint pueri nobiliorum nullo modo vocandi ſunt hoc nomine, niſi fortè à Patre, vel Matre; quin etiam in domo nobiliſſimorum vt principum & ſimilium, non licet vſurpare illud ipſum nomen etiam ad alia occurrentia vt quia quædam Gubernatrix exempli cauſa habuit ab infantia nomen*, tiền, *quòd monetam ſignificat, non licet in domo illius, neque extra domum, eius domeſticis vti nomine*, tiền, *ſed debent dicere*, tõàn; *idipſum reuerentiæ genus debent*

ſeruare Filij cum parentibus, etiam infimæ ſortis.

In plurali vero vox, bay, *vos, eſt in vſu paſſim cum inferioribus ſi ſint ſubditi, vt dux cum ſuis militibus loquens, vel magiſter cum diſcipulis, vel etiam berus cum famulis; nos tamen cum noſtris domeſticis vtimur potius vocibus*, anh em, *fratres: cum aliquid præcipimus, vel illos in communi alloquimur; ſic duces, vel alij ſuperiores in plurali loquendo cum beneuolentia, vtuntur vocibus maioris honoris quam illa communis*, bay, *ſit; vt* cũên, *milites;* blai, *iuuenes &c. ſic Rex cum ducibus ſuis loquens dicit nomen officij vt*, chư tướng, *duces: & tunc non vtitur voce*, tau, *egò, cum ſuperbia, ſed*, ta, *ego, cum moderatione.*

De alijs honoribus qui adhibentur ad reuerentiam perſonæ ſuperioris; cum qua loqui debet aliquis, iam dictum eſt in prima perſona. Notandum tamen magnam eſſe variationem in nominibus quibus quis eſt interpellandus: nam primo quidem ſi aliquis ſuperior vt Dux, aut magiſter & multò magis Rex nomen alicui impoſuerit vocatur, ten quan, *nomen honoris, quod vt plurimum conſtat duabus literis Cinicis, vt* kieu louc, phù dũ, mâu tài, *& ſimilia: cùm autem hoc nomen ſit honoris quilibet ſiue inferior ſit ſiue ſuperior, illo alium compellare poteſt, ac inferiores erga Superiores addunt vocem* oũ, *Domine, vt* oũ mậu tài *&c. ſic cùm quis adoleſcens habet fratrem natu minorem, vocatur nomine fratris ſui addendo*, cả, *ideſt maior; vt ſi frater minor vocatur* trục, *ipſe vocabitur*, cả, trục, *ſi verò habet nepotem ex fratre maiore, vocabitur*, chú trục: *ſi nepotem habeat ex Sorore*, cậu trục: *ſi Filium eo nomine vocatum habeat dicetur* cha trục: *ſi Nepotem ex Filio aut Filia ipſe iam dicitur* oũ trục, *& ſic proportionaliter de fœminis dicendum. at quilibet inferiores familiares poſſunt alloqui ſuos ſuperiores vtendo abſolutè nomine*, cha, *Pater:* & mẹ *Mater: vt famuli & famulæ cum ſuis heris communiter loquuntur: ſic Chriſtiani nobiſcum familiariter loquentes vtuntur nomine*, cha, *Pater: ſæ-*

pius

pius tamen vtuntur nomine, thày, *magiſter. nomen*, anh, *Frater natu maior, eſt magni honoris atque illo paſſim vtuntur inferiores cum ſuperioribus potiùs ætate quàm dignitate, ſic etiam Filij cum Patre loquentes vix vocant*, cha, *ſed*, *vel*, anh, *vel*, chú, *ideſt Frater minor Patris; vel*, cậu, *Frater Matris: & hoc nomine*, cậu, *cum bonore uocantur communiter Eunuchi Regis aut Reginæ niſi illi ſupremam aliquam habeant dignitatem, tunc enim uocantur nomine illi dignitati competenti, & reliqui omnes in dignitate conſtituti nomine ſuæ dignitatis ſalutantur. Tunchini*, oũ chũ'âng, *eſt nomen commune honoris in ſecunda perſona pro quolibet in aliqua inferiori dignitate conſtituto: at in Cocincina ſoli Filij aut Fratres aut proximè conſanguinei Regis hoc afficiuntur honore. Filius Matrem uix uocat nomine Matris*, mẹ, *ſed*, *uel uocat*, chị, *ideſt Soror natu maior; uel*, cò, *ideſt Soror Patris; uel*, dì, *ideſt Soror Matris, quod fortè aliqua ſuperſtitione non caret, maximè pro pueris tenerioribus, cùm ſic à parentibus iubentur.* Bác, *ideſt patruus Patre natu maior, eſt in uſu cum ſuperioribus etiam magnis, modo non ſint ſupremæ alicuius dignitatis; eſt etiam in uſu pro fœminis grauioribus, non tamen ſupremæ dignitatis, nam. Mater Regis uocatur* đức lão: *Regina dicitur* Chúa bà; *Filia Regis*, bà Chúa. *reliqua uſus docebit.*

Denique cum multos ſimul cum reuerentia alloqui uolumus, utimur particula pluralis numeri, phô, *ut*, phô oũ, *Domini*: phô bà *Dominæ: uel dominationes ueſtræ.*

In tertia perſona pro inferioribus utimur particula, nó, *ille:* chúng nó, *illi: at pro æqualibus, & multòmagis Superioribus, repetitur nomen honoris illius perſonæ. ut aliquam dignitatem aut præeminentiam illius ſignificemus: uox*, ngư'ò'i, *ſignificat, ille, cum honore, ut* con ngư'ò'i, *Filius illius &c, cùm tamen loquimur de Deo Patre, aut de Spiritu Sancto, aut de tota Sanctiſſima Trinitate, non poſſumus uti illa uoce, quæ hominem ſignificat cum honore & dignitate, ſed debemus repete-*

re ipſummet nomen, ſeu perſonam de qua loquimur ut, coı Chúa blờ'i, *Filius Dei: ſic etiam dicendum de Angelis. Quo plurale in tertia perſona idem quod ſupra de nominibus; etiam quod de ſecunda perſona dictum eſt, debet etiam applic ri tertiæ perſonæ.*

Reciproca ſui ſibi, ſe, explicantur per uocem, mình, *ut*, néy lo ſự mình *unuſquiſque curat res ſuas: uel certè repeti idem ſubſtantiuum ut*, cha lo viẹc cha, con lo việc con, *ter curat negotium Patris Filius curat negotium Filij cum e* mình *propriè ſignificet corpus, non niſi pro rationalibus hab tibus corpus uſurpari propri. poteſt, ideſt pro ſolis hominibus*

Demonſtratiua hic, hæc, hoc, nãy: *iſte, iſta, iſtud*, nãy: *ea. id*, éy, *uel*, nọ *ille, illa, illud*, ey, nọ *ille alius*, kia; te *ro in aliquibus prnuincijs ut*, đàng nọ đàng kia, *illa uia, il alia*: việc này viẹc nọ, *negotium hoc, negotium illud, i uaria negotia*: oũ nọ, oũ tê *Dominus ille & ille alius ſem poſtponitur hoc pronomen ipſi nomin*: nó *ſignificat etiam cum contemptu de animatis, loco cuius honorando dicit* ngườ'i; *de ſolis hominibus. illa eſt autem differentia inter, &*, nó, *quod* nọ *cenſetur eſſe in recto, uel in eodem caſu cu ſubſtantiuo, cui additur: at* nó *additum & poſtpoſitum ſ ſtantiuo, intelligitur eſſe in genitiuo caſu: ut* nhà nọ, *domu la: at* nhà nó, *domus illius habet uim pronominis poſſeſſ utuntur enim primitiuis in obliquo pro poſſeſſiuis, ut* cha *Pater meus, ac ſi dicatur, Pater mei*; cha mày, *Pater tui, Pater tuus: cùm enim non habeant caſus, è duobus ſubſtant quod poſtponitur intelligitur eſſe in genitiuo.*

D

De alijs Pronominibus.

CAPVT V.

N*On datur propriè relatiuum qui, quæ, quod, ſed præponendo nomen & ex oratione paſſiua faciendo actiuam vt,* mày đăọc ſách, *tu legis librum. ſi dicam,* ſách mày đăọc, *ideſt liber à te lectus, ſiue liber quem tu legis:* nó làm viậc, *ille facit opus: ſi dicam,* viậc nó làm, *opus ab illo factum, vel opus quod ille facit: & ſic de reliquis. Colligitur etiam ex modo loquendi, & pro hominibus eſt in vſu vox;* ai, *maximè quando non eſt interrogatiua & additur particula* thì, *hoc modo,* ai múấn thì làm, *qui vult is faciat:* ai có cơm thì ăn, *qui habet coctam orizam is edat. in plurali verò dicitur,* Ké, *vt,* Ké có tài thì hăọc, *qui habent ingenium, illi diſcant.* ai, & Ké, *ſolùm dicuntur de hominibus: at tam in hominibus quàm in alijs eſt in vſu,* nào, *vt* bò nào béo thì mạnh, *bos qui eſt pinguis is eſt fortis:* thàng nào lành thì dĕạy, *puerum qui eſt bonus ſiue bonæ indolis, hunc doce:* áo nào dài thì tốt, *veſtis quæ eſt oblonga, illa eſt pulchra; reliqua de relatiuis vſus docebit vt,* Cha chúng tôi ở tlên blời, *Pater noſter qui eſt in in cœlis.* & lạy Cha chúng tôi ở tlên blời. *Pater noſter qui es in cœlis.*

Interrogatiuum, ai, *quis pro hominibus tantum; vt,* ai nói, *quis loquitur? in plurali additur* nhữṅg, *vel* dữṅg, *vt,* nhữṅh ai làm, *quinam fecerunt? Vniuerſaliter verò tam pro hominibus quàm pro alijs rebus;* nào, *poſtpoſitum ſubſtantiuo eſt in vſu, vt* nhà nào, *quæ domus?* viậc nào, *quod negotium?* thăng nào *quis puer, vel quis? cum contemptu:* ngườị nào, *quis homo? cum honore.*

Ai, *poteſt ita declinari pro intarrogatiuo quis, vt Nominatiuo* ai đên: *quis venit? Genitiuo,* áo ai: *veſtis cuius? Datiuo,*

cho

ſignum eſt illas clara voce biantique ore debere proferri, vt quies: em, *Frater, vel Soror, iuniores*: hòm, *arca; nullumq ſignum ad hoc eſt neceſſarium, nam ſufficit carentia ſigni.*

Secundum ſignum eſt nota breuis ut fit in arte quantita verſuum ſeu pöetices & ſimiliter adhibetur ad tres vocales ă, *&* ŏ: *vt* tăóc, *capillus;* dĕa, *pellis;* tŏan, *ſtatuere: & ſolùn breuiſſimè tangitur litera cui adhibetur illa nota itaut prop ſyllaba, & accentus pertineat ad vocalem ſequentem.*

Tertium denique ſignum eſt apex, qui in hac lingua eſt o ninò neceſſarius propter differentiam terminationis, quam ja apex omnino diſtinctam à terminatione quam facit, m, *aut cum ſignificatione omninò diuerſa in dictionibus, quibus ad betur; hoc autem ſignum ſeu apex ſolùm afficit* ŏ, *&* ŭ, *in dictionis, ut*, aŏ, *apis;* oŭ; *auus, vel dominus: pronuncia autem ita, vt nec labia ſe inuicem contingant, nec lingua latum attingat.*

Tandem vt aliquam notitiam demus de partibus oratic de illis ſingillatim agemus, quantum hoc idioma permittit quadam proportione cum lingua Latina: facilè tamen quis uertet non poſſe aſſignari tantam uarietatem, non ſolum v in lingua Latina, ſed neque vt in vulgaribus Europæis.

De nominibus.

CAPVT III.

Q*Vamuis in hac lingua quædam dictiones ſemper nomina, ſemper nominum ſignificationem reti tia, & nunquam ad aliam ſignificationem deflec tia, niſi nominis, vt*, blời, *cœlum*: đất, *te* người, *homo: & ſimiles. Aliæ tamen ſunt quæ ſunt ina rentes vt ſint nomina vel verba, quæ ex orationis context gnoſcu*

gnoſcuntur vt cheò, *remus* ,1, *remigo* : *nam ſi dicam* , thuiền nẫy cò hai cheò, *cymba hæc habet duos remos* ; *eſt nomen* : *ſi vero dicam*, toi chèo thuiền nẫy, *ego remigo cymbam hanc* , cheò *tunc eſt verbum* , *idem de ſimilibus dicendum* : *plurale & ſingulare ex adiunctis antecedentibus & conſequentibus colligitur* ; *neque enim in nominibus ſunt vllæ declinationes* , *vel numeri* , *vel caſus* , *aut etiam vllæ differentiæ generum maſculini* , *aut fœminini* , *aut etiam neutrius* : *poſſunt tamen hæc omnia ex quadam analogia ad noſtras explicari linguas* .

Et primò quidem declinatio caſuum in vtroque numero, *tam plurali* , *quàm ſingulari dignoſci hoc modo poteſt* , *vbi vox* , thàng, *puer declinatur*

NVMERVS SINGVLARIS.

Nominatiuus , thàng nẫy, *puer iſte* : *genit.* cha thàng nẫy, *pater pueri huius*: *datiuus*, cho thàng nẫy áo, *do puero huic veſtem*: *Accuſ.* keo thàng nẫy, *voca puerum hunc*: *Vocat.* ơ thàng kia, *ò puer ille* : *Ablat.* bớy thàng nẫy, *à puero hoc* .

NVMERVS PLVRALIS.

Nominatiuus những thàng nẫy, *omnes pueri iſti* . *Genitiuus* cha hai thàng, *pater duorum puerorum* . *Datiuus* cho nón ba thàng, *do galerum tribus pueris* . *Accuſ.* dạy các thàng, *doceo omnes pueros* . *Vocat.* ơ bốn thàng kia, *ò quatuor illi pueri*. *Ablat.* bới các thàng, *ab omnibus pueris* .

De caſibus hoc paradigma ſufficiat : *de numeris verò ſunt alij dignoſcendi modi* . *Primus per particulas* , *quæ additæ nominibus faciunt plurale*, *vt* chúng, mớ, những, *vel* dững: *hæ omnes particulæ adduntur pronominibus*, *vt* tôi, *ego* mẫy , *tu*: nó, *ille*: chúng tôi, *nos*: chúng mẫy, *vos*; chúng nó, *illi* . *ſic etiam* những, *vel* dững, *adduntur tribus perſonis* ; *at* mớ *ſolùm pri-*

ma, *& ſecuudæ vt*, mớ tôi, *nos*: mớ bay, *vos*: mớ mầy, *n*
eſt in vſu pro ſecunda perſona plurali: chúng mầy, *verò ra*
cuius loco ſæpius dicitur, chúng bay, *vos*; *vel etiam*, bay,
lùm etiam ſignificat plurale, *vos*, *ſine vllo addito*: *interdum*
adduntur ſimul duæ ex illis particulis, *vt*, chúng mớ tôi,
ſignificat, *omnes nos*.

Ta, *habet ſignificationem ſingularis*, *cùm quis loquitur c*
inferioribus modeſtè, *vt*, ta nói cũ bay; *ego loquor vobiſcum*
interdum eſt plurale, *primo additis particulis*, chúng, *vel*, m
vt, chúng ta, *nos*: *ſecundo addito aliquo numero plurium*
ba ta, *nos tres*: *tertio quando ſunt multi æquales ſimul*, *& v*
loquitur cum omnibus ut, ta đi cũ nhau; *nos eamus ſimul*. *qu*
to ex vocabulis antecedentibus & conſequentibus vt vſus de
bit. *item* Ta, *poſt vocabulum*, người, *homo*: *facit plurale*
người ta, *homines*. *ſic etiam poſt*, tổ tũ, tổ tũ ta, *progenit*
noſtri.

Phô, *eſt particula numeri pluralis*, *ſed cum honore*, *vt* p
oũ, *Domini*: phô bà, *dominæ aptè additur* những phô oũ
nes Domini.

Kẻ, *facit plurale varijs nominibus additum*, *vt*, Kẻ quê
ſtici: Kẻ mọn, *plebei*, *vel infimi*: tôi là Kẻ mọn, *ego ſum i*
infimos, *iſtud*, kẻ, *ſolùm de hominibus dicitur cum aliqua*
preſſione.

Secundus modus dignoſcendi plurale eſt quando apponu
aliquæ particulæ vniuerſales, *vt* cŏên, các, mọi, nh
muân, hết. *vt* cŏên Chúa, *milites regis*: các thầy, *omnes*
giſtri: mọi ngày, *omnes dies*, nhèo người, *multi homi*
muân vật, *decem millia rerum*, *ideſt*, *omnes res inferiores*
hết, *ite omnes*.

Tertius modus; *res quæ ſignificant ſpecies aut genera re*
viuentium, *etiam nulla addita pareicula trahente ad plura*
ſignificant plurale vt, gà, lợn, *& ſimilia*: mua gà, lợn, *e*
gallinas, *porcos*. *ſic* muâng chim, cây cối, hŏa quả *&c*

quan

quando duo nomina ad idem aut ſimile pertinentia coniunguntur ordinariè intelliguntur in plurali vt, anh em, *Irmaos*: chi em *Irmaas*, *cætera vſus docebit; è contra ſingularia ex oppoſitis regulis dignoſci poſſunt*.

Hic tamen valdè notandum ex antecedentibus & conſequentibus, multa nomina fieri, vel ſingularia, vel pluralia, ea enim quorum vnuſquiſque ſolet habere ſuum, ſi multiplicetur ſubiectum habens multiplicantur etiam res quæ habentur, ſi verò habens ſeu poſſidens, ſit in ſingulari, etiam res habita eſt in ſingulari vt, chém đầu nó, *amputa caput illius*, *illud* đầu, *caput eſt in ſingulari*, *quia*, nó, *illius*, *eſt in ſingulari*: *ſi verò dicatur*: chém đầu ba nó, *amputa capita trium illorum*, *hæc eadem vox*, đầu, *in ſe inuariata*, *fit pluralis*, *quia addita eſt vox*, ba, *tres*. *quæ facit plurale ſubiectum habens*, ba nó, *trium illorum & ſic de ſimilibus*.

Tandem nomina ex adiectiuis abſolutis ſeu poſitiuis fiunt comparatiua aut ſuperlatiua per additionem aliquarum particularum; vt comparitiuum per additionem, hơn, *magis; vel* hơn nữa, *magis adhuc*: *vt* tót, *pulcher*; tót hơn, *magis pulcher*: tot hơn nữa, *adhuc magis pulcher*: hŏa nẩy tốt hơn hŏa kia, *flos hic pulcher magis flore illo*: lành; *bonus*: lành hơn, *magis bonus*: lành hơn nữa, *adhuc magis bonus*: *at*, hơn nữa, *ponitur ſemper in fine orationis*; *vt*, blái nẩy lành hơn blái nọ, blái Kia lành hơn nữa, *fructus hic eſt magis bonus fructu iſto*, *fructus ille adhuc magis bonus*. *Interdum ex ſola interrogatione, abſque vlla addita particula, intelligitur comparatiuum vt*, hai người nẩy người nào lành, *ex duobus hominibus his quis homo bonus? ideſt, quis melior? ſuperlatiuum explicatur per duas particulas*, cực, & rứt; cau, *altus*: rứt, cau, *altiſſimus*: mlớn, *magnus*: cực mlớn, *maximus*: thánh, *ſanctus*; rứt thánh, *ſanctiſſimus*: rứt *eſt magis in vſu ad res bonas extollendas*, cực, *ad res malas exaggerandas*, tôi cực traŏ, *peccatum maximum*; *ſic etiam*, cực, *per ſe ſolùm*, *vel*, cực lăŏ,

ſigni-

ſignificat maximam miſeriam, vel oppreſſionem cordis vt, t đã cực, *ego iam perueni ad ſummam miſeriam*: toi đã cực là *ego iam ſum in extrema cordis oppreſſione*.

Aduerbia quibus vtuntur ad aliquid exaggerandum ſun lám, ráp, giagiết, thay, *ſignificant, valde, ſemper poſtponu tur, vt* tốt lám, *pulcber vel bonus valde*: xấu, *malus*; xấu rá *malus valdè*: mlớn, *magnus*: mlớn giagiết, *magnus valde* lành, *bonus*: lành thay, *bonus valdè*: *ſemper autem poſtpone tur hæ partitulæ, interdum etiam adduntur duæ ad magis exa gerandum, ita tamen vt*, thay, *ſemper debeat eſſe vltimo lo aliæ verò ſibi inuicem, vel præponantur, vel poſtponantur libitum, vt* cao, *altus*: cao lám thay, *altiſſimus*: giagiết, *terdum eſt particula admirantis, & aliquando ſola illa par cula profertur, nullo alio addito ad explicandam admiratione alicuius exceſſus*.

De Pronominibus.

CAPVT IV.

PRimitiuorum pronominum eſt magna copia pro diue gradibus & differentijs hominum.*

In prima namque perſona qui ſunt valdè ſuperi reſpectu inferiorum vtuntur voce, tao, *ego*: *vt pater cum fi dominus cum famulis, vir etiam cum vxore vtitur hac voc ſic etiam cum quis alium paruipendit, vt pueri inter ſe*, khiến mầy, *ego præcipio tibi*: *ſunt enim ferè ſemper correla* tao, *ego*: *&* mầy, *tu*: *at cum quis iraſcitur alteri vtitur v* tớ, *ego*: ngươi, *tu*: tớ làm chi ngươi, *ego quid curo te*.

Moderatior eſt locutio ſuperioris cum inferiori cùm dicit vel, qua, *ego*: *vt dux cum militibus*, ta nói cũ bay, *ego lo vobis*; *Ad plurale, nos, vtuntur particulis*, chúng, *&*, r

vt in alijs nominibus ſupra notauimus. Min, *ego; nemo tamen illo poteſt vti niſi aliquem præeminentiæ gradum habeat præ illis cum quibus loquitur, & cum ijſdem particulis* chúng, & mó *ſit plurale.*

Tôi, *ego, eſt communis modus loquendi quo quis loquitur cum ſuperioribus quibuſcumque, quamuis iuxtà diuerſitatem ſuperioritatis alia ſint addenda, ſaltem cùm quis incipit loqui: nam cum illo ſupremo, quem in Tunchino vocant.* Bua, *& eſt Rex, vel Imperator antiquus, qui ſolum habet titulum & nomen, cum quibuſdam præeminentijs; cùm inquam, aliquis cum illo loquitur, ſemper ſaltem initio debet addere,* tâu bua vạn tűé, *ideſt loquor cum Rege cui expeto decem mille ætatis annos, ſeu, Rex in æternum viue & reſpondet titulo, Veſtra Maieſtas, ſi verò quis loquatur cum Rege qui regnum adminiſtrat, aliquanto inferiori exordio loquitur ita tamen vt eumdem faciat ſenſum:* dọű Chúa muân nam *& reſpondet titulo, Veſtra Altitudo, at cum principibus viris vt filijs Regis, vel gubernatoribus Prouinciarum dicitur,* thân đức oű muân tuổi; *& idem ſignificat cum proportione gradus, & reſpondet titulo, Veſtra Excellentia; & iſto ſolum titulo vti ſolent qui cum Rege Cocincinæ loquuntur: cum ſupremo Magiſtro rerum ad Religionem pertitium dicitur,* bạch đức thày: *& reſpondet titulo Veſtra Paternitas. Denique cum quibuslibet alijs ſuperioribus infimi gradus, vel etiam cum æqualibus eſt paſſim in vſu,* toi chiềng oű: *& reſpondet titulo, Veſtra dominatio: cum magiſtris qui docent literas eſt etiam in vſu,* chiềng thày, *& cum alijs quibuſlibet magiſtris, etiam artium mecanicarum, diſcipuli cum magiſtro loquentes vtuntur hoc eodem titulo: at cum magiſtris ad Religionem pertinentibus expertus ſum peritiores vti titulo,* thưa thày, *etiam in Confeſſione Sacramentali quod reſpondere poteſt titulo, Veſtra Reuerentia. additur tamen, vel omittitur ad libitum vox,* tôi, *humilitatis, qua ſeruum me illius profiteor, cum quo loquor, cùm aliquis ex titulis ſupradictis orationi*

tioni ſeu locutioni præponitur, nam in illis titulis ſufficien
ſubauditur: Ruſticus tamen aut ſuperbus omninò haberetur q
non præmiſſo conueniente titulo cum aliquo ſuperiore auderet
qui, ſaltem in orationis principio; ſæpe etiam cum locutio
prolixior, iterum repeti debet idem titulus, vt vrbana ſit loc
tio, quod etiam ſeruatur cum æqualibus, maximè quando v
graues inter ſe loquuntur.

Loco pronominum primitiuorum in prima perſona ſunt eti
in vſu multa nomina appellatiua; ſepè namque ſuperiores c
inferioribus vtuntur proprio nomine quo vocari ſolent, cum
miliariter loquuntur ut, Ioannes đi cô việc, ego eo ad negoti
vel etiam nomine officij vt, thầy magiſter; haọc tlò, diſcipul
thầy bảo haọc tlò, ego moneo te; ſiue ego magiſter moneo te
ſcipulum. ſic etiam eſt valdè in vſu pro prima perſona, vt q
vtatur nomine, quo eminet in conſanguinitatis gradu, vt
tris cum filijs, cha, mẹ, anh, chị, chú, bác, oũ, bà &c.
quando introducitur Beata Virgo loquens cum Chriſto Dom
poterit ſeruato decoro vti voce, mẹ, Mater pro prima perſ
vt, mẹ theo con; mater ſequitur Filium; ideſt, ego M
ſequor te Filium & quamuis Rex Tunchini loquens cum
pria Matre vtatur voce, tôi, quæ ſignificat ſeruum, tam
Chriſtus Duminus ſi introducatur loquens cum Virgine Ma
congruentius vtetur nomine, con, Filius, in prima perſona
con nói cũ mẹ, Filius alloquitur Matrem, ideſt, ego Fili
loquor te Matrem. cùm enim ſit Deus non videtur conueni
vt ſeruum ſe fateatur, dum loquitur cum creatura, quamu
la ſit Mater; potius iudicarem Virginem Matrem ſi Tunc
ca vſa fuiſſet lingua, vſuram fuiſſe uoce, tôi, ancilla, cu
quuta fuiſſet cum Filio Deo; quamuis non incongruum vid
tur ſi vſa fuiſſet vocabulo, mẹ, Mater: loquens familiarit
priuatè cum Filio; id tamen totum peritioribus iudicandum
linquo.

Notandum præterea hæc ipſa nomina conſanguinitatis e

vſu etiam pro externis & alijs qui talem conſanguinitatem non habent, nam vir cum vxore loquens, vel quilibet alius cum alijs paulò inferioribus vtitur voce, anh, *frater natu maior: vxor tamen cum viro loquens ſemper debet vti voce*, tôi, *ancilla. Mulier quælibet cum paulò inferioribus loquens vtitur voce*, chị, *ideſt, Soror natu maior: ſic dicendum de alijs nominibus ſupra relatis*, cha, *Pater*: mẹ, *Mater: & ſic de reliquis quibus ſuperiores, vel ſeniores vtuntur reſpectu inferiorum, vel iuniorum.*

Primitiuum ſecundæ perſonæ in ſingulari eſt ſolum, mày, *tu: hac autem uoce non licet vti niſi cum valdè inferioribus, vel cum pueris loquendo: cum ſenibus vero non licet etiamſi ſint valdè inferiores gradu, vt famuli, ſed nomine illorum proprio vtendum vt Petrus, Ioannes & ſic præcipiendo dicitur, Petrus* làm việc ấy, *Petrus faciat opus illud. vir cum vxore poteſt vti voce*, mày, *abſque iniuria, melius tamen vtetur voce*, em, *ideſt Soror natu minor, vel* bạu, *ideſt ſocia. his autem vocibus*, em, &, bạu, *modeſtè vtimur cum omnibus inferioribus etiam famulis. at cum Chriſtianis externis maximè ſi ſint prouectæ ætatis, homines vocamus*, oũ, *Domine; mulieres*; bà, *Domina: adoleſcentes*, hǒc tlò, *ſtudioſe: puellas*, con, *Filia: at voce*, con, *quæ ſignificat tam Filium quam Filiam: vtuntur indifferenter Pater, & Mater, cum Filijs amanter loquentes. ſolos pueros licet vocare nomine illis impoſito ab infantia, quod vocant*: tên tọuc, *alijs enim eſſet contumelioſum, quomodo alij vocandi ſint paulò poſt dicetur. imò ſi ſint pueri nobiliorum nullo modo vocandi ſunt hoc nomine, niſi fortè à Patre, vel Matre; quin etiam in domo nobiliſſimorum vt principum & ſimilium, non licet vſurpare illud ipſum nomen etiam ad alia occurrentia. vt quia quædam Gubernatrix exempli cauſa habuit ab infantia nomen*, tiẻn, *quòd monetam ſignificat, non licet in domo illius, neque extra domum, eius domeſticis vti nomine*, tiền, *ſed debent dicere*, tŏàn; *idipſum reuerentiæ genus debent*

ſeruare Filij cum parentibus, etiam infimæ ſortis.

In plurali vero vox, bay, *vos, eſt in vſu paſſim cum inferi ribus ſi ſint ſubditi, vt dux cum ſuis militibus loquens, vel ma giſter cum diſcipulis, vel etiam herus cum famulis; nos tamen cum noſtris domeſticis vtimur potius vocibus*, anh em, *fratre cum aliquid præcipimus, vel illos in communi alloquimur; duces, vel alij ſuperiores in plurali loquendo cum beneuolenti vtuntur vocibus maioris honoris quam illa communis*, bay, *ſi vt* cũên, *milites;* blai, *iuuenes &c. ſic Rex cum ducibus ſ loquens dicit nomen officij vt*, chư tướng, *duces: & tunc n vtitur voce*, tau, *egò, cum ſuperbia, ſed*, ta, *ego, cum moder tione.*

De alijs honoribus qui adhibentur ad reuerentiam perſonæ perioris; cum qua loqui debet aliquis, iam dictum eſt in pri perſona. Notandum tamen magnam eſſe variationem in minibus quibus quis eſt interpellandus: nam primo quidem ſi quis ſuperior vt Dux, aut magiſter & multò magis Rex non alicui impoſuerit vocatur, ten quan, *nomen honoris, quod plurimum conſtat duabus literis Cinicis, vt* kieu louc, phù mâu tài, *& ſimilia: cùm autem hoc nomen ſit honoris quili ſiue inferior ſit ſiue ſuperior, illo alium compellare poteſt, ac feriores erga Superiores addunt vocem* oũ, *Domine, vt* oũ n tài *&c. ſic cùm quis adoleſcens habet fratrem natu minorem vocatur nomine fratris ſui addendo*, cả, *ideſt maior; vt ſi f ter minor vocatur* trục, *ipſe vocabitur*, cả, trục, *ſi verò ha nepotem ex fratre maiore, vocabitur*, chú trục: *ſi nepotem beat ex Sorore*, cậu trục: *ſi Filium eo nomine vocatum hab dicetur* cha trục: *ſi Nepotem ex Filio aut Filia ipſe iam dic* oũ trục, *& ſic proportionaliter de fœminis dicendum. at q bet inferiores familiares poſſunt alloqui ſuos ſuperiores vt abſolutè nomine*, cha, *Pater: &* mẹ *Mater: vt famuli & mulæ cum ſuis heris communiter loquuntur: ſic Chriſtiani biſcum familiariter loquentes vtuntur nomine*, cha, *Pater*

pi

pius tamen vtuntur nomine, thày, *magiſter. nomen*, anh, *Frater natu maior, eſt magni honoris atque illo paſſim vtuntur inferiores cum ſuperioribus potiùs ætate quàm dignitate, ſic etiam Filij cum Patre loquentes vix vocant*, cha, *ſed, vel*, anh, *vel*, chú, *ideſt Frater minor Patris; vel*, cậu, *Frater Matris: & hoc nomine*, cậu, *cum honore uocantur communiter Eunuchi Regis aut Reginæ niſi illi ſupremam aliquam habeant dignitatem, tunc enim uocantur nomine illi dignitati competenti, & reliqui omnes in dignitate conſtituti nomine ſuæ dignitatis ſalutantur. Tunchini*, oũ chũ'âng, *eſt nomen commune honoris in ſecunda perſona pro quolibet in aliqua inferiori dignitate conſtituto: at in Cocincina ſoli Filij aut Fratres aut proximè conſanguinei Regis hoc afficiuntur honore. Filius Matrem uix uocat nomine Matris*, mẹ, *ſed, uel uocat*, chị, *ideſt Soror natu maior; uel*, cò, *ideſt Soror Patris; uel*, dì, *ideſt Soror Matris, quod fortè aliqua ſuperſtitione non caret, maximè pro pueris tenerioribus, cùm ſic à parentibus iubentur.* Bác, *ideſt patruus Patre natu maior, eſt in uſu cum ſuperioribus etiam magnis, modo non ſint ſupremæ alicuius dignitatis; eſt etiam in uſu pro fœminis grauioribus, non tamen ſupremæ dignitatis, nam, Mater Regis uocatur* đức lão: *Regina dicitur* Chúa bà; *Filia Regis*, bà Chúa. *reliqua uſus docebit.*

Denique cum multos ſimul cum reuerentia alloqui uolumus, utimur particula pluralis numeri, phô, *ut*, phô oũ, *Domini*: phô bà *Dominæ: uel dominationes ueſtræ.*

In tertia perſona pro inferioribus utimur particula, nó, *ille*: chúng nó, *illi: at pro æqualibus, & multòmagis Superioribus, repetitur nomen honoris illius perſonæ. ut aliquam dignitatem aut præeminentiam illius ſignificemus: uox*, ngườ'i, *ſignificat, ille, cum honore, ut* con ngườ'i, *Filius illius &c, cùm tamen loquimur de Deo Patre, aut de Spiritu Sancto, aut de tota Sanctiſſima Trinitate, non poſſumus uti illa uoce, quæ hominem ſignificat cum honore & dignitate, ſed debemus repete-*

re ipſummet nomen, ſeu perſonam de qua loquimur ut, con Chúa blời, *Filius Dei: ſic etiam dicendum de Angelis. Quoad plurale in tertia perſona idem quod ſupra de nominibus; ue etiam quod de ſecunda perſona dictum eſt, debet etiam applicari tertiæ perſonæ.*

Reciproca ſui, ſibi, ſe, explicantur per uocem, mình, *ut*, ai nẽy lo ſự mình *unuſquiſque curat res ſuas: uel certè repetitur idem ſubſtantiuum ut*, cha lo viẹc cha, con lo việc con, *Pater curat negotium Patris Filius curat negotium Filij: cum enim* mình *propriè ſignificet corpus, non niſi pro rationalibus habentibus corpus uſurpari propriè poteſt, ideſt pro ſolis hominibus.*

Demonſtratiua hic, hæc, hoc, nầy: *iſte, iſta, iſtud*, nầy: *is, ea, id*, ẻy, *uel*, nọ *ille, illa, illud*, ẻy, nọ *ille alius*, kia; te *uero in aliquibus prouincijs ut*, đàng nọ đàng kia, *illa uia, illa alia*: viẹc này viẹc nọ, *negotium hoc, negotium illud, ideſt uaria negotia*: oũ nọ, oũ tẻ *Dominus ille & ille alius ſemper poſtponitur hoc pronomen ipſi nomini*: nó *ſignificat etiam ille cum contemptu de animatis, loco cuius honorando dicitur*, người; *de ſolis hominibus. illa eſt autem differentia inter*, nẹ, *&*, nó, *quod* nọ *cenſetur eſſe in recto, uel in eodem caſu cum ſubſtantiuo, cui additur: at* nó *additum & poſtpoſitum ſubſtantiuo, intelligitur eſſe in genitiuo caſu: ut* nhà nọ, *domus illa: at* nhà nó, *domus illius habet uim pronominis poſſeſſiui, utuntur enim primitiuis in obliquo pro poſſeſſiuis, ut* cha tôi, *Pater meus, ac ſi dicatur, Pater mei*; cha mày, *Pater tui, ideſt Pater tuus: cùm enim non habeant caſus, è duobus ſubſtantiuis quod poſtponitur intelligitur eſſe in genitiuo.*

De

De alijs Pronominibus.

CAPVT V.

N*On datur propriè relatiuum qui, quæ, quod, ſed præponendo nomen & ex oratione paſſiua faciendo actiuam vt,* mày đạoc ſách, *tu legis librum. ſi dicam,* ſách mày đạoc, *ideſt liber à te lectus, ſiue liber quem tu legis:* nó làm viậc, *ille facit opus: ſi dicam,* viâc nó làm, *opus ab illo factum, vel opus quod ille facit: & ſic de reliquis. Colligitur etiam ex modo loquendi, & pro hominibus eſt in vſu vox;* ai, *maximè quando non eſt interrogatiua & additur particula* thì, *hoc modo,* ai múân thì làm, *qui vult is faciat:* ai có cơm thì ăn, *qui habet coctam orizam is edat. in plurali verò dicitur,* Ké, *vt,* Ké có tài thì hạoc, *qui habent ingenium, illi diſcant.* ai, *&* Ké, *ſolùm dicuntur de hominibus: at tam in hominibus quàm in alijs eſt in vſu,* nào, *vt* bò nào béo thì mạnh, *bos qui eſt pinguis is eſt fortis:* thằng nào lành thì dạy, *puerum qui eſt bonus ſiue bonæ indolis, hunc doce:* áo nào dài thì tốt, *veſtis quæ eſt oblonga, illa eſt pulchra; reliqua de relatiuis vſus docebit vt,* Cha chúng tôi ở tlên blời, *Pater noſter qui eſt in in cœlis. &* lạy Cha chúng tôi ở tlên blời. *Pater noſter qui es in cœlis.*

Interrogatiuum, ai, *quis pro hominibus tantum; vt,* ai nói, *quis loquitur? in plurali additur* những, *vel.* dững, *vt,* những ai làm, *quinam fecerunt? Vniuerſaliter verò tam pro hominibus quàm pro alijs rebus;* nào, *poſtpoſitum ſubſtantiuo eſt in vſu, vt* nhà nào, *quæ domus?* viậc nào, *quod negotium?* thằng nào *quis puer, vel quis? cum contemptu:* người nào, *quis homo? cum honore.*

Ai, *poteſt ita declinari pro interrogatiuo quis, vt Nominatiuo* ai đến: *quis venit? Genitiuo,* áo ai: *veſtis cuius? Datiuo,*

cho

cho ai: *datur cui?* *Accuſatiuo* keo ai: *vocas quem?* *Ablatiuo* đi cú ai: *is cum quo?* *In plurali verò addi poſſunt particulæ* nhữ-ng, *vel* dữ-ng.

Ai, *interdum quando poſtponitur verbo, ſignificat, aliquis vt*: có ai đi cú, *eſt ne aliquis ſimul?* ai là ai, *vel*, ai nẫy, *quicunque*: ai là ai muẫn thì làm, *quicunque vult faciat*: ai nẫ nghe thì thư-âng, *quicunque audit, miſeretur*.

Nào, *ſæpe poſtponitur vt*, nhà nào, *quæ domus? & ordinariè eſt in recto, vel potius in eo caſu in quo eſt ſubſtantiuum, cu poſtponitur, atque ita hæc poteſt aſſignari differentia inter* nào, *&*, ai, *quod*, ai, *poſtpoſitum ſemper eſt in obliquo vt*, nhà ai, *cuius domus?* nào, *vero minimè, vt*, nhà nào, *quæ domus? at* nào, *quando præponitur ſignificat interdum, vbi eſt, vt*, nào ſách, *vbi eſt liber?* nào thàng áy, *vbi eſt puer ille? interdum etiam interrogando negat id eſſe quod quæritur*, nào có, *vbi eſt? ideſt non eſt*: nào có mlẽ gì, *quænam ibi eſt ratio? ideſt, nulla eſt ratio*.

Quid, vt, quid eſt hoc? cái nẫy là đi gì? *ad quid*, làm chi, *vt*, đi đẫng ẫy làm chi? *quare, vel ad quid itur hac via?*

Quot, mẫy, *vt*, mẫy ngư-ò-i? *quot homines? vel*, bao nheo, *vel*, bao deo, bán bao nheo? *quanti vendit? Iſtud*, bao, *additur ad interrogandum de omni ſpecie quantitatis, ſiue continua, ſiue diſcreta; vt*, bao mló-n? *quantum magnus?* bao cao, *quantum altus?* bao ſâu, *quam profundus?* bao dài, *quàm longus?* bao giò-, *qua hora, ſiue quando? & ſic de cæteris, quæ facilè vſus docebit*.

Quantumlibet, bao nheo bẫy nheo: *quandocunque*, bao giò- bẫy giò-: cho tôi bao nheo gạo, thì toi blả bẫy nheo bạc: *quantum orizæ mihi dederis, tantum argenti tibi ſoluam*.

Interrogatiuum de ſubſtantia rei, đi gì, *vel* gì, *vt*, muẫn đi gì, *quid vult?* có việc gì, *quod negotium habet?*

Interrogatiuum finis, làm chi, *vt*, đi đàng kia làm chi,

quare

quare itur illa alia via? vel intentionis vt, ấy làm ſao, *quale fuit intentum?*

Interrogatiuum modi vt, cách nào thế nào, *quomodo, qua ratione*. việc ấy làm cách nào, *illud negotium quomodo fit?*

Interrogatiuum cauſæ, có ſao, *vel* có nào, nhin ſao, vì ſao, í ſao: nhin ſao, *ordinariè præponitur toti propoſitioni, vt* nhin ſao đức Chúa blời ra đời, *quam ob cauſam Dominus cœli natus eſt in mundo. alia etiam poſtponuntur, vt* Chúa chịu có ſao, *Dominus paſſus eſt qua de cauſa?*

Bao nả, *quomodo vales? quomodo tecum agitur? ſic etiam*, nả, *ad alias interrogationes eleganter ſuperadditur, vt*, có việc gì nả, *eſt ne aliquod negotium?* thàng ấy ở kẻ nào nả, *puer ille cuias eſt? cætera de interrogationibus vſus docebit.*

De Verbis.

CAPVT VI.

N*Vmerus & perſona verborum colligitur ex pronominibus ſuperadditis vt*, tôi iêo, *ego amo*: mày iêo, *tu amas*: nó iêo, *ille amat*: chúng tôi iêo, *nos amamus*: chúng bay iêo, *vos amatis*: chúng nó iêo, *illi amant. debent tamen ſeruari regulæ honoris de quibus ſupra cum de pronominibus. Tempus dignoſcitur ex quibuſdam particulis adiectis.*

Præſens non neceſſario habet particulam adiectam, interdum tamen habet, vt, tôi mạc việc bay giờ, *ego occupor negotio nunc.*

Præt. imperfectum, hôm qua tôi mạc chép thư, nói chẳng được *heri occupabar ſcribendis literis, loqui non poteram.*

Præt. perfectum, đã về, *iam rediit*: đã nói, *iam loquutus eſt.*
Plus quam perfectum, hôm kia khi ou đến đã chép thư đoạn:

nudius

nudius tertius cùm veniſti, epiſtolas iam ſcripſeram.

Futurum, sẽ đi, *ego ſtatim ibo*.

Item intelligitur præteritum præſens, vel futurum ex ip. loquendi modo, vt ſi res aliqua iam peracta eſt & de illa quæritur, ai làm, *quis fecit? benè intelligitur præteritum, & ſi act fit intelligitur præſens. ſi faciendum, futurum*. bao giờ, *præpoſitum verbo facit futurum vt*, thày bao giờ đi, *magiſter quand ibit, poſtpoſitum verò indicat præteritum vt*, thày về bao giờ *magiſter quando rediit. interdum etiam indicat præſens, v. colligitur ex modo loquendi ex antecedentibus, & conſequentibus*. xem thấy oũ bao giờ thì tôi mầng, *quando te video tunc lætor*.

Modi etiam ex quadam proportione intelliguntur, nam indicatiuus eſt quando perſona cum verbo abſque alia particula ſuperaddita coniungitur vt, tôi đi, *ego eo*.

Imperatiuus quoque colligitur ex ipſo loquendi modo, vt, mầy đi cho cháő, *ito ſtatim. particula*, đi, *addita cuicunque verbo facit imperatiuum vt*, chèo đi, *remiga*: hăọc đi, *addiſce: taliſque modus non eſt in vſu niſi cum inferioribus: idem dic de verbis*, ra, & bĕaò, *quæ ſignificant egredi & ingredi, nam addita aliis verbis quæ ſignificant actionem per ingreſſum, vel egreſſum faciunt imperatiuum vt*, léy áo ra, *affer veſtem ſeù extrahe veſtem, ſeu afferendo veſtem exi*. cất ſách bĕào, *reconde librum, ſeu recondendo librum ingredere. ſic particula imperantis eſt*, hãy, *vt*, hãy làm việc này, *fac hoc negotium. particulæ prohibitiuæ ad imperatiuum pertinent vt*, chớ, đừng, *ideſt, ne. vt*, chớ đi, *ne eas*: đừng làm, *ne facias: particula* mựa, *ne, minus eſt in vſu, quamuis ſit ſatis elegans loquendi modus*, mựa hễ nói dối, *nullo modo mentiaris: canibus, ne mordeant, ſolent dicere* mựa, *& ſæpius idem vocabulum repetere, ita vt canes ibi aſſuefacti illis vocibus à morſu abſtineant*; khŏan đã, *expecta*: dượm, *vel*, dượm đã, *expecta*: khŏan đã nao, *cur non expectas? cum quadam*

queri-

querimonia , quod non fiat quod petitur , nunquid expectabis ?

Optatiuus exprimitur per particulas, chớ gì, *vtinam*, chớ gì tôi kính mến Chúa tlên hết mọi ſự, *vtinam amem Dominum ſuper omnia*.

Coniunctiuus fit additis varijs particulis vt nếo, *ſi* nếo học thì biét, *ſi didiceris tunc ſcies*. có, *etiam habet eamdem vim vt* có đi thì đến *ſi iueris peruenies*: có tim thì được, *ſi quæſieris inuenies*. hoặc, *vel* hoặc là *ſi fortè*, hoặc, *vel* hoặc là có biét người, *ſi fortè nouiſti hominem*. đâu, *vel* dù; dâu mà, *vel* dù mà, *etiamſi*, dù mà có tài thì phải học, *etiamſi habeas ingenium debes ſtudere*. *eleganter additur* cũ, *vel* ſaõ le, *tamen*: dù mà có đạo ſaõ le cũ phải giữ, *etiamſi habeas legem, tamen ſeruanda eſt*:

Infinitiuus modus intelligitur quando verbum abſolutè ponitur ſine pronomine, vt, kính mến Chúa blời, tlên hết mọi ſự, *amare Deum ſuper omnia .item quando duo verba connectuntur quæ diuerſum habent ſignificatum poſterius intelligitur eſſe in infinito*, mày phải làm, *tibi conuenit agere*: tôi di xem lễ, *ego eo audire ſacrum. at quando verba idem ſignificant non eſt neceſſe vt poſterius ſit in infinito vt*, thầy dạy dỗ người ta; *magiſter docet homines*.

Gerundia in di, facilè dignoſcuntur ex ſubſtantiuis, vt temporis, đã đến giờ học *aduenit hora diſcendi*. *Intentionis vt*, thàng áy có í học, *puer ille habet animum addiſcendi*. *actionis, vt*, làm chẳng cũ, *faciendi non eſt finis*.

Gerundia in do per particulam, thì, *commodè explicantur* ăn thì mới no, *edendo ſaturaberis*. làm thì mới giàu, *faciendo ditaberis*, *&* *ſic de cæteris*.

Gerundia in dum benè explicantur per, mà, *vt*, tôi ngồi mà nghe, *ego ſedeo ad audiendum interdum etiam ſubintelligitur, ut*, mầy đi làm việc, *ito ad faciendum opus*.

Idem dic de ſupinis in tum, mầy đi mà nằm, *uel*, mầy đi

nàm, *ito cubitum. ſupinum uerò in tu exprimitur per uoces*, nghĩ, *uel*, dễ *facilè*, khó *difficile*, nói thì dễ làm thì khó, *dictu facile, factu difficile.*

Nulla ſunt uerba negatiua, ſed ſolum fiunt per particulas negatiuas ut, chẳng, *non, in aliquibus Prouincijs*, nỗ, *ſed eſt uitium linguæ:* chẳng, *ſemper præponitur quando eſt negatio ut*, chẳng có, *non eſt. ſi uerò poſtponitur caret accentu & eſt interrogatiuum ut*, có chăng, *eſt ne?* sốt, &, đâu, *poſtponuntur & addunt uim negationi ut*, chẳng có đi gì sốt, *nihil eſt omninò:* chẳng phải mlẽ đâu, *non eſt conforme rationi ullo modo: Particula* chốc, *uel alij* giốc, *affirmat cum quadam emphaſi, ut* phải chốc, *ita eſt omnino.*

Paſſiua propriè non dantur: imperſonale poſſumus dicere, đỗan, *actum eſt, ut* việc nầy đã đỗan, *hoc opus iam actum eſt. Denique aduertendum, quod etiam ſupra notauimus, multa eſſe uerba quæ ſimul ſunt nomina, quod facilè ex antecedentibus & conſequentibus in oratione colligitur, ut,* chèo này dài, *remus hic eſt oblongus, tunc* chèo *eſt nomen: ſi uerò dicam,* chèo đi cho mạnh, *remiga fortiter, tunc* chèo *eſt uerbum, & ſic de alijs.*

Participijs hæc lingua caret eorum loco utuntur uerbo cum particulis ſignificantibus qui quæ quod ut, ai iêo, *qui amat ideſt amans:* kẻ iêo, *qui amant, ideſt amantes.*

De reliquis orationis partibus indeclinabilibus.

CAPVT VII.

P*Ræpoſitiones ordinariæ, quæ ſunt in hac lingua, noſtris reſpondent, ut à uel ab*, bởi; *per*, lẽy: *propter*, vì: *pro, idem*, vì: *loco alterius*, thay vì. *ante*, tlước: *retro*, ſau: *ſupra*, tlên: *infra*, dưới: *circa*, chung quanh: *remotè*, xa: *propè*, gần: *iuxtà*, áp: *cis*, bên nầy: *trans*, bên kia: *extra*, ngoài:

ngŏài: *intra*, tlaŏ: *penes*, ở nơi: *ad*, cho: *cum*, cŭ, cũ, ꞗôi, và: *in*, ở: *circiter*, dŏ: *præter*, chẳng kẽ: *clam*, tlôm: *palam*, tlướć mạt: *ſine, abſque*, vô, chẳng có: *ex, uel de*, bởi. *ſæpius benè intelligitur oratio abſque ulla propoſitione, ut* ꞗĕào cửa, *ingredi in portum*: ra cửa, *egredi è portu*: thẽ Chúa blời, *iurare per Dominum cæli*. & *ſic de alijs quæ uſus docebit*.

Aduerbijs abundat hæc lingua, quæ ſæpe etiam duplicantur. optantis, ò utinam, chớ gì: *uocantis*, ơ hởi: ơ, *præponitur*, hởi, *poſtponitur ei quem uocat ut*, ơ *Petre* hởi. *Interrogantis, quare*, ſao, nhin ſao, vì ſao, ì ſao: *Quidita*, làm chi: *Quomodo*, làm ſao, thẽ nào, nhường nào, dường nào: *quomodocunque*, thẽ nào thẽ nào. *reſpondentis, ita affirmando ſuperioribus, cum bonore*, dạ: *æqualibus*, phải; *inferioribus*, ưg: *confirmandi profectò*, át thật: *negandi*, chẳng, chẳng có, chẳng phải; *ſuperioribus tamen debet præmitti honor competens ut ſupra: dubitantis*, âu là, hŏạc là: *iubentis*, hãy: *probibentis, ne*, chớ, dừng: *demonſtrantis, en*, ẫy: *comparantis*, hơn, *magis in omni genere boni uel mali. uelociter*, cho chăŏ; *ſegniter*, chậm: *pedetentim*, sẽ sẽ. *temporis, hodie*, hôm nay: *cras*, mai; *beri*, hôm qua &c. *loci, bic*, đây: *illic*, đẫy. *numeri ſemel, bis*, một lần, *ideſt, una uclta*: hai lần, *due uolte*: *Ordinis primum*, tlướć hết, đầu hết: *poſtremò*, ſau hết: *fortè*, tình cờ, vó í: *ſicut*, như, như bàng: *ſimiliter*, cũ ꞗậy, *uel* cũ ꞗẫy: *aliter*, khác. *Quantitatis multùm*, nhều, *uel* dều: *parum*, ít: *ſolùm*, mà thôi: *ordinariè* thường, *uel* thường lẽ: lien, *ſemper*: *ſæpe etiam nominibus utuntur pro aduerbijs ut*, ban ngẫy, *interdiù*: ban đêm, *noctu*: ban mai, *manè*: ban hôm, *ſerò, ueſperè*.

Interiectiones, gaudentis, mầng hể: *dolentis*, thương hể, khó hể, cha ói, hĩ ói: *miſerentis*, hại hể *plangentis*, hơi hư hư: *irridentis*, hệ hê. *Notandum quod in hac natione planctus inſtituunt pro defunctis, in quibus eſt enumeratio eorum, quæ ad lacrymas mouere poſſunt, adhibito quodam ritbmo, & uoce*

 flebili,

ſlebili, cum intercalari interiectione, ôy, *poſt aliquod te-
pus*.

Denique coniunctiones; copulatiuæ, ac, &; hŏà, và, *interdum etiam*, mà, cũ, ꞗồi: *diſiunctiuæ, aut, vel*; hay là, hay: *aduerſatiuæ, etſi, quamuis*; dù mà, dẫu mà, tuy là, *tamen*; ſaõ, ſaõ le: *collectiuæ, ergo, quare*, thì, ꞗậy thì: *comparatiuæ*, ví bàng; *ſicuti, quemadmodum: dantes rationem, nam, quia*; ví chưng, nhin vì ſự áy, *propterea, quapropter: expletiuæ*, át là, thật là, *profectò. & hæc de partibus orationis dicta ſint ſatis ex quadam analogia ad linguam Latinam*.

Quare hoc idioma propriè non habet diſtinctionem generum quæ ex terminatione colligi poſſit, ſolum in ſenſitiuis, in quibus eſt diſtinctio ſexus, quædam ſunt vocabula, quæ ſolum dicuntur de maribus, alia ſolum de fœminis, nam de auibus, ſóũ, *ſignificat maſculum, vt* gà ſóũ, *gallus gallinaceus*; mái, *fœminam*, gà mái, *gallina: in alijs animalibus quadrupedibus*, đực, *eſt maſculus, vt*, bò đực, *bos*: cái, *eſt fœmina, vt*, bò cái, *vacca: debet tamen poſtponi, vt habeat illam ſignificationem, nam*, cái, *præpoſitum ſubſtantiuo dicitur de rebus inanimatis & artificialibus, & ferè de omni re materiali, vt*, cái nay, *res hæc*: con, *dicitur de omnibus animalibus, vt*, con gà, *gallina*: con bò, *bos: &c. ſi poſtponitur*, con, *ſignificat paruulum nondum perfectum in illa ſpecie, vt*, gà con, *pullus*; bò con, *vitulus, & ſic de cæteris. de hominibus quamuis*, con, *communiter intelligatur de fœminis, tamen etiam pro maſculis interdum accipitur; ſicuti etiam vox*, đứa, *indifferenter accipitur tam pro maſculis quam pro fœminis, vt*, tôi có hai đứa, một blai một gái: *ego habeo duo capita vnum maſculum, vnam fœminam: at*, blai, *ſemper de maſculis dicitur*, gái, *vero de fœminis. ſic* oũ, *de ſolis viris, & de ſolis fœminis*, bà, *dicitur cum honore: at* ngừơi *tam de viris quam de mulieribus cum honore*: thằng, *ſolum dici-*

tur

tur de maſculis cum contemptu, ut de pueris. De quibuſcunque arboribus dicitur, cây, *vt*, cây dừa, *palmæ:* blái *verò de quibuſcunque fructibus, vt*, blái cam, *malum aureum: De præteritis & ſupinis vide quæ ſupra dicta ſunt cap. de verbis,*

Præcepta quædam ad ſyntaxim pertinentia.

CAPVT Vltimum.

PRimum: *Nominatiuus debet præcedere verbum, alioquin ſi ſubſequatur iam non eſt nominatiuus illius verbi, vt* mẫy cười, *tu rides, ſi dicas ordine inuerſo*, cười mẫy, *ideſt, rident te.*

Secundum: nomen quod ſequitur verbum, eſt caſus illius, vt, tôi mến Chúa, *ego amo Dominum; ſi dicam*, Chúa mến tôi, *ideſt, Dominus amat me:*

Tertium: ſubſtantiuum ordinariè præcedit, & ſequitur adiectiuum, vt, Chúa cả, *Dominus magnus;* thẳng nhỏ, *puer paruulus: dixi ordinariè, hæc enim regula patitur exceptionem, vt*, cả lão, *magnum cor, ideſt audacter:* cả gan, *magnum hepar, ideſt generosè, eſt autem modus loquendi potiùs metaphoricus, nam in modo ſimplici loquendi regula manet.*

Quartum: ex duobus ſubſtantiuis ſimul, quod ſecundo loco ponitur, eſt in obliquo, vt, Chúa nhà, *Dominus domus: ſi dicam*, nhà Chúa, *ideſt, domus Domini.*

Quintum: adiectiua ſecum deferunt verbum ſubſtantiuum, ita vt non ſit neceſsè illud addere, maximè ſi præcedat aliquod pronomen demonſtratiuum: vt, núi nầy cao, *mons hic*

eſt

ſte altus. thằng ấy lành, *puer ille eſt bonus, vel etiam ali ſubſtantiuum vt*, áo mày cũ, *veſtis tua eſt vetus*: mlời Ch thật, *Verbum Dei eſt verax*.

Sextum: rarò vtuntur coniunctione copulatiua, imò ſine illi, multa ſimul cum elegantia conglobant, vt, kẻ có đạo t thức ſớm, dọc kinh, lần hột, đi xem lễ, thí cuả cho k khó, làm phúc: *qui habent legem, ideſt Chriſtiani, matu ſurgunt, recitant preces, roſarium percurrunt, eunt ad ſacru audiendum, diſtribuunt eleemoſynas pauperibus, faciunt oper bona, hæc omnia poſſent dici cum coniunctione copulatiua, ele gantiùs tamen dicuntur ſine illa*.

Septimum: Nominatiui qui verbis præfiguntur elegante iterum atque iterum repetuntur, vt, tôi lạy thầy, tôi bở làng mà đến, tôi đã nhọc, tôi xin xưng tội, tôi xin chịu mình Chúa: *ego reuerentiam exhibeo magiſtro ego ex pago veni, ego ſum defatigatus, ego peto confiteri peccata, ego peto, vt ſuſcipiam corpus Domini. eleganter repetitur illud*, tôi, *ego, quod in Latina lingua redundaret*.

Octauum: quædam particulæ in hac lingua habent emphaſim quæ vix poteſt adæquatè in lingua Latina vnico verbo exprimi, inter quas particulas eſt particula, thì, *quæ interdum eſt cauſalis, vt*, có muấn thì làm, *ſi vis ergo fac*; có tội thì phải xưng, *habes peccatum ergo debes confiteri: interdum eſt diuiſiua, vt*, có kẻ thì lành, có kẻ thì dữ, *ſunt aliqui boni, ſunt alij mali. quando conclamata res eſt dicitur*, thì chớ, *vt*, chẳng nghe thì chớ. *non audit non audiat: etiam ad maiorem emphaſim additur particula*, vi, *quæ affirmationi, vel negationi robur addit; vt*, chẳng đi thì chớ vi, *non eſt iturus, ſanè non eat*: phải vi, *eſt valdè rationi conſonum: loco*, vi, *cum inferioribus dicitur*, la, *vt*; phải la, *rectè dicis*.

Denique ſicuti ſupra notauimus, eleganter repeti pronomen tôi, *ego, etiam ſi ſæpius proferatur ſic etiam pronomen*, nó, *in contemptum eleganter repetitur, vt ſi de diabolo ſic loquamur;*

mur; ma quỉ nó nghét ta, nó có nhéo chước dĕơ̆ làõ ngườ·i ta, nó đi, nó lai, nó muấn ta ſa đia ngục cŭ nó, *diabolus ille odit nos, ille habet multas artes ad inducendum corda hominum, ille it, ille redit, ille cupit, vt nos cum ipſo in infernum ruamus; illud*, nó, *ille, toties repetitum habet ſuam emphaſim: alia multa vſus ipſe docebit, hæc pauca prælibaſſe, ſufficit.*

Errata Corrige.

Pag. 1. ſiguificatur pro ſignificatur. cõſcribieur, conſcribitur. pag. 3. ệm, êm. pag. 5. proluſitanis, pro Luſitanis. pag. 6. ꞗo, ꞗọ. pag. 7. v, mê, v mê. guet, nguẹt. ấer, aĕr. pag. 9. inſcrmus, infirmus. pag. 12. hamines, homines. pareicula, particula. pag. 13. chi, chị. tôi, tội. pag. 17. debct, debet. pag. 18. cũên, cŏên. pag. 20. nẹ, nọ. pag. 23. & alibi iêo, yêo.

A02
147215h

cho ai: *datur cui?* *Accuſatiuo* keo ai: *vocas quem?* *Ablatiuo*, đi cũ ai: *is cum quo?* *In plurali verò addi poſſunt particulæ*, nhữ-ng, *vel* dữ-ng.

Ai, *interdum quando poſtponitur verbo*, *ſignificat*, *aliquis*, *vt*: có ai đi cú, *eſt ne aliquis ſimul?* ai là ai, *vel*, ai nẩy, *quicunque*: ai là ai muẩn thì làm, *quicunque vult faciat*: ai nẩy nghe thì thư-âng, *quicunque audit*, *miſeretur*.

Nào, *ſæpe poſtponitur vt*, nhà nào, *quæ domus?* & *ordinariè eſt in recto*, *vel potius in eo caſu in quo eſt ſubſtantiuum*, *cui poſtponitur*, *atque ita hæc poteſt aſſignari differentia inter* nào, &, ai, *quod*, ai, *poſtpoſitum ſemper eſt in obliquo vt*, nhà ai, *cuius domus?* nào, *vero minimè*, *vt*, nhà nào, *quæ domus?* *at* nào, *quando præponitur ſignificat interdum*, *vbi eſt*, *vt*, nào ſách, *vbi eſt liber?* nào thằng áy, *vbi eſt puer ille?* *interdum etiam interrogando negat id eſſe quod quæritur*, nào có, *vbi eſt? ideſt non eſt*: nào có mlẽ gì, *quænam ibi eſt ratio? ideſt*, *nulla eſt ratio*.

Quid, *vt*, *quid eſt hoc?* cái nẩy là đi gì? *ad quid*, làm chi, *vt*, đi đẩng ẩy làm chi? *quare*, *vel ad quid itur hac via?*

Quot, mẩy, *vt*, mẩy ngư-ờ-i? *quot homines?* *vel*, bao nheo, *vel*, bao deo, bán bao nheo? *quanti vendit?* *Iſtud*, bao, *additur ad interrogandum de omni ſpecie quantitatis*, *ſiue continua*, *ſiue diſcreta*; *vt*, bao mlớ-n? *quantum magnus?* bao cao, *quantum altus?* bao ſâu, *quam profundus?* bao dài, *quàm longus?* bao giờ-, *qua hora*, *ſiue quando?* & *ſic de cæteris*, *quæ facilè vſus docebit*.

Quantumlibet, bao nheo bẩy nheo: *quandocunque*, bao giờ- bẩy giờ-: cho tôi bao nheo gạo, thì toi blả bẩy nheo bạc: *quantum orizæ mihi dederis*, *tantum argenti tibi ſoluam*.

Interrogatiuum de ſubſtantia rei, đi gì, *vel* gì, *vt*, muẩn đi gì, *quid vult?* có việc gì, *quod negotium habet?*

Interrogatiuum finis, làm chi, *vt*, đi đàng kia làm chi, *quare*

quare itur illa alia via? vel intentionis vt, íấy làm ſao, *quale ſuit intentum?*

Interrogatiuum modi vt, cách nào thế nào, *quomodo, qua ratione*. việc ấy làm cách nào, *illud negotium quomodo fit?*

Interrogatiuum cauſæ, cố ſao, *vel* cố nào, nhin ſao, vì ſao, íſao: nhin ſao, *ordinariè præponitur toti propoſitioni, vt* nhin ſao đức Chúa blời ra đời, *quam ob cauſam Dominus cœli natus eſt in mundo. alia etiam poſtponuntur, vt* Chúa chịu cố ſao, *Dominus paſſus eſt qua de cauſa?*

Bao nả, *quomodo vales? quomodo tecum agitur? ſic etiam*, nả, *ad alias interrogationes eleganter ſuperadditur, vt*, có việc gì nả, *eſt ne aliquod negotium?* thàng ấy ở kẻ nào nả, *puer ille cuias eſt? cætera de interrogationibus vſus docebit.*

De Verbis.

CAPVT VI.

N*Vmerus & perſona verborum colligitur ex pronominibus ſuperadditis vt*, tôi iêo, *ego amo*: mày iêo, *tu amas*: nó iêo, *ille amat*: chúng tôi iêo, *nos amamus*: chúng bay iêo, *vos amatis*: chúng nó iêo, *illi amant. debent tamen ſeruari regulæ honoris de quibus ſupra cum de pronominibus. Tempus dignoſcitur ex quibuſdam particulis adiectis.*

Præſens non neceſſario habet particulam adiectam, interdum tamen habet, vt, tôi mạc việc bay giờ, *ego occupor negotio nunc.*

Præt. imperfectum, hôm qua tôi mạc chép thư, nói chẳng được *heri occupabar ſcribendis literis, loqui non poteram.*

Præt. perfectum, đã về, *iam rediyt*: đã nói, *iam loquutus eſt.*

Plus quam perfectum, hôm kia khi oũ đến đã chép thư đoạn:

nudius

nudius tertius cùm veniſti, epiſtolas iam ſcripſeram.

Futurum, sẽ đi, *ego ſtatim ibo.*

Item intelligitur præteritum præſens, vel futurum ex ipſo loquendi modo, vt ſi res aliqua iam peracta eſt & de illa quæritur, ai làm, *quis fecit? benè intelligitur præteritum, & ſi actu ſit intelligitur præſens. ſi faciendum, futurum*. bao giờ, *præpoſitum verbo facit futurum vt*, thày bao giờ đi, *magiſter quando ibit, poſtpoſitum verò indicat præteritum vt*, thày vẽ bao giờ, *magiſter quando rediјt. interdum etiam indicat præſens, vt colligitur ex modo loquendi ex antecedentibus, & conſequentibus.* xem thấy oũ bao giờ thì tôi mầng, *quando te video tunc lætor.*

Modi etiam ex quadam proportione intelliguntur, nam indicatiuus eſt quando perſona cum verbo abſque alia particula ſuperaddita coniungitur vt, tôi đi, *ego eo.*

Imperatiuus quoque colligitur ex ipſo loquendi modo, vt, mầy đi cho chóŏ, *ito ſtatim. particula*, đi, *addita cuicunque verbo facit imperatiuum vt*, chèo đi, *remiga*: hăọc đi, *addiſce: taliſque modus non eſt in vſu niſi cum inferioribus: idem dic de verbis*, ra, *&* ꞗĕaò, *quæ ſignificant egredi & ingredi, nam addita alijs verbis quæ ſignificant actionem per ingreſſum, vel egreſſum faciunt imperatiuum vt*, léy áo ra, *affer veſtem ſeù extrahe veſtem, ſeu afferendo veſtem exi.* cất lách ꞗĕào, *reconde librum, ſeu recondendo librum ingredere. ſic particula imperantis eſt*, hãy, *vt*, hãy làm việc này, *fac hoc negotium. particulæ prohibitiuæ ad imperatiuum pertinent vt*, chớ, đừng, *ideſt, ne. vt*, chớ đi, *ne eas*: đừng làm, *ne facias: particula* mựa, *ne, minus eſt in vſu, quamuis ſit ſatis elegans loquendi modus*, mựa hễ nói dối, *nullo modo mentiaris: canibus, ne mordeant, ſolent dicere* mựa, *& ſæpius idem vocabulum repetere, ita vt canes ibi aſſuefacti illis vocibus à morſu abſtineant;* khŏan đã, *expecta*: dợm, *vel*, dợm đã, *expecta*: khŏan đã nao, *cur non expectas? cum quadam*

queri-

querimonia , quod non fiat quod petitur , nunquid expectabis?

Optatiuus exprimitur per particulas, chớ gì, *vtinam*, chớ gì tôi kính mến Chúa tlên hết mọi ſự, *vtinam amem Dominum ſuper omnia*.

Coniunctiuus fit additis varijs particulis vt nếo, *ſi*. nếo hǎọc thì biét, *ſi didiceris tunc ſcies*. có, *etiam habet eamdem vim vt* có đi thì đến *ſi iueris perueniet*: có tìm thì được, *ſi quæſieris inuenies*. hǒạc, *vel* hǒạc là *ſi forte*, hǒạc, *vel* hǒạc là có biét người, *ſi forte nouiſti hominem*. đầu, *vel* dù; dầu mà, *vel* dù mà, *etiamſi*, dù mà có tài thì phải hǎọc, *etiamſi habeas ingenium debes ſtudere*. *eleganter additur* cũ, *vel* ſaõ le, *tamen*: dù mà có đạo ſaõ le cũ phải giữ, *etiamſi habeas legem, tamen ſeruanda eſt*:

Infinitiuus modus intelligitur quando verbum abſolutè ponitur ſine pronomine, vt, kính mến Chúa blời, tlên hết mọi ſự, *amare Deum ſuper omnia*. *item quando duo verba connectuntur quæ diuerſum habent ſignificatum poſterius intelligitur eſſe in infinito*, mày phải làm, *tibi conuenit agere*: tôi di xem lễ, *ego eo audire ſacrum*. *at quando verba idem ſignificant non eſt neceſſe vt poſterius ſit in infinito vt*, thầy dẹạy dềở người ta; *magiſter docet homines*.

Gerundia in di, facilè dignoſcuntur ex ſubſtantiuis, vt temporis, đã đến giờ hǎọc *aduenit hora diſcendi*. *Intentionis vt*, thằng áy có í hǎọc, *puer ille habet animum addiſcendi*. *actionis, vt*, làm chẳng cũ, *faciendi non eſt finis*.

Gerundia in do per particulam, thì, *commodè explicantur*. ăn thì mới no, *edendo ſaturaberis*. làm thì mới giàu, *faciendo ditaberis*, & *ſic de cæteris*.

Gerundia in dum benè explicantur per, mà, *vt*, tôi ngồi mà nghe, *ego ſedeo ad audiendum interdum etiam ſubintelligitur, ut*, mầy đi làm việc, *ito ad faciendum opus*.

Idem dic de ſupinis in tum, mầy đi mà nằm, *uel*, mầy đi

nam

nàm, *ito cubitum. ſupinum uerò in tu exprimitur per uoces*, nghĩ, *uel*, dễ *facilè*, khó *difficile*, nói thì dễ làm thì khó, *dictu facile, factu difficile.*

Nulla ſunt uerba negatiua, ſed ſolum fiunt per particulas negatiuas ut, chẳng, *non, in aliquibus Prouincijs*, nỗ, *ſed eſt uitium linguæ:* chẳng, *ſemper præponitur quando eſt negatio ut*, chẳng có, *non eſt. ſi uerò poſtponitur caret accentu & eſt interrogatiuum ut*, có chăng, *eſt ne?* sốt, *&*, đâu, *poſtponuntur & addunt uim negationi ut*, chẳng có đi gì sốt, *nihil eſt omninò:* chẳng phải mlẽ đâu, *non eſt conforme rationi ullo modo: Particula* chốc, *uel alÿ* giốc, *affirmat cum quadam emphaſi, ut* phải chốc, *ita eſt omnino.*

Paſſiua propriè non dantur: imperſonale poſſumus dicere, đỗạn, *actum eſt, ut* việc nầy đã đỗạn, *hoc opus iam actum eſt. Denique aduertendum, quod etiam ſupra notauimus, multa eſſe uerba quæ ſimul ſunt nomina, quod facilè ex antecedentibus & conſequentibus in oratione colligitur, ut*, chèo này dài, *remus hic eſt oblongus, tunc* chèo *eſt nomen: ſi uerò dicam*, chèo đi cho mạnh, *remiga fortiter, tunc* chèo *eſt uerbum, & ſic de alijs.*

Participijs hæc lingua caret eorum loco utuntur uerbo cum particulis ſignificantibus qui quæ quod ut, ai iêo, *qui amat ideſt amans:* kẻ iêo, *qui amant, ideſt amantes.*

De reliquis orationis partibus indeclinabilibus.

CAPVT VII.

P*Ræpoſitiones ordinariæ, quæ ſunt in hac lingua, noſtris reſpondent, ut à uel ab*, bới; *per*, léy: *propter*, vì: *pro, idem*, vì: *loco alterius*, thay vì. *ante*, tlước: *retro*, ſau: *ſupra*, tlên: *infra*, dưới: *circa*, chung quanh: *remotè*, xa: *propè*, gần: *iuxtà*, áp: *cis*, bên nầy: *trans*, bên kia: *extra*, ngŏài:

ngoãi: *intra*, tlaõ: *penes*, ở nơi: *ad*, cho: *cum*, cũ, cũ, đ̀ôi, và: *in*, ở: *circiter*, dồ: *præter*, chẳng kẽ: *clam*, tlôm: *palam*, tlước mạt: *ſine, abſque*, vô, chẳng có: *ex, uel de*, bởi. *ſæpius benè intelligitur oratio abſque ulla propoſitione, ut* đ̀ẽào cửa, *ingredi in portum*: ra cửa, *egredi è portu*: thề Chúa blời, *iurare per Dominum cæli*. *& ſic de alijs quæ uſus docebit*.

Aduerbijs abundat hæc lingua, quæ ſæpe etiam duplicantur. optantis, *ò utinam*, chớ gì: *uocantis*, ơ hởi: ơ, *præponitur*, hởi, *poſtponitur ei quem uocat ut*, ơ *Petre* hởi. *Interrogantis, quare*, ſao, nhin ſao, vì ſao, i ſao: *Quidita*, làm chi: *Quomodo*, làm ſao, thể nào, nhường nào, dường nào: *quomodocunque*, thể nào thể nào. *reſpondentis, ita affirmando ſuperioribus, cum honore*, dạ: *æqualibus*, phải; *inferioribus*, ừ: *confirmandi profectò*, át thật: *negandi*, chẳng, chẳng có, chẳng phải; *ſuperioribus tamen debet præmitti honor competens ut ſupra: dubitantis*, âu là, hoặc là: *iubentis*, hãy: *prohibentis, ne*, chớ, dừng: *demonſtrantis, en*, ấy: *comparantis*, hơn, *magis in omni genere boni uel mali*. *uelociter*, cho cháõ; *ſegniter*, chậm: *pedetentim*, sẽ sẽ. *temporis, hodie*, hôm nay: *cras*, mai; *heri*, hôm qua *&c. loci, hic*, đây: *illic*, đấy. *numeri ſemel, bis*, một lần, *ideſt, una uolta*: hai lần, *due uolte*: *Ordinis primum*, tlước hết, đầu hết: *poſtremò*, ſau hết: *fortè*, tình cờ, vó í: *ſicut*, như, như bàng: *ſimiliter*, cũ đ̀ậy, *uel* cũ đ̀ấy: *aliter*, khác. *Quantitatis multùm*, nhều, *uel* dều: *parum*, ít: *ſolùm*, mà thôi: *ordinariè* thường, *uel* thường lễ: lien, *ſemper*: *ſæpe etiam nominibus utuntur pro aduerbijs ut*, ban ngày, *interdiù*: ban đêm, *noctu*: ban mai, *manè*: ban hôm, *ſerò, ueſperè*.

Interiectiones, gaudentis, mầng hé: *dolentis*, thương hé, khó hé, cha ói, hĩ ơi: *miſerentis*, hại hé *plangentis*, hơi hư hư: *irridentis*, hệ hê. *Notandum quod in hac natione planctus inſtituunt pro defunctis, in quibus eſt enumeratio eorum, quæ ad lacrymas mouere poſſunt, adbibito quodam rithmo, & uoce*

 flebili,

ſlebili, cum intercalari interiectione, ôy, *poſt aliquod tempus*.

Denique coniunctiones; copulatiuæ, ac, &; hŏà, và, *interdum etiam*, mà, cũ, ꞓŏi: *diſiunctiuæ, aut, vel*; hay là, hay: *aduerſatiuæ, etſi, quamuis*; dù mà, dầu mà, tuy là; *tamen*; ſaõ, ſaõ le: *collectiuæ, ergo, quare*, thì, ꞓậy thì: *comparatiuæ*, ví bàng; *ſicuti, quemadmodum*: *dantes rationem, nam, quia*; ví chưng, nhin vì ſự áy, *propterea, quapropter*: *expletiuæ*, át là, thật là, *profectò*. *& hæc de partibus orationis dicta ſint ſatis ex quadam analogia ad linguam Latinam*.

Quare hoc idioma propriè non habet diſtinctionem generum quæ ex terminatione colligi poſſit, ſolum in ſenſitiuis, in quibus eſt diſtinctio ſexus, quædam ſunt vocabula, quæ ſolum dicuntur de maribus, alia ſolum de fœminis, nam de auibus, ſóũ, *ſignificat maſculum, vt* gà ſóũ, *gallus gallinaceus*; mái, *fœminam*, gà mái, *gallina*: *in alijs animalibus quadrupedibus*, đực, *eſt maſculus, vt*, bò đực, *bos*: cái, *eſt fœmina, vt*, bò cái, *vacca*: *debet tamen poſtponi, vt habeat illam ſignificationem, nam*, cái, *præpoſitum ſubſtantiuo dicitur de rebus inanimatis & artificialibus, & ferè de omni re materiali, vt*, cái nay, *res hæc*: con, *dicitur de omnibus animalibus, vt*, con gà, *gallina*: con bò, *bos*: *&c. ſi poſtponitur*, con, *ſignificat paruulum nondum perfectum in illa ſpecie, vt*, gà con, *pullus*; bò con, *vitulus, & ſic de cæteris. de hominibus quamuis*, con, *communiter intelligatur de fœminis, tamen etiam pro maſculis interdum accipitur; ſicuti etiam vox*, đứa, *indifferenter accipitur tam pro maſculis quam pro fœminis, vt*, tôi có hai đứa, một blai một gái: *ego habeo duo capita vnum maſculum, vnam fœminam*: *at*, blai, *ſemper de maſculis dicitur*, gái, *vero de fœminis. ſic* oũ, *de ſolis viris, & de ſolis fœminis*, bà, *dicitur cum honore*: *at* ngừơi *tam de viris quam de mulieribus cum honore*: thằng, *ſolum dicitur*

tur de maſculis cum contemptu, ut de pueris. De quibuſcunque arboribus dicitur, cây, *vt*, cây dừa, *palmæ:* blái *verò de quibuſcunque fructibus, vt*, blái cam, *malum aureum: De præteritis & ſupinis vide quæ ſupra dicta ſunt cap. de verbis*,

Præcepta quædam ad ſyntaxim pertinentia.

CAPVT Vltimum.

PRimum: *Nominatiuus debet præcedere verbum, alioquin ſi ſubſequatur iam non eſt nominatiuus illius verbi, vt* mầy cười, *tu rides, ſi dicas ordine inuerſo*, cười mầy, *ideſt, rident te.*

Secundum: nomen quod ſequitur verbum, eſt caſus illius, vt, tôi mến Chúa, *ego amo Dominum; ſi dicam*, Chúa mến tôi, *ideſt, Dominus amat me:*

Tertium: ſubſtantiuum ordinariè præcedit, & ſequitur adiectiuum, vt, Chúa cả, *Dominus magnus;* thẳng nhỏ, *puer paruulus: dixi ordinariè, hæc enim regula patitur exceptionem, vt*, cả lão, *magnum cor, ideſt audacter:* cả gan, *magnum hepar, ideſt generosè, eſt autem modus loquendi potiùs metaphoricus, nam in modo ſimplici loquendi regula manet.*

Quartum: ex duobus ſubſtantiuis ſimul, quod ſecundo loco ponitur, eſt in obliquo, vt, Chúa nhà, *Dominus domus:. ſi dicam*, nhà Chúa, *ideſt, domus Domini.*

Quintum: adiectiua ſecum deferunt verbum ſubſtantiuum, ita vt non ſit neceſsè illud addere, maximè ſi præcedat aliquod pronomen demonſtratiuum: vt, núi nầy cao, *mons hic*

ſte altus. thằng ấy lành, *puer ille eſt bonus, vel etiam aliud ſubſtantiuum vt*, áo mày cũ, *veſtis tua eſt vetus*: mlời Chúa thật, *Verbum Dei eſt verax*.

Sextum: rarò vtuntur coniunctione copulatiua, imò ſine illa, multa ſimul cum elegantia conglobant, vt, kẻ có đạo thì thức ſớm, dọc kinh, lần hột, đi xem lễ, thí của cho kẻ khó, làm phúc: *qui habent legem, ideſt Chriſtiani, maturè ſurgunt, recitant preces, roſarium percurrunt, eunt ad ſacrum audiendum, diſtribuunt eleemoſynas pauperibus, faciunt opera bona, hæc omnia poſſent dici cum coniunctione copulatiua, elegantiùs tamen dicuntur ſine illa*.

Septimum: Nominatiui qui verbis præfiguntur eleganter iterum atque iterum repetuntur, vt, tôi lạy thầy, tôi bởi làng mà đến, tôi đã nhọc, tôi xin xưng tội, tôi xin chịu mình Chúa: *ego reuerentiam exhibeo magiſtro ego ex pago veni, ego ſum defatigatus, ego peto confiteri peccata, ego peto, vt ſuſcipiam corpus Domini. eleganter repetitur illud*, tôi, *ego, quod in Latina lingua redundaret*.

Octauum: quædam particulæ in hac lingua habent emphaſim quæ vix poteſt adæquatè in lingua Latina vnico verbo exprimi, inter quas particulas eſt particula, thì, *quæ interdum eſt cauſalis, vt*, có muấn thì làm, *ſi vis ergo fac*; có tội thì phải xưng, *habes peccatum ergo debes confiteri: interdum eſt diuiſiua, vt*, có kẻ thì lành, có kẻ thì dữ, *ſunt aliqui boni, ſunt alij mali. quando conclamata res eſt dicitur*, thì chớ, *vt*, chẳng nghe thì chớ. *non audit non audiat: etiam ad maiorem emphaſim additur particula*, vi, *quæ affirmationi, vel negationi robur addit; vt*, chẳng đi thì chớ vi, *non eſt iturus, ſanè non eat*: phải vi, *eſt valdè rationi conſonum: loco*, vi, *cum inferioribus dicitur*, la, *vt*; phải la, *rectè dicis*.

Denique ſicuti ſupra notauimus, eleganter repeti pronomen tôi, *ego, etiamſi ſæpius proferatur ſic etiam pronomen*, nó, *in contemptum eleganter repetitur, vt ſi de diabolo ſic loquamur;*

mur; ma quỉ nó nghét ta, nó có nhéo chước dĕơ̆ làŏ người ta, nó đi, nó lai, nó muẩn ta ſa đia ngục cữ nó, *diabolus ille odit nos, ille habet multas artes ad inducendum corda hominum, ille it, ille redit, ille cupit, vt nos cum ipſo in infernum ruamus; illud*, nó, *ille, toties repetitum habet ſuam emphaſim: alia multa vſus ipſe docebit, hæc pauca prælibaſſe, ſufficit.*

Errata Corrige.

Pag. 1. ſiguificatur pro ſignificatur. cõſcribieur, conſcribitur. pag. 3. ệm, êm. pag. 5. proluſitanis, pro Luſitanis. pag. 6. ꞗơ, ꞗợ. pag. 7. v, mê, v mê. guet, nguệt. ẩer, aĕr. pag. 9. inſcrmus, infirmus. pag. 12. hamines, homines. pareicula, particula. pag. 13. chi, chị. tôi, tội. pag. 17. debct, debet. pag. 18. cŭên, cŏên. pag. 20. nẹ, nọ. pag. 23. & alibi iêo, yêo.

Digitized by Google

A01
147215h

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google